

ПЕТРЪ МОГИЛА

КІЕВСКІЙ МИТРОПОЛИТЪ

ПЕТРЪ МОГИЛА

И

ЕГО СПОДВИЖНИКИ.

(Опытъ историческаго изслѣдованія.)

Томъ 1-й.

С. Голубева.

КІЕВЪ.

Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайловская ул. собств. домъ.

1883.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

МАТЕРІАЛЫ
ДЛЯ ИСТОРИИ
ЗАПАДНО-РУССКОЙ ЦЕРКВИ.

(Приложеніе къ 1-му тому сочиненія: **Кіевскій митрополитъ
Петръ Могила и его сподвижники**).

ОГЛАВЛЕНІЕ.

- I Королевская грамота митрополиту о производствѣ слѣдствія надъ кіево-печерскимъ архимандритомъ Софроніемъ, обвинявшимся въ злоупотребленіяхъ при управленіи обителию. *1540 г., янв. 25.* 1—6.
- II Опись церковнаго имущества кіево-печерской обители, составленная *въ 1554 году.* 6—19.
- III Королевская грамота къ кіево-печерскому архимандриту Іосифу, съ увѣдомленіемъ, что рѣшеніе дѣла по жалобѣ его—архимандрита—на князя Юлія Гольшанскаго, нападавшаго на имѣнія печерскаго монастыря,—отлагается до 8 сентября 1555. *1555 г., авг. 5.* 19—22.
- IV Письмо архимандрита и иноковъ кіево-печерской обители къ кіевскому митрополиту Сильвестру Бѣлькевичу, въ которомъ они поздравляютъ послѣдняго съ избраніемъ на митрополичью кафедру и извѣщаютъ о посылкѣ подарковъ. *1557 г., февраля 10.* 22—25.
- V Приказъ канцлера Великаго княжества Литовскаго, князя Николая Радзивила, Степану Юхновичу—Ванкевичу, чтобы онъ удовлетворилъ кіево-печерскаго архимандрита Пларіона за разныя обиды, причиненныя имъ монастырскимъ поданнымъ. *1558 г., апрѣля 19.* 26.

II

- VI Письмо князя Константина Константиновича Острожскаго къ своему внуку Янушу Радзивилу. 1585 г., *апрѣля 14* 27—28.
- VII Письмо перемышльскаго епископа Михаила Копыстенскаго ко львовскому ставропигіальному братству, съ просьбою о присылкѣ въ Черемышль дикаскала. 1592 г. *юля 1*. 29—31.
- VIII Письмо перемышльскихъ гражданъ къ львовскому братству съ просьбою о дидаскалахъ. 1592 г., *19 авг.* 32—34.
- IX Письмо перемышльскаго епископа Михаила Копыстенскаго ко львовскому братству по дѣлу о дидаскалахъ. 1592 г., *авг. 30*. 34—35.
- X Письмо Владимірскаго епископа Ипатія Поцѣя къ виленскому воеводѣ к. Христофору Радзивилу, въ которомъ онъ извѣщаетъ послѣдняго о своихъ переговорахъ относительно релігіозныхъ дѣлъ съ княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ. 25 *февраля, 1594 г.* 36—39.
- XI Письмо князя К. К. Острожскаго къ своему внуку Янушу Радзивилу, съ просьбою о содѣйствіи кіево-печерскому архимандриту, посылаемому для переговоровъ съ протестантами. 1595 г., *авг. 4* 40—41.
- XII Письмо нареченнаго полоцкаго епископа Григорія къ князю Николаю Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся уніи. 1595 г., *авг. 20*. 41—44.
- XIII Письмо кіевскаго митрополита Михаила Рагозы къ князю Николаю Христофору Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся уніи. 1595 г., *авг. 20* 44—45.

III

- XIV Письмо князя К. К. Острожскаго къ князю Христофору Радзивилу о дѣлахъ, касающихся религіи. 1597 г., февр. 7. 45—46.
- XV Извлечение изъ рукописи, содержащей описаніе Варшавскаго сейма, бывшаго въ февралѣ и мартѣ 1597 года. 46—63.
- XVI Письмо Феодора Скумина къ князю Николаю Христофору Радзивилу, съ извѣстіями о Варшавскомъ сеймѣ 1597 г. и о дѣлахъ, касающихся религіи. 1597 г., апр. 14 63—65.
- XVII Письмо князя К. К. Острожскаго къ своему внуку Янушу Радзивилу. 1597 г., июля 27 65—66.
- XVIII Два полемическія западно-русскія сочиненія, направленные противъ книги Скарги „о iedności kościoła Rożego“. Начала XVII стол. 67—154.
- XIX Письма ко львовскому братству Луки Строича и нѣкоторыхъ лицъ изъ фамиліи Могиль. 1598—1611 г. 154—164.
- XX Письмо къ Львовскому братству отъ его членовъ, посланныхъ на Варшавскій сеймъ для ходатайства по дѣламъ, касающимся религіи. 1600 г., февраля 13 164—167.
- XXI Реестръ книгъ львовскаго ставропигіального братства, составленный въ 1601 г. 167—171.
- XXII Королевскій декретъ по жалобѣ кievскаго бискупа Христофора Казимирскаго на кievскихъ мѣщанъ о разобраніи костела, захватѣ церковной земли, и т. п. 1602 г. 171—178.
- XXIII Письмо Вельямина Рутскаго къ князю Николаю Христофору Радзивилу. 1603 г., февр. 15. 179—181.

- XXIV Письмо польск. короля Сигизмунда III къ кievскому (униатскому) митрополиту Платію Поцѣю относительно избранія кievо-печерскаго архимандрита. *1603 г., декаб. 23.* 181—182.
- XXV Выписъ изъ трибунальскихъ книгъ, заключающая въ себѣ жалобу виленскаго братства за отобраніе книги—*Ориносъ 1610 г. іюля 28.* 182—190.
- XXVI Письмо къ польскому королю Сигизмунду III православныхъ черемышлянъ съ просьбою объ устраненіи съ епископіи униата Крупецкаго и возведенія на нее лица, ими избраннаго. *1611 г.* 190—197.
- XXVII Выписъ изъ городскихъ книгъ кievскаго воеводства, заключающая въ себѣ сознаніе вознаго о врученіи кievскому духовенству позвола по жалобѣ на него униатскаго митрополита Н. Поцѣя за принятіе въ Кіевѣ Боргарскаго Софійскаго митрополита Неофита. *1613 г., апрѣля 13* 144—198.
- XXVIII Письмо Александрійскаго патриарха Кирилла къ львовскому братству, заключающее въ себѣ совѣты относительно согласной между собою жизни, устройства школы и т. п. *1614 г., апрѣля 26* 198—202.
- XXIX Письмо Александрійскаго патриарха Кирилла къ львовскому братству, заключеніе наставленія и совѣты относительно благоустройства братскихъ и церковныхъ дѣлъ. *1614 г., мая 8.* 203—205.
- XXX Грамота польскаго короля Сигизмунда III, утверждающая за кievо-печерскою обителію имѣнія, отъ правъ на владеніе кото-

- рыми отказался униатскій митрополитъ В. Рутскій. 1615 г., *апрѣля 1* 206—208.
- XXXI Судебный позывъ кievскому (униатскому) митрополиту Вельямину Рутскому по жалобѣ на него кievо-печерскаго архимандрита за несоблюденіе условій относительно передачи к.-печерской обители нѣкоторыхъ помѣстій. 1616 г., *авг. 18*. 209—211.
- XXXII Королевскій декретъ по дѣлу между кievскими мѣщанами и униатскимъ священникомъ Іоанномъ Юзефовичемъ о правахъ на Воскресенскую церковь въ Кіевѣ. 1616 г. *мар. 1*. 211—214.
- XXXIII Письмо кievо-печерскаго архимандрита Елисея Штетенецкаго къ виленскому воеводѣ Яну Ходкѣвичу, съ просьбою о возвращеніи печерской обители двухъ сель, пожертвованныхъ ей предками означеннаго воеводы. 1617 г., *декабря 23*. 214—216.
- XXXIV Росписка священника воскресенской церкви въ Кіевѣ І. Борецкаго (впослѣдствіи кievскаго митрополита), которою онъ обязывается уплатить львовскимъ братчикамъ 20 злот. польск. за взятые у нихъ въ кредитъ экземпляры греческой грамматики. 1617 г., *іюня 3*. —217.
- XXXV Письмо основателя скитской обители схиманаха Іова къ іеромонаху Кириллу Транквилюну, заключающее въ себѣ критическій разборъ составленнаго послѣднимъ „исповѣданія вѣры“.—1619 г., *авг. 23*. 218—234.
- XXXVI Уставъ виленскаго братства, утвержденный іерусалимскимъ Патриархомъ Ософа-

VI

- номъ во время пребыванія его въ Кіевѣ
въ 1620 г. 235—256.
- XXXVІІ Отрывокъ азъ грамоты іерусалимскаго
патріарха Теофана, заключающей въ себѣ
совѣты православнымъ южно - руссамъ
избрать достойнаго челолѣка для посвя-
щенія въ епископы. 1620 г., августа 13. 256—261.
- XXXVІІІ Грамота кіевскаго митрополита Іова
Борецкаго къ православнымъ южно-рус-
самъ, съ убѣжденіями не прельщаться
унією, но твердо стоять въ православіи.
1621 г., декабря 15 261—264.
- XXXІХ Грамота кіевскаго митрополита Іова Бо-
рецкаго къ православнымъ южно-руссамъ,
съ извѣстіемъ о клеветахъ, распростра-
няемыхъ латино-уніатскою партією относи-
тельно его самага и М. Смотрицкаго, и съ
просьбою приимать посланнаго съ митро-
политанскимъ полномочіемъ іеромонаха
Леонтія. 1623 г., мая 23 264—269.
- XI Актъ избранія Захарія Копыстенскаго на
кієво-печерскую архимандрію. 1624 г.,
ноября 20. 269—273.
- XLI Письмо кіевскаго митрополита Іова Борец-
каго къ намѣстнику виленскаго свято-ду-
хова монастыря Іосифу (Бобриковичу), съ
извѣстіями: о путешествіи Мелетія Смот-
рицкаго, отправившагося на востокъ, о
положеніи церковныхъ дѣлъ, о царькѣ
Ахіѣ, и т. п. 1625 г., іенв. 12 273—277.
- XLII Королевская грамота, утверждающая избра-
ніе на кієво-печерскую архимандрію За-
харія Копыстенскаго. 1625 г., февраля 7. 277—279.

VII

- XLIII Грамота кіевскаго митрополита Іова Борецкаго къ православнымъ южно-руссамъ, съ опроверженіемъ клеветъ, распространяемыхъ уніатами относительно его самаго и архієпископа Мелетія Смотрицкаго. *1626 г., мая 9.* 279—283.
- XLIV Письмо къ Мелетію Смотрицкому одного изъ членовъ виленскаго православнаго братства съ изъявленіемъ благожеланія, *1626 г., іюля 9* 283—284.
- XLV Письмо Мелетія Смотрицкаго къ игуменъѣ и монахинямъ виленскаго женскаго монастыря, съ извѣстіемъ о себѣ и совѣтами касательно монастырской жизни. *1626 г., августа 29* 285—287.
- XLVI Грамота константинопольскаго патріарха Кирилла къ православнымъ южно-руссамъ, съ объясненіемъ посланнаго прежде чрезъ Мелетія Смотрицкаго соборнаго опредѣленія, уничтожавшаго ставропигіальныя права нѣкоторыхъ братствъ и монастырей въ юго-зап. Руси. *1626 г., декабря 15.* 287—290.
- XLVII Грамота кіевскаго митрополита Іова Борецкаго къ львовскому братству, съ извѣстіемъ о посвященіи Іосифа Кирилловича въ игуменны св. онуфріевскаго монастыря и съ просьбою благосклоннѣе относиться къ нему—митрополиту. *1627 г., сент. 11* 290—292.
- XLVIII Письмо нареченнаго полоцкаго епископа къ королю Сигизмунду III съ рекомендаціею пана Аксака, какъ ревностнаго католика, и просьбою объ утвержденіи его въ должности кіевскаго судьи. *1627 г., авг. 8.* —293.

VIII

- XLIX Письмо Якова Маркарта къ кievскому уніатскому митрополиту Веліамину Рутскому, съ извѣстіемъ о ходѣ дѣла относительно замѣщенія кievо-печерской архимандріи по смерти Захаріи Копытенскаго. 1627 г., октября 13 —294.
- L Письмо Драговичскаго братства къ Перемышльскому со вложеніемъ денегъ „на потребу сеймовую“.—1627 г., окт. 19. —295.
- LI Грамота польскаго короля Сигизмунда III утверждающая избраніе на кievо-печерскую архимандрію Петра Могилы.—1627 г., ноября 29 296—297.
- LII Одобрительное свидѣтельство, данное обывателями пинскаго повѣта Дятеловецкому игумену Василю Копытенскому 1627 г., ноября 30 297—299.
- LIII Письмо митрополита Гова Борецкаго къ львовскому братству, съ извѣстіемъ о распоряженіи касательно отправления богослуженія на своей родинѣ—Борчѣ. 1628 г., марта 16 299—300.
- LIV Письмо Петра Могилы къ перемышльскимъ братчикамъ, съ просьбою прислать отъ себя депутатовъ въ кievо-печерскую лавру для празднованія въ ней престольнаго праздника.—1628 г., юня 17 301—302.
- LV *Аполія Аполіи*,—современная брошюра о кievскомъ соборѣ, бывшемъ въ августъ 1628 г. 302—317,
- LVI Письмо Мелетія Смотрицкаго къ волинскому чащнику Лаврентію Древинскому, съ извѣстіемъ о Кіевскомъ соборѣ 1828 г. и

IX

- оправданіями по поводу своей измѣны православію. *1628 г., сентябрь 28* 317—322.
- LVIІ Протестація Мелетія Смотрицкаго противъ Кіевскаго Собора, бывшаго *въ августъ 1628*. 323—351.
- LVIІІ Грамота кієво-печерскаго архимандрита Петра Могилы священникамъ, находящимся въ зависимости отъ печерской Лавры, о подчиненіи ихъ вѣденію протопопа. *1629 г., янв. 7* 351—353.
- LIX Письмо польскаго короля Сигизмунда III къ уніатскому митрополиту В. Рутскому, съ извѣстіемъ о назначеніи соборовъ для соглашенія уніатовъ съ православными. *1629 г., март. 29* 353—355
- LX Письмо архимандрита Жидичинскаго монастыря Іосифа Баковецкаго къ уніатскому митрополиту Іосифу Велиамину Рутскому, съ извѣстіями о предположенномъ сборѣ по дѣлу примиренія уніатовъ съ православными. *1629 г., апр. 1*. 355—360
- LXI Грамота кієвскаго митрополита Іова Борецкаго къ львовскому братству съ просьбою прибыть на помѣстный кієвскій соборъ 1629 г., для разсужденій о соглашеніи съ уніатами. *1629 г., апр. 21* 360—362.
- LXII Письмо кієвскаго митрополита Іова Борецкаго къ князю Святополку Четвертинскому, съ просьбою прибыть къ 29 іюля 1629 г. на кієвскій помѣстный соборъ. *1629 г., апр. 24*. 363.
- LXIII Отрывокъ изъ инструкціи, данной княземъ Христофоромъ Радзивиломъ пану Кренецкому, отправляемому въ Кієвъ. *1629 г. іюн. 20*. 364—365.

Х

- LXIV Протестація шляхты кievскаго повѣта противъ назначенныхъ королемъ соборовъ для соглашенія православныхъ съ уніатами. 1629 г., іюня 5 365—369.
- LXV Письмо отъ имени запорожскаго войска къ кievскому митрополиту Іову Борецкому, съ предостереженіемъ по поводу имѣющаго быть въ Кіевѣ (29 іюня 1629 г.) собора. 1629 г., іюня 25 370—371.
- LXVI Письмо монаха Бернардинскаго ордена Фелиціана Корженевскаго къ митрополиту Іову Борецкому, съ увѣщаніемъ принять унію и содѣйствовать ея распространенію въ з.-русской церкви. 1629 г., іюня 9 . . . 371—379.
- LXVII Проектъ условій къ соединенію православныхъ съ уніатами, составленный въ 1629 г. 379—384.
- LXVIII Жалоба настоятеля виленскаго собора Свято-Духова монастыря на Мелетія Смотрицкаго за незаконное присвоеніе монастырскихъ драгоценностей и книгъ. 1629 г., августа 9 384—386.
- LXIX Два документа, служащіе къ уясненію взаимныхъ отношеній между уніатскимъ митрополитомъ Вел. Рутскимъ и кievо-печерскимъ архиман. П. Могилою. 1829—1630 г. 386—392.
- LXX Письмо к.-печерскаго архимандрита Петра Могилы къ перемышльскому братству, съ увѣщаніемъ мужественно переносить гоненія отъ латино-уніатовъ и твердо держаться праотцевской вѣры, на что преподается имъ благословеніе отъ кievской митрополіи. 1631 г., января 31 393—394.
- LXXI Духовное завѣщаніе кievскаго митрополита Іова Борецкаго. 1631 г., марта 1 . . . 395—399.

XI

- LXXII Письмо польскаго короля Сигизмунда III, въ которомъ онъ приказываетъ кievскому воеводѣ Тышкевичу препятствовать избранію на кievскую митрополию слущкаго протепопа А. Мужиловскаго и отобрать отъ православныхъ Кіево-Михайловскій злато-верхій монастырь. 1631 г., *іюня 23*. . . 399—401.
- LXXIII Письмо запорожскихъ козаковъ къ Гнѣзненскому архіепископу съ просьбою объ избраніи на польскій престолъ королевича Владислава о возстановленіи нарушенныхъ правъ православной церкви. 1632 г., *іюня 3* 401—403.
- LXXIV Письмо запорожскихъ казаковъ, посланное на канвакаціонный сеймъ послѣ смерти Сигизмунда III, и ихъ инструкція депутатамъ, отправленнымъ на означенный сеймъ. 1632 г., *іюня 9* 403—407.
- LXXV Извлеченіе изъ рукописи, содержащей описаніе (дневникъ) конвокаціоннаго сейма, бывшаго въ Варшавѣ *въ іюнь и въ іюль 1632 года* 408—432.
- LXXVI Прошеніе о возстановленіи нарушенныхъ правъ православооі церкви, представленное Виленскимъ братствомъ на конвокаціонный сеймъ, бывший *въ іюнь и іюль 1632 года* 432—436.
- LXXVII Извлеченное изъ старопечатной брошюры описаніе засѣданія, бывшаго у королевича Владислава по дѣлу примиренія православныхъ съ уніатами, *въ іюль 1632 г.* . . . 437—447.
- LXXVIII Протестація митрополита и епископовъ уніатскихъ, занесенная по поводу рѣшенія

XII

- православныхъ не соглашаться на проекти-
раванные во время конвакаціоннаго сейма
пункты для примиренія церквей православно-
ной и униатской. 1632 г., сент. 4 . . . 447—450.
- LXXIX Письмо запорожскихъ казаковъ къ поль-
скимъ сенаторамъ, прибывшимъ на изби-
рательный сеймъ, съ просьбою о восстанов-
леніи нарушенныхъ правъ православной ре-
лигіи и подтвержденіи козацкихъ привилегій.
1632 г., снтября 4 450—452.
- LXXX Письмо запорожскихъ козаковъ къ короле-
вичу Владиславу, въ которомъ они, ука-
зывая на него, какъ единственнаго закон-
наго кандидата на польскій престолъ, про-
сятъ его о восстановленіи правъ право-
славной церкви и подтвержденіи козац-
ныхъ вольностей, обѣщаясь съ своей сто-
роны, въ случаѣ устраненія королевича
отъ престола, оказать ему вооруженную
поддержку.—1632 г., септября 5 . . . 452—453.
- LXXXI Содержаніе рукописи, содержащей описа-
ніе (дневникъ) избирательнаго сейма, быв-
шаго въ Варшавѣ въ сентябрь, октябрь
и ноябрь 1632 года. 454—505.
- LXXXII Письмо къ запорожскому войску избран-
наго на польскій престолъ королевича
Владислава, въ которомъ онъ благодарить
козаковъ за выраженные ими вѣрноподдан-
ническія чувства и извѣщаетъ о резуль-
татѣ касательно внесенныхъ ими на сеймъ
просьбъ. 1632 г. декабря 18 505—506.
- LXXXIII Извлеченія изъ діаріуша коронаціоннаго
сейма, бывшаго въ Краковѣ въ февраль и
мартъ 1633 г. 506—524.

XIII

- LXXXIV Репротестація свѣтскихъ и духовныхъ католиковъ противъ протестаціи, запесенной православными депутатами, прибывшими на коронаціонный сеймъ, о незаконномъ внесеніи въ королевскую присягу словъ: *Ecclesiis Catholicis Romanis 1633 г., февраля 15* 525—526.
- LXXXV Грамота нареченнаго Кіевскаго Митрополита Петра Могилы къ перемильскому братству, въ которой онъ, похвалив заботливость братчиковъ относительно избранія себѣ старѣйшикъ (духовенства), вмѣстѣ съ тѣмъ предостерегаетъ ихъ отъ вреднаго вліянія враждебной ему партіи, образовавшейся въ средѣ сеймовыхъ пословъ перемильскаго округа. *1633 г., ап. 3* —527.
- LXXXVI Письмо Петра Могилы къ пану Павлу Ставецкому съ приглашеніемъ прибыть въ Кіевъ на торжество вступленія своего на митрополию и освященіе митрополичьей церкви св. Софіи.—*1633 г., іюня 29* 528—529.
- LXXXVII Протестація отъ имени униатскаго митрополита В. Рутскаго касательно насильственнаго отобранія Петромъ Могилою Кіево-софійскаго собора. *1633 г., іюля 18*. 530—535.
- LXXXVIII Судебное заявленіе „возныхъ снѣгаловъ“ Кіевскаго, Волынскаго и Брацлавскаго воеводства объ отобраніи отъ униатовъ Кіево-софійскаго собора о отдачѣ онаго во владѣніе православныхъ. *1633 г. іюля 25*. 536—538.
- LXXXIX Письмо ректора кіево-братской коллегіи Исаи Трофимовича Козловскаго къ мит-

XIV

- рополичьему намѣстнику о. Теофилу съ извѣстіями, касающимися кіево-братскихъ учителей и прїѣзда въ Кіевъ Петра Могилы. *1633 г. августа 30* 538—539.
- ХС Судебный позывъ митрополиту Петру Могилѣ и его сподвижникамъ вслѣдствіе жалобы на нихъ уніатскаго митрополита В. Рутскаго за отобраніе Кіево-Софійскаго Собора. *1633 г. октября 22* 540—546.
- ХСІ Судебное заявленіе „вознаго енерала“ кіевскаго воеводства о врученіи имъ „позвовъ“ Петру Могилѣ и другимъ лицамъ обвиняемымъ уніатамъ въ незаконномъ присвоеніи нѣкоторыхъ церквей и грунтовъ въ Кіевѣ.— *1633 года декабря 16* 546—547.
- ХСІІ Письмо кіевскаго воеводы Януша Тышкевича къ Петру Могилѣ съ укоризнами по поводу неблаговидныхъ поступковъ послѣдняго съ монахами пустынно-николаевскаго монастыря и требованіемъ о возвратѣ всего захваченнаго какъ въ означенномъ монастырѣ, такъ и у митрополита уніатскаго В. Рутскаго. *1633 года, октября 1.* . . . 548—552.
- ХСІІІ Актъ избранія Филоея Кизаревича игуменомъ Пустынно-Николаевскаго монастыря въ Кіевѣ. *1633 года, декабря 30.* . . . 552—555.
- ХСІV Грамота митрополита Петра Могилы къ перемышльскимъ гражданамъ съ увѣщаніемъ не признавать своимъ епископомъ Іоанна Пошеля, какъ незаконно вступившаго на кафедру. *1633 г., іюля 9* 555—559.
- ХСV Донесеніе вознаго о ввѣдѣ Филоея Кизаревича во владѣніе Кіево-Михайловскимъ

XV.

- монастыремъ и принадлежащими къ нему помѣстьями. *1636 года января 15.* . . . 560—562.
- ХСVI Заявленіе передъ судомъ Исаіи Копинскаго о томъ, что онъ прекращаетъ всѣ иски поданные имъ на митрополита Петра Могилу. *1637 г. февраля 30* 562—563.
- ХСVII Жалоба повѣреннаго Исаіи Копинскаго на Петра Могилу въ томъ, что онъ, причинивши Исаіи много тяжкихъ обидъ и притѣсненій, на послѣдокъ чрезъ насиліе принудилъ его оставить противъ него—Могилы всякіе судебные иски. *1637 г. апр. 24.* 564—566.
- ХСVIII Грамота Владислава IV къ членамъ комиссіи, назначенной имъ для обслѣдованія неблаговидныхъ поступковъ Петра Могилы относительно Исаіи Копинскаго, перечисляемыхъ въ жалобахъ сего послѣдняго. *1637 г. мая 27.* 566—568.
- ХСIX Письмо Владислава IV къ митрополиту Петру Могилѣ съ извѣстіемъ о назначеніи слѣдственной комиссіи по жалобамъ на него Исаіи Копинскаго. *1637 г. мая 27.* 569—570.
Сеймовой декретъ по дѣлу между Петромъ Могилою и лицами, заносившими на него жалобы. *1640 г. ноября 10.* 571—576.

I.

Королевская грамота митрополиту Макарію о производствѣ слѣдствія надъ кіево-печерскимъ архимандритомъ Софроніемъ, обвинявшимся въ злоупотребленіяхъ при управленіи обителію.

1540 г. янв. 25.

Жнлггмонть Божю милостю король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, жомонтскій, мазовецкій и иныхъ.

Митрополиту кіевскому и галицкому и всея Руси Макарію.—Што перво писалъ до насъ воевода кіевскій, гетманъ нашъ дворный свидлецкій и овруцкій нашъ Андрей Якубовичъ Немеровичъ, повѣдаючи о великой нерадности и неправде монастыра печерского, котороя ся дѣбеть за архимандритомъ теперешнимъ Софронемъ, о чомъ же и вси братя черницы монастыра печерского много кротъ ему на него жаловали и списокъ тое жалобы своею предъ нимъ покладали, на которомъ яко о фалшоване листовъ нашихъ, такъ и о ишіе многіе шкодливые рѣчи тому монастырю на него описано, чогося онъ тымъ черницомъ не справоваль, за чимъ же его милость оный монастырь зъ моцы его былъ выняль, а самого въ замку нашомъ осадилъ, а тотъ монастырь брату ихъ Генадію Бодешичу поручилъ, а врьдъ и скарбъ церковный служебнику своему власному у моцъ и справу далъ. Гдѣжь мы на онъ часъ за первшимъ писанемъ его то обачили, ачколвекъ помова въ томъ на него пришла, а кдѣжь справа тому не была а правомъ онъ въ томъ не естъ покональ, тогда онъ не былъ повиенъ таковое трудности безъ права терпѣти, и хотичи есмо каждаго при правѣ госполитомъ заховать послали тамъ дворянина нашего Ивана Протасовича и казали ему зъ оного везети того архимандрита моцно взяти и выпустити и тую архимандрию въ моцъ и справу ему дати. А до папа воеводы кіевского листъ написали, приказуючи абы его

Матеріалы для истор. запад.-русск. церкви.

милость тому розказаню нашему ся непретивлягъ и тымъ чернцомъ грозно розказаль. А и мы тежъ яко до чернцовъ тамошнихъ такъ и до архимандрита ихъ листъ нашъ писати казали, розказуючи, абы они жадное возни и ростыркоть съ собою не починали и згодливе ся заховали, а онго архимандрита въ всемъ были послушни потому яко и первшихъ архимандритовъ тамошнихъ. А тые рѣчи што колвекъ будетъ на онъ часъ за отнятемъ того монастыра въ него забране казали были есмо пану воеводе то все вѣдлости передъ тымъ дворяниномъ нашимъ ему поотдавати.... А и тотъ тежъ дворянинъ нашъ Иванъ Протасовичъ предъ нами повѣдилъ, ижъ онъ розказаню нашему не будучи противенъ онго архимандрита зъ везени выпустилъ и тотъ монастырь ему поступилъ и речи его здати ему казаль, ижъли пишеть, ижъ скарбу церковного ему не поступалъ, бо скарбъ церковный на брати и палатнику залежить, архимандриты въ рукахъ своихъ не мають. А однакже палатнику розказаль тыхъ речей къ потребе и почливости церкви Божой завжды ему давать, лечъ вся братя и черницы тамошние послушни его быть не хотять и благословени отъ него не потребують и за таковыя вчинки его и службы Божее предъ нимъ служити не хочуть, а иные черцы изъ монастыра прочъ пошли и презъ то оный монастырь опустили... и посла нашего пана Михаила Тишкевича и дворянина нашего Ивана Служки, которые на онъ часъ тамъ у Клевѣ были, въ томъ пытати казаль и они повѣдили, ижъ великое замешане и розницы межи архимандрытомъ и черницы тамошними ся дѣеть, зачимъ оный монастырь у великой нерадности теперешнего часу есть, а черницы тежъ послушни его быть не хотять и благословени отъ него не потребують, яко отъ того, который въ тыхъ рѣчахъ помовень есть. А втомъ платы и доходы и живности монастырские не вѣдомо гдеса дѣвають и оный монастырь нищъ есть, а справы и ряду яко предъ тымъ бывало въ той церкви Божей нетъ и за тымъ и фала Божия тамся уменьшила. А такъ мы маючи въ томъ таковую справу и бачечи ижъ если бы

оный монастырь печерскій мель въ таковомъ не осмотреню а нерадности быти, тогда бы за таковымъ способомъ могъ ку великому знищеню прїити. А хотячи есмо за часъ обваровати, абы оный монастырь далей ку знищеню не приходилъ, послали тамъ того дворанина нашего Ивана Протасовича и казали ему оного архимандрита и черицевъ трехъ або чотырехъ отъ всея брати, которые мають то на него переводити, до твоей милости на справу послати и рокъ пмъ зложити за чотыри недѣли, на который они тамъ мають передъ тобою стати. А оный монастырь рассказали есмо тому дворанину нашему у моць и справу свою взяти и тамъ до науки наше в немъ мешкати. Прото скоро оный архимандритъ и тые черицы до тебе приедуть твоя бы милость до себе ихъ взялъ и въ делехъ духовныхъ разсудокъ межи ними вчинилъ водле обычаю закону вашего греческого, и што межи ними знайдешъ ты бы намъ о томъ знати далъ. А въ иншихъ рѣчахъ штобы ся тыкало нашего права господарского, вчомъ бы нашъ судъ былъ, ты бы стымъ до насъ господаря ихъ отослалъ. А мы вжо на онъ часъ раззонане втомъ межи ними вчинимъ штося будетъ годити, а тотъ дворанинъ нашъ, въ ономъ монастыри мешкаючи, маеть всѣ платы, доходы, пожитки, дани и иншия живности на одно мѣсто збирати и то вцѣлости ховати. А самъ зъ оными черицы слущную живность маеть мѣти и водле розказаня нашего въ томся справовати такъ, яко есмы особливую и достаточную науку нашу около того ему дали. Писанъ у Краковѣ подъ лето Божя нароженя 1540. Генв. 25 день. индиктъ 13.

(Съ копіи, хранящейся въ архивъ бывшихъ греко-уніатскихъ митрополитовъ при свят. Синодѣ, подъ № 606.)

*Примѣч. Свѣдѣнія объ архимандритѣ Софроніѣ, какъ и вообще о кїево-печерскихъ архимандритахъ XVI стол., чрезвычайно скудны. Въ *Описаніи кїево-печерской Лавры* (изд. 3, стр. 139—Сравни также *Закревскаго Описаніе Кїева*, изд. 1868 г., Т. II, стр. 891.) сказано, что Софроній переведенъ въ*

кіево-печерскую обитель изъ дорогобужскаго монастыря около 1536 года, при чемъ предмѣстниками его считаются: *Іоакимъ*, переведенный изъ выдубицкаго монастыря въ 1532 году, *Геннадій* около 1535 года и *Іоакимъ*, братъ кіевскаго митрополита Макарія, съ 1536 года.—Дошедшіе до насъ документы не оправдываютъ (въ большинствѣ случаевъ) ни указанной хронологіи, ни даже самаго преемства кіево-печерскихъ архимандритовъ. Изъ привиллегіи, данной 8 февр. 1535 года князю Слуцкому „на подаванье монастыря печерскаго,“ видно, что въ то время кіево-печ. архимандритомъ былъ еще *Геннадій* (*Акты, относящіяся къ исторіи кіев. митрополіи, въ Кіевскихъ спарх. вѣдомостяхъ* за 1873 г; есть и отдѣльныя брошюры); по въ началѣ слѣдующаго 1536 года онъ, за полутораста копѣ грошей литовскихъ, „спустилъ ту архимандрію печерскую имену монастыря Выдубецкаго *Іакимъ*“ (Королевская привиллегія на к. печерскую архимандрію *Іоакиму* отъ 10 февр. 1536 г.—*Ibid.*) Въ томъ же 1536 году *Іоакимъ* померъ и кіево-печерская архимандрія королевскою привиллегією, отъ 7 янв. 1537 года, отдана была, по просьбѣ кіевскаго митрополита Макарія, его брату Пацку (*Ibid.*). Такимъ образомъ начало управленія Софроніемъ Кіево-печерскою обителью падаетъ на время между 1537—1539 гг. включительно. Управление это было не продолжительно и для обители крайне не благопріятно. Кромѣ помѣщаемой нами грамоты, выставляющей дѣйствія Софронія, какъ архимандрита, въ очень не благовидномъ видѣ, въ архивѣ греко-уніант. митрополитовъ (подъ № 608) есть другой подобнаго же содержанія документъ,—именно, письмо короля Сигизмунда Августа къ самому Софронію. Въ этомъ письмѣ, писанномъ на польскомъ языкѣ спустя нѣсколько мѣсяцевъ послѣ отправленія митрополиту нашей грамоты (13 іюни 1540г.), между прочимъ, говорится: „Узнали мы, что ты (Софроній), будучи архимандритомъ монастыря печерской Богоматери поступаешь не такъ, какъ прилично поступать духовной особѣ, и допускаешь вещи, которыя никогда не допускались при прежнихъ архимандритахъ, вслѣдствіе чего и хвала Божія въ церкви совершается не по древнему обычаю. Отъ твоего жестокаго обращенія съ клирошанами, застолпниками, слугами и людьми монастырскими, многіе изъ нихъ

разбѣжались изъ монастыря, такъ что прежде на клиросахъ было по нѣскольку десятковъ клирошанъ, а теперь только стоитъ тамъ по одному старцу. Многіе изъ монастырской братіи и теперь сидятъ по твоему приказанію въ цѣпяхъ. Убѣжавшихъ изъ монастыри и потомъ пойманныхъ ты подвергаешь жестокимъ мученіямъ“... Далѣе въ письмѣ перечисляются старцы, бѣжавшіе изъ кіево-печерскаго монастыря вслѣдствіе жестокостей Софронія, при чемъ послѣдній упрекается въ томъ, что забиралъ все имущество бѣжавшихъ въ свою пользу; упрекается также въ томъ, что разные доходы съ монастырскихъ помѣстій отсылалъ на Волынь къ своимъ дѣтищамъ и родственникамъ, почти ничего не оставляя на нужды управляемой имъ братіи; что уѣзжая куда-либо изъ монастыря забиралъ съ собою монастырскія книги, серебро, мѣдь и разныя другія вещи и уже болѣе не возвращалъ ихъ... Письмо короля заканчивается увѣщаніемъ Софронія исправиться и прекратить безпорядки. Но Софроній, какъ можно думать, совѣту короля не послѣдовалъ, за что имъ въ слѣдующемъ 1541 г. или началъ 1542 года и былъ лишенъ кіево-печерской архимандріи. Въ жалованной королевской грамотѣ намѣстнику Софронію, архимандриту Вассіану, читаемъ: „Ознаймуемъ сямъ нашимъ листомъ, што первѣй того дали есмо были архимандритю монастыря Пречистой Богоматере печерскаго на причину нѣкоторыхъ пановъ Софронію, гдѣ жь онъ будучи въ томъ монастыри, не добръ ся справовалъ, старцамъ тамошнимъ великіе обтяжливости и шкоды чинилъ, и поданныхъ тежъ монастырскихъ кривдилъ и шкодилъ, и всякіе доходы монастырскіе на свой пожитокъ привлащалъ, а на потребности церкви Божьей бачности не мѣлъ: гдѣ жь многократъ отголѣ жалобы до насъ приходили, а тыхъ часовъ будучи при насъ господари, въ нѣкоторыхъ выстуѣхъ своихъ найденъ былъ.“ Вслѣдствіе сказаннаго король „тотъ монастырь печерскій зъ рукъ его (Софронія) взялъ“ и передалъ, по просьбѣ митрополита и другихъ знатныхъ лицъ, мнскому архимандриту Вассіану (А. З. Р. т. II, № 216).

Нѣкоторыя, хотя и довольно скудныя свѣдѣнія объ архимандритѣ Софроніѣ можно еще найти во II т. А. З. Р. подъ №№ 204 (Жалованная грамо-

та кіево-печерскому монастырю на право посылать старцевъ и слугъ своихъ въ московскіе Сѣверскіе города для сбора дани) и 209 (Грамота архимандриту Софронію о томъ, чтобы онъ не присвоивалъ угодьевъ, принадлежащихъ Выдубецкому монастырю, и велѣлъ печерскимъ подданнымъ отдавать слѣдующія имъ дани).

II.

Опись церковнаго имущества кіево-печерской обители, составленная въ 1554 году.

Рестръ пописованый скарбу церкви пречистое Богородицы монастыря печерского у Києве черезъ мене дворянина ево кор. милости Лва Васильевича Чижя. Лета Божя нароженя 1554. мѣсяця марця 31 дня.

Наипервей:

Крестъ великій серебряный стоячій позлотистый.

Крестъ серебряный позлотистый скаменнемъ и сперлами добре справеный.

Крестъ серебряный позлотистый скамениемъ.

Келихъ великій серебряный позлотистый, миска, ложка и звезда позлотиста.

Келихъ великій, и миска, и ложка и звезда и копле все серебряное позлотистое.

Келиховъ, и мисокъ и ложокъ и звездъ сполно сосудовъ серебряныхъ семь.

Кадилъ великихъ серебряныхъ тры, два великихъ, а третее малое.

Панагий чотыры серебряныхъ, две позлотистыхъ, а две безпозлоты.

Чаша серебряная великая.

Миса серебряная великая.

Ковшъ серебряный великій.

А инъшихъ ковшовъ малыхъ и великихъ петнадцать серебряныхъ.

Роструханъцовъ серебряныхъ позлотистыхъ десеть.

Кубковъ серебряныхъ позлотистыхъ тры, а четвертый позлотистый.

Кубокъ ореховый серебромъ оправенъ позлотистый извершкомъ.

Чаша корсиковая серебромъ оправена.

Два кубки серебряныхъ.

Чарка серебряная.

Коло серебряное позлотистое.

Ложокъ серебряныхъ тридцать.

Надъ престоломъ волтары голубъ серебряный позлотистый.

На престоле скрынечка серебряная позлотистая.

На жертovníку две приставки серебряныхъ.

Крестъ малый серебряный позлотистый скаменемъ.

Кресчикъ серебряный зланыцushmanомъ серебрянымъ.

Другій кресчикъ каменный, серебромъ оправленный.

Евангелие оксамитомъ чернымъ крыто и серебромъ добре оправлено, позлотисто.

Евангелии тры оксамитомъ чернымъ крыты и серебромъ добре оправлены, позлотисты.

Евангелие оксамитомъ чернымъ крыто, медю оправлено, позлотистое.

Святости наданые отъ князей пановъ.

Образъ великаго Спаса серебромъ оправеный позлотистый, каменей на немъ петнадцать, гривна золотая, другая серебряная, завѣсъ сперлы коштовне оправеный.

Образъ пречистое Богородицы Умиление, серебромъ оправенъ, позлотистъ, у венъцы каменей пять.

Образъ пречистое Богородицы *Одеитрые* серебромъ оправенъ позлотистъ, у венцы каменей семь, гривенъ серебряныхъ две.

Образъ пречистое Богородицы *о тебе радуется*, серебромъ оправено, позлотисто, каменей около нее девять и жемчуговъ девять.

Святость пресветое Богородицы невеликое, серебромъ оправено, у венцы каменей тры.

Святость Богородицы пречистое *Одеитрые* серебромъ оправено, позлотисто.

Святость светого пророка Иліи серебромъ оправено, позлотистое.

Святость Евѣдокеи светое серебромъ оправено, позлотисто.

Святость преподобныхъ отецъ Анѣтонія и Феодосія печерскихъ, серебромъ оправено, позлотисто.

Святость светого Николы серебромъ оправено, позлотистое, каменей на немъ одинцать.

Святость светого Николы не великое, серебромъ оправено, позлотисто.

Святость Благовещенія пречистое Богородицы, затворчтое, серебромъ оправено, позлотистое.

Покрывала на гробы князские и панские.

Князя Семена Олелковича злоголавъ, крестъ на немъ перловый.

Князя Костенѣтина и кнегини и сына ихъ князи Иліи тры злоголавы скресты перловыми.

Князя Слуцкого алтабасъ, крестъ на немъ перловый, а оксамитъ червоный на золоте, крестъ на немъ серебряный позлотистый.

Князей Голшаньскихъ злоголавъ, крестъ на немъ серебряный.

Князя Дубровицкаго злоголавъ, крестъ на немъ серебряный сперлы.

Князей Ярославичовъ три злоголавы скресты перловыми.

Князя Михайла Острозскаго злоголавъ, крестъ на немъ перловый.

Князей Санькушковичовъ злоголавъ, крестъ на немъ перловый.

Кнегини Михайлово злоголавъ, на немъ крестъ серебряный сперлы.

На гробѣ святаго Федосія злоголавъ, крестъ на немъ перловый.

Кнегини Швидригайлово злоголавъ, крестъ на немъ перловый.

Князей Горскихъ злоголавъ, крестъ на немъ шелковый.

Пана Остафья злоголавъ, крестъ на немъ золотомъ шитый.

Оксамитъ черленый ритый, крестъ перловый а гербъ серебряный.

Отласъ гладкій на золоте черленый, крестъ и гербъ на немъ перловый.

Оксамитовъ черныхъ шесть скресты перловыми, а семь сцагами серебряными позлотистыми, а три оксамиты черныхъ скресты золотыми.

Оксамитовъ черленыхъ два, на одномъ крестъ перловый, а на другомъ крестъ серебряный позлотистый сперлы.

Шесть камокъ на золоте, на трехъ кресты перловые.

Камька на золоте скрестомъ перловымъ.

А у великаго Спасова образа отласъ черленый скрестомъ перловымъ.

А у образа пречистое Богородицы две одамашки черленыхъ, на нихъ кресты перловые сцагами позлотистыми.

Буфтеръ черленый и крестъ перловый скрещиками позлотистыми.

Другій куфтеръ черленый, на немъ крестъ золотомъ шить.

А куфтеръ двуличный, крестъ и гербъ золотомъ шить. Тры одомашки черныхъ со кресты шытыми на золоте. Оксамить черленый гладкй, крестъ золотомъ шить.

Одамашка синяя у престола великого, крестъ золотомъ шить.

Книги церковныя.

Евангелие двое простыхъ безъ жадное оправы. Апостоловъ два. Меней дванадцать. Псалтыри двѣ, третее старая. Ахтанки два. Соборники два, третй старый. Треоди две, одна постная, а другая цветная. Ермолаевъ шесть, семей стихираль. Трефолоевъ чотыры. Уставы два, а третей полуставъ битая. Евангелие учительное, другое евангелие старое учительное. Две лѣсвицы. Два церемы. Два прелоги на весь годъ, князя Слуцкого. Соборникъ. Богородичникъ. Синоксарь. Паремья. Два поминьники: одинъ вечистый, а другй посполитый. Меней руская. Палая. Книга кормчая. Патерикъ скитскй. Патерикъ печерскй. А окроме тыхъ вышей описаныхъ книгъ и инъшихъ къ тому книгъ посполитыхъ полатретьдцать.

Листы, привилей, твердосты, наданя именов.

Три привилей потвержонные, одинъ короля его милости старого, а два короля его милости молодого Жикгимоньта Авьгуста на общыну тому монастыру даны, съ подписю рукъ ихъ милости.

Привилей кнегини Семеновое Ревенъское и князя Константиного на имене *Городокъ* на Волыни, з двема печатми привесистыми.

А другй привилей потверженье господарьское на тотъ же *Городокъ* и на *Вольницу* у Глуской волости.

Привилей князя Анѣдрей Коширского на имене *Дернь* на Воляни, съ трема печатми привесистыми.

Два привилей князя Ѳедора Ярославовича одинъ на *Бобле*, а другій на *Дробышевицязну*, съ печатми привесистыми.

Привилей господарскій на люди и на долину што заменили на имене церковное *Телестимеровъ*.

Привилей господарскій о станы до воеводъ киевскихъ.

Привилей князя Юрья Василевича на имене на *Ясенъ* у Глуской волости, съ печатью привесистою.

Привилей князя Семена Семеновича у Глуску на *Хоромцу*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Юрья Семеновича на имене у Глуской волости на *Косоричи*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Семена Олгимонтовича на имене *Хоромцы* у Глуску, съ печатью привесистою.

Привилей князя Семена Юрьевича, старосты луцкого, на имене у Глуску на *Велче*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Юрья Юрьевича на имене *Порече*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Семена Лвовича на имене у Могилеве на *Борсуковичи*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Юрья Семеновича на имене у Глуской волости на *Иванищовичи*, съ печатью привесистою.

Привилей княгини Софьи Дмитровое на именье *Шабановичи* у Торцы, съ печатью привесистою.

Привилей князя Василья Юрьевича у Глуской волости на *Ясеневи* и *Осово*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Ивана Ѳедоровича Мошковского на имене *Былевичи*, съ печатью привесистою.

Привилей княгини Семеновое.... на имене *Хоромцы*, съ печатью привесистою.

Привилей княгини Ульяны Юрьевое на имене у Глуску на *Косоричи*, съ печатью привесистою.

Привилей княгини Семеновое Семеновича на имене *Хоромчане*, съ печатью привесистою.

Привилей князя Богуша Корецкого на имене *Безрядичы*.
Листъ судовой князя Ярослава Матвеевича о *Борсуковичы*, зъ семи печатми привесистыми.

Листъ на пергамене писанный кнегини Дмитровое Софен на имене *Хомичы*, съ печатью привесистою.

Привилей пана Юрья Ивана Зеновьевича у Бобруйску на имене *Кисилевичы*, съ печатью привесистою.

Духовница пана Семена Сколковича на копу грошей у *Лесниковъ*, съ печатью привесистою.

Привилей старицы Пелагии на имене *Брусилонъ*, съ тремя печатми привесистыми.

Листъ пани Ивашковое Уляны на селище *Плеховъ* у Чернигова, съ печатью привесистою.

Духовница пана Лва Типкевича на имене *Волковщину* на реце Словешни, съ тремя печатми привесистыми.

Привилей короля старого на мѣсто возкое.

Листъ господарскій на *Суцане* у Волевску,

Листъ князя Михайла Лвовича Глинского на имене *Заремчы*.

Листъ пана Михайла Павыши на *Журжевичы* у Волевъску.

Привилей господарскій на имене *Заремчы*.

Листъ господарскій на имене *Ждшоды*.

Духовница пана Ивана Дашковича на имене *Линонъ*.

Листъ кнегини Швидригайловоое Анъны на имене *Яловичы* на Волыни, съ печатью.

Листъ кнегини Марья Васплевоое Михайловича (на) *Оленевшу* землю.

Листъ князя Ивана Семеновича Кобринскаго на имене *Осову*, съ печатью.

Листъ князя Соколинского на имени *Старинки* у Грушки.

Листъ князя Семена Юрьевича а князя Дмитрея Путячыча судовой о *Борсуковичи*.

Листъ боярына Комара и пани Кгалштолтовоое о *Борсуковичы* вызнанный.

Листъ князя Ѳедора Андреевтача Володимерскаго о две колоде меду въ именью *Боровъне*.

Листъ пани Павши на *Вишеньки*,

Листъ судовый князя воеоды киевскаго Немировича о *Петровчыне*.

Листъ пана Михайла Павльовича о *Журжевичахъ*.

Листъ князя Дмитрея Путятича еднальный княгини Феде съ боярыномъ Комаромъ о *Борсуковичи*.

Листъ княгини Михайлово Маріи на именье *Линево*.

Листъ паней Маремъяны Васильево о именье *Кюрдово*.

Листъ судовый пана Ивана Борейшова хоружова Васильевского о землю *Цвирковъскую*.

Листъ Лва Ѳедоровича Соколинскаго о именье *Старинки*.

Листъ пана Баки (?) старосты могилевскаго судовый о именье церковное о *Озеряне*.

Листъ судовый пана Есифа Халецкаго, старосты овручскаго, а пана Чайка о имене *Киселевичи*.

Листъ судовый съ паны Зеновичи о *Озеряне*.

Листъ господарскій дозволенный ездити до Москвы.

Зброи церковныя

Пащерей деветнадцать. Зброя ляхова зуполная. Бъехтеры три. Прылбиць осмь. шоломовъ 10. капалиновъ шесть.

А то тые речи которые прибавлены якъ общизна стала.

Келяхъ, миска, ложка, звезда серебряныя.

Кадиляница серебряная.

Воздухъ отласу белаго, золотомъ и перлы справленный.

Евангеліе чорнымъ оксамитомъ крыто, серебромъ оправлено, позлотисто.

Оksamитъ чорный, крестъ на немъ золотомъ шить, князи Полубенскаго.

Князи Олександр Вишневецкаго сына оксамитъ чорный, крестъ на немъ золотомъ шить.

Княгиня Мстиславское оксамитъ чорный, крестъ на немъ золотомъ шить.

Князя Одинцевича Багрышовского оксамитъ чорный.

Книга Треодь.

Ложка серебряная за упись дана.

Отца Алексея палатника правила св. отецъ.

По Василии кривымъ ковшикъ серебряный съ финикомъ.

Золотыхъ черленыхъ привесистыхъ ку образомъ тридцать осмь.

У того листу печать притисена одна и подпись руки тыми словы: *Левъ Василевичъ Чижъ, власною рукою.*

(Съ современной составленію документа копіи, хранящейся въ Архивъ бывшихъ греко-уніатскихъ митр. при св. Синодъ, подъ № 551).

Примѣч. Частыя опустошенія, которымъ подвергалась кіево-печерская обитель во время татарскихъ нападений на Кіевъ и польско-козацкихъ войнъ, а также не однократно испытываемые ею пожары истребили большую часть древнихъ лаврскихъ рукописей и документовъ (см. объ этомъ донесеніе *И. Гизеля* отъ 1665 г. въ *рукописной книгѣ актовъ кіево-выдуб. монастыря*, значущейся по описи подъ № 4, и челобитную къ царю Петру Алексѣевичу Іоанникія Сенютовича, гдѣ онъ разсказывая о пожарѣ, бывшемъ въ Лаврѣ въ 1718 году, между прочимъ, говоритъ, что *библіотека и крепости, и начала обители бывшіе, огнемъ уничтожены.*— Означенная челобитная находится въ *рукописной актовой книгѣ кіево печер. Лавры*, по кат. № 205).— Вслѣдствіе указанныхъ причинъ, до настоящаго времени мало уцѣлѣло занесенныхъ въ приводимую нами опись рукописей и документовъ (послѣднихъ даже въ копіяхъ). Впрочемъ документамъ посчастливилось нѣсколько болѣе. Постоянные споры лаврской братіи съ лицами, посягавшими на земельныя имущества обители, заставляя тяжущіяся стороны фактически доказывать свои владѣльческія права, вызывали цѣлую серію копій съ документовъ, часть которыхъ, не смотря на не благоприятныя для ихъ сохранности условія, дошла до нашего времени.—Въ изданныхъ археографиче-

скими комиссіями сборникахъ актовъ находятся слѣдующіе, касающіеся кіево-печерской обители, документы (изъ числа занесенныхъ въ нашу опись): Грамота Сигизмунда I на возобновленіе обшежитія въ обители, 1522 г. іюля 4 (А. З. Р. II № 112); Подобная же грамота Сигизмунда II, 1551 г., авг. 15 (А. З. Р. III, № 10), Королевская грамота на право печерскимъ старцамъ и слугамъ отправляться для сбора дани въ московскіе сѣверскіе города 1540 г., авг. 9 (А. З. Р. II, № 204); Подтвердительная грамота князя Юрія Семеновича на владѣніе землями и людьми въ *лушской* и *чортиской* волостяхъ, прежде 1480 г. (А. З. Р. I. № 86); Подтвердительная грамота князя Семена Ивановича Кобринскаго на село *Осово*, 1493. мар. 10 (А. З. Р. I. № 111); Отказная запись князя Констан. Ивановича Острожскаго на имѣнье *Городокъ* съ приселками и *Вольницу* въ глушской волости, 1516 г., мар. 6 (А. З. Р. II. № 96); Вкладная запись Льва Соколинскаго на данники въ селѣ *Стариницинь*, 1550 г., сент. 8 (А. Ю. З. Р. I. № 120). Затѣмъ въ записи архимандрита к. п. монастыря Іоны Деспотовича въ полученія отъ Бутовича суммы за имѣніе *Брусилонъ*, отъ 29 мар. 1574 г., упоминается о листѣ заставномъ скимнищы Пелагеи на имѣніе *Брусилонъ*, выданномъ ею при архим. Васіанѣ.—Кромѣ того два изъ числа занесенныхъ въ приводимую нами опись документовъ находятся въ рукописяхъ; это, во 1-хъ, *листъ* Семена Сколкова, которымъ онъ обязуется за себя и потомковъ своихъ давать печерскому монастырю по копѣ грошей съ имѣнія *Льсниковъ*, 1498 г. (Акт. книга кіево-печ. лавры, № 205, рукоп. кіевск. акад., не занесен. въ каталогъ) и, во 2-хъ, *тестаментъ* князя Богуша Ѳедоровича Корецкаго, которымъ онъ запишетъ печерскому монастырю *Безрадичи*, 1543 г. (ibid).—Въ рукописяхъ, а отчасти и въ печатныхъ изданіяхъ можно найти нѣсколько касающихся печерской обители документовъ, за время до 1554 года, и не занесенныхъ въ нашу опись, можетъ быть вслѣдствіе того, что одни изъ нихъ не были на лицо при составленіи описи, а другіе сфабрикованы послѣ (документы сомнительнаго происхожденія). Къ первой категоріи документовъ относятся: 1) „Листъ паньи Анастасіи Чижевой,

которымъ записуетъ давать дань медовую печерскому монастырю *съ земли печерской подь Вобрикомъ*, 1499 г. (рукоп. Кіев. дух. Акад.) 2) Запись князя Алексѣя Львовича, которою отказывается кіево-печерскому монастырю *дворь Борсуковскій* со всѣми его принадлежностями, *люди Добръникіе и ирунтъ Цвирковскій*, 31 дек. 1505 г. (Археол. сборникъ докум., относящихся къ исторіи сѣв.—зап. Руся, т. II. № 5). 3) „Лясть панья Анны Григорьевое Обуховны, которымъ записуетъ на монастырь печерскій у *Виточеве* три озера, по души пана своего Григорія Обуховича, одно на имя *Поповское*, а другое *Сосновское*, а третіе *Галичское*, 1508 г. (Ibid.). и 4) Духовное завѣщаніе князя Алексѣя Лахтыновича, которымъ отказываетъ печерскому монастырю село *Печерскъ* и сельцо *Ниву*, 1 дек. 1532 г. (Археогр. Сбор т. II. № 13; здѣсь, впрочемъ, документъ напечатанъ съ пропускомъ; въ болѣе исправномъ видѣ находится онъ въ лавр. рукописи, по кат. № 236, стр. 1—2). Ко второй категоріи относятся: 1) Привиллегія князя Андрея (Китая) Юрьевича Боголюбскаго на городъ *Васильевъ*.... и проч. 1159 г. (напеч. въ прилож. къ *Описанію кіево-печ. лавры*), 2) Привиллегія князя Романа Галицкаго на землю *Забудецкую*, 1240 г. (рукоп. кіев. дух. Ак.) и 3) Грамота константинопольскаго патріарха Максима *на волость и ставропигіонъ монастыря печерскаго*. (Прилож. къ *опис. кіево-печ. лавры* и *Арх. ю. з. Рос. ч. 1, т. I, № 1*).

Что касается до рукописей, занесенныхъ въ нашу опись, то до настоящаго времени уцѣлѣвшими изъ нихъ можно считать только три: 1) *Книгу евангельскихъ чтеній* XIV в., писанную на хорошемъ пергаментѣ въ л., на 181 лл., въ 2 столбца, 2) *Службникъ-молитвенникъ*, напис. въ малую 8-у на 116 л. (обѣ рукописи описаны *И. И. Срезневскимъ*. См. Свѣдѣнія и замѣчанія о малознав. и не изв. памят., стр. 555—558) и 3) *Помянникъ*, писанный уставомъ въ XV и нач. XVI ст. Последняя рукопись считалась погибшею, въ числѣ прочихъ книжныхъ сокровищъ, во время бывшаго въ 1718 г. пожара (см. *Опис. к. печер. лавры*, 1847 г., стр. 93), но не давно была найдена въ одной изъ лаврскихъ ризницъ. Составъ памятника слѣдующій. Въ началѣ находится оглавленіе: *Поминаніе Пресвятыя*

Владычица наша Богородица и Приснодѣвы Марія, и преподобныхъ Богоносныхъ отецъ нашихъ печерскихъ Антонія и Θεодосія и всѣхъ святыхъ печерскихъ. Затѣмъ непосредственно слѣдуетъ предисловіе, въ которомъ говорится: 1) о важномъ значеніи помянника, какъ книги, куда заносятся имена „*хотящихся душамъ своимъ спасенія*“; 2) объ обстоятельствахъ, побудившихъ къ составленію помянника, и наконецъ 3) о томъ, когда и какъ совершается въ кіевопечерской обители поминовение умершихъ.—Вотъ наиболѣе интересныя выдержки изъ предисловія: „Сіа книга спасительна и душеполезна есть. Въ ней же пишутся хотящеи душамъ своимъ спасенія и помощи въ страшный и великій день грознаго и трепетнаго Христова суда, и сими книгами избавитись отъ вѣчнаы муки и причтатися въ ликъ святыхъ и праведныхъ угодившихъ Христу и потрудившихся Бога ради и пострадавшихъ царства ради небеснаго и своего ради спасенія, его же ради въспріаша вѣнца нетлѣнныя и царству небесному наслѣдницы быша, его же, Господи Боже нашъ, молитвами пречистыя Владычицы нашеа Богородица и преподобныхъ и Богоносныхъ отецъ нашихъ Антонія и Θεодосія и всѣхъ святыхъ печерскихъ и насъ сподоби наслѣдникомъ быти, небеснаго житія видѣти и насладитися неизреченнаго и неисповѣдимаго твоего свѣта и радости неизглаголанныя и пища небесныа о Христѣ Іисусѣ Господѣ нашемъ.“

„Мы же потщасомся нарядити помянникъ сей Пресвятыя Богородица и преподобныхъ и Богоносныхъ отецъ нашихъ Антонія и Θεодосія печерскихъ и начасомъ вписовати имена въ сію книгу прѣосвященныхъ архіепископъ и благовѣрныхъ великихъ князей и благочестивыхъ княгинь и честнѣйшихъ священно-иноковъ и благовѣрныхъ иноковъ и всѣхъ православныхъ христіанъ, которіи же преже сего уписовалися у пръвѣй помянникъ. извѣстно шжто пръвѣй уписъ изгорѣлъ плѣнненіемъ кіевскимъ безбожнаго царя Менкырѣа п съ погаными огаряны (на поляхъ: въ лѣто 6988). тогда и сію божественную церковь опустыша, и вся святыя книги и иконы пожгоша. Мы жъ по днешъ нѣсколькихъ изъ ихъ поганьства пзшедше и

паки начахомъ имена писати, ихже помнише, еже исперва написаны быша“.

„Мы же послѣдующе прежнему уставу, яко же и преже было въ сей святей небеси подобной церкви преданое намъ чадомъ ихъ святыхъ тѣхъ и богоносныхъ отецъ. того ради потщажомся спасти сіе поминаніе. аще и груби суще по понеже колпко постыгохомъ толико и написахомъ на утѣшеніе православнымъ христіаномъ и на помощь благовѣрнымъ душамъ и на въспоминаніе еже въ страшный день грознаго онаго и трепетнаго втораго Христова пришествія, его же поминающе вси благочестивіи богочетци и странноприимци страшный и грьдый онъ день требующе помощи и приюмлюще грьхомъ прощение съ истиннымъ исповѣданіемъ. и написающе имена свои въ книги сіи и подавающе нѣкую часть отъ имѣней своихъ въ домъ Божія Матере и святыхъ отецъ Антонія и Феодосія, ихже молитвами надеемъя пріати имъ и намъ прощение грьхомъ и избавитися отъ страшныхъ мученій и получитьи царство небесное. и получитьи жизнь вѣчную. молитвами пресвятыя Богородицы и преподобныхъ и богоносныхъ отецъ нашихъ печерскихъ Антонія и Феодосія и всѣхъ святыхъ. Аминь.“

„А сіи уставъ написахомъ по повелѣнію господина отца нашего и пастыря, архимандрита печерьского куръ Феодосія (на поляхъ *Вонилевича*) и еже о Христвѣ брати старцевъ печерьскаго монастыря. вписывати монастырьскую братію всякаго, иже иреставитя въ обители.

„І аще кто сіи уставъ разрушитъ. или тайно кто кого впишетъ. о томъ хочеть таковой отвѣтъ дати Богу“.... и проч.

За предисловіемъ слѣдуетъ самый помянникъ. Сначала поминаются вселенскіе патріархи, митролиты, печерскіе архимандриты; затѣмъ княжескіе и боярскіе роды и наконецъ простые люди. Замѣчательно, что между митрополитами рус. помѣщенъ *Галактіонъ* (срав. Гарасевича *Annales Ecclesiae Ruthenae*. 1862 г. Львовъ. стр.12). а также *Исидоръ*, который, впрочемъ, позднѣйшею рукою былъ стертъ

и на его мѣстѣ написать *Алексѣй*.—Подобное же уничтоженіе записи встрѣчается и въ отдѣлѣ, гдѣ помпнаются князья; именно здѣсь выскоблены (читаются впрочемъ свободно) слова: *князя великаго Витовта, нареченнаго въ святомъ крещеніи Александра*.

III.

Королевская грамота къ кіево-печерскому архимандриту Іосифу, съ увѣдомленіемъ, что рѣшеніе дѣла по жалобѣ его—архимандрита на князя Юлія Гольшанскаго, нападавшаго на имѣнія печерскаго монастыря,—отлагается до 8 сентября 1555.

1555 г. август. 5.

Жикгмонтъ Августъ Божю милостью король польскій и великій князь литовскій, рускій, прускій, жомонтскій и иныхъ.

Архимандриту киевскому монастыря светое пречистое печерскаго Посифу.

Мовилъ намъ князь Семень Юревичъ Голшанскій о томъ, ижъ што ты его листы нашими позовными на роки судовые о громницахъ минулые позвалъ былъ предъ насъ ку праву о отняте острова звечистаго людей монастырскихъ волничанъ на имя Веское, въ которомъ дей острове меновалъ еси на пятьдесятъ бочокъ земли пашное, и тежъ о порубане и о погажене въ томъ же острове дерева бортнаго и о гвалтовное наслане и постановене двора внутри на земли церковной Хоромецкой, подле рѣчки Оресы, и о подране пчоль и о забране дерева бортнаго пуци церковное, о боп, грабежи и о иишие многие речи, яко ширей въ позве есть описано. Нижля огь хотечи с тобою у право заступати... въ томъ с тобою постановилъ, ижъ и о вси тые кривды церковные, въ позве описаные, и о тотъ островъ Веское на пменю своимъ Глуську усправедливити, и на людей своихъ глускихъ и порецкихъ тебе и людямъ церковнымъ волничаномъ и хоромичаномъ на

томъ на имену своимъ у Глуску и Поречю водле позву и реестру, который ты при позве положишь, мель справедливость учинити на певный рокъ, то есть внебовзятя теперешняго пришлого свята подъ страченемъ права, и то есте съобу сторонъ передъ воеводою виленскимъ маршалкомъ земскимъ, канцлеромъ великаго князства литовскаго, паномъ Николаемъ Радивиломъ, оклавши оповедили. Але ижъ онъ во власной рѣчи скарбу нашего мандатомъ нашимъ есть позванъ и еще ся што не росправилъ, а оное тежъ право въ небытности его самого тамъ быти не можетъ, для того жадалъ насъ обыхмо тотъ рокъ далей поминули, ино кгдажъ онъ за тою справою на тотъ рокъ вышей назначонный тамъ и оныхъ справъ окончити не можетъ, мы тотъ рокъ далей помываемъ и въ той же моцы яко теперешний рокъ покладаемъ вамъ по нароженю панны Маріи, также теперешняго пришлого свята, въ тый день ты бы о томъ вѣдаючи вше того року отъ насъ зложеного пиленъ былъ. Писанъ у Вилни, лета Божого нароженя 1555, мѣсяца Августа 5 дня.

Внизу оттиснута малая печать вел. княж. литовскаго и находится современная надпись: „Я Станиславъ (фамилія стерлась), вридикъ глускій подаю листъ отроченый его королевскоі милости мѣсяца Августа 14 дня, то есть въ виллю внебовзятя Панны Маріи его милости отцу Архимандриту печерскому Посифу.“

(Съ подлинника, находящагося въ архивѣ бывш. греко-уніатскихъ митрополитовъ подъ № 3027.)

Прим. Съ именемъ кіево-печерскаго архимандрита Іосифа до настоящаго времени не было пзвѣстно ни одного современнаго документа. Единственное упоминаніе о немъ находится въ жалованной грамотѣ, данной кіево-печерскому монастырю въ 1579 году (см. А. З. Р. IV № 112); именно здѣсь, между прочимъ, говорится о соглашеніи Іосифа съ князьями Слуцкими касательно данн въ печерскій

монастырь.— Составитель *Описанія кіево-печерской Лавры* не включилъ Іосифа въ число ея архимандритовъ; Закревскій въ своемъ *Описаніи Кіева* тоже, кажется, сомнѣвался признать Іосифа к. печерскимъ архимандритомъ (въ списокъ архимандритовъ печерской обители Іосифъ поставленъ у Закревскаго въ скобахъ и притомъ внѣ счета); авторъ брошюры — *Мелетій Хребтовичъ-Литаворовичъ-Богуринскій, архимандритъ кіево-печерской лавры*,—пользовавшійся отчасти и рукописнымъ матеріаломъ, выражается объ Іосифѣ уже опредѣленнѣе: считаетъ его к. печерскимъ архимандритомъ, непосредственно слѣдовавшимъ за Иларіономъ I, заявляя только, что *годъ вступленія его—Іосифа на архимандрію не извѣстенъ.*

Постараемся по возможности точнѣе опредѣлить начало Іосифова управленія кіево-печерскою обителью. Послѣдняя извѣстная намъ грамота съ именемъ Иларіона I, предшественника Іосифа, относится къ 15 августа 1551 года (А. З. Р. III. № 10); дата помѣщаемой нами грамоты—5-е авгус. 1555 года. Такимъ образомъ, время вступленія Іосифа на архимандрію падаетъ на 1551—1555 годы включительно. Но есть довольно твердыя основанія относить его *именно къ 1554 году.* 1.) Въ одной изъ рукописей бібліотеки кіево-печерской Лавры (по катал. № 246) между документами, относящимися до означенной обители, помѣщено „условіе, заключенное на вѣчное время между князьями Микитиничами и архимандритомъ печерскимъ *Іосифомъ* о поляхъ Тарасовскихъ и о сборѣ меду съ села Доброшневичъ подъ залогомъ въ 500 копъ грошей.“ Самое условіе было написано 4 октября 1555 года, но въ немъ есть указаніе на то, что дѣло съ князьями Микитиничами *начато было Іосифомъ въ 1554 году;* именно, въ документѣ, между прочимъ, говорится: „Я Ярославъ и братъ мой Евстафій (Микитиничи), будучи въ Вильнѣ, обо всемъ этомъ (разумѣется жалоба на нихъ Іосифа о захватѣ принадлежавшаго монастырю Тарасовскаго поля и о не выдачѣ по условію дани съ нѣкоторыхъ помѣстій) дѣлали съ отцемъ архимандритомъ росправу предъ нашими полюбовными судьями. Господа судьи, не окончивши росправы, отложили ее на день Покрова Пресвятой Богородицы *въ слѣдующемъ 1555 году.*“

2.) Съ другой стороны, не можемъ отодвигать вступленіе Іосифа на кіево-печерскую архимандрію далѣе 1554 г. по слѣдующему соображенію: подъ № 2 нами помѣщена *опись церковнаго имущества кіево-печерской обители, составленная 31 марта 1554 годѣ.* Обыкновенно подобныя описи составлялись уполномоченными на то лицами послѣ смерти епископовъ и настоятелей монастырей (во избѣжаніе расхищеній) и за тѣмъ, по избраніи на ихъ мѣсто новыхъ лицъ, вручались симъ послѣднимъ вмѣстѣ съ передачею самага имущества (см., напр. *Архивъ Юго-Зап. Рос.* ч. I. т. I. № 91). Безъ сомнѣнія, и указанная опись составлена была при подобномъ же обстоятельстве, т. е. въ періодъ между смертію архим. Иларіона и избраніемъ на его мѣсто Іосифа. Предположеніе это получаетъ большую силу особенно потому, что въ составленіи описей участвовалъ „дворянинъ его королевской мплости,“—лице, обыкновенно являвшееся въ монастырѣ въ качествѣ уполномоченнаго отъ свѣтской власти послѣ смерти настоятеля.

IV.

Письмо архимандрита и иноковъ кіево-печерской обители къ кіевскому митрополиту Сильвестру Бѣлькевичу, въ которомъ они поздравляютъ послѣдняго съ избраніемъ на митрополичью кафедру и извѣщаютъ о посылкѣ подарковъ.

1557 г. февраля 10.

Богомъ избранный и отъ Христа возлюбленный государю нашъ, пастырю и вчителю, пресветейшій митрополите киевскій и галицкій и всея Руси Киръ Сильвестре. О душевномъ спасеніи и о телесномъ здравіи вашу светительскую милость, государя нашего, тымъ писмомъ нашимъ навежаемъ. Дай, милостивый Боже, ижъ бы В. М., государь нашъ, много лѣтъ въ томъ светительствѣ, которымъ его святая милость В. М., государя нашего, з ласки своей обрадовалъ быти рачиль, счого самы богомольцы В. М. о томъ сердечне радуемъ. При томъ, светый митрополите, што Ваша светительская милость, государь нашъ, до насъ бо-

гомольцовъ своихъ листь свойъ росказати писати рачиль, ижь черезъ такъ долгій часъ черезъ листь и посланца своего щасливаго здоровья В. М. не навели. ино, светый митрополите, еще первой сего, кгда тутъ у Кіеве служебникъ В. М. Ѳедоръ певецъ былъ, черезъ того служебника В. М. яко листь нашъ до В. М. государя нашего, поздравляючи на томъ светительстве, писали, такъ и В. М. поминками нашими монастырскими Вашумилость, государя нашего, есмо обослали. ижь мы, светый митрополите, не ведаемъ и сами штося въ томъ дееть, подобно тотъ листь нашъ первый ку В. М., государю нашему отъ насъ писанный черезъ служебника В. М. Ѳедора певца, и оныи упомники не донесены. имели есмо, светый митрополите, черезъ листь и особливаго посланца нашего на онъ же часъ кгда тотъ Ѳедоръ служебникъ В. М. у Кіеве былъ щасливаго здоровья В. М. навести, нижьли на тотъ часъ послуга государская зашла, служебниковъ своихъ всихъ на поле есмо зъ его милости паномъ воеводою киевскимъ съ неприятелями государскими татарми посылали. А потомъ и самъ есми по именьямъ нашимъ церковнымъ, которымъ ся великии кривды отъ князей и отъ пановъ стали, ездилъ и тутъ до Кіева теми недавними часы приехалъ. имелемъ волю скоро приехавши на мѣсце В. М., государя нашего, щасливаго здоровья на вести и упоминками обослати. Тотъ листь вашей светительской милости до насъ въ понедѣлокъ накануне Стретеня Господня принесенъ и до того писавя В. М. ради быхмо ку В. М., государю нашему, на вежачи щасливаго здоровья В. М. послали, ино по нефортуе нашей дорога злая была, снегъ великій, и часы на онъ часъ не погодливыи были. Ажде теперешнего часу послали есмо до В. М., государя нашего, дву братовъ нашихъ старцевъ печерскихъ, которымъ казали есмо В. М., государю нашему, отъ насъ слугъ и богомольцовъ В. М. чоломъ ударити и щасливое здореве В. М. видети, и черезъ тую братю нашу послали есмо В. М., государю нашему, впоминокъ нашъ монастырскій,

который ся на тотъ часъ стати могъ: бочку осетрины, двести ореховъ деланыхъ, а шесть золотыхъ черленыхъ, и покорне просимъ В. М., государя нашего, ижь бы В. М., государь, пастырь и учитель нашъ, отъ насъ слугъ и бомольцовъ своихъ тотъ малый впоминокъ рачилъ ласкове принять и з. милостивой ласки своей светительской насъ не опускати. Писанъ въ монастыри печерскомъ, мѣсяцъ февраль 10 день.

Богомолецъ государскій а В. М. государя нашего особливый Архимандритъ *Иларіонъ* монастыря печерскаго со всею братнею В. М. чоломъ бѣе.

Адресъ: *Боюмъ избранному и отъ Христа возлюбленному государю нашему пастыру и учителю пресветейшему митрополиту киевскому, галицкому и всея Руси Киръ Сильвестру.*

(Съ подлинника, находящагося въ архивъ бывш. греко-уніатскихъ митрополитовъ подъ № 3034).

Примѣч. Въ приведенномъ письмѣ обозначены только мѣсяцъ и число его составленія; полная же дата письма выставлена нами въ оглавленіи на основаніи слѣдующихъ данныхъ и соображеній: Первое современное извѣстіе объ избраніи на киевскую митрополию *Сильвестра* находится въ грамотѣ отъ 25 марта 1556 года (Археолог. Сбор. VI. № 17); но здѣсь Сильвестръ называется еще свѣтскимъ именемъ — *Стефаномъ Андреевичемъ*, и титулуется только *нареченнымъ* митрополитомъ. Самое посвященіе Сильвестра совершилось не ранѣ послѣдней трети 1556 г. Очевидно только ко времени, непосредственно слѣдовавшему за посвященіемъ митрополита, должно отнести его не оправдавшееся ожиданіе поздравленія съ новымъ саномъ (т. е. присылки подарковъ) отъ киево-печерской обители, а потому и самый выговоръ за это киево-печерскому архимандриту, слѣдствіемъ чего было настоя-

щее письмо,—можно приурочить къ началу только 1557-го, а никакого либо другаго года. Независимо отъ того соображенія, что Сильвестръ не могъ укорить кіево-печерскую обитель въ замедленіи означеннаго поздравленія ни въ началѣ 1556 года, потому что въ это время онъ не получалъ еще посвященія, ни въ 1558, 1559, 1560, 1561 и слѣд. годахъ, потому что такія укоризны были бы очень запоздалы,—наше предположеніе о *годъ дати письма* находитъ твердую опору въ томъ фактѣ, что канунъ Срѣтенія Господня (т. е. 1 февраля) изъ всѣхъ вышеозначенныхъ годовъ только въ одномъ 1557-мъ приходился *въ понедельникъ* (въ 1556 г. онъ приходился *въ воскресенье*, въ 1558 г.—*во вторникъ*, въ 1559 г.—*въ среду*, въ 1560 г.—*въ пятницу*, въ 1561 г.—*въ субботу* и въ 1562 г.—*въ воскресенье*): между тѣмъ въ отвѣтѣ архимандрита Иларіона къ митрополиту прямо говорится, что укорительное письмо послѣдняго принесено было въ Кіевъ „въ понедѣлокъ наканунѣ Сретеня Господня“.

Подарки, подобные исчисленнымъ въ приведенномъ нами письмѣ, кіево-печерскій архимандритъ посылалъ митрополиту Сильвестру и въ послѣдующее время (Архивъ быв. греко-уніат. митр. № 3023); но Сильвестръ—какъ и большинство кіевскихъ митрополитовъ того времени—обнаруживалъ болѣе широкіе виды на богатѣйшую южно-русскую обитель. Такъ въ 1560 г. онъ захватилъ нѣкоторыя имѣнія кіево-печерской обители и рѣшился подчинить своей непосредственной власти пустынно-нікольскій монастырь, который,—по заявленію печер. архимандрита Иларіона, жаловавшагося королю на митрополита,—издавна находился *pod błogosławienstwem* кіево-печерскихъ архимандритовъ. Король неодобрительно посмотрѣлъ на притязаніе митрополита и приказалъ ему возвратитъ все, захваченное у обители (Арх. греко-ун. митр. № 149).

V.

Приназь канцлера Великаго княжества Литовскаго, князя Николая Радзивила Степану Юхновичу—Ванкевичу, чтобы онъ удовлетворилъ кіево-печерскаго архимандрита Иларіона за разныя обиды, причиненныя имъ монастырскимъ подданнымъ.

1558 г. апрѣля 19.

Отъ Миколая Радзивилла воеводы виленскаго, маршалка земскаго, канцлера Великаго Княжества, старосты Берестейскаго, державцы Борисовскаго и Шовленскаго, Землянину господарьскому Степану Юхновичу Ванкевичу.—Што архимандрыть киевскій светое пречистое монастыра печерскаго Ларионъ позывалъ тебе позвы господарскими на роки судовые пришлые, которые были въ року пятьдесятъ осомь, о великое кривды и шкоды и о грабежи и о побране быдла и о иншия рѣчи подданныхъ своихъ тамошнихъ церковныхъ которые ся ему и подданнымъ его отъ тебе самага и отъ врьдниковъ и подданныхъ твоихъ глускихъ стали, хотячи въ томъ съ тобою очевистую расправу мети. ино архимандрыть въ томъ стобкою передъ нами росправу мель, казали есмо тебѣ тамъ на томъ имѣнью твоёмъ у Глуску справедливость вчинити, для чегожь и теперь приказуемъ тобѣ абы еси во всѣхъ тыхъ кривдахъ и шкодахъ подданныхъ его тамошнихъ церковныхъ съ себе и съ поданными своими справедливость безъ всякаго омешканя вчинилъ и то велель поплатити и за то досыть вчинити, подле статуту права земскаго, предъ дворяниномъ господарьскимъ Павломъ Оранскимъ. Конечно, абы то иначе не было, абы намъ онъ о томъ болши того не жаловалъ. Писанъ у Вилни. Мета Божого нароженя 1558, мѣсяца апрѣля 19 день.

Внизу находится канцлерская печать Радзивила и подпись писаря.

(Съ подлинника, хранящагося въ Архивъ бывш. греко-уніат. митрополитовъ при Св. Синодѣ, подъ № 610).

VI.

**Письмо князя Константина Константиновича Острожскаго къ своему
внуку Янушу Радзивилу.**

1585 r. апр. 14.

Мой najmilszy Panie wnęku!

Bogu wszechmogącemu z tego dziękuję, iż W. Mość Pan Bog y w dobrym zdrowiu chowa, w zroście y w dowcipie, niechże Pan Bog sam to sprawuie y dokoncza ku fale swey świętey, ku ozdobie Rodzicom, mnie też ubogiemu dziadowi potąd, pokąd go mi Pan Bog wszechmogący y starość moie na tym swiecie dawa ku pociesze.

Iesli iego mość Pan Woiewoda Wileński, Ociec W. Mości, iezdzi na Wilczku do zboru, w którym są prawdziwi wyznawcy Krystusowi y pod dwiema osobami sakramentów, tak iako y my wostoczni używamy, to iego Mość dobrze działa y W. M. tam iездz choć na wronym albo na siwym, ale iesli do iezuitow nowych iezusowcow iambym nie za dobrze miał Panu Oycu W. Mości y W. Mości samemu.— Panna siostrzyczka iż iest mędrza niżli Pan brat, ia nie radzę siostrzyczki y pana braciszka gniewać, bo iesli I. M. Pani Woiewodzina Wileńska przy której stronie zostanie pewne pan wnęk y ze mną dziadkiem przegra. O konik coby więcey skakał niżli tak iak chodził postaram się, ale y ten siwy na skoczki był dobry; iednego pana Oycowi chłopięta w Warszawie wiezdziли, to iusz nie moia wina. A moy najmilszy Panie wnęku preczynię za dziadkiem do pana Oycy, niech na tego brzydka y..... starego bez żartu łaskaw będzie, iako też na cię łaskaw był. Z tem W. M. Panu Bogu y obronie iego świętey a siebie powinney miłości pilne zalecam. Dan z Zwiacha. Roku 1585, aplela 14 dnia.

W. Mości wszego dobrego zyczliwy dziad y zyczliwe wierny
Konstantyn Xiążę Ostoskie Woiewoda Kijowski, Marszałek ziem Wolynskich ręką swą.

Адресъ: *Ianuszowi Radziwiłowi..... Panu y wnękowi memu najmilszemu.*

(Изъ рукописнаго сборника Импер. Пуб. Библиотекки (польск. IV. F. 223, л. 34), заключающаго копию съ писемъ князей Острожскихъ).

Примѣч. У князя Константина Константиновича Острожскаго отъ супружества съ Софіею Тарновскою, кромѣ трехъ сыновей—Януша, Константина и Александра, были еще двѣ дочери: *Екатерина* и *Елизавета*. (Herb. pols. Nies. VII. 185). Обѣ онѣ были въ замужествѣ за *Христофоромъ Радзивиломъ*, воеводою Виленскимъ, княземъ на Биржахъ и Дубникахъ, четыре раза вступавшемъ въ брачныя союзы: въ первый разъ съ Анною Собковною († 1576 г.), отъ которой были у него дѣти Николай и Варвара, умершіе въ молодости; во второй—съ дочерью К. К. Острожскаго *Екатериною* (вступила въ супруж. 22 іюля 1578 г., скончалась 3 авг. 1579 г.), отъ которой рожденъ былъ *Янушъ*; въ третій—со вдовою послѣ брака съ княземъ Юріемъ Слуцкимъ *Екатериною*, урожд. Тенчинскою (вступила въ супр. съ Радзивиломъ въ 1581 г., скончалась 19 марта 1591 г.), отъ которой были дѣти—Христофоръ и Елизавета; и наконецъ въ четвертый разъ—со второю дочерью князя Острожскаго *Елисаветою*, вдовствовавшею по смерти перваго своего мужа Яна Кишки, жмудскаго старосты. Отъ этого послѣдняго брака у Х. Радзивила дѣтей не было (*Galerja Nieswieżska portretów Radziwiłłowskich, opisana historicznie przez Edwarda Kotlubaja*. Wilno. 1859 г. стр. 91—92).

Внукъ князя К. Острожскаго *Янушъ Радзивилъ*, къ которому адресовано настоящее письмо, родился 2 іюля 1579 года (*Galerja Nieswież. 155 стр.*); слѣдовательно 14 апрѣля 1585 года (время даты письма) ему не было даже и шести лѣтъ. Это обстоятельство можетъ дать поводъ заподозривать точность означенной даты и предполагать—не ошибся ли переписчикъ, поставивъ 1585 годъ вмѣсто 1595 или другихъ позднѣйшихъ годовъ?... Разумѣется, подобная ошибка со стороны копииста не невозможна; но считать ея, на основаніи указанныхъ соображеній, вполне доказанною нельзя: возможно предположеніе, что князь Острожскій свою письменную бесѣду съ зятемъ, съ которымъ онъ иногда бывалъ въ довольно натянутыхъ отношеніяхъ, пожелалъ вести посредствомъ письма къ его шестилѣтнему сыну, а своему внуку.

VII.

Письмо перемышльскаго епископа Михаила Копыстенскаго ко львовскому ставропигіальному Братству съ просьбою о присылкѣ въ Перемышль дидаскала.

1592 г. іюля 1.

Благословеніе Божіе и благодать Господа Бога Спаса нашего Исуса Христа да будетъ съ Вами. Аминь.

По семъ вина есть писанія сего ко Вамъ господне гражане лвовскаго Братства, о Христе живущи: молю васъ спшевымъ дѣломъ, дабы ваша милость совокупившися духомъ истины и любѣ вашей и повинности христіанской безъ всякаго закоснения, молю, пришлѣте В. М. дидаскала до насъ до столицы премыское для наученія письменнаго дѣтей, точію искусна мужа, ащели не мощно двоухъ въ достоинствѣ единемъ да подастся намъ полезный отъ васъ. молимся вамъ, дабы прошеніе исправлено со любовію, ащели мощно искусствомъ греческаго, латинскаго и словенскаго, и вторично молю васъ о Александра, подайте намъ его В. М. о котораго прилежно тщаюся имѣти и началу вещей благимъ аще Богъ изволитъ, бо зде сія наша страна и повѣтъ zelo оскудѣли въ наученіи. А се зде отъ благородныхъ становъ желаютъ сицеваго учителя и хочутъ подавать дѣти свои кнаученію письменнаго. Ащели немощно Александра, пришлѣте намъ В. М. Симеона... И елико о истинный отвѣтъ по прошенію нашимъ писанемъ и дѣломъ сотворите любовь. Вамъ бо подобаеъ елико можете поспѣти на благочестіе вѣры наше христіанское. Посемъ здравствуйте о Господѣ Бозе. Писанъ у монастырю св. Спаса мѣсяца іюля 1 дня. року г. 1592.

Вашихъ милостей

зичливый приятель и богомолецъ присный

Михаилъ Копыстенскій, волею Божію смиренный епископъ Премыскій и Самборскій, рука власная.

(Съ подлинника, хранящагося въ Архивъ Ставроп. Львовск. Института).

Примѣч. Михаилъ Копыстенскій въ первое же время своего управленія перемышльскою епархіею (королев. грамота на епископство дана была Михаилу 20 іюня 1591 г.; грамота эта хранится въ архивѣ перемышл. униатскаго собора) озаботился устройствомъ школы при своей кафедрѣ. Такъ какъ въ разсматриваемое время львовское братство было главнымъ расадникомъ наукъ въ юго-западной Россіи, то къ нему Михаилъ и обращается съ просьбою о дидакалѣ. Во *Временникъ института Ставропійскаго*, изд. въ Львовѣ, 1871 г., помѣщенъ отвѣтъ львовскаго братства на означенное письмо перемышльскаго епископа, съ датою отъ 5 іюля 1592 года. Братчики, похваляя епископа за его заботу о просвѣщеніи, за то, что онъ не перадить о словахъ апост. Павла, повелѣвающаго *епископу быти учителю*, — заканчиваютъ письмо слѣдующими словами: „О слхъ всѣхъ добре разумѣвающе, пишеши во честномъ ти посланіи ко намъ усердно желающе преподатися образъ по благочестію школьнаго ученія, и послати спудеовъ школы братства нашего ко твоему епископству, ихъ же усердно съ всякимъ тщаніемъ послати безъ законѣнія обѣцаваемся. Но понеже нынѣ спудея разыдошася, овии во градъ *Виленскій*, овии же во *всликій Берестин*, инии же инде, но (какъ) скоро посланіемъ нашимъ призовутся посланы будутъ ко твоему блгочестія желанія не завистно“.—Ниже мы помѣщаемъ еще нѣсколько грамотъ, касающихся этого же предмета.

Когда приводимый документъ былъ уже набранъ мы получили отъ П. А. Кулиша отгискъ его послѣдней статьи—*Восточный вопросъ и задунайская славяница передъ глазами московскаго царя Михаила Федоровича*,—гдѣ представляется такая характеристика перемышльскаго епископа Михаила Копыстенскаго: *это была до того бездѣйственная личность, что даже королевская партія инорировала ея существованіе. Авторъ Боркулабовской хроники (Матер. для Истор. Возс. Русн. I. 62) приводитъ универсалъ Сигизмунда III отъ 11 марта 1592 года, въ которомъ король обѣщаетъ свои милости русскимъ епископамъ за принятіе униі и въ числѣ ихъ не упоминаетъ одного перемышльскаго. Въ борьбѣ по поводу униі Михаилъ перемышльскій не игралъ никакой роли“ (при-*

мѣч. къ стр. 4).—Такой отзывъ мы считаемъ не вполне справедливымъ: изъ дошедшихъ до насъ документовъ видно, что 1) перемышльскій епископъ сочувственно относился къ лучшимъ учрежденіямъ того времени—*школамъ* (см. печатаемые нами док.ум.) и *братствамъ* (Памят., изд. врем. ком. въ Кіевѣ. т. IV. отд. I. № 1), и ревностно заботился о поддержаніи ихъ; 2) энергично отстаивалъ свои епископскія права отъ посягательства латино-уніатской партіи, старавшейся завладѣть нѣкоторыми имѣніями, принадлежавшими православной перемышльской каѳедрѣ (докум., хранящ. въ библ. перемыш. собора).—Что же касается до *импортированія* Михаила Копыстенскаго въ грамотѣ, въ которой Сигизмундъ III обѣщаетъ свои милости русскимъ епископамъ за *принятіе уніи*, то это отнюдь не доказываетъ того (какъ думаетъ г. Кулишъ), что Михаилъ былъ лично крайне ничтожною, не обращавшею на себя вниманіе польскаго правительства, но свидѣтельствуетъ только о томъ, что *во время* составленія королевской грамоты Копыстенскій не соглашался на унію и, такимъ образомъ, не заслуживалъ тѣхъ милостей, которыхъ вправдѣ были ожидать для себя епископы—измѣнники. Мысль нашу подтверждаетъ и свидѣтельство самаго Михаила, извѣщавшаго *въ концѣ 1592 г.* львовское братство о своей непреклонности къ уніи (А. З. Р. IV. № 42).

Кстати сдѣлаемъ замѣчаніе о королевской грамотѣ, на которую ссылается г. Кулишъ. Въ изданной имъ Боркулабовской хроникѣ начало ея читается такъ: „Жикгимонтъ третій... ознаймуемъ... ижъ мы господарь, видячи быти прихильныхъ къ поровнанью у вере светой архіепископовъ реліи греческое *Ипатія*, луцкаго епископа, львовскаго и холмскаго, которые до насъ господаря съ тымъ прислали“ и проч. Здѣсь вмѣсто слова *Ипатія* слѣдуетъ читать *пипскаго* (т. е. епископа), какъ это значитъ въ лучшемъ изданіи этой грамоты, помѣщенной въ *Апокрисисъ* Христ. Филалета (ч. I. глава 6.). Независимо отъ самой конструкции рѣчи первое чтеніе должно быть признано не вѣрнымъ уже потому, что *въ 1592 году* Ипатій Ноцѣй еще не былъ избранъ и посвященъ въ санъ епископа (см. А. З. Р. IV. № 44).

VIII.

Письмо перемышльскихъ гражданъ къ львовскому братству съ просьбою о дидакалахъ.

1592 г. 19 авг.

Зѣло возлюбленнымъ о Христѣ честнымъ господиномъ гражданиномъ львовскимъ, братіямъ нашимъ о Господѣ присно радоватися.

Понеже желающимъ намъ зѣло начала благочестія увѣдѣти, исправленіе училища имѣти, но еже во градѣ нашемъ мало таковыхъ человекъ обрѣтается, да тыхъ исправленіемъ..... во времени малѣйшемъ своемъ (понеже не бѣ таковъ да времена прежде бывшая наша совершилъ) исправлени будутъ. Такожде и верхнѣйшій пастыръ нашъ паствы своей не помалѣ въ дѣлѣхъ помощникъ обрѣстися хочетъ, но да и его сѣдалище благочестіемъ правовѣрія помощью вашею начальниковъ устроено родъ Русійскаго просіяетъ, какою восхотѣлъ былъ второе писаніе молебное ко любви вашей усерднѣ сотворити желаючи, да сия подасте ему..... во дѣлѣ подцился со безбожнымъ настоятелемъ града сего римляниномъ путешествовати во градъ Люблинъ, но егда возвратится благодарственнымъ писаніемъ своимъ васъ возвѣститъ.

И сия да вѣсте, братія возлюбленная, како Александеръ увѣренъ бысть намъ, и веліе усердный и во дѣлѣ святомъ тчливый и времени часа превратнаго и всяческихъ устремленный, тако да ради насъ всѣ купно желаютъ васъ возлюбленныхъ друзей подати намъ побѣдити вражду житія растлѣннаго и исправленіе тогожде благожитія, такожде и чинъ братства совершеннѣйшій святѣйшаго имѣти и училище, якожь реклъ намъ той Александръ, пзряднѣй исправити преданіемъ же вашимъ мы и чада наша побѣдите на всякое нечестіе и пройдете корень цвѣтія благѣйшаго увѣренія сыновня. Спцежь и насъ малѣйшихъ егдася исполнить желаніе наше на васъ, ко всякому дѣлу благому вашему помощни

ковъ имаете, и Божественный убо Апостоль рече: другъ другу тяготы носѣте и тако исполняется законъ Христовъ.

Посылаются спосредъ насъ наипаче любимии друзи и братия наша ко вамъ: господинъ Димитрій диаконъ преосвященныя церкви святителя Иоанна Крестителя и Предтечъ Ис. Хр. такожде и братъ его Григорій Евическій, да увидѣвши лице ваше честное вся елика вручихомъ извѣстять вамъ, но да и любве вашей уши благодарныя приклонятся имъ. Сице и Александеръ вашъ сослужитель ко вамъ представляется, и той благодать и благословение ваше имѣти да будетъ.

Молимъ же васъ вторицею, братия возлюбленная, понеже вамъ туне дана благодать Божия и намъ скорбящимъ дадите, да познаемо велико честнѣйшій и святѣйшій образъ крещенія Ис. Хр..... Александръ и Сямеонъ другій или коего любовь ваша восхоцетъ да пришлется намъ молимъ васъ, возлюбленная братия, молимъ. И сие да будетъ вамъ извѣстно, како нѣкій отрокъ Павелъ, прежде бывшій во насъ, тамо обрѣтается у любве вашей человекъ малъ устроенный въ добродѣтелъ, что сотворилъ во насъ и яко нравенъ есть отъ врученника нашего исповѣтся вамъ; таковыи убо да не пребываютъ во васъ, аще ли пребываютъ да не бывають безъ наказания; извѣсти убо намъ себе пребывати у честномъ созиденіи училища, но необрѣтается въ немъ, понеже всѣ елицы исходятъ отъ васъ лѣпоправци и иноко обрѣтаются. Прочая да увѣсте списанія тогожде мужа, кое зло сотвори намъ со господиномъ епископомъ нашимъ. Молимо жъ, честныя братия, вомѣсто насъ за сие вами наказано да будетъ. Ащели ни, тогда вси купно прибывши ко вамъ молити будемо да сие не успеть, или ко намъ предстанеть изрядне исправившися, словеса своя себѣ возвратитъ. Понеже вѣмы и сие житие брацтва вашего не порочно. По семъ о Господѣ

здравствуйте. Писанъ у Богоспасаемомъ градѣ *Перемышлѣ*,
дня 19 авг. 1592.

Василій Панковичъ мѣщанинъ премыскій со всею куп-
но братнею своею.

(Съ подлинника, находящагося въ Архивѣ *Ставроп. Львов.*
Института).

Примѣч. Въ отвѣтъ на это письмо (которое, замѣтимъ, своими литературными недостатками наглядно подтверждаетъ сѣтованіе перемышльскаго братства о низкомъ уровнѣ школьнаго образованія въ его средѣ) львовскіе братчики отъ 24 авгус. того же 1592 года писали въ *Перемышль*: „якоже прежде вашего честнаго епископа писаніе такожде и ваше любезное воспріемше, извѣстихомся увѣдѣвши истинное желаніе ваше, дабы преподатися отъ насъ граду вашему чинъ братства якоже подобаетъ во вѣчныя роды и чинъ школьнаго ученія. Общаго спасенія ради, вся дѣйствующе во славу Божію и въ похвалу православныхъ святыхъ коеволическия церкви, увѣдѣвши же ваше желаніе зѣло честно и Боголюбезно посылаемъ любви вашей, якожь и прочіимъ градовомъ, блѣгочестивымъ христіаномъ и чадомъ вашимъ *Александра дидаскала* правовѣрна и честна и благопотребна, и вся надлежащая съ нимъ, да устроится во всемъ, вся по ряду братства и школьнаго ученія чинъ совершеннѣ и Богоугоднѣ. Аще ли ни, то таковой скорѣ да возвратится съ подобающею честію и вся наша съ нимъ, вы же пребудѣте якоже вамъ годѣ“. (*Księga korespondencji Bractwa Stawropialnego w roku 1592.*, рукоп. ставр. Инстит., № 392, стр. 53).

IX.

Письмо перемышльскаго епископа *Михаила Копыстенскаго* ко Львовскому Братству по дѣлу о *дидаскалахъ*.

1592 г. авг. 30.

Якоже прежде писахомъ до Васъ, желаячи сиецаго *дидаскала* для школьнаго ученія и общаго ради спасенія, дѣйствующе во славу Божію и въ похвалу православныхъ свя-

тыя церкви якожь общалисься В. М. до мене Богомолца своего сие содѣлати, вѣдомо да есть вамъ, по Господню изволению маемо се зде Александра правовѣрна, честна и благопотребна дидаскала, который благочестно живучи начинаетъ чинъ творити школьнаго учения и насыщаетъ брашномъ душевнымъ по изволению Божию и благословениемъ нашимъ, и видячи сие отъ него утѣшихомся zelo... И къ сему желаю васъ, да бысте увидѣвши возрадовалися о благословенію, которое содѣлывается у епископіи нашей и къ помощи Александрови якового младенца В. М. рачте се зде прислати, понеже онъ самъ не можетъ сие содѣлати, молю же сие писаніе наше собѣ благопріемши младенца наученаго прислати рачте. За сие Господь Богъ подасть вамъ жизнь вѣчную; а я вставичне Господа Бога буду просити яко и вставичне прошу, абы Господь благословенствомъ своимъ святымъ на много лѣтъ В. М. ховати рачиль. Затѣмъ милости Божии и нашего смиренна молитва пребываетъ В. М. всегда. Данъ у Велѣнчачъ, мѣс. авг. 30 дня, року 1592.

Всего добраго зычливый и Богомолца уставичный всехъ купно В. М. братій

Михаилъ Копыстенскій, волею Божию смиренный епископъ премышльскій и сомборскій.

(*Съ подлинника, находящагося въ архивѣ Львов. Ставроп. Института*).

X.

Письмо Владимірскаго епископа Ипатія Поцѣя къ Виленскому воеводѣ к. Христофору Радзивилу, въ которомъ онъ извѣщаетъ послѣдняго о своихъ переговорахъ относительно религіозныхъ дѣлъ съ княземъ **Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ.**

25. февр. 1594 г.

Oswiecone Xiążę Panie a Panie moy miłosziwy.

Służby moie powolne i modlitwy ustawiczne zalecam łasce w. mości mego miłosziwego pana.

Dnia dzisiejszego february dwudziestego piątego komornik waszey Xiążeczey Mosczi we Włodzimirzu oddał mi listy na których radbym był co pewnego do Waszey X. mosczi odpisał, ale nie mając jeszcze żadney pewney rezolucyey od J. Xiążeczey Mosczi Pana wojewody Kijowskiego, nie miałem tesz co pisac do W. Mosczi, abowiem będąc u Xiążecia jego mosczi w Dubnie niedawno o s. Marczynie mowilem z jego moscią o tem wszystkim coś mi był W. X. M. pisanem swem przez pana Raczyńskiego zlecic raczył; ale nie odniosłem inszego od Xiążecia jego mosczi iedno dobrą otuche, isz wszystkim działkom swym iednako wszystkiego dobrogo zyczy. Daley intentyey jego mosczi zrozumietism nie mogł, takže ieszcze ad directum responsum oczekiwam, a mając powtore pisane waszey X. M. do siebie chociam nidawno na Wolyn z Brzeszia przyjachal nie lenił bym się do Xiążecia jego mosczi zaraz iachac i tam wzięwszy pewną wiadomość z czym pewnem komornika W. X. mosczi odprawic, alie isz na ten czas jego X. mosczi w krajach wołyńskich nie masz, bo jego Mość aż do Turowa odjachac raczył, przeto skoro da pan Bog Xiążę jego Mość tu na Wolyn przyjachac bedzie raczył, stańac sie o to bede, iakobym od jego mosczi wzięwszy pewną wiadomość w tey sprawie W. X. M. co pewnego oznaimił; na staraniu mojem i zyczliwey służbie nic Waszey X. M. nie będzie schodziło, byleby sluchac chciano, chociaz

wiem onę starą przypowieść: *veritas odium parat*; alie ufam że prawda mieście będe miała jako u mądrego pana. Wiernie bym tego zyczył, abym W. X. M. fortunniey u Xiążecia jego mosci ilie w zreci tak słuźney służył, a niżli łaskawe staranie Waszey Xiążecy Mosci u rzeczi mey do Pana woiewody Połockiego, chociać z moja rękomo słuźna była, iedno musiałem aspectu nie patryc, ktorego nalepszy czas starym żenic się, bo iesli pauna Dorohostajska każdego będzie w mnichy odprawiała iako mnie, a to wiedziec nie ustaneły y sama mniszka, a dopirobym asz *Te Deum laudamus* zaspiewał, kiedy by pan Bog nad nią krziwdy moiey pomścił tymże kapturem co się i mnie stało. Jaćem obrał sobie, iako mniewam, meliorem partem i co się stało jusz tego nie żaluie, gdyżem walidikował i swiatu i roskoszam iego; alie swiat swoich kochankow pod czas rad oszukiwać. Jednak dobrodziestwo i miłosciwa łaska Waszey Mosci, mego miłosciwego pana, do mey smierci u mnie pamiętna byc musi; za którą, nie tylko zasługowac, alie i Pana Boga, za dobre zdrowie Waszey Xiążecy mosci prosic na każdą godzinie poki dusza we mnie jestem powinien. Stem i powtore słuźby moje powolnie zalecam łasce Waszey X. mosci i proszę abym w ney postaremu był chowan, chociać mało potrzebny a ubogi czerneć. Dat ze Włodimierza d. 25 February a. 1594.

Waszey Xiążecy mości, Pana swego miłosciwego, nanizszy sluga u niegodny Bogomoldca ubogi czerneć *Jpatius, epis. Włodz. y Brzec.*

Adpecz: Oswieconiemu Xiążeciu na Birzach y Dubnikach Panu Panu *Krzystofu Rodziwillowi Woiewodzie Wilenskiemu, Hetmanu najwyszszemu W. X. L., starosci Solieskiemu et caet. et caet, Panu Panu mnie miłosciwemu.*

(Съ подлинника, находящаяся въ Импер. Пуб. Библиот.; кнѣга автографовъ, № 218).

Примѣч. Князь Христофоръ I Радзивиль (род-1547 г. + 1603 г.), къ которому адресовано настоящее письмо, былъ младшимъ сыномъ князя Николая V

Радзивила (*Rufus'a*), ревностнаго евангелика, и— подобно своему отцу— много заботился о поддержаніи и распространеніи протестантизма въ Литвѣ (*Kottubaj*. 83 и слѣд.). Такъ какъ протестанты въ литовско-русскихъ земляхъ болѣе всего имѣли неприятностей отъ іезуитовъ, отъ которыхъ не менѣе имѣли ихъ и православные,—то однимъ изъ средствъ къ огражденію протестантизма Радзивиль признавалъ сближеніе съ православными. Вслѣдствіе указанного жизненнаго соприкосновенія протестантовъ съ православными, вслѣдствіе общности ихъ интересовъ, требовавшихъ ослабленія іезуитской партіи,—попытки къ подобному сближенію были не безуспѣшны. Особенно онѣ усилились въ концѣ XVI и началѣ XVII стол., когда вводилась въ литовско-русскихъ земляхъ религиозная унія, одинаково не желаемая обѣими сторонами. Въ это время православные составляли съ протестантами конфедераціи и торжественно давали обязательства защищать другъ друга отъ притѣсненій и насилій. Во главѣ православныхъ южно-русцевъ при подобныхъ сближеніяхъ мы постоянно видимъ князя К. К. Острожскаго, добрыя отношенія котораго къ протестантамъ, кромѣ желанія при помощи союзниковъ обезопасить православіе, безъ сомнѣнія, въ значительной степени обусловливались и личными отношеніями къ Христофору Радзивилу, какъ ближайшему своему родственнику (см. выше примѣч. подъ № VI).

Въ приводимомъ письмѣ Ипатія Поцѣя къ князю Христофору Радзивилу хотя въ общихъ чертахъ говорится о порученіи этого князя къ К. К. Острожскому, но—соображаясь съ историческими обстоятельствами того времени и характеромъ самаго письма—едвали ошибемся, утверждая, что означенное порученіе касалось дѣлъ религиозныхъ, именно переговоровъ князей—родственниковъ о взаимномъ соглашеніи между православными и протестантами. Правда такому предположенію, по видимому, противорѣчитъ то обстоятельство, что въ означенное время И. Поцѣй присталъ уже къ пропагандистамъ уніи, а потому страннымъ можетъ казаться его сочувствіе къ порученію князя, выраженное имъ въ приводимомъ письмѣ. Но мы не должны при этомъ забывать двоядушный, лукавый

характеръ Поцѣя. Еще въ 1589 году лудскій латинскій епископъ Бернардъ Мацѣевскій докладывалъ папскому нунцію о Поцѣѣ, какъ о человѣкѣ сочувствовавшемъ уніи и даже предлагавшемъ мѣры ко всеобщему введенію ея въ западной Руси. Index Brestensis—писалъ Мацѣевскій—Schysmaticus quidem, sed autoritate, doctrina atque rerum usu non vulgari vir, quique omnium eorum quae ad religionem spectant, scientissimus inter suos esse videatur, post habitos cum Patre Societatis, qui hic mecum degit, de religione nonnullos sermones, haustaque fortasse quoquomodo veritatis luce, semel atque iterum quasi data opera ad me venit, hortatus que me est summa cum contentione et obtestationibus quam maximis, ut cum aliis Episcopis Theologisque Catholicis, hoc maxime tempore, cum ea se nobis occasio offert, qua unquam commodior nescio an concedi queat, unionem Russorum cum Ecclesia Romana curemus. Dicebat ille providentia imprimis ac dispositione divina esse factum, quod Patriarcha Constantinopolitanus in has oras venerit Addebat curandum esse magis cum Graecis colloquium, quam vel scriptiones contra Russos editas, vel refutationes illorum, quae publice a nostris in concionibus fiunt. Sive enim amiserit sive recusaverit oblatum colloquium Patriarcha, si quidem Romana Ecclesia veritate nititur, facilius Ruthenos ad ineundam nobiscum unionem invitatum iri... *et caet.* (*Theiner. Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae.* т. III, 41—42). Однако подобная расположенность Поцѣя къ католицизму не помѣшала ему принять санъ *православнаго* епископа и, несмотря на постоянно возрастающую пріязнь къ сторонникамъ уніи, торжественно заявлять князю Острожскому, а вмѣстѣ съ нимъ и всему южно-русскому обществу, о своей преданности *православію*. Весьма вѣроятно, что этотъ не прямодушный человѣкъ во время своихъ свиданій съ княземъ Христ. Радзивиломъ обнаруживалъ предъ нимъ подобное же расположение и къ протестантизму, чему князь охотно могъ вѣрить, зная что за нѣсколько лѣтъ предъ тѣмъ, когда Поцѣй стоялъ въ блѣе близкихъ отношеній къ дому Радзивиловъ, онъ открыто держался протестантской партіи. (См. объ этомъ письмо самаго Поцѣя, помѣщенное въ А. З. Р. т. IV. стр. 209—210).

XI.

Письмо князя К. Н. Острожскаго къ своему внуку Янушу Радзивилу съ просьбою о содѣйствіи кіево-печерскому архимандриту, посылаемому для переговоровъ съ протестантами.

1595 г. авг. 4.

Oświecony Xiążę, miłosciwy panie Podczaszy W. X. Litewskiego, mnie miłosciwy panie y wnęku.

Puscilem przed sobą na ten zjazd pod Sendomirz Oycu Archymandryta Pieczerskiego Kiiowskiego, aby tam wprzód będąc y z innemi niektolemi z starszych ich mościow duchownych naszych postrzegał co się w pierwszey instancyi namów tamtych postszedz ma w sprawach Religiey naszej, a to aby czynił za radą y wolą W. X. M—ci, aby się tak dobrze y mądrze początki tey sprawy ustały coby w postępku dalszym snadnie poprzec się mogło. Proszę tedy pilne krom szerokich słow, racz W. X. M. być radnym, pomocnym w tey mierze oycu Archimandrytowi. Co W. Mość nie dla niego tylko uczynisz iako dla mnie, a mogę rzec dla zdrowia, summienia y zbawienia mego y innych wielu. Za co będzie W. X. M—ci Bog błogosłowił y im daley tym więcej wywyższał, oto ustawicznie lub niegodnie modlitwy moje do pana Boga któremu pod skrszdła y obronę iego W. M. oddaie. Z Ostroga d. 4 augusta.

W. X. mości wszego dobrego zyczliwy dziad y Bogomolca ustawiczny *Konstantin Xiążę Ostroski Woewoda Kiowski ręką swą.*

Адресъ: *Ianuszowi Radziwitowi....* Podczaszemu W. X. Lit., a mnie miłosciwemu Panu y wniękowi.

(Изъ рукописи Имп. Публ. Библ., заключающей копіи съ писемъ князей Острожскихъ изъ Ньсвийскаго архива Радзивиловъ).

Примѣч. Въ приведенномъ письмѣ указаны только число и мѣсяць его составленія; самый же годъ (1595) выставленъ нами въ оглавленіи на обнованіи слѣдующихъ данныхъ и соображеній:

1) Въ указанной нами рукописи, заключающей копіи съ писемъ князей Острожскихъ, на-

стоящее письмо помѣщено между письмами 1594 и 1596 г.г.

2) Князь Острожскій принималъ дѣятельное участие въ двухъ протестантскихъ сѣздахъ: *Торунскомъ*, бывшемъ въ 20—26 числа въ августа 1595 года, и *Виленскомъ*, бывшемъ въ маѣ 1599 г. (*Andrae Wengerscii, Slavoniae reformatae libri quatuor. Amsterdami 1679 an. стр. 476-498. Lukaszewicz. Geschichte der reformirten Kirchen in Lithauen. I. 59 и слѣд.*).—Приурочить приведенное письмо къ послѣднему сѣзду нѣтъ основаній: для этого нужно допустить, что оно писано было за цѣлые десять мѣсяцевъ до означеннаго сѣзда—4 авг. 1598 г., но въ это время еще не былъ рѣшенъ самый вопросъ о виленскомъ сѣздѣ. Между тѣмъ подобнаго противорѣчія мы не встрѣтимъ, относя письмо ко времени, предшествовавшему торунскому сѣзду, потому что сѣздъ этотъ назначенъ былъ въ мартъ 1595 года, во время бывшаго въ Краковѣ сейма, и ему дѣйствительно предшествовали между приглашенными на него лицами предварительныя совѣщанія, или—какъ выражается князь Острожскій—*pierwszy instancyj panów*. У Лукашевича находимъ, что литовскіе протестанты мѣстомъ для подобныхъ совѣщаній избрали Вильно, а днемъ—праздникъ Вознесенія; православные же—какъ это оказывается изъ настоящаго письма—рѣшились собраться для разсужденій въ Сандомірѣ въ первыхъ числахъ августа (по всей вѣроятности въ праздникъ Преображенія Господня).

XII.

Письмо нареченнаго Полоцкаго епископа Григорія къ князю Николаю Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся униі.

1595 г. авг. 20.

Iasnie oswiecone xiąże miłosciwy panie y dobrodzieju, Panie Woiewoda Trocky.

Nanizsze służby moje pokornie zalecam w miłosciwą laskę W. Mości, mego miłosciwego Pana.

Za tak pociechę dobrą, a miłoszciwą łaskę W. Xiążeczey Mosci, żescie W. M. za te nasze niebezpieczeństwo od naszych ze Rusi racziliscie się wziąć, Boże stworczeluz aby i do konca tak było. W czym nic nie wąpiemy, gdyż dla fały Bożej a zgody świętei cierpielibychmy. Ia z moiey chęci za pomocą miłego Boga chcę nic nie mieszkając zaczęta tę swiętobliwą sprawę i do konca potężnie iako byc może przywiesc, y s tym pisaniem iada a stamtąd do iego krolewskiey mosci, mając pisanie w tey sprawie od waszey xiążeciey mosci. Daize Boże aby z moiey ubogei części swiętą iedność widział i Pana Boga chwalił, od którego wszechmoćności waszey xiążeciey mosci wiernie szczęśliwego panowania i pociech radosnych według wolei waszey M. zażywac ku fale Bożej; i powtore się z modlitwami moiemi w miłoszciwą łaskę Waszey X. mosci oddaię. Pisan w Nowogrodku, d. 20 augusta, A. 1595.

W. X. M. mego miłoszciwego Pana,
Bogomolca i sluga nanizszy

Hregory naznaczony wladyka Połocki, ręką własną,

Adpecz: Iasnie oswieconemu xiążeciu na Olice i Nieswiżu, Panu *Mikolaiu Chrisztofu Radziwilu* woiewodzie Trockiemu et. caet. et. caet. Panu u dobrodziejowi miłoszciwemu memu.

(Съ подлинника, находящагося въ Импер. Публ. Библ.; книга автографовъ, № 218).

Примѣч. Князь Николай VIII Христофоръ Радзивиль (Сиротка), къ которому адресовано настоящее и нѣсколько послѣдующихъ писемъ (см. №№ XIII и XVI), былъ старшимъ сыномъ известнаго своею расположенностію къ протестанству князя Николая Радзивила Чернаго. Цервоначалное воспитаніе Николая Сиротки въ домѣ отца, всегда переполненномъ учеными кальвинистами, велось въ духѣ протестанскомъ; въ такомъ же духѣ оно шло и за границу, куда по обычаю того времени, знатныя лица посылали своихъ дѣтей для завершенія образованія. Но спустя нѣсколько лѣтъ послѣ смерти сво-

его отца (†1565 г.), Сиротка, благодаря стараніямъ знаменитаго іезуита Петра Скарги, оставилъ протестантизмъ и перешелъ въ римско-католическую церковь, увлекши своимъ примѣромъ и младшихъ братьевъ (небольшой критическій разборъ мнѣній объ обращеніи сыновей Николая Чернаго въ католицизмъ находится у *Котлубая* въ *Galer. Nieswież. portretów Rabziwiłłowskich.* стр. 307—308). Обратившись въ католицизмъ князь Н. Радзивиль сдѣлался самымъ ревностнымъ его послѣдователемъ. Онъ обогащалъ католическіе костелы и монастыри; фундовалъ іезуитскія школы и коллегіи,—въ особенности виленскую іезуитскую коллегію; предпринималъ, по совѣту своихъ духовниковъ, отдаленное путешествіе въ Палестину (путешествіе это описано Радзивиломъ и было нѣскольکو разъ издаваемо на языкахъ латинскомъ, польскомъ, нѣмецкомъ и русскомъ; всѣ эти изданія перечисляются въ *Enciklop. powszech.* т. XXI, стр. 895); печаталъ на свой счетъ сочиненія Скарги, и т. п.—Ревность Радзивила къ католицизму доходила даже до фанатизма: онъ скупалъ книги, направленные противъ римской церкви, и предавалъ ихъ сожженію. Подобной участи, между прочимъ, подверглась и знаменитая протестантская библія, изданная въ 1563 г. отцомъ Сиротки Радзивиломъ Чернымъ: сынъ не пожалѣлъ 5000 червонцевъ для уничтоженія возможно большаго количества экземпляровъ этой библіи (*Krasinski. Histor. sketch of the rise, progress and decline of the reformation in Poland.* London 1840 т. II, стр. 319—320). Весьма естественно, что при подобномъ религіозномъ настроеніи, уваженіе и покорность Радзивила Сиротки ко главѣ католицизма—папѣ были безграничны. „*Sluchac go (papu) w rzeczach zbawieniу potrzebuiących* (писалъ Сиротка къ своему родственнику, извѣстному уже намъ приверженцу протестантизма Христофору Радзивилу по поводу несогласій между ними относительно кандидата на польскій престолъ по смерти Стефана Баторія) у w Litwie у wszędze na świecie powinieniem, bo nie iego osoby iako prostego człowieka słucham, ale iako Boga, który przez namiastka swego postanowionego od Ducha s. w kościele swym rozkazuje. Boć on sam z nieba z nikim nie mówi. A iesli króla swieckiego dla tego słucham że mi Bog rozkazał, nazywaiąc go sam Bogiem ziemskim, iako więcey tego, któremu y to

podał, że on nam opowieda wolą iego święta za czym iest droga zbawienna. Więc że mi to ten ukazuje iż ia uczynił bych przeciwko duszy, żebych miał obrać pana Schismatyka, słucham go y słuszne, bo Bog to w osobie iego sam rozkazuje, dawszy mu z łaske przywileii, który sam opowiedział y ostrzegł, że kto was slucha mnie słucha, kto was wzgardza mnie wzgardza..... (Рукоп. Имп. Пуб. Библ.; коллекция автографовъ и грам. № 238, листъ 156.—Письмо, отрывокъ изъ котораго приведенъ нами, имѣеть дату отъ 19 окт. 1587 г.).—Послѣ сказаннаго вполнѣ понятно дѣятельное участие Радзивила Сиротки въ дѣлѣ религиозной унии, доказательствомъ котораго, между прочимъ, служатъ и помѣщаемыя нами письма къ нему.

XIII.

Письмо кievскаго Митрополита Михаила Рагозы къ князю Николаю Христофору Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся унии.

1595 г. авг. 20.

Jaśnie oświecone a miłościwе Xiążę Panie Woiewoda Trocki, Panie a Panie moi miłościwiу.

Bogomodlstwo swe ustawiczne zalecam w miłościwą łaskę waszey Xiążęcey mości.

Nie tak zasługi moje, iako iest wielka miłościwа łaska W. Xiążęcey mości, że mi W. M. spolnie z Jego mością Jaśnie oświeconym Panem bratem swym listy przyczynne do Jego Korolewskiej Mości w sprawie tych buntów przez wielbnego xiędza Rektora nieświżskiego posłać raczył, z którym po dostatku się o wszystkim mowiło i co mi należało pożytecznego to mi od Waszey Xiążęcei mości powiadał, on że o wszystkim spawę da waszey xiążęcey mości, i o tey chęci moiey, która zachodzi do iedności z kościołem świętym katolickim. Stym zyczę Waszey Xiążęcey mości łaski Bożey

i fortunnego panowania przy dobrym zdrowiu na długie cza-
sy.—Pisan w Nowogrodku d. 20 Augusta an. 1595.

W. X. M. mego miłościwego pana Bogomolca i
sługi powolny *Michał Archiepiskop Metropolit Kiow-
ski Halicki i wszystkiey Rusi własną ręką.*

*(Съ подлинника, находящагося въ Император. Публ. Библ.;
книга автографовъ, № 218).*

XIV.

**Письмо князя К. К. Острожскаго къ князю Христофору Радзивилу
о дѣлахъ, касающихся религіи.**

1597 г. февр. 7.

Oświeconie Xiążę, moy Miłościwy Panie y Synu.

Jakom zrozumiał z seymikow odprawienia w W. X. Litewskim zgodnych, że na zyczliwości W. M. mego miłos-
ciwego Pana y inszych wszystkich miłujących nas bracią
swą łądzie Religiey Greckiey nie nie szchodziło y nie zeszło,
o wszem dzierszali się samego szmeru piśma s.; nieraczcycie
W. M. nazywać czarnego białem et caet. Pan Bog sam niech
W. M. będzie zapłata, a z nas wzajemnych sobie znać bę-
dziecie W. M. pewnie raczyli iako się perwiey z W. M. w
Zdzięcie o tem mowiło. Aisz każdy sie garnie do tego kto
mu chęć y całą przyiaźń z miłością okazuje, tedy y mię zda-
ło się tem kraiem dla tego samego udać, abym się y o W. M.
swym miłościwym panie dowiedział, kiedy którego czasu
ieśli przedemną czyli po mnie do Warszawy na ten seym
wyiechać bedziesz raczył, iż bym sie z W. M. dobrego zdro-
wia ucieszył y rozmowił w niektorych sprawach, więc y
pozwólenie też mając od iey M. paniey Woiewodziney mał-
żonki W. M. a córki swey, abym sie tu gdzie w maiętności
spólnie z W. M. zatrzymał, a w czasie iakiey kolwiek po

utrudzeniu z drogi choć za pieniądze swe użył co ieśliby y małżonce W. M. niechęci iakiey y mnie też iakiego mniemanania nie przynosiło, zgodziwszy się z wiadomością woli W. M. rad bym na wszystko pozwolić a naywięcey abym o W. X. M. pewną a prędko wiadomość mogł mieć. Zalecam się z powinniemi słuźbami memi pilno w łaskę W. M. Datt. Z Głównego, die 7 Februarii, Anno 1597.

W. X. M. mego miłosciwego Pana uprzejmy przyiaciel, ociec y słuğa *Konstantyn Xiążę Ostroski Woiewoda Kiiowski*

(*Изъ рукоп. сборника Имп. Пуб. Библ., содержащаю копию съ письма кн. Острожскихъ изъ Нѣсвиж. архива Радзивиловъ*).

XV.

Извлеченіе изъ рукописи, содержащей описаніе Варшавскаго сейма, бывшаго въ февралѣ и мартѣ

1597 года.

Dnia 4 marca.

I. K. M. miał tajemną Radę w senacie wszystkim. P. P. Posłowie tylko o rzeczach domowych mówili nie chcąc się w niwco wdawać, azby pactis conventis dosyć się działo tak w Koronie iako y W. X. L. Także woiewodstwo Kiowskie dla Grekow, aby przy dawnym zwyczaju Władykowie ich byli przy dawnych sprawach swych zachowani, posłuszeństwa Papieżowi nie czyniąc. Toż Heretycy o proces.

Litwa o Biskupa litwina na Biskupstwo Wileńskie multis rationibus domogała się, alias nie chcąc tego do gardł swych odstępowac. Zaczym była wielka zamieszka z Litwą....

Dnia 7 marca.

U Iego K. M. tajemna Rada. U posłow od wczorayszych namów odstąpiwszy wielka kontrowersya między Litwinem a Polakiem urosła. On chciał mieć Biskupa Wileńskiego z narodu swego, ukazując prawa swoje na to, a ten też także z narodu swego, pokazując być y prawo y samę unią, podług którey w spólną miłosć złączeni będąc spólnie też dignitates totius Coronae et M. D. L. trzymane być mają, do tego iż też z Litewskiego Xięstwa Imć xiąże Radziwił Biskupstwo Krakowskie za pozwoleniem obywatelow Koronnych trzyma. Przeto y teraz polak Biskupstwo wileńskie słusznie trzymać ma, czego ieżeli nie dopuszczą pogotowiu y polak o Biskupa Krakowskiego też mówić będzie.

Druga kontrowersya urosła katolikom z Rusią o władyki i z Heretyki; ci nie chcąc w niwco wdawać, ażby ich władkowie przy swych prawach zostali, prosili drugich posłow aby w tey sprawie szli z niemi do I. K. M.....kilka Rusi a kilka samych Heretykow szli do Iego K. Mći. Tam od nich pan Ulewicz wolyniec dosć acembre mówił, prosząc aby przy dawney wierze Ruskiey Władkowie zachowani byli, znosząc te Władyki którzy obediencją Papieżską przyjęli, także się Confederathey domagając, alias do żadnich seymowych nie przyzwolając.

Na co z mieysca swego senatorskiego P. Sapięha W. X. L. Kanclerz ozwał się, mówiąc, że Heretycy do Synodu Brzeskiego nie należą. Potym wszystek postępek Synodu Brzeskiego króćce opisał, ukazując że tam wiele było wiary Greckich ludzi, którzy pozwoliwszy pierwey Władkom swym przyjęcia obediency Oycas. Papieża, teraz gdy iuż to doszło..... tym się kontentowali wszyscy okrom Nicephora Metropolity Greckiego, którego wielkie bynty szkodliwe czyniąc, sam żywota nie połoźnego będąc (?). Imć pan Kanclerz y iego na te władyki niezezwozenie in publico senatu aperuit. Czym obraził się p. woiewoda wileński y wdał

się był w pomówki z I. M. panem Kanclerzem W. X. Litewskiego praesente Regia Maestate.

Pan Piotr Gorayski obmowę uczynił pp. Ewangelistom, którzy za takimi wołnościami siedzą iako y Papieżnicy, ukazując to, że rzeczy im poprzysiężone Król I. M. cale a nie naruszone zachować winien.

Na to expostulatum intemperate przez p. Ulewicza imieniem Rusi y Ewangelikow uczynione I. M. Pan Hetman koronny ex suo liberali esse ozwał się, wituperując audaciam p. Ulewicza, iż on rzeczami sobie nie zleconemi sprawy R. Pospolitey zatrudniał, a ono nie poczuwasz się w tym że syn iego z Nalewaykiem Panstwa I. K. M.óci woiewał. Ulewicz respondit, sam go ia tam nie słał, ale sam ze szkoły uciekł we dwunastu lat będąc, w których nie tak złości iego iako młodym latom iego przypisano być ma, przypomniawszy to iż iuż syn iego u pana Hetmana polnego ten występek sobie przyiednał. Znowu I. M. Pan Hetman koronny na p. Ulewicza exogeratią uczynił, ukazując żeby słusznie miał być karany od I. K. M. tak syn iako y Ociec, gdyż on za onemi Maleckiem, Tarnowskiemi y inszemi Hetmanami isć miał, nie za zdraycami koronnemi.

Na tę przemowę przez X. Podkanclerzego koronnego I. K. M. Ulewicz respons dać raczył, aby temi rzeczami spraw seymowych nie zatrudniali, na które był przed tym consens Religiey Greckiey.

Tego dnia in publico senatú w tajemney Radzie I. K. M. Panu Woiewódzie Kiowskiemu Nikifora Daskale Patriarchę Greckiego, na synodzie Brzeskim od I. K. M. u I. X. M. pod dwiema kroć sto tysięcy czerwonych arestowanego (mając go za szpiega Tureckiego podeyrzonego) stawić tak iako X. I. M. na ten seym stawić go obiecał.

Dnia 8 Marca.

W niedziele J. K. M. dŕugo na Xiąże J. M. panu woiewodę Kiowskiego oczekował aszby mu był tego Niccephora stawif; iednak tego dnia iego nie było. U posłow naypierwiey raro zamówif się P. Urowiecki starosta Belski z P. Podkomorzym Sandomirskim, omawiając P. Hetmana koronnego, iż on żadnych upominkow od woiewody Wołockiego nie bierze, iako wczora ten to pan Podkomorzy in illius absentia udawał, ukazując to żeby się upominki liepiey na Rzecz Pospolitą oddawali, nie prywatnym osobom.—W tym do koła poselskiego z kilką Senatorow X. J. M. Pan Woiewoda Kiowski przyszedł, prosząc P. P. Posłow, aby Nikiefora wiary swey Ruskiy przednieyszego metropolitę do urzędu marszałkowskiego nie oddawali, ale przyczynili się do J. K. M. aby mu był gleyt dany do dania sprawy o sobie, do tego żeby nie prywatnie ale publice był sądzony, aby był przy X. J. M. tak dŕugo, poki jurevictus nie będzie. A pokaże li się co nań tedy X. J. M. sam instigatorem chce być na zdrowie iego. W tak tedy rzeczy sŕuszney koło ofiarowali się X. J. M. być pomocne iakosz zaraz za odeściem X. J. M. (który zaraz z zamka do gospody iachał) P. P. Posłowie namawiać się poczeli. Jednak gdysz iedniego bronili, aby się w sądu K. J. M. nie wdawało, aby się modus sądom J. K. M. nie naruszał, aby tacy podeyrzeni ludzie podług danego prawa urzędowi marszałkowskiemu oddawani bywali, nie wtrącając koła poselskiego w te sądy, które J. K. M. samego zachodzą. Dru-dzy dopomogali tego, iż według prawa niema bydzreus bądź peregrini (któremu iako szlachcicowi prawo sŕuży) urzędowi oddawany aszby pierwiey prawem był przekonany, iż to iest ten zwyczaj dawny Królom Polskim gleyty dawać do dawania o sobie sprawy, iż gdy peccat in Rempublicam publice też sądzeni być mają. Za dŕugiem iedy controwersiami, siedząc aż do wieczora, acz nie wszysey, iednak większa część, zgodzili się jutro się za tą sprawą przyczynić, wszakże

dołożywszy tego (a to jest dla nie zezwalających) nie wtrącając się w sądy I. K. M. ani sądow modum proscribuiąc.

Dnia 9 Marca.

W niedziele głuchą po Mszy poseł Wołoski sprawował poselstwo naprzod od woiewody Hieremiego, poddaństwo I. K. M. oddając y znawiając. Tosz Władyka Grecki od stanow duchownych. Tosz Lagofet od panow Wołoskich. Tosz szlachciec od koła szlacheckiego. Tosz od pospolstwa poddaństwo I. K. M. oddawali, ofiarując na każdą potrzebę Rzeczy Pospolitey gardła y maitności swoje, y pewny poczet ludzi na Koronną potrzebę stawić; dali potym listy y petita na sententis woiewodstwa swego. Za tym y upominki od woiewody: gniadych koni tureckich parę, pierścień (ten zaraz I. K. M. w Radzie oddano), parę chartow, molwazyey y wiziny boczek kilka. Potym imieniem woiewodstwa wszystkiego skarżyli się na Nikiefora przy I. M. Panu woiewodzie kiewskim na ten czas będącym, iż ten Nikiefor szpiegiem był od Turka do Wołoskiej ziemi; iż na inszych woiewodow do 5 milionow to ich woiewodstwo zadłużył, szkody w ludziech wielkie poczynił, zdrady wielkie, wielkroć Sułtaną matką cesarza Tureckiego praktykował, y prosili aby była z niego sprawiedliwość uczyniona. Odniesli od J. K. M. respons: wdzięczne ich poddaństwo y podarki przyjęwszy a porozumiawszy się z ich M. pany senatory na inszą puncta respons obecuiąc.

Dnia 10 Marca.

I. K. M. asz po obiedzie zasiadł, czekając ażby iuż pan woiewoda Kiowski Nikiefora być odesłał, po którego I. K. M. trzykroć posyłał, asz potym nad samym wieczorem w rydwanie do zamku go przewieziono, przy nim dwu popowie y kilkanaście kozakow. Lecz przywiezienie tego greka posłowie przyczyną u I. K. M. uprzedzili, przyczyniając się aby był publice sądzony (acż się bardzo długo niektorey w kole opie-

rali) którym opowiedziano, że się posłowie nie mają udawać w sądy I. K. M., gdyż I. K. M. poczuwa się być w powinności swoiey, wiedząc co prawa pospolite opisały o takowych którzy stoją na zradzie Rzeczy Pospolitey. Iednak I. K. M. na przyczynę koła tam tego, aby się też tym ruchley do spraw seymowych skloniali, tego Greczyna z łaski swey pańskiej in senatu sądzie będzie raczył. A tego dnia tego greczyna z rezkazania I. K. M. deputaci do tego naznaczeni, iako iego M. pan Krakowski, panowie Woiewodowie Krakowski, Peznański, Sandomirski, Łęczycki, Bracławski et caet., Pan Hetman koronny y Polny, Pan Marszałek coronny et caet., wezwawszy pred się examinowali. Na którego I. K. Mosć instigować nie chciał, ażby był y Jani, który te listy do Wołoch poniosł y który tey sprawy nayswiadomszy będąc, od I. X. M. pana Woiewody Kiowskiego był wydany. Czego począł quidem procurator X. J. M. — ci bronić, ale iednak oni kommisarze skazali te sprawę do jutra otłóżyć, a sami interim na pokoy dla dalszey informacyey szli do I. K. M., radząc też zaraz czy onego greczyna iuż w zamku zostawić, czy go znowu X. I. M. odesłać. Za tym posłali do I. X. M. pana Woiewody Kiowskiego, chcieli go pro fide sua do swey gospody wziąć, a jutro go zaś stawić iuż nie pod arestem pieniężnym, ale pod poczciwością. Uczynił to X. I. M. ukazując primasowi wiary swey uczeiwosć y miłosć, wszakże iednak nazajutrz stawił go. Był tedy zaś nazad do gospod Xiążęcey ten to greczyn odwiezienny.

Dnia 11 Marca.

I. K. M. nie rychło zasiadł, dla tego expostulaiąc z Xiążęciem I. A. P. Woiewodą Kiowskim, aby pospołu z Daskalem y Janego wydał przez prawnego postępku, czego X. I. M. nie uczynił. Asz potym I. K. M. w Radzie zasiadł, kazawszy Daskala przyzwać, który od X. I. M. podług obietnice wczorayszey stawiony był przed sąd I. K. M., na którego

Daskała I. K. M. instygował tym sposobem. Naprzód, że się czynił posłem syna Baszy do woyska I. K. M. do Wołoch, y w Wołoszech wielkie szkody czynił, iż szpiegował panstwa I. K. M., iż do Turek przesyłał, dając co się w Polsce dzieje, iako to cztery listy jego w Szarogrodzie przez pana Chrzastowskiego onego zamku podstarostego świadczą, poimane u Janego tym kształtem: Jani w Szarogrodzie będąc u tego podstarostego na obędzie, był od niego pytany, gdzieby teraz iachał. Odpowiedział Jani, iż iade do Wołoch dla koni I. M. panu wojewodzie Kiowskiemu, na co miał list I. M. P. wojewody, to jest listy wierzące. W tym dwaj Boiarowie, którzy go z rozkazania X. I. M. prowadzić mieli, prowadziwszy się rzekli mu, wiecie dziabeł kdy nas prowadzisz. Postrzegszy tego podstarosta pytał Janego: „maszli listy“? — rzekł: „nie mam“; idą do tłumoka, ale tam znaleźli w płótno obszyty fascicul listow zapieczętowany pieczęcią turecką, w którym fascikule były cztery listy. Pytają Janego: „Masz pieniądze,“? — „Mam“ — „Wiele“? — „Sto czerwonych złotych“ — „Ale to mało?“ — „W Wołoszech u kupca wezme więcej“ — „A iako go zowią?“ — „Nie wiem“. Z tych conjektur Janego podstarosci poimał, a listy wojewodzie Wołoskiemu odesłał, rozumiejąc że pilne były. Wojewoda przeczytawszy listy odpisał, że szpieg, który mu też pierwey z Chocinia był uciekł to jest ten to Daskał. O którym to Daskale dowiedziawszy się o nim u Wołoszki, do I. M. P. wojewody Kiowskiego pisał, aby był iemu wydany prosząc. Na co odpis był, mając go za naprzedniejszego wiary iż tego uczynić nie mógł. Przystąpił potym instigator I. K. M. do czytania listow poimanych, to kontenta w sobie mające. Pierwszy do Metropolita Andrianopolskiego, oznajmując iż między psami polskimi teraz wielka niezgoda strony Greckiey y Rzymskiey wiary, a nie są potężni, radząc przeto dobrotliwemu Cesarzowi swemu, iżby teraz do tych psow polskich przyscia swego czas miał, dolożywszy tego w tym lisce, o tom pisał za wiadomością Daskała. Toż y w drugim pisano. Drugi do Heremi siostry swey, oznajmując

że teraz do Moskwy iedzie, że jusz Cesarzowi upominki posłali

Trzeci list do popa Andrianopolskiego oznaymując że się sam w tych psow polskich tajemnie muszę chować. Czwarty do Egiusza popa, oznaymując, że psi polacy wiary naszey zakazują, przyniewolaiąc do swey, o co sie Ruś z Polaki pobili y legło ich 20 tysięcy z obu stron. Przytoczył był do tego instigator mali acta y zycia iego, co w turciech z chrzesciany za okrucienstwa czynił, przedaiąc ie na galery. A isz Jani te listy nosił przeto o wydaniu iego domogał. Lecz Nikiefora prokurator naprzod wydania Janego tak bronil, że nie iest u I. X. M. arestowany, że też przez pozwu stawić nie może gdyż tu X. I. M. terminu nie ma, że Jani nie winien, gdyż mu te listy nieiaka osoba Grecka w drodze za Muratem kupcem Zamoyskim do Moskwy iadącym oddane były, a te listy miał był oddać w Wołoszech kupcowi którem z Andrianopolu. Potym Nikiefora strony, iż zycia iego do tego nic niema, iednak godność iego ukazywał iako w Wenecyey był kaznodzieją, iako w Padui professorem w Akadumii był, iż on tu nie szpiegi przyiachał, ale na pisane X. I. M. od naywyższego Patrarchy posłany, maiąc na to literas testimoniales, na ostatek brał sobie procurator do porozumienia się z stroną, prosząc aby te dowody na iego Reum pizetłomaczony byli Reo. Na co żeby się sam z nim zaś porozumiał, wszakze na te listy sam Nikiefor po Wołosku dosć eleganter opowiedział, falszywe a zmyslone te listy być powidaiąc, żeby go chrzescianinem bydz y naybiegleyszym w Teologiey maiąc wielką naukę, ptzez 30 lat w niey się cwicząc, tak okrutnemu paganinowi Turkowi nie zyczylby tego, że on od syna Baszy prawdziwie był przyiachał, ważył y z nim o wielu rzeczach konferował. To gdy mówił rozmowił się był Imć Pan Hetman koronny, bacząc to Nikiefor ruszył p. Hetmana za szatą, mówiąc *sluchay miłościwy Panie*; teraz wszak tak było: kazano stronie ustąpić a ich M. Panowie Senatorowie wotowali, iesli przez pozwu powinien I. M. Pan Woiewoda Janego wydać albo nie; wiele ich ukazowało prawo to być pospolite,

że przez pozwu wydany być nie może; drudzy e contra, że in maximis excessibus zawsze ma być ex nunc każdy sługa wydany, że I. K. M. sam obecnie będąc autoritate sua to uczynić może kazać bez pozwu stanąc y na to odpowiadać, gdyż sam iest legislator et legum iak interpretator, tak też y ich executor. Wyszedł dekret aby sub poena honoris dla pierwszej wiadomości dnia jutrzejszego Jani był przed sąd I. K. M. stawiony. Potym Niekiefora hayduki obstarpi, który potym był w zamku tamże in honesta custodia zatrzymany w izbie iedney. Tegoż u posłów controwersia była w izbie poselskiej w uniey dissentientes, y przysłali do I. K. M. upominając się responsu, to iest strony władzkow Greckich o confederatyei. Wniosło też to było woiewodstwo Mazowieckie (aby Naleywayko był stracony) z Artykułow swych. Przy cauzie tego Niekiefora nie mał wszystko koło poselskie było. P. P. Posłowie obrali między sobą deputaty do spisowania konstytutyi, posławszy też I. K. M. aby także deputacy z senatorskich wysadzeni do tegoż byli. Co się tak stało y zasiedli w inszych pokoiach, iednak Ewangelicy, Litwa, Ruś ea conditione zezwolili się na spisowanie konstytutyey, nie chcąc ich potym zawrzec, ażby ich Petitom desyć stało.

Dnia 12 Marca.

I. K. M. in senatu zasiadł. Tedy X. I. M. pan Woiewoda Kiowski przez sługi swe Janego stawił. Prosząc X. I. M. procurator aby X. I. M. iako od arestu (zaarestowanego u siebie Niekiefora mając pod 5 kroć sto tysięcy złotych aby go był na seym stawił) tak też y od dekretu wczorayzego za stawieniem obudu był wolny liberum. Tedy I. K. M. pronunciat. Za tym instigator wczorayszą occusatiją na Niekiefora retulował, przypominając chytrości Niekiefora, iako on do Soltany matki Cesarza Tureckiego na szpiegach bywał, iako iey wielkie upominki przynosił, iako w Wołoszech za Arona woiewody wielkie długie woiewodstwo wołoskie podawał, iako

te listy smiał pisać y przesyłać ie, iako smiał do Polski wiedz-
dzać ponieważ się za Patryarchę udawał, nie mając pozwo-
lenia I. K. M. ani opowiedziawszy się na granicach Insty-
gował też y na Janego, aby się od niego inquisitia zaczęła.
Na to procurator R. P. używszy wczorayszych argumentow,
a do tego też to przydał, iż tych listow nie Nickiefor pisał
ale Pafnutius Metropolita, który do Moskwy iachał, o
tych listach Nickiefor nie wiedział, iż on szkodliwego u Sul-
tany nie nie praktykował, ale o wszem chrześcianom był zaw-
sze pomocnym y wszystkim chrześcianskim posłom, iż on te
poseltwa za prozbą Wołoszy odprawował y ich partes u Sul-
tany zawsze trzymał, na co listy Wołoskie ukazywał Nickie-
for. Na ten paszport tego Janiego dał prokurator taką sprawę,
iż ten Jani do ubostwa w Wołoszech szlachcicem tam będąc
przyszedszy udał sie do X. I. M. za poddanego, którego X.
I. M. mając tego z łaski Bożey dostateczne wiasną go opat-
rzył. A isz ieszcze miał coś w Wołoszech, uprosił się ten to
Jani u X. I. Mości y zaraz o dobrowolny list X. I. M. upro-
sił, któremu X. I. M. nieodmówił, gdyż to zwyczaj iest nie
tylko sługom swoim ale też y ludziom inszym na ich prozbę
dawać się zwykło, do tego nie dano mu było na kupią konj
wielu ale na iednego to sto czerwonych złotych. W tym iezeli
Jani smiał się ważyć brać listy cudze, a ktemu bez wiado-
mości X. I. M. tedy pokazeli się co lub na Janego lub na Ni-
kiefora nie tylko żeby ich X. I. M. miał bronić ale y sam
rigorem jurii na nich extendować będzie. Potym sam Nickie-
for po Włosku prosił I. K. M. aby mu na spisku te Artikuly
podane były, iego ięzykiem przełożone, żeby on mog dac na
nie respons. Pytano Janego od kogo miał listy.—*Respondit*:
od Pafnuciusza który był na ten czas w Ostrogu przy Niki-
forze y za zaleceniem tego listy od onego odebrał.—Kto wied-
ział o tym?—*Resp.* Zgoła żaden o tym nie wiedział y nie mog
i naczey rzec bych zaraz gardła miał postradać. Wstawszy
Imć. Pan Hetman koronny rei maximum facimus w tym sa-
mym ukazał, że on od woyska I. K. M. od Siinay Baszy z

temi kondytmiami smiał przyiechać czyniąc iakiś pokoy ziem; Wołoskiej.

1) Aby z podawania Cesarza Tureckiego na Panstwo Wołoskie Woiewodę przyięli iako przed tym Stephana za podaniem Cesarza Tureckiego Polacy byli przyięli.

2) Aby Woiewoda Wołoski Turkowi przysięgał.

3) Aby syna swego albo brata iakiego Cesarzowi w zastawie dał.

4) Aby nie tylko pomoc do potrzeby kaźdey woiewoda dawał ale też I. K. M. aby przeciw chrześcianom pomoc dawał.

Z którego poselstwa wielką indignitatem et intentionem mali propositi tego do Nickiefora ukazował. Kazano stronie ustąpić, a w tym dano dekret, aby Nickieforowi te objekta illius idiomate spisane były. I tak rebus non conclusis tego się dnia rozeszli, bo żadnych probabiles rationes tego zdradziectwa producere non valebant. U posłów nie było, bo wszyscy huic actioni praesentes.

Dnia 13 Marca.

Znaszali się poslowie z Artykułami, a na które zgoda to ie spisować mieli, ale w nie zgodzie y to nie doszło. Tego dnia rano in Senatu I. M. P. Chodkiewicz na panstwo wileńskie pszysiegał.

Dnia 14 Marca.

..... Ruscy y Litewcy Posłowi domowiali się praw y swobod swoich.—Nickiefora sami deputaci examinowali y Jane-go którzy z Naliwaykiem pod Ratusz byli posadzoni

Dnia 22 Marca.

..... O konfederatyą z Heretyki była wielka controwersia, który proces na tymże Seymie R. P. Ewangelicy namówić chcieli, asz włożyli skargę, ze im w Lublinie ministra poimano bez prawa żadnego. Na co się ozwał I. X. Kanelerz

Radziwił Administrator Biskustwa Krakowskiego, powiadaiać że ten ninister był apostatą, którego wyznawszy iako zdraycę klasztornego y występniaka poymano. Przy tym perswadował zaraz p. p. Ewangelikom, aby drugiego Seymu przyszłego na mowę processu zachowali, na czym się staneło, że zezwolili się wszyscy.

Dnia 24 Marca.

Ostatni dzień zawarcia Seymu walnego Generalnego konczył się, którego in pleno Senatu na wczoraysze petita I. K. M. przez X. Podkanclerzego P. P. posłom respons dać raczył, uczyniwszy napominanie o prośbie od I. K. M. do posłów aby o prędkiy namowie o obronie czynili, a terazniejszym responsem I. K. M. byli uspokoieni z responsu terazniejszych niektórych petit, a drugi na Seym przyszły odkładaiać, a terazniejszą responsio nawet konstytucyami warować pozwalaiąc.

(Слѣдуетъ отвѣтъ отъ имени короля на просьбы разныхъ лицъ и корпорацій; въ отвѣтъ относительно Никифора говорится: jako za Nikiforem prosili, aby był publice sądzony, tak y teraz publice I. K. M. chce go osądzić).

Koniec opisanja seymowego.

Dnia 28 Marca.

I. K. M. z pozostałemi pany Senatorami między któremi byli xięża biskupi Kiowski, Lucki, Płocki, Przemyski, Woiewodowie Krakowski, Braclawski, Poznański, Sędomirski et caet., Pan hetman koronny y Polny, p. kanclerz W. X. L., xiądz Podkanclerzy, Nikiefora sądził y Janego. Instigator na Nikiefora wyszey pomienione excessy inferował, że takie listy ważył się poganinowi przesyłać, że temu Janiemu do Wołoch iadącemu Pafnuciusza zalecał, wiedząc o tak nie dobrych iego postępkach

że z Sułtaną matką cesarza tureckiego miał porozumienie o zgubie chrześcianow traktując, że od niey na szpiegach bywał, że się posłem do woyska I. K. M. od Baszy czynił, że z cesarzem tureckim praktykował, a hospodara na ten czas ziemie wołoskiej, aby tam inszy hospodar z podawania cesarza tureckiego na tym hospodarstwie był zasiadł, że do Polski bez opowiedzenia na granicach przyiachał y ta factie między podanemi I. K. M. czynił na synodach, udając się być naywyższym metropolitom nie będąc według kościoła greckiego porządnie sacris initiatus, mając tylko primam tonsuram, iż wszystkie obrzędy kościoła greckiego odprawował czego się sam przed examinatorami I. K. M. przyznał, iż żywot swoy nie bogoboynę sprawował obżarstwem variis carnalibus peccatis cum utroque sexu excedendo, kochając się przy tym w pacholęciu, iż sie Wołosza w długi wielkie wprawił, iż upominki matce cesarza tureckiego odnosił y inszych bardzo wiele ratyi używając. Na Janego, iż ten te listy smiał brać od nich, iż ich tał, gdy był pytany ieze liby nie miał listow iakich, toż mówiąc co y perwiey nań dowodził y to nań inferując, iż się do tego przed examinatorami I. K. M. wyznał, że on texty niośł, wzięwszy ie od Pafnuciusza za zaleceniem Daskołowym, nie wiedząc coby było w tych to lisciech które miał był oddać w Wołoszech kupcom do Andrianopola. Procurator ich bronił: naprzod Daskala z tych racyi co y wyszey są, że on tych listow ani pisał ani Janiemu oddawał, ale Pafnuciusz metropolit towarzysz iego, który na wizytowanie cerkiew do Moskwy iachał, nie praktykował z sultanem na zgubę chrześcianstwa ale im owszem zawsze pomagał, że był legatem od pana hetmana do Baszy posłany, y sam że p. hetman koronny był content, że miał listy wierzące naywyższego swego metropolite konstantinopolskiego, iż był posłany od niego napisane I. X. M. pana wojewody kiowskiego dla synodu Brzeskiego nie dla żadnych factyi, uspokoiwając y uznawając artykuły lud-

zi wiary greckiej, a co nie miał omnes ordines ale miał licenciam od metropolity ad obeunda omnia sacrificia gdy go w ten czas do Polski posyłał, nieskromnie iego życie do tej sprawy nie ma, iesli by tak było, asz nigdy szpiegiem nie był ani w długi ziemią Wołoską zawodził, ale owszem im u sultany pomagał gdy potrzeba była. A na Janiego niewinność iego być ukazywał, że mu dane listy w których onnie wiedział co było.—Po tych controversiach przyszli wołosci posłowie instigując na Niekiefora, że on im szkody wielkie w ludziech y w skarbie poczynił, że u nich szpiegował z inszemi szpiegami od sultany posłany, których 4. dostawszy wyznali na mękach iż iest ieszcze piąty Dascal, który zaraz był z niemi wyszedł, onych stracono, a tego dostawszy usadzono, y tamteż z więzienia uciekł, isz się czynił posłem od nich do Baszy, nie mając tego zlecenia od stanow wołoskich. Dascal per interpretem respondit: poselstwo za ich wiadomością czynił, używany do tego będąc, na co podpisy pewnych panow wołoskich ukazywał, które wołosza przyznawała, ale nie kładąc ich za przedne obywatela, także drugi list samego Hieremego kędy go wzywał. aby go z Baszą bez rozlewania krwi ludzkiej pojednał, isz nigdy między temi szpiegi nie był ani się to ich testamentem pokaże, ale wolne iachał iako przedni w wierze greckiej, będąc od naywyższego metropolity posłany, a że z nienawiści był poymany y wsadzony nie będąc winien, mając pilność na synod Brzeski stawić według wezwania z tego więzienia uszedł y tam mieszkał z kąd żadnych ani w ludziech ani w skarbie wołoskim penitus nie czynił. Stawił potem pan hetman koronny mieszczanina swego ormianina (na którego Jani powiadał, iż by z nimi być miał ten to greczyn iachać do Moskwy który by mu te fisty był miał oddać) y kazał mu się sprawować przed I. K. M. dając go zaraz pod kazi I. K. M., iesliby się był winnym znalazł; powiedział ten ormianin, isz iam był iusz do Moskwy odiachał, a tych listow potym dosłano, a zemną żaden nie iachał.

Facta exagæratione p. hetman na Daskala iego apertum facinus, y fraudem ukazować począł simul et poenam excessus tak Janego iako y Daskala przywodząc y te instegatia posłów Wołoskich, życie iego swowolnie, praktyki y szkodliwe od Bazy posolstwo.

Ustąpili strony a senat woluie.

W tych sententiach troia oppresio była urosła. Jedni aby podług terazniejszych dowodow y skarg wołoskich ex nunc torturis primo uterque był examinowany, a potym na gardle wedle prawa karani byli, aby za odłożeniem tego listy cesarza tureckiego gdyż takie praktyki y upominki odnosił, nie zaszyły o wypuszczenie aby się practicanzi inszi uskromili aby się więcey praktykom doszł po tych że samych, aby gospodarowi Wołoskiemu sprawedliwość się z nich czyniła, za ukazaniem tak wielkich dowodow o tej opiniey było ich nie mało y nie rychło od niey chcieli odstąpić. Drudzy aby był in honesta custodia zachowany, a tym czasem staraiąc się o Pawnuciusza który te listy pisał y tym autorem będąc więcey może wiedzieć nisz ci, żeby za tak skapliwą executią przyazn turecka, gdy się teraz poseł posyła, nie naruszyła. Trzeci aby będąc trochę pociągnieni byli tak długo zachowani, poki by tego testamentu y innych inszych szpiegow traconych od nich Daskala powołanego też z Wołoch nie przyniesli authentice, który posłowie wołosey obiecali authentice w rychle odesłać... Decret... I. K. M. takowy: na wtorych y na trzecich zgadzaiąc się sententią, okrom tego, aby samym więzieniem a nie torturis asz do dostania Pawnuciusza karani byli.

Po skończeniu controwersiey tej Niekiefora na Malborski zamek odesłano do więzienia; a Janiego w Warszawie pod ratusz wsadzono którym ruszono, asz do drugiego seymu bydź w wędzieniu....

(Из рукописи Импер. Публ. Библ. значущейся по каталогу: Польш. Fol., IV. № 241.).

Примѣч. Свѣдѣнія о судѣ надъ протосинкелломъ Никифоромъ наши историки (*Соловьевъ*. Истор. Рос. т. X. гл. 1; *Кояловичъ*. „Никифоръ, великій протосинкелъ патриаршаго конст. престола,“—статья помѣщ. въ IV т. *Странника* за 1860 г.; *Костомаровъ* статья объ „Уніи“ въ III т. *Историческихъ моногр.*) исключительно заимствовали изъ *слѣдственнаго дѣла о Никифорѣ*, напечатаннаго въ IV т. А. З. Р. подъ № 117, и изъ историко-полемическаго сочиненія *Перестрога*, помѣщеннаго въ томъ же томѣ актовъ подъ № 149. Приводимыя нами выдержки изъ сеймоваго дневника восполняютъ указанныя источники о процессѣ Никифора. Какъ *слѣдственное дѣло* такъ и *Перестрога* написаны лицами православными, а потому и разсказъ ихъ о судѣ надъ протосинкелломъ имѣетъ характеръ апологій; авторъ же сеймоваго дневника, по видимому, старается представить дѣло какъ оно было, приводить голые факты, не заявляя о своихъ симпатіяхъ той или другой сторонѣ. Вслѣдствіе этого между свѣдѣніями о процессѣ Никифора, находящимися въ дневникѣ и поименованныхъ сочиненіяхъ православныхъ, есть нѣкоторыя различія. Укажемъ здѣсь на болѣе существенное изъ нихъ. Извѣстно, что дѣло о Никифорѣ возбуждено было по слѣдующему поводу: Въ имѣніи гетмана Замойскаго схваченъ былъ слуга князя Острожскаго Янь, который, по его словамъ, ѣхалъ въ Валахію покупать лошадей для князя. У Ява найдены были письма, въ которыхъ употреблены были жесткіе отзывы о полякахъ и высказывалась готовность помогать султану въ его замыслахъ противъ Польши. Составленіе этихъ писемъ польскою партіею приписано было Никифору, находившемуся въ то время въ резиденціи князя Острожскаго, гор. Острогъ. На этомъ основано было главное обвиненіе противъ Никифора. Въ *слѣдственномъ дѣлѣ* обвиненіе это совершенно уничтожается показаніями Ява. Спрошенный при судебномъ разбирательствѣ—„отъ кого бы тые листы мѣлъ, и кто ему ихъ далъ, и кто его до Турокъ послалъ?“—Явь, какъ разсказывается въ *слѣдственномъ дѣлѣ*, отвѣчалъ: посланъ былъ я бяземъ Острожскимъ для закупки лошадей, „а зѣ

строны листовъ грецкихъ, далъ ихъ ми одинъ чернець, который ся тутъ на нихъ подписалъ, который зъ Моратомъ, зъ Замостя, мѣщаниномъ пана Гетмановымъ поѣхалъ теперъ до Москвы... *а отецъ Никифоръ ани мя слазь, ани ми листовъ ниякихъ не давалъ.*—Такимъ отвѣтомъ судьи однако не удовольствовались и вторично *пытали* Яна: „кто ему далъ тые листы и естли о томъ зналъ воевода кievскій?“—и на вторый спросъ Янъ отвѣчалъ: „Милостивые панове! бы мя ваша милость и на члонки рѣзать казали, иначей повѣдать не могу. ино якомъ и впередъ повѣдилъ, же ми тые листы чернець одинъ далъ, который до Москвы зъ Моратомъ мѣщаниномъ пана гетмановымъ Замоискаго поѣхалъ; а отецъ протосинкелъ и княжа его милость мнѣ тыхъ листовъ не давали, *ани о нихъ не вѣдали*“. Въ слѣдственномъ дѣлѣ говорится, что князь Острожскій „былъ радосный“ отъ такого отвѣта: показанія Яна обнаружили невинность Никифора.—Иначе это дѣло представляется въ сеймовомъ дневникѣ. Здѣсь говорится, что когда спрашивали Яна, кто вручилъ ему письмо, онъ отвѣчалъ—*Пафнутій*, но при этомъ заявилъ, что *Пафнутій находилъ при Никифорѣ и что письма отданы были съ вѣдома и по рекомендаціи (за залесенет) сею послѣдняю.* Очевидно, что такимъ отвѣтомъ Янъ, до извѣстной степени, подтверждалъ обвиненіе, возведенное на протосинкелла.—Указывая на это противорѣчіе между слѣдственнымъ дѣломъ и сеймовымъ дневникомъ, мы далеки отъ мысли утверждать, что Никифоръ былъ виновенъ во взведенномъ на него обвиненіи; но тѣмъ не менѣе мы предпочитаемъ свидѣтельство сеймоваго дневника относительно приведеннаго нами отвѣта Яна свидѣтельству объ этомъ предметѣ слѣдственнаго дѣла. Очень можетъ быть, что залуганный судебною обстановкою Янъ, подъ вліяніемъ внушеній латино-уніатской партіи, рѣшился накинуть тѣнь на протосинкелла. По крайней мѣрѣ, намъ положительно извѣстно, что князь Острожскій былъ (вопреки заявленію составителя слѣд. дѣла) очень недоволенъ Яномъ послѣ судебныхъ прецій о Никифорѣ и называлъ его глупымъ хлопомъ. Вотъ собственныя слова князя, бросающія нѣкоторый свѣтъ на поведеніе Яна при судебномъ

разбирательствъ: „Z strony Janego znam się do tego że był przy mnie y iako cudzoziemca przygarnalem bych, dawszy mu pomieszkanieccko w maietności mey Ostroskiey y ten listeczek, którym iako baczę chlubi... potem gdy go było do K. I. M. wzięto y potem za przyczyną pana Dzirzkowa wypuszczono, zdanem listu dobrowolnego, wyzwolonego, o nim wiedziec y iako o durnym chłopie nie chcialem, zaczem y tey maietności zaniechawszy pusił ten głos o siebie, że do pana hetmana koronnego (т. е. Замойскаго, одного изъ недоброжелателей Никифора) do Zamoscia idzie. Nikt go iako wolnego w tem nie hamował, a iż się tam udał, ia o nim wiedziec ne chce y list mu ten moy poty służył poki maietności derżał. (Wyderżka изъ письма к. Острожскаго къ зятю Христофору Радзивилу отъ 23 июля 1598 г.—*Рукоп. имп. Публ. Биб. Польс. IV. № 223. л. 140—141*).

XVI.

Письмо Федора Скумина къ князю Николаю Христофору Радзивилу съ извѣстіями о Варшавскомъ сеймѣ 1597 г. и дѣлахъ, касающихся религии.

1597 г. апр. 14.

Oświecony a miłościwy xiąże!

S strony religii, zgody w posłuszeństwie z kościołem rzymskim iako nienawiści oth Heretykow i thym podobnych odnosimy, wypisać trudno. Alie to rzecz dziwna, że się na Rusi wiary naszej Heretycy tak bardzo wzmiłowali że więcey o naszą niżli o swoiey Religii mówią że się nam Rusi wielką krzywdę i naruszenie wolności naszej z trony odmiany posłuszeństwa dzieie. Thego nam zabraniając czego sobie życzą. Gdyż iesli oni szczyczą się confederacją i wierzą iako chcą i iedney głowy przystoiny w bożnicy swey mieć nie chcą, dla czego nam zabraniają przy tey że confederaty stoiąc, być posłusznemi tego pastyra w chrześcianstwie, kthorego się nam słuchoć iako legitimum podoba. A iż byli poczeli na tym seymie publice tho rozsiewać, żeby król I. M. bydź miał przyczyną przymuszania gwał-

tem Rusi do naszej wiary; co gdy króla I. Mici doszło nie zaniechał się w tym obmowić i deklarować w wothum swym w piątek marca siedmego dnia którą deklaracją I. K. M. na osobliwy ceduli napisawszy do W. X. M. w tym że liscie moim ku przeczytaniu i wiadomości posyłam.—Naliwayko karanie odniósł według zasługi swej w piątek po wielkiej nocy, nazajutrz po wyjachaniu moim z Warszawy iest pierwey ścięty, a potym czartowany. Na inquizycyiego ostatniey z I. M. P. Marszałkiem i mnie z inszymi pany senatory na ten czas przy królu I. M. będącemi bydz kazano. Co powiedził tajno W. X. M. memu miłosciwemu panu nie będzie.

W. X. M.

Sługa powolny

Theodorus Skumin.

Adresъ: Oswieconemu i jasnie wielmożnemu xiążeciu na Nieswiżu y Olyki Krzystofowi Radziwilowi, woiewodzie Trockiemu.

(*Изъ рукоп. сборника Импер. Цубл. Библ., заключающаго въ себя копию писемъ Скумина.—Польс. in Fol., IV. № 197).*

Примѣч. Теодоръ Скуминъ Тышкевичъ, воевода новгородскій, былъ сынъ православныхъ родителей и долгое время пользовался въ средѣ южно-русцевъ большимъ уваженіемъ за преданность праотцовской вѣрѣ. Православные называли его, подобно князю Острожскому, *столпомъ церкви, окомъ церковнымъ* и обращались къ нему въ дѣлахъ религіозныхъ за совѣтами и помощію (А. З. Р. т. IV. № № 57, 69, 80, 90 и др.). Но въ разсматриваемое наше время „сознаніе въ необходимости уни“—скажемъ словами лучшаго нашего изслѣдователя по церковной исторіи западно-русскаго края—„было поддерживаемо столь разнообразными побужденіями и этими побужденіями иезуиты такъ искусно опутали даже не думавшихъ никогда объ уни, что измѣняли православію или дѣлали къ

этому уже первый шагъ даже такіе люди, которыхъ никто не подозрѣвалъ способными къ этому“ (Литов. церков. унія *М. Колловича*. I. 167). Подобно многимъ другимъ пзмѣнилъ православію и Тышкевичъ. Его обращеніе въ унію Суша приписываетъ Іосафату Кунцевичу... *Ita ut praeter exteros, — говоритъ онъ въ жизнеописаніи послѣдняго, — e plebe ac nobilitate homines, Vilnam maxima ex parte ad Unionem sanctam convertisse dicatur. Quibus quasi suave adjecit acroama, cum Theodorum Skumin Tyszkiewiczum, Nowogrodensem palatinum, et Janusium, ejus filium, magni Ducatus Lithuaniae id temporis notarium, postea Mstislaviensem, Trocensem et Vinensem palatinum, proavis atavisque senatoribus progenitos, e schismate ad unionem transtulisset* (Cursus vitae et certamen martyrii В. Jos. Kuncевичіі. Parisiis. 1865. стр. 36). Мнѣніе Суши о возвращеніи Тышкевича *Іосафатомъ Кунцевичемъ* принимается какъ польскими (*Herbarz Niesiec*. IX. 174.), такъ и русскими (*Кулишъ*. Два отступника Кунцевичъ и Смотрицкій. Статя въ *Чтен. Общест. люб. дух. просв.* 1877 г. апр. стр. 347.) писателями. Но едва ли можно считать его правдоподобнымъ, принимая во вниманіе, что во время возвращенія Тышкевича Кунцевичу было не болѣе 17 лѣтъ, — возрастъ слишкомъ ранній для подобнаго дѣла... Основательнѣе предполагать, что возвращеніе Тышкевича совершилось подъ вліяніемъ латино-уніатскихъ миссіонеровъ (П. Скарги и другихъ), окружавшихъ князя Христофора Радзивила, съ которымъ, какъ это видно изъ настоящаго письма, новгородскій воевода находился въ близкихъ отношеніяхъ.

XVII.

Письмо князя К. К. Острѣжскаго къ своему внуку Янушу Радзивилу.

1597 г. іюля 27.

Moу najmilszy panie wnęku.

Za tę łaskę W. M. bardzo dziękuję, że mie W. M. z miłości krewney ne iako wnęku, ale dziecie moje własne y tam Mater. для истор. западно-русск. церкь.

W cudzym kraiu będąc na pamięci swey mieć raczysz, a zostanowiąc się o krzywdę moję tym, ktorzy mię nie przystoynie y kłamliwie śnać tam wspominają, o czym mi dał znać J. M. pan woiewoda. Jakoż tem upewniam W. M. że dali Pan Bóg nigdy żadna takowa rzecz ze mnie nie okaże się, któraby zmazę domowi memu y W. M. dzieteczkom mym miłym przynosić miała; a za to Pan Bog będzie W. M. błogosławił, że W. M. krew swą w pamięci swey mieć raczysz, więc y za nowiny wielce dziękuję, między któremi tu nayucieszniejsza mię słaszy dobrze zdrowego W. M., o którym dobrem y fortunnem powoedzieniu aby Pan Bog długo fortunnie wszech pociech przyspasaiąc W. M. cieszyć raczył wiernie zyczę y winszuję.

Proszę pilne co się dali stamtąd wiedzieć będzie godziło, zwłaszcza o królu J. M. iakiey religiey y iakiey wolności są z strony wiar. U nas się do tego zanosi, że Pan Bog to wie iesli francuska nie nastąpi dla tych którzy tak chcą mieć w tem panstwie, które wolnościami insze przenosiło. Pisać więczey nie mając co do W. M. Panu Bogu w obronę iego świętą W. M. poruczam, zycząc sobie często słaszeć o dobrym zdrowiu W. M. Datt we Zmiaulu d. 22 7—bris. an. 1597.

W mości uprzemy a zyczliwy dziad y Bogomolca ustawiczny
Konstantin xiąże Ostroski woiewoda Kiowski.

Адресъ: Januszowi Radziwiłowi... etc.

(Рукон. Импер. Публич. Библ., Польск. Fol. IV. №223. л. 33).

Примѣч. Внукъ кн. Острожскаго Янушъ до 1599 года большую часть времени жилъ въ западной Европѣ, посѣщая тамошніе университеты. (*Kottubaj. Galer. Nieśw. 156.*) Настоящее письмо Острожскаго написано было, какъ видно, въ одну изъ такихъ отлучекъ Януша съ родины.—Что касается до сѣтованій кіев. воеводы на недоброжелателей, старавшихся набросить тѣнь на его поступки, то здѣсь, кажется, должно разумѣть подозрѣнія относительно Острожскаго въ сношеніяхъ его съ Наливайкомъ (*Соловьевъ. Истор. Россіи. т. X. стр. 65, по 2 изд.*).

XVIII.

Два полемическія западно-русскія сочиненія, направленныя противъ книги Скарги „*o jedności kościoła Różego*“.

Начала XVII стол.

А)

Сіе писаніе зовется „Зачапка“ мудраго латынника съ глупымъ русиномъ въ диспутацію, а по просту глаголющи въ гаданіе или бесѣду.

Вопросъ і посемъ отвѣтъ Скарзѣ

на два артикулы въ книжкахъ его (о отступленіи грековъ и Руси отъ латинскаго костела. зъ друку выданной;) именованныхъ. Единъ артикуль хулный на грецкихъ учителей, ижъ отъ зазрости не подали рускому роду, въ словѣнскомъ родѣ, писмѣ і языку живущему, своей науки.

Другій артикуль самохвалный, ижъ щасливый костель латынскій, яко всюды въ папы римского послушенствѣ науки и школы фундованы суть.

Христофоръ инокъ русинъ, во святѣй афонстѣй горѣ странствуя.

Буди же слово ваше, ей, ей, ни, ни. лихо еже сею, отъ неприязни есть.

Господи благослови.

Благочестивымъ и православнымъ христіаномъ Малое Росіи, братству лвовскому и виленскому, таже всемъ подгорскимъ обывателемъ, гражданамъ и начальствующимъ въ своихъ державахъ рода шляхецкого и повсюду обще, по буту и волюню, и идѣже правовѣрныхъ гласъ именуется; духов-

нымъ и свѣцкимъ, всякого сана, чину и преложенства, инокомъ священствующимъ, простымъ, подгорскаго гнѣзда и персти плодородіемъ сый, грѣшнѣйшій инокъ отъ всѣхъ челоуѣкъ, вашей милости о Господѣ радоватися (по телесному движенію, и спастися по душевному прагненію) и усердно желаетъ и Господа Спасителя молить.

Аще бо и возбраняетъ и запрещаетъ духъ яже по страсти вріязнь и усвоеніе, еже къ дружству виѣшнему (не свлекшемся ветхости страстное) изшедшему втрязнице борбы началъ и властей духовъ воздушныхъ миродержителя тмы вѣка сего: обаче азъ не возмогохъ претерпѣти страды, ревности, любве, внутрь палимыя, юже ко вашему благочестію за спасеніе имамъ во еже не посѣтити васъ (симъ братомъ странствовавшимъ zde и паки отходящимъ къ вамъ) словомъ свойства, благочестія и правовѣрія. Аще бо и въ художествѣ риторскаго наказанія и ремесла (еллино или латинумудрыхъ) во причастіи общенія вѣсемъ былъ, или навыкъ что отъ хитродіалектическихъ силогизмъ; тѣмъ же и ни мудрованія хитрословнаго къ вамъ (ко удивленію) начертати могу, или тцуся; но отъ простоты, и нашего языка словянскаго еже аще глаголю, вѣщаю и мудрствую. Ведый се извѣстно, яко яже духа сила не въ художествѣ вышняго наказанія и философскаго постиженія обрѣтается, но вѣрою смиренумдрія (подвижно внимательному дѣлателью заповѣдей Христовыхъ отъ тоезде благодати Христовы вѣдати и разумѣти полѣзная и спасителная) даруется. Тѣмъ же и Павелъ ведый се, яко діалектика и прочихъ челоуѣческихъ коварствъ и постиженій хитрость Духа Святаго (аще не къ вѣросмиренію и простотѣ съ тѣмъ искусствомъ разумѣяй, яко ничтоже вѣдый, притечеть) не вомѣститъ и не подойметъ, запрещаетъ коласянамъ не прелцатися хитрорѣчіемъ слова вышняго наказанія; глаголетъ: блюдытеся, рече, да никтоже васъ будетъ прелцающа тцетною лестию, врадотатствомъ философскимъ по преданію челоуѣческому (сиде бо отци толкують) яже отъ стихій мира навы-

кновение имуть, а не по Христѣ Иисусѣ, иже есть простая и вѣчная правда, яко въ томъ живеть все исполненіе боже-ства тѣлеснѣ; и коринѣяномъ, раздѣленія и суетныхъ преній ученія заграждаа, глаголетъ: не бо посла мя Хри-стосъ крестити, рече, но благовѣстити, не въ премудрости сло-ва, да не испразднится, то есть поруганъ и обезчестенъ бу-детъ, крестъ Христовъ. Бо ся хитрорѣчіемъ простота и буяа премудрость Божія безчестить; мнози бо и нынѣ ви-димъ философское ученіе (паче же свойственнѣе рещи киче-ніе) постизають и языки глаголати различно умаляють, отъ благочестія же мнѣніемъ устранишеся, въ ереси внадають, и убо нѣдци и въ конецъ невозвратно и отчаятелно отпадоша, еже и наши епископи (закомачися на латинскую хитрость, мудрость, славу свѣтскую и телесное покоище) пострадаша, сами извѣстно вѣсте. Сего ради азъ вамъ о себѣ, яко незнаю ничтоже ко вамъ хитро мовити, или писати; точію вѣмъ се яко православное вѣры простоты держюся, и васъ въ тойже вѣрѣ и простотѣ благочестія обрѣсти ся желаю, и молю низако-же вамъ уступати или выкоровати отъ черты знаменія ис-повѣднаго святыми отцы неподвижно водруженого (се есть православное старое восточное церкви вѣры); зане вѣдайте извѣстно, яко Духа святаго дѣйствомъ (а не разумомъ отъ стихій мира обрѣтеннымъ) основана есть, въ которомъ нынѣ латинны (отъ мистра и мудрца прелестнаго вѣка сего) умо-таны сугъ и южь поущеніемъ судебъ Божіихъ выпутатися на простоту, и православную вѣру никакже не могутъ. А то чемъ? для того: бо естество человѣческое на самовластїи стоитъ, и нуждею и силою ко Богу не притагается—по огла-шенію всемирному евангельскіе проповѣди,—но на произво-ленїи (что хто восхоцеть любити и держатися изволить) оставлено есть. Того ради и Павелъ къ Тимоеею (ознайм-вующи о ученикахъ отступальшихъ, въ тѣснотѣ Христова кре-стоноснаго житія стояти и терпѣти нехотящихъ) глаголетъ: Димасъ бо мя, рече, остави, возлюбн нынѣшній вѣкъ и иде въ Солунь, Криспъ, въ Галатїю, Титъ во Далматїю; точію Лука

единъ оста при мнѣ... и прочая. Прето не хайся никтоже незблажнить изъ отступниковъ отъ православное вѣры, бо есть ли Павла святаго ученицы отступили, а навѣтъ и самого Спасителя Христа, якоже свѣдѣтельствуеть Іоаннъ евангелистъ, которые отъ всѣхъ сторонъ видомыми чудесы огорнены и дѣлы спасительными насыщены были, а предъ свою волю пребороти не подвиглися, и глаголетъ—отъ сего мнози отъ ученикъ его идоша воспяты и ктому нехождаху со Исухомъ, да есть ли же тамъ нуждею и силою (слѣпотою любве мира сего помраченныхъ) Христось не притягалъ и не наворочалъ, но на произволеніи самовластія хотящаго послѣдовати ему оставилъ: чтожь за чудо, ижъ и нынѣ отъ православные вѣры (миролюбцы и роскошници свѣта сего) до матере прелести (самолюбія и тѣлоугодія) отпадають и отступаютъ. Недивуйся тому и не соблажняясь возлюбленный брате, православный христіянине, было то прежде есть, и будетъ; а до того правду хотячи почитити, а похлѣбству мѣсце не дати, нѣсть у нашее рускимъ и въ дружествѣ стояти, и нѣсть отъ кого пользоваться, и не чудо что и вси не отступятъ. А то яко, и для чего?—для того: словесныхъ пастыревъ никакоже обрѣсти нѣсть, точію по бруху и самолюбію, на столъ влести еврейски мытомъ, и дѣрею злодѣйски, и черезъ плоть разбойнически вздравшихся и столъ начальства церковнаго мучительски оседлавшихся видѣти есть. Яколи таковой безвратный оныхъ приходъ, и николиже отъ сихъ не сподѣвайся помысла за спасеніе крещенныхъ душъ, точію о своемъ угодиіи страстного тѣла; бо глаголетъ Христось: азъ есмь дверь, и мною аще кто внидетъ.... и паки: безъ мене не можете сотворити, не плода за спасеніе принести, ничтоже. Чтожь за пожитокъ съ тыхъ пастырей безъхристоприходныхъ и владущихъ, коли не имѣють силы, ничто же добро, ниже за свое спасеніе сотворити, ниже о прочихъ спасенію промыслити? равно есть, албо сторицею лучше, абы такое блазнители и никакоже въ церкви не были, и полезнѣе (глаголетъ въ Никонѣ въ словѣ о лже-

пастырехъ и лже-учителехъ) собору вѣрныхъ самѣмъ въ церковь собиратися и спасати, нежели соблазнители и слѣповождами во погибель и муку вѣчную отъити. Аще ли же и вся насъ сія злая (и запустѣніе церковное отъ бурѣ антихристова духа) постиже: паки глаголю вамъ православнымъ, не соблажняйтесь и вѣру имѣйте, якоже основаніе твердое, Исусова бо корабля волны суетъ вѣка сего погрузити и потопити не возмогутъ; спасаемыхъ спасеніе всегда есть и будетъ. А погибающимъ и отчаяннымъ, ни Христосъ (якоже Іуде) не поможетъ ничтоже.

О семъ доздѣ. Аще кто наши нѣкоторые слабоумни лакомятся, яко на пироги, на вѣкую латинскую унѣю; о той унѣи подѣ притчею жартовнаго обычая написати могу.

Бо тежъ насъ Скарга въ своихъ аеро-вымыслныхъ книжкахъ укорилъ, ижъ мы Русь словенскаго языка не разумѣемъ. Послушаемъ естли правду глаголетъ, яко бы мы своего словенскаго языка не знати и не разумѣти имѣли.

Начало о унѣи і притчажъ о вѣрѣ.

По словенскому языку называется юная, молодая; прето я васъ православныхъ христіанъ перестерегаю и навоспоминаю, абы есте пишне и вседушне отъ тое молодое стерегли и нелакомилися на ню; хотяже за правды, она есть яко молода, будучи образомъ красна, и чюдна, разумомъ хитра и мудра, обычаемъ велми оздобнѣ убрана, и всѣми способы (на любовь свою притягнути миролюбную мысль) уготована; предся вы нелакомтеся на тую молодую вѣру, иже держитесь старые вѣры, хотя же есть образомъ шпетна и нелѣпа, разумомъ глупа и не хитра, обычаемъ проста, ветха, неубрана и ни мало не позорна, а наветъ и бритка: едначожъ я вамъ ражу, тое старое и шпетное вѣры держати, а отъ юной

стеречися. А тое чемъ, и для чего? для того: причину вамъ скоротивши рѣчь скажу; ижъ есть юная вѣра шаленая и непостоянная. Хотя же красно на прелесть лакомыхъ утверена: иже разумѣйте отъ стихій мира и человѣческаго мудрованія и вымазлѣку вымышлена. Старая паки вѣра, хотяже есть шпетна, не позорна; але досыть намъ на томъ вѣдати, коли есть статечна, грунтовна, не подвижна и отъ Христа фундагора основана; престо не лакомтеся, вамъ православнымъ глаголю, и не ревнуйте, и не прагнете отъ юной ни единыя корысти, албо ползы за спасеніе въ совѣтахъ духовнаго разума искати, когдаже за правду вѣдаемъ, ижъ его юная не имѣеть, ибо она отъ простоты правовѣрія и тѣснаго пути евангельскаго, отъ матере, отъ старыя вѣры отторгшися и на широкій гостиноць вѣка сего роскоши насытитися прагнучи высчкочивши, хитруетъ, мудруетъ, буетъ, хвалится, возносится, скачетъ и играетъ; тому ничему отъ юныя дѣмому правовѣрныи не дивуйтеса, таковъ бо есть и законъ своевольный, съ подѣ ярма тѣснаго и крестоноснаго и прискорбнаго житія, и на пути ведущаго во животь вѣчный выламавшия и высчкочивши, буйти, шалѣти, бѣсоватися: бо тежъ и наставниковъ и учителей бѣсомудренныхъ, воздушныхъ, поднебесныхъ духовъ (къ нимъ же намъ брань по Павлу) тая юная и шаленая имѣеть; иными правилами и обладана есть.... тогдаже творить, яко хоцетъ. Вы жъ, правовѣрныи, свое спасеніе въ старой и благочестивой вѣрѣ добрыми дѣлы и побожнымъ животомъ будуйте, преданіе отеческіе вѣры не подвижно соблюдѣте, и прародителнаго благочестія (въ старожитной вѣрѣ скончавшихся) не посрамитѣ; яко да спасеніе и животь вѣчный, въ царствіи Христа Бога получитьи спободитеса; котораго домѣстити васъ, Христе Боже, сподоби, азъ грѣшный желаю прошу и молю. аминь.

По семь по простотѣ нашего благочестія вѣры, боячися, жебы есте дѣти свои хитростію и ересію латинскою не отравили и не поморили, залечаю вамъ православнымъ пра-

вовѣрную школу, и пораду даю, чогося учити имѣютъ, чтобы дѣти ваши спасли, и по васъ благочестіе задержали, и христіанство своей вѣры не стратили. Въ первыхъ ключь, или грецію, или словенскую грамматику да учать. По грамматичѣ же, во мѣсто живое діалектиты (зъ бѣлого черное, а зъ черного бѣлое перетворяти учащее) тогда бо учать богомолбного и праведнословнаго часословца; во мѣсто хитро-рѣчныхъ силогизмъ и велерѣчивое реторики, тогда учать богоугодно молбный псалтырь; во мѣсто философіи, надворнѣе и по воздуху мысль разумную скитатися зиждущее, тогда учать плачивый и смиреномудривый охтлкъ, а по нашему церковнаго благочестія догматы, осмогласникъ: таже конечное и богоугодное предспѣяніе въ разумѣ, дѣльное богословіе; тогда учать святую евангельскую и апостольскую проповѣдь, съ толкованіемъ простымъ, а не хитрымъ, не слухи (рѣчь упремудривши токмо) чесати словомъ проповѣднымъ, але силу Духа святаго влагати въ слышащихъ сердца. Рече бо и о семъ Павелъ до Тимоѣя, будеть бо, глаголетъ время, егда здраваго ученія не послушаютъ, но изберуть себѣ учителя чешими слухомъ и отъ простой истины слухи отвратятъ, и къ хитрымъ и родословнымъ баснямъ уклонятся.... еже наша русь пострада... и отступленіемъ отъ вѣры, лакомчися на поганскаго красномовнаго Аристотеля и на вавилонскіе страсти музыки. Но о семъ дозѣ. Къ своимъ ученическимъ, слѣдъ проходити хотящихъ что да учать, паки возвращаюся: таже во евангелской проповѣди, мысль напасши, и до прочихъ книгъ богословію тезоименитыхъ касайся, и всяко писаіе богодухновенное проходи, которое мысль отъ благочестивые вѣры не развращаетъ, але и о всемъ смиренномудрію учить.

А еслибы хотѣлъ, возлюбленный любомудрче, и надворнее мудрости хитрость увѣдати: не возбраняется у нашихъ въ церкви мѣсто имѣющихъ, то есть въ Соломоновыхъ притчахъ, Премудрости, Евлесаіастѣ, Сирахху, и прочихъ старозаконныхъ сѣновне образныхъ, и къ истиннѣ посылающихъ,

съ пророческими предвозгласіи, и тамъ, любимый брате, забавляй; точію до поганскихъ учителей и до латинское хитрословіе лжи не ходи, бо вѣру згубишь.

О семь доздѣ. А ижъ зъ сего краю горы, пустыни, чаще, былія, травы цвѣтнорастущаго зелія, не имѣхъ вамъ что другое подарку послати; только умысливъ и азъ отъ своео простоты и глупетва словинскаго языка, православные вѣры трисловесные цвѣточки, которыхъ за великую любовь, юже къ вашему благочестію имамъ, вашей милости посылаю. Сія же суть цвѣточки (за прикладъ или образъ ученикомъ, навъкнути, ревновати и прагнути за спасеніе добродѣтель хотящимъ) зѣло потребные.

Первый цвѣточикъ.

Древо зовомое разумное, философіи, не поганскаго учителя Аристотеля, але православныхъ Петра и Павла.

Другой цвѣточикъ.

Церковцу, въ которой о учтивости оное письмомъ коротко изображенно есть.

Третій цвѣточикъ.

Маленькую пѣсенку церковную, которую вразумѣвши богоразумную мысль, отъ сладости николиже пѣти не престанешъ.

Тые цвѣточки, прошу васъ, отъ мене завдячнѣ прииметъ, и сами вонѣю дѣльною отъ нихъ себе облагоухайте, и дѣти свои запаху насладитися принудѣте; да все чувства ваши благочестіемъ пахнуть, Господи даруй. аминь.

За тымъ порадѣ вамъ православнымъ даю, поревнуйте по своей благочестивой православной вѣрѣ, а наболше по своемъ спасеніи, жебы бѣгъ живота вѣка сего въ забавѣ ходатай вамъ былъ спасенія, а не погибели; збудуйте одну книгу здруку выданьемъ, которая есть, первое: огорода благочестію, заступаючи всякій благочестивой помыслъ, абы не выходилъ отвнутрь православные мысли на дворъ за огороду самопѣнною думою, гдѣ зверь ереси живеть и сла-

боумныхъ на свою прелесть воскищаетъ и пожираетъ. Вторая сила и мощь тое книги: покровъ, и миръ, и тишину всякую зверху отъ тропчнаго Божества дарующъ, абы воздушныхъ духовъ разумъ лживый, по власти князя тмы вѣка се го благочестиваго помысла не омрачилъ, отъ православные вѣры не отвлекъ, и отъ живота Бога службы, до мертваго вѣку сему угрожающаго не отлучилъ своею бурною хмарою, дождевиднымъ прилитіемъ мечтательнаго мниманья, нападающаго кгвалтомъ не на правовѣрно основаный умъ, который колись стое книги вѣдомосту остережетъ, того всего не постраждетъ. Той же книзѣ имя быти имѣетъ *соборникъ*, то есть зобраные всѣ таемницѣ невѣдомые разныхъ часовъ, албо справованые, реченные отъ Христа Спасителя, или ученикъ его святыхъ апостолю, или святыхъ богоносныхъ отецъ; толкъ и разумъ о всемъ порядку церкви православное, до всего цѣлаго року въ словѣхъ раздѣленныхъ обходачи кругъ годищный на едно слутити надлежитъ, и будетъ книга соборникъ, надкоторую нѣсть потребнѣйшее въ нашей церкви, и безъ нѣе, яже глава безъ очей, ничтоже видѣти, или вѣдати не можемъ;. початокъ жетой книзѣ отъ мытаря и фарисея до всѣхъ святыхъ, не дѣльными ступнями наукъ тягнетъ, а до тое штуки 12 праздниковъ господскихъ и богородичны съ выборнѣйшими святыми заучити треба по типику, которые бденіе имѣють; отоже если схочете и ревнуете о томъ совѣтѣ; дайте намъ гласъ и поможемъ вамъ своимъ трудомъ на тое дѣло; а если не хочете, творѣтежь и спасаетеся яко знаете, большей до васъ справы не имамы. А если бы есте рекли, кто коштъ тотъ на тое пододметъ, когда же убогимъ или одному не вомѣстно? На тое вамъ отповѣмъ добрый способъ еврейскаго разума: общій слогъ въ карванѣ, кто вдовица нищетою—двѣ лепта, шелюгъ, полгроша; а кто доволнѣйшій, или пангъ—золотый, десять, а наветъ и сто за общую ползу и за свое спасеніе: ничтоже бо дорожшее нѣтъ отъ душа, и въ то бы тое дѣло быти могло.

ЗАЧАПКА

мудраго латынника съ глупымъ русиномъ въ диспутацию, или по просту рекши въ заданіе, или бесѣду.

Мудраго латынника

Вопросъ.

Прежде для чего глупы и неразумны есте небожента русинцы, иже нехочете до насъ преступить, же бы есмы были едно, гдѣ есть зродло разуму и науки, чего вы не имѣете?

Глупаго русина

Отвѣтъ.

Для того ласковый и мудрый латынниче есмо глупы, бо есмо апостола Павла ученицы; тотъ бо вѣмъ насъ тое глупости научилъ, который самъ когда зъ мирского, старозаконнаго, ревниваго и сварливаго разуму вызувся и ветхость всѣмъ разумѣніи и навывкыхъ обычаевъ повергъ, и крестъ Христовъ страдательный (вѣру и разумъ простыи, мирныи и духовныи) уловилъ и восхитилъ, заразъ учинився глупымъ, по разсужденію мудрости свѣта сего, и глаголетъ до коринетовъ: и азъ пришедъ къ вамъ, братіе, придохъ не по превосходному словеси или премудрости, возвѣщая вамъ свидѣтельство Божіе; не судихъ бо видѣти что въ васъ, точію Исусъ Христа, и сего распята..... далей: и слово мое, и проповѣдь моя, не по препренію челоувѣческія мудрости словесехъ, но въ явленіи духа и силы, да вѣра ваша, не въ мудрости челоувѣчествѣй, но въ силѣ Возни будетъ. И паки порадудаетъ и учитъ, абыся укрити и утаити отъ зверхнее и препирательное велерѣчивыхъ мудрости, глаголетъ: аще кто мнится быти мудръ во вѣце семъ буй да бываетъ, премудрость бо мира сего буйство у Бога есть. Прето, ласковый и мудрый латынниче, вѣдаючи мы глупая Русь тое, ижъ ваша млость ухватилися за мирскую (хитрую и сварливую, либо препирательную, вѣку сему, а не будущему служащую и угрожающую) премудрость, которую

Павель ганить коласиномъ, указуючи ижь отъ стихіи міра вынайдена есть, которая есть мерзска и глупа предъ Богомъ и въ которой и самъ Павель забаву учинилъ, доколѣ еще тайную премудрость Христову не былъ уловилъ; потомъ же озарившися и просвѣтивши духовнымъ разумомъ Христовымъ, оную хитрость и мудрость мирскую повергъ и възъбыть положилъ. Тымъ же власне способомъ и обычаемъ, вся соборная апостольская церковь Христова, скоро по вознесеніи Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа на небеса, егда проповѣдь евангельская во всю вселенную изліяся и протече, заразь отъ стихіи міру суетную мудрость и разумъ оцупавши, повергла, изгнала, и вмѣсто мірскаго разума хитрости: духовный (простый, смиренный, кроткій, молчаливый, приводящій скоро крещеного и вѣрнаго въ Отца и Сына и святаго Духа, въ познаніе славы троичнаго Божества) разумъ збудоваза, и научила церковь Христова вѣрнаго быти простымъ, а не хитрымъ, богобоязненнымъ и мирнымъ, а не жестокимъ, дивимъ и свирѣпымъ, смиреннымъ и кроткимъ, а не гордымъ, возносимъ и яростнымъ, молчаливымъ и благимъ, а не велерѣчивымъ и самохвальнымъ, послѣдуючи апостоль святыхъ наущѣ, и заховаячи ведлугъ голоса Исаи пророка, который отъ лица Божія на земнородныхъ кликалъ глаголющи: на кого призру, рече Господь? развѣ на кроткаго, молчаливаго и трепещущаго моихъ словесъ. Тыхъ тогда всѣхъ плодовъ, пожитковъ и корыстей духовныхъ не видѣвши, мы глупая Русь, мудрый латинниче, въ твоего костела мудрости и разумъ: того ради приступити до едности не хочемо и глупыми быти, по разсужденію свѣта сего, изволиемо, яко да спасеніе душевное получимъ. Во что же намъ за полза до васъ приставши и соединившися (егда ся не спасемо) была? Вы ся Павла святаго наущѣ и разуму духовному (также и святыхъ богоносныхъ отецъ, святое соборное апостольское церкви) во всемъ не только сопротивляете, але еще вседушне и квалтовне (стлумити хотячи смиренную науку и простоту Хри-

стову) борете. Павелъ глаголетъ коринѣомъ: никтоже, рече, да ся непрелщаеть; если ся кто мудръ быти мнить въ вѣце семь, буй да бываетъ, а ваша милость, мудрый латинниче, не толко не хочете глупство духовное носити, и разумѣтися о себѣ такъ славити; але ся хвалите мудры, хитри и разумнѣйшими надъ всѣхъ, и еще кто бы васъ за такихъ и разумнѣйшихъ не разумѣлъ и не славилъ, гнѣваетеся и злымъ отмщаете. Съ тыхъ причинъ узнавши мы явную и вѣдомую твоего костела разума прелесть, ижъ есть немѣрный, сварливый, гнѣвливыи и пышный (которымъ есте, мудрый латинниче, ваша милость звязали) власне тотъ быти воздушныхъ духовъ (на спасеніе вѣрныхъ всегда борущихъ) развѣ имѣемъ, отъ которыхъ Павелъ подлинную пересторогу (абымося имъ ни въ чомъ не покарjali, але и о всемъ противъ нихъ на борбу стали и вооружились) творить. Ко ефесянамъ тако глаголетъ: яко нѣсть наша брань ко плоти и крови, но къ началомъ и властемъ, къ миродержителемъ тмы вѣка сего, къ духовомъ злобѣ поднебеснымъ; тѣмъ же станете убо, рече, препоясани чресла ваша истинною и прочая въорушенія поминаеть. Ваша тогда милость, мудрый латинниче, не къ поднебеснымъ духомъ борбу своимъ разумомъ и предсявзятіемъ подвигла.. але на... вѣрныхъ и крещеныхъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа. Отъ сего разумѣемъ, ижъ власною наукою воздушныхъ духовъ, которымъ есте подъ власть поддали, се творите и имъ угрожаючи на смиренную простоту Христову и духовно глупую науку евангельскую борете; такъ же и колосяны божественный Павелъ отъ философскаго хитрорѣчiя стеречися на-поминаеть и учить, сказуючи, ижъ тотъ разумъ отъ стихiи мира и отъ тыхъ же воздушныхъ духовъ вымышленъ есть.

Блюдетеса, рече, да никто же васъ будетъ прелщая философскими мудростями вынайденными отъ стихiи мира. Ваша тогда милость, мудрый латинниче, на деспектъ и зеж-

ливість науцъ святаго апостола Павла, не толко бы есте отъ лживое мудрости и хитрости свѣтское стеречи имѣлъ, але еще такъ есте поганскими учителя Аристотелемъ и другими умоталъ; ижъ толко второе пришествіе Христова, твоего костела мудрость и науку съ поганское мудрости вымотаетъ и обнажить, а въ жизни сей никтоже; а колеса такъ во всемъ мудрый латинниче святому Павлу спротивляешь и глушымъ быти духовно, по разсужденію вѣка сего, яко коринфяны и насъ всѣхъ вѣрныхъ съ оными учить не хочешъ: мы тежъ глупая Русь вашего костела разума и хитрости не хочемъ, и на ваше жродло поганскихъ наукъ, которое славу свѣта сего гонить, не лакомимося и единитися отъ благочестивые вѣры (въ прелестную) хотя бы по своей воли и хотѣли, але отъ зазрѣнія совѣсти и отъ возбраненія святаго апостола Павла учителя нашего не можемъ; лѣише во очію вашу за глушыхъ, неразумныхъ, простыхъ, и ничтоже хитровати во вѣце семъ не разумѣющихъ, укоренныхъ, не разумныхъ и безчещеныхъ отъ васъ быти изволяемо, только спасеніе живота вѣчнаго да наслѣдуемъ, и правду евангелскую, и науку апостольскую съ вѣрою прародителей нашихъ до исхода смертного цѣло захвати и съдержати (мы сами и потомки наши) вѣдуйте обѣцуетъ; будьте себѣ, мудры латинниче, за своею вѣрою и мудростію кромѣ насъ, мыжъ съ своею вѣрою и апостольскимъ глупствомъ кромѣ васъ.

Конецъ загадки и отвѣта мудраго зъ глушымъ.

А ижъ Скарга отъ себе книжку заѣшивши выдалъ и назвалъ ее, хвалячися королеви, ловомъ. А то подобно и праведно яко погибшихъ и миролюбныхъ ловити будетъ, которой книжицѣ початокъ учинилъ: о радѣ и едности костела божего подъ однимъ пастыремъ, и о грецкимъ и рускимъ отъ тое едности отступленію. Тая книжка занесена была къ святому и блаженной памяти достойному (къ Богу

отшедшему) Мелетію патріарху александрійскому, черезъ отца Исакія отъ блаженныя памяти достойнаго Гедеона епископа лвовскаго послана будучи, который то блаженный Мелетіе, патріарха александрійскій, ижъ самъ языка людскаго не зналъ, вывѣдатися что въ той книжицѣ писано будетъ ничего не могъ, того ради послалъ ее къ намъ въ свитую гору и написать посланіе еллинскимъ языкомъ своею рукою тымъ способомъ: видѣтъ, глаголетъ, что и о чемъ тотъ трудолюбецъ тую книжку выдалъ, есть ли же потребное что вѣдати намъ въ ней написанаго, ознаймете намъ, а если же зразумѣете быти самохвалное фарисейство и препирательную лжу, мируйте, мовите, и не плѣнѣте помысла на отповѣдь стараючися; а то для того глаголемъ, чога отъ искуса навыкохомъ, яко сварливую діалектику латинскую и силогизмы, съ поганскими догматъ выкрутами, съ которыхся они на препираніе будують и научени суть и всегда учать вѣкъ свой на томъ изнуряючи и упражняячи, нетолко простою правдою пребороти не можете, але если бы и ангельскій языкъ увѣрялъ, ничтоже успѣють; а то чемъ? для того, бо латинскій костель тую хитрую догму въ себѣ основалъ, абы прѣніемъ зъ бѣлого чорное, а съ чорного бѣлое, яко завласнуге истоту перетворяючи, показовалъ, увѣрялъ съ ними въ гаданіе вшедшихъ, абы никто ихъ николижъ правдою препрѣти, или повѣдати невозмогъ, и нѣкому николиже въ смиренословіи покоритися не хотигъ, и не покоригъ; дознали бы того святые отцы, искуслихся лѣчити латинское мудрости хоробу, и не толко не успѣли ничтоже, але еще посмѣяни, поругани и за глупыхъ поличени отъ нихъ были; видѣвши неспѣльную рану гордаго помысла латинскаго мудрость, отъ здраваго мудрованія благочестивое вѣры отсѣкли, и яко гниелство прелести и мудрованія вѣка сего прокляли... Доздѣ патріархи блаженнаго александрійскаго Мелетія... речемъ конецъ.

Тое вамъ православнымъ споминаю и вѣдати даю, абы есте знали, какимъ способомъ тая Скаржина книжка овде зашла, и что за причина о отвѣтъ на оправданіе благочестія

нашего.

Первая тогда причина, ижесть блаженнаго Мелетія латинскаго мудрованія прубувный, ижесть прожно воду мѣрившому подобенъ есть, есть ли кто по Богу простакъ, а лукаво хитрого увѣрять бы хотѣлъ. Другая паки причина и праведнѣйшая, за правды вамъ глаголю, для того отвѣтъ ип малѣйшій на тую книжку отъ насъ не вышолъ; бо есмь ее ажъ до сего часу не читалъ. А то чемъ? Тую тайну могу вамъ (и для другихъ благовѣрныхъ подвижниковъ мыслно воздушными духи, то есть бѣсы боротися хотящихъ) открыти. Григорій Синаитъ въ подвижной книжцѣ, науку даючи на подвигъ изшедшему, такъ пишетъ: слухай же, глаголетъ, брате, егда начнешь дѣло подвига своего постомъ, молитвою, трудомъ, и подвигомъ всегдашнимъ, бденіемъ во безмолвіи, — стряжися, абы еси не прочиталъ ни единое писаніе еретическое, а не толковье; даже и православныя книги до времени оставь, только Иисусову молитву дыханію твоему припрязи, и борися съ помысли, и отъ лукавыхъ духовъ не престано съемыхъ, яко врагъ умъ покрывающихъ; а то, мовить, да терпишь безлакомства книжнаго прочтанія до того часу, ажъ умъ твой съ Иисусовымъ помысломъ бѣсы побореть, тогда ти, глаголю, будетъ волно и свое книги читати и еретическихъ книгъ касатися, и лжу ихъ прозрѣвши обличати. Тоя тогда власная причина, православныи христіяне, косненія на Скаржину хулу да знаете. Бо не до чюжихъ плетокъ человекъ забава и опытъ, коли въ своемъ дому бѣда ся дѣеть; такъ же и убогому иноку не до прѣнія еретического упражненіе, коли бѣси помысли перевертають и тѣло на похоти грѣхлюбныя разжигаютъ, але до своей бѣды тогда мыслная забава. Еднакъ же скоротивши нашихъ тайныхъ бѣдъ рѣчь, иѣкую маленькую отраду въ мыслныхъ движеніяхъ милостию Хрестовою получивши, полакомыхся пройти и видѣти Скаржино слепленіе тое книжка, познати и разумѣти хотячи, что будетъ въ ней за вода и отъ котораго духа источника

(разумнымъ почерпаломъ) черпана: живого ли, или мертвого? чистого-ли, или мутного? благовоннаго ли, или смердячого? — колись ми тую книжку силою принудивши себѣ прочиталь, праведно вамъ правовѣрнымъ глаголю, ижъ есмь отъ страха и ужаса въ забвеніе и изступленіе мыслное пришоль, дивуючися тому трудови того писаря, и разума его мудрости разсужаючи бѣглость и хитрость; все аерная, а не небесная знайдохъ бо въ томъ писанію, вѣруйте правосланіи,
..... толко все излишнее, ижъ отъ не пріязни течеть; не знайдохъ смиреномудраго и покаяніа любящаго мытаря никакоже, толко все фарисея гордаго, возносливаго, хвалящагося, и самъ собою отъ всѣхъ лѣпшимъ разумѣющася, — ово згола скоротивши хулу свою, ни едину рѣчь отъ евангелской смиренной мудрости не знайдохъ. А что еще болшее и чуднѣйшее, не знайдохъ наветъ едно слово о славѣ, вѣчности, безсмертьствѣ и страшносудствѣ нетлѣннаго Бога Христа, и о спасеніи душъ по вѣрѣ хотящихъ наслѣдовати царство небесное, еже въ него; толко все о мизерной и до частной славѣ тлѣннаго и смертнаго человекъ, римскаго папы, хотячи конечно на земли обоготворити его. Всесь разумъ и всю мысль свою (абы увѣрять лакомыхъ на суету вѣка сего Скарга) истоцилъ, якобы власне южъ на тое подобенство проповѣдь свою дофрасоваль, ижъ Христось не имѣеть мощи и силы властельское спасти кого, безъ власти римскаго папы; бо то власная подобная рѣчь, яко Скарга отрыгаетъ и глаголетъ: кто не будетъ подѣ послушенствомъ папы римскаго, не будетъ збавень.....
И какия въ томъ писанію Скарга, умучивъ, утрудивъ и употивъ, боячися абы честь земное власти римскаго начальства папина никакоже (згордостые высоты въ смиреніе и въ покору Христову) не снижилася, и сѣдалище прославленное вышнѣше сѣдноє зъ мѣсца своего не порушилося, албо не перевернуло, — яже не доставшу ему фарисейскаго самохвалства въ рѣчехъ, до устрашенія прибѣгъ, и страхомъ и грезю свой разумъ запечатоваль, глаголющи: отождъ запевно вѣдайте, кто не будетъ

подъ послушенствомъ паны римского, не будетъ збавень. Смотрижь пишне, правовѣрный християнини, и розсужай, чій то духъ отъ Скарги дышетъ и съ котораго жерела воду мудрованія разумнымъ почерпаломъ черпаетъ. И яко ся во всемь науцѣ Христовой, апостольской, и всее соборное церкви, святыхъ богосныхъ отецъ сопротивляетъ, бо самъ Павелъ тотъ гласъ еретическимъ быти (которые бы привязовали ся вѣрою до человѣческаго титулу, а не у Христови) осудилъ, а то ся показало въ Коринфѣ.

Когда ся разделивъ народъ въ соборы до видомыхъ проповѣдниковъ привязучия титулы, и одны ся звали Христовы, другіе Павловы, иные Кифяны, то есть Петровы, а иные Аполлосовы, тамъ же зафрасовалеи на ихъ Павелъ, и глаголетъ: не потребно сіе раздѣленіе ваше. Тутъ же заразъ хотячи имъ утвердити разумъ въ Христа вѣрою, не ихъ гавить, але себе. Абы ихъ не боготворили и болшей учтивости и хвалы надъ пристойность имъ нечинили, глаголетъ: кто есть Павелъ, кто есть Кифа, кто есть Аполлосъ, ничтоже суть, и ничтоже есмо, точію служители и приводцы до цылю вѣры, то есть Христа, и каждый по разсужденію своего труда и праца во ономъ вѣку мздовозвратномъ заплату приметъ. И вынше глаголетъ: албо раздѣлися Христосъ; албо Павелъ, Петръ, Аполлосъ распялся по васъ; албо во имя Павлово, Петрово Аполлосово крещени есте?.. тамъ же заразъ нижей отряпни ихъ разумъ привязаній, и отъ себе, и отъ Петра и отъ Аполлоса, и привязавши до Христа, глаголетъ: отужь да знаете, пажь основанія иного нѣсть, паче лежащаго, иже есть Христосъ, и ктося на томъ основаніи здѣ чимъ будетъ, златомъ ли, серебромъ, каменемъ драгимъ контовнымъ, или паки дровы тростію, хворостомъ и сѣномъ, тамъ тому всему проба будетъ, день бо явитъ зане огнемъ открывається... и прочая. Видте жь православніи апостольскую науку и разумѣйте, ижъ не себѣ славу еднають у людей, але Христови, и не глаголють кто не будетъ подъ послушенствомъ Павловымъ, Петровымъ и Аполлосовымъ: але кто не будетъ вѣ-

реть во Христа, тотъ не будетъ збавень. А Скарга не Христови славу у мира сего еднаеть, але папѣ равно зъ другими смердячему и смертному. Бо не мовить, кто не будетъ вѣреть во Христа, але въ послушенствѣ папы римского, тотъ не будетъ збавень. А коли есми въ той книжищѣ (паки вертаюся къ вамъ правовѣрнымъ способъ и причину Скаржпшого злѣпленія сказываючи) раземотривъ, и видѣвъ, пжъ воздушные духове дыхали и дынуть латинскимъ мудрованіемъ, разумомъ, помысломъ и словомъ, яко то съ книжки Скаржины показало, пжъ славу Христову Божию затлумивши и угасивши, на человекъ видомамъ папѣ римскомъ, латинскій родъ вѣру свою фундуеть, и оному славу у свѣта сего прелестнаго еднаеть; тогда есми отъ жалости великой и фрасунку и книжку Скаржину повергъ, и въ бѣдѣ муки великое часъ не малый (съ плачемъ того уживаючи) былъ, жаляючи за кривду Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, который съ престола славы непостижимаго Божества (во образъ перстныхъ смертныхъ и тлѣнныхъ человекъ) пзступи, и во зракъ рабій облечеса, яко да персть земленую смиренію научить, колико собою пзобразивъ, показаль и научиль: и умовеніемъ ногъ ученикомъ, и ницетою, не имуще гдѣ главу подклонити, и безчестіемъ крестострадателное смерти; сеже все сотвори и соверши, яко да тлѣнную и высокопарную мысль, отъ аеро воздушнаго мудрованія въ смиреномудріе привлечеть; и загребенную въ земномъ мудрованіи погибшую драхму, самъ собою обрѣтъ воздвигнуль, воскресль, и ко отцу рамоносивъ принесе и присвоиль, и сыномъ Божиимъ и наслѣдникомъ царства небеснаго (человѣка глаголю) отреновенаго, мерзкого и грѣшнаго сотвориль; о того глаголю славъ въ той книжищѣ Скарга ни едно слово не воспоминуль, але все о славъ плоти и крови, земли и персти, и тлѣннѣю бѣднаго и мизернаго человекъ, днесъ сущаго, а утрѣ въ гробѣ смердящаго, начальника мирскаго, понудався всю тую книжку злѣпити. И еще смѣеть ся Иисусового живота титуломъ называти, а за Иисусову славу и спасенный животъ ни одного

подвига не чинить. Не явный ли то ложный титулъ, которымъ
 ся называетъ, судѣте. Того, ради православныи христiane, не
 здалами ся тая книжка была годна отповѣди на ню, бо если
 бы кто хотѣлъ мазати свою чистую мысль на той хулной
 лжи, которую Скарга отъ себе изображалъ, хотячи тую ганбою
 и срамотою въичати и писанiемъ (тотъ дикiй свѣцкiй, воздуш-
 ный, препирателный, сварливый и самохвалный фарсейскiй
 онаго разумъ) обличати, могли бы цѣлую библию, яко стагаго
 и новаго закона написать; отъ котороу препирания и сопро-
 тивленiя (хотя бы и праведное обличенiе на живый быти
 разумъ имѣло, еднакъ ижъ пожитку ни еднаго и збудованья
 душевнаго не приносятъ) Павелъ апостоль и до коринфовъ,
 и до Тимофея, и до Тита пишучи заброняеть, и учитъ,
 стеречися отъ того. До коринфовъ такъ глаголетъ: аще бо
 кто мнится, рече, препирателемъ быти, мы таковаго обычая
 не имамы, а ни церковъ Божiи. До Тимофея пакы: якоже умо-
 лихъ ти пребыти въ Ефесѣ, иди въ Македонiю, да запретиши
 вѣкомъ не ходити ко инымъ учителямъ, ниже вонимати
 баснемъ и родословiемъ ихъ безконечнымъ, яже стизанiя паче
 творять, а не Божее строенiе, еже во вѣрѣ.

.

.

Ниже:
 бупхъ же и ненаказанныхъ стизанiй отрицайся, вѣдый яко
 раждають свары; рабу же Господню не подобаетъ сваритися.
 До Тита пакы: чадо Тите, отъ всего болшей, что есми тебѣ
 глаголи въ таемницѣхъ вѣры изобразилъ, учи ижъ бы
 старался вѣровавшии добрымъ дѣломъ прилжжати, сiя бо
 суть полезна человекѣмъ и добра; буя же стизанiя, и родо-
 словiя, и рвенiя, и свары законныи отступай: суть бо не
 полезна и суетна; еретика человекѣ по первомъ и второмъ
 наказанiи отрицайся, вѣдый яко развратенъ таковый и естъ
 Самоосужденъ. И разумвшии тогда апостольскую науку и
 запрещенiе, ижъ не една польза, или пожитокъ, обличенiя
 и посрамотенья вѣтроразумiя и суетнаго мудрованiя небы-
 ваетъ вамъ правовѣрнымъ,— тогда

есми оставихъ срамоту чинити отвѣтомъ и писаніемъ на Скаржино лживое и потварное злѣпленіе, объ отъступленіи грековъ и Руси отъ костела латинскаго и прочіихъ басней, ихъ же налѣпивъ, вѣдаючи тое, яко патріарха Александрійскій глаголетъ, хотя есми, яко простою правдою оправдали себе, и хулу лживую обличили и обнажили, тымъ воздушныхъ духовъ разума не только неулѣчимо, але сваръ и вражду водвигнемъ; того ради зъ мытаремъ самоукорнымъ и смиреномудрымъ, фарисея велерѣчиваго и укаряющаго на плещахъ терпѣнія, молчаніемъ пренести муспмо; бо и самъ Навель пострадавый много зла отъ Александра къвача къ Тимофею ознаймуючи пишеть.... и не глаголетъ, ижъ сопротивляйся ему, препирай его Тимоѣю, але мовить, зѣло противится нашимъ словесемъ, его же и ты блюди. Еднакъ же абы неразумѣла потворная мысль, яко не уразумѣли народу рускаго люди тайное пасти въ покрытой ямѣ, въ которую ловци звѣрей ловять,—минувши всѣ баснѣ раздѣловъ, на два артикулы, а по нашему стихи, на бровь отвѣтъ ему дамъ; и то не для него, увѣряючи его, что есть невозможно; але для васъ православныхъ, абы есте узнали истину и лжу и сразумѣли прелестную ловца яму, отъ которые пилне стереглися не впасти въ ню. Первый тогда раздѣлъ—о отступленію грековъ, пруси отъ костела латинскаго.

. я.... минаю. Ачемъ, и для чего, коротко разумѣйте. Для того, на тотъ раздѣлъ отъ отступленію грековъ и руси отъ латинскаго костела именованный не отповѣдаю, бо есть фундаментъ, въ первыхъ не отъ евангельскаго ей (иже отъ излишнее лжи, иже отъ неприязни течеть) основанъ, разумѣючи то, отъ всѣхъ смыслъ имѣющихъ, ижъ не суть такъ разумомъ онечюствѣли, абы еже—ей ей, и еже--ни ни, и еже излишнее, ижъ отъ неприязни происходятъ, по Христову словеси разумѣти и разсудити не умѣли; гдѣ же и слѣпецъ писанія не вѣдый, маніемъ бысть досчунати мogle, абы спо-

нать, что есть истина, что пак и есть лжа о томъ; бо та вѣсть (кто отъ кого отступилъ, грѣки ли зъ русію отъ латинскаго костела, или латинскій костель отъ грѣковъ, и отъ зросіи, и отъ православныя вѣры отступилъ) всему свѣта явна есть; и если бы по Христову глаголу языци людскіе на свидѣтельство умолкли, альбо угасли, тогда и каменіе возопіють, и бездушная тварь свѣдчити будетъ, ижъ то есть не смиреннаго мудрованія истины корень, але мучительское и гордостное лжи и силы потварь; абы все тѣло отъ единого члонка отщепенята и отступата имѣло; не члонокъ ли одинъ отъ тѣла отщепенный, яко мертвый отступникъ и отщепенца зоветъ, а не тѣло все въ животѣ и здравіи стоящее, отъ мертваго и дѣйствующаго члонка? тотся тогда, во истинну отступникомъ и отщепенцемъ назвати годенъ есть, который одинъ отъ дружины равное себѣ во всемъ на срамоту и свою волю отлучается и отступаетъ, а не дружна вкупѣ стоящая отъ единого отступника; если бо той лжи за правду вмѣнитися и пойти имѣло, або все възгодѣ и едности вѣры будучи, а единъ възбѣснѣвши, изъеретичившися, отторгнувся отъ лжа или посту вѣрныхъ, и назвалися въправду вкупѣ стоящіе отступники и отметницы, а единъ възбѣснѣлый, изъеретиченный основаніе, или фундаментъ,—то бы тая хула пала и на апостолы, которые въ согласіи и згодѣ единомыслія были, а Іюда выторгся на діаволскую волю краденымъ совѣтомъ посредѣ общаго благочестія свѣту: апостолы имѣли быти названи при правдѣ стоящій отступники и отщепенцы, а Іюда злодѣй, льстець, предатель фундамента. Который слѣпый и безумный разумъ судити и глаголати бы тое такъ смѣлъ? Такъ тогда, что бы вѣдалъ каждый, ижъ куна лжа апостольскаго согласія есть фундамента; а Іюдинъ другъ отторгшися одинъ отъ согласія лжа апостольскаго, достойно и праведно имѣеть быти названъ отступникъ и отщепенецъ, съ послѣдующими ему,—приведу тебѣ наслѣдство власное церковное подобенство, абы еси разумѣлъ, хто отъ кого отщепилъ, христіанине вѣрный,

только прошу раствори слухи и отжени надворные помыслы и той самой повѣсти внимай: пять патриарховъ ся зоветь (поспозу зъ римскимъ будучи) пятоперстная рука въ тѣлѣ церковномъ, подъ главою самымъ Христомъ Спасителемъ нашимъ основана, правящая и содержащая кормила всемирнаго христiянства, корабля Христова; оттолкнувшійся одинъ персть, либо палець зараженный гнильствомъ, или огнемъ пекельнымъ (хотя наибольшій) отъ четырехъ отъ руки отсечень; яко то и людемъ страдати бываетъ; тогда не зовутъ людей: рука съ четырьмя пальцами, животь имѣющая отъ гнилого и мертвого отсекася и отступила; но палець мертвый и не потребный отъ руки и четырехъ здоровыхъ отсѣченъ и отверженъ есть; тако истинно разумѣй о отсеченію римскаго мирскаго начальника ибо коли его соборъ сѣдалищемъ почтилъ и честию, а старшимъ пальцемъ быти въ чотырехъ даровалъ, смиренію Христову подражаючи, хотий быти велій, рече, да будетъ послѣдній, и апостола Павла ученію угождаючи, который учить другъ друга честию больша себѣ творити, даровалъ соборъ тѣла церковнаго быти въ руцѣ пятоперстной честию сѣдалищною первенство римскому епископу; а то было на соборъ первомъ никейскомъ, гдѣ ересь арианская истреблена, и вѣра во Отца и Сына и святаго Духа чисто изображенна была. А яко тамъ дѣялося, все причины, способы и поступки, собранныя того собора не споминаю; ибо бы надобно о томъ широко молвити, а не о томъ речъ зачалася, только короткимъ показаніемъ тебѣ православному ознаймити то хощу, яко персть либо палець старшій въ той правителной кормила руцѣ заболѣлъ и мертвостію гнильства зараженъ былъ, ижъ его имѣло тѣло здоровое, то есть соборъ, и рука правителная съ четырьмя перстами, то есть патриархи, дабы прочіе члены тѣла, и само тѣло, и рука съ четырьмя пальцы, тою смертною хворостію не заражены были и въ здоровью цѣло остави пятаго старшего перста и зъ руки, молвлю, имѣли за неволею

хворости ради его отсѣщи отъ себѣ и отвергнуть. Слушай же теперь о хворости и ссаженіи того старшего перста, какимъ способомъ смертно разболѣлся антихристовой гордости поветриемъ, сказати вамъ хочу

. Тотъ старшій римскій перстъ и церковнаго кормила (ровно зъ другими будучи) правитель, онсе первосѣдалное сѣдалище и первенство въ четырехъ получивши до Рима замесь; тамъ же ему скоро, по первомъ смиренномъ первосѣднику перваго собора никейскаго Силиверстъ папѣ, почаль тотъ перстъ римскаго престола держатця, тѣмъ дарованнымъ первенствомъ зъ сѣдалищемъ болѣти и хворати, ижъ на второмъ соборѣ, помалѣ напередъ успѣвати хотящи, власть себѣ первосѣнное чести приписывати, потомъ на третьемъ, на четвертомъ, на пятомъ, что далей и болшей хворати; таже скоротивши речь на шестомъ, таже и до седмаго въ болѣзни однаковой хворости былъ; однакъ же его тѣло церковное терпѣло и рука пятоперстная носила; ибо только хворый былъ, то естъ первосѣдствомъ стола и старшійшинствомъ чести болевъ, а конечнымъ гнильствомъ и заорою мертвости еще не обладанъ, то естъ въ вѣрѣ не отменнѣ бывъ, отсѣкати его ради малые хворости не годило и не могло;

по седмомъ соборѣ пришло,

. въ горшее и конечное зло старшій перстъ римскаго начальства, хворостию мертвости и не исцѣльнымъ гнильствомъ (духа антихристова вѣтромъ пораженъ бысть) обложенъ былъ. истинно суетою вѣка сего умудрившися умре; тогда же явно отрыгати и голосити почаль, яко естъ старшій отъ всѣхъ, яко власть имѣеть надо всѣми, яко тая сукцессія, которую имѣеть, не отъ собора естъ, но отъ Христа и апостола Петра, и волно римскому папѣ въ церквѣ что хотѣти перевертати и перетворяти; яко естъ папа всемирный голова, яко намесникъ Христовъ и приѣмникъ власти и ключицтва до царства небеснаго апостола Петра.

Тамъ же того часу тою своею вольною властью костель латынскій вѣру собора никейскаго переницоваль и перемѣнилъ; чего самъ Скарга въ своемъ писаніи свидѣтельствуеть молвячи, ижъ мудре тотъ костель латынскій учинилъ, ижъ до вѣры выобразенное на соборѣ никѣйскомъ Духу святому и отъ Сына исходити приложилъ, и другое что потреба яко власть имѣющій перемѣнилъ и поправилъ. Что видячи тѣло церковное и четыре персты въ руцѣ здорово стоящіе, ижъ пятый персть конечно славою суеты вѣка сего обмертвелъ и гнильствомъ гордостнымъ здоровье стратилъ,—покусилися, навспоминаніемъ лечити, высоту прелестнаго мудрованія его смирити хотяще; але дознали, ижъ надежды на повращеніе оному нѣсть, тогда властію Духа святаго тѣло церковное еже есть соборъ, и правильныя руки кормила четверопестница, иже суть патріархи, мечемъ суда слова Божія, пятаго перста изгнувшаго и мертваго, римскаго папу отъ тѣла и отъ руки отсѣкли и отлучили, съ помена церковнаго вывергли и прокляли, яко разорителя православнаго собора никейскаго вѣры, ибо тотъ же соборъ никейскій посполу съ пацою римскимъ тотъ вырокъ учинилъ, и тѣмъ познаніе, изображеніе вѣры напечатоваль, молвячи, хто бы пунктъ единъ въ последнемъ родѣ до вѣры или приложилъ, или отнялъ, или отменилъ, да будетъ проклятъ. Виждь же ту, христіанине православный, латынскую правду и Скарженно—ей,
.
. присмотрися ту, кто отъ кого отцепилъ и отлучился, и кто годеи отступникомъ и отшепенцемъ называтися; ибо то истинно прилучилося церкви страдати на земли, яко небесныхъ чиновъ соборъ на небеси. Сатана, иже станомъ старейшинства и славою чести почтенъ будучи, якоже денница, коли не хотѣлъ (въ згодѣ смиренія и едности) зъ другими небесными чиновачалники равнымъ быти, но надъ всѣхъ вознесшия своего помысла думою, подрагнулъ Богу пресущественному, тварь будучи,

ровняться, тогда того часу посредѣ евангельскихъ небесныхъ чиновъ волею всесплнаго Бога выверженъ, подьсеченъ (съ послѣдствующими ему лукаваго произволенія духи) былъ, тамъ же скоро и учтивость свою, и славу, и мѣсто, съ преложенствомъ посполу стратилъ, и вмѣсто красно-свѣтлой денъницы темный, мрачный, померклый, лукавый дѣяволь преименованъ бысть, и оттолѣ не зовутся небесные ангельскіе силы (въ своемъ мирномъ и неотменномъ произволеніи стоящїи) отступници и отщепенци, но сатана дѣяволь, съ послѣдствующими ему бѣсы, въ згодѣ смиренія единости не хотящїи быти со оними, зовется отступникъ и отщепенецъ. Такъ истинно разумѣй христїанине правовѣрныи и о римскомъ костелѣ. О семь доздѣ.

Паки вертаюся на свою зачатую рѣчь, не на тое мовлю скорбь, отвѣтъ давати хоцѣ; ибо то разумная, явная и оглашенная речъ всему свѣту есть, но на другое два артикулы, а по руску молвяти стихи: одинъ артикулъ хулный, на святыхъ отецъ учительнѣйшихъ грецкихъ, а другїи самохвальный своего латынскаго костела. на тое скорбь отцовѣдаю. которые стихи тако въ себѣ имѣются.

1.

За грѣхи вамъ, молвить, греки, словенскому языку науки своей не повѣдали, ибо бысть не были въ бленѣдзе.

2.

Щастливый есть костелъ латынскїй, ижъ всюды, по всѣхъ сторонахъ своего послушенства науки и школы фундовалъ.

Отвѣтъ Скаръ на зазрость грековъ.

I.

Пытаю тебѣ, Скарго, которая есть зазрость учителей грецкихъ до славянскаго языка, коли намъ въ первыхъ пра-

вославленную кѣру, таже спасителное евангеліе, апостольскую проповѣдь, мученическіе подвиги и страданія, постническіе борьбы съ подънебесными воздушными духи, очищеніе и освященіе тѣснаго пути слѣду ведущаго въ животъ проходити пзволяющимъ, и все оправданія чьемъ естество крещеное къ Богу присвоится, оправдаеть, освящаетъ и спасаетъ: то намъ учителя грецкіи подали, явили, растолковали, и на учили тако достатечнѣ, ижъ и на подлейнѣйшій въ разумѣ языка словенскаго русинъ, либо сербинъ, или болгаринъ, вѣдаетъ и разумѣеть, чьемъ спастися можетъ, если только самъ восхоцеть. Пытаю тебѣ Скарго: которая мудрѣйшая наука быти можетъ, надъ тое, которая спасаетъ и освящаетъ?.. и пакн пытаю тебѣ: въ которомъ бы блудѣ словенскаго языка люди быти имѣли, коли прощеніемъ того дошли, ижъ Богъ всемогущій во Троицы славимый лутче крестить въ словенскомъ языку, а нежели въ латынскомъ. и лутчей пожитокъ имѣлъ и имѣеть словенскаго языка въ славословіи неподозренномъ, и во спасенію душъ людскихъ. и въ постиженію богоугодной волѣ, а нежели отъ латынскаго языка? Либо уталюся то отъ тебѣ, Скарго, или не имѣешъ вѣдомости о томъ, или доброволнѣ аки аспидъ затыкаетъ уши, во еже не слышати гласа обавающихъ, тако истинно и ты не хочешъ довѣдатися святоплодія въ языку словенскомъ породившихся, чего николи языкъ латынскій не имѣлъ и имѣти не можетъ, развѣ не реку доколѣ въ православіи быль, если какой оwoць спасенный породилъ, и свѣту явилъ, а отъ погубленія православія никакоже. Пойди Скарго въ великую Россію и прочитай исторіи житій оныхъ святыхъ мужей чудотворцовъ великихъ, которые и по смерти мертвыми священными тѣлесы своими всякіе страсти, болѣзни и недуги мрекихъ простыхъ съ вѣрою къ нимъ приходившихъ уздоровляли, бѣсныхъ исцѣляли, хромыхъ ходити, слѣпымъ видѣти, хворымъ, разными болезнями одержимымъ здоровымъ быти даровали, и видомъ явно чудотворили; а наветъ если не хочешъ плодоносія спасителнаго языка словен-

скаго отъ великой Россіи довѣдоватися, доступи въ Кіевъ въ монастырь печерскій, а ту же у тебѣ дома въ державѣ короны польской, не ленися и выпрашивай о святыхъ оныхъ чудотворствомъ мало неравно великороссійскимъ отъ Бога почтенныхъ сихъ ударованныхъ и возвеличенныхъ, и по смерти отъ Бога прославленныхъ, которыхъ естествомъ родъ російскій породилъ спасительными же быти, и освятити тотъ же святой языкъ славенскій исхода тайль. То о тѣхъ въ томъ вашемъ краю мало и коротко отъ языка салавенскаго сторичный плодъ евангельскій принесшихъ (отъ онаго спасительнаго сѣвца, взявши землю сердечную семя и уплодивши) споминаю; а если бы еси хотель, Сварго, овде въ турецкую землю проходится, либо довѣдати, тогда множество неисчетное по всѣхъ сторонахъ найдешъ, въ родѣ сербскомъ и болгарскомъ, отъ языка и писма словенскаго постившихся, и въ целыхъ телесѣхъ освященныхъ, паче же отъ житія побожнаго чудотворныхъ и до нынѣ лежащихъ, пецѣленія всякимъ скорбемъ и страстемъ и недугомъ (отъ своей насыщенной милости Божіей приходящимъ къ нимъ съ вѣрою) дѣйствующимъ и источающимъ, ижъ навѣть и сами турки, узнавши тое благодать Божію дѣйствующую въ нихъ, почитаютъ ихъ, блажатъ и величаютъ, ибо не токмо отъ христіанскаго рода, но и отъ самыхъ турковъ бѣсныя приходящіе прощеніе и свободу отъ недуговъ страстей отнесятъ, получаютъ; отъ которыхъ мощей святыхъ надъ тое благодать Божію вѣдомо дѣйствующую въ нихъ еще таковое благоуханіе происходитъ, ижъ бы и покарму телеснаго забыти, толко онаго запаху краснаго и сладкаго насытити человекъ лутче произволилъ, каковы естеству то вмѣстити могло; безъ похлебства бо реку на всякіе араматы и мира дорогоцене тѣ святыхъ тѣла пахнуть и благоухаютъ, и тако реку хотяжь безопасно, прости мя Господи, коли бы не тѣ чудотворные тѣла въ тепережномъ вѣву и разслабленномъ остали, безмала не всё бы турчилсь, ибо истинно яко въ ядской земли папы римскаго титулы, и вавилонскан

музыка, и поганскихъ наукъ родословіе руского народа съ благочестивой и православной вѣры въ презесь латынскую мало не всѣхъ выкрато, тако и овде власть, роскошь тѣла, угодное житіе безбожныхъ и невѣрныхъ турковъ миролюбную мысль до себѣ притягасть, однакоже овде осудивленія чудотворнаго тѣлъ святыхъ остало съ тысящъ до Иліи отъ Бога реченныхъ, иже не поклонили колени ваалу, а въ людской земли съ милосердія Божіа остали три юноши въ Вавилонѣ выображеные, иже не поклонилися римскаго начальства идолотворному образу. Якоже ты смѣешь хульный языкъ, Скарго, на святыхъ учителей гречкихъ отверзати и хулити зазрость приписуючи, якобы отъ той победенныи будучи не подали языку рускому въ писмѣ словенскомъ живущему науки? скажи ми, Скарго, которая бы наука и хитрость разумная на свѣтѣ болшая быти имѣла, яко гдѣ человекъ діавола звитяжитъ, Богу угодитъ, отъ Духа святаго освятится, и на спасеніе наслѣдовати животъ вѣчный явными чудотворными знаки и силами запечатуется? То всѣ, Скарго, родъ рускій въ писмѣ и науке славянскаго языка, богатію Христа Бога одержалъ, засвидѣтельствовалъ и тако достаточне спробовалъ, ижъ хто бы инако о томъ разумѣти и вдавати правду Божію на ложь перевертаючи имѣлъ, Павелъ самъ анафемъ его предаеть, молвячи, аще и ангель съ небесе благовѣститъ вамъ паче еже пріяете отъ насъ и научитесь, анафема, то есть оный проповѣдникъ да будетъ. Видиши ли, Скарго, ижъ твоя хула не праведная, въ клятву ты ввалила, сѣди жъ въ ней колико любишь и изволяешь; видишь, Скарго, ижъ что колико молвишь, не духомъ мира и правды Божіа, и не отъ покоры мытаря смиреннаго и самоукорнаго; но все отъ фарисея гордаго, велерѣчываго и самохвалнаго; черпаешь отъ воздушныхъ духовъ и паки на воздухъ тще и прождохульные слова отрыгаешь; видиши ли, Скарго, ижъ самъ гласною зазростію, враждою и потворною лжею въ мѣсто учителей гречкихъ оболѣвъ еси, и на славянскій языкъ посполу съ діаволомъ борбу подвигнулъ еси, который для того

языка словянскаго не любить, и отъ всѣхъ другихъ на онаго подвигомъ сильнѣйшимъ (стлумити и угасити его хотяй) подвинулся есть; ижъ въ языку словянскомъ зже и предестъ его никакоже мѣста имѣти не можетъ, ибо ани діалектикъ и силогизмъ поганскихъ (нищующихъ правду Божию во лжу) ани хитрорѣчіемъ лицемѣрнаго фарисейства упремудряеть, толко истинною правдою Божіею основанъ, збудованъ и огороженъ есть; и ничтоже другое ухищреніе въ себѣ не имѣеть, толко простоту и спасеніе рачителю славянскаго языка еднаеть: а его латынскаго языка вседушне діаволь любить, и признаваемъ ти, яко самъ хвалишиси, ижъ его по всѣмъ свѣтѣ разкрилилъ есть, и успевати и роскоренитися надъ все языки допomoгаетъ и даруетъ; есть тако властне, Скарго, яко молвишь, и то для того, Скарго твоему языку латынскому отъ діавола тотъ даръ дарованъ есть, вѣдай завсегда о томъ, ижъ его всего на свое угодіе перетворилъ, переницовалъ и въ поганскую хитрость перевернулъ; ижъ въ немъ никакоже правда евангельская и простота свитыхъ мѣста не имѣеть, толко лжа, поганская хитрость и фирисейство сѣдитъ, почиваетъ и обладаетъ. Вѣдай же о томъ, Скарго, хто спастися хочеть, и освятитися прагнетъ, (але не отъ) простоты и правды покорнаго языка словенскаго, а ни спасенія, а ни освященія не получить; о чемъ Скарго въ твоёмъ мудромъ и хитромъ языку латынскомъ, тѣхъ тѣлъ освященныхъ не имѣешь и освятитися никакоже ништо не можетъ. Пытая тебѣ на тое, вѣмъ, тако ми речешъ: мало ли есть святыхъ латынскихъ, которыхъ и вы Русь въ календарю славите? Есть тако, Скарго, признаваемъ, ижъ суть святые латынскіе, которыхъ мы славимъ, но тѣ въ праворѣп еще будучи освятились, одного духа и разума съ простотою языка словянскаго были, но реку о нынѣшнемъ хитромъ и мудромъ роду латынскомъ, чемъ ништо не освятится, а ни освященнымъ быти не покажется никакоже; не толко съ простыхъ мирскихъ людей, но и съ твоего рекомо духовнаго, лживо лицемѣрнаго езуицкаго живота ни единаго не имѣлъ,

дабы который доброніе и запахъ красный и любимый отъ своего тѣла по смерти испустить, и знакъ святости показать, но всё смердить яко гнилыя псы; а того дошли есмы, ижъ латынскій костель святыни не имѣеть, а не отъ зависти речемъ, а то яко послушай пилю и скажу вамъ, ижъ по всей турецкой земли тѣхъ мощей и тѣхъ освященныхъ отъ языка словенскаго порожденныхъ умножилось, тогда некоторые пробаторы вѣры и благочестія нашего и латынскаго мниси, взявшея отъ святой горы пошли искати и видѣти въ родѣ латынскомъ мощей, либо тѣла, реку, какіе освященные, и коротко сказываючи окружили всё предѣла латынскіе, Венецкую державу, Римъ, во Влопехъ кляшторы по горамъ будовные, и всё мѣста теснѣйшія богомощевъ латынскихъ, и никакоже не нашли мощей, или тѣло освященное отъ рода латынскаго, только еслибы нашли мощи какіе, тѣ все изъ грецкіе занесены земли: яко Симеона Богопримца въ Задарь, Николу мирликійскаго въ Барру и другихъ иѣкторыхъ, а отъ рода латынскаго ни одного; для того, тогда Скарго, твой костель латынскій святыни не имѣеть и имѣти не можетъ, я тебѣ тое тайну открыти покушуся; ибо Духу свитому гнезда смиреннаго, яко въ твоёмъ сердѣ и помыслѣ, тако и во всёмъ родѣ послушенства костела латынскаго не имѣешь и имѣти не можешь; и ижъ Духъ святой отъ костела латынскаго отогнанъ есть; ибо во всемъ латынскій костель наукъ Духа святаго сопротивляется, и древней речеть Духъ святой Исаемъ пророкомъ: на кого призрю, и того часу объявить, на молчаливаго и смиреннаго, и прочая... а ты, Скарго, з латынскимъ костеломъ никакоже молчати и смиритися не хочешь, только все говорити, сваритися и возносити. Авною пророчицею Духъ святой говорить: не хвалися премудрій премудростію своею; а ты Скарго, уже ошалель еси отъ труда и подвига своего хвалящися костеломъ латынскимъ, премудростію и хитрымъ разумомъ. Христось рекль: фарисея возносливаго отвреци, а мытаря смиреннаго вознести; всякій кто такъ возноситъ ся, пониженъ будетъ, а кто сми-

ряется возвышенъ будетъ; а ты, Скарго, съ латынскимъ костеломъ возносящися, хвалящи и лутчимъ отъ всѣхъ чинящи, николиже не престаешъ, и на той працѣ и трудѣ вѣкъ свой весь изнурилъ еси. Павелъ речеть: не замай никтожь не прелщается, если мнится быти мудръ, не замай учинится глупъ, тогда будетъ премудръ; а ты, Скарго, съ латынскимъ костеломъ, не токмо дабы еси глупства духовнаго носити училъ и наукѣ апостола Павла послѣдовалъ, но и еще сопротивно борешъ, глумишъ и до конца поругаешъ. Ибо смиренныхъ и простоту любящихъ сыновъ евангельскихъ, языка святаго славенскаго людей, а наветь и греческаго шкалюешъ, гонишъ, срамотишъ, глупыми зовешъ и блюзнерства потворные смышляешъ, а себѣ и своего послушенства, костела латынскаго людей, за мудрыхъ, разумныхъ и отъ всѣхъ лутчихъ быти славишъ, выдаешъ и чтишъ; а тожь тѣ причины хворости, смерти, погибели вѣчной, которыми твой костель латынскій оболелъ,

.....
 А до того еще, и часъ, и вѣкъ, и лѣто выразити тебѣ, Скарго, имѣю, отъ котораго времени той латынскій костель страждеть, ижъ Духъ святой въ латынскомъ костелѣ ничтоже не владѣеть, а ни справляетъ, безъ котораго вся справа людская за спасеніе мертва, яко тѣло безъ души есть. Отъ онаго тогда часу еще Духъ святой отъ костела латынскаго отступилъ, коли папа вождь и начальникъ костела латынскаго смиреніе Христова повергъ, и на воздухъ славы свѣга сего вознесиши, яко чтилище боготворное (по солунскому выobraженію святаго апостола Павла) плацъ, надъ всеми владѣти хотячи и прагнучи, засѣлъ; тогда, Скарго, Духъ святой юже въ латынскомъ костелѣ лежати и исправляти, ибо ижъ костель латынскій изъ своимъ боготворнымъ чтилищемъ (силогизмами отъ стихій мира выяваденными) вѣру православную на соборѣ никейскомъ свитыми отцы выobraженную (о Духу святомъ и власти его противъ фантазіи

воздушныхъ духовъ хитрости) переницовалъ и претворилъ,— тогда Духъ святой костела латынскаго исправляти пересталъ; ибо юже костель латынскій, минувши всѣ другіе науки отъ святаго Духа реченные и обложенные, на самаго владычествующаго Духа святаго хулу нанесъ, и супротивнымъ быти Духу святому показался, и на тое борбу быти противникомъ Духу святому конечно вооружился: тогда Духъ святой отъ костела латынскаго отступилъ, и свое дары божественные и освященіе отъ роду костела латынскаго спряталъ, ижъ нынѣ костель и родъ латынскій, по Павлу апостолу, не по справѣ Духа святаго, но по премудрости власти воздушнаго князя тмы вѣка сего живеть, и справы живота своего разумные отправляетъ, и на томъ ся уфундовалъ есть; даже бы еси Скарго не разумѣлъ, ижъ я мниманіемъ, о Духу святомъ на костела латынскаго противнымъ будущему реку, твоимъ власнымъ свидѣтельствомъ того подтвержу, ижъ тако есть, а не инако; ибо не дай же Боже излишнѣ речи, иже отъ непріязни по Христову гласу, но ей, иже отъ истины родится... Твоя милость, ксіондзь Скарго, въ своихъ книжкахъ, гдѣ русь зъ греками потупилъ и въ муку осудилъ, а латынскій костель прославилъ, и въ гору вынесъ, и папежское начальство и старейшинство обоготворилъ, тогда и то еси доразилъ рекущи: мудре то костель латынскій учинилъ, ижъ Духу святому надъ постановленіе и вызваніе вѣры собора вичейскаго исходити отъ Отца и Сына за едно, яко отъ единачу початку, приложилъ. Отожь, Скарго, заравно вѣдай, то самохвалное мудрене костела латынскаго Духа святаго отъ него отгнало; коли бы еси былъ реклъ, ижъ глупо то костель латынскій учинилъ, ижъ надъ волю седмисоборную, толького вѣку, и такихъ людей святыхъ безъ личбы въ себѣ имѣющаго, во вѣре гмырати и переницовати дерзнулъ, чего отъ оныхъ, никто важитися не смогъ... еще бы была надѣя, Скарго, паки чрезъ смиреннословіе и покаяніе, вернутися Духу святому до костела латынскаго; но ижъ еси отрыгнулъ гордостное мудрене,

не надѣй же ся гостемъ быти Духу святому въ костеле латынскомъ во вѣки, я тебѣ тайну открываю, . . . , если бы ся костель латынскій смирилъ и глупымъ посполу зъ словянскимъ языкомъ противъ свѣта сего учинилъ, тогда бы тое благодать отъ троичнаго Божества получилъ, а нынѣ въ той хитрости вѣка сего никакоже... Но вернувшись паки до Скаржина самохвалнаго мудреня, пытаю тебѣ, Скарго: речешъ мудре костель латынскій учинилъ, ижъ вѣру надъ толикой седмособорный тумултъ святыхъ мужей будущихъ посполу съ папами римскими, послѣ самъ о себѣ костель латынскій гвалтоваль и ницоваль.... и речешъ еще мудре то учинилъ; а коли такъ разумѣешь быти мудре, проклени же тѣхъ всѣхъ папъ римскихъ отъ перваго собора даже до седмаго, и отъ седмаго даже до сквалченія вѣры, ибо юже противъ твоего разума тѣ были глуцы, а истинно и непотребныи, а по не правовѣрству и прокляти... Видишь ли, Скарго, твоего бѣсмысленна разума хула на твоихъ же православныхъ и правовѣрныхъ папъ святыхъ (которыхъ мы за православіе и правовѣріе почитаемъ и святымъ) куды падаетъ; теперъ же юже познаваю, ижъ ты не самъ приржонимъ и учонимъ отъ писма разумомъ, Скарго, мудрствуешь и бѣседуешь но истинный духъ воздушный твоими усты речетъ; и той тебѣ шепталъ коли еси тое книжку писалъ; штожь болшей правдословіемъ не успѣемъ тебѣ, Скарго, и твоего костела разума лечити и на покаянiе приводити, только потреба начинья, а по нашему сосуда Духу святому, ижъ бы изъ тебѣ, Скарго, изъ твоего костела рода, силою животвориваго Духа, духи ереси, воздушныхъ умудрителей, лукавыхъ бѣсовъ молитвою повыгонялъ, и очистилъ тебѣ и другихъ тебѣ ровныхъ и единоголсныхъ; тогда бы еси правду навывкъ, а доколѣ того не будетъ, всеу бесѣда съ тобою, Скарго, ижъ тотъ же духъ тобою отрыганный хулу на грецкихъ учителей зазростную въ неподанію науки словенскому языку наноситъ, который всѣхъ правовѣрныхъ папъ рим-

скихъ, не смѣющихъ перемѣнати православное собора никейскаго вѣры, проклинаеть; а срозумѣвши уста заключи и умолкни, хулу угаси, а благодарство научи; а если перестати отъ той хулной и бѣсомъ учителное велерѣчивое страсти не хочешъ и покаятися не призволяешъ, тогда декретомъ слова Божія и правды его силою Духа святаго, во имя православное наше вѣры, тебѣ запрещаю, и реку: буди безгласенъ доколѣ въ чувство пріити изволишь. О томъ артикулѣ зазростно реченномъ доздѣ.

2.

Еще остаѣтъ второй артикулъ о щасливомъ костеле латынскомъ (ижъ по всѣхъ сторонахъ науки и школы фундовалъ, гдѣ его послушенство засягло) отъ Скарго похваленномъ, на которой тако Скаргѣ отповѣдаю.

Аже хвалишися щастіемъ ради фундованія наукъ въ родѣ и костелѣ латынскомъ, палежскаго послушенства, признаваемъ, Скарго, и мы глупая русь, подтверждаючи твою похвалу и мнѣніе о щастіи костела латынскаго реченное, ижъ есть щасливый,—правду речешъ, Скарго, и повторе тебѣ реку: не противляемся твоему глаголу, ибо и сами добре видимъ, ижъ есть щасливый костель латынскій и ижъ науки фундовалъ по всѣхъ сторонахъ палежскаго послушенства; однакожь хочемъ первое причину вѣдати для чего есть щасливый костель латынскій; второе, что за школы и науки фундовалъ. О щастію тогда видимъ и разумѣемъ, Скарго, костела латынскаго, ижъ есть щасливый для того, бо его щастіе отъ владѣющаго миродержца искалъ и получилъ; чего костель латынскій прагнулъ, тое наполь, тое уловилъ, ибо тожь миродержецъ и змаенникъ прелестнаго вѣка сего своихъ поклонниковъ и угодниковъ ничемъ инымъ въ первыхъ не радуеть, только щастіемъ жизни сея суетныя вѣнчаеть, и тожь не чудо и не дивъ быти щасливому костелу латынскому, бо есть щастнемъ коронованъ; щасливый есть костель латынскій для того, бо оставивши и повергши тѣсную дорогу евангельской мудрости ведущую въ животь, на

широкій гостинець премудрости мира сего выскочилъ, и повергши крестоносный и смиренный образъ Христовъ, на честь и славу свѣта сего выдрався, и обмерзевши апостольскіе науки и простоты праведное грубостью, за хитрость и мудрость воздушныхъ духовъ и отъ стихій мира изобрѣтанный, философскій, поганскій, аристотелскій и другихъ подобныхъ ему разумъ ухватився, отъ чего всего Павелъ перестерегалъ, навпоминалъ и училъ, дабы въ поганскіе науки діалектики, силогизмы и вывроты препира- телное, и велерѣчія самохвалныя благовѣрнымъ не власти и отъ правды простой не отлучитися; тое все костель латынскій отъ Павла реченное, за шидерство починилъ, а оное сопротивное за власность и истоту вменилъ; дая того тогда щасливый есть костель латынскій, ибо тѣжь и тое Павелъ апостоль до Тимофея пишучи ознаимилъ: которые по власти воздушнаго князя тмы вѣка сего жити призволяютъ щасливыми быти имѣють, а крестоносцы, будущаго вѣка сынове, поруганы, укорены и оболжены быти имѣють; тако рече: всѣ бо хотяще о Христѣ благочестно жити изгнанныи споруганныи будутъ, лукавы же челоувѣцы, хитрицы, волхвы и чародѣе вознесутся и почтены будутъ, преуспѣвающе на горшее. А тожь въ томъ еси не солгалъ, Скарго, ижь есть щасливый костель латынскій; признаваемъ ти, ижь такъ есть; о которомъ щастію еще послѣ мовити будемо, счогоси тое щастіе породило, а теперь о школахъ и наукахъ отъ латынскаго костела фундованыхъ речемъ. А ижь мовишь, Скарго, по оному щастію костела латынскаго, же и школы и науки всюды во своемъ послушенствѣ фундовалъ; только
.
.
уразумѣй истину: за спасеніе ли твое костель латынскій (которымся хвалишь) тѣ школы и науки во своемъ послушенствѣ фундовалъ, или за погибель и жизнь суетнаго вѣка сего. А если за спасеніе, (то какъ-же изъ) школы латынскіе не выходятъ ученицы носячіе образъ и подобіе науки оного

перваго даскала научившаго, и образъ показавшаго и глаголющаго: научитесь отъ мене, яко кротокъ есмь и смиренъ сердцемъ; и—блаженны нищія духомъ яко тѣхъ есть царство небесное ; того николиже, Скарго, показати не можешъ абы изъ школы латынское и науки смиренный и нищій духомъ выйти имѣлъ, только всею оной блаженной наукѣ сопротивниці, горды, величавы, пышны, надуты, пружно славолюбцы, хлещливы, велерѣчивы, самохвалны, фарисеи возносливы, клеветницы, всѣхъ укорители, а себѣ за лучшихъ разумѣющіи. Пощупай только себѣ, Скарго, ты еси первый ученикъ школы латынской плоды тые гнилы и погибелію вѣчною смердящіе въ тебѣ гнѣздо имѣють; Божіе совсемъ оболжилъ и потопилъ, а себѣ сколь тѣломъ выславилъ, надъ правдою лжи сидѣти и владѣти усудилъ и декретовалъ; проклятая то таковая пекельного зродла наука, школа, которая ни одного ученика на спасеніе до царства небеснаго годнымъ быти не породить и не научить, але всѣхъ студентовъ своихъ въ погибелъ вѣчную посылаетъ. Што ми хвалишь, Скарго, латынского костела школы, коли въ ней нетъ учителя Христа, а ни Петра, а ни Павла, и прочихъ учениковъ Христовыхъ, за спасеніе учащихъ, але блазнители, поганцы, аристотели, волхвы, еретики, оригены, и другіе тому подобны начальствуютъ и всѣмъ костеломъ латынскимъ рядятъ и владѣють; тое, Скарго, и дурный бы въ писмѣ, а въ правдѣ кохаючися и незмамены еще отъ прелести вѣка сего, разсудити могъ, ижъ какъ щастіе костела латынского пекло, такъ и школы, и науки его—пропасть и погибелъ вѣчная; альбо ты еси показалъ, Скарго, (еще ты разъ о похваленныхъ школахъ и наукахъ латынскихъ спытаю) ешь школы и науки костела латынского фундованое такова происшедшаго ученика, который бы оную заповѣдь и науку отъ небеснаго ректора наученную самъ собою выполнилъ и другихъ выканати реченное отъ Господа нашего Іисуса Христа научилъ, который гды южъ всѣми дары чудотворен-

ными своихъ учениковъ обогатилъ, и всю таемницу спасенія онымъ открылъ, и всю философію небѣсное мудрости въ смиреніи быти изобразилъ и научилъ, тогда доброю наукою слова (абы ученицы дары богатства и вѣдомости разумомъ не хвалили и не возносили) такъ запечатовалъ: егда, молвить, вся заповѣданая вамъ сотворите и совершите, тогда и на томъ часе не возноситея, а ни хвалите, але рцйте, яко раби непотребни есмы, еже должны быхомъ сотворити сотворихомъ. Тогда всему свѣту явно есть, ижъ латынскій костелъ изъ своими школами и науками (той заповѣди и науцѣ отъ Господа нашего Исуса Христа реченной) такъ гвалтовне сопротивляется, ижъ власне аки заедны плетки и толки людскіе не почитаетъ, а ни повожаеть, бо не только ся рабами не потребными и слугами недостойными Богу латынского костела школы и науки называти имѣли ученицы, але еще толмачи тою науку Господа нашего Исуса Христа сопротивнымъ образомъ, хто бы ихъ за достойнѣйшихъ, заслуженѣйшихъ и лучшыхъ отъ всѣхъ у Бога и предъ Богомъ и предъ всѣми народы вѣрныхъ не разумѣлъ и не предпочиталъ: гнѣваются и убивствомъ отмщаютъ. Чтожъ то за школы и науки костела латынскаго, Скарго, которыхъ хвалишь, коли не хто въ нихъ богоугодную волю не научить, але еще сопротивнымъ Христу, антихристомъ быти показуеть. Видеши ли, Скарго, ижъ въ твоихъ школахъ и наукахъ отъ костела латынскаго фундованыхъ, по Павлу апостолу до Солунѣнъ изображенному, тайна и гнѣздо антихристово фундованно есть, тоцію ожидай, молвить, коли отъ середины выникнетъ и явится беззаконный. О школахъ латынскихъ и наукахъ дождѣ. Завертаются до щасливаго костела латынскаго, и для чего есть щасливы, всѣмъ во обещъ а не самому Скарзѣ ознанити хошу. Прошу скоро читателейей приложити разсудную мысль до беседы повестные, и не розрывать памяти другими забавами, яже ся скончаетъ речъ того щастія латынскаго. Щасливы костелъ латынскій съ тѣхъ причинъ, мовлю,

бо ся противнымъ быти наукъ смиреннѣй Господа нашего Иисуса Христа во всемъ ставитъ и показуетъ. Христосъ Богъ избавитель нашъ, борячи высоко возносившихъ помысль сыновъ Зеведеовыхъ, седалища десно и шуе просящихъ, абы не прогнали чести, власти и славы свѣта сего, поганскимъ мудрованіемъ и прагнѣнемъ разумъ и помысль таковѣй именоваль и осудиль; а ты костела латынскаго седалище щасливе ухваливши нехощешъ во вѣки надъ всеми владѣющаго разума снизить и въ покору Христову испустити, але еще вѣсь вѣкъ свой о томъ упразняешъ и забавляешъ и подвигъ жизни сея проходишь, абы се не оногo небѣснаго седалища достигиль, и честь и славу царства небеснаго получиль, але же бы еси ты на земли въ до часномъ животе, а ни титула, а ни славы, а ни чести, а ни мѣста гордоснаго преложенства и старейшинства первоседно (верхоседно) именованного бы намѣй не снижилъ и не ущербиль, и съ пляцу высоко основанного не порушилъ. Знайже костела латынскій, ижъ тое и щастіе и разумъ, въ которомъ ты плаваешъ и забавляешъ, поганскій есть; бо такъ Христосъ сыномъ Зеведеовымъ, прагнучимъ мѣста первосѣднаго, чести и славы, рече: сего, мовитъ владарства, и первосѣдалства, и суетославства языцы, то есть поганцы, ищуть, а межы вами моими ученицы такою фундацію чиню и не премѣнити никогоже постоновляю: хотяй быти болій, да будетъ мній, и первый да будетъ послѣдній, всемъ слуга, ибо сынъ челоувѣческій не приде да послужать ему, но да послужитъ, и прочая... Видѣже полюбимый и разсудный прочитателю, для чего есть костель латынскій щасливъ, для того, ижъ смиренную науку Христову разориль, а поганскую ухватиль; щасливый есть костель латынскій и для того, бо и конечному тому смиренномудріа образу и подобію, отъ Христа показанному, противникомъ, согвалтовникомъ избурителемъ показаль; самъ бо преблагословенный даскаль надъ даскалами, ректоръ надъ ректорами, Господь и Богъ нашъ Иисусъ Христосъ, учачи

учениковъ своихъ отъ всѣхъ покорнѣйшими, пониженѣйшими и последнѣйшими быти и разумѣтися, собою образъ погавалъ, высоту и честь своего преложества въ конечную покорой нискость стягнувъ, препоясавъ лентіемъ, и умывъ ноги ученикомъ и рекъ: вѣсте что азъ, Господь будучи и владыка, сотворихъ, и вы какъ мене видели есте творяща должни есте творити, и тую покорную добродѣтель выполнати, и другъ другу ноги умывати. Ты же костеле латинскій и зъ своими школы наукъ ректорми, не толко же бы еси тотъ смиренный образъ отъ Христа показанный самъ выполнити и другихъ тое покоры и униженія научити мѣлъ, але еще угапаючи той смиренномудрїа кошталтъ, тавимъ противникомъ, квалтовникомъ и збури-телемъ тому святому образу бытиса показуешъ, и мовишъ, и учишъ, и проповѣдаешъ, и голосно на весь свѣтъ кличешъ, претишъ, показуешъ, страшишъ, и дѣломъ албо власнымъ учинкомъ выполняешъ, молвючи: хтобы ти не святилъ, не читилъ, не славилъ, не признавалъ за лучшейщаго, разумнѣйшаго, славнѣйшаго, отъ всѣхъ высокого, старшого, и голову всемирную: огня, меча, бѣдъ, мукъ, и розмаитыхъ смертей и утраченїй страдателныхъ таковый годень есть. Присмотрижеся, любимый прочитателю, для чего костель латинскій щасливый; для того, бо съ запевно антихристи породитися уготовилъ по Павлу апостолу къ Солуняномъ реченному: ожидай дондеже отъ среды будетъ, тайна бо уже выполнятиса беззаконнїа, и отступленїе отъ православной вѣры влѣзло, и чтилище боготворное на земли явилося, и повору и науку Христову збурило.... знайже правовѣрныи христїане, что уже быти антихриста. О семъ до здѣ.

И еще мало о щастїа костела латынского припомнити мушу, абы не утаила Скаржина похвала никому, для чего есть щасливый костель латинскій; бо, Скарго, только щастье надворное хвалить, а мы за отвнутрь Божїа разума откровенного познати и разумѣти маемо, для чего есть щастли-

вый, и не лакоимся на поганское щастье, бо то самое слово щастіе не есть православное церкви мудрости, але поганское; щастливый теды и для того костель латынскій мовлю, бо ся за своего учителя апостола Петра ругаеть, смѣеть и шидить, а предся нимся хвалити безстыдне смѣеть, которому повинень будучи костель латынскій повиноватися и покаряти яко наставнику и учителю своему, бо самъ владыка Христось рече: довѣеть быти ученику яко учитель его. Тотъ бо блаженный Петръ святой, навькши образъ и подобіе отъ учителя своего якъ въ добродѣтели, такъ въ покорѣ, такъ тежь и въ нищетѣ и не обладаю земскими добрами и маетностями какъ въ гостине и въ чюжомъ доме, то есть вѣку, а не во своемъ оное власное отчизны будущаго вѣка будучи: самъ себѣ не дедичемъ туташнымъ, але пергримомъ и преходнемъ чинить, и своихъ учениковъ тогоже слѣда держатися учить, и мовить: возлюбленый, мовлю, яко стравники и пришелцы отгребатися отъ плотскихъ похотей, яке воють на душу, житіе ваше имяще добро во языцѣхъ, и прочая... Виджь ту каждый, отъ сукцесаря, не имущаго гдѣ главу подклонити, апостоль Петръ сукцесію приемиши, на своихъ послѣдователей и учениковъ той же образъ и подобіе вливаеть, и не мовить, мовлю, яко дедичи поземныхъ державъ обладатели, але пельгримы, и преходны, вѣдаючи гостиву живота сего не трвалаго, двесь ту, а завтра въ гробъ ко оному вѣку отходичихъ, того ради не привязоватися ту на земли не чимъ, толко житіе доброе показати и огребатися отъ телесныхъ пожадливостій, которые воють на душу, учить. Тойже костеле латынскій со сукцесоромъ и ученикомъ апостола Петра честивымъ папою противячися и тлумячи науку своего учителя Петра, не странникомъ и пришелцемъ, то есть целгримомъ и приходнемъ, але дедичемъ, вѣчнымъ (помпы, славы, суетного могутства, и видимое державы и власти начальства всемирного обладатели) именуешися; а хто бы ты не такъ разумель и славиль, и подь твою сукцесію не подле-

галъ, и убивати и въ жизни сей не жити тиранскій обычай наслѣдуючи, своимъ послушнымъ ученикомъ костеле латынскій за своею головою заказуетъ и благословляетъ... За правды, тогда щасливый есть костель латынскій, бо тому, который Петра збурилъ и убилъ, скоро служить и угрожаетъ. Пытаю жъ ты теперь, костеле щасливый латынскій, гдѣ ты сукцессія Петрова, гдѣ ты учениче есть которымъ ся хвалишь, и гробомъ его пышнимъ, а ни единого пункту отъ ученія его не толко не держишь, але еще стлумивши и загребши ученіе его своимъ противенствомъ другимъ наслѣдовати науку апостолу Петру забороняешь... Видиши ли костеле латынскій тое щастіе, отъ кого еси его уловилъ, и хто ты нимъ во жизни сей коруновалъ; раздери жъ очи помысла на ученіе костела латынскаго, Скарго, и познай хто твоему костелови щастіе отъ тебѣ захваленное даровалъ, а если ты дародавцу познати не хочешъ, тогда мы, ижъ за неволю и понуди отъ тебѣ оболженны будучи, тебѣ его открыти и показати мусимъ.

Власне то хитрѣ, а не иначе Скарго твоему костелови щастіе даровалъ, которого Господь нашъ Іисусъ Христосъ приразившагося и показавшаго ему всю суету вѣка сего, царство мирское съ славою его, ухитряючи лакомствомъ алчтво его, и поклоненія ищучи отъ него, если бы оно имѣти вождедевъ... того абіе отрясь, отвергъ, и обезчестивъ, мовячи: иди за мною сатано, писано бо есть, ижъ толко Господу Богу свойственно есть кланятися и служити, а не тебѣ прелестнику свѣта сего; ты же, костеле латынскій, не зрозумѣлъ еси и не позналъ того мечтанія сатанинъскаго малячого и прелщающаго такую славою и хитростію премудрости вѣка сего, какъ какую нѣкоторою оздобною детиволюбною, але заразъ узревши полакомився, попрагнулъ показалника, поклонився, вземъ, пожерь, щастіе земного могутства ухвативъ, и отъ всея души возлюбивъ, и ту на земли важити, вымудроватися и выславитися изволивъ. Бу-

деже себѣ, Скарго, учениче костела латынскаго, и зъ своимъ костеломъ, и зъ своими школами и науками въ вѣцѣ семь щастливымъ, мудрымъ, хитрымъ, и дедичемъ; а мы глухая русь, по гласу Павла апостола, странники и пришельцы, то есть перггримы и приходне ту на земли быти изволяемъ, да оную отчизну и дедичество вѣчное отъ Христа избавителя нашего (не имущаго на земли гдѣ главу подклонити) зготованое въ царствѣ небесномъ наслѣдимъ и получимъ, которую до насъ доместитъ Христось Сынъ Бога живаго, пришедый въ мѣръ грѣшныхъ спасти. Яко тому подобаетъ всяка слава честь и поклоненіе со Отцемъ и святымъ Духомъ нынѣ всегда и въ безконечныя вѣки вѣковъ. аминь.

Къ прочитателю сего писанія.

Немовъ же, а ни разсуждай любимый прочитателю невѣріемъ, альбо мифніемъ читаючи, абы что своимъ помысломъ, или враждею противъ рода латынскаго, рекло; але вѣруй и власне какъ зо усть Божіихъ пріими, бо самая кривда Божія (!) мовила то, и въ той книжицѣ, въ которой Скарга русь потупилъ и яко отступниковъ отъ костела латынскаго во муку осудилъ. Вѣруй, любимый прочитателю, если Скарго и всякій латынскаго рода человекъ до русской вѣры, церквѣ и науки правдивой не приступитъ за добро, вѣдай ижъ въ геену огня вѣчнаго отыдетъ, которого не выпургуется во вѣки, отъ которого всѣхъ обще и русь въ православіи стоящихъ, и латыну знаменитыхъ Христе Боже захавати рачь. аминь.

В.

Краткословный отвѣтъ Феодула, въ святѣй афонстѣй горѣ скитствующаго, противъ безбожнаго, лживаго, потварнаго, и настоящаго вѣка, погански, а не евангельски мудрующаго писанія Петра Скарги о реченномъ раде и едности Костела Божіяго, подѣ однимъ настыремъ, и о грецкомъ и рускомъ отъ тое едности отступленію.

Да будетъ же слово ваше еже, ей ей, и еже, ни ни: лихо же еже сею отъ вепріязни есть. Да не бываемъ ктому младенцы умомъ влающихся и скитающихся во всякомъ ветрѣ ученія, во лжи челоувѣчествѣй, въ коварствѣ козней, льщенія, истинствующе жъ въ любви, да возрастимъ въ него всическая, иже есть глава Христось.

Православнымъ христіаномъ церкви восточное послушнымъ сыномъ малое Русіи, о Господѣ радоватися.

Ознаменую вашу милость, яко отъ Александріи повелѣніемъ святѣйшаго Мелетія патріарха александрійскаго съ писаніемъ Исаака іеродіакона во святую гору сію Скаржино сочиненіе прислася, и отвѣщати правду противъ лжи безъ баснословія риторскаго ухищренія, просто евангельски повелѣся, занеже патріарха лядскаго языка самъ вѣдомъ не есть и при себѣ таковыхъ челоувѣкъ на преложенье отъ лядскаго языка на едленскій не имать; того ради, вѣдаючи яко басни и лжа суть, а не истинна реченное въ томъ Скаржиномъ писаніи, посла сего ко мнѣ въ святую гору, и повелѣ только лжу изъязвити, а нелюбопреніемъ, отъ котораго ни едина польза раждаеть, бавити; котораго повелѣнію азъ убо по нуждѣ едва покорихся, понеже тѣ басни мирскаго и еретическаго духа великое сомущеніе внимательной мысли къ Богу творять, и теплоту и любовь ко сладости памяти Божія губять; еднако же мнѣ повелѣнное отъ архіерея Божія послушавъ, пачеже естественною любовію васъ брати ру-

ского народа палимъ, боячися да не гдѣ нѣкій братъ отъ
 моей любимое Русіи въ сѣти того писанія, которого ло-
 вомъ Скарга назвалъ, не увязнетъ и отъ Бога живого вѣчно
 не отпадетъ, прочиталъ есми не сладко и брідко тую со-
 ставленную Скаржину лжу, отъ котораго вокуса, воистинну
 вамъ глаголю, мало есми не врадалъ, дивуючися той смер-
 тенной отраве латынскаго мудрованія, которую воистину
 кто со сладостію поживати хоцетъ отруетъ и нагле не-
 вѣріемъ здохнетъ; уже бо и похвалился предъ королемъ тотъ
 ловежъ, мовячи, яко для того, рече понудился, милостив. кор.,
 отновити тые книжки, которые предсемятцать (?) лѣтъ
 былъ выдалъ, занеже оскудѣли, которые речи великій пожи-
 токъ въ ловѣ учинили, то есть многихъ на погибель вѣч-
 ную годныхъ отъ руского народа половили; тамъ же и тое
 доложилъ, яко для того тѣже книжки до того часу оскуде-
 ли, зане богатшая русь выкупивши ихъ попала. Видиши, ли
 любимый брате, евангельскаго проповѣдника зоваемаго езу-
 иту, яко на первомъ стоію фальшу, лжу, зависть, и вра-
 жду на руской народъ отрыгнулъ; а чтожь хоцешъ далей
 слышати истинного въ томъ писанію, воистинну истинно
 реклъ яко есть ловъ скрыты и лож-
 ны, а не истинное и явственное науки евангельское правда
 и проповѣдь. Да пыталъ быхъ тебѣ тутъ на томъ мѣстѣ,
 проповѣдниче науки Христовы, которая богатшая русь вы-
 купивши попала тѣ книжки? чемъ ихъ не менуешь? . . .
 чему ихъ таишь таковой злый
 учинокъ, то есть книгопаленство? Видиши ли,
 яко лжею на гневъ своего короля на рускій народъ воз-
 буджаешь? Таковая ли истинная проповѣдь въ началномъ
 верху отъ Іоанна—Отче да будутъ вси едино, якоже мы еди-
 но , сохрани Госиода рускій
 народъ отъ латынской лжи, занеже отъ непріязни есть. О
 семъ довольно. Прочитавши то писаніе Скаржино разумѣлъ
 есми, который духъ ему шепталъ коли то писалъ, а не вѣмъ
 если и ваша милость тую исторію о Епифанію Кипрекому

не паметаете, который отъ одного юноши оратора, не могущаго словеси препретися, молитвою духа велеречиваго отгналъ и оный юноша въ простотѣ и не вмѣстности ся тогда, яко простой мужичокъ, показалъ; тамъ жетотъ духъ исходячи съ того человѣка кричалъ на Епифанія глаголющи, ты ли мя изгонишь отъ моее давно уфундованное обители, и да знаешь ли, молвить, котомъ я есть?. Отповѣдалъ Епифаній, съ запрещеніемъ имени Божія, да скажетъ кто есть. Духъ рече: ямъ, молвить, во Оригене еретицѣ дѣйствовалъ и моимъ художествомъ и злокозньствомъ тѣ книги лживыя Оригенъ составилъ. Тому не вѣруючи, Епифаній запретилъ духови, да проречетъ что о писанномъ въ Оригеновыхъ книгахъ; тогда духъ лукавый началъ по ряду Оригеново составленіе латинскихъ и другихъ ересей читати; котораго слышавый Епифаній, позналъ яко истинною тотъ духъ былъ, который во Оригене еретицѣ справовалъ, и прославилъ Бога за освобоженіе юноши отъ того мучительнаго, ораторскаго, велерѣчиваго, нечистого, діавольскаго духа. паки дабы былъ другій Епифаній сильный въ молитвѣ, безъ мала бы и Скарзѣ если бы самъ добровольнѣ произволилъ, того недуга свободитися учинилъ; тогда бы позналъ Скарга, который духъ ту работу лживаго писанія и потвари его составить повудилъ; да вижу нѣсть достоинъ Епифанія, або вѣмъ тому духу со всѣмъ произволеніемъ сердца и мысли покорилъ и вѣчне съ своими единомудренными записалъ. Богъ же не нудить никого со силою, на самовластїи проходити вѣкъ сей оставилъ; оный бо юноша отъ простоты, а не отъ науки того духа былъ прихватилъ, и для того Богъ чудотворивымъ Епифаніемъ отъ него его, яко тварь свою, освободилъ; а нынѣ латыни отъ дѣтека и до старости той хитрости и ученія лживаго учатся, тѣмъ же и Богъ ихъ отъ того недуга не освободить, занеже отъ рода въ родъ своимъ потомкомъ тое закупаютъ, и единъ по одномъ отъ сея жизни отходячи яко дѣтицтво вѣчное сію мирскую мудрость другъ другу преда-

ютъ, и тестаменты упривилневанными утверждаютъ, но оны пусть тѣмъ широкимъ гостинцемъ хитрости и науки лживое пелгримуютъ яко хотятъ, вы же, благочестивый рускій народе, тѣснымъ евангельскимъ путемъ въ жизни сей краткой странствуйте, да во широкіе пространства вѣчно-го живота и царствія небеснаго домѣститесь, чего васъ Господи сподоби. аминь.

Тамъ бо вѣмъ на ономъ вселенскомъ позорищи предъ Христомъ всѣ станемъ, и тогда skutкомъ узримъ, кто будетъ лучшей—латина ли, или грѣки съ русью. Пусть нынѣ латыни фарисейски хвалятъ; пусть въ богатствѣ съ онымъ богатымъ гобзуютъ; пусть во славѣ княземъ вѣка сего возносятъ, пусть въ розмноженію земной чести и достоинства, съ поганы ширятъ и множатъ; а мы православныи терпимъ; а мы похулени, поруганы и посмѣяны будемъ, а мы бѣжимъ. и алчемо; а мы смиряймося и понижаемъ; а мы не погоршимося, если и во умаленіе приходимо, но благодарнѣ сей крестъ нѣсимо; скудно бо есть благое, и мало спасаемыхъ и избраннымъ и во малѣхъ спасеніе обрѣтися хочеть; не бойся бо, рече, малое стадо, яко Отецъ небесный благоизволилъ вамъ дати царство небесное... и убо если бы насъ сто стало, дабы есте мы любопрителнѣ на ту ложь латынѣ отвѣщали, и латыню споромъ преперли, ничего ни намъ ни имъ пожитку ни единого не принесеть, только завду и вражду болшую еднаеть, ибо латыню и самъ Христосъ, а не только мы не увѣритъ, уже бо въ конецъ въ томъ невѣрію заматерели, уже бо въ конецъ въ миролюбіи утонули; а для того оставимъ ихъ ратовати, и съ той погибели миролюбное излекати, да не и сами съ ними погрязнемо и утонемо, яко то случилось ннѣшимъ епископомъ. Досвѣдчили есте, себѣ стережимо, о собѣ стараніе чинимо, дане во вѣщѣ семъ потоплени будемъ, и вѣчнѣ погинѣмо, а до того и Христосъ и апостоли, паче же Павелъ пренія о вѣрѣ и законѣ съ неуврачеванными возбраняють намъ, съ нискимъ пра-

вомъ бисера пометати не повелѣвають. Павелъ къ Титу и Коринфомъ тако рече: буя же стязанія, и родословія, и рвенія, и свары законныя отступай: суть бо не полезна и суетна, и аще кто любопренирателевъ мнится быти, мы такового обычая не имамы, ниже церковь Божія; ино—еретика челоувѣка по первомъ и второмъ наказаніи отрицайся, вѣдѣый яко развратися таковой, и есть самоосужденъ. Іоаннь Богословъ: аще кто приходитъ къ вамъ, и сего ученія не приноситъ, и не приѣмлите его и радоватися ему не глаголите... и прочая. Досыть намъ на томъ коли мы правовѣрны и православны, досыть намъ вѣдати о собѣ и о своихъ намъ единоголасныхъ и присныхъ: тѣхъ утверждаемо и воспоминаймо вѣдомостью нашего православія, писаніемъ, наукою, друкованіемъ книгъ, училищи, и довольствѣ отъ избытковъ нашихъ, а латыню со всѣмъ на всѣмъ оставимо, нися ихъ о чемъ, яко мнящихся мудрыхъ, а никакоже пытаймо, ни ихъ науки и православія на искушеніе слушаймо, ниже ихъ хитрости на наше цвѣченіе и полерованіе учимся, ниже ихъ власти и начальства страшимся, ниже ихъ размноженію и расширенію чюдимся; да будутъ они како суть, мы же будемъ предъ очима ихъ, по евангелію, прости, глупы и незлобивы; досыть намъ, спасти насъ самихъ. Еднакоже абы не разумѣла латыня, яко не можемъ познавати прицукрованное лжи сладкословія ихъ, рядомъ идучи писанія Скарги, начавши отъ предмовы королевское до третього раздѣлу, гдѣ показуетъ знаки, почему познавается правдивая церковь Божія

. . . избравши сопротивныя духовному разуму слова его, и голы и безобразны евангельскому и апостольскому согласію, поставляю ихъ предъ очи ваши на пляцъ, на которые вы, правовѣрныи христіяне, и всякій прочитатель глядячи, разсудите, если то не явственная антихристова ложь, а не евангельская правда. За тѣмъ васъ Господу Богу поручаемъ.

Ко всякому прочитателю писанія сего.

Первое тебѣ осторожность чиню таковыи любимый прочитателю, когда тебѣ случится Скаржино или другое писаніе, отъ латынскихъ мудрецовъ выданное противъ православныхъ, читати, раздѣли мысль свою на двое: одну часть на разумъ писанію, а другую на судъ евангельское и апостольское науки; если ся будутъ рѣчи съ евангельскимъ разумомъ зсѣжати, и если ся съ нимъ сойдутся, вѣруй, и приими; а если ни, смѣло то писаніе поплевати можешъ: не согрѣшишь за то никакоже, кромѣ бо согласія евангельскаго и апостольскаго всякое писаніе составленное, лжа есть, и отъ потока временного, а не отъ источника приспотекущаго тая вода, разумѣнемъ, болотомъ миролюбія смердящая, на зараженіе лакомыхъ выпущена есть; и не смотри на то только, яко сладко пишутъ и сладкіе рѣчи ставятъ, да смотри, если правда въ нихъ сѣдитъ и надъ ними зверхность имѣеть; обычай бо есть латыше мирское и поганское хитрости въ томъ уживаючи, такъ сладко говорити, писати, и речъ, лжу покрываючи, умножати и уфарбовати; отъ котораго не увѣрованія мало ихъ угоцзветъ, все бо видѣли и вижу, которые на поступленіе вѣчное годни, во тѣхъ сѣтѣхъ лжеправославія ихъ увязаютъ, то бо ихъ есть и ремесло поганское науки: баснословіемъ, ораціями, похватами, и похлѣбствы смачными, слабоумныхъ и ненаказанныхъ прельщати, чего бѣгаетъ и бѣгати велить евангельская правда и Павелъ сопослѣшникъ и поборникъ евангельскихъ речей: премудрость бо мира сего буйство есть предъ Богомъ; не во словеси царство Божіе, рече, но во силе... И нѣкогда во той пробѣ былъ, и самъ своимъ слухомъ латынскаго оратора свѣдчилъ, для чего кротко, тихо, хочю припомнити, абы есте отъ таковыхъ мѣдовныхъ словъ, въ которыхъ трутизна живетъ, пишно стерегся; . . . латынскій ораторъ, достоинствомъ сана мистръ, имѣлъ дружбу со мною въ Луцку и не утанлъ тѣлесное пожадлиности

предо мною, которою звитаженъ былъ, а то, какъ блуда отъ цнотливыя девицы прагнуль, и не моглъ повабками того себѣ зъединати, абовѣмъ цвѣтнй былъ, якоже до того пришезь, рѣчи сладкими и бесѣдами прельстиль девицу, и тѣмъ словеснымъ похлебствомъ цноту девицы украсть, которые рѣчи его въ залецанію чипенія на знаменіе девицы коротко ти припомену, пизне послушай. Началь девицу называти солнцемъ, яко подобно тому съ личностію красоту свѣтитъ; началь звати златомъ и серебромъ, яко румяность въ бѣлостю въ лице цвететь; началь звати каменемъ дорогимъ панъфромъ и діаментомъ, яко променистое лице отъ крове ея показуеть. Тѣми и большими баснями и лжами девицу яко масло на блудъ растопиль, которая и шпетности забачивши, тѣмъ сладкимъ похлѣбствомъ уловлена будучи, цноту стратити произволила. Не явна ли то ложь, яко та девица не была, ни солнце, ни злато и серебро, ни каменіешанъферъ и діаментъ; авжды слабоумна тоей смачной лжи увѣрила, и во похвалномъ смаку блядословномъ увязла и мысль царствующую погрузила, которой неволникъ тѣло понуждѣ: на што воля мысленная произволить, на добро ли или на зло (*тому и*) послѣдуеть. Такъ тогда и ты, любимый прочитателю, пизне смотри латынскои мудрости духа: коли себѣ и своихъ во своемъ писанію хвалить, баснями красными свѣдоствъ звѣрхныхъ, а не плодовъ евангельскихъ подпираетъ, широкорѣчнѣ и доводнѣ богословнымъ оцуркованіемъ помащаетъ,—тогда ко евангелію прибѣгни на пробу, еже Христось рече, яко отъ плодъ ихъ познаеть ихъ, и не всякъ глаголай ми, Господи, Господи, видеть въ царство небесное, но творай волю Отца моего, иже есть на небесѣхъ. Видиши ли, яко не отъ речей самохвалныхъ, но отъ творенія воли Отца небеснаго познавается правдивый християнинъ, и не во словесѣхъ, а въ силѣ учинку живетъ евангельская правда. Прето держачися той пробы, ты (*въ словахъ*) Скарги ксеиза на знаменье руского народа уцеленія, которые я тебѣ кротко отъ тѣхъ

первыхъ раздѣловъ показати хочю, дацно лжу, любимый прочитателю, познати можешь. О семъ довольво.

Съ предмовы до кроля, ксенза Скарри въришь.

Яко богатшая русь, молвить, книжки повыкупивши попала, и уже приводитъ короля, залацаетъ и хвалить, абы русскій народъ властію свѣцкою отъ православной вѣры на папѣство притѣкъ, указуючи ему залѣцанный пожитокъ; а то тымъ способомъ справити можетъ, абы народу руского вольности, а свое сумненіе и присягу сламалъ, и ни во единого достоинства и преложенства, если долатыни не приложатся, рускій народъ припущенъ не былъ. Зришь ту судомъ здравымъ мысли, любимый прочитателю, того ходатая зовемого Исусового живота, проповѣдника евангельскаго: не лживый ли то таковой Исусовъ животъ, а не фальшивая ли то наука и проповѣдь, а не евангельская правда? Где то во евангеліи и апостольской науке начиталъ, яко да лжетъ на христіянина, яко на жида и поганца. Не самъ ли Христосъ рече: да будетъ у васъ еже ей ей; еже ни ни; а еже излишнее отъ неприязни есть. Присмотритися первому излишнему слову того езуита, яко богатшая русь книжки его повыкупавши попала, а коли первое слово лжею, и на лжи основано есть, найдешь и познаешь, — уже всюды путемъ повести идучи, вмѣсто правды уфарбованную лжу оцуклешь и зрозумѣешь. Первая ложь, яко безыменно злочинцу руского положилъ: только богатша русь, а не знати хто; второе потварь, яко отъ зависти и гнѣва на народъ русскій, хотяя его обмерзити предъ властію, ту ложь смыслилъ и безъ стыду не могучи того гнѣва во сердца гнѣздящагося уморити, усты на явно отривулъ, по евангеліи реченному, яко отъ преисполненія сердечнаго, рече, глаголють уста его; третее злое сумненіе и ядъ убиственный гнѣва, яко гвалтомъ

правовѣрныхъ до латынства власти свѣцкой приводити понуждаеть; чего ни одинъ кроль первыхъ королевъ важитися не смѣлъ, то нынѣ езувита тѣ пожитки въ земли вольной и спокойной будутъ, то есть згвалченіе сумненія королевскаго, замѣшаніе, непріязнь и злореченіе на станъ королевскій отъ всего посполитого человѣка, и еще погибель вѣчную королю, яко да отъ добра человѣка тирапомся учинить. Правду рекль въ похлѣбствѣ своемъ до кроля Скарго молвлячи, яко назатруднены часы и надивные люде, вашей королевской милости, панство пришло; о во истину на затрудненные часы, и я тебѣ признаю, коли, съ правдивого кроля тирана учинити хочешь; о воистину надивные люди тебѣ самого отъ всѣхъ дивнѣйшаго, коли, во мѣсто правды, лжу въ земли вольной фундаешь, и во мѣсто покою, на томъ фундамѣнте ложномъ, гвалтъ и тиранство будуешь. Спытай же его тутъ, любимый прочитателю, тымъ способомъ: то ли твои проповѣдь, езувито, якова лжеши; то ли твоя проповѣдь Скарго, якова силою и мучительствомъ, а не покорою и наказаніемъ кроткимъ спасеніе мое правдивое мнѣ отъ мене выдрешъ, и въ поганскую згоду, отъ тѣснаго пути слѣда, ведущаго въ животъ вѣчный, притягнешъ; то ли твоя правдивая наука, езувито, яко да властію свѣцкою евангельскую проповѣдь змочняешь, и чего евангелиемъ зъеднати себѣ не можешь, то тиранствомъ справити стараніе чинишь. И гдѣжь еси то во евангеліи и апостольской наукѣ нашель и начиталъ, яко да учитель наказаніемъ и порокою власть свѣцкую понуждаеть, да плѣнить и неволить волныхъ и свободныхъ? Не самъ ли Христось и его ученицы первообразомъ добродѣтельнымъ, таже терпѣніемъ въ себѣ изображеннымъ, потомъ и наказаніемъ кроткимъ, а не бѣднотвореніемъ къ вѣре приводили, и сей ключъ а не инво учителемъ отверзати входъ до царства небесного дали, оставили, изобразили? Самъ Христось Богъ, слѣда апостольскаго держащимся таковое рече евангеліе: сію заповѣдь даю вамъ, да любите другъ друга; аще мпръ васъ ненавидить, видите яко

мене прежде васъ возненавиде; аще отъ мира бысте были, миръ убо свое любилъ бы; якоже отъ мира несте, но азъ избрахъ вы отъ мира, сего ради ненавиждь васъ миръ; поминайте слово, еже азъ рѣхъ вамъ: нѣсть рабъ болей господа своего, аще мене изгнаша и васъ изженуть, аще слово мое соблюдоша, и ваше соблюдутъ... и паки: но приидеть часъ, да всякъ иже убіетъ вы, мнится службу приносить Богу... и прочая. Присмотри же пилно, езувито, не той же ли слѣды апостоли топтали, не возненавидимы ли отъ мира, и не изгнаны ли были, и не убіены ли суть? И не тоежь ли намъ-сникамъ и ученикамъ своимъ терпѣти залѣцають и за истинну и смерти узаконяють Видиши ли, богомольче и разсудный прочитателю, сего лживаго латынскаго богослова ученіе страннымъ путемъ науке евангелской и апостолской проповѣди шестуетъ, и сопротивно учить, не бо страсть Христову по истиннѣ страдавшихъ власть свѣцкую удивляти и ужасатися учить, и подражати, и смиритися заповѣдемъ Христовымъ, въ высокомъ стану преложенства будучи, наставляеть и приводитъ; но истинну звияжити и евангелскую проповѣдь зъквалтовати понуждаеть. А увидѣвши то, разсужденіемъ тогда познаешь и ту досконалую ложь, которою въ тойже предмовѣ до кроля о отщепенствѣ, поколькo кротъ грековъ съ русью отъ латыни, Скарга променилъ; то бо есть уже и въ конецъ и послѣднейшая лжа и празднословіе, яко и слѣпому въ разсужденіе видѣти, а если не видѣти, ино слышати есть мощно: кто можетъ отщепенцемъ назвати, тотъ ли, который правды и науки евангелское неподвижно держится, или который, отъ правды и науки евангелской оторвавшись, на правду и науку евангелскую лжетъ, и сопротивно бореть, и ратуетъ. Не явно ли есть всѣмъ смысленнымъ, яко тотъ есть щырый лгарь и отщепенецъ, который на правду воюеть; ни еже-ей, ей, ни еже ни, ни, глаголетъ, но отъ неприязни излишнее молвить; то есть самый сосудъ

тоє излишнее лжи и отщепенства латынского первый, яко ту явнѣ самымъ имъ на него показало, зовемый же Петръ Скарга; исполнися на немъ Давида пророка слово: изры, ископа яму и впадєся въ ню, чьямъ другихъ быти мвималь, да самъ въ томъ бытіемъ истинно нашель. О семъ до здѣ.

Раздѣль а.

Рекль Скарга: до збавенія перво о правдивой церкви Божіей, а нежели о правдивомъ словѣ Божіемъ пытати и до вѣдоватися потреба.

Нашъ разумъ.

Мы тако православнии мудрствуемъ, вержемъ и исповѣдуемъ, яко подобаеть спастися хотящему: первѣе познати правдивую Божию церковь, таже отъ церкви вѣдомостію познанія о Бозѣ взысканіемъ православной вѣры породитися и науку приняти, або вѣмъ ипгдѣ индѣ тотъ источникъ слова Божія отъ Духа святаго не есть фуднованъ, только во церкви; ту бо поставиль во апостолы, пророки, пастыри и учителя, въ дѣло службы, въ созданіе и совокушленіе члонковъ до тѣла Христова; и если кто не познаеть правдивую церковь, не можетъ познати правдивую вѣру, а не познавши вѣру, не смысленъ и слѣпъ въ правомъ исповѣданіи вѣры, въ Отца и Сына и Святаго Духа. Если бы и преинамудрѣйшій былъ отъ зверхнихъ и свѣцкихъ наукъ, тотъ нашъ есть православныхъ разумъ, мвиманіе, вырокъ о тѣхъ, которые внѣ церквѣ находятся: яко кто не есть насажденъ вѣрою во истинной церкви, той есть еретикъ и отщепенецъ, чюждѣ вѣры и познанія Бога, и спасаемыхъ части не есть наслѣдникъ; бо мати намъ присная есть, отъ нее крещеніемъ въ трепостасное Божество породихомся, отъ ее сосецъ нескверныхъ и чистыхъ истинного богословія наукою воспитахомся; если кто возгордитъ маткою, то есть правдивой вѣры церквію, той есть блудникъ яко грѣшникъ, отчаятель, отщепенецъ и еретикъ, проклятъ отъ Бога и отверженъ отъ дѣдичства материя.

Раздѣлъ ѳ.

Рекль Скарга: окромъ единости церковной никто пзбавленъ быти не можетъ.

Нашъ разумъ.

Мы православнии такъ вѣруемъ и исповѣдуемъ, и на томъ фундаментѣ вѣры церковной спасеніе сновемъ и зиждемъ: кромѣ бо церквѣ нѣтъ мѣста и камени твердаго и неподвижнаго на крѣпко змноженіе фундаменту вѣры и будованія евангельскихъ заповѣдей учинковъ..... Христось рече: ты еси Петръ, и на семь камени созижду церковь мою, и врата адова не одолѣють ей; а если кто на семь камени церковномъ свое сумнѣніе вѣры не будуетъ, всякое зданіе таковаго силою врагъ адовыхъ разсыплется и раззорить, и вѣтры и водами на песчаномъ, неутверженномъ фундаментѣ храмину будованную, по Господнему гласу, духи лукавые поднебесныя до основанія зрубятъ и розволятъ. Церковь есть, по святыхъ гласу, земное небо, образъ и подобіе горнему и небесному небу; а если кто во земномъ небеси, то есть церковномъ согласіи и единости не снуется и зиждетъ, тотъ въ небесномъ царствіи и мешканіи вѣчному житіи и обители вѣчной имѣти не можетъ. Церковь есть различнаго житія цвѣтущій, плодоплодный и добровольный рай; ту есть посередѣ насаждено Духомъ Святымъ жззни вѣчной разумное древо, плодъ вѣры и безсмертія всегда родячее, которого поживаючіе вѣрно и достойно смерти не узрятъ во вѣки; а если кто въ рай, то есть церковномъ согласіи и единомысліи не обрѣтается, таковой животнаго древа покарму поживати не можетъ; а коли тою живущею пищею оживлятися не можетъ, таковой смертію вѣчною невѣрія уже битися сталь; если бо роспусть на живущую вдову, апостоль Павелъ къ Тимофею пишучи, яко жива умерла тѣмъ сосудомъ декретоваль, кольми паче если кто не есть во церкви, и не есть общей любви, единости, братства, и не есть сполічникъ въ причастіи божественныхъ и страшныхъ таинъ Тѣла и Кровѣ Христовы, и не есть единомысленъ гъ здра-

вомъ и чистомъ исповѣданіи правое, соборное и апостольское, божественное церкви вѣры; таковой во истинну живо и вѣчно умеръ; если же и тѣломъ движется и ходитъ, и неабіе вѣдомая смерть тѣлесная ему послѣдуетъ, не бо та вѣдомая смерть, по Давиду, которую на грѣшныхъ приносить молвѣчи: яко смерть грѣшнику есть люта; но есть еще надъ тое вѣдомое лютѣйшая, вѣчная, о которой Христосъ рече: яко не убойтеса о убивающихъ тѣло, душу же не могущихъ убить, убойтеса же того, иже власть имать душу и тѣло убить, и во геену огненную, вѣчную воврещи; та смерть люта и лютѣйшая, которою отъ Бога отлучити вѣчно..... чадо тмы кромѣшнее хоцетъ, по гласу Исаія пророка, якоже рече: да возметса нечестивый, и да невидать славы Господня. Та я смерть люта, и о той смерти въ жизни сей старатися должни есмы, яко да не отпадемъ славы Божіи; нужно бо есть царство Божіе и нуждницы восхищаютъ е; и яко великими бедами и скорбми подобаетъ намъ входить въ царство небесное, рече Павелъ. Якимъ способомъ старатися о то потреба? то есть первое: основатися правдивымъ исповѣданіемъ вѣры въ церкви, основавшижеся будоватися заповѣдми евангельскаго повелѣнія дѣлы, збудовавшижеся совершитися, то есть поистиннѣ и за истинну готовы быти смертію печатовати, егда часъ призоветъ, и дѣволъ своихъ учениковъ и гонителей на истинну воздвигнетъ, тогда и отъ таковыхъ плодовъ покажежся быти истинною насажденъ въ церкви, безъ которой никто никако же будоватися, ни спасенія плода сотворити и жизнь вѣчную получить не можетъ; если восхоцетъ, аще бы и тѣло зжегъ, и языки не только по земнымъ и латынскими (на чемъ латыня храметь, молвѣчи: хто не училъ по латыни, глупый есть и незнаанный) но и ангельскимъ глаголашь—всеу и безмездно трудится, тѣнь гонить, и на вѣтръ уповаеть, во единости бо церковной основана есть любы догмать вѣра; ту царствуетъ надежда, ту даскаляствуетъ смиреніе, ту гобзуетъ весь добродѣтельный соборъ, ту Давидъ певецъ сыномъ церкви припѣваетъ, играя

духомъ: се коль красно, и добро. рече, во еже жити братіи въ купѣ; и Дамаскинъ: о семъ бо Господь обѣща животь вѣчный, о блаженная купо, о всечестное братство, о преславнѣйшая единости; кто тебѣ отлучается, кто тебе отпещается, кто отъ тебѣ утѣкаетъ, кто на тебѣ бореть, лжетъ хулить, кто тебѣ ненавидитъ и тобою мерзитъ, да будетъ проклятъ нынѣ, и въ будущій вѣкъ. аминь.

Раздѣль γ.

Рекль Скарга: по чемъ правдивую церковь Божию познати и которые суть наипевнѣйшіи знаки тое.

Напредъ въдомость.

Отъ сего третьяго раздѣла и до послѣдняго зри, зрителю разсудный, что будуетъ проповѣдникъ латынскій Скарга, и который родъ ушыковалъ на прещеніе миролюбной руси, если не можешъ быстрымъ окомъ разсужденія прозрѣти, и тебѣ кратко всѣ раздѣлы тѣ зовомого роду гананіемъ ознаймую, или оглавлю; будованіе того роду, то есть что будуетъ Скарга: *Вавилонъ, Римъ*; становитъ и именуетъ Навходосоромъ короля польскаго; Навходосоръ ставитъ выше своего достоинства одушевленнаго идола папу, посылаетъ проповѣдники езувиты, абы всѣ поклонилися папѣ; услышавши же рускіе князи и паны повеленіе цареве, а наибольше, пискъ, шумъ, воцль, лики, свирѣли, гусли, тимпаны и всю музыку роскоши свѣта сего, поклонилися папѣ; тріе отроцы же перусалимскаго плѣна, убогіе русинцы, поклонитися не хотѣли мовячи: живъ Господь Богъ нашъ, имже создани быхомъ, и живемъ, и движемся, идолу поклонитися не хотимъ, и богу земному, паче небеснаго, не служимъ. Тогда разъярився Навходосоръ, кроль польскій, повелѣваетъ разжещи пещь бѣдъ, скорбій, гоненій и всякихъ досадъ лютыхъ на тіе отроки останка народа рускаго, яко да симъ волю бѣдами на поклоненіе идола предложитъ. Да тутъ со Златоустомъ, васъ останку народу рускаго утвержаю: не вмѣтаемы бутть;

да повергаеми претерпите пещь бѣдъ лютыхъ, тогда узрите вометаемыхъ сожгаемыхъ, а себѣ спасаемыхъ; тогда узрите хладъ и пришествіе ангелово и проповѣдники езувиты исчезаемы, и царь Навходоносоръ посрамляемъ, и на поклоненіе истиннаго Бога прелагаемъ... То есть порядку всѣхъ тѣхъ раздѣловъ отъ Скарги утѣпленныхъ; еднакъ на тотъ третій раздѣлъ безъ притчи сущее на сущее отповѣмъ, съ которою сразу мѣте всюду по всѣмъ той книжцѣ Скаржиного гражденія, яко тѣнь и вѣтръ лжи есть, а не власная непоколебимая, стоящая истинна.

Раздѣлъ ѿ.

Рекль Скарга: почемъ правдивую церковь Божию познати и которые суть напѣвнѣйшіе знаки тоя. Тутъ показываетъ римскій костель быти правдивый и приводитъ знаки надпоперть той правды, яко есть костель римскій правдивый, то есть первое: отъ вызнаніе вѣры собору никейскаго—*впрую во единоаю Бога*, отдѣляючи отъ гѣретицтвъ и ихъ самовымышленныхъ сектъ, нововыдаиденныхъ вѣръ и новозванныхъ начальниковъ вѣры, новопрощѣтающихся и скоро угасающихъ, въ твердости мудрованій не стоячихъ, часто кратъ перемѣняющихся, и сами съ собою выразумнѣй не согласующихъ, показуючи, яко римскій костель, тѣхъ всѣхъ хромоть и болѣзней еретическихъ избѣгши, на добромъ и неподвижномъ фундаментѣ правовѣрія стоятъ; приводитъ уже знакъ яко подъ единымъ строителемъ, владателемъ и шаферемъ науки и роду поземного разумнѣя и согласія во нераздѣльномъ гласѣ вызнанія, и во всякомъ разумнѣю околoduшного збавенія, латынскій костель стоитъ; приводитъ уже знакъ, яко Петру отъ Христа реченное слово—ты еси Петръ и на семь камени созижду церковь мою, и врата адова не одолѣютъ ей,—въ римскомъ костелѣ гдѣздо имѣеть, и для того то разширеніе въ народѣхъ римскому костелу послѣдуетъ; приводитъ знакъ, яко вси вѣры угасли и уставають, только римскій костель со своею вѣрою стоитъ, яко на апостольской на-

укъ и признанію фундавалъ есть. Дотогѣ въ томъ раздѣлу о правдивомъ костеле римскомъ и знакахъ его рекъ езувита.

Теперь я отъ стороны восточныя церкви православныхъ христіяне молвити буду.

Тутъ стань судія прочтательный посредѣ между нами, и зри окомъ чистое мысли и разсуждай, если правду молвити буду: объявити бо хочю безъ спору, что есть правда въ Скаржинныхъ реченіяхъ, и что есть ложь; о познанію церкви правдивой, онъ рече, почему ее познати быти правдивую и отъ которыхъ знаковъ, слышалъ еси, яко римскій костель правдивый пмечуетъ отъ тѣхъ знаковъ; который ту поменилъ, то есть, отъ признанія вѣры собора никейскаго, отъ свободы еретическихъ наукъ и превратностей, отъ единовладства папѣжоваго и согласія по всѣхъ сторонахъ латынскаго послушенства, отъ перваго фундаменту Христу, на немъ церковь будовати общавшаго, отъ розширенія римской науки по всѣмъ свѣтѣ, отъ того, ижъ всѣ вѣры упали, толко римская стойтъ... и еще остало въ другихъ роздѣлѣхъ знаковъ и въ которыхъ, отъ Скаргл реченныхъ, на познанію правдивого костела римскаго; но намъ досытъ; и сими познали, если есть правдивый, и на сіе знаки хочю отвѣщати истину, а не ложь.

На тоя Скарзъ такъ отповѣдаю.

Яко на папѣхъ знакахъ, которыхъ еси помѣнилъ ксензъ Скарго, правдивую церковь правдивой вѣры познавати по треба, да по другихъ похотѣхъ, которыхъ тебѣ помѣнити хочю; который еже то суть правдивое церкви, зри и разсуждай, прочтателю мудрый.

То есть знакъ а.

Яко подобаетъ правдивой церкви Христовой въ борбѣ вставичной отъ діавола и ему служащихъ духъ и челоувѣкъ, по свидѣтельству апостола Павла, быти, который видѣвши поднебесные духи, то есть, лукавыя бѣсы, яко неусышно на правдивой вѣры истинныхъ христіянъ подвигъ

имѣють и въ борбѣ не почивають,—утверждаетъ и научаетъ насъ какимъ способомъ съ оными боротися и воевати, и какою бронею, и яко вооружатися, спотыкати и побѣждати—обычай, законъ, и цвѣченіе намъ явное показуеть, и изобразуеть, и приводитъ, ко Ефесомъ пишучи тако: прочее же братія моя, возмогайте о Господѣ, и въ державѣ крѣпости его: облыцйтеся во вся оружія Божія, яко возмоци вамъ стати противу кознемъ дѣвольскимъ: яко нѣсть наша брань къ плоти и крови, но къ началомъ, и ко властемъ, и къ миродержителемъ тмы вѣка сего, къ духовомъ злобы поднебеснымъ; сего ради примѣте вся оружія Божія, да возможете противитися въ день лють и вся содѣявше стати; станете убо препоясани чресла ваша истиною, и оболкшеся въ броня правды, и обувше носѣ во уготованіе благовѣствованія мира, надъ всѣми же воспріемше щитъ вѣры, въ немъ же возможете вся стрелы лукаваго разженныя угасити, и шлемъ спасенія воспріимите и мечъ духовный, иже есть глаголь Божій. То есть первый знакъ правдивое церкви Божіе: на ню вставичная борба отъ лукавыхъ духовъ и знакъ имъ послѣдующихъ человекъ.

Знакъ б.

Яко подобаетъ церкви Божіей правдивой отъ дѣвольскихъ слугъ преслѣдованной быти, однако звитяжитися не дати, аще и со смерть на брани поднятися прилучить. Христосъ рече: нѣсть рабъ болій Господа своего, аще мене изгнаша васъ изженуть, и прочая... и паки: сія глаголахъ вамъ да не соблазнитися, отъ сонмищъ изженуть вы, но прійдетъ часъ, да всякъ иже убіетъ вы, мнится службу приносить Богу, и сія сотворитъ, яко не познаша Отца, ни мене. Павелъ къ Тимоѣею рече: вси бо хотящеи благовѣрно жити о Христѣ Іисусѣ гоними будутъ, лукавыи же человекъ и чародѣе преуспѣють, на горшее прелщающе и прелщасмы.

Знакъ и.

Яко подобаеть церкви правдивой Христовой въ послѣднихъ часѣхъ вѣка того въ умаленіе приходити отъ побѣды князя мирскаго и оторванія себѣ годныхъ на службу свою множество многое. Христось рече: внидите узкими враты, яко тѣсенъ и прискорбенъ путь вѣдый въ животь, и мало ихъ есть, послѣдствующе имъ; широкъ же и пространенъ вѣдый въ погибель и мнози суть идуще по немъ; и паки: молися быти отъ малыхъ, скудно бо есть благое; и паки: не бойся мое малое стадо, яко Отець небесный благоизволилъ вамъ дати царство небесное.

Знакъ д.

Яко подобаеть правдивой церкви Христовой ненавидимой отъ мира и мирскому князю служачихъ быти. Христось рече: ненавидими будите имени моего ради, и аще отъ мира бысте были, и миръ убо свое любилъ бы, но азъ избрахъ вы отъ мира, сего ради миръ васъ ненавидить.

Знакъ е.

Яко подобаеть церкви Божіей правдивой крестъ носить и нищету любити. Христось рече: аще кто хочеть вслѣдъ мене ити, да отвержется себѣ, и возметъ крестъ свой и послѣдуетъ ми; и—любляй душу свою погубить ю, а не любляй душу свою во жизни сей, въ животь вѣчный сохранить; и—аще хочещи совершенъ быти, иди продаждь имѣнія своя и даждь нищимъ, и имѣти имаши сокровище на небеси; и—аще кто не отречетъ себя и своихъ, не можетъ быти мой ученикъ.

Знакъ ж.

Яко подобаеть церкви Божіей правдивой въ мирскую премудрость глупой и не хитрой и во всемъ не искусной быти. Павелъ рече: не бо посла мя Христось крестити но благовѣстити, не во премудрости слава, да не испразнится

гресть Христовъ; слово бо крестное погибающимъ убо юродство есть, а спасающимъ же намъ сила Божія есть; писано бо есть: погублю премудрыхъ премудрость, и разумъ разумныхъ отвергу; гдѣ премудъ, гдѣ книжникъ, гдѣ совопросникъ вѣка сего; не обуяли Богъ премудрость мира сего, понеже бо во премудрости Божіей не разумъ миръ премудростію Бога, благоизволи Богъ буйствомъ проповѣданія спасти вѣрующая; понеже бо иудеи знаменія просить, и еллина премудрости ищутъ, мы же проповѣдаемъ Христа распята; иудеемъ убо соблазнъ, еллинамъ же безуміе, самимъ же званымъ, иудеомъ же и еллиномъ Христа Божію силу и Божію премудрость; зане буже Божее премудрѣе челоуѣкъ есть, и немощное Бога крѣпчае челоуѣкъ есть. Видите бо званіе ваше братіе, яко не мнози ли премудріи по плоти, не мнози ли силніи, не мнози ли благородни, но буйя мира избравъ, да премудрѣя посрамятъ, и немощная мира избра Богъ, да посрамятъ крѣпкая, и худородная мира и уничиженная избра Богъ, и несущая, да сущая упразднить, яко да непохвалится всяка плоть предъ Богомъ, изъ негоже вы есте о Христвъ Исусѣ, иже бысть намъ премудрость отъ Бога, правда же, и освященіе, и избавленіе: да якоже пишется, хваляйся о Господѣ, да хвалится... и да никтоже себѣ прелщаеть, аще кто мнится мудръ быти во васъ во вѣце семъ буй да бываетъ, яко да будетъ премудръ, премудрость бо мира сего, буйство у Бога есть.

Знакъ з.

Яко подобаеть правдивой церкви Божіей и тѣ ниже реченные плоды въ себѣ всюды множити, и овощи оны учинковъ явнымъ родити, и тѣмъ блаженствомъ украшаться, которымъ Христось учениками ему быти хотящихъ ублажилъ, молвачи: блажени нищїи духомъ, яко тѣхъ есть царство небесное; блажени плачущїи, яко тїи утѣшатся, блажени кротцїи, яко тїи наслѣдятъ землю; блажени алчущїи

и жаждущіи правды, яко тѣи насытятся; блажени милостивіи, яко тѣи помиловани будутъ; блажени чистіи сердцемъ, яко тѣи Бога узрятъ; блажени миротворцы, яко тѣи сынове Божіи нарекутся; блажени изгнани правды ради, яко тѣхъ есть царство небесное; блажени есте егда поносятъ вамъ и ижденуть вы, и рекутъ всякъ золь глаголь на вы лжуще имени моего ради; радуйтеся и веселитесь яко мзда ваша много есть на небесхъ. Тѣ плоды зрѣлые во церкви Божіей правдивой всегда родитесь имѣютъ; и по таковыхъ знакахъ вышереченныхъ и плсдѣхъ ниже изображенныхъ, церковь Божія правдивая познаватися должна есть. То ся рекъ о знакахъ, которыми познавается правдивая церковь Божія.

Теперь хто въ той церкви и которыя родове находятся молвити буду и самымъ свѣдоцествомъ вѣдомымъ покажу.

Въ той церкви гнѣздятся и основаы суть родовѣ вси, назвискомъ зовомое восточной вѣры, правовѣрные и православные христіане, то есть грѣки, русь, и другіе вси языци, подъ титуломъ вѣры восточной и того православнаго имени сѣдячіе, судного мудрованія, и вызнанію собора никейскаго, отъ соборной апостольской церкви сложенное вѣры, закона, порядку, и науки соборной и апостольской церкви держачися; аже бы еси зраками совершенными увѣрился, яко тѣ, а не другіе, истинною въ церкви правдивой Христовой находится, кратко ти покажу.

Знакъ а.

Яко діаволь князь мира сего, со своими войски воздушными и поземными, ему подлеглыми, на православныхъ восточной вѣры такъ нагло и гвалтовне бореть, яко уже ледво ихъ часть нѣкая въ православной вѣре между роды, восточной вѣры послѣдующими, остала; онъ ихъ своею хитростію и ремесломъ мирскаго и поганскаго мудрованія, прелстилъ; знамилъ, и возлюбити вѣкъ сей дочесный покорилъ, и ошукалъ, яко то явно въ ядской земли отъ отна-

лыхъ князей и пановъ русскихъ, со духовно зовомыми, тѣ-
леси же мудруючими епископы отъ православной вѣры, по-
знати и видѣти можешъ; другихъ простѣйшихъ тойже ма-
стеръ дѣяволь своихъ органы владомыми: силою, мучениче-
ствомъ и розмаитыми бѣдами отъ православной вѣры отор-
вавши, широкимъ и пространнымъ путемъ ити накероваль,
и всѣхъ во свою овчарню погибелзную согналъ и совокушилъ.

Знакъ б.

Яко православные восточной вѣры неволниками суть
въ мире семъ, ибо Христось Господь ихъ съ своими учени-
ками неволниками были; и рече: яко царство мое нѣсть отъ
мира сего, и повелѣ Петру данъ давати власти мирской, и
прагнучимъ чести седателное реклъ, яко ищущіе чести, вла-
сти и насильства, сіи языческій образъ носятъ; между ва-
ми же, моими ученики, смиреніе да царствуетъ: хотяй быти
всѣмъ да будетъ мній, и хотяй быти первый, да будетъ по-
слѣдній.

Знакъ в.

Яко православные отъ всѣхъ, миру сему служащихъ,
ненавидимы суть, и исполняютъ ся отъ бѣдъ, яже рече: не-
навидимый будетъ имени моего ради.

Знакъ д.

Яко православные въ мире семъ во всемъ убоги суть,
и се слѣдъ Христовъ апостольскій проходятъ.

Знакъ е.

Яко православные восточное вѣры въ мирскую мудросгь
убоги и скудны, ибо Христось со своими ученики въ мирскую
мудрость (*убогъ*) былъ, и на прошеніе Пилатова: *ты ли си царь
иудейскій*, не великіе ораціи протягалъ, глаголюще только:
ты рече.

Знакъ ж.

Яко православные восточное вѣры отъ всѣхъ языкъ, мирскому князю служащихъ всегда преслѣдованіа терпятъ; хулящии ихъ поносятъ, лжуть на нихъ, смѣются имъ, руганіе, бесчестіе приводятъ, гонятъ, бьютъ, мучать, и убиваютъ ихъ; тое явно всякъ видити можетъ, пжъ нѣкто другій, только православные восточное вѣры, наченши отъ Христа по апостолѣхъ, и до днесь, тотъ слѣдъ держать, и крестъ Христовъ отъ рода въ родъ, безъ всякаго вопля статѣчно несутъ.

Теперь противъ правдивому костелу римскому отъ Скарги званному, и на тѣ знаки, которыми его, яко есть правдивый познати повелѣваетъ, редко глаголати буду.... и показати такожь хочу самыми знаки Скаржиными, яко вмѣсто справедливаго, есть тако глубоко лживый костель римскій, пжъ его той глубины ложное никто во вѣки не возьметъ, пжъ на вселенскомъ позорище суда Христова ложная хвала его, яко есть праведнымъ, на срамоту и укоризну вѣчную всемъ обнажится хочеть; а нынѣ паки хвалить и прехвалить.

Рекль Скарга: тые знаки правдивого костела римского, то есть перво, яко на признаніи ницеевское вѣры неотменно костель римскій стоитъ; то есть правда щирая, и всемъ вѣдомая лжа; разочти лѣта отъ пераго ницеевскаго собора, до седми соборовъ, и отъ седми соборовъ до преницования собора ницеевскаго вѣры, колько вѣкъ протекло, не отщепившимся и оторвавшимся отъ соборной апостольской церкви и единогласного мудровація съ восточными.... тогда себе вѣру о святомъ Духе и отъ Сына исходящимъ и другіе ереси, яко опреснокъ, пуркаторіумъ, и протчія басномудріи во своемъ лживомъ костеле латынскій родъ зъ бо-

готворенными папами соградили, за што ихъ святые отцы отыскавши найпоминали, приводили, съ той клятвы седьмисоборное за преницованье вѣры ницейское воздвигнути хотяще, а когда ихъ въ томъ не приклонныхъ и гордыхъ увидѣли. тогда ихъ отъ соборной церкви, яко гнилы уды отъ здраваго тела отсеки и проклели; яко о томъ щировъ лѣтописцахъ греческихъ, и отъ греческаго на словенскій языкъ переведенныхъ, любимый прочитателю, найдешъ, гдѣ часъ и способъ латынскаго отщепенства и особы, которыми сіе тое ницованье во вѣре делалось, достаточне познаешъ. Теды о томъ на сей часъ писанномъ, бавити потребу не вижду, только наиложно удивляючися безъстрашне реченаго живота Исусоваго проповѣдника евангельскаго воззвати буду тымъ способомъ: тое есть правдивый костель твой, езуито, яко да отъ костела своего ложь изнести и ницейскаго собора вызнаніе вѣры непременно держати хвалишися; или невѣруеши Христу, яко излишнее ей, ей, отъ неприязни есть; зачемъ же ты, оставивши ея, ей, твой костель покрыти лживою правдою хочещи... глаголенъ потомъ познати костель римскій правдивый, яко на ниценомъ вызнаніи вѣры стоитъ; а когда на никейскомъ вызнаніи вѣры состоитъ: чемъ же ся въ ниценое вѣры съ восточными православными христіянами не согласуетъ, которыи, боящися оное себе нареченное клятвы, если убо той литеры одинъ пунктъ, некоторые сложеніе ниценое отъ богословія вѣры пременили, или отняли, или приложили по своему вымыслу важитися смель, да будетъ *анафема*,—и поднесъ въ неприемности слогу вызнанія вѣры неподвижно стоять. Чемъ же ся съ ними не стожаеть, а когда ся съ ними не согласуетъ, и примену у вызнанія вѣры учивити важитися еси смѣлъ, чемъ же лжеши, яко на ниценомъ вызнаніи вѣры римской костель созиждаетъ. О безвѣстная лже! о замтузе овшечный! не знаютъ ли вси, неучтивая лже, если ся верхнѣе кохнотливая убиромъ и

фарбами уматлюешн, але однакожь отвнутрь, яко вшетечна еси, всѣмъ явно невѣдомо есть. Потому подобно и римскій костель правдивы, яко на нищенскомъ символѣмъ стоитъ.... о томъ первомъ знаку познавати правдиваго костела римскаго будемъ; который знакъ правдиваго костела римскаго, рекль езуито, яко вышше всѣхъ ереси твердо, непревратно и согласно по всѣхъ странахъ латынскій костель состоитъ; а тое тѣмъ, ижь папа самъ надъ всѣми владѣть, и самъ что хочеть во всѣхъ созиждаетъ, учреждаетъ, исправляетъ, управляетъ и преправуетъ, въ чемъ никто ему сопротивитись не можеть, если похочеть, яко единъ власть во всѣхъ имѣть. А на тотъ знакъ въ познаниі праведливаго костела римскаго езовитѣ, такъ отповѣдаю: той слѣдъ не от Христа и апостольскіе науки *папа* во свой костель, яко да одинъ надъ всѣми владѣть, призвалъ еси, але явно всякому здоровѣ имѣющему яко отъ верхнего, мирскаго и поганскаго прагненія власти, достоинства, славы и чести слецкое, тая хвороба гордыне вѣчное отъ духовъ лукавыхъ подъяебесныхъ въ твоємъ костеле лживомъ се ушрубовала; самъ убо Христосъ начальникъ началнѣйшій, тотъ слѣдъ смиреномудріе, *яко да не будетъ одинъ надъ всѣхъ и два вышше всѣхъ*—ученикомъ своимъ созидалъ.

Первое. Самъ всѣмъ, а не одному ноги умылъ, и первость въ послѣдствіи самъ собою рабски, а не господски всѣмъ изобразилъ.

Второе. Седалища вышше всѣхъ двомъ седѣти прагнучимъ долу извергль, и языческимъ мудрованіемъ таковое прагненіе осудилъ; тамъ же и декретомъ—кто хочеть быти болшій, да будетъ мній, и первый да будетъ послѣдній,—запечатовавъ.

Третіе. Во святости на волную страсть идучи, равно за всѣхъ одинаго Отца молилъ; не рече убо: святи его, але святи ихъ, Отче святый, во имя твое.

Четвертое. Во обетницѣ, отходячи на небеса, всѣмъ, а не единому готовымъ быти оную силу свышше сходящую

Духа Святаго поднати заказалъ; не рече: прими, но примите силу, нашедшу святому Духу на вы.

Пятое. Въ самомъ пришествіи тое посланное обетницѣ: свышыше не на одного, але на всѣхъ равно та благодать проліяся; бѣша бо, рече, вси апостоли единокорно вкупѣ; паки: седе же на единомъ коемждо ихъ, и исполнишася вси Духа свята.

Шестое. По самомъ воскресеніи и звытизствіи смерти, и ада избуренію, на свидѣтельство всему свѣту всѣхъ равно, а не единого посылаетъ, глаголющи: шедше научите, а не научи, вся языки, крестяще ихъ, во имя Отца и Сына и святаго Духа; учаще ихъ блюсти вся елика заповѣдахъ вамъ.

Седмсе. По самомъ принятіи Духа святаго, хотящимъ яже дѣломъ Господа повелѣнное, (*исполнити и*) яко овца посредѣ волкъ на проповѣдь межъ языки распустилися, не чинять между собою споры, брани, и того единого начальства и заповѣданія, яко да будетъ одинъ лутше, славнѣйшій, угоднѣйшій, честнѣйшій, мудрѣйшій, и праведнѣйшій; но все равны, и другъ друга, по аостоу Павлу, отъ ненасыщенной любви честію больше себѣ творять, и равно вси владѣють, и равно вси старшинствуютъ, и равно вси мудры суть, и равно вси учать и наказуютъ. И ставъ убо, рече Петръ, не самъ, але со единокорными, воздвиже гласъ свой рече. И паки: слышавъше же народъ умилшася сердцемъ и рѣша ни къ единому Петру, но и къ прочимъ апостоламъ: что сотворимъ, мужіе братія; и паки: егда крестяшася и приложашася въ день той душа яко трехъ тысячъ; бяху же терпящии во ученіи, не Петровомъ, но апостолъ, и тако всюды по всѣхъ глаголахъ, и ученіи. Если же и Петръ трафункомъ въ первыхъ . . . глаголетъ, але старшинства себѣ не принимаетъ, але всѣхъ яко равны братъ слушаетъ, и всемъ ся покарятъ, и отъ послѣднихъ штрафованья и обличенія

во своемъ еще не доскопчаломъ недостатку не отбѣгаетъ, и Павла послѣднаго штрафованья терпеливе износитъ и скоро не на гордость старшинства, але на исправленіе согрѣшившаго прибѣгаетъ, и покаянiе за то чинить; который слѣдъ, соборно одинъ одного исправляючи, а не одному надъ всѣми погански владѣючи, и по апостолѣхъ намѣсниками апостольскими

тако до христiанского началства и власти дошелъ законы описаными, апостольскими преданьи, въ тайнствѣ, обычаями, цѣло, неотмѣнно и сохранныи; такъ же въ христiанскомъ началствѣ явный и доскопалый порядокъ, власть духовная управленна, и не отменятися и порушати отъ своего комуждо должнаго храненія соборного согласного учиненія, клятвою самая власть духовная.. связала, яко о томъ въ канонахъ собора ницеевского и другихъ соборовъ шире, любезный прочитателю, skutкомъ самымъ дойдешъ и познаешъ; на которую вѣдомость о начальствѣ и порядку стану священно-иноческаго тамъ теби отсылаю; а теперь по езовитовымъ вырочамъ и пристрению правды его заумедливши, хошу испытovati его; буду тѣмъ способомъ: и того ради вышее, езовито, свой костель римскій быти разумѣшь, яко одинъ надъ всеми владѣть, и того ради правдивый римскій костель назватися можетъ, яко единъ всѣми учреждаетъ и управляетъ, научаетъ и рассказываетъ, когда хоцетъ одинъ туда всѣхъ волею своею керусть, которому одному ништо отъ послѣдующихъ ему волности ни въ чемъ сопротивитися не имѣть, одинъ всѣми наукою и рассказаніемъ сверхности, аки волность имѣий, яко самъ хоцетъ изволити владѣть. Я такожь не имамъ, але вѣрую, яко то есть главнѣйшая и отъ всѣхъ ересей нечистая; яко одинъ равный всѣмъ каломъ, перстию и тлѣніемъ, кровію и тѣломъ, рожденіемъ и смертію, грѣхомъ и паденіемъ будучи, надъ все выдралъ, и себе самого обоготворилъ, и яко идола почтити узаконилъ, а дру-

гихъ всѣхъ подъ свою неволю и послушенство гвалтовною,— что во всѣхъ расказуетъ, толко тотъ одинъ,— а не покорою Христовой и крестоношецемъ покорилъ и поневолилъ. Можетъ ли быти болшая ересь отъ той ереси, и превратность отъ той превратности, которою римскій бедный костель страждетъ, разсуждаемъ добре прочитателю. Присмотри добре тое глубокое паденіе костела римскаго, который во вѣки востати и воздвигнутися отъ того падежа гордостного и властолюбного не можетъ. А то чѣмъ? для того, ижъ тотъ угодны, обоготворенны и доволны и въ подобіе Христова смиритися отъ тоей власти и начальства не хочетъ. А гдѣже тѣ то имѣють латынники ученіе и смиреніе Христова во твоемъ правдивомъ костелу и мѣстѣ; который реклъ: если кто хочетъ быти велий, да будетъ мній, первый, да будетъ последній, яко сынъ человѣческій не прииде да послужать, но да послужитъ, и дати душу свою за избавленіе многихъ; а какъ намѣстникъ Христовъ и пріемникъ Петровъ честный—одинъ папо: зачѣмъ же разорлетъ порядокъ весь отъ Христа и Петра изображенный; они убо не сами едиными были, але имели други и братью. Христосъ рече: вы друзи и братіе моя есте. Петръ наки въ своемъ собраномъ второмъ посланіи учитъ и росказуетъ, дабы Павла послушали, признаваючи ему болшій разумъ въ дарованіи духовномъ премудрости, нежели онъ былъ; рече: якоже и возлюбленный нашъ братъ Павелъ по даниѣй ему премудрости написа вамъ, якоже и во всѣхъ своихъ посланіихъ, глаголя въ нихъ о сихъ: въ нихъ же суть неудобъ разумна некое, яже ненаучени и не утверждени развращаютъ, якоже и прочая писанія ко своей имъ погибели. Видиши ли Петра латынники, яко не приписуетъ себе послѣднего начальства, але брата своего лутше отъ себе слушати велитъ и радить; а тѣ не хотять имать други и братію въ поспѣшествованіе спасенія всемирнаго, толко еси съ папою однимъ. Видеши ли, яко тотъ слѣдъ правдивой церкви Христовой, смиреніе и нищету духовную, латынники еси утра-

тили; (*papa*) радость, властолюбіе, могущество и славу мирскую ухваляетъ, а когда не по Христовому и Петрову изображенію въ церкви Христовой сидитъ, владѣть, учить и наказуетъ послѣдующихъ: то... имѣемъ звати костель римскій лживы, а не праведливы. Чтоже за чудо, яко согласны твои латынники по всѣхъ странахъ суть, когда о правдѣ искати и исповѣдати не смѣютъ;

.

. але повѣдай тутъ, езовито, въ, чемъ суть согласны твои латынскіе народове: въ заповѣдехъ ли Христовыхъ о добротворенію и евангельской науки, или только у признаніи папныхъ усмотреній? Не явно ли всему свѣту есть, яко только въ папину главу и насильство вѣрованью согласны твои латынники суть; а въ плодовощенію христіанства отъ всѣхъ языкъ латынскій родъ нестачнѣйшій и всетечнѣйшій и гордѣйшій есть; то ли согласіемъ въ латынскомъ родѣ зовешъ, езовито, яко папу всего мира главнымъ зовутъ, и за тое имя начальное сокровенно заставляють. То есть согласіе поганское, езовито, а не христіанское; согласіе христіанское есть, да будетъ въ любви, вѣрѣ, упованіи на Бога жива сердце и душа, яко въ дѣяніи апостольскихъ еванг. Лука пишетъ: вѣровавшихъ сердце и душа едина, ни единъ отъ нихъ помышляше свое быти, но бяху ихъ вся обща. Чтоже тое паки смѣешь твердити, ижъ праведливы костель, римскій, езовито, выше всѣхъ ересей, неотменный и неподвижны, когда што часть, то новина, что годъ-отмена, вымысль,

. разсѣваетъ и за уставъ спасительны глаголы самосмысленное съ запрещеніемъ не предложнымъ держати и хрании заказуетъ. Якоже не подвижны, гды правдивую вѣру провицвалъ; а когда неподвижно правдивы костель римскій, а о чемъ же подвижно правдивые сокращен-

та поламалъ; а коли неподвижно правдивы костель римскій а о чемъ же и въ правдивомъ календари отмену учинилъ; а когда не подвижно правдивы костель римскій, а о чемъ же правдивые все уставы, законы и учрежденія, славословіе, похвалы, молитвы, пѣсни Духа святаго дѣйствомъ, богоносными ѡтцы сочиненны, згвалтовалъ и въшидерскую, ма-сыкарскую и комединскую игру хвалу Божию претворилъ. Видеши, боголюбный прочитателю, яко отъ того знаку, по которомъ езовито правдивы костель римскій, яко не подвижны неотменны и выше всехъ ересей стоячій, познавати повелѣваетъ,—живы костель римскій, а тое тѣмъ, ижъ всегда безпрестанно отменяетъ и въ ереси впадаетъ. Присмотри добръ, яко въ томъ знаку Скарга солгавъ.

Паки и тотъ знакъ на правдивы костель римскій призываетъ езовито, ижъ Христось Петру реклъ: ты еси Петръ, и на семь камени созижду церковь мою, и врата адовы не одолѣють ей, и потомъ, ижъ Петръ въ Римѣ убитъ . . . правдивы костель римскій называетъ. Удивлюся до конца той жидовской слѣпотѣ латынскаго рода, любимый прочитателю, яко латыня обуя въ мирской и поганской премудрости, яко Божіе разума духовнаго отняты, и вмѣстити на познаніе истинны никакоже не могутъ; але спрошахъ бы у тебя, прегордый богослове или празднословие латынскій, чемъ ся ухваляешъ Петромъ: который имѣешъ жребій со онымъ, или убо его ученикъ? если же еси его ученикъ, покажи ми на себе подражаніе его, покажи ми плоды его, покажи ми во своемъ костелу Петрову правду и вѣру, любовь, убожество, страсть, крестъ и смерть. Поистинне Петръ, умре, а ты со убійцами Петровыми, истинно имя Петрово посящихъ убити подвизаешися и убиваешъ, и всемъ помысломъ душевнымъ и тѣлеснымъ тое се стараешъ, и короля на тое дабы тираниномъ на истину, яко Неронъ на Петра учинилъ, приводишъ, и еще убивши и плакати не повелѣваешъ.

Терпите сіе угодно предъ Богомъ, на сіе убо и званіи быете, зане Исусъ пострада за насъ, намъ оставль образъ, да послѣдуемъ стопамъ его: иже грѣха не сотвори, не обретеся леть во устнѣхъ его, иже укариемъ противу не уворяше, стражда не прещаше, преданше суданцему праведно: иже грѣхи наша самъ вознесе на тѣле своемъ на древо, да отъ грѣхъ избывши правдою поживемъ... и протчая.. наки: Христу убо пострадавшу плотию, и вы въ ту же мысль вооружитесь... и протчая; нави: аще укариемы бываете о имени Христовомъ, блажени есте: яко славы, и Божій Духъ на васъ почиваетъ: онѣми убо худитя, а вами прославляется; да никто убо отъ васъ постраждетъ яко убійца или яко тать или яко злодѣй, или яко чюждоноситель, аще ли же яко христіанинъ да не стыдится, но да прославляетъ же Бога въ части сей; яко время начати судъ отъ дому Божіи, аще же прежде отъ васъ кая кончина противящимся Божію евангелію, и аще праведникъ едва спасаетя, нечестивый и грѣшный гдѣ явитя?.. и прочая.

Наки во второмъ: сіе прежде видѣвше, яко придуть въ послѣднія дни ругатели по своимъ похотѣхъ ходище, и глаголюще, гдѣ есть обѣтованіе пришествія его; отнѣжеже бо отцы успоша, вся тако пребываютъ отъ начала созданія. Таитя убо имъ сіе хотящимъ, яко небеса бѣша исперва, и земля отъ воды, и водою составленна Божіимъ словомъ, тѣмже тогдашній миръ водою потопленъ бывъ погибе, а нынѣшнія небеса и земля, тѣмъ же словомъ сокровена суть, огню блюдома въ день суда и погубени нечестивыхъ человѣкъ. Едино же сіе да не утайте вамъ возлюбленніи, яко единъ день предъ Господемъ, яко тысяща лѣтъ, а тысяща лѣтъ яко день единъ. Не коснитъ Господь обѣтованіе, якоже нецыи косненіе мнятъ, но долготерпитъ на насъ, не хотя да кто погибнетъ, но да вси въ покаяніе пріидуть. Пріидетъ же день Господень, яко тать въ ноци, въ онъже небеса убо со шумомъ мимо идуть, стихіи же сожитаемы разорятся, земля же, и яже на ней дѣла згорятъ. Симъ убо всѣмъ разоряемымъ, кацѣмъ подобаетъ быти вамъ во

святыхъ пребываніихъ и благочестіихъ чающимъ и скорѣе быти желающимъ пришествіа Божіяго дне, егдаже ради небеса жегома разорятся, и стихіи опалеми растаються; небеса и землю нову по обѣтованію его чаемъ, въ нихъ же правда живеть... и протчая. Прясмотри добръ, римски богослово, первому образу и ученику и науцѣ: странникъ сый, и насъ странниками зоветъ, учитъ миръ возненавидѣти и отъ пожадли- востей телестныхъ, которые воюють на душу, отбѣгати; а ты сопротивъ наученію Петрову, яко на самого Петра борешь, сопротивно учишь и наказуешь, самого себя любишь, и власть поганскую съ папою гонишь, и да будешь не странникъ, але папъ и дѣдичъ ту на земли, глава всемирная, и одинъ надъ всеми прагнешь, и пожадлиности той и гордости, дабы во вѣкъ отъ рода въ родъ, въ родъ латынскомъ не угасло, всею слою души и мысли стараніе чинишь, трудяшися день и ноцъ, дабы папина безчестная слава не умаленна была

. То-ли въ костелѣ римскомъ, сзовито,

. Петрова правда яко сопротивно истинному ученію Петровому, ложь смышляюще, людъ христинскій прелпцаеть и изводитъ, и фарбами смачнымъ вместо правды сверху показуеть, а внутрь ядомъ смертной лжи дышаще, нагло убиваетъ, и въ неверіе поганское, отъ Бога жива правозвѣрныхъ оттолгавши, притягаеть и въ муку вѣчную отсылаеть. Виделиши, боголюбный прочитателю, яко костелъ римскій отъ того знаку Петромъ похвалнаго: ты еси Петръ, и на семь каменн созижду церковь мою, и врата адова не одолѣють,—лживый есть и будетъ во вѣки, если ся до покоры Христовы не возвратитъ. Знаемъ, яко реклъ Христосъ *Петру*, а не нынѣшнему миролюбцови *папъ*; знаемъ яко на томъ *камени* созижду церковь, а не въ *Римъ*; знаемъ яко врата адовы не одолѣють, але *восточныхъ*, которые науку Петрову, будучи странницы въ жизни сей, а не дѣдичи, вмещаютъ; ко-

торые росказаніемъ Петровымъ отгребаячяся, отъ плотскихъ похотей, яко воюють на душу, сохраняють; которые власти духовныя Петровой подражаютъ; которые надъ повинующимся гордейскими, пышными, лутшими, славиѣшими и главнѣйшими не показываютъ, але еще имъ, яко дѣтемъ ненаказаннымъ образъ отъ себя даючи, смиряются, и Христова повелѣніе—хотѣй быти первый, да будетъ послѣдній, и хотѣй быти болій, да будетъ мнѣй—исполняютъ. Тѣхъ истинная есть вѣра фундаменту Петрова, а не римская; тѣхъ то врата адова неодолюють, а не римскихъ; тые страждуть отъ размытыхъ бѣдъ, гоненій, томленій, мученій, убіеній; ихъ вѣры князь мира сего адовымъ вратами захватити и звитязити, въ затворъ своя прелести не можетъ, а латышскій родъ давно уже съ своимъ костеломъ адовыми вратами затворенъ, и на погибель вѣчную запечатованъ есть еще отъ того часу, когда отъ восточной вѣры и покоры Христовы отвратившися, князю вѣка сего поклонился, и въ жизни сей габзовати славнымъ, мудрымъ и гордымъ быти изволилъ. А если хто жестокосердъ и не вѣритъ моему реченію, самъ досведчитъ и узрѣтъ ихъ латышскій костель во лжи сей, ибо лжа посреди его и надъ нимъ царствуетъ О томъ знаку Петровомъ довольно. Паки и то за знакъ правдиваго костела римскаго приводитъ езовито, яко се умножилъ и распространилъ по всемъ свѣтѣ. Тѣмъ знакомъ юже не на Петра борбу нарековаль езовито, але на самого Христа; самъ Христосъ творецъ на небеси и земли рече: молимъ быти отъ малыхъ, скудно убо есть благое; п—не бойся малое мое стадо, яко Отецъ небесный благоизволилъ дати вамъ царство небесное; и—видете узкими врата, яко широкъ и пространенъ путь ведеть въ погибель, и мнози последствують имъ... Христосъ и его ученицы и апостоли свидѣтельствуютъ, яко въ послѣднихъ часехъ главная добродѣтель—любовь изсякнетъ, благочестивая вѣра оскудѣетъ и истинная правда збудеть, злоба же и лжа всѣхъ опануетъ, и гору возметъ, и все сіе должно прилежать; а

езовито уже и на самаго Христа лжу творить и потому свой костель римскій правдивымъ познавати повелѣваетъ, яко ся распространилъ и умножилъ. Паки повѣдаю тебѣ езовито, въ чемъ ся твой костель римскій распространилъ по всемъ свете и умножилъ.

. Не явно ли всему свѣту, яко во лжи, поганской гордости, власти, славе, богатствѣ и любви свѣта сего, твой ся костель римскій распространилъ и умножилъ; что за чудо умноженія и разширенія твоего костела, когда сей вѣкъ чашный возлюбилъ, когда все распространившимся и широкимъ гостинцемъ въ погибель вѣчную странствовать изволили, когда все со лжею и роскошею мирскою тутъ на земли мешкати изволили; не чудимся такому распространенію латынскому по всемъ свѣте, нбо вѣмъ князю мира сего служить, который своихъ послѣдователей въ жизни сей, славою, честію, богатствомъ и достоинствомъ вѣнчаетъ, и отъ того самого знаку, боголюбивый прочитателю, что по Христову и апостольскому слову о послѣднихъ часехъ изображенно, лживы костель римскій познати можешъ, яко вси охотою до него бежать, вси до него квапятъ, вси себе имъ смакують; тотъ самый знакъ да увѣритъ тя любимый прочитателю, яко костель римскій лживый есть

. О томъ знаку довольно. Паки тотъ знакъ на познаніе правдиваго костела римскаго приносить езовито, глаголюще, яко вся вѣры еретическіе угасли и утаили, и отмену въ своемъ ихъ мнѣнію подняли, только костела римскаго, яко апостольскаго вызнаніе фундаменте отдавна и до того часу неотменно и крепко стоитъ. Присмотри въ томъ конечномъ словѣ и знаку его, любимый прочитателю: костель свой римскій правдивымъ показать хочетъ, глубоко и тое лжетъ, и ани на страхъ Божій, ани на будущее позорище и обличеніе суда осмотрѣтся не хочетъ; добре рекъ еси, езовито: признаваемъ яко еретическія вѣры ся мешаютъ, отменяють, и уставаютъ; но за чемъ же забылъ правди-

вое, церкви восточное правдивую вѣру: она
.
. . . не порушенная, чистая, отъ самаго Христа камень и
каменнаго фундамента, Петрова исповѣданія, съ прочими
апостолами фундованая и поднесъ яко древо при водахъ, въ
бѣдахъ мира сего цветучи, непоколебимо стоять, и отмены
въ цѣлости терѣвнїи ни въ чемъ не относить, и штурмы, и
гуды приржающася яко пена отъ камня оттакують и исче-
зають, а вѣра церкви восточной ранъ фалшивыхъ въ своей
твердости истиннаго мудрованія не принимаетъ. Чемъ же
латынниче только римскій костель
помпнаешъ, а восточную церковь еси вгордиль, испытоваю
тебе: не отъ той ли матери свѣтомъ благовѣрїи римскій ко-
стель воспитанъ? если речешъ, яко не отъ церкви восточ-
ной римскій костель ся породиль и воспиталь, то еси ла-
тынниче, въ своемъ костеле римскомъ бенкартъ и недобраго
ложя сынъ; а если признаешъ, яко церковь восточная matka
есть, чемъ же той сынъ маткинъ съ костеломъ римскимъ,
надъ матку свою церковь восточную старшимъ чинить; не
явная ли то есть ложь; не прирженія ли учишь, яко стар-
шая matka отъ дѣтей: перво matka, потомъ детищъ; также и
туть, перво восточная церковь благовѣриемъ о Христѣ
основанна, потомъ сына—римскій костель породила... Цер-
ковь восточная, мати наша, и поднесъ здрава и красна, тес-
нымъ путемъ идучи спасаемымъ гобзуетъ; латынскій же ко-
стель, маткою своею згордевши и отъ матернаго промысла
спасителнаго оторвавшись, болезнею премудрости мира сего
оболевь: сего ради скитаеця и блудить, и ему последующе мно-
жество много народы со собою въ погябель вѣчную влечеть.
Отъ тогожь явно солгалъ еся, езовито, яко толко римскаго
костела вѣра состоитъ, а другїе вѣры утаили и конецъ взяли,
а толи всему свѣту явно яко восточной церкви вѣра безъ
фальшу и отмены всякой цѣло и неподвижно въ своемъ фун-
даментѣ, отъ самаго Христа основанномъ, стоять. Признаваю
ти тоѣ езовито, яко и римскаго костела зовомая вѣра состо-

ить, але показалъ есмь, ижъ пофальшованная и еще болше отъ другихъ еретиковъ збутленая, яко въ ней и фундамента крѣпости истинное не мало несть, толко самая ложь еретическая; пбо прелесть отъ разсудныхъ скоро уступати и познатися можетъ, понеже ве имѣють священничества (?) а твоя лжа и ересь латянская, езовито, весь миръ ознаяла, прелестила, и во свою овчарню погибелную, римскаго послушенства (привлекла). . . . Называешь латиниче вѣрнымъ, и ниценьскаго собора живымъ признаніемъ и священническою сукцесією еси сверху покрыть, подъ которымъ плащемъ, ты миролюбцы и погибелные сыновѣ вѣка сего видящи, вси къ тебѣ славнѣйшій, мудрѣйшій, и богатшій папо, глава костела римскаго, поклонити сы прибѣгли; вси твое роскоши свѣта сего мизернаго насититися прагнуть. Признаваю ты езовито, яко римскій костель стоять и поднесъ, але такъ ведай, ижъ отъ всѣхъ ересей прехитрѣйшій, прелукавлюющій, пребеззаконнѣйшій и прелживѣйшій костель римскій назватися можетъ; не согрѣшитъ никто за таковое мнѣніе о римскомъ костеле, яко его тое поменялъ есми, никакоже; не бойся, любимый брате и розсудный прочитателю: истинну убо апостольскую, а не ложно и речи мирскіе тое глаголю, исповѣданіемъ на вселенское позорище суда Христова явитися хощу... Дотолѣ скончались знаки роздѣла третьяго на познаніе правдивое костела римскаго Скарги реченные, а на другіе роздѣлы которы рядомъ Скарга отыскивалъ, взивши всѣхъ въ послушенство костела римскаго и подъ власть того единого, и похвалы столицѣ римской, и отъ грецкой до римской согласіи отступленію, не пишу, зане вси басни лжа и мирскаго духа мудрованіе есть, тое лутше разсудити можемъ, яко не о царстве вѣчномъ Христовомъ тое все книжку Скарга изслепивъ, толко о царстве земномъ и столицѣ поганской римской старающя всѣмъ помысломъ мирскаго духа премудростію, о то. яко за погань столица римская протковала, такъ и нынѣ во христіанствѣ споганывшися, абы продокъ старшинство и верхность надъ всѣми имѣтъ,.... того ради забавлятпсь прож-

ными и непотребными сварами не хочу; добре памъ на томъ, любимый прочитателю, вѣдати: когда на лживомъ фундаментѣ тая книжка основанна есть и лживою матеріею въ заложениіи грунтовнейшимъ созиждати начата,—буди увѣренъ добре яко и въ dokonаніи того писанія правды никакоже не услышишь, толко вшечную и безвѣстную римскую лжу, которую если убо отъ главы и до ногъ хотѣлъ обнажити и обличити по ряду, не одни таковыя книжки, яко Скаржные, але десять составить бы былъ, а то бы было ни едину ползу на созижденіе, толко на болшую зваду и вражду, яко ложь есть, того ради . . . лживаго духа его мудреваніе скончеваю. А что поминаеть первыхъ святыхъ папъ чудотворцевъ и мучениковъ, которые въ Римѣ были, и тѣми похвалу себѣ латынскій баснословъ Скарга учинити хочеть, тогда да знаютъ латынскіи мудрецы, яко тѣ не нынѣшнихъ папъ вѣры были, але восточныхъ, и для того страдали, и благодать чудотворная въ нихъ дѣйствовала, доколѣ съ восточными едино были, тогда се и мученики межъ папами находили, и того поединкового началства неслыхати было, только братья равныя и единомудренныя папы римскіе съ восточными патріархами были; а когда отъ восточныхъ отпали, тогда нашель въ Римѣ тотъ одинъ, глава всемирная,
. . . тогда и мученики и чудотворства между папами погибли, и благодать духовная отлетѣла.

Читанія сего писанія.

Первое убо, да будетъ прочитатель во чтеніи искусець, недремлючій, быстрый во зраку, и не повтаряючи на одной речи два кратъ, или три, да въ мѣру равно словомъ по пути реченій изображенныхъ да ступаеть, на запятыхъ мало останавливается, а на точкахъ прошедши двѣ три, или колко можетъ вмѣстити точекъ, паче же гдѣ бы реченіемъ разумѣніи кончилось, тамъ духови да отпочиваеть, отдыхаеть и поставаеть, а то для того, абы и простымъ безкняжнымъ слушающимъ разумъ реченныхъ явленій во мѣстенъ былъ.

Второе, соборно собравши братію православныхъ въ школу рано проспаниі ношномъ доколѣ еще молва мирская, сомущеніе и попеченіе на мысль бодрую и здравую не възидеть и не оболѣветъ промысломъ земнымъ, и доколѣ еще чрево неналадовано гноемъ снѣднымъ, тогда да читаетъ.

Третіе, не обовяти слухи немощныхъ многочтеніемъ, но тридесять или болше листовъ прочитати, таже кончити, и закладку заложивши на другій ранокъ слушающихъ на такой же пиръ и честь духовную просити, и такъ поранокъ поранками проходячи, дондеже совершится пиръ книжнаге реченія, обраніе умолити, яко да наченшіи совершаютъ слуханіемъ здоровое и трезвой мысли; чтожь приобрящутъ отсюду, мною, сами искусомъ увидятъ, если добръ выслушаютъ.

Тебѣ же прочитателю трудолюбія ради отъ Владыки Христа будетъ мзда болшая сто кратъ, нежели твой трудъ, и тебѣ священниче за собраніе собора вторая равно постигнетъ. Аще лижь самъ поревнуеши и первую восхитити самъ собою потрудитися, се есть и прочитати, и братію собирать, назираешъ ты сего приобрѣтенія талантоплоднаго, Господь даги поспѣшитъ и поможетъ. Аминь.

Сеже вездѣ на соборахъ братскихъ тако да исправляется идѣже сіе писаніе дойдетъ; яко знаютъ христіяне что есть наша просгала восточныхъ вѣра, и что другихъ ощенцовъ хитрое безвѣріе.

Примѣчаніе. Книга Скарги, вызвавшая два помѣщенныя нами полемиическія сочиненія, впервые издана была въ 1577 году, подъ заглавіемъ: *O jedności kościoła Bożego pod jednym pasterzem i o Greckiem od tej jedności odstąpieniu, z przestrogą i wspomianiem do narodów Ruskich przy Grekach stojących: rzecz krótka na trzy części rozdzielona. Teraz przez k. Piotra Skargę zebrania pana Jezusowego wydana.* „Proszę Ojczy, aby byli jedno, jak i my jedno jesteśmy.“ Ioan 17. W. Wilnie z drukarni Jgo księżęcej miłości Pan. Mikołaja Chrzystopha Radziwiłła, marszałka w. księ. Lit. Roku 1577.—Въ началѣ это-

го изданія помѣщено посвященіе извѣстному своимъ вліяніемъ на дѣла южно-русской церкви князю К. К. Острожскому. Здѣсь знаменитый іезуитъ, выясняя причины, побудившія его составить означенную книгу и посвятить ее князю, между прочимъ, говорить, что въ разсматриваемое время „кажда секта не тыло swego uporu broni, ае się „też jedna z drugą srodze wadzi i nie zgadza: w „tem тыло wszystkie zgodne są, iż na jeden kościół „ś. Rzymski biją: czem samem się wydają, iż się „żadna z nich zostać przed papieżem jako śnieg „przed słońcem nie może. I przeto zgodnie go nie- „nawidzą jako zguby swojej i winny sędziego або „wójta swego. Bo ten sam jeden jest kościół, który, „kacerstwa potępiając, w posłuszeństwie wiary „dzieci swoje zachowuje, a rozdziałów żadnych „niedopusci: ае wszystkim wymysłów swoich od- „stępować а на jednej spólnej wierze u jednego „stołu sakramentów świętych przestawać każe. Ten „sam iest kościół święty jako matka wszystkiego „chrześcijaństwa, od której dzieci niespokojne а „nieposłuszne odstąpiwszy, do zgody nigdy nie „trafia, póki się do matki nie wrócą. I kto jedno „kościelne historye czyta, najdzie okowicie, iż „wszystki po wszem świecie sekty i królestwa chrześ- „ciańskie w papiestwie, to jest: pod sprawą, rządem „а hetmaństwem biskupa Rzymskiego były i od „niego odstąpiły. O heretykach dzisiejszych jeszcze „jest świeża i żywa pamięć, iż z nami byli i od nas „wyszli: ае o Grekach wątpic niektórzy prze nie- „wiadomość i starość śmieją (zwłaszcza między „Rusią, którzy за nimi idą), абы pod sprawą i „rządem papieskim i w jednosci kościoła Rzymski- „ego kiedy были. Tacy або uporni są, або pism „swoich Ruskich nie czytają, i tego nie wiedzą, iż „przez te pięćset lat prawie co półtorasta lat zgodę „ś. odnawiali: i do tegosz się posłuszeństwa wra- „cali, а zaśię znow lekkomyślnie odstępowali: i „ostatnie на оsmym zborze przed stem i kilkadziesię- „siąt lat mocnie się barzo, przełożęństwo nad zobą „papieskie wyznawszy, z kościołem Rzymskim zjed- „noczyli. O czem гдым ја kazania niektóre tu w „Wilnie z powinności i posłuszeństwa ś. czynił, а „wiele zakonu Greckiego temu się przysлуchało: „zdało się niektóryм, абыч то даł на pismie....“ Сказавши затѣмъ, что, благодаря услужливости Ви-

женскаго бискупа, онъ познакомился съ русскими сочиненіями, направленными противъ римско-католической церкви, Скарга продолжаетъ: „Uzaliwszy się nad narodem Ruskim tak od Greków zwiedzionym, a chcąc aby im takie potwarzy do jedności kościoła Bożego nie przeszkadzały, starałem się o to, abych im dał o tem na pismie w tyh książkach sprawę dostateczną.“ Обращаясь затѣмъ къ князю Острожскому, Скарга говоритъ: „То писание moje gdy wyniść między ludzie miało, osobliwem na to oko miał, abych je waszej ks. m. przypisał dla wiela słusznych przyczyn. Najprzód, iż mi jest w dobrej pamięci, gdyś wasza ks. m. przy ciebie wielkiej pamięci godnego szurzego swego Jana Chrystofa hrabie na Tarnowie kazania kościelnego z grzesznych ust moich w Gorliczynie i w Tarnowie pilnie słuchoł: i mnieś od nieprzyjacioł wiary ś. heretyków bronil: takeś był ze mną zmówić raczył: iżes mię i ks. Malchera dominikana do siebie ze Lwowa na wolny czas i miejsce przywieść miał; a iż do tego nie przyszło, a ja chęcią zbawiennych skarbów, z któremi chodzim, ludziom je zalecając, i dobrodziejstwy domu Tarnowskiego i w. ks. m. pobudzony: zapomniecim tego słowa i dodrego serca w. ks. m. nie mógł. To, coby się ustnie mówić nie mogło: to w tem pisaniu waszej ks. m. posyłam: prosząc, abyś przeczytać i uważać raczył: a tym, którzy Greckiego odszczepieństwa bronią a ś. niepokalany kościół Piotra ś., matkę wszystkiego chrześcijaństwa, wespół z heretyki hydzą, miejsca nie dawał: a nam też całe ucho zachował. Obaczysz wasza ks. m., iż prawda ewanieliej i nauka bogonośnych ojców świętych przy nas jest.....“

„Mam ktemu wielką w Panu Bogu nadzieję, iż waszej ks. m. cerce, wielkimi cnotami żywota chrześcijańskiego i miłością ku Panu Bogu i pobożnością wszystkich spraw ozdobione, do tego pobudzi: aby się co około zjednoszenia narodów tych Ruskich z kościołem Bożym i wybawieniu tak wiele dusz zaczęło i szczęśliwie skończyło. Bo gdy Pan Bóg chciał przez ty czasy odszczepieństwa Greckiego zgodę świętą wznawiać, pany bogobojne na to wzbudzał. A iż wasza ks. m. pierwszym w

„tym Greckim zakonie i rodzajem welkich przod-
„ków swoich i uprzejmością ku rzeczom Boskim i
„sławą cnót a możnością wielką od Pana Boga ob-
„darzony jesteś, tę powinność na sobie niesiesz, aby
„wasza ks. m. tych darów Bożych na to użyć i
„tak niemi robić raczył.“

„Do czego dobre jusz Pan Bog początki dziw-
„ną sprawą swoją uczynić i prawie fundament za-
„łożyć raczył, iż z osobnej łaski swej dom waszej
„ks. m. zachodnią światłością, która na Wschodzie
„zgasła, oświecać już począł: a okrom j. m. księ-
„żny Katarzyny, córki maszej ks. m. i syna też
„starszego j. m. ks: Janusza do jedności kościoła
„świętego, w którym wszyscy starzy i baczniejszy
„młodzi Grekowie zbawienia swego szukali przy-
„wrócić, a tą go łaską do innych wielkich a już u
„wielu ludzi sławnych jego cnót uczyć raczył. Z
„czego wasza książeca miłość wielce Panu Bogu
„dziękować i to jemu bardzo chwalić i z tego się
„wielkiej pospolitej i domowej pociechy spodziewać
„winien jesteś. Bo tem ani waszej ks. m. ani swo-
„nich znacznych przodków sławy nie skaził, ale ja
„przyozdobił: gdy obudwu dziadów swoich, onych
„wielkich hetmanów, jednego z Greckiego, Konstan-
„tyna ojca w. ks. m., drugiego Łacińskiego kości-
„oła, Tarnowskiego, idących, jedną na sobie wiar,
„i z gode starowieczną Greków z Laciński ukazał.“

Сочинение Скарги раздѣляется на три части. Первая часть имѣетъ характеръ по преимуществу догматическій; въ ней доказывается, что спасение возможно только въ римской церкви и перечисляются особенности (вѣрности) этой церкви. Вторая часть посвящена историческимъ изслѣдованіямъ о раздѣленіи церквей. Третья заключаетъ въ себѣ *„przestrożę i upominanie narodów Ruskich przy Grekach stojących, aby się z kościołem świętym i z stolicą Rzymką zjednoczyli.* Въ этой части особенно любопытно указаніе Скаргой причинъ, почему въ русской церкви не можетъ быть порядка. Такихъ причинъ указывается три: 1) женитьба священниковъ, 2) языкъ славянскій и 3) униженіе духовнаго сословія, вмѣшательство свѣтскихъ людей въ дѣла церковныя. „Acz wschodnim kościołom — говоритъ Скарга — „które małżeństwa dopuściły kapłaństwu, tego my „jako nie chwalem tak też za rzecz znośną a nie za

„wielki błąd poczytamy: wszakże na radę Pana naszego, na przykłady świętych Bożych, na one wielkie we wschodnych i zachodnych kościołach ludzie patrząc, za to mamy i tak uczem: iż kapłanom bez żon jest przystojniej a kościołowi Bożemu i nauce zbawiennej pożyteczniej. Moglić to Grekowie dobrem sercem czynić: aby się nierządem i nieuczciwością święty stan kapłański nie zelżył: wszakże na inne się większe rzeczy oglądając nie mądrze to uczynili. Acz to znać każdy musi, iż na nierządy i zbytki cielesne nie jest doskonałem lekarstwem święte małżeństwo (bo widziem, iż mało nie tak wiele cudsołożników jako i tych sprośników): wszakże by dobrze święte małżeństwo wszystkie nierządną chuć gasiło: przedsię kościołowi Bożemu pożytecznie nie jest, aby się pasterze i nauczyciele jego i kapłani żonami bawili. Bo wedle apostoła świętego rozdwojonymi będąc a jedną rękę do gospodarstwa, dzieci, żony, obracając, a drugą do zakonu i nauki swej i ludzkiej: dobrze urzędu swego duchownego, który obu rękę potrzebuje, odprawiać nie mogą. A jako człek skłonniejszy do świata: i drugą się ręką do świeckich rzeczy obróci. Za tem nieumiejętność w stan się duchowny wkorzeni; za nią błędy, za nią opuszczenie nauki ludzkiej i słowa Bożego. Stąd idzie, iż lud Boży kaznodziei i obroków duchownych zbawieniu potrzebnych mieć nie może“.

• „Wielki rozum kościoła Rzymskiego jako głowy i czoła doskonałości chrześcijańskiej. Czystość kapłanom i dla ofiar ustawicznych, których kościołowi potrzeba, i dla nauki chować każe. Jeśli który nieczysty, każe go i karać i z urzędu złożyć rozkazuje: widzi, iż sam sobie i duszy swej szkodzi, ale kościół się nie umiejętnością nie zaraża. Jeśli obojga, to jest: nauki i przykładu, mieć nie może, tedy wždy naukę ma: zlemu zguba, ale kościołowi utraty w nauce zdrowej nie masz. Lesz u Rusi to znać iż tem wszystka nauka upadła, a popi zchłopieli i nigdy z nich takiej, jakiej trzeba, pociechy owce mieć nie mogą.“

„Ktemu wielce cię oszukali Grekowie, narodzie Ruski! iż ci wiarę świętą podając, języka swego Greckiego nie podali: aleć na tem Słowiańskim przestać kazali, abyś nigdy do prawego rozumie-

„nia i nauki nie przyszedł. Bo tyło ty dwa są ję-
„zyki: Grecki a Łaciński, któremi wiara święta po
„wszem świecie rozszerzona i szczepiona jest: okrom
„których nikt w żadnej nauce a zwłaszcza w du-
„chownej wiary świętej doskonałym być nie może.
„Nie tyło przeto, iż inne języki ustawicznie się mie-
„nią a w swej klubie używania ludzkiego stać nie
„mogą (bo swych gramatyk i Kalepinów pewnych
„nie mają, ty dwa tyło zawždy jednakie są a nigdy
„się nie mienia), ale też i przeto, iż w tych tyło
„dwu nauki ufundowane są, a przełożyć się na inne
„języki dostatecznie nie mogą. I nie było jeszcze
„na świecie ani będzie żadnej akademiej ani kole-
„gium, gdzieby teologia, filozofia i inne wyzwolone
„nauki inszym się językiem uczyły i rozumieć mo-
„gły. Z Słowieńskiego języka nigdy żaden uczonym
„być nie może. A już go teraz prawie nikt dosko-
„nale nie rozumie. Bo tej na świecie nacyej nie
„masz, któraby im tak, jako w księgach jest, mór-
„wiła: a swych też reguł, gramatyk i Kalepinów do
„wykładu nie ma, ani już mieć może. I ztąd popi
„waszy, gdy co w Słowieńskim chcą rozumieć, do
„Polskiego się udać po tłumastwo muszą: abo więc
„tyło usty a w czytaniu doktormi są. I innej szko-
„ły chyba na czytanie nie mają. I to ich wszyst-
„kiej nauki na wszystkie duchowne stany doskonał-
„stwo. Stąd nieumiejętność i błędy bez końca pow-
„stają, gdy ślepe wodzą. — Между тѣмъ по появ-
„ленію Скарни, римскій костелъ: „wszędzie, gdzie
„wiarę szczepił, zaraz z nią szkoły Łacińskie
„zakładał, aby w każdym narodzie nauki się szcze-
„piły a wiara nieumiejętnością nie prochniała, a
„uczeni ludzie na obronę jej i w każdej się nacyej
„rodzili. Zajrzeli wam Grekowie języka swego,
„nie podali wam szkół Greckich; podobnobyście
„byli w odszczepieństwie ich długo nie leżeli:
„gdyby za umiejętnością języka Greckiego o ich
„uporze i nieczności, hardości i zlej około wiary
„nauki doczytać byście się byli mogli.... w kościele
„Rzymskim wszytcy jednym językiem mówimy, i
„w szołach, akademiach i w kościolach tak, jako
„powszechniej wiary ludziom, katolikom językiem ka-
„tolicckim przystoi, na zjednoczenie serc naszych i
„związek miłości. Po wczystkim świecie jako jedno
„wiarę tak też i jeden język mamy. I z samej In-

„дѣй чхреѣцианин з Поликием о Богу мовиѣ и зро-
„зумиѣ го моѣ.

Что касаѣтся третей причины церковныхъ
беспорядковъ—униженія духовенства, то подобное
явленіе, по мнѣнію Скарги, служитъ наказаніемъ за
отщепенство; потому что Богъ непослушаніе ка-
раетъ не послушаніемъ же. Въ настоящее время
на Руси не оказываютъ уваженія даже и патриар-
хамъ. „Moskiewski (царь)—говоритъ Скарга—
„по swego metropolita stawienie do Carogro-
„du nie śle, ale go sam stawi, sam karze, sam
„gdy mu się podoba traci, także i inne duchowne
„i władcy ziemie swej. Tosz się i na niższe stany
„rozszerzyło: isz wszyscy duchowni Ruscy u świec-
„kich swoich swego miejsca nie mają: a oni im w
„rzeczach duchownych roskazują. Bo tesz więcej
„niżli oni w swoim Słowieńskim języku czytają.
„Za czym rząd nigdy dobry około nauki i spraw
„kościelnych być nie może: i do błędow wrota zaw-
„zdy są otwarte. Tak się odszczepieństwo od star-
„szego i wzgarda przełożonych karze. Kto starszego
„słuchać nie chce, młodszenmu się pokłonic musi.
„Dziś, czego się żal Boże, patriarchy Carogradzki,
„który się papieżowi o postanowienie na patriar-
„chostwo, jako starszenmu swemu od Boga danemu,
„kłaniać nie chciał: Turczynowi się, bez którego
„patriarchy być nie może, kłaniać musi—co się z
„pożalenia mówi: a tobie Ruski narodzie pokazujem,
„abyś się nic dobrego w kościele Ruskim i Greckim
„i żadnej naprawy w nim nie spodziewał, poki się
„z głową swoją i z przełożonym prawym swoim, z
„Piotra św. namiestnikiem, nie zjednoczysz.“

Въ заключеніе Скарга выставляетъ на видъ
духовныя и мірскія выгоды отъ униі и предлага-
етъ нѣсколько мѣръ ко введенію ея въ западнорус-
скихъ земляхъ. При этомъ ловкій іезуитъ выска-
зываетъ довольно примирительный взглядъ на раз-
личіе восточной и западной церкви въ обрядахъ.
Для униі—по заявленію Скарги—важно только при-
знаніе главенства папы, повиновеніе его приказаніямъ;
обряды же вещь маловажная,—они могутъ
оставаться безъ измѣненія.

Спустя 13 лѣтъ, именно въ 1590' году, Скарга
вторично издалъ свое сочиненіе, съ незначитель-
ными перемѣнами. Это второе изданіе имѣетъ слѣ-

дующее заглавие: *O rządzie i jedności kościoła Bożego pod iednym pasterzem, i o Grekiem i Ruskiem od tej jedności odstąpieniu. Pisanie k. Piotra Skargi, Societatis Jes.* JOAN 17. Proszę ojcze, aby byli jedno jako i my jedno jesteśmy. *W Krakowie w drukarni Jędrzeja Piotrkowczyka 1590.* Въ началѣ книги находится посвященіе (przedmowa) польскому королю Сигизмунду III, гдѣ Скарга, между прочимъ, говоритъ: „Przed siedmią-
naście lat, rozsiewając słowo prawdy ewangeliej zbawienia naszego w wielkiem księstwie Litewskiem i w głównem jego mieście Wilnie, zabiegało się z łaski Bożej z inną bracią moją tak nowym błędom here-
tyckim jako i starym Greckim, za któremi Ruskie się narody udały. A okrom tego, co się przeciwko kacarmistrzom, którzy na ów czas prawdzię się Bożej sprzeciwiali, pisało, wydałem też był książki o Grekiem odszczepieństwie, żałując zguby sławnych narodów Greckich, zdawna ciemnością wielka na duszy ogarnionych i niewolą Turecką poniżonych, a daleko większe politowanie mając nad bracią naszą, sąsiedztwem i językiem i jedną rzeczą pospolitą z nami spojonymi Ruskiego narodu ludźmi, którzy przy tem Grekiem odszczepieństwie stoją. Gdzie się pilnie przestrzegają, aby o swoim niebezpieczeństwie dusznem czuli, a wiedzieć chcieli i uważać, kiedy i iako, i w czym się Grekowie od jedności kościoła Bożego oddzielili; jako się wielokroć do tej jedności wracali, i zaś ją targali, i nakoniec w srogą rękę Bożą, pod którą do tego czasu stękają, upadli. O czym wiele ich nie wie i starością zaszcze błędy czynią niektórym omylną bezpieczeńność.

„Te książki, jakieśmy doznali, wielom pożytek przyniosły i oczy im otmorzyły, i do tego czasu pytać się o nich wiele ich nie prezstaje, i na mię wołają, abym je znów śmiatu ukazał. Bo jako mam sprawę, i skutek sam ukazuję (gdź książek tych już nie widać, i w Wilnie będąc k w. k. m. na Rewelskiej drodze, ledwiem jedną, i to bez początku należć mógł), wykupiła je bogatsza Ruś i popaliła. Godziło się tedy, abym to pisanie moje od dobrych przyaciół zagubione ożywił i znowu na ludzkich dusz połów, cō daj Boże szczęśliwie! wypuścił.*)

*) Довольно обстоятельныя свѣденія о П. Скаргѣ и его произведеніяхъ можно найти въ сочиненіи *Rychcickiego—Piotr Skarga i jego wiek*, Wyd. drugie, Krakow, 1868. t. 1--2.

Составители помѣщенныхъ нами полемиическихъ сочиненій, какъ оказывается изъ ихъ содержанія, имѣли подъ руками второе изданіе книги Скарги.

Въ нашей литературѣ высказано было предположеніе о тождествѣ одного изъ нашихъ авторовъ, именно автора *Зачатки мудраго латынника съ глупымъ русиномъ*, — съ Христофоромъ Филалетомъ, издавшемъ въ 1597 году знаменитый Апокрисисъ (см. предисловіе къ Апокрисису, изд. 1870 г. по случаю юбилея *Кіев. дух. Акад. XXXV.*) Но такое предположеніе окончательно должно быть оставлено. Независимо отъ высказаннаго нами мнѣнія о протестантизмѣ Филалета (см. нашу брошюру — *Библиогр. замѣчанія о старопеч. книгахъ XVI и XVII стол.* стр. 18.), подобному предположенію противорѣчатъ какъ крайняя противоположность научныхъ познаній, такъ и несоизмѣримость научныхъ пріемовъ того и другаго автора¹⁾.

Что касается до времени составленія помѣщенныхъ полемиическихъ сочиненій, то оно не можетъ быть относимо очень близко къ году, въ которомъ вышло второе изданіе книги Скарги. Наши авторы говорятъ, что Александрійскій патріархъ Мелетій (Пигасъ), приславшій имъ для разбора сочиненіе Скарги, *уже отошелъ къ Богу* (см. стр. 80); Гедеона Балабана называютъ достойнымъ епископомъ *блаженные памяти*. Между тѣмъ извѣстно, что первый скончался въ 1601 году (*Мальшевскій. Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ рус. церкви. Кіевъ. 1872 г. I. 656*), а второй въ 1607.

Оба приведенныя сочиненія заимствованы нами изъ рукописи Кіев. Дух. Академіи (по академ. каталогу знач. подъ буквою R. № 213); означенная же рукопись переписана съ рукописнаго сборника, принадлежавшаго Царскому (Опис. рукоп. Царск. № 588). Къ сожалѣнію, поименованныя списки нельзя

¹⁾ И. И. Мальшевскій, сдѣлавшій означенное предположеніе о тождествѣ Христофора инока съ Христофоромъ Филалетомъ, зналъ сочиненіе перваго только по заглавію.

назвать безукоризненными. Сборникъ Царскаго, какъ можно думать, писалъ великорусскъ, для котораго нѣкоторые западно-русскія слова были не понятны, вслѣдствіе чего, копируя ихъ, онъ допускалъ ошибки. Такъ, напр., вмѣсто *але* почти всегда писалъ *или*, вмѣсто *иже*—*иже*, и т. д.—Подобныя же ошибки, можетъ быть съ прибавленіемъ новыхъ, вошли и въ академическій списокъ. По возможности таяя ошибки нами исправлены; въ тѣхъ же мѣстахъ, гдѣ исправленіе было затруднительно поставлены точки. Впрочемъ такихъ мѣстъ не много, и мы думаемъ, что опущеніе ихъ не вредитъ историческому значенію нашихъ памятниковъ.

XIX.

Письма къ Львовскому братству Луки Строича и нѣкоторыхъ лицъ изъ фамиліи Могиль.

1598—1611 г.г.

1) Наши ласкавіи панове, Братство еже о Христѣ храма Успения Пречистия Честния Владычицы нашея Богородици.— Тямъ писаннемъ нашимъ здоровья вашей милости навежаемъ и всего добраго вашей мил. зычимъ.—Яко изъ устнаго порученя такъ же изъ самаго писанія В. М. до насъ черезъ братии вашихъ пана Доросея Сапрыка и пана Миколая зъ стороны зпоможеня зосланныхъ, зрозумили есми, дила чего яко сми могли служилисися у его господ. милости причиною нашею. И хотѣ ту у земли нашей било бы досить что напроважати, бо мало не везде есть скажено и поспустошено; однакъ же его господ. милость намовили есми, абы и тое святое мѣсце занехати не рачилъ, гдѣжъ есть таковое мѣсце что тое потребуеть. Дилъ того его господ. милость приклонитесе рачилъ, аби тую святую церковь докончилъ и домуровать наладомъ и коштомъ своимъ, и темеръ заразъ черезъ братии вашихъ презъ пана Оршна старосту Чарновецкого послалъ 500 черленихъ, абы се раздали работникомъ; а долей

такомъ что будетъ потреба его мил. кошлетъ. Еднакъ его госп. мил. тое по ваши милости желаетъ, абыте и зъ отцемъ епископомъ Балабаномъ добре мешкали и его чтили по достоянію. Писаря тежъ своего Юрка тамъ посылаетъ, аби тамъ былъ и наядии грошь писавъ на чтобы се видало. Далии изрозумиете изъ писаня его господ. милости. Отъ того часу въ чимъ будемъ мочи ради еси послужити той святой церкви и вашиимъ милостямъ. Теперь болше не пишеми, толко павторе служби наши в. м. заледани и всего доброго отъ Господа Бога В. М. зичимъ. Писанъ у Сучавидъ, марта 17, лѣта 1598.

Вашей милости зичливе приателе

Лукашъ Строгъ лагосеть, рука власна, и

Семеонъ Момла гетманъ и прѣкалабъ Сучавскій.

2) Панове ласкавіи, Братство Лвовское.—Служби наши зичливи въ ласку В. М. заледаемъ, здоровья доброго и снасливого повоженя отъ Господа Бога В. М. зичимъ.—Зъ писаня В. М., что есте до насъ писали, зрозумѣли еси тажъ стороны подякованя яко изъ стороны его милости отца Балабана епископа лвовского. Зъ стороны церкви святой яво его господарская милость рачиль се обецати ва помощѣю Божією ведлугъ того хочеть се постарати. Еднакъ же далии его госп. милости справу, чтобы некая часть муру того мѣлисте изринуты.... что било цеглою змуровано, менечи абысе міало все тесаномъ каменемъ муровати. О чемъ если есть такъ не міало то быти. Заправде радъ би его господ. мил. былъ, абысе яко наипеше то змуровати могло; еднакъ же догажаючи часомъ также и скринце, треба аби се такъ муровало яко се почело, не домишлеючисе ничего иншого; якобы затимъ и латвии и скорѣйшее се то змуровало. Во если би есте хотѣли, аби се міало все каменемъ тесанымъ муровало, и кошту великого бы потреба и омешканіе би се стало. А его мил. господарь имаеть и иншии расходи сила, и есть и что будовати и муровати, яко се и прѣвое до В. М. писале. Зъ сто-

рони его милости отца епископа на тотъ часъ болше не пишу: иишимъ часомъ може се на то. В. М. отписати. Стимъ повторе служби наши В. М. залицасмъ. У Сучавѣ, юниа 16, лѣта 1598.

Вашихъ милостей усего добраго зичливые
Лукашъ Строичъ лагофеть рука власна и
Енакъ Кирица...

3) Мои ласкави панове, братство Лиовского града.—Доброго здровя и спокойного мешканя съ вьсѣкимъ благословеніемъ отъ Господа Бога В. М. зичю.—Зрозумѣвши съ писанія В. М. также и зъ посланцевъ В. М., старанемъ чиниль у его господар. мил., абы посланци В. М. не даремно се тубавили, яко се могло теперешнего и трудного часу. Отдати рачиль господ. 1000 золотыхъ польскихъ, которыхъ мусялемъ ямъ позичити. Послалось (?) священникомъ двомъ по 12 золотыхъ польскихъ, а имъ на страву 20 золотыхъ. Отъ того часу также если намъ Господь Богъ продлжить дни тимъ же способомъ съ помощію Божіею старатися будемъ. Только рачте и В. М. пилности приложити. Егда Господь Богъ се умилостивитъ на лѣто аби уготовалася. Съ тимъ повторе отъ Господа Бога В. М. добраго здравія зичю.—Зъ Лозной. (circa 1598 *).

Вашихъ милостей усего добраго зичливый
Лукашъ Строичъ лагофеть.

4) Мои ласкави панове, Братство честнаго храма Успения Пречистыя Богородицы.. Доброго здравія и на вьсемъ шчесливого повоженя отъ Господа Бога на часы долгие вашимъ милостемъ вѣрне зичю.—Зъ писанія В. М., что есть до мене писали, о всемъ разумѣхъ, и радъ бимъ у томъ вьвсимъ

*) Обозначеніе даты сдѣлано на документѣ стороннею рукою,—по всей вѣроятности—Зубрицкимъ.

той святой церкви и В. М. послужилъ; ино ижъ на тотъ часъ, коли есми имали въ томъ тому честному храму и В. М. послужити, Господь Богъ ради множества грѣховъ нашихъ скръбїя и жалостїя великою насъ посѣтилъ, за что Господу Богу нехай будетъ честь и слава. Однакъ же чтосли могли старали есми... и его госп. мил. посла 500 (черленихъ) Угорскихъ смъ часомъ. Отъ того часу напередъ такожь его милость непереставаячи допомогати хочеть, о чимъ пространнѣй зрозумѣте в листу его госп. милости.—Затимъ поволние службы мое залицамъ до ласки В. М. У Сучавѣ, марта 12, лѣта 1599.

Вашимъ милостемъ всего доброго зичи и готовъ служиты
Лукашъ Строичъ лагофеть, рука власна.

5) Мои ласкаве пакове, Братство храма честнаго Успения Пречистой Богородицы.—Службы свои зичливе залецамъ ласкомъ вашей милости, доброго здравїя и на все счесливого повоженя отъ Господа Бога В. М. вѣрне зичю.—Вашимъ милостемъ дякуе, ижъ ме писанемъ своимъ не рачите запоминати. И радъ бимъ за каждымъ писаниемъ В. М. до послугъ святого храма показатися пилнимъ, якоже и того есть потреба и годилобисе. Але ижъ за многими справами, которыми его господар. мил. всегда затрудненъ, а до того и за недостатками скарбу диле великого расходу, что его господарская милость на вси страни имаеть, такъ не можетъ се служити въ томъ, яко подобно.
. . . . о чимъ лучше Господь Богъ вѣсть, яко не отъ скупости, али зарадениемъ, але дили той самой рѣчи. Дле того В. М. аблесте не имали за зло а ни его господарской милости, а ни мнѣ слузѣ наименшему честнаго храма того, ижъ братъ В. М. панъ Миколай той не былъ скоро отправленъ, которого изъ Устя до В. М. отправилъ, съ чимъ била воля его Господ. милости, о чимъ самъ ширїй извѣститъ ваши милости. Отъ того часу напредъ также доколе насъ Господь Богъ межи живыми оставить быти на тимъ суетнимъ

свѣтъ, въ чимъ будемъ могли служити тому честному и святому храму всегда радостни будемъ. Что далии есть воля его господ. милости рачите В. М. зрозумѣти зъ листу его госд. милости. Притомъ повторе се задецамъ ласкаве В. М.— Зъ Устіе. септ. 11. (лѣта 1600) *.

Вашихъ милостей всего доброго зичливый пріятель
Лукашъ Строичъ лагофеть, рука власна.

б) Мои ласкаве панове, Братство честнаго храма Успенія Пречистыя Владычицы нашея Богородителки.—Яко доброго зравія такъ и счеливого повоженя о Господѣ вашей милости вѣрне зичю.—Иле било моци и силъ старалемся, аби братеи В. М. заразъ были отправлены, але за недостатку скарбу и за трудностями его господарской милости мусили такъ длугое забавити, о чимъ и сами вашей милости дадутъ справу; иле се могло тецерь послати рачте завдѣчне пріати, а остатокъ тежъ до тыхъ 600 злотыхъ безомѣшканѣ се старати у его господар. милости, же бы се послало иле будетъ могло, яко и изъ писаня его господ. мил. рачете В. М. изрозумити. Отъ того часу напередъ также въ чимъ буду мочи радъ той святой церкви служити. При темъ служби свое задецамъ ласке вашихъ милостей. Марта 30. 1601.

Вашихъ милостей добра зичливый

Лукашъ Строичъ лагофеть, рука власна.

Внизу рукою того же Строича сдѣлана слѣдующая приписка; По написаніи сего листу навернулъ ми его господарская милость, абы дано 400 злотыхъ отъ Устія отъ Дюпатинскаго задатокъ (?) **.

*) Въ подлинникѣ годъ не обозначенъ; онъ выставленъ нами послѣ слученія настоящаго письма съ письмомъ къ братству Іереміи Могилы (А. Ю. и З. Р. I. № 222. VII).

**) Въ припискѣ къ письму львовскимъ братчикамъ отъ Іереміи Могилы. (съ тою же датой, какъ и письмо Строича) говорится: *До того козалисмъ дати 400 злотъ чину Дюпатинскому.* (А. Ю. и З. Р. I. № 222. IX)

7) Мои ласкави панове. — Службы свое зичливеи зали-
цамъ ласце В. М.; яко здровя доброго отъ Господа Бога
такъ и счастливаго повоженя В. М. вѣрне зичю. — Ижъ се и
такъ нескоро и недостаточно отпавилъ братиа В. М. отъ
его господарской милости, бы есте а ни имъ а ни намъ за
зде не мили, а ни тежъ на его господарскую милость; але
рачей недостаткови скорбови его господарской милости при-
писовали: а звлаща въ такихъ трудностяхъ и клопотахъ,
которые на его господарскую милость также и на насъ
усихъ зашли, о чимъ они сами о всемъ ширей ваш. милости
оповидать, за что Господу Богу покорне дякуемъ за вси
ласки его. Отъ того часу также поколь Господь Богъ въско-
щегъ на тимъ омилнимъ свѣте имати, служити тому святому
храму повинне будемъ. Затимъ повторе служби мое зичливе
залицамъ ласкомъ В. М.. Писанъ въ Ясехъ, 8 юля, 1601.

Всего добра зичливы пріятель

Лукашъ Стромицъ лагошегъ, рука власна.

8) Мои ласкави данове, Братство честного храма Ус-
тинця Пречистой Богородицы. — Поволную службу мою и
вщедакіе зичливости ласце вашей милости залицамъ, яко до-
брого здравія, такъ и счастливаго повоженія на усимъ отъ
Господа Бога на часи длугие В. М. вѣрне зичю. — Яко изъ
устнаго адеценя черезъ братіи своихъ, также и изъ отдав-
наго писанія ихъ отъ В. М. зрозумѣлимъ о вшисткимъ, и
въ нимъ се что могло служити святому храму тому: на
мсей хути и на моимъ стараню ваш. мил. нинѣ не еходило;
але за великимъ недостаткомъ скорбу его госп. милости,
а до того и за великими клопотами и не спокойными и ча-
стими тревогами такъ, яко би се родило, не могло се вашей
милости и тому святому храму послужити. Еднакъ что мо-
гло битъ на той часъ отсылаеця черезъ пана Миколая
кравца 500 золотыхъ польскихъ, а есче его госп. мил.
обещалъ се въ короткимъ часе такую жъ суму послать.
Тодко ваче В. М. Господа Бога просити о добромъ здравіи

и о покой, аби его господ. милость и земля та у покою била. О ти листи причини, что В. М. просили отслали В. М.: до его милости Семеона воеводы не былъ таковии часть, а ни есть, бо его милость не маеть что чинити зъ собою, и тилко жеби се могъ затрывать. Зъ strony Гаврила и Ёомы, якая есть ласка малехитская зрозумилемъ; прошу еднакъ рачте быти В. М. ласкави на нихъ: же би се учили. Остатокъ того вышеписаного пространнѣйши рачте В. М. зрозумѣти зъ пана Николая Добранского. Затымъ повторе зичливость и поволность службъ своихъ залецамъ ласкамъ В. М. усимъ. Зъ Ясъ, 12 юліа, року спасительного 1602.

Зичлавый пріятель вашей милости, а нанизши слуга и рабъ честнаго храма Успенія Пречистыа Богородицы.

Лукашъ Строчъ лагофеть, рука власна.

9. Мои ласкави панове, Братство Успенія Пречистой Богородицы.—Писанемъ тимъ здравия В. М. навизаю и зичю В. М. отъ Господа Бога всего доброго. Притомъ диякую, ижъ В. М. не рачилисте мне писаниемъ своимъ запомнити. Братии В. М. въ послугѣ св. церкви подлугъ пре-можена служилемъ, а ижъ се въ тимъ замешкало прошу не рачте за зло мити: бо то не отъ якої нехути, але дилъ недостатку. Отъ того часу такъ же если насъ Господь Богъ з милосердіа своего будетъ рачити въ добромъ здравю ховати: повинни будемъ святой церкви и В. М. служити. Затимъ повторе служби свое и самъ себе въ ласку вашихъ милостей залицаю, зичачи В. М. отъ Господа Бога добраго здравия и счесливого повожена. Зъ Сучавъ, марта 20, лѣта 1603.

Вашихъ милостей всего добраго зичливый пріятель и слуга

Лукашъ Строчъ лагофеть, рука власна.

10. Мои ласкавие панове, Братство Лвовское храма честнаго Успенія Пресвятыа Богородицы.—Служби мое по-

волное до ласки вашей милости залицаю; здровіа доброго и на вшемъ счастливомъ повоженіа отъ Господа Бога вашимъ милостемъ вѣрно зичю. Ведлугъ можности моей, якомя могль служилемъ въ той справіе посландови В. М. пану Миколаеви у его господарской милости, и самого отпроводиль ажъ до Устя самъ, и зъ Устя давши ему подводу отправилиемъ его, черезъ которого отослано тысяча золотыхъ полскихъ. Милемъ и устные злецене отъ его госп. милости, але ижъ тимъ часомъ я тамъ не буду, панъ Миколай устне о вѣсемъ В. М. дасть справу. Я якомя до того часу служилъ тому честному храму и В. М. и отъ того часу напередъ на зичливости и на послугахъ моихъ сходити не будетъ. Затимъ повторе служби мои поволни и зичливии залицамъ ласце В. М. Зъ Устя, мая 3, лѣта Р. Х. 1605.

Вашимъ милостемъ всего доброго зичливый

Лукашъ Строиць лагофеть.

11. Мои ласкави панове Братство. Доброго здровя и вшелякихъ радости о Господѣ В. М. зичю на часы долгие незамеронные. Вашимъ милостемъ моимъ ласкавимъ паномъ ознаймую, ижъ господарь его мил. посылаетъ В. М. черезъ Миколая брата пудъторы тысячи золотыхъ польскихъ, то есть на той храмъ Божый, жадаючи В. М., якоесте до того часу працѣ приложити рачили до той работы Божей, абы В. М. и отъ того часу напередъ большей цильности прикладати рачили, якобы тое зачате Божее безъ омешканя моглося отправити, теды не походить тое низъякой нехоти его госп. милости, албо изъ недбалства нашего, ено изъ недостатку скарбу его госп. милости, такъ тыжъ для великихъ и невносныхъ расходовъ его госп. милости. Еднакъ же его господ. милость за помочіею Божіею, т. е. что почаль старане маеть, абы совершилъ, тилко жебы и В. М. до того цильности своей приложити рачили, а если будете В. М. и большей потребовати пенязей, сего лѣта обецалъ его господ. милость дати, толко рачте В. М. послати. А ижъ не маеть

пань Миколай листу его господарской мил. до вашихъ милостей не рачте ему за тое за зле мѣти, бо за сквапленнымъ выиздомъ моимъ тое се стало, ижъ безъ листу отъѣхалъ, не хотячи остати се меня. Затымъ и повторе ласцѣ ся В. М. отдаю. Зъ Каменца, мѣсяца марта, 1606 лѣта.

Вашимъ милостемъ моимъ милостивымъ паномъ во всемъ зичливый пріятель и слуга

Лукашъ Строиць, рука власна.

Внизу письма стороннею рукою (безъ сомнѣнія, однимъ изъ членовъ братства) сдѣлана слѣдующія приписка: „Допшло до насъ тое... спевное личбы тысяча чотырѣста и семьдесятъ золотыхъ и грошей десять у трехъ воркахъ запечатаныхъ. Пань Миколай Лукашевичъ привезъ и отдалъ братству отъ господаря его милости; а листу не было отъ господаря его милости, только тотъ“.

12. Мои ласковые п. братия. Здравя и долголѣтняго пребывания вашимъ милостямъ, своимъ милостивымъ паномъ, отъ Господа Бога зычу. Пишете ваши мил. до мене о справу и о причину до господаря его милости строны будованя церкви и даня грошей; такъ се служило яко могло налѣней, и напотомъ въ чимъ ваши милость будете жадати готовъ служити буду. Стымъ службы повторе залецамъ до ласки В. М. моихъ ласкавыхъ пановъ брати. Писанъ у Ясѣхъ року 1606, мѣсяца мая 5 дня.

Вашимъ милостямъ всеъмъ вкупе братству нанизшій

Исакъ Балаика великій каманоръ.

13. Мне велце милостивыи панове лвовскіе.—Здравіа доброго отъ Господа Бога вашимъ милостемъ зичимъ. Спѣваня В. М. вырозумѣлѣми якося В. М. обедали той церкви памети нашей до конца зашлепенія и муромъ замкненія работы тоей старане чинити. На то есть умыслъ нашъ, если Богъ произволить о що его въ той милости жадаемо, абы намъ допомоглъ доскоичація тому дѣлу початому видити,

о чемъ ширей презъ отца Василия до В. М. злечилисьмы
были устне и презъ пана Диму Косорича (?)
вырозумѣти рачите волю нашу. Стемъ В. М. Господу Богу
поручаю. Данъ зъ Устю. Мар. 19 (около 1609—1611 гг.).

Вашимъ милостемъ всего добра зичливая пріятелка

Елизавета Мошляная, зъ ласки Божей господарыня
Молдавская.

(Съ подлинниковъ, хранящихся въ Архивъ Львовскаго Ста-
вропольскаго Института.)

Примѣч. Для уясненія добрыхъ отношеній, су-
ществовавшихъ между фамиліею Могиля и Львов-
скимъ братствомъ, кромѣ приведенныхъ нами пи-
семъ, могутъ еще служить письма членовъ означен-
ной фамиліи съ подобнымъ же характеромъ, помѣ-
щенные въ А. Ю. и З. Р. (т. I. № 222. I—XII,
XIV—XXII, XXV) и въ Suplem. ad Histor. Russiae
Monumenta (№№ 189—192, 197 и 198).

По счету двѣнадцатое изъ приведенныхъ пи-
семъ принадлежитъ *Исааку Балкѣ*. О родствѣ этой
малоизвѣстной личности съ Могилами мы нашли
свѣдѣніе въ одномъ изъ документовъ, помѣщен-
ныхъ въ сборникъ—*Archiva istoricā Romanicē B.
Petricesti—Hajdēi. Bucurergusci. 1865.* (т. I. ч. I. №
186). Такъ какъ документъ этотъ имѣетъ важное
значеніе для генеалогіи фамиліи Могиля (привно-
ситъ новыя данныя), то мы считаемъ не лишнимъ
привести его въ полномъ видѣ (въ переводѣ съ
румынскаго): „Елизавета, госпожа святопочившаго
„Іереміи Могиля, свидѣтельствуемъ симъ нашимъ
„письмомъ, что явился къ намъ слуга нашъ вѣр-
„ный, Алексѣй Мустьяца, бывшій коммендантъ, съ
„свидѣтельственнымъ записомъ отъ госпожи жупа-
„нясы *) старухи, матери покойнаго господина мо-
„его Іереміи воеводы и нашей,—Богъ да помянетъ
„ее,—свидѣтельствуя, что она смиловалась (надъ
„нимъ) добровольно предъ смертію своею и поми-

*) *Марию*, какъ она называется въ утвердительномъ хрисовулѣ Радула
воеводы, дан. въ Яссахъ 1616 г., Октября 2. (*примѣч. издателя грамоты*).

„ловала его однимъ селомъ, именно Юрчени въ
„Сорокскомъ уѣздѣ, чтобы было это на поминъ ду-
„ши ея и сына ея, *Исаака Балка*, гатмана. Мы
„же, видя тотъ записъ ея, матери нашей Могилы-
„ни, о которомъ выше упомянули, спрашивали и
„у дочери ея жупѣясы, Елены лагофетши, и она
„также засвидѣтельствовала предъ нами, что она
„дѣйствительно знаетъ (объ этомъ) и слышала ее,
„когда она помиговала комменданта Алексѣя и же-
„ну его..... тѣмъ селомъ, которое выше написа-
„но. Мы также за вѣрную службу Алексѣя Му-
„стяцы господину нашему Іереміи воеводѣ, а так-
„же и сыну нашему Константину воеводѣ,—да-
„ли это *письмо* во свидѣтельство и во увѣ-
„реніе, чтобы было ему то село Юрчени владѣні-
„емъ (мошьею) во вѣки его и женъ его и всего
„его потомства. И мы должны дать ему грамоту
„(*урикъ*) на то село, о которомъ выше пишемъ.
„При этомъ были и наши честные и вѣрные бояре
„Симеонъ Строичъ вистіярникъ..... Прѣжескуль
„вистіярникъ, и Витовтъ Лагофеть, и Дима Баль-
„шуть, и многіе другіе бояре. Для большаго удо-
„стовѣренія мы приложили и печать нашу къ этому
„нашему письму.“ (Данъ) Въ Устіи 7123 г. февр. 11.
(*Слѣдуетъ подпись.*)

XX.

Письмо къ Львовскому братству отъ его членовъ посланныхъ на Варшавскій сеймъ для ходатайства по дѣламъ, касающимся религіи.

1600 годъ, февр. 13.

Возлюбленнымъ еже о Христѣ братіи нашей, еже во Львовѣ сущимъ. Мы братія посланные отъ Васъ у Варшавѣ будучіе о Господѣ радоватися.

Дошли насъ братія отъ васъ посланные и отдали намъ грошей: золотыхъ шесть сотъ 44, грош. 9.; которые отобравши добрымъ дозорствомъ ховаемъ, и што наскромнѣй быти можетъ стымся обходимъ, приложивши надъ тымъ ікономы

брата Ивана Красовского, Антония Подъвоевожаго и Григори Усмара. А ижъ потреба такъ зноситъ послали есмо до васъ братию, абы тамъ вамъ пособляли, ижъ бы вамъ легчайшая праца была. А мы здѣ презъ тотъ сеймъ тяжарь сию зносимъ працею. Толкожъ на дары и потребности принайужнѣйшія, безъ которыхъ ся необыйдемъ жаднымъ способомъ въ колко персонахъ, тому належачихъ, мало есте послали грошей. А такъ просимъ для Господа Бога всѣхъ васъ выкупыты сами себе, потомство, жоны и дѣти и пріятели свои съ тое египетское неволи. Набывайте якъ наибольшей можете, складайте жъ, брѣте а шлѣте на окуць. Абовѣмъ на томъ свѣтъ и часъ нынешній належитъ безъ стыду цѣнять правду, штося листомъ довѣрять не годить. Толко просимъ всѣхъ въ обещъ и кождаго зъособна вшелякого стану и возрасту православия восточного людей, чимъ наибольшей и нарыхлѣй грошей намъ досылайте, абымося волности докупити могли, а до васъ и съ потѣхою, якъ на рыхлѣй были.

Отсылаются зъ згодливое намовы братия Іоаннъ Билдага, Степанъ Коваль, Иванъ Ратчинскій и Василей братъ и зъ конми своими, которого обиду узнавши пристойно нагородѣте, на васъ то всылаемъ. А тые три додатку посполу съ вами равно повинны якъ иные зъ хвалы давали давати узнаваемъ, не вытручаючи себѣ теперешней дороги, толко штося до дому едучи своимъ грошемъ справовали, тое имъ въ рахунку поличено быти маеть, кды отдадутъ зъ маестности повинное; бо и мы тежъ если служимъ однакъ до складки далисмыи, приехавши до дому, дамо, намнѣйся тыжъ не хотячи щитити, што служимо, за ровное и въ датку быти хочемо со всѣми вами. Новинъ тежъ жадныхъ певныхъ не слышно, толко чаушь отъ цезара турецкого даровалъ Его К. М. всю землю по Дунай; але на тотъ даръ всѣ размышляются якъ его брати. Пословъ чужихъ жадныхъ не машъ. Кролевичъ зъ Божей ласки ку здровю приходитъ, который былъ барзо хорый. А кролевна дочка Его К. М. умерла. Владыкове водле позву на позовъ отповѣдати приезжаютъ; Луцкій

южь есть, а княжа Его М. будетъ. Панъ староста лвовскій есть и видилисемя съ нимъ, и ласкаве ся ставитъ, и всѣ послы ласкаве ставилися и всѣ згодилися на то, абы процесь релии кгреекое на мѣсцу своемъ зосталь.

Панъ инстикгаторъ обѣтници сто червоныхъ конечно ся упоминаеть, которые обѣцано на лвовскомъ замку, панъ Свошовскій таляровъ осмѣдсять хочеть, а ижь было сто, на то задано двадцать, а осмѣдсять хочеть. А инымъ для недостатку еще не обѣщали есмо, хотъ видимъ, ижь необходимая есть потреба, што покорно просимъ и упоминаемъ, ижь бысте насъ и себѣ въ надѣи не омылили. Въ остатку устное мовенъе отъ братіи нашихъ слышати будете. А тотъ листъ нашъ всимъ въ уши и въ церквахъ оповѣсти и прочести кажѣте. Отца архимандрита честнаго нашего и отца Θεодора священника нашего просѣте, абы насъ всѣхъ въ молитвахъ своихъ поминали. По семь здраствуйте о Господѣ. Писанъ у Варшавѣ, въ четверкъ 2-й недѣли поста, року по Рож. Хр. 1600.

Адресъ: *Иже въ службать сущиѣ братія, братии нашео храму Успения Пречистой Богородицы.*

(Изъ рукописнаго сборника, хранящагося въ Архивъ Львовскаго Ставропигіальнаго Института, подъ № 436; стр. 71—73).

Примѣч. Получивши это письмо, братчики сдѣлали „въ среду средопостную“ сходку, накоторой оно и было прочитано. „По прочитанью.... вси единомыслею згодившися на тую пилную потребу якъ на квалтовную, учинили позычку въ персонъ нижеи описаныхъ на зобрание сумы пенязей, которую отдати ухвалили зъ посполитое складки такъ мѣстскаго яко и передѣмѣстскаго зобранья. Напродъ:

Панъ Ярошъ далъ злотыхъ польскихъ	180
Панъ Александръ суконникъ	100
Панъ Андрей Билдажка	100
Панъ Павелъ кушнеръ	50
Панъ Иванъ Билдага	50
Панъ Брухарскій	50

Панъ Миколай кгречинъ	40.
Пани Сенковая	100.
Леско кушнеръ	10.
Стефанъ коваль	10.
Пани Стецковская Мороховская	20.

На тую жъ потребу позички съ парафъи:

Зъ парафъи св. о. Николы. пол. зл.	300.
Зъ парафъи св. муч. Θεодора	150.
Зъ братства св. Боговъщенія	100.
Зъ параф. св. муч. Параскеви	15.
Зъ парафъи св. Воскресенія.	10.
Зъ парафъи Честнаго Хреста	16.
Зъ Головски парафъяне принесли.	9.
Сума всее позычаной складки тысяча 91 зо- лотый.	

Тогожь року, въ четверкъ средопостный, все посполство такъ мещане яко передъмещане выправили до Варшавы до брата Романа Красовскаго, Тимка кушнѣра и третьего Захара Мешениное мужа. При которыхъ послали на тую потребу посполитое справки до брата тамъ бубучихъ *тысячу чтыреста 50 злотых польскихъ готовыхъ.* (*Рукоп. книжа Львов. Ставроп. Инстит.*).

Несмотря на большія затраты, Львовское братство не получило на сеймѣ удовлетворенія своей просьбы: деньги взяли, а дѣло пустили въ проволочку (см. объ этомъ *Лѣтоп. Львов. Брат. Зубрицкаго*, подъ 1600 г. и А. З. Р. IV. № 152).

XXI.

Реэстръ книгъ Львовскаго ставропольскаго братства,
составленный въ 1601 г.

Напередъ *Евангелие* напрестольное тетръ въ зеленомъ златоглавѣ.

Второе напрестольное въ оксамитѣ бруннатномъ, оправлено срѣбромъ.

Третье напрестольное въ оксамитѣ зеленомъ, оправлено срѣбромъ.

Три *Библии* словенскихъ, а една школьная словенска. *Правила* святыхъ Богоносныхъ отецъ; правила другие.

Евангелие учительное друкованое; два евангелия писанныхъ.

Два *Теофилактовъ* писанныхъ, третій малый.

Евангелие маленькое тетровное едино, второе съ истолкованіемъ.

Шесть *Апостоловъ* друкованныхъ; а шесть *Апостоловъ* писанныхъ.

Василій Великій друкованый.

Маргаритъ друкованый; второй *Маргаритъ* писаный.

Максимъ Грекъ.

Иоаннъ Лествича.

Никонъ паргаминовный.

Стихораръ паргаминовный знаменонный.

Три *минеи* мѣсяца Септеврiя; една Октеврiя мѣсяца; една *минея* Ноеврiя мѣсяца папѣровая, вторая на паргаминѣ; една *минея* Декеврiя мѣсяца. Вкупѣ два мѣсяца Ануарiй и Февраль. Вкупѣ два мѣсяца Мартъ и Апрѣль. Вкупѣ два мѣсяца Май и Июнь, и засѣ паргаминованый Июль. Една *минея* Июль.

Триоды постныхъ три—1 друкованая, 1 писаная и 1 паргаменная; цвѣтныхъ двѣ—1 друкованая и 1 писаная.

Книга въ ней же осмь гласовъ на праздники Господнiя.

Псалтира друкованая на десту Заблудовскаго друку; *псалтира*... злотомъ перетосованая; *псалтира* толковая; *псалтира* на четверинѣ и зъ иными потребами; *псалтира* писаная на поддесту; *псалтира* друкованая на поддесту.

Октаиховъ два, одногласный и пятигласный, и засѣ Богородичникъ на осмь гласовъ.

Служебниковъ два писанныхъ; *служебникъ* третій оправный сѣребромъ, тежъ писаный.

Уставъ оденъ на десту, другiй на поддесту (тые въ церкви), третiй паргаминовый на поддесту.

Книга една *псалтирь* и *часословецъ* вкупѣ.

Апокалипсисъ толковый на поддесту.

Книга *Ерванъ* на десту.

Книга *Соборникъ* на поргамину, на десту, и зась *Соборникъ* паргаменный, на десту, на великій постъ.

Паргаминовал книга на полдесту *Апостолы* на недѣли и на свята.

Соборниковъ три на полдесту, писаные на паперу.

Три *Прологи* на паргамине великіе.

Псалтирь толковый не звязаный.

Книга *Четиа* на полдесту, въ которой 30 словъ и осмь, и зась книга *Соборникъ*.

Книга на десту, зовемая *Библія* (издан.) докторомъ Францѣшкомъ.

Книга на полдесту, зовемая *Катехизисъ*, Френцѣшкова друку.

Книга о *Премудрости Соломона* Францѣшкова друку.

Соборникъ Іоанна Златоустаго.

Космографія Сербская великая.

Кроника о Грецкомъ панствѣ, надана отъ Ивана Вишенского на полдести скоростію писана.

Книги грецкіе.

Два тестамента Грецкіе друкованые, третій грецкій съ латинскимъ тестаментъ.

Потдесятица грецкая друкованая.

Книжка въ политурѣ грецкая.

Книга грецкая зовемая *Лукіанъ*.

Книга *Аристотель* грецкая.

Книги латынскіе.

Книга *Сабелликусъ* о войнѣ венецкой.

Книга *Нихифоръ* грецкая съ латинскимъ.

Книга *Дикичонаръ* латинская.

Книга *Плотирхъ* латынская.

Книга *Хронографія*.

Гримматика Олгара.

Овидіусъ.

Официумъ Цицеронисъ.
Валерій Максимъ.
Сентенціе Цицеронисъ.
Виргиліусъ.
Мануни Фразесъ.
Кленарди Грамматика.
Гораціусъ.
Діалектика Мѣнанѣ и реторика
Квестионесъ Музика.
Псалтырь латынская съ польскимъ.
Грамматика латынская, партесъ осмъ.
Тестаментовыхъ реестровъ три.
Кроничка руская малая.

Книги лядскія.

Животъ п. Езусовъ.
Кронички всего свѣта на шесть вѣковъ.
Молитвы польскіе.
Суммаріусъ 10 приказаній.
Чистецъ людскій.
Рай духовный.
Молитвы православныхъ христіанъ.
Осмъ псалмовъ покутныхъ.
Показаніи того, же Христосъ есть посредникомъ видле
человѣчества.
Студница живота.
Катихизмъ польскій.
Постила польская.
Животъ п. Езусовъ.
Молитвы польскія.
Старый законъ.
Ге. сынъ Сираховъ.
Сумариусъ 10 приказаній Божіихъ.
Годинки пани Маріи.
Аврелиушъ.

Молитвы набожные.

Катехизмъ для дѣтей.

История о потопѣ.

О збуреню Иерусалиму.

Диспутация Любелска.

(Изъ рукописи, хранящейся въ Архивъ Стовроп. Львовскаго Инстит., утаподъ № 436.)

XXII.

Королевскій декретъ по жалобѣ Кіевскаго бискупа Христофора Казимірскаго на Кіевскихъ мѣщанъ о разобраніи костела, захватѣ церковной земли и т. п.

1602 г.

Żygmunt III z łaski Bożej król Polski, wielkie książe Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie Inflanskie et caet, y Szwedski, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wszem wobec y każdemu z osobna komu to wiedziec należy oznajmujemy.

Isz gdy byli do nas pozwani sławetni Jaczko Bałyka woit, Fiedor Wilkowie burmistrz z raycami y ze wszystkim pospolsstwem miasta naszego Kiiowa na powod wysoce wielebnego w Bogu kx. Christopha Kazimerskiego, biskupa kiiowskiego, y wszystkiey capituly iego. kiiowskiey, o pewne krzywdy koscielnie, iako o rozebranie kosciołow y rzeczy kościelnych, o zabudowanie pewnego placu, na którym kościół był, o nie dopuszczenie szynkowania wina, miodu i piwa w mieście Kiiowie na gruncie biskupim, o odjęcie gruntu pewnego kościelnego, o podbicie pod iurisdycyą swą mieszczan na gruncie kościelnym siedzących, na ostatek o odjęcie pewnych rybołowów. W ktorey sprawie gdy się byli strony przed nas y sąd nasz przytoczyli, urosł był decret nasz ktoremiesmy sprawę o karczmach y o

szynkach do tego czasu byli zawiesili, ażby się pokazało które grunty biskupowi należeć maia, wszakże tak aby mieszczane kiiowscy we wsiach Libedzy w Wietyczach karczem niebronili. A co się tknie inszych krzywd niez na on czas o nich nieskazuiać, dalismy pewne inquisitory albo commisarze nasze: wielbnego kx. Franciszka Pomąskiego, dziekana Sandieckiego, sekretarza naszego, y urodzonego Raphala Witowskiego, łowszego Kiiowskiego, kotorymechmy roskazali, aby ziechawszy się na pewny czas do Kiiowa o wszystkich onych krzywdach pilną inquisitią uczynili. Naprzod, iesli mieszczanie koscioły iakie katolickie rozebrali y zabudowali, iesli sprzęth y ochędostwa kościelne między się pobrali, iesli grunty iakie kościelne sobie przywłaszczyli, albo pod iuresdycią swoia podbili, także iesli które grunty są w mieście kiiowskim, z których by czynsz ziemny biskupowi szedł, na ostatek iesli rybołowy mieszczanie biskupowi odięli, o czym wszystkim wiadomość dostateczną wiaawszy, mieli byli tisz commisarze rozsadek prawny uczynić, apelatyey do nas stronow dopuszczaiąc. Ktorzy to commisarze czyniać dosyć decretowi naszemu do Kiiowa się ziechawszy y rzeczom wszystkim się dobrze przypatrzywszy y przysłuchawszy. Naprzod co się tknie rozebrania kościołow y aparatow kościelnych nakazali pewną przysięgę mieszczanom, którą tamże przed niemi uczynili y wolni od nastawiania kx. biskupego są uczynieni. Co się tknie zabudowania kościoła panny Maryey, nakazali słamać mieszczanowi który na placu gdzie dzwonia była zasiał do ośmi niedziel się znieść y tamże placu od murow kościelnych wokrag wszystkiego kościoła tak na cmyntarz iako y na mieszkanie albo domy kapłanskie wymierzyli sznurem łokci kupieckich dwieście wokrag kościoła, od ktorego wymiaru kx. Biskup do nas appelowal, mieniać sobie za krzywdę tak małe wymierzenie placu. Co się tknie gruntu te cisz commisarze naszymy obiechawszy y swiadectw dostatecznie wysłuchawszy, tak rozsadzili: poczawszy od przodku gory Szczykawice za ostrogiem niedaleko przez grobla do ulice wielkiej w miasto ulicą wielką ocieraiąc sie o dwor pana wojewody kiiowskiego w ulicę, którą

zamyka koniec dworu pana woiewodziego, a ztamtąd do kuchni w ulicą, która wiedzie mimo dwor Jaczka Butowica y mimo dwor Księgopolskiego, które dwory położeniem swoim leżą po prawey ręce ulice, a po lewey ręce płace kx. Biskuba kiiowskiego, y tą ulicą idąc asz do ostroga, którym iest miasto Kiiowa okrażonie, a za ostrogiem mimo dwor Troianow przed ogrod iego do goscinea którym iezdzą do Owrucznego od bramy mieskiej, a przeszedszy ten goscinec u gorki na tą drogą leżaczey przez ogrod Jwanissow do miedzie, która dzieli ogrody Sacylow, gdzie w wierzbie znak uczynili, daley przez ogrod Kobrynow ztamtąd przez ogrod Maximenkow Proniow w koniec ogroda Soczkowiego w rzeczkę Kuderawiec, a przeszedszy w rzeczkę Kuderawiec a walkiem prosto do gory Szczykawice gdzie sie konczy grunt kx. Biskupa Kiiowskiego. A iż tam na tym walku postawiono kilka chałup, tedy przysądzili dawać kunic kx. Biskupowi Kiiowskiemu. Paszą też na błoniu dla bydła poddanych pospołu z mieyskym wolną kx. Biskupowi nakazali, od ktorego to wymierzenia gruntu obiedwie stronie iako kx. Biskup iako y mieszczanie do nass apellowali. Co się tkanie iurisdycyey cisz commissarze pokazali, aby iurisdycya nad tymi pomierzonemi gruntami y ludźmi na nich mieszkaiącymi kx. Biskupowi należała. A tym co tam teraz mieszkaią kx. Biskupa być nie chcą domy znosić albo przedawać pozwolili. A isz się pokazało że na ulicy Chruszczatyckiey iest czterey poddanych Biskupich y z domy a mianowicie Naumow, Lazuczyna wdowa, Arka y Piszczukowski, tedy też y te z ogrodami y z przylogłościami kx. Biskopowi przysądzili. Co się tkanie rybołowow uznali to cisz kommissarze nasz y isz kx. Biskupowi y succesorom iego wolno mieć y osadzać na swych grunciech takowe rybołow y dziesiążą ryby wedle dawnego zwyczaiu od nich brać. Także też y o rzezniki skazali że ie wolno mieć kx. Biskupowi na swoim gruncie, którey to maią być pod zwierzchnością y posłuszenstwem kx. Biskupim albo iego urzędniku y od bydłęcia po groszu nie komu inszemu maią dawać iedno kx. Biskupowi, iako o tym akt commissarski szerzey w sobie obmawią. Na roku tedy dzi-

sieiszym z teyże iuquizyciey y apellacyey przerzeczonych przypadającym•obiedwie stronie kx. Biskup sam przez się a mieszczanie kiiowscy przez ucciwych Dynisa Martionowica burmistrza, Martina Chilkowica, Samuiela Andrzeiowica y Wasila Macieiowica pisarza posłance y umocowane swoje przed nami się stawili y tey sprawy popierając dowody swe, ktorzych y pierwey przed nami y potem przed commissarzemi używali, powtarzali. A naprzod, kx. Biskup kiiowski iako strona powodowa załobliwie to nam opowiedzeł, że przywieleciow y funduszow koscielnych dostatecznych na dobra koscielnie nie ma, a ni mieć może, bo częstokroć tatarowie nie tylko Biskupstwo plundrowali, ale y sami biskupy w niewolę brali, zacym musi tylko z wiadomości ludzkiey y z swiadectw dobr koscielnych od przeszłych biskupow z roznych przyczyn y sposobow zaniedbanych bronić. Iednak nam ukazywał kopią przywieleiu klastoru kiiowskiego u ktorym na kilku miejscach wspomina ludzi Biskupich w miescie kiiowskim będących, skąd wywodził że zdawna w Kiiowie biskup ludzi y grunty swe miał, zacym tam w miescie y urzędniki swe miewał, na co ukazywał protesacyą na swego antecessora uczynioną y pozwow nie mało z przyznaniem gruntow na tegoż antecessora wydanych, ukazywał też zapisow ręcznych nie mało, gdzie mieszczanie kiiowscy sobie domy na gruncie Biskupim leżące przedawali. Nad to regestrami staremi dowodził, że y do dzisieyszego bardzo wiele mieszczan kiiowskich kunice, to iest czynsz ziemny, na znak zwierchnosci biskupowi dają, pokazywał y to. że y samem położeniem miesca wszystkie ten grunt, który idzie od gory Szczykawice aż do Dniepru słusznie kościołowi należeć ma, bo y teraz przy Szczekawicy grunt y koscieliszca albo znaki koscielne są, y na dalę pod Dnieprem kościoła katolickiego znak albo ruina ieszcze y teraz iest, skąd znać że ten wszystek grunt od kościoła do kościoła Biskupi był, zacym y iurisdyciya tam niekomu inszemu iedno Biskupowi należeć mogła. Gdysz tesz tam y mitropolit y archimandryta mają grunta swe przy swych cerkwiach y residencyach, na ktorych iurisdycyiey swey wolno używają, także y inszy biskupi nad te-

mi poddanemi, ktore w mieściech naszych mają a mianowicie y Biskup Wilenski w Wilnie, ad forum ktorego miastu Kiiowowi nadano prawo. Co się tknie wymiaru dwu setz łokci na cmyntarz y domy kapłanskie mienił to być mało, prosząc abyśmy więcej ziemie wymierzyć roskazali. Co się tknie karczem rzezników y rybołowow ukazował to kx. Biskup, że słusznieszego nad to aby mu wolno było na gruncie swym mieć rzeznika iakiego potrzebuie, także y karczmy wszelakie y przywodzi przywiley incorporationis księstwa kiiowskiego do Korony, ktorey do wszelakich wolności duchownych księstwa kiiowskiego są przyłączeni, ktorych używają duchowni koronni. Prosił tedy abysmy mu te wszystkie rzeczy decretu komissarskiego poprawiwszy przysadzili.—Z drugiey strony mieszczanie kiiowscy wywodzili, że acz kolwiek tego nieprzą isz niektorzy mieszczanie w Kiiowie płacą kx. Biskupowi kunice albo czynsze z dawna powinne czego y teraz nie bronią, wszakze aby te grunty, ktorych się kx. Biskup domaga, miały kiedy do biskupstwa należeć tego nigdy nie przyznawali okrom kilka chałup na dworzyszce biskupim zbudowanych, y opowiedali, żeby to było z wielką szkodą rzeczy Pospolitey y skarbu naszego; gdyby te grunty odeisc od miasta miały ktorych się mieszczanie (a żaden tego nie bronil) pobudowali y Biskupowie przeszli nigdy sobie tych gruntow nie przywłaszczali. Co się tknie iurisdycyey ukazowali przywiley prodku naszego, którym miastu Kiiowu prawo Maideburskie iest nadane y iurisdycya nad mieszczany tylko urzędowi mieyskiemu należy, a to dla bezpieczenstwa poddanych naszych, isz to miasto iest na ukrainie y dla większego porządku y obrony w mieście. Opowiedali przytym, iż żadney inney iuresdycyey w mieście Kiiowie nie było od założenia miasta, iedno mieiska, a ci mieszczanie, ktorey się pobudowali na tych grunciech, ktorych się kx. Biskup upomina, bywali y teraz są pod iurisdycya mieską, w mieście się o grunty domy sądzili, tamze zapisy darowizny, przedawania dział, zostawy, wyroki zeznawali, podatki y wszelakie powinności urzędowi y miastu oddawali. A na dowod tego ofiarowali się acta y registra mieyskie pokładać. Ofiarowali się tesz przytym przy-

sięgą tego podtwierdzić, iż zupełna y spokojna i iurisdyccya przy mieście zostawała a oney sobie w najmniejszey części Biskupi nieprzywłaszczali aż do tych czas. Opowiadali też y przykłady iż wiele miast koronnych, w których na grunciech osobom duchownym albo kościołom nadanych pobudowali się mieszczanie, wszakże z takowych gruntow czynsze ziemne komu należą oddawszy, domy na grunciech pobudowane u osoby świeckie iurisdyccyey mieyskiej podlegaia. Co się tćnie karczem wywodzili to, że oni karczmy miodowe piwne y inne od nas arendą trzymaia y z nich nam płacą, a kiedy by tam insze karczmy oprócz mieiskich być miały, tedy by to było z wielką szkodą ich iesliby przed się spełną arendę płacić mieli. O rzezniki też oddawali sprawę że y ci zdawna miastu należeli. O rybołowy nicz nie mowili, gdysz ich iako sami nie trzymaia, tak ich też nikomu nie bronia. Tamże obiedwie strone inquizycyie swiadectw przez commissarze słuhanych zawarte przed nass położyli.—My tedy z pany radami naszymi, przy boku naszym siedzącymi, przysłuchawszy się dobre tey wszystkicy sprawie y one dobrze zrozumiawszy y swiadectw na inquizycyey opisanych wysłuchawszy: Naprzod co się tćnie wymiaru tak na emyntarz przy kościele panny Mariey y gruntow przez commissarze obiechanych y kx. Biskupowi kiiowskiemu przysadzonych, w tym decret commissarzow naszych potwierdzamy y takowe grunty w decrecie commissarskim y tu wyszey w tym decrecie naszym oznaczenie kx. Biskupowi y capitule iego y potomkom ich na czasy wieczne przysadzamy y skazuujemy, aby takowe miejsca y grunty mieszczanie kiiowscy bez omieszkania y bez dalnego zatrudnienia kx. Biskupowi zarazem puscili y w nich go na potym nie turbowali. A któryby z mieszczan pod iurisdyccyą iego zostać by nie chcieli, tym ma być wolno czynsz zasiedziały zapłaciwszy do pierwszej niedziele adwentu blisko przyszley budowanie swoje znieść pod utraceniem tegoż budowania do rąk kx. Biskupich. A któryby też zostać chcieli to im broniono być nie ma. Co się tćnie iurisdyccyey w tym też decret kommissarski potwierdzamy, iż ci ludzie ktorey na grunciech Biskupich y kościelnych

siedzą, mają wszyscy należeć do iurisdycyey kx. Biskupiey, w czym go też mieszczanie trudnić nie mają. Tylko w tych czterech domiach y ogrodach, które są wyszey mianowane na ulicy Chrzeszatyckiey, osoby świeckie w nich mieszkające pod iurisdycyą świecką zostawiamy, z których czynsze kx. Biskupowi należeć mają. Wszakże w czasie niebezpieczeństwa albo naziadu nieprzyjacielskiego skazujemy, aby wszyscy obywatele kiiowski tak mieyscy iako y Biskupi byli pod sprawą y posłuszeństwem w rzeczach woiennych woiewody miejsca onego albo tego przy kim będzie na on czas zwierchność woienna w obroni miasta Kiiowa. Co się tknie karczem w miescie, o tośmy pierwszym decretem naszym byli sprawę zawiesili, azby się pokazało któreby grunty kx. Biskupowi należeć miały, także y rzeznikow przez commissarze kx. Biskupowi przysądzonych, tedy to naidziemy y skazujemy, isz na tych grunciech, wyszey opisanych y kx. Biskupowi przysądzonych, ma być wolno kx. Biskupowi mieć karczmy gorałczane, miodowe, piwne, wiane y insze wszelakie teraz zaraz iako y rzezniki swoje własne, czego mu mieszczanie bronić y onego w tym trudnić nie mają. Na ostatek co się tknie rybołowow o tych też decret nasz commissarski potwierdzamy, skazując isz ma być wolno kx. Biskupowi mieć swoje rybołowy. To iednak warujemy, aby ten wszystek decret prawu skarbu naszego także y woiewodskiemu nie szkodził w tych rzeczach, na ktoreby skarb albo woiewoda nasz słuszne prawo miał. Czego dla lepszey wiary pieczęć nasza do tego decretu iest przyciśniona. Działo się w Krakowie w piątek przed świętym Janem Krzycielem, roku Panskiego *Tysiąc szescstnego wtorego*, panowania krolewstw naszych Polskiego piętnastego, Szwietskiego dziewiątego.

Za sprawą wysoce wielebnego w Bogu kx. Piotra Tylickiego, Biskupa Warmiskiego, Podkanclerza koronnego.

(Извлечено изъ *aktów sądow assessorii koronney*, хранящихся въ Центральномъ архивѣ Царства Польскаго.—Кн. подъ № 59. Litter. E. Z. лист. 134—138.

Примѣч. Христофоръ Казимірскій назначенъ былъ кіевскимъ бискупомъ въ 1599 году. Такъ какъ въ кіевскомъ воеводствѣ православный элементъ мало былъ ослабленъ латинскою пропагандою, то положеніе здѣшнихъ бискуповъ, въ разсматриваемое время, было не завидное. Предшественникъ Казимірскаго, Іосифъ Верещинскій, за годъ до своей смерти († 1599) заявлялъ, что земли кіевскаго бискупства частію отъ татарскихъ набѣговъ опустошены, а частію „по безстудной зависти и ненасытности здѣшнихъ помѣщиковъ инвѣрцевъ и еретиковъ отъ каедры *отторжнуты и къ ихъ имѣніямъ присоединены,*“ и что „наконецъ находятся такіе люди въ семь воеводствѣ, кои не могли насильно забрать и себѣ присвоить чего либо изъ тѣхъ церковныхъ земель, коварными своими происками посредствомъ выдуманныхъ отъ себя и ложныхъ писемъ оныя занимають.“ (*Документы на имѣнія бискупства кіевскаго. Рукон. сборникъ, принадл. Кіев. дух. Акад.*).—Есть извѣстіе (*Frisius, de Episkopatu kioviensi*), что, вслѣдствіе такого бѣдственнаго состоянія кіевскаго бискупства, Хр. Казимірскій цѣлые 7 лѣтъ не посѣщалъ Кіева. Но едва-ли это справедливо. По крайней мѣрѣ, несомнѣнно, что Казимірскій началъ заботиться объ интересахъ своей каедры въ первое же время по полученіи ея. Такъ еще отъ 1600 г. намъ извѣстна его жалоба передъ королемъ на то, что кіевскіе мѣщане „мнгу kościoła Wniebowzięcia Pan-
„ny Mariey s ciosanego kamieniu rozebrali y na
„potrzebę swoię obrocili, placze kędy kościół był,
„czmintarz, domy kaplanskie, posiadli y zabudowali,
„rzeczy koscielnie s pustoszonego kościoła cathedral-
„nego y s. kościoła farnego tytułu ś. Katarzyny
„między się rozebrali y inszymi krzywdami rozma-
„tymi iego (Казимірскаго) uciążeli.... (*Acta są-
„dow assessorii koronej, за 1600 г.—№ 337.*—Въ
Центр. Арх. Царс. Польскаго).

Письмо Вельямина Рутскаго къ князю Николаю Христофору Радзивилу.

1603 г. фесп. 15.

Iasnie oswiecone xiąże, moi miłosciwy Panie.

Służby me iako naypilney odawam w łaskę mego miłosciwego pana.

Chociazs spodziewałem się prędzej ustnie niż listownie służby swe oddać w łaskę W. X. M., wszakże iż mi pan Anioł Odducy offerował okazyją i pewne przesłanie listow, nie zeszło mi się iei zaniechać, o czym żał mi żem przed tym nie wiedział tak distincte ieno in confuso, bo bych tak szczęściei rzeczy nie tak Rzymskie, o których od wielu inszysh dostateczną wiadomość W. X. M. mieć racyzsz, iako Greckie i inszych krajow wschodnich do wiadomości W. M., swego miłosciwego Pana, przynosił. Status rerum w Grecyi, skąd co miesiąc wiadomość miewamy, iest postaremu. Tych dni przeszłych Magnates tak rzeczeni w Peloponezie spartani, których strany turek aż do tych czasow posiesć nie mogł, bo zasiedli meisca nie dobyte nad morzem, szkody wielkie tak Turkom iako y niebożętom chrzesecyanom poczynili, czynią professiā perpetuae militiae et libertatis, z Turkiem żadnych pactow nie chcą, są waleczni, mają swoię rzecz pospolitą y dobrze poradną, kraie przyległe są ich własnie, bo turczyn y godziny bezpieczny być nie może, mogliby posiesć wielką część Peloponesu ieno zatrzymać nie mogą, exercucye tylko czynią. Przyiachał też sam do Rzymu metropolit Larysky, ieden ze 12, co Patryarchę obieraią, osoba stateczna, antiquae probitatis, uczynil iuz professionem fidei i podał obidiencyą sedi Apostolicae suo tylko nomine. Mamy wielką nadzieię o nim. Winę mu dali Turcy, że miał porozumienie z Michałem i posyłał mu piędzy, co się przydało i inszym głównieyszym Metropolitom, iako Cotakuzęno, który teraz iest u Cesarza, umknął tedy on iako y inszy facti compotes. Wszakże ten z Laryszy że namniei tego

uczestnikiem nie był y Turcy nań nie mają sufficientia ani probabilia iudicia ieno suspicije niektóre, wszakże on im nie dowiedzał, teraz go rewocuią ad propriam sedem, ieno on znać iakies insze intentum ma, co się clare mamy, że on de modo unionis Ecclesiae orientalis z kościołem Rzymskim tractuie, y o sposobie iako by Turka wyprzec ieśli nie ze wszystkiei Grecyi, saltem z Peloponezu, dochodzimy tego zład że tenże wespoł z Ieremiaszem przed kilkanastą lat, bywszy wsprod w kraiach naszych i w Moskwie, starali się o unią, i główniejszy iuż mieli z sobą porozumienie y posłani byli niektorzy o to do Rzymu y iuż w Korcyrze byli, trzech dni morzem od Tarentu, ale iakies niecnota rady ich odkrył w Constantinopolu y dla tego Ieremiasz był z swoiey stolice wyzuty i insze podobno przy nim, y tak się rzecz w ten czas rozchwiała, teraz occasione huius exilii podobno o tym że tractuie, z drugą stronę ociec naświętszy wszystko mu pozwolił o co prosił, co inszym Biskupom Greckim, uciekaiącym się do Rzymu, nie czyni. Nad to do Krola Hiszpańskiego ztąd iedzie y stara się, żeby miał z collegium naszego iakiego Theologa za tłumacza, ktoremu by się mógł zwierzyć sekretow swoych, i iuż iednemu z towarzystwa naszego offerowano to a superioribus; są i insze konjektury; koniecznie est aliquid in re, by nie był turczynna szyiach ich nie trudnoby o iedność Kościoła świętego, nasza to tylko Ruś uporna, która od błędu odstąpić nie chce, wymawiając się Grekami; acz i to prawda w wyspach Greckich, ktore są pod Wenetami, iako Kreta, Korcyra, Zacynt y insze tym podobne kędy Grecy conwersaią cum latinis, iest immortale odium contra latinis. Ci zasie ktorzy są pod turkiem iako są simpliciores tak też mają tractabiles, i łatwie im wszystko perwadować. Pan woiewoda Kiiowski iakies Academyie na Wołyniu fundować chce, rozesłał po Grecyi o professorsy, ale tam teraz z święcą nie naidzie, iako od Boga odstąpili imperium, libertus, litere, które na wszystek swiał posyłali, zamnęli. Z wyspy Naxu, która iest una ex cyclodibus, pisał ociec do syna swego, którego miał tu w collegium, iesliby chciał iachać do knez Wasila, tak oni zową Pana woiewodę Ki-

owskiego, żeby iachał i sam mu nie odradzał, wszakże iachał on wprzod do domu. Mieli Grecy dwu uczonych, ktorých mieli pro primis doctoribus Ecclessiae, to iest Meletium Patriarchę Alexandryiskiego y Margunium Biskupa wyspy Cyrygu, ci teraz niedawno ieden po drugim w krotce pomierli..... teraz nikogo nie maia, wszytska nauka Grecka teraz zostala w naszym collegium, ktoremu się stawi srogim nieprzyiacielem Arcybiskup Philadelphii, ktory ma residentyą w Wenetyi, i inszych podburza na nich nawet samego Patriarchę, lecz consilia inpiorum da Pan Bog dissipabuntur. Tom miał na ten czas pisać do W. X. M. mego miłosciwego Pana, ktoremu się powtore z słuźbami memi oddawam iako napilney. Data z Rzymu. Febr. 15. A 1603.

W. X. Mści mego Miłosciwego Pana
naynizszy słuźebnik

Jan Wielamin Rutski.

Адресъ: *Iasnie oswieconemu xiazęciu, memu miłosciwemu Panu Iego mości Panu Mikolaiowi Krzystofu Radziwiłowi na Olyce i Nieświżu, Hrabi Szydłowcu i Micu, woiewodzie Trockiemu.*

(Съ подлинника, хранящаюся въ Имп. Публ. Библ.; Колл. автографовъ и грам. № 233. лист. 108).

XXIV.

Письмо польск. короля Сигизмунда III къ Кіевскому (униатскому) митрополиту Ипатію Поцѣю ¹⁾ относительно избранія кіево-печерскаго архимандрита.

1603 г. декабр. 23.

Żygmunt III z łaski Bożej król Polski, wielkie xiąże Lithowskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inslantskie, a Szwecki, Gottski, Wandalski dziedziczny król.

¹⁾ На письмеѣ есть надпись, свидѣтельствующая, что оно адресовано было къ митрополиту Поцѣю (самый адресъ оторванъ).

Wielebny w Panie Bodzie Oycze. Uprzeymie nam miły. Mamy za to, że doszła Uprzeym. waszey wiadomość o śmierci pana wojewody Wołyńskiego, zaczęm zdało się nam znowu do xiędza Biskupa Kiiowskiego dać pisanie nasze około electiey Pieczarskiej Archimandriej. Posylamy Uprz. twej tego pisania kopia, s ktorego sprawisz się co o tem do xiędza Biskupa piszemy. Sam tesz nie zaniechasz w tych rzeczach starania iakiebyć mogł czynić. Pan Bog niechay sam prowadzi sprawę te podług upodobania swego. Zyczymy zatym Uprz. twej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Krakowie, dnia XXIII miesiąca grudnia. Roku Panskiego M. D. C. III. Panowauia krolestw naszych Polskiego XIV, Szwedzkiego X.

Sigismundus Rex.

(Съ подлинника, хранящагося въ архивъ греко-уніат. митр. при Св. Синодъ, подъ № 167).

Примѣч. Волынскимъ воеводою, скончавшимся въ 1603 г., былъ князь Александръ Константиновичъ Острожскій. Въ предисловіи къ Октоиху, изд. 1604 г. въ Дерманскомъ монастырѣ, находится слѣдующая замѣтка о немъ: „Въ лѣто 1603-е, декабря 2-го дня, преставился благочестивый князь Александръ, воевода Волынскій, сынъ благовѣрнаго князя Константина; велиій плачь и жалость отцу же и чадамъ остави; *найпаче же христіаномъ, вси бо бяху чающе помощь тѣмъ получить въ бѣдахъ и юнкнѣяхъ, одержавшихъ Христову церковь.*“ Замѣчательно, что приведенное нами письмо Сигизмунда III относительно избранія кіево-печерскаго архимандрита (король долгое время—до 1605 г.—не хотѣлъ утверждать въ этомъ званіи избраннаго православными Е. Плетенецкаго) вызвано было смертію князя Александра Острожскаго. Это дастъ основаніе думать, что означенный князь былъ однимъ изъ жаркихъ противниковъ латино-уніатской партіи, пытавшейся захватить въ свои руки богатую кіево-печерскую обитель.

Выпись изъ трибинальскихъ книгъ, заключающая въ себѣ желобу Виленскаго братства за отобраніе книги *Θρηκος*.

1610 г. іюля 28.

Выписъ скихъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни от-
правованныхъ.

Лѣта нароженя сына Божого тисеча шесть сотъ деся-
того, мѣсяца іюля двадцать осмого дни.

Предъ нами судьями головными на трибуналь у великомъ
князстве литовскомъ з воеводствъ, земли и поветовъ на рокъ
теперешній тисеча шесть сотъ десятый обраными, постано-
вившес е очевисто у суду, ихъ милости панове старостове
братства церкви места Виленскаго релии греческой подали ку
вписаню до книгъ головныхъ трибунальныхъ жалобу свою,
которую вписуючы слова до слова таксе всебе маеть: Мило-
стивые панове і судей головные трыбунальные. Мы старостове
братства церковного виленскаго, релии старожитной кгрецкой,
Миколоай Быховець и Иванъ Кроха, земляне повету Троцкого
и Ковецкого, также духовные тогожъ братства Виленскаго име-
немъ своимъ и всее брати наше, до того братства належа-
чимъ, оповѣдаемъ и обтеажливе жалуемъ вашей милости, на-
шимъ милостивымъ паномъ, на бурмистровъ сегорочныхъ, а
меповите на пана Бартомея Шарная, а пана Лукаша Бондина,
а при нихъ на Леона Мамонича райцу и на Игнатя Дубовича
лавника, о то, ижъ они не преставають опресыи и пренагаба-
ня чпнити намъ людемъ, старожитное релии греческое, не тылко
чоловеку местскому до братства нашего належачимъ, але и
на духовныхъ, шляхте и рыцарству до братства Виленскаго
належачимъ: такъ року прошлого яко теперешнего турбованемъ
о кгрунты наши братские правомъ, привилеями и констытуціями
сеймовыми (огражденными), яко о друкарню нашу братскую,
когорую за волностями и привилеями господарскими маемъ

презь вредъ свой ку узрушеню покоя посполитого переказу чинятъ, яко и въ року теперешнемъ тисеча шесть сотъ десятомъ мѣсяца мая двадцать первого дня, подъ отправованемъ судовъ ваш. мил. головныхъ трибунальныхъ, што были дали до интроликованя интрылякатору, на име Михайлу Нерцу, тутъ вместе виленскомъ иноцы наши монастыра церкви нашое Светого Духа, на имя отецъ Селивестръ иеродияконъ и Дмитрей клирыкъ, книжокъ *ляменту церкви нашое востоднез* тридцать шесть, которые отписаны суть отъ старшихъ духовныхъ нашихъ на разные шрыпти з друкарни Мамоничевое выданные, показуючи втомъ невинности зъ обяненемъ артыкуловъ веры нашое старожитное греческое с писма старого и новаго тестаменту, докторовъ и концылевъ вселенскихъ, даючи о собе ведомости и доводечы, яко спочатку отъ Христа Спасителя нашого такъ и до того часу веру светую ненарушне въ себе заховуети и сыновъ своихъ такъ а непшачей визнавати учыти, приводечы то каждому ку ведомости, з друку нашого выдали; то найтые помененые особы, ничого се не оглядаючи на срокости права посполитого, у того интроликатора тыхъ книжокъ тридцать и шесть свовольне и безправне въ року теперешнемъ шесть сотъ десятомъ мѣсяца іюня тринадцатаго дня побрали, о што духовные наши, яко люди спокойные, нехотечися з ними управный поступокъ заводити по килка разъ до нихъ ходили, упоминаючи ихъ, абы тые книжки яко ихъ власные вернули, нижли они панове бурмистры одинъ на едного вскладаючи през килка недель слушного отказу учинити не хотечы ажъ и до того часу на отказъ задерживаючи вернути не хотели и не вернули, а на веть што се николи незаходило заказали абы такихъ книжокъ подъ петмя тисечми золотыхъ червонныхъ ништо не куповаль ани продаваль, а ижъ в тымъ великая опрессыя препагабания отъ нихъ бурмистровъ намъ людемъ старожитное релии кгречкое надъ права, статута, привилей, констытуции сеймовые и декрета судовъ головныхъ трибунальныхъ дѣется, о которую опрессию подъ отправованемъ тутъ судовъ

в. м. учиненныхъ мовить п на нихъ показать хотечы просимъ, абы тое оповедане п жалоба наша до книгъ в. м. записана была, што есть записано, с которыхъ и сесь выпись подь печатью земского воеводства виленского братству виленскому есть выданъ. Писанъ у Вильне.

Янъ Коленда, виленскій писарь.

(Съ подлинной выписи, находящейся въ Архивъ Виленскаго Свято-Духова монастыря, въ связкѣ документовъ, подь № 32).

Примъч. Подь упоминаемую въ жалобѣ Виленскаго братства книгою—*Ляментъ церкви Восточное*—разумѣется извѣстное сочиненіе Мелетія Смотрицкаго, изданное въ 1610 году, подь заглавіемъ: *Θρησκωτο ιεστ Λαмент ιεδυney ś. Powszechney Apostolskiej Wschodniej Cerkwie, z objaśnieniem Dogmat wiary. Pierwiy z Gracckiego na Słowienski, a teraz z Słowienskiego na Polski przelożony przez Theophila Orthologa, teyżє swiętey Wschodniej Cerkwie syna. W Wilnie. Roku Panskiego 1610.*—Въ этомъ сочиненіи яркими чертами изображается бѣдственное положеніе южно-русской православной церкви, до котораго она доведена была латино-уніатскою партією, опровергаются клеветы, возводимыя на православныхъ, защищается право ихъ вѣроученія и выставляется на видъ неосновательность нѣкоторыхъ догматовъ римско-католической религіи. Особенно сильно воружается Смотрицкій противъ излюбленной католической доктрины о главенствѣ папы. Въ третьемъ отдѣлѣ своего сочиненія, исключительно посвященномъ опроверженію *samowłasney zwierchności Biskupa Rzymskiego* (лис. 30—68), онъ, между прочимъ, пишеть: „не безбожный ли это голосъ—говорить о слабомъ п смертномъ твореніи: *владычество твое—владычество вѣчное, ибо ты велий естъ Господь и велия крѣпость твоя и величію твоему нѣсть конца?* Не есть ли эта гордое тцеславіе превозносящагося надъ всѣмъ противника Божія: *Дадєся ми всяка власть на небеси и на земли, мнѣ иноплеменницы поклонишася?*—Скажи мнѣ,—Христомъ умоляю тебя,—скажи мнѣ, слынь мой, неужели твой самодержецъ римскій есть единородный Сынъ Божій, творецъ всего міра, спаситель человѣческаго рода?“... Нѣтъ, отвѣчаетъ, авторъ *Θρησκωτα*, папа есть обык-

новенный человекъ и, подобно всѣмъ людямъ, склоненъ ко грѣху; онъ можетъ впасть и въ симонію, какъ *Бонифатій IX* и всѣ теперешніе (папы); можетъ склоняться и къ ереси, какъ *Ливерій*, *Гонорій* и всѣ теперешніе; можетъ и блудодѣйствовать, какъ *Іоаннъ XI* и многіе изъ теперешнихъ; можетъ быть и подлопоклонникомъ, какъ *Марцелинъ*; и дѣтей рождать, какъ *Іоаннъ VIII Амьельчикъ*; (словомъ) можетъ дѣлать все, что дѣлаетъ каждый изъ людей, но не то, что принадлежитъ Богу, чуждому всякаго грѣха“ (36 л.) „Папа не святой, не благословенный, не праведный, а губящій души льстецъ, надутый баловень міра сего и гордый сластолюбецъ“ (48 л.).—Въ IV отдѣлѣ своего сочиненія (отъ л. 69 до 80) авторъ *Фрѣво* самыми темными красками рисуется современное ему состояніе римско-католической церкви, вообще, и въ частности жизнь бискуповъ, ксендзовъ и прочихъ духовныхъ лицъ. Характеристика состоитъ главнымъ образомъ въ подборѣ мѣстъ изъ сочиненій разныхъ писателей, не одобрительно отзывавшихся о римской церкви. Такъ, напр., на л. 69—70. Смотрицкій приводитъ выдержку изъ стиховъ *Петрарки*, который говоритъ: „Римъ источникъ несчастій, домъ полный гнѣва, школа заблужденій, церковь, волнуемая ересями, Вавилонъ, откуда плыветъ въ разныя стороны множество несчастій; мать предательствъ, мучительная темница для добрыхъ, защита порочныхъ, пекло для живущихъ и т. п.... Нѣтъ тамъ никакого благочестія, никакого почитанія имени Божія, о справедливости не можетъ быть и помина: потому что какое можетъ быть мѣсто для правды тамъ, гдѣ все наполнено сластолюбіемъ?... На 70—71 л. находится выдержка изъ сочиненія *Мантуана*, гдѣ, между прочимъ, говорится: „Кто хочетъ вести благочестивую жизнь, тотъ долженъ удалиться изъ почтеннаго (*wielebne-go*) Рима, гдѣ все свободно можно дѣлать, нельзя только быть добродѣтельнымъ.“ На л. 72—73 находится выдержка изъ соч. *Гаранзы*, гдѣ о состояніи римской церкви читаемъ: „какъ велико сластолюбіе священниковъ, особенно занимающихъ высшія должности, сколько нечистотъ всюду накопилось, какова спѣсь и тщеславіе, сколь велика надменность и порочность, какое непониманіе самихъ себя и не знаніе христіанскаго ученія, какъ бѣдно (болѣе из-

мышленное, чѣмъ дѣйствительное) богослуженіе, какъ испорчены нравы....,—объ этомъ нѣтъ нужды много говорить, ибо мы видимъ, что (католическіе духовные) такъ открыто и явно грѣшатъ, какъ будто бы ищутъ въ порочной жизни своей славы.—На 73—74 л. находится выдержка изъ Бердарда, который говоритъ, что въ римской церкви „самыя должности церковныя обращены въ позорную куплю и продажу, въ нихъ ищутъ не спасенія души, но роскоши и богатства. Для этаго постригаются, для этаго часто ходятъ въ костелы, отправляютъ миссы, поютъ псалмы. Въ настоящее время за бискупства, архидіаконства, аббатства ведется борьба и церковные доходы обращаются на роскошь и суету. Остается, чтобы явился человѣкъ грѣха, сынъ погибели, демонъ не только дневной, но и полуденный, который мало того, что измѣнился бы въ ангела свѣта, но и превознесся бы надъ всѣмъ, назвался бы Богомъ..... Въ настоящее время распространяется по всему церковному тѣлу зловонный нарывъ, и чѣмъ шире—тѣмъ безнадежнѣе, и тѣмъ опаснѣе—чѣмъ глубже. (Дошло уже до того, что) слуги Христа служатъ антихристу.... Духовные! вамъ ввѣрена церковь Божія, вы называетесь пастырями, а на самомъ дѣлѣ вы *хищники*, недовольствующіеся волною и молокомъ своихъ овецъ, но жаждущіе ихъ крови“..... Далѣе (во второй части того же IV отдѣла) Смотрицкій, указывая на часто повторявшееся латино-уніатскою партіею мнѣніе, что *Богъ отдалъ Восточную церковь въ поганую неволю туркамъ за неповиновеніе римскому папѣ*,—опровергаетъ его слѣдующимъ образомъ: «О всемъ промышляющій Господь для того и отдалъ Греческую церковь въ неволю, чтобы она не пила изъ кубка неурядицъ великаго Вавилона (*z kubka nierządu Babilonu wielkiego*). Для того она попала въ языческія руки, чтобы, всегда находясь подъ крестомъ, не увлекалась гнусными и душегубительными наслажденіями; для того она отдана въ рабство, дабы страдая на землѣ тѣломъ, могла въ судный день спасти свою душу. Скажи мнѣ, высѣкомѣриѣйшій вавилонскій дворянинъ, что полезнѣе для Восточной церкви переносить—*настоящее ли турецкое рабство, или власть надъ собою папы?*»—Смотрицкій рѣшаетъ, что гораздо легче

нести первое. «Турокъ—говоритъ онъ,—который не знаетъ пути ко спасенію и всегда ходитъ вомракѣ невѣдѣнія, подчинилъ себѣ только тѣло и внѣшнія блага, папа же высокоомѣрнымъ вихремъ своего духа загасилъ бы познанный и принятый свѣтъ евангелія, подчинилъ бы своей власти и тѣло и душу, какъ внѣшнія, такъ и внутреннія блага. Турокъ, будучи самъ не правовѣрующимъ, дозволяетъ своимъ невольникамъ исповѣдывать чистую и не поврежденную христіанскую вѣру съ свободою совѣстію; папа же хочетъ вмѣстѣ съ нами покорить себѣ и вѣру нашу. Турокъ овладѣлъ суетными благами міра сего, а папа вмѣстѣ съ благами міра сего желаетъ во влечь въ рабство и духовныя богатства, т. е. добродѣтели. Турокъ, будучи самъ богохульникомъ и безбожникомъ, не возбраняетъ своимъ невольникамъ держаться истинной вѣры и богомыслія; папа же, будучи изобрѣтателемъ богохульства и покровителемъ безбожія, старается обезобразить этимъ и подчиненныхъ ему. Турокъ тиранъ въ свѣтской политикѣ, а папа тиранъ въ церкви Божіей, о чемъ свидѣлствуютъ вышеупомянутые, достойные вѣры рассказы (о папахъ) и всеобщій опытъ народовъ. Находясь въ турецкой неволѣ, восточные края безъ всякихъ измѣненій держатся спасительнаго евангелія Христова и благочестивыхъ уставовъ св. отцевъ; при римской же свободѣ нужно было бы не только нарушать истинное преданіе св. отцевъ, но и сдѣлать насиліе (gwałt) самому евангелію. Здѣсь (въ турецкихъ владѣніяхъ) непорочная Восточная церковь ничего не знаетъ о Пнеагоровомъ чистиличномъ огнѣ, не причастна святоткрадству животворящей крови Христовой, не клеветаетъ на Бога по—савеліански, а на Христа по—несторіански, не посвящаетъ свѣчей, ягнятъ, молотковъ, не креститъ колоколовъ на поруганіе спасительнаго таинства, не разсылаетъ по всему свѣту ящпковъ (skrzyn), продажныхъ отпустовъ и индулегенцій, имѣющихъ цѣлю ослабить заслугу смерти Христовой, не корыстуется милостивымъ или лучше золотымъ лѣтомъ, въ которое Римъ, или вѣрнѣе папа, со всего земнаго шара собираетъ себѣ золото на свидѣтельство въ день судный, не кланяется туфлямъ, башмакамъ и всякимъ штанамъ (szagawagam) и не цѣлуетъ ихъ. Кромѣ того свирѣп, волынки, бубны,

трубы и другіе смѣ подобныя карчемныя дудки и орудія, также лицемѣрныя бичеванія, посвященія пепла и огня, зелья и розъ, и прочія вымыслы, чрезъ которые хулятся имя Божіе,—все это (своественное римской церкви) совершенно не извѣстно въ церкви Восточной“ (л. 82—83).

Написанное въ такомъ анти-уніатскомъ духѣ, и при томъ написанное живо, увлекательно и для того времени весьма научно ¹⁾, сочиненіе М. Смотрицкаго не могло не произвести въ средѣ борющихся изъ за религіи партій сильнаго впечатлѣнія. Православные съ восторгомъ встрѣтили книгу Смотрицкаго, сравнивали ее съ твореніями Златоуста, заявляли, что готовы за нее пролить свою кровь; а самаго автора называли *отцемъ православія, ателомъ Божиимъ* и окружали всевозможными почестями.—Совершенно иначе взглянула на сочиненіе Смотрицкаго латино-уніатская партія. Она увидѣла въ талагтливо написанномъ *Θρησος* въ не только гнусныя клеветы противъ намѣстника Іисуса Христа—папы, но и анти-правительственныя тенденціи, заявивши, что книга благо пріятствуетъ врагамъ отечества (православнымъ москвичамъ, съ которыми Польша вела въ то время войну) и что авторъ ея государственный измѣнникъ. Высказавши такое мнѣніе о книгѣ Смотрицкаго, латиноуніатская партія вооружилась противъ нея не только научнымъ орудіемъ, но пустила въ ходъ и полицейскія мѣры. Въ то время, когда знаменитый польскій писатель П. Скарга издавалъ направленное противъ *Θρησος*'а сочиненіе: *Na treny i lament Theophila do Rusi Greckiego nabozenstwa przestroga* ²⁾—Сигизмундъ III прислалъ изъ подъ Смоленска, гдѣ онъ въ то время находился, приказъ сдѣлать обыскъ въ Виленской русской типографіи св. Духа, печатающей возмутительныя книги и пасквили; подо-

¹⁾ Въ *Θρησος* находятся ссылки на 143-хъ писателей.

²⁾ Спустя два года послѣ выхода въ свѣтъ означенной книги Скарги, появилось другое, направленное противъ *Θρησος*'а сочиненіе, вышедшее изъ подъ пера *Ильи Моравовскаго*: *Paregoria albo utolenie uszczypliwego lamentu nmiemaniau cerkwie ś wschodniej, zmyślonego Theopliła Orthofoğa. Wilno 1612*

зрительныя вещи и книги велѣно забрать и сжечь, типографовъ посадить въ тюрьму, а шрифтъ одобрать. (*Очеркъ истор. города Вильны. В. Г. Васильевскаго. I. 74*).

Помѣщенная нами жалоба Виленскаго братства сообщаетъ еще нѣсколько данныхъ, характеризующихъ отношеніе латинско-уніатской партіи къ книгѣ Смотряцкаго.

XXVI.

Письмо къ польскому королю Сигизмунду III православныхъ Перемышлянъ съ просьбою объ устраниніи съ епископіемъ уніата Крупецкаго и возведеніи на нее лица, ими избраннаго.

1611 г.

Najasnejszy miłosciwy królu, Panie Panie nasz miłosciwy.

Nanizsze służby y wiernie poddanstwa nasze Waszey K. M. pilnie Panu naszemu miłosciwemu w laskę miłosziwią zaleczamy.

Iako zawsze, miłosziwy najasniejszy królu, Panie, Panie nasz miłosziwy, s tak zaczego y pamiętky a niesmiertelney sławy godnego przedsięwzięcia y szczęśliwego w nim z łasky Bożey powodzenia waszey krolewskiej mosci, Pana Pana naszego miłosziwego, zwykli się czieszyć, tak i teraz nimamy w siebie nicz požadnejszego, iako aby Pan Bog wszechmogący w skutecznym tam tey monarchiey postanowieniu waszę krol. mocъ Pana naszego miłosziwego poczeszywszy, w dobrym rdrowiu z wielką wszystkieu korony poczechą do nas nainizszych sług y poddanych W. K. Mosci, iako nayrychcey wasze krolewską M., Pana naszego miłosziwego, przyprowadzicz raczył: do they zyczfiwosci przeciwko waszey krolewskiej Mosci zaraz, na początku panowania Waszey Krolewskiej Mosci zawzjętey, niemało ochoty y pobudky odprawa poslow woiewodstwa Ruskiego pod Smolenskiem we wszystkim zdobia..... otuchą nam przyczynila, w ktorey chocъ za uniżoną prozbą poslow naszych y nas

samych wasza Kr. Moszcz, Pan nasz miłosziwy, raczyles tę prozbę naszą o episkopią Przemyską do seymu blisko przyszłego otłóżycz, chcząc nas przy starodawnych zwyczajach, prawach y wolnościach naszych, od swientey pamięnczi Antecesorow waszey K. M. y samego K. M., Pana naszego miłosziwego, benigne nadanych y potwierdzonych, uniżone slugi y wiernie poddane swoje zachowacz. Ten iednak czlowiek pan Krupecki w ziemi naszej Przemyskiej a zgoła we wszystkim woiewodstwie Ruskym przed tem niesłychany, niewidany y nieznaiony, na to władycztwo albo raczey iakochmy zrozumieli na sumnienia, zwyczaie starodawne y prawa nasze, snadz nad wolią y wiadomosc waszey Krolewskiej Mosczi, następowacz y thurbowacz nas nie zaniechywa y nie przestawa. Uniżenie tedy y teraz iako wierni poddani waszey K. M., Pana naszego miłosziwego, przez posły nasze urożonych Pana Marczina Rytarowskiego przez ktoregochmy perwey obietniczę miłosziwą pod czas expediciei Wąszey K. M., Pana naszego miłosziwego, otrzymali, żes nam Wasza K. M. indigeni naszego sposrodku nas człowieka godnego na Episkopią ubogą naszą, a prawie nezoplakaną, miłosziwe podacz miecz raczył,—a teraz przydawszy temuż panu Rytarowskiemu sposrodku nas obranego pana Bogdana Radyłowskiego, pilne y uniżenie a prawie z płaczem serdecznym prosimy wszyscy y żebrzem, abys Wasza K. M., Pan nasz miłosziwy, zmiłowacz się nad nami strapionemi wiernymi poddannymi swemi raczył, bądź onego zarazem zniesieniem, bądź też (listami) swemi panskimi krolewskymi s kanceliaryie swojej napomniec go, aby od tego władycztwoa supersedował y nas więczyez iuż żadnemi sposoby nie turbował, w ktore żesmy mu intermissiey niepozwolili, iako temu, ktory, pomiacząc wolią y roskazanie Waszey K. M., gwałtem się na nie wdzerał. Rozumiemy to o swiatobliwey y miłosziwey dobrotliwosci waszey krolewskiej mosczi, Pana naszego miłosziwego, za contradiczyą wolei waszey k. moszi rozumiecz nie będziesz raczył, a też nas wszystkich do roskazygnienia przez sąd waszey k. mosczi na seym blisko przyszły według miłoszywey łasky swey krolew-

skiej, iuż nam przed tym przez posły nasze oznaiemiony, od-
łożycz to będziesz raczył. Na który to seym stawicz się y o
też uniżenie y s płaczem procicz wasze k. m., Pana Pana na-
szego miłosziwego, iestesmy gotowi, niez niewątpiaćz w miło-
sziwey łasce waszey K. M., Pana Pana naszego miłosziwego,
że ie przed maiestatem waszey k. m. w prozbach naszych ied-
nostaynych odniesiemy, czomy wszyscy iednostaynie z otwaze-
niem gardł y wszyskish maietnosci naszych przy dostoiestwie
waszey kroiewskiej mosczi, Pana naszego miłosziwego uniżo-
nemi służbami y wiernym poddanstwem naszym zasługowacz y
za długo fortnune panowanie s poczechami pomyslmeni Pana
Boga wszechmogącego zawsze y nieprzestanie prosicz sąchmy
y będziemy powinni. Stym uniżone służby y wiernie poddanstwo
nasze waszey k. mosczi, Panu Panu naszemu miłosziwemu,
iako nayuniżeney oddaiemy. Dan w Somborze, dnia 11 apreła.
1611 r.

Waszey k. mosczi, Pana Pana naszego miłosziwego, wier-
ni poddani y uniżeni sładzy.

*(Съ современной составленію письма копиі, хранящейся въ
библіотекѣ Перемишльскаго собора).*

Примѣч. Для поясненія настоящего письма
считаемъ не безынтереснымъ привести слѣдующія
выдержки изъ рукописи униатскаго митрополита
Л. Кипшки, помѣщенныя въ *Сводной Галицко-рус-
ской мѣтописи* Петрушевича: Post fata Kopysten-
skiego zaiachał episkopią Przemyką A d a m S t a d-
n i c k i Kasztelan Kaliski starosta Przemycki, konku-
rował o nią przez tegoż kasztelana J a n C h ł o p e c-
k i, ale nie otrzymał, dano tedy Athanazemu Kru-
peckiemu y zesłany anno 1609 do podania komor-
nik Krasicki, ale kasztelan nie ustąpił, został tedy
król z Moskwy drugiego komoruika anno 1610
Stanisława Myszkę, ale on z Chłopickim armata
manu niedopuszczał, musiał tedy Athanazy iezdzić
na Moskwę do króla, y tam potrzezie komornik
tenże Myszka naznaczony y listy senatorskie przy-
wiozł, odkładał od nowego lata aż do przewidnego

poniedziałku, którego deklarował oddać te episkopię, ale gdy przybył Jan y Mikołaj Chłopeccy, Jan Kuleczyński, Marcin Rytarowski, Bazili Terlecki, Mikita Ustrzycki, Stefan Radyłowski y Stefan Czerniecki z kupą ludzi od kasztellana nie dopuścili z Dimitrem Burdą, Dimitrem Sidorskim, y Teodorem Tatomirem Duchownemi; miał listy od Jana Zamoyskiego, arcybiskupa Lwowskiego, Stanisława Siecińskiego biskupa Przemyskiego, Szczęsnego Kryskiego podkanclerzego koronnego, Stanisława Wapowskiego kasztelana Przemyskiego y Xiężney Ostrozkiej wojewodzinej wołyńskiej, tudzież Stanisława Żółkiewskiego, wojewody kijowskiego, hetmana koronnego, Lwa Sapiehi kanclerza W. X. L. y Jana Boboli podkomorzego koronnego, ale on tego nie słuchał. Uczynił tedy protestacyą w Grodzie Żydaczewskim Athanazy 1611 feria sexta post Dominicam Exaudi

Było zas concurentow po Kopystenskim cztery: Radyłowski, Lityński, Kopystenski i Chłopecki, których obranych praesentowano królowi y zalecono Krupeckiemu romani ritus, ale on będący przy kancylaryey wielkiej, na siebie wyprawił, miał y Chłopecki przewiley ale z nim w drodze zmarł... Ci zaś którzy Krupeckiego anno 1610 nie dopuszczali hi sunt: Demetrius Sidorski Praemisliae, Demetrius Burda, Dubecensis Decanus, Petrus Jurkiewski, Joannes Mikoławski, Theodorus Tatomir, Thomas et Jacobus capitulares. Nobiles vero hi: Martinus Rytarowski, Theodorus Sozański, Andreas Solarski, Joannes Monasterski, Joannes et Nicolaus Chołopeccy, Joannes Paulus et Joannes Lityńscy, Stephanus et Bogdanus Radziłowiczi, Martinus, Alexander, Terapon Błahowscy, Nicolaus, Lucas Lityński, Theodorus, Alexander, Andreas, Gabriel, Hyacinthus Kopystenscy, Theodorus Winnicki, Basilius Terlecki, Adamus, Basilius, Samuel Lityńscy, Joannes, Theodorus Gregorius Popielowie, Martinus Ustrzycki, Gregorius Kobylanski, Joannes et Basilius Bandrowscy, Theodorus Wysoczanski, Petrus Rogozinski, Joannes et Gregorius Sozańscy, Joannes Krynicki, Joannes, Gregorius, Joannes Kulczyccy, Petrus, Alexander Sulatyccy, Michael Lityński, Joannes Czaykowski, Theodorus Kobylanski, Basilius Majkowski, Timoteus Kulczycki,

Joannes Sozanski, Theodorus Komelowski, Demetrius, Petrus Horodynscy, Paulus Popiel, Joannes Ilnicki, Rybczyc, Gregorius Popiel. Joannes vero Hulaniecki erat partium uniti Athanasii Krupecki.

Нѣсколько свѣдѣній о борьбѣ православныхъ Перемышлянъ съ Аф. *Крупецкимъ* можно найти еще въ изданномъ 1612 г. сочиненіи Андрея *Сускаго*: *Declaratio statutorum coronarum o rozdawaniu dygnitarstw kościelnych y Beneficij Ruskich*. Здѣсь въ предисловіи *do Ligezy*, между прочимъ, говорится: „Teraz nasza Przemyska ziemia, w którey W. M. Pan ieden iako i ia obywatel, po pierwszym uspokoieniu mieszać się zaś od ludzi Religiey Greckiey poczęła, zwłaszcza w ten czas kiedy król J. M. Pan nasz woyną Moskiewską iest zabawiony, J. Mśc. też Panowie inszemi Rzeczy pospolitey sprawami pod niebytność króla J. M. zatrudnieni są, albo wiem Przemyślanie nie chcieli uznać Krupeckiego swoim biskupem, dla tego że był Wolynec, odwołując się do przywilejów“ (*Wiszniewski*. *Histor. literat. polskiej* VIII. 324).

Довольно любопытная ставленная грамота, данная уніатскимъ митрополитомъ И. Поцѣмъ Афанасію Крупецкому на епископію Перемышльскую и Самборскую, — помѣщена во II т. А. Ю. и З. Р., подъ № 40.

XXVII.

Выпись изъ городскихъ книгъ кievскаго воеводства, заключающая въ себѣ сзнаніе вознаго о врученіи кievскому духовенству позволю по жалобѣ на него уніатскаго митрополита И. Поцѣя за принятіе въ Кіевѣ Боргарскаго Софійскаго митрополита Неофита.

1613 г. апр. 13.

Выпись съ книгъ городскихъ воеводства кievскаго.

Року Божого нарочена тысяча шесть сотъ тринадцатаго мѣсяца апріля пятого.

На врьдѣ городскомъ въ замку Его Королевской милости кievскомъ передо мною Михаломъ Мышкою Холонев-

скимъ, ротмистромъ его кор. мил., подвсеводимъ киевскимъ ставши очесто возный енераль воеводства киевского, во-лынського и брацлавського шляхетный Павелъ Гуторовичъ къ записавю до книгъ кгродскихъ киевскихъ созналъ тыми сло-вы: ижъ року теперешнего тисеча шесть сотъ тринадца-того мѣсяца марта тридцать первого позовъ, на мемранехъ земскихъ писаныхъ съ печатью и подписомъ руки писаря зем-ского киевского *шесть*, суду головному трибуналскому суди-ти належачыхъ, въ одно слово писаныхъ, роздаломъ по раз-ные особы нижей менованные: а то есть *першій* року мѣся-ца и дня звышъ менованого отнесломъ до монастыря печер-ского киевского и онога намѣстникови тамошнему печерско-му отцу Исифови въ руки очевисто далъ при брати и ка-питуле чернцовъ, писанный по велебного въ Бозе его мил. отца Елисея Плетенецкаго, Архимандрита пререченого мо-настыря печерского киевского, и капитулу его милости того же монастыря; того же року мѣсяца и дня тридцать первого *другой* стнесши до монастыря св. Микола пустынского кие-вского, въ которомъ заставши велебного въ Бозе отца Ра-фаила Нипитущого, игумена пререченого монастыря, даломъ ему очевисто въ руки тотъ позовъ писанный на него самого и капитулу его милости; *третій* позовъ тогожь року мѣся-ца и дня отнесломъ до монастыря св. Михаила церкви зле-товерхое киевское и оный намѣстникови тамошнему, отъ от-ца игумена оставленному, отцу Мордариеви очевисто въ руки далъ, писанный тотъ позовъ по велебного въ Бозе отца Исифа Мировского, игумена того монастыря злотоверхого киевского, и капитулу его; *четвертый* велебному отцу Васк-лію Тарновскому, священникови старшему церкви соборное заложения светое пречистое въ Києве будучое, даломъ ему очевисто въ руки въ церкви той же светое пречистое, при бытности нышихъ священниковъ киевскихъ въ тотъ часъ зобраныхъ, писанный тотъ позовъ по него самого яко тежь и всѣхъ священниковъ презвитеровъ церковей въ Києвъ бу-дучихъ; *пятый* тогожь року мѣсяца апрѣля третего дня от-

несломъ до монастыря межигорского киевского, въ которомъ заставши самого его мил. отца игумена барзо хорого, еднакъ же тотъ позовъ въ кели, при зобраню брати чернцевъ того монастыря отцовъ Коментаря и Кипріяна и иншихъ велею разныхъ, даломъ очевидно, писанный по его милость отца игумена и всю братю капитулу тогожъ монастыря межигорского киевского; того жъ року мѣсяца и дня *шостый* отнесломъ до монастыря кырлскаго киевского и оный, въ небытности самого отца игумена, даломъ очевидно въ руки отцу Якову чернцу инокови, писанный тотъ позовъ по велебного въ Бозе отца Василя Красовскаго, игумена монастыря кырлскаго, и капитулу его тогоже монастыря. А тые вси позвы по звышъ реченыхъ особъ писаныи въ жалобе и правомъ попартю велебного въ Бозе преосвященного его мил. отца Ппатеа Потеа, Архиепископа Митрополита киевского, галицкаго и всея Руси, Владыки володимерского и берестейского, то есть по отца Архимандрита печерского и игуменовъ монастыровъ звыше намененыхъ, также и священниковъ киевскихъ, о неотдане послушенства его милости отцу Митрополитови, яко звирхнему пастирови своему, и о допущенъе презвитеровъ и дияконовъ на станъ духовный посвещати и церкви светити епископови обчому неякому чернцови кгрекови названному Неофиту, который се меновалъ быти митрополитомъ зъ Кгрецы Софейскимъ, а затымъ и вины въ конституціи заложеные, а затымъ походяче и черезъ нихъ переспалые по десять тысячей золотыхъ польскихихъ черезъ каждого зособна, о чомъ всемъ ширей и подостатку въ тыхъ позвахъ описано и доложено есть. За которыми то всѣми позвами зложиломъ рокъ тымъ всимъ особомъ такъ позваннымъ яко и поводови его мил. отцу митрополитови передъ судомъ головнымъ трибуналскимъ въ Люблине на тотъ часъ, кгда по отсюженю воеводства брацлавского sprawy консерватные воеводства киевского и волынського наперве по положеню тыхъ позвовъ припадуть и тая справа зъ реестру судового, водле ординации судовое,

припадетъ и сужона будетъ, становитесь. Которое тежъ очевисте сознана вознога до книгъ кгродскихъ киевскихъ есть записано, съ которыхъ и сесь выпишь подь печатю моею есть выданъ. Писанъ у Києве.

Павель Реховскій, писарь кгродскій киевскій.

(Съ подлинной выписи, хранящейся въ Архивъ Греко униат. митр. при св. Синодѣ, подь № 3099).

Примѣч. Восточные іерархи были желанными гостями для православныхъ южно-русцевъ, терпѣвшихъ большую пужду отъ недостатка собственныхъ епископовъ; имъ оказывали самый радушный пріемъ и упранивали оставаться въ западно-русскихъ краяхъ возможно долгое время.— Болгарскій Софійскій митрополитъ Неофитъ прибыль въ Києвъ около Пасхи 1612 года (*по велице дне*, какъ заявилъ въ своемъ протестѣ, поданномъ 16 октября 1612 г., униатскій митрополитъ П. Поцѣй.— *Труды Киев. дух. Акад.* 1869 г., т. II. 537—539); здѣсь однимъ изъ первыхъ іерархическихъ его дѣйствій было посвященіе 21 апр. новыхъ церквей въ Межигорскомъ монастырѣ. (*Собр. соч. М. А. Максимовича.* т. II. 262). Есть основаніе думать, что Неофитъ долгое время гостилъ у западно-русцевъ и не однажды пріѣзжалъ къ нимъ (а даже, можетъ быть, и навсегда поселился въ З. Руси). Во II т. *Русской Исторической Библиотеки*, издаваемой Археографическою комиссіею, подь № 166 помѣщены „распросныя рѣчи ипоземцевъ и русскихъ, возвратившихся изъ плѣна, присланныхъ изъ Разряда въ патриаршіи дворцовый приказъ для допросовъ.“ Въ числѣ такихъ лицъ 4-го января 1624 года былъ распрашиваемъ старецъ Гедеонъ, родомъ Оршанинъ, который, между прочимъ, показалъ (ст. 611—612), что „быль де онъ въ Печерскомъ монастырѣ года съ три, и послѣ того съѣхалъ въ Волынскій повѣтъ въ Дубенскій монастырь св. Воспа, и его де поставилъ въ томъ монастырѣ во дьяконы Неофитъ, архіепископъ Болгарской церкви Софейской, тому годъ минулъ обѣ Ильинъ дни; а тотъ архіепископъ Бога молитъ за патриарха Цареградскаго; а на Успеневъ день пресвятей Богородицы тотъ архіепископъ Болгарскій съ патри-

архомъ Иерусалимскимъ обѣдню служилъ. — Объ участіи Неофита въ сослуженіяхъ съ патриархомъ Теофаномъ *говоритъ* и сей послѣдній въ своей грамотѣ о возстановленіи въ юго-западной Руси православной іерархіи (*Архивъ Ю. З. Рос.*, ч. I. т. V. № 1.)

XXVIII.

Письмо Александрійскаго патриарха Кирилла къ Львовскому братству, заключающее въ себѣ совѣты относительно согласной между собою жизни, устройства школы и. т. п.

1614 г. апрѣля 26.

Кирилъ з ласки Божой папа и патриарха великаго мѣста Александріи и судя повсехный.

Славетныи и православныи христіане, или котрыи подь порядкомъ братскимъ въ мѣстѣ Львовѣ есте есте при церкви Успеліа Пречистой Владычици нашеи Богородици и приснодѣвы Маріи, сынове покорности нашеи въ духу святомъ наимимшіи: ласка нехай вамъ будетъ и покой и милосердіа отъ Бога Вседержителя, а отъ насъ молитва и благословенство.

Листы вашѣ веселя насъ гоине побавили, с котрыхъ о сталости постановенья вашего посчасти мыся довѣдали есми и больше еще словеснѣйшій киръ Романъ Красовскій насъ о томъ вѣдати учинилъ, широче намъ о васъ росповѣвши и ознаймивши. Лечъ и мы частокротъ хотѣли есмы листами нашими любовь вашу досягнути, тылко боячися и тогося обоваючи, абы листы нашѣ не на свое мѣстце пали: и прето очекивалихмы на отъѣздъ стондъ пана Романа, въ котромъ абыся все было злецило щохмы нынѣ якъ есмы мыслили и учинили; подякованя теда чинимы пану нашему Иисусу Христу, котрый особливуй хути вашуй даетъ посилене и моцъ въ такъ окрутнехъ часѣхъ трудныхъ и при-

крыхъ, кгда праве всюды справедливости не обачите, тжары вамъ ведле поволаия часу незносныя на собе носити и противко повалностямъ окрутне повстаючихъ вѣтрувъ потужнеся зоставити, котрыя ажъ до сконченя свѣта церковию турбовати будутъ: але бѣда тымъ, котрыя не мощнеся за жакглѣ албо машты окренту уймають, а латвесе похолзають и для дочасной славы упадають, а овымъ зась за добре, котрыя для Пана Збавителя своего терпятъ, котрый въ евангеліи своимъ товарищумъ своимъ впродѣ оповидѣлъ, ижъ вывержныхъ васъ з межи себе учинять для имени моего, що и вамъ яко вижу приходитъ терпѣти, яко тымъ, котрыя надъ все иншее душѣ своей збавене впродѣ поважаєте. Вшакужъ естемъ тои надѣи, же милостивый Богъ маеть печу о васъ, котрый зе вшелякихъ фрасунковъ васъ выбавить часу своего, которагося вы не будете сподѣвати, тымъ способомъ яко нѣгды и вкорабли затревожныхъ апостолувъ своихъ. И абы конечне Богъ пребывалъ межи албо опочивалъ, теды того по васъ прагну, абы тежъ вы конечне мѣли милость единъ противко другому, котрои то есть ведлугъ Бога и Богу любя. И абы жаднымъ способомъ анѣ растыркувъ межи вами не было и не ся спуръ и сваръ межи вами найдовалъ, але въ покорѣ и въ милости межи собою любовь въ васъ абы опочивала, и меншій противко большему и старшему абыся склонилъ, и подлѣйшій въ ростропности противко мудрѣйшему надъ него, и абы не мовилъ каждый яко то венць бываетъ, же ово я такъ хочу, албо зась другій ово нехай такъ будетъ, ведлугъ моего зданя: тые, бо вѣмъ слова роскошными телесныя мовять, и котрыя свѣта того жондзю суть зарожены. Але вы котрыя шукаете албо прагнете не своихъ рѣчей, але Христовыхъ, теды все едино мовте и наеднося згажайте, и що едно рекуть тые котрыя барзѣй речій суть вѣдомы и умѣстнѣйшіе, на тое всѣ абысте изволяли. Якобы причины не мѣли волкп тяжкые, котрыя васъ окружають и на васъ чигають и о то ся старають, яко бы васъ ку шкодѣ привести могли и

часъ погодный на то одержали, абы братство ваши внѣ-
вечь обернули. Бо з многихъ мѣрь барзо того дохожу и
дорозумѣваюся, же если коли якъ подь тотъ часъ противно
васъ православныхъ барзо судове повстали. Лечь сподѣ-
ваюся, ижъ Панъ Збавитель не оставитъ васъ, тылко бы вы
сами ведлугъ воли Божей въ томъ братствѣ жили и захо-
валися и старалися якобы справы добрые межи вами росли
и помножены были, а не уменьшены за злыми радами и
кробрнымъ зданямъ чимъ, на котрумъ илеся ижъ упорне
садять, волю свою пополнити хотячи, котрая хотъ то и зле
всобеса маеть, абы тылко упорови своему догодили, теды
тые негодными суть братьямися называти и предъ одсужены
суть таковыи ласки Божое; на которыхъ то за таковой ихъ
упоръ хотѣлимы были и страшнымъ узломъ вылучена албо
проклетства, декретъ учинивши ихъ звязати: тылко по-
томъ панъ Романъ вашъ отвиоль насъ отъ того, котрый о
васъ далъ ми справу, же якобыся иначей межи вами найдова-
ти мѣло и не якъ ми други овде удаля, але жесте суть
взгодѣ, и стовдѣ увеселимься потомъ. Вшакъже вѣдаючи
мы о тутешномъ у васъ братствѣ, же надъ всѣхъ иншихъ
есть преднейшее, пишемъ до васъ: абы слово албо напо-
мнѣнѣе и всюды до иншихъ христіанъ отъ насъ презъ васъ
подано было, абы не упоромъ порывчостю церковной спра-
вы отъ нихъ справованы были, але въ милости и покою и
згодѣ все венць одправовали. Пишете ми о дидакалѣ албо
мистрѣ школьномъ якобыся о него постарался и схутью
тому досыть учинилъ, лечь вы звыклистѣ въ речахъ
церковныхъ фундаментъ закладати не впередъ якося
годить кгрунту добре добравши и декопавши, прето и
многіе таковые фундаціе вашѣ поувадали, и подобни-
сте овимъ, ведлугъ выроку Павла светого, котрые то духомъ
венць речи зачинають, а тѣломъ зась ихъ доканчивають, и
стыхъ мѣрь боимося жебысте и въ той справѣ строны дидака-
када тоежь на собѣ не утериѣли. Ябовѣмъ хотѣлбымъ съ
вами участникомъ быти, кды еслибысте хотѣли доброго до-

коновати: а если бы тылко зачинати, а потомъ недоконченыхъ речей занехиваты, тедымися то нездаеть, же бы ту славѣ братскуй мѣло позожитокъ приносить, котрые в кождуй речи повиннисте перестерѣгати; впакажъ если дидаскала прагнете мѣти и школу фундовати, теды потреба впродѣ кошть на то усмотрити и о нагородѣ дидаскалови пристойной помыслити, жаденъ бо вѣмъ безъ нагороды у васъ мешкати не будетъ, якожъ и жаденъ не есть ктобы дармо учити мѣлъ. Хвалится тымъ у полякувъ езуитове, же дармо учать и молоди цвичать, а и тыи далеко болшую нагороду мають и нѣякимся иншимъ способомъ надъ иншихъ болше берутъ. Стоя теды мѣры и вы впредѣ о тоси постарайте. Чому досыть учинивши догомъ и порядокъ на то повиннисте таковыи мѣти, абы не всѣ брати старшимисте и рядцами надъ школою были, але старшиѣ вашѣ два албо три рокомъ бывали, а другие абы въ тойся уриди намнѣи не удавали а не росказывали; що спорядивши потомъ засъ если хочете абыся дѣточки вашѣ учили, посылайте ихъ до школъ такимъ способомъ, то есте не тылко не боронячи, але и овшемъ доущаючи, абы ихъ дидаскалъ билъ и карагъ, и такъ ихъ цвичилъ, якося оному подобати будетъ, а не якъ вы сами хочете. И абымъ не на каждую речь мовячи писанемъся дошнимъ забавилъ, потреба вамъ во всемъ такся заховати иле речь тая по васъ потребуеть въ размножене и двигнене наукъ, котрыхъ еслисте и не всѣ вѣдомы, але суть змежи васъ котрые смаку ихъ скоштовали и з молодости своей добрѣ писмо прошли, съ котрыхъ мѣновите есть и наособлившии милостникъ науки киръ Гавріилъ Дерофеевичъ, котораго за порадца и помочника въ таковыхъ речахъ можете мѣти, а нѣбовѣмъ що ся тычетъ наукъ способнѣйшаго до поратовани въ нихъ можете собѣ мѣти. Въ тыхъ теды речахъ если до того цѣлю мѣрите, яко быстесе во всемъ такъ заховали, пишете до насъ яко нарыхлей, а мы ведлугъ можности нашей въ томъ васъ ратовати естесмы готовы. Що тыжся тычетъ типсграфіи, т. е. друкарнѣ, добре то чи-

пите, же за стараня около того пилне ся уймаете яко бы книги потребныи на свѣтъ выдаваны были. Не меншии бо-вѣмъ и тое собою православію ратунокъ даетъ, и прето и мниховъ, которые тамъ тоюся типографією у васъ бавятъ, заховуйте, абы з радостію такое дѣло отпраповали а не вздыхали на кого з васъ противного. А если бы тежъ якій пожитокъ стое друкарнѣ мѣлъ вамъ приходити, теды на посполитую потребу братскую власную нехай обертанъ будетъ, и жаденъ абы до своего пожитку такоуей дохуодъ не смѣлъ собѣ привлацати, кгдымъ есть повинны барзѣи зсвоихъ власныхъ маетностей на тое давати, а не ижъбы що не есть чие власное за себе брати. А поневажъ не могучи намъ часъ потому мѣти, жебысмы были болше и о всѣхъ рѣчахъ потребныхъ писати написали, теды мы опатрному и въ Дуѣ Свѣтомъ сынови намилшему пану Романови о много речахъ, о которыхся намъ здало пожитечныхъ устне росказали вамъ оповѣсти. А надъ всѣ тые речи хочемо того, абысте по насъ знали, же у меня о всѣхъ васъ великое есть стараня. Если иншіе о васъ недбають, але нашъ еронъ албо столица Апостольская для милости противко всѣхъ православныхъ отцевской, здорого вашего тѣшитися звыкль, и помогати вамъ и з вами терпѣти, кгды еслибы иначейся речъ мѣла, есть готовъ. Прето пишѣте до насъ въ потребахъ своихъ. Притомъ Господъ нашъ Исусъ Христосъ абы любовь вашу нѣвчомъ ненарушенную межи вами вцале ховати рачиль и отъ вшелякихъ фрасунковъ васъ уховаль и домѣстиль васъ въ православію и въ вѣрѣ всходней церкви святой моцне трваючихъ добрыми учинками до того доходити Богу и, тутъ щатсливе поживши, онде пришлого живота вѣчного въ царствіи небесномъ вамъ доступити. Затымъ ласка Божіа и благословенство поворности нашей з вами нехай будетъ. Въ Ясѣхъ 1614. Апрѣля 26.

Съ копіи, хранящейся въ Архивъ Ставропигіальнаго Института во Львовѣ.

XXIX.

Письмо Александрійнаго патріарха Кирилла къ Львовскому братству, заключающее наставленія и совѣты относительно благоустройства братскихъ и церковныхъ дѣлъ.

1614 г. мая 8.

Кириль зъ ласки Божей папа и патріарха великого мѣста Александріи и судя повсехній.

Задне славеніи а православніи христіане илеса васъ въ Братствѣ Львовскомъ подъ послушенствомъ наисветѣйшей церкви Восточной найдуетъ и при храмѣ, котрыйся Успеніа Препоблагословенныя Владычицы нашея Богородицы и приснодѣвы Маріи быти менуетъ въ зебраню естесте: Покорности нашей въ Духу св. наимилшій, ласка нехай вамъ будетъ, покуй и милосерде отъ Бога Отца и Господа нашего Исуса Христа.

Еслижъ знедавно предъ тымъ презъ милаго намъ въ Духу сына пана Романа Красовскаго до сыновней милости вашей писалъ о речахъ, о которыхемъ узналъ потребными быти и о которыхъ рачіи самисте до мене всказали албо послали: Еднакъ и теразъ знову кгда овде до насъ прибылъ учтивый панъ Кгабриель сынъ нашъ въ Духу Св., а расповѣлъ намъ и удалъ любовь вашу и хуть, котрую до речей добрыхъ Братство ваше маеть, и тымъ еще знову побудилъ насъ и подвелъ на то, абысмы хотъ то и малымъ писанемъ нашимъ теразнѣйшимъ всѣхъ васъ благословили. Речъ справедливую узнавши, же не есть слушная, жебы отецъ колвеколвекъ сыновъ своихъ запоминати мѣлъ, бы тежъ и далеко отъ нихъ тѣломъ былъ, але овшемъ листами своими пристоитъ му абыся старалъ часто оныхъ навезати, що мы нынѣ зъ себе указуемо и тое чинимо, пріазнь тую до васъ маючи, котрую до дѣтокъ своихъ власныхъ отецъ мѣти повиненъ и тылко барзѣй съ нею ся указуемо иле розумѣемо слушне еще припомнати вамъ о нѣкоторыхъ

рѣчахъ потребныхъ. Впродѣ бо вѣмъ видимо великій упадокъ албо же потомъ до зепсованя речи вашѣ приходити мають, на що ся яснѣ подивити будетъ, поневажъ видимо же хитре презъ непріятелей православія нашего сыны ваши увожены суть, и хотѣлъ бымъ абысте о томъ знали и въ часъ ся постерегши, если речъ можная постаралися якобы до того не приходило. Наступитъ бо вѣмъ часъ таковой кгда въ домахъ вашихъ единъ межн другимъ згоды мѣти не будетъ, але будетъ, же отецъ иначе разумѣти и вѣрити будетъ, а сынъ зась иначе. И будетъ, якъ оно нисмо мовитъ, послѣдняя лѣсть горша первыя, въ чомъ абы освятилъ Господь Богъ и посилилъ моцне оперетися и волными себе съ того учинити, и тотъ самъ о лѣпшомъ и пожитечнѣйшомъ дущъ вашихъ абы промыслилъ.

До того тежъ повинисте есть о дому вашемъ, то есть о церкви вашей, албо такъ повѣсти, зъ Бога и патріарховъ святѣйшихъ правомъ наданые вамъ ставропигія добре рядити и ефимеріовъ албо поповъ при церкви своей добрыхъ цнотливыхъ и Бога боящихся мѣти, котры бы справы церковныя албо набоженства пилными были. А особливе въ Онуфрію, яко дошло насъ слышати, же и нѣякихъ типографовъ мниховъ маете, котры великое старане мають якобы презъ выданя книгъ много доброго народови христіанскому зъ друкарнѣ вашей собою учинили, скондъ и любовь ваша братская тѣшится и радуеть и славу маеть, яко тые котрые таковыи друкарнѣ промысломъ своимъ набыли. Хвалимо теды тыхъ то тамъ мнихомъ на кгрунтѣ вашомъ для ихъ такъ доброго предсявзятя если тылко правѣ а вѣрне въ томъ вамъ служатъ, а дѣло тое доброе пристойне отправають. Хвалю тежъ не менше и васъ яко тыхъ, котрыистеся о такъ речъ зацную мѣти ся у себе постарали. Надъ котрыми хочемо и розсказуемо вамъ, абысте барзо яко можеть опатрѣными были, и такъ смотрили и дизирали если монахи оныя добре и згодне живутъ и пристойне зъ вами ся обходять: за що, кгда такъся найдовати будутъ, повин-

нисте ихъ любить. А если бы который зъ нихъ непорядный съ найдоваль, любь и зъ межи васъ самихъ, не ведлугъ волѣ вашей и вашего спулъедномыслъного стараня побочъ хотети мѣль, и зъ оной волѣ вашей выгрозити и зособного що учинити хотѣль, абы таковой подѣ епитимією до исправленія своего былъ; а еслибы поправитися не хотѣль, абысте его ведлугъ зупелной, якъ вамъ и предѣ тымъ здавна есть дана, влады мѣли, то есть кого хотите межи собою и при собе мѣти, абысте мѣли, а кого не хотите волно вамъ будетъ такового отъ себе пустити, нехай съ покоемъ идетъ. Если бо вѣмъ (мѣвить) правая рука смѣла бы тя погоршати, одѣтти ей: также и око твое; а нехай будутъ очи вашѣ отворены во всехъ речахъ, якобысте впродѣ ростырковъ бачѣнямъ своимъ попережали и згоршено забѣгали, за которого опатрностью абысте въ уставичномъ покою зоставали. Въ тыхъ теды речахъ пишемо до васъ, яко до намилшихъ сынувъ своихъ, зычачи вамъ доброго и милуючи погуй и зотипъ душъ и тѣль вашихъ. Въ чемъ конечно иначе абысте не учинили. Затымъ деска Божіа невымовное его милосердя нехай зъ вами будетъ.—Року 1614, мая 8.

Съ современной копіи, хранящейся въ Архивъ Львов. Статистическаго Института.)

Примѣч. Въ Лѣтописи Львовскаго Братства подѣ 1614 годомъ говорится: Царградскій патріархъ Кириллъ подтвердилъ всѣ права Братства, и похвалилъ его ревность къ впрѣ и учрежденію типографіи. Здѣсь авторъ лѣтописи—Зубрицкій, очевидно, разумѣлъ помѣщенныя нами письма Кирилла (въ то время еще патріарха Александрійскаго); но краткій его отзывъ даетъ очень не полное и не точное понятіе объ этихъ весьма интересныхъ письмахъ.

Грамота польскаго короля Сигизмунда III, утверждающая за киево-печерскою обителію имѣнія, отъ правъ на владѣніе которыми отказался уніатскій митрополитъ В. Рутскій.

1615 г. апр. 1.

Жигмонть третій Божією милостію король Польскій, великій Князь Литовскій, Рускій, Жмонтскій, Мозавецкій, Инфландскій, а Швецкій, Гоцкій, Вандалскій дедичный король.

Озпаймуемъ сямъ листомъ нашимъ всемъ вобецъ и кождому зособно кому бы то вѣдати належало винешнимъ и на потомъ будучимъ, ижъ есмо были первой сего зошлому велебному въ Бозе отцу Ипатею Потею Митрополиту Кіевскому и Галицкому зъ ласки нашей Господарское дали певные добра монастыра Печерского Кіевского, такъ у великомъ Князствѣ Литовскомъ, яко и на Бѣлой Руси въ разныхъ поветехъ лежащие, то естъ меновите: село Волницу съ приселки, межылесемъ, добровою, Положевичы, село Осово, село Ясень, село Велче, село Осово прозываемое Печераны, и съ приселкомъ Левънищевичами, село Хоромцы, Богородичы, село Иванищевичы, село Косорычы, село Дополе, село Порече, село и дворъ Печерскъ, село Добрейцы, село Тарасовичи, село Борсуки, село Цвирково, село Хомичи, село Озераны; въ тыхъ селахъ бояре, подданные зъ кѣгрунты и зо всими приналежностями, данми медовыми и грошовыми, зъ розныхъ иныхъ маестностей монастырю Печерскому здавна ведлугъ фундушовъ належачими. По которого то звышъреченного Митрополита Кіевского смерти, теперешний велебный отецъ Иосифъ Велиаминъ Рудкій, Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Руси, для болшее достойности своее Митрополіи Кіевское тые добра вышъмененные, власние Монастыра Печерского Кіевского правомъ дожывотнымъ зъ ласки нашео Господарское одержалъ былъ.

• А ижъ помененный велебный отецъ Иосифъ Велиаминъ Рудкій, Митрополитъ Кіевскій и Галицкій, за показанемъ тутъ

передъ нами Господаремъ, въ канцелярьи нашею чрезъ велебного отца Елесея Плетенецкого, Архимандрита Печерскаго Киевскаго, и капитулы Его, певныхъ фундушовъ, привилеевъ давныхъ, отъ нѣкоторыхъ Кнежатъ и Пановъ тому монастыреви Печерскому здавна на тые добра вышъменованные служащихъ, и взятемъ певное ведомости тыхъ всѣхъ добръ вышей речонныхъ, такъ же и далей зъ розныхъ маестностей, въ Литвѣ и на Руси приходячихъ, доброволне ставъшы очевисто у книгъ канцелярьи нашею, уступилъ и права своего доживотного, отъ насъ ему на тые добра и дани вышъречонныя служачого, вечнесе зрекъ. За которымъ теды таковымъ доброволнымъ уступенемъ и зреченемъ помененого отца Велиямина Рудкого, Митрополита Киевскаго, и за причыною нѣкоторыхъ пановъ радъ нашихъ мы Господарь, видячы быти речъ слышяую и прихилиючися до старыхъ правъ и фундушовъ, тому монастыреви Печерскому служащихъ тые добра вышъменованные, то есть: село Волницу съ приселками, межилѣсемъ, дубровою, Положевичы, село Осово, село Ясень, село Велче, село Хоромницы, Богородичы, село Иванищевичы, село Косорычи, село Дополе, село Порече, дворъ и село Печерскъ, село Добрейцы, село Тарасовичы, село Борсуки, село Цвирково, село Хомичы, село Озеряны, село Осово прозываемое Почераны, и съ приселкомъ Левънищевичами, зъ бояры, съ подданными, и зъгрунты, и со всѣми повинностями и принадлежностями ихъ, такъ яко се тые маестности вышейменованные передъ тымъ мѣли и теперъ мають, такъ же и дани зъиншыхъ розныхъ маестностей, тому жъ монастыреви Печерскому Киевскому здавна належачими, вышъреченному отцу Елесею Плетенецкому, Архимандриту и капитулѣ монастыря Печерскаго Киевскаго, водле першыхъ правъ привилеевъ и фундушовъ ихъ симъ, внешнимъ листомъ нашимъ приворачаемъ, которыхъ то маестностей и добръ вышейменованныхъ, преречонный отецъ Архимандрытъ скапитулою монастыря Печерскаго Киевскаго и напотомныя вечныя часы спокойне держати и уживати ма-

ють, а мы Господарь сами за себе и за наеснѣйшіе потомки ваши обещуемъ при тыхъ добрахъ вышнейменованыхъ теперешнего отца Архимандрыта до живота его яко и по немъ наступующихъ Архимандрытовъ и капитулу монастыра Печерского спокойне вѣчными часы при томъ всемъ захвати, и на то есмо преречоному велебному отцу Елисею Плетенецкому, Архимандриту монастыра Печерского Киевского, и капитуле, и всемъ на потомъ будучымъ, дали сесь нашъ листъ съ подписомъ руви нашею Господарскою, до которого есмо и печать Великого Княжества Литовского привесити розказали. Писанъ у Варшавѣ лета Божого Нарожена тысяча шесть сотъ пятнадцатого, мѣсяца апреля первого дня.

(Съ копіи, находящейся въ библиотекѣ Кіев. дух. Академ.)

Примѣч. Въ Архивѣ греко-уніат. митр. при св. Синодѣ находится (подъ № 512) выпись изъ книгъ королевской канцеляріи, заключающая въ себѣ зречене *Руикаго зъ добръ монастыра печерскаго*, право на который представлено было его предшественникамъ. Здѣсь, между прочимъ, Рутскій заявлялъ что онъ „зъ тыхъ добръ вечно се зрекаетъ и права своего уступаетъ, также поступки, затиаги правные, декрета трибунальскіе о тые добра зашлые (съ печерскимъ монастыремъ) касуетъ, умеряетъ и внивечъ оборочаетъ, собе самому и никому нишому до дохожденія тыхъ добръ прогрессу правного не заставивши; а штося дотычетъ трехъ селъ: Тарасовичъ, Барсуковъ и Цвиркова, въ повете Оршанскомъ лежачихъ, которые въ той же даниве его суть поменены, которыхъ онъ не бытъ и не есть въ держаню..... о тые села вышь преречоны Тарасовичи, Барсуки и Цвирково преречоному отцу Архимандриту водле правъ ихъ зъ кождымъ держачимъ тыхъ добръ волне чинене заставетъ..... Въ каковой степени выполнено было Рутскимъ данное имъ Кіево-печерскому архимандриту обѣщаніе—объ этомъ, между прочимъ, свидѣтельствуеть слѣдующій документъ (подъ № XXXI)

Судебный позывъ кievскому (уніатскому) митрополиту Велямину Рутскому по жалобѣ на него кievо-печерскаго архимандрита за несоблюденіе условій относительно передачи кiev-печерской обители нѣкоторыхъ помѣстій.

1616 г., авг. 18.

Жикгимонтъ третій, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Жомовтскій, Мазовецкій, Инфляндскій, а Шведскій, Готскій, Вандальскій дедичный король.

Велебному отцу Іосифу Велямину Рутскому, Архієпископу Метрополиту Киевскому, Галицкому и всея Росии.— Жаловалъ на васъ велебный отецъ Елисей Плетенецкій архимандритъ и капитула монастыра печерского кievского о томъ, штожь дей въ року прошломъ тисеча шесть сотъ пятнадцатомъ, марта двадцать девятого дня, за зъеханемъ васъ обудвухъ особъ на сейме валномъ варшавскомъ у Варшавѣ, учинилисте межи собою таковое постановене и записами интерцызами своими утвердили: ижь ты, отче Митрополите, всѣ добра менованные у великомъ князствѣ Литовскомъ лежащые, до монастыра печерскаго кievскаго приналежащые, зрекшисе права своего и взявши отъ отца архимандрита и капитулы печерское за право свое певную суму пенезей,— монастыру печерскому кievскому уступилъ, зачымъ облиговалесь се интерцызомъ записомъ своимъ отцу архимандриту и капитуле печерской кievской въ року прошломъ тисеча шесть сотъ пятнадцатомъ въ день Рождества Христова, руского свята, на местцу певномъ въ дому небожчыка велебного ксендза бискупа виленскаго, въ месте виленскомъ будучого, право свое, которое есть на тые добра отъ насъ господара мелъ, такъ тежь фундушы старые, дереветы и всѣ sprawy яко за небожчыка отца Ипатяя Потен Митрополита Киевского и за тебе самого зъ розными осо-

бами о добра монастыра печерского киевского зашлые от-
дати и поворочати подь зарукою, закладомъ двема тысячми
копъ грошей литовскихъ; то пакъ де ты, пробачившы тое
интерцызы запису своего, ему отцу архимандриту и капи-
туле печерской што наголовнейшихъ справъ, меновите при-
вилею Его К. милости небожчыку отцу Ипатию, Митропо-
литу Киевскому, на добра села монастыра печерского, подь
датою года тисеча шесть сотъ пятого мѣсяца февралядвад-
цатого дня даного, также декретовъ межи тогожь отца По-
тея Митрополита и князя Александра Полубенского, подко-
морого липского, старосты вилейского, которые зашли у
судовъ земского новгородского и головного трибунального
часы и роки розными о добра монастыра печерского, а ку
тому и фундушовъ старыхъ, листовъ граничныхъ, мамра-
новъ..... на сумы пенензей и ившихъ справъ не мало, на
село Хоромцы, Бородичы и селу Волипы служачихъ, яко
сведчить протестацыя въ крроде киевскомъ въ року тисеча
пять сотъ деветдесять осмомъ учиненая, которые небож-
чыкъ отецъ Михайло Рогоза, Митрополитъ Киевскій, у Но-
вгородку у брата ихъ чернца отца Арсенія Вколовича
квалтомъ побрати казалъ и отъ ившихъ слугъ въ справахъ
посланныхъ позабиралъ, за которыми справами небожчыкъ
отецъ Потей Митрополитъ съ помененымъ княземъ Полу-
бенскимъ и иными особами право велъ, --тыхъ всѣмъ справъ
не отдалъ еси и не вернулъ, зачимъ въ закладъ, въ интер-
цызе записе твоемъ описаный, попалъ. Вчомъ маючи отъ
тебе велебный отецъ архимандритъ и капитула монастыра
печерского великую кривду и шкodu, симъ позвоомъ нашимъ
до суду головного трибунального тебе позываетъ. Прото
приказуемъ вамъ, абы есте за симъ позвоомъ нашимъ пе-
редъ судомъ головнымъ трибунальнымъ у Новгородку въ
року теперешнемъ тисеча шесть сотъ шестнадцатомъ отъ
поданья тебе сего позву за недели шести въ томъ повете
интермисы, который на тотъ часъ сужонъ будетъ, самъ ку
праву на року завитомъ сталъ, закладъ въ листе твоемъ

описанный заплатилъ, всѣ справки вышей помененные—листы, записы, привилее, декрета, фундуше, которые еси при себе задержалъ, у суду головного положилъ еси, вернулъ и во-всемъ се на жалобу отца архимандрита и капитулы монастыра печерского киевского усправедливилъ. Пясанъ у Новгородку рову Божого нароженя тысяча шесть сотъ шестнадцатаго, мѣсяца августа двадцать осмого дня.

Янъ Протасовичъ писарь.

(Съ копіи, хранящейся въ Архивъ Греко-уніатскихъ митр. при св. Синодѣ, подъ № 3346.)

XXXII.

Королевскій декретъ по дѣлу между кіевскими мѣщанами и уніатскимъ священникомъ Іоанномъ Юзефовичемъ о правахъ на Воскресенскую церковь въ Кіевѣ.

1616 г. мар. 1.

Zygmunt trzeci z łaski Bożey król Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflanckie et. caet. y Szwedski, Gotski, Wandalski dziedziczny król.

Wszem wobec y każdemu zosobna komu to wiedziec należy oznaymuujemy. Iż gdy był do nas y sądu naszego mandatem naszym pozwany ociec Joan Jeszefowicz, swieszczennik bywszy woskresienski a teraznieyszy wasilewski i wozdwizenski nahorski kiiowski z osoby y ze wszystkich dobroiego na załobę y правне popieranie instigatora naszego z delaciei mieszczan naszych kiiowskich sławetnych Filona Kozicia, Jaska Subota, Wasila Szoski, iako starszych paraffianow y inszych sąsiadow ich przybieżan iako fundatorow cerkwi Woskrzeszenia Christusa w mieście naszym kiiewskim, o to, iż on będąc z pewnych y słusznych przyczyn od pomienoney cerkwi Woskrzeszenia Christusa oddalony y ne mając iuż do

ney żadnego prawa, słuszności y należności ważeł się u nas sobie przywilei za złem przed nami udaniem otrzymać na pomienioną cerkiew Woskrzesienską, nie przestawiając na dwóch cerkwiach nagornych, ale ieszcze y trzecią cerkiew w mieście kiiowskim mieć chcąc Woskrzeszenia Christusa przeciwko prawu y constitucyjom seymowym, iako o tym pozew zamykając w sobie taxę win y szkod tysiąc złotych polskich szerzey y dostateczniey obmawia. Na roku tedy dzisiejszym relacyiach naszych własnych po uznaniu przez sąd nasz assessorski tu u sądu naszego stronie pozwanej forum y po dalszym postępku, gdyż powodowie o skasowanie y zniesienie przywileiu naszego pozywają, a rossądek o przywileiach tylko sądowi naszemu należy, a ktemu że pozwany sam wdał się w tey sprawie przed podwoiewodzem kiiowskim za appellacyą od sądu naszego assessorskiego przez stronę powodowa do nas wyniesioną: strony przerzeczone powodowa przez sławetnego Jwana Skascinskiego, mieszczanina y poslanca swego, a pozwany sam oczewiste przed nami stanowszy tego roku pilnowały; gdzie powodowa tey spawy swey przeciwko pozwanemu popierała, a pozwany powiedział, że ta cerkiew Woskrzesienska w mieście naszym Kiiowie leży, zaczym podawanie iey nie komu inszemu tylko nam samym należy, y słusznie on przywilej na tę cerkiew od nas uprosieł, na co pokladał od oycy Metropolity Kiiowskiego list podawania, który za przywileiem naszym onego na tę cerkiew uwiązał y onemu podał. A co się tknie drugich dwu cerkwi gornych Wozdwiżenia y świętego Wasila z podawania naszego, powiedział, iż za consensem naszym ustąpił synowi swemu y zrzekł się s prawu swego, gdyż te cerkiewki ne mają żadney parafiey, ale tylko są iako kaplice, w których pewnych dni do roku w niektore święta liturgia i odpusty odprawują. A iż tam mieszczanom Paraffianom podawanie albo jus patronatus na te cerkwie nie należy, prosieł aby ta sprawa do oycy Metropolita na rossądek była przez nas odesłana. Przeciwko czemu powodowie powiedzieli, iż ta cerkiew na placu a grun-

cie przez paraffiany mieszczany dla niey kupionym zbudowana iest, y zdawna mieszczanie paraffianie w podawaniu tey cerkwie byli, y onim jus patronatus wlasnie należy, na co pokladali kupno attestaty e obywatelow woiewodstwa kiiowskiego y urzędu mieyskiego kiiowskiego, y ten syn pozwanego Mosiey Iwanowicz nie iest lat dorosłych, który chwaly Bożey dla mlodości swey w tamtych drugich cerkwiach odprawować nie może, ale sam że ociec przeciwko prawu popolitemu onemi zawiaduie. A zgoła prosieli, aby oni byli przy podawaniu tey cerkwie zachowani, a przywilej pozwanego u nas za zlem udaniem otrzymany zniesony był. My z radami naszymi przy boku naszym siedzącemi wysłuchawszy obadwu stron controwersiey a bacząc to, iż oboia strona nie dostatecznie wywodzi komu podawanie, albo jus patronatus na te cerkwie zwyż mianowane należy albo służy, przeto my, chcąc mieć lepszą y dostatecznieyszą informatę, albo wiadomość, tę sprawę o ważności przywileju pozwanego do inszego czasu odlożywszy, odsyłamy strony przerzeczone do wielebnego Metropolity Kiiowskiego, w ten czas kiedy strona stronę do niego przypozowie, aby on bądź z listow, documentow, bądź też od ludzi wiadomych dostatecznie wywiedzial się, w czym podawaniu: iesli przodkow naszych albo tamecznych paraffianow ta cerkiew byla y iesli nam, czyli też paraffianom, czyli też komu inszemu należy jus patronatus, y iesli syn pozwanego Mosiey Jwanowicz, ktoremu pozwany ociec drugich dwu cerkwi nagornych ustąpil, iest lat dorosłych, może li chwałę Bożą odprawować. Co gdy przerzeczony ociec Metropolita uczyni, tedy on sprawę ze wszystkim w zamkniouy rotule do nas odeszle. Na co obiema stranom przed nami znowu stanowić się y tey spawy dalei popierać, a rossądku naszego w samey główney sprawie sluchać czas y rok zawity zachowuiemy y naznaczamy u szesci niedzielach po odprawieniu przez wielebnego Oyca Metropolita Kiiowskiego tey inquisitioney, zachwiąć mocą tego decretu naszego. Co dla lepszey wia-

ry... et caet.. Dan w Warszawie we wtorek po niedzieli suchey bliskiey Roku Panskiego tysiąc szest set szesnastego.

(Из рукописной книги—Acta decretarum—хранящейся въ Центр. Архивъ Царства Польскаго.—Lit. Q. Z. № 71 л. 64—66.)

Примѣч. Рѣшеніе короля, по которому споръ между кievскими мѣщанами и униатскимъ священникомъ Іоанномъ Юзефовичемъ предоставленъ былъ на разсмотрѣніе униатскому митрополиту Рутскому,—для первыхъ равносильно было полному отказу. Это обстоятельство, можетъ быть, и было причиною трагической смерти Юзефовича, казненаго козаками чрезъ отсѣченіе головы. (Докум., касающіеся церкви св. Василя въ Кіевъ, въ Кіев. Епар. Вѣд. за 1873 г. № 17). Упоминаемый въ документѣ сынъ Юзефовича Моисей, послѣ несчастной смерти своего отца, оставилъ унию и при содѣйствіи православныхъ введенъ былъ во владѣніе кievскою церковію св. Василя, находившеюся въ подаваніи униатскаго митрополита. (Ibid.)

XXXIII.

Письмо кievо-печерскаго архимандрита Елисея Плетенецкаго къ виленскому воеводѣ Яну Ходкѣвичу съ просьбою о возвращеніи печерской обители двухъ сель, пожертвованныхъ ей предками означеннаго воеводы.

1617 г. декабр. 23.

Jasnie wielmożny miłościwy Panie woiewoda Wilenski, Panie Panie nasz miłościwy.

Naynizszy pokłon y ustawiczne modlitwy nasze w laskę Wielm. waszey, naszego miłościwego Pana, jako naypilniey oddawszy: zdrowia dobrego y nawszem z błogosławienstwem Bożym powodzenia szczęśliwego uprzeimie W. M. naszemu miłościwemu Panu życzymy y Pana Boga prosimy.

Z pobożności wielkiey za zbawienie swoje y wszystkiego Rodzaju swego, świętey pamięci przodkowie wielm. w., z obfitości swych ziemnych, Bogu na ołtarz monasterza Pieczar-

skiego Kijowskiego nadali wsi dwie *Chomicze y Ozierzany*, wlozywszy na zakonniki tego s. meysca powinności, conscien-
cyią onych y dobrą extimacyią onych obowiazując, aby prze-
strzegali y zachowywali ten dar w swey fundacley: tą tedy
y drugą zakoną powinnością postępując, gdy te majątności
sławney pamięci pan ociec wielm. W. od domu Bożego za
dosciem Uniey Polakow z Litwą roskazał był wziąć, prodek
moy pobożney pamięci Milety Bogużynsky Archimandryt, za
okazaniem prawa y funduszu one był otrzymał, y list prawny
y warowny na potomne czasy odzierał, że iuz te mająt-
ności nigdy nie miały być odeymowane od owego meysca s.
Stało się powtore odcięcie nie rozumiemy przez inszego, ieno
przez przyczynę Pocieia Mitropolita zeslego: teraz tych cza-
sow przyszło y nam do tego, że od wielm. W. tych mająt-
ności musimy dochodzić. Jakoż z pokorną y uniżoną prosbą
moją y wszey kapituły, posławszy z należnemi munimęty do
Wielm. W. Oyca Makarya Golimunta y przy niem drugiego
brata, prosząc jako naypokorniey Wielm. W., abys z miłos-
ciwey łaski swey y dobrodzieystwa swego Panskiego, raczył
roskazać te majątności ofiare Boga samego monasterzowi na-
szemu przywrocic. Do czego abyśmy sposobność lepszą mieli,
także y sam Wielm. W. nasz M. Pan, aby chętnieyszym by-
cies raczył, znieslismy wielkim nakładem y dobrą otplata
possesora, który się nie należnie do tey majątności miał i za
uczynieniem cessiey przez tegoż consens od J. K. M. otrzy-
malismy. Z którym przy liscie pokorney naszej prosby tak-
że y dworzanina Kr. J. M. mielismy dawney do Wielm. W.
posłać na ten czas ieszcze, gdychmy mocą tego consensu
drugie majątności do possesiey swoiey odbirali. Lecz upat-
rując ustawicznie Wielm. W. roboty w R. Pospolitey, także
y niebytności w tych kraiach, niechcelismy być molesti.
Alie teraz w sposobności czasu postawszy, rozumiemy o łas-
ce y dostoynosci panskiey Wiel. W., że uważywszy przod-
kow swoych, a naszym dobrodzieiow święte przedsięwzięcie
w nadaniu tym, y jako uwarowali ono, tak że y nakład nie

mały, y odkupienie tych maiećnoſcy, a nakoniec sprawiedliwoſć ſwiętą, będziesz raczył z miłosciwey łaski ſwey roſkażać podać do poſſeſiey naszej. Ządamy, błagamy y pokornie proſiemy Wielm. W. oddać racz ten dar temu ołtarżowi y tym ſługom Bożym, ktorым iest ofiarowany. Racz oddać do tego skarbu Christusowego, s ktorego iest wyięty y ktoremu iuz był wrocony; a Pan Bog mocen iest uczynić że obfitować będą W. Wielm. dobrohoynym blogoſłowieſtwem, a ia za ſługą ołtarza owego ſwiętego y ſpułczęſnicy bracia moy zakonnicy, więc y potomki po nas z wdzięcznoſią y wyſławieniem poſtronnych, wieczne bogomodłſtwo y dziękczynienie po winni zостаwamy oddawać. Oddawamy ſię przy tem z modlitwami naszymi y powolnoſcią naszą w łaskę Wielm W. naszego M. Pana. Z. Monasterza Pieczarskiego d. 10. mieſiāca Februaria, Anno Domini 1617.

Waszey Wielmożniey miłości,
Pana naszego miłosciwego,

Uniżony ſługi y uſtawiczni Bogomodłcy *Heliziusz Pletyniecki Archymandryt Pieczarski kiiowski ze wſzystką bracią Capitulą, ręką własną.*

Адресъ: *Jaśnie Wielmożnemu Panu Janowi Carolowi Chodkiewiczowi, Grabi Zeszglowa y Myszey na Bychowie, Woiewodzie Wilenskiemu, Hetmanowi W. X. Litewskiego, starosci ieneralnemu Żmudskiemu et caet. et caet... Panu naszemu miłosciwemu należy.*

(Съ подлинника, находящагося въ Импер. Публичной Библиотеки.—Автор. № 227., л. 335).

Примѣч. Для поясненія въкоторыхъ мѣсть въ этомъ письмѣ можетъ служить жалованная потвердительная грамота киево-печерскому монастырю, на владѣніе двумя селами, Хомицами и Озерянами въ Быховскомъ округѣ, по данной записи жмудскаю старосты Яна Ходквича,—помѣщ. въ А. З. Р. т. III. подъ № 117.

Расписка священника воскресенской церкви въ Кіевѣ І. Борецкаго (впослѣдствіи кіевскаго митрополита), которою онъ обязывается уплатить Львовскимъ братчикамъ 20 злот. польск. за взятыя у нихъ въ кредитъ экземпляры греческой грамматики.

1617 года, іюня 3.

Иванъ Борецкій пресвитеръ храма Воскресенія Христова, ректоръ школы братское въ Кіеве, чиню вѣдомо тымъ моймъ писаниемъ, ижемы zostалъ виненъ паномъ братіямъ Братства церковного Святѣе Пречистое меншаномъ лвовскимъ золотыхъ польскихъ двадцать, то есть за книжки грамматики гречкіе друкъ лвовскаго, которые вше маю отдать ихъ милостемъ яко напрудшей прійти до нихъ могу, а предся часть певный въ року 1618 на ярмаркѣ ярославскій. А на томъ дати тую мою рекожничію сподписомъ руки моее. ве Лвове року тисеча шесть сотъ семнадцатого, іюня 3.

Иванъ Борецкій рукою власною.

(Подлинникъ, весь писанный рукою Борецкаго, хранится въ Архивъ Ставропільскаго Института во Львовѣ, въ связкѣ подъ № 413).

Примѣч. Помѣщаемая расписка интересна особенно потому, что представляетъ собою вполне достоверное извѣстіе о ректорствѣ І. Борецкаго въ кіево-братской школѣ, — о чемъ доселѣ не зналъ ни одинъ изъ историковъ Кіевской Академіи. (См. статью М. А. Максимовича — *Записки о первыхъ временахъ Кіевского богоявленскаго Братства* — помѣщ. во II т. его сочиненій, стр. 172 и слѣд.)

Письмо основателя скитской обители схимонаха Іова къ іеромонаху Кириллу Транквилиану, заключающее въ себѣ критическій разборъ составленнаго послѣднимъ „исповѣданія вѣры.“

1619 г. авг. 23

Пречестному во Еромонасехъ отцу Киръ Кирилу о Христѣ Господѣ радоватися и во всякой премудрости и разумѣ духовномъ ходити достойне, возрастающе въ разумъ Божій, и во всякомъ терпѣннѣи и кротости и смиренномудрїи путь теченія своего тещи, окааннѣйшій схимонахъ Іовъ съ братїю о Христѣ своею желаетъ и Господа Бога молить.

Отъ любви ли своя о нейже благодаренъ, или оправдѣтися желающе, исписавши исповѣданіе вѣры, по нему же и княгу составилъ и послати изволилъ еси лицу оконнства моего, имже утвердитися во своемъ си разумѣ, или одъ насъ что соглядати и уразумѣти надѣющеся. Азь же, пречестный отче и любезный брате, въ званїи во еже, званъ пребывати, и на степени на нейже поставленъ о еже *внимай себе* въ Божую благодать уповаю, хощу пещися, присно гласяще съ Апостоломъ: *окаяненъ азъ человекъ, кто мя избавитъ отъ тѣла смерти сая*, а неиспытвати неудобъ разумная, ниже исповѣданія о вѣрѣ различно творити, но въ полученныхъ и въ предписанныхъ возлежати, упрagnяющися наипаче въ палежащихъ званїю. Убо рече единъ отъ преподобныхъ старецъ: еже есть о вѣрѣ глаголати и чести сказаніе истое вѣры иссушаетъ слезы и умиленіе отъ человекъ, а житіе и словеса старецъ просвѣщаютъ душу. А еже о вѣрѣ исповѣдати довлѣтъ на великомъ Василии, иже сыце глаголетъ въ словѣ о постничествѣ: „О Отцѣ и Сынѣ и святѣмъ Дусѣ несовзысковати, но несозданну и единосущну и нераздѣльну Троицу съ дерзновенїемъ глаголати и мудроствовати; и къ вопрошающимъ глаголати: яко крещатися достоинъ якоже прїахомъ,

вѣровати же яко мѣ крещаемся, славити же якоже вѣрова-
хомъ, въ делехъ и словесехъ благихъ жителствовати.“—
Обаче предлагающе окаяннымъ очесемъ моимъ исповѣданіе
честности вашей, смотрехъ одесную и ошую ветхаго и но-
ваго завѣта, такъ жеде и въ патерикъ отеческій: скитникомъ,
старцомъ и отшельниковъ лѣтъ ли есть о сей (яже между
нами случися) вещи слово творити. Обрѣтохъ нѣгде тако-
выхъ молчаніемъ съ молитвою отпущати, а нѣгдѣ съ отвѣ-
томъ,
.....: яко некогда придоша къ отцу Зиному братія и вопро-
сиша и глаголюще, что есть, еже есть въ Іовѣ писано, *небо
нечисто предъ нѣмъ*. Отвѣча же старецъ рече имъ: оставиша
братія грѣхы своя и небесныхъ ищутъ. Се же есть сказаніе
слову, зане единъ Богъ чистъ, се же рече яко ни небо чисто
предъ Богомъ. Вождельлъ бымъ убо и азъ окаянный о грѣ-
сѣхъ и о страстѣхъ испытovati себе и съ прибывающими
съ мною бесѣдовати и о жизни вѣчной како обрести ю.....
дерзнухъ о Господи по скудости ничто мало написати; ниже
убо творилъ бымъ писанія того, честный отче, аще не бѣ
имѣлъ еси сицевого еже зрю предложенія, еже есть книгу въ
общую народа російскаго православнаго плъзу написа, а на
изслѣдованіе книжнымъ сборне не преда, еще же и въ ти-
пографію скорѣ устрояется; исповѣданіе же даше, еже рукъ
моихъ достиже, основаніемъ быти тоа книги написалъ еси, и
накоонецъ засвидѣтельствова яко честностъ вашей мудрство-
вати, вѣровати и исповѣдати; ужаснухся о сицевомъ дерзно-
венію, паче же въ вещи требуемой исправленія. Тогда еще и
нехотящему ми, но совѣстію понуждаему потрудихся помо-
щію Божіею нѣчто исписавши извѣстити не да любопрюся,
но да справится требуемое исправленія. **Въ первыхъ** обрѣтаю
во исповѣданіи писанія честности вашей, нѣгде Богослов-
ствуеша и догматизуеша сокращеніе еже подобаше, нѣгдѣ
же нужда бѣ пространнѣе истолковати, а нѣгде и сумнитель-
но ради разума рѣчи и словесъ прелаганныхъ, единыхъ остав-
ленныхъ, другихъ же лицу и рѣчи свойственно не положен-

ныхъ, мяю не отъ умысла ниже отъ воли тому случитися, во отъ скорости и небрежнiя. Обаче подобаше въ сицевыхъ тягненiя ума ко небеснымъ и времени дълготы съ молитвою просяще просвѣщенiя, якожь убо вселенный учитель Тимофею учителю (его же честность ваша степень содержать) не повелеваетъ руки скоро возлагати ни накогоже, такожде и руки и пера скоро на Богословію не возносити. **Второе** обрѣтаю о исхожденiи Духа святого: двоевѣдно исповѣдую, едино предвѣчное на чины ангелскiи да тѣхъ просвѣтитъ умы познанiемъ Творца и премудрости, второе подъ лѣты по одолѣнiю синовнемъ на Апостолы всесовершеннаго Божества сила ипостасная свѣтодаровная премудрость, небесное познанiе. Тыи словеса суть къ концу исповѣданiя о Дусѣ святомъ... Кто вопрошаю двовидное исхожденiе сицевымъ выводомъ списа?—Желаю свидѣтеля. Обрѣтаю въ словѣ Григорiя Богослова на Пентикостiю не исхожденiемъ нарицати наитiе Духа святого на чины апостольскiи и на пророки, потомъ же и на апостолы, но дѣйствиемъ. Глаголетъ бо Григорiй сице: „и Духъ святой дѣйствоваше перьвѣе убо въ ангельскихъ и небесныхъ силахъ, и еликыхъ первыхъ по Бозѣ и о Бозѣ, и прочая. Потомъ же въ отцехъ и пророцехъ отъ нихъ же овы убо мечташа Бога, или и разумѣша, овы же и будущая проповѣдеша воображаема Духомъ владычномъ, и прочая, посемь, глаголетъ, въ училищехъ Христовыхъ дѣйствоваше, совершеннѣйше же по раздѣленiи огненныхъ языкъ, не ктому дѣйствомъ пришедшу якоже прежде, существеннѣе же, якоже убо речеть кто, сопробываше и сожительствуя“. До здѣ Григорiе.—Да вѣси же честный отче (и прости мя молюся) яко въ томъ артикулѣ пять прегрешенiй обрѣтается. *Первое*, не исхожденiемъ, але дѣйствиемъ, по Григорiю, разумѣти и писати се его же Духъ святой осiаваеть и умудряеть. *Второе*, двояко исхожденiе Духу святому приписать, не сице, но тако двѣ исхожденiя Духа святого можемъ ввѣдывати: первое предвѣчное отъ Отца самого, сирѣчь яко существо и ипостась свою имать отъ Отца, и тако симъ не отъ Сына является исхожденiе

мѣти, но отъ самаго Отца яко отъ корени и источника и единого своего начала и единой своей вины, по Аеанасію въ словѣ о Троицѣ святой, ниже тварію яко Македоніе хуляше, но единосущный Отцу и Сыну, ипостась и лице третее въ Божествѣ отъ Отца..... яко же и Сынъ. Второе же исхожденіе есть подвремена и лѣта, еже просто и власне исхожденіемъ ниже равнымъ оному предвѣчному не возможно нарицати, но дѣйствіемъ, даяніемъ, дарованіемъ, осіованіемъ на ангелы, пророки, апостолы и на насъ. Аще нѣгдѣ и слышиши схожденіе яко при ступльгуптвореніи, якоже и кондакъ поемъ—*егда сошедъ языки размыси....* и прочая, нѣгде же наптіе, яко на Пречистую Богородицу, и иная тому подобная. Вся сія дѣйства св. Духа суть и разумѣются, Апостолу Павлу въ 1 посланіи до Коринфовъ въ главѣ 12 свидѣтельствуящу: вся же сія дѣйствуетъ единый тойжде Духъ, раздѣляя властію коемуждо дары, якоже хоцетъ. А еще въ Евангеліи Іоанна: придетъ, послетъ и пошлю; и въ Апостолѣ: Духъ сыновень и Духъ Христовъ. Вся сія согласіе и равенство Сына съ Духомъ Святымъ также и Отца разумѣють и толкуютъ Богословніи отцы. *Третее* прегрѣшеніе: глаголетъ бо исповѣданіе вѣры... сице: Исповѣдую едино исхожденіе предвѣчное на чины ангельскыи. Кто жъ когда богослови предвѣчно исходити Духу Святому на ангелы. Аще и Духъ Святыи яко есть предвѣчный тако и дѣйство его предвѣчно снѣмъ во еже и якоже онъ вѣченъ. Рече бо Моисей: Духъ Божій нощаше его върху воды. Обаче еже на ангелы предвѣчное исхожденіе съводити ничто ино, точію и имъ о предвѣчность признати, сія жъ суть тварь и подвремены..... дѣйствова Духъ Святыи въ нпхъ; якожъ Григорій въ томъ же словѣ: небо отъинуду тѣмъ съвршеніе и осіаніе еже къ злобѣ не удоби подвижное или не подвижное развѣ отъ Святаго Духа. *Четвертое* прегрѣшеніе: на ангелы потомъже на Апостолы Духу св. съхожденіе еже у Богослова дѣйствіемъ написуеши, отецъ же и пророкъ оставилъ еси, или отцы и патріархи прежде даннаго завѣту Духомъ не глаголаша и тѣмъ наставляемы не быша;

такожде по принятіи закона тѣмже не прорицаху пророци. Аще Духа Святаго отцемъ, патриархомъ, не(при)писуеши, тогда книги пророческіе и книги писанія Библияныи отменца. *Пятое* прегрѣшеніе: визнаваеъ честность Ваша исходити Духу Святому отъ Отца, а не преписалъ еси „самаго,“ паки и не придалъ еси „а не отъ Сына;“ требъ то выразиѣ полагати, убо время и лѣта настоящіи любопрятея въ костелѣ латинскомъ о семь, многихъ бо прельщающе баснословяте, не придая „отъ самаго“ и еще не отлучно ту, „и Сына“ отъ исхожденія, а тако лѣты мнятеся прилагали. Мы жъ понеже въ бесѣдахъ, распрахъ з латиною то радимо, яко „отъ самаго Отца“ а не „и отъ Сына“ Духу Святому исходити, почто тожде въ писаніяхъ и отъ Сына не полагаемъ. *Третье* я ту исповѣданіе твоея вѣры обрѣтаю, где есть о тѣлѣ крови Христови, и тако написалъ еси, яко хлѣбъ видимый примѣняется въ истинное тѣло и кровь Его. Нѣсть то вѣра Церкви Восточной хлѣбу въ обое—и въ тѣло и въ кровь примѣнитися, а вино въ кровь. А еже латинская вѣра оплатку и въ тѣло и въ кровь приминятися, его же ради чашу, сирѣчь кровь народови отняли тако ихъ живота вѣчнаго чуждымъ творяте. Глаголетъ бо Христосъ у Іоанна: Аминь, аминь глаголю: аще не снѣсте плоти Сына человеческого и не пиете кровь его, живота не имате въ собѣ. Мы жъ православніи повеленіемъ и преданіемъ Христовымъ и Апостольскимъ почину четырехъ великихъ апостольскихъ столѣць тѣло Христово и кровь его пиемъ, и такъ вѣчный животъ наслѣдуемо. Слова суть самого Христа: ядый мою плоть и пійй мою кровь имать животъ вѣчный. Сиче подобаеъ въ книзѣ своей и воисповѣданіи написати и обличити латину и иные еретики къ пересторозѣ православныхъ: и тако сего и оного о Духу Святомъ якожъ предписахъ, такожде и подобного тому, аще честность ваша въ книзѣ списаной не полагалъ сеи, естесъ и будешъ въ зазорѣ, и вѣру ими ми, не въ пользу православнымъ книга сія будетъ, но на развращеніе и на ослабѣніе, апостатомъ же и латиномъ въ подпору своего имъ отступленія; онымъ а не

православнымъ книга съставленія вашего будетъ въ плъзу. Подобаше бо честности вашей повъсюду гдѣ вина сему подастся въ писаніи, сирѣчь въ немже не соглашаемся или з латины или з иными еретики православіе свое вытвердити, что съдержати и чегося блюсти и хранѣти, въ конецъ обличати противищихся: тако творяху древній богословцы. Зри книги Василия, Григоріовъ и иныхъ, иже православіе укрѣпляше свое ересь изнуряють и обличають и своихъ съблюдаютъ. Аще и свое пишемъ и правый путь показуемъ, а кривого и помыльного и вреднаго не извѣщаемъ путникомъ: что се естъ или вонтипливость наша или склоненіе къ оному обое содержати по времени мысляще. Се же латина умѣеть, и греческую вѣру и свою латинскую похваляетъ, а подъ покровкою свою на гору, а нашу на низъ. Мы же нашу точію славимъ, а латинскую гонѣмъ и обличаемъ въ духу кротости и чистотѣ языка, не якожь еретицы досаждающе.—**Четвертое** обрѣтаю где исповѣши о святыхъ, сия написалъ еси: Почитаю святыхъ сущихъ въ рукахъ Божіихъ и въ Іерусалимѣ вышнемъ, въ покою на мѣстѣ свѣтломъ, и яко оттуду паки пріидутъ взяти совръшенный вѣнецъ царство небесное. Здѣ такожде лишеніе и сумнѣніе: святые отъ тыхъ мѣстъ предреченныхъ пріити мають и съвршенство пріяти на небесѣхъ. **Вопрошаю:** почто пръвѣе душа святыхъ до тѣлъ не пріидутъ и оныхъ не пріемлють съобразныхъ (еже ляховски увелбленіе глаголеши) тѣлу славѣ Христовѣ, по апостолу до Филипписеовъ въ главѣ 3 сице глаголющему: потомже съ телесы и въ телѣ пріемши нетлѣнія совершенство въ царствѣ небесномъ воспріяти святымъ.—**Пятое** обрѣтаю: исповѣдуеши Богородицу Приснодѣву Марію по смерти живу, почто не исповѣдуеши яко и где, мы же исповѣдуемъ съ тѣломъ нетлѣнномъ и въ царствіи небесномъ выше всѣхъ силъ и чиновъ ангелъ Богородицу Дѣву Марію почтену.—Обрѣтатся и еще нѣчто τὸν *κλασμάτων* сирѣчь о дробинь, но я за скудоумѣе мое и смотрѣнія ради, не дерзнухъ, внимаше себѣ да непоползнуся, сего же ради оставляю. Зрю же еще, и православію нашему полезно и

честному вашему лицу въ почестъ и въ благодареніе не прежде чести твоя тую книгу ей же оглавленіе или основаніе есть то исповѣданіе вѣры, мнѣ на хартіи посланное, въ типографію подавай дондеже не ислѣдуется учеными и учтшими писанія книгъ отеческихъ: прошу, молю и обლობызаю честное ти лице удержатися, лучше замедлити и прославитися, нежели ускори и обещеститися. Оригенъ скоръ и въ юности творецъ книгъ бысть, и сего ради падеся и труды его вѣтце. А яже труды въ церкви съдѣлаша книги его вѣдаютъ чительницы хронологіей. Успѣша же и плъзоваша вселенную и прославишася отцы и учителіе, иже въ прѣвыхъ пожиша въ пустыняхъ и во скитехъ въ безмолвіи искушающеса и просвѣщающеса; сіи же бяху Василіе, Григоріе, Іоаннъ Златоустый и прочіи. Да не нещцуети въ сердца своемъ не быти челоувкомъ могущимъ книгу сію исправить, но да вѣруеша суть у Господа Бога вѣдоміи и не вѣдоміи нами суть въ мирстемъ клирѣ, суть въ иноцѣхъ, не на лица зри: едины имуть по естеству, друзіи огъ науки, третіи отъ чтенія многихъ книгъ св. отецъ, четвертіи же отъ дарованія и отвѣты въ исправленіе утверждене истинѣ. Не зри точію ижъ въ лица мира, и при скиніи и на катедрахъ являютя и поставляютя. Не бываетъ, глаголетъ апостоль къ римлянонъ въ главѣ 12, мудры о себѣ; и весма о своемъ си разумѣ и своей премудрости ниже себѣ, ниже прочіихъ не увѣряемъ, дабы насъ кто съ Апостоломъ не въпросилъ: или отъ васъ Слово Божіе изыде, или въ васъ единыхъ достиже; возведомъ окрестъ очеса и възыщемъ книгоочія еси, разсудимъ оно въ Библии писаное въ главѣ 11 числъ: остана два мужа въ плъцѣ Елдадъ и Модадъ и препочи на нихъ Духъ, аще и непридоста къ храму, и пророковаша въ плъцѣ; ищите и обряцете, въпрошайте и отвѣцается вамъ. Вопросы (рече Моисей въ главѣ 32 втораго закона) отецъ твоихъ и възвѣстятъ тя, старецъ твоихъ и рекутъ ти. Аще бы вприсилъ Арій отецъ своихъ, тобы не разсылся хулы ради, еже хуляше на сыновне Божество. Аще бы вприсилъ Македоній старцевъ, то не бы

о Дусѣ безумствовали, такожь и Несторію злочестивому откуду приде признасти, токмо еже отъ отецъ отступити. Что же и Діоскоръ, не тожде ли пострада отъ правыи вѣры принесся, не хотящу ему съ отцы тую жъ исповѣдати вѣру, совоспитавшуюся сыновнею истинною, познавшимъ ю отцемъ. Извѣстимоси и получимо желаемое точию съ Божымъ смиренномудріемъ. Близъ (рече псалмистъ въ псалмѣ 33) Господь сокрушенныхъ сердцемъ и смиренныя духомъ спасеть. Прочее внемли себѣ и учению и писанію своему да и самъ спасешися и ихже мнишися пльзовати..... яко апостоль Тита въ главѣ 2 поучаетъ, въ словѣ здоровомъ, незазорномъ, неропотномъ, да противный посрамится, ничтоже имѣя глаголати о насъ укорно. И пакы глаголю съ Апостоломъ: блюдетесе, да не како власть сія ваша преткновение будетъ немощнымъ братіи, и погибнетъ немощный братъ въ твоємъ разумѣ, его же ради Христосъ умре. Прочее, честный отче и братъ любезный, прости мя, да непрогнѣваешися на мя, прахося отцы и апостолы и миряшися. Подобаеть убо въ благое и себѣ самѣхъ и прочіихъ послушающихъ насъ съзыдати, и съ дерзновеіемъ, паче же въ истиннѣй вѣрѣ и благочестіи. Всемъ убо отецъ сына, сынъ отца, и ученикъ учителя, и рабъ господина наказовати имать дрѣзати.....

. Паки вторицею и третицею молюся ти, да даруеши и послеши ми иноческое прощєніе, такожь и любовь союзъ съвершенію; азъ молютвую да вся душеполезная... и послѣдующіи честности твоей обряцете и получите потомъ же и животь вѣчный. Аминь. Данъ въ скитской обители честного и животворящаго креста року 1619, августа 23, въ пустыни глаголемой Маркова.

(Изъ рукописнаго сборника, хранящагося въ библіотекѣ Осолмискихъ, во Львовѣ, по каталогу подъ № 827. стр. 167—171).

Примѣч. Авторъ настоящаго письма, основатель скитской обители (въ станиславскомъ округѣ нынѣшней Галиціи) схимонахъ *Іовъ Княгиницкій* игралъ довольно видную роль въ церковныхъ со-

бытіяхъ зап. Руси разсматривасяго времени. Въ *Зорь Галицкой* яко *Альбумъ на 1860 г.* (изд. во Львовѣ) помѣщено *житіе* сего Іова, составленное его современникомъ и почитателемъ іеромонахомъ *Инатіемъ з Любарова*. Житіе это, не смотря на нѣкоторую по мѣстамъ витіеватость, представляетъ очень важный въ историческомъ отношеніи памятникъ. Здѣсь говорится, что преподобный отецъ Іовъ родился „въ градѣ Тисмянници, въ предѣлахъ галицкихъ, глаголемыхъ Покутя, отъ благородныхъ родителей, зовомыхъ Книгиницкихъ.“ Для первоначальнаго обученія родителями отосланъ былъ въ Уневскій монастырь, а потомъ „до совершеннѣйшихъ наукъ къ Богоспасаемому граду Острогу: тогда же скиптро княженія сдержажу благочестивому князю Василию съ сынови своими.“ Учился Іоаннъ (мирское имя Іова) очень хорошо и былъ „благочестивому князю и чадомъ его знаемъ зѣло; списа бо и псалтирь младому князю Александру, бяше бо писецъ художъ божественнаго писанія.“ Около этого времени князю Острожскому нужно было послать надежнаго человѣка на Афонскую гору для передачи милостыни, просимой тамошними иноками. Выборъ князя палъ на Іоанна, который съ охотою взялся исполнить возложенное на него порученіе. „Егдаже поспѣшествомъ Божиимъ, и молитвами Святыхъ Отець, въскорѣ дойдоша Святыя Горы, тамо сущіи святыи Отцы пріяша я, съ великою любовію и благоговѣніемъ, и учредиша довольно. Іоанъ же проходяся по Святыхъ обителехъ, яко книжій слуга и гость честный: и во всѣхъ обителехъ Отцы съ честію приѣмлють его, и показываютъ ему явѣ, яко есть обычай: онъ же окаяваше въ себѣ суетное житіе мира сего глаголя: яко ничтоже есть полезно въ немъ, но все похоть телесная, и прелесть очесная, якоже рече Апостоль, видяше бо яко вторый рай обще житіе, и якоже вторыхъ ангеловъ безвещныхъ; видѣ бо благолѣпія церковная и чины ея, яко въ второмъ небѣ, и оныя пустыни садовыя; наипаче же невидѣ женска пола, даже до скотъ, развѣ звѣри или на воздуху.“ Возвратившись на родину и давши к. Острожскому отчетъ въ своемъ путешествіи, Іоаннъ отклонилъ сдѣланное ему предложеніе о вступленіи въ

бракъ и согласно своему влеченію, вторично отъправился на Востокъ, съ цѣлію остаться тамъ навсегда. Прибывши во святія мѣста, Іоаннъ сначала полтора года живетъ „въ послушаніи у нѣкоего старца скитствующа,“ который постригаетъ его въ рясу; а затѣмъ поступаетъ въ Ватопетскую обитель, гдѣ „чина ангельскаго сподобляютъ его и нарекаютъ имя Езекеиль.“ Въ сей обители Іоаннъ „неотходно“ былъ въ послушаніи общему 12 лѣтъ „и навывче тамо извѣстно языка еллинскаго и чину церковного, бѣше бо зѣло остроуменъ и незабытливъ.“—„Потомъ случися, еже милостыня ради послати, и по мнозѣмъ сужденіи посылають съ нѣкими старцы и отца нашего Езекеиля (видѣша бо его во всемъ благопотребна и искусна, и добръ свѣдѣща языкъ еллинскій и рускій), въ великую Россію.... и паки егда возвратишася съ послушанія съ милостынею великою, бываетъ желатель уединеннаго житія, еже въ скитѣ.“—Потомъ Езекеиль вторично посланъ былъ за милостынею, но когда онъ съ своими спутниками прибылъ въ *малую Россію* „нестроеніе велико слышашеся въ Москвѣ, и немощно бѣ имъ тамо ити, и бяху ожидающе презъ лѣто, и еже имяху на потребности телѣсныя, вся истоциша: потомъ же возвратишася въ Молдавскую землю на метохъ свой, Отецъ же нашъ Езекииль оста зде съ благословеніемъ ихъ. Тако Богу хотящу еже на пользу намъ зде сущимъ, и пребиваше странствуя, на метоху у нѣкоего отъ сродникъ своихъ въ градци Тисменици время не мало: услышавшиже о немъ благородни Балабанове, Отецъ Гедионъ, Епископъ Галицкій, и Отецъ Ісаіа Архимандритъ Уневскій, молятъ его дабы пришелъ до святой обители Уневской, и показалъ чинъ и строеніе обще жительное по обычаю Святыхъ Горы: онъ же несмѣаше отрещися, но съ смиреніемъ послуша заповѣди ради Христовы, и евангельскаго общезительнаго живота, пришелъ касашеся, творя и уча, наставляя: благочинія церковнаго и трапезнаго въ всемъ образъ себѣ всѣмъ подая въздержаніемъ, бденіемъ, молитвами; и благодати Божіей поспѣшествующей устрои яже устрои, и мысляше паки обратитися на святую Гору на свой пострыгъ: вѣдѣше бо извѣстно, егда кто сподо-

бится въ своей обители на постризѣ своемъ житіе скончати, аще и не во велимъ подвижѣ, точію въ смиреніи, и терпеніи, и отсѣченіи своей воля и съ вѣрою повиновение къ игумену, таковый несумѣнно вѣнцемъ увязется отъ судіи въ страшный день пришествія его. Богъ же хотя его zde удержати, посѣщаетъ его недугомъ милосердія ради своего, провиди бо яко всевидецъ, якъ мнози имуть его ради сѣтей вражійхъ гонзнути, вночески тому послѣдовати: и въ той немощи оглохну, и пріять на себе великій образъ ангельскій еже есть схиму“..... „Устрабившу же ся сему отъ болѣзни ваки смелется жесточайшаго житія, и благочинія прилежаща обще жительнаго, но не вси послушаху; Епископъ же Гедіонъ хотяше рукоположенія его превитерска сподобити, но онъ никако же повинуси. Стуживъ же си уневскимъ житіемъ, непокоренія ради братій и хотяше отити, желаше безъмолвія, еже бяше обыкль у Святой Горѣ: тогда молитъ Его Панъ Адамъ Балабанъ, аще хоцещи, рече, безъмолвнѣ пожити, есть у мене у моей маестности Церквнца малая Святаго Архистратига Михаила; азъ же тя удовлю въ всемъ что потреба точію спасайся и моли Бога за насъ; аще же восхоцещи и братію единомыслныхъ пріймати, азъ же купцо съ подружіемъ своимъ дамы вамъ нужная, хотѣлъ быхъ во своей маестности молитвенники мѣти и монастырь. Старець же Іовъ, тако бо преименованъ бысть въ схиму, услыш(авши) сія зело благодаривъ ему за обѣщанное, и абіе приходитъ до Угорникъ, къ церкви Святаго Архангела Михаила: и начать скитствовати самъ, и помалѣ времени, начаша приходити къ нему мнози, яко свѣтилнику на свѣщницѣ стоящу, отъ инокъ и мирскихъ, хотяще съ нимъ жителствовати и душа своя спасти. Видаще его пребывающа въ пощеніи, въ ѣденіи, и молитвѣ непрестаннѣ; онъ же яко чадолубивый отецъ молящихъ его и обѣщавшихся съ нимъ страданіе понести тръпеливно съ послушаніемъ пріймаше, прочіи же научивъ и наказавъ, въспать отсылаше, и восторѣ пройде его общежительное пребываніе въ слухъ всѣхъ по всей Россіи. И въ то время пріялъ бяше отъ князи Василя на строеніе Монастыри Дерманъ, Ісакій Святгорецъ, иже послѣди

Епископъ поставленъ бысть, Патриархомъ Иерусалимскимъ; и сей молитъ къ себѣ отца нашего строенія ради обща житія, онъ же немогій отрещися, но совѣтомъ братіи своей, оставльши на мѣсци своемъ единого отъ нихъ дикеа и поучивъ отхождаше: и многимъ тамо на успѣхъ бысть, труждаяся, помагая въ духовныхъ же и телесныхъ и въ друкарни; тогда охтан друковаху. По семъ возвратися въ свою обитель до Угорникъ, и въ той часъ отецъ Іоаннъ Вышенскій, другъ его, отъ святя Горы прійде и поживъ съ ними нѣколько время: потомъ оба съвѣщавшися, жесточайшаго безмольвнаго житія желающе, вручаетъ старѣйшинство ученику своему, іеродиакону Герасиму, и отходитъ отголѣ старецъ въ дольную пустыню яко 4 поприща. “Здѣсь около Манева при рѣкѣ Баторсовѣ Іовъ устроилъ себѣ келью гдѣ принималъ приходившую къ нему иноческую братію, „любовне наказоваше и моляше я держатися общежительнаго живота.“ Въ это время съ Іовомъ немалое время вторично жилъ его другъ *Іоаннъ Вышенскій*: „баше бо и той zelo любя безсловіе и святъ бѣ мужъ и трудолюбенъ, якоже и отъ многихъ слышится“...— Въ 1607 году скончался львовскій епископъ *Гедеонъ Балабанъ*. „Тогда блаженный старецъ, яко добрый стражъ и поборникъ благочестія zelo болевоваше, и всяцѣмъ тщавіемъ елико можаше съхраняше сію епархію отъ прелестнаго еретическаго.... нахожденія; понеже сіа едина точію свободна обрѣтесе даже до сихъ временъ: ово молитвою къ Господу Богу и постомъ, таже бденіемъ самъ же и братію понуждаше, къ сему же и велія труды показа, пѣшь странствуя, убѣждая и моля гражданъ, презвитеровъ, преизящныхъ и благородныхъ въ шляхетствѣ пановъ, яко дабы стояли мужественнѣ при святѣй Апостолствѣй Церкви и догматехъ ея, и тѣчатися избрати достойна мужа на тую Епископію, и блюстися и гнушатися.... прелестію; за що много уничиженія, поруганія, нахухнанія отъ мнѣющихся быти православныхъ подять, и вся сіа претерпѣвъ съ всяцѣмъ смиренномудріемъ Господа ради, ревнуя прочіимъ Святымъ, иже за благочестіе страдавшимъ: егдаже узрѣ яко ничтоже успѣваетъ и яко мало по благочестіи ревнителей обрѣтесе, прочіи же яко тростина вѣтромъ колѣблеми,

и Епископа избраша, право не доброе имяща, любовію Божію радигаемъ устремиси къ Молдавіи, странствуя къ Митрополиту яко да не прежде рукоположатъ онаго, дондеже предъ многими свидѣтели и честнымъ и животворящимъ крестомъ, и на святѣмъ Евангеліи обѣтъ съ клятвою сътворитъ, подъ анаѣемою Святыхъ Отець 318 иже въ Никеи и прочіихъ святыхъ Соборовъ, иже бы не преклонился ко прелести и лжи.....; твердоже и непоколебимо хранилъ до живота своего порученный ему престоль, и не отступи, дондеже сіе получи: и самому же хотящу его въспрїяти въ лице ста и всякою ревностію иже по Бозѣ съ слезами глаголаше, дабы незневолилъ подъ.... того святого престола, подъ нимъже, рече, зело множество презвитеровъ обрѣтается: блюди убо да не въ мѣсто Апостольское по смерти Иудинъ жребій наслѣдиши. Онъ же зело удивися ревности его, никогда бо баше обинуя лица человекъ, но дерзая къ коемуждо о догматахъ благочестивыя вѣры съболѣзнуя. Азъ, рече, и о малѣйшей чертѣ благочестивыя святыя съборныя вѣсточныя Церкви, не пощажу и крове своея проліята. Даже Господь Богъ презрѣвъ трудовъ его и ревности, съхрани даже и до сего дне епархію сію и неврежденну и цѣлу отъ нахождения прелести.“ Слухи о подвигахъ Іова, распространяясь все болѣе и болѣе, привлекали къ нему многихъ посѣтителей: „мнози иночествующей отъ инѣхъ обителей часто посѣщали его; овни съпомысли и о совѣтъ просяще, иніиже молитвы ради, прочіи же и жителствовати съ нимъ хотяще, но не прїимоваше ихъ, точію наказуя и моля, дабы общежителствовали каждо на постризѣ своемъ ведлугъ обѣтовъ въ послушаніи отецъ своихъ. Мнозѣмъ же и повинуси и остави на время ползы ради пожити при собѣ; и отъ благородныхъ нѣкоимъ, якоже и самъ отецъ Ісаія Балабанъ архимандритъ, и отецъ Захарія Копыстенскій прожиша время немало въ велицѣ смиреніи, утѣшающесе отъ дѣлъ и словесъ его. И отецъ Петроній Воютинскій полтора году, и Копеть и Рудницкій и прочіи, и много и мало поживше утѣшившесе отхождаху. Такожде мнози и отъ Христїанъ благочестивыхъ, гражданае, шляхта и презвитери посѣщали его, и наслаждаю-

щеся еже отъ усть его исходящаго утѣшенія, и зѣло благодаряще Бога возвращахуся.“—Пропуская довольно большой разсказъ объ устройствѣ Іовомъ скитской св. Воздвиженской обители и о лицахъ, содѣйствовавшихъ ему въ этомъ дѣлѣ,—отмѣтимъ еще слѣдующее важное извѣстіе въ *житіи*, относящееся по времени къ 1615—1617 гг.: „посла (къ Іову) отецъ архимандритъ Печерскыя святаыя обители съ преимуществами, и брата съколесницею, дабы потрудилъ Бога ради ко нимъ, на исправленіе общаго житія; онъ вся оставивъ съ совѣтомъ отца Игумена и прочіихъ братій, отъиде съ братомъ единымъ къ Киеву:.... Старцу же преподобному бывшу въ святой обители Печерской много потрудившу, съвѣтуя, уча, наказуя и моля, еже по божественному Василю общежительное благочиніе церковное и трапезное блюсти, нищету же и воздержаніе любити, и страсти самолюбія бѣгати, старшимъ повиноватися; и отъ многихъ возненавидѣнъ бысть, но обаче поспѣшествомъ Божиимъ и святаыя Богородица, и молитвами преподобныхъ отецъ Печерскихъ, отъ того часу и до нынѣ исправленіе противу силъ отцы содержать.“

Кончина Іова, по сказанію житія, послѣдовала 29 декабря 1621 года.

Кирилль Транвиліонъ Ставровецкій, къ которому было адресовано помѣщенное письмо Іова,—извѣстенъ какъ знаменитый въ свое время проповѣдникъ, подвизавшійся преимущественно въ средѣ львовскаго и виленскаго братствъ (А. З. Р. IV № 33). Въ 1619 году имъ напечатанъ былъ цѣлый сборникъ поученій, подъ заглавіемъ: *Евангеліе учительное*,—выдержавшій нѣсколько изданій. Но проповѣди Кирилла, не смотря на ихъ не сомнѣнныя достоинства, не пользовались большимъ уваженіемъ въ средѣ православныхъ южно-русцевъ, особенно со стороны лицъ съ такимъ строго-аскетическимъ направленіемъ, какимъ отличался схимонахъ Іовъ. «Ненавистникъ всего добраго,—говоритъ Кирилль въ предисловіи ко 2 изд. своего *Евангелія учительнаго*,—отвсюда поднялъ противъ меня войну жестокою чрезъ нѣкоторыхъ мало смысленныхъ и вздорныхъ людей изъ моего рода, наострилъ языкъ ихъ хулою на святое; мало того,

за эту книгу замыслили убить меня. Господь, не попустилъ имъ того. И да не поставитъ имъ того во грѣхъ Господь, защитникъ мой. Гнилое слово хульнаго языка, полное лжи и яда змѣи адскаго, промчалась всюду по всей землѣ русской, смущая города и возмущая противъ меня простой народъ; разсыпалось поношеніями, укоридами, насмѣшками и клеветами. Но мою невинность откроетъ Господь. (Филаретъ. *Обз. дух. лит.* стр. 204).— Такое не расположеніе православныхъ къ Транквилиону и было, кажется, причиною его перехода въ унию. Очень интересное свѣдѣніе относительно этого событія находится въ сочиненіи, написанномъ однимъ изъ современниковъ Кирилла и носящемъ заглавіе: *Indicium, to iest pokazanie Cerkwie prawdziwey, iak dawno y od kogo poszlytek swoy wzjęta y poszlyt ia poznac?.. et caet.* (см. брошюру—*Біографическія находки во Львовѣ Я. О. Голловацкаго*, гдѣ сдѣланы важнѣйшія извлеченія изъ означенной рукописи). Здѣсь о Транквилионѣ говорится: „Развѣ Кириллъ Безбрадый церкви ради или спасенія души обратился къ расколу развратныхъ униговъ? Развѣ не потому, что сшивъ изъ чужихъ кусковъ книгу *Евангеліе учительное* т. е. воскресныя и праздничныя проповѣди, противныя науки восточной вѣры, пустилъ ихъ посредствомъ печати въ міръ?.. Ибо когда получилъ выговоръ въ духовномъ синодѣ и отъ него требовали, чтобы онъ свою книгу подвергнулъ духовному разбору и цензурѣ, и только послѣ одобренія ея въ свѣтъ издалъ, онъ этого никонимъ образомъ допустить не хотѣлъ и непокорный присоединился къ расколу, гдѣ вмѣстѣ съ этими книгами принять за праведнаго.»—

Точно также не пользовалась большимъ уваженіемъ со стороны православныхъ и другая книга Кирилла—*Зерцало Богословія*. Изъ помѣщеннаго нами письма видно, что схим. Іовъ, къ которому Транквилионъ прислалъ для просмотра эту книгу вмѣстѣ съ краткимъ извлеченіемъ изъ нея (*исповѣданіемъ вѣры*, какъ оно названо въ письмѣ),—не одобрительно отозвался о трудѣ знаменитаго проповѣдника..... Есть основаніе думать, что отзывомъ Іова Кириллъ остался очень недоволенъ. Въ рукописи, изъ которой извлечено нами помѣщаемое письмо, сдѣлана переписчикомъ (въ

концѣ письма) слѣдующая замѣтка: *Отвѣтъ на тотъ листъ, же былъ полный ярости и гнѣва, же бы ся прочіи не съблзняли, для того ту ею не клалъ.*— На поляхъ рукописи (въ началѣ письма) есть еще и другая замѣтка, гласящая, что *листъ тотъ* (т. е. письмо Іова) *есть до Кирилла Безбородало на книгу ею, называемую Зерцало Божословія, который потомъ апостатовалъ и въ Черниговѣ шуменство отъ короля мѣлъ.* (и другою рукою:) *Здохъ року 1646 на томъ шуменствѣ тамже.*

Кромѣ письма Іова въ рукоп. сборникѣ Осоллинскихъ есть еще нѣсколько документовъ, которые отчасти могутъ служить матеріаломъ для біографіи и характеристики Кирилла Тринквилліона. Вотъ эти документы: 1) *Листъ отца Кирилла, любартовскаго шумена, писанный (1619 г.) до всѣхъ христіанъ взобецъ.* Здѣсь Тринквилліонъ убѣждаетъ южно-русцевъ „держати твердо святую непорочную христіанскую вѣру, святую и Богомъ данную, спасенную и не подонзенную, чистую и не покаланную, съборную, апостольскую, святымъ евангеліемъ проповѣданную, святымъ крещеніемъ объясненную, иже намъ отворяетъ небеса и приводитъ къ Богу и отдѣляетъ отъ ереси, вызволяетъ отъ грѣховъ и творитъ сынами Божиими;“ потому что „вѣра даръ Божій..... и якоже единъ истинный Христосъ Богъ и человекъ, такъ и едина вѣра спасаетъ насъ отъ Сиона данная, и якоже мнози лжехристи не суть Божъ, тако мнози ереси не суть вѣры, но ученія ложная ложныхъ пастырей отступныхъ, иже оставили св. восточную церковь, иже суть противны св. Духу и святымъ Богоноснымъ отцемъ и св. вселенскимъ соборомъ и апостольскимъ капонамъ, иже ненавидящии Сиона посрамятся отъ Бога, иже яко трава будутъ огневѣ иссохшая. Слава ваша на небесѣхъ идѣже есть Господь Богъ..... слава же отступныхъ еретическихъ долу есть на земли, и мудрость телѣсная и мирская возгорженная Богомъ, якоже поверженный рубъ и раздраная одежда“..... и 2) *Писаніе душеполезное преподобнаго Θεодосія шумена скитскаго преподобнѣйшему во іеромонаствѣхъ Господину отцу Киръ Кириллу, люботрудному проповѣднику слова Замостекому, съ датою отъ іюня 1625 г.*— Здѣсь Θεодосій, игумень устроенной извѣст-

нымъ намъ Іовомъ обители, между прочимъ, пишетъ Кириллу *своему любимому другу и отцу*: „А еже труждаетесь по различныхъ мѣстахъ, хотяи благочестіе падшее воздвигнути, стоящее утвердити, безчинное исправить, Богъ да прійметъ трудъ предложенія благаго, но дѣломъ сіе показати нѣтъ мѣры нашея еще, добро еще бы намъ познавши немощь свою, безчиніе своея исправить души и мнующихся стояти, утверждатися присѣденіемъ житія подвижного въ безмолвіи и въздржаніи, умиленіи же и плачи и молитвѣ, паче же смиренномудріи себе внимати, да ся не падемъ и ждати аще Богъ повелитъ: „како бо (рече апостоль) проповѣдаютъ, аще не послани будутъ“; и тогда проповѣдь наша небездѣльна будетъ; а самому отъ себе начинати, вмѣсто ползы, смущеніе и скорбь приобрѣтаема токмо есть, и высокотворное пачеже хриstopодобное приуспіаніе смиренномудріа погибаетъ въ насъ. А безчинныхъ священноначальниковъ нынѣ на Бога пустимъ, да не онихъ осуждающе, съ ними (яко преступницы заповѣди) осудимся. Реци годится где челоуѣкъ зреть: аще послушаетъ добръ, аще не послушаетъ не оскорбится, мѣчати, и своему не достоинству причитати. А о прощеніи молю сподобитися за дерзость, отъ любе бо пишу, а не уча. А желаю пребывати при сѣденіи постническому преподобіе ти, аще и съ единымъ ученикомъ, аще же многихъ желаеши спостникъ *приди паки къ намъ*, себе утвердишь, истинно глаголю, полезнѣе ти будетъ паче плъзы всего міра“..... „Копіи тыхъ листовъ патріаршихъ вашей руки посылаю вашей честности, не затратыте ихъ: посылахомъ ихъ до светѣйшого Іеросалимскаго патріарха..... даль онъ свой третій, але еще не преписанный имамо; приди честность ваша, пропишешъ намъ.

XXXVI.

Уставъ виленскаго братства, утвержденный іерусалимскимъ Патріархомъ
Феофаномъ во время пребыванія его въ Кіевѣ

въ 1620 г.

1 Петръ глава 2.

*Житіе ваше имѣйте добро во языцехъ, да о немъ
же клеветуютъ васъ яко злодѣя, отъ добрыхъ же дѣлъ
видяще прославятъ Бога.*

Таяжь глава.

*Яко рабы Божіи всѣхъ почитайте, брацтво воз-
любите, Бога бойтєся, Царя чтѣте.*

2 Коринѣ. глава 6:

*Вы бо есте церкви Бога жива, яко же рече Богъ:
яко вселюся въ нихъ и похожду и буду имъ Богъ, и тѣи
будутъ ми людїе, глаголетъ Господь Вседержитель.*

**Предословіе ко всѣмъ благовѣрнымъ всякаго чи-
на, возраста же и сана Православнымъ.**

Возлюбленніи, возлюбимъ другъ друга, яко любви отъ
Бога есть, и всякъ любяй отъ Бога рожденъ есть и разу-
мѣетъ Бога; а не любяй не позна Бога: яко Богъ любви
есть; благодѣянїя убо начало и конецъ любовь, то есть ко-
рень и верхъ, и ничто же уподобитися ей можетъ; идеже
аще любовь оставится все въкупѣ расторгнутя, безъ нея
убо ни едино дарованіе состоится. Того ради апостоль глаго-

¹⁾ Уставъ этотъ слѣдовало бы помѣстить подъ 1588 годомъ, (см. примѣч.
къ сему документу) но мы имѣли возможность пользоваться рукописью, гдѣ оны
помѣщенъ, уже послѣ того, какъ напечатаны были все документы XVI стол.

леть: „житіе ваше имѣйте добро во языцехъ, всѣхъ почитайте, брацтво возлюбѣте“; ибо яко желѣзо едино другое творить остро; тако и соединеніе всѣхъ любви творить умноженіе. Аще бо во собраніи каменій, камень камению сражаемъ творить искрамъ искоченія, и что камения студенѣйше, но обаче естество бо его побѣждается. Аще ли о камени се да бываетъ, множае паче о душахъ другъ друга сражаемыхъ, огнемъ духовымъ согрѣваемыхъ: не токмо любви творить умноженіе, но и многимъ искрамъ добродѣтели искочити творить, и собесѣдника велія Спаса всѣхъ насъ имѣти содѣловаетъ: „идеже бо еста два или трие во имя мое, ту есмь посредѣ ихъ“. И паки: „Вселюся въ нихъ и похожду, и буду имъ Богъ и тѣи будутъ ми людіе, и буду имъ во Отца и тѣи будутъ мнѣ во сыны и дщери, глаголетъ Господь Вседержитель“. Брацтво бо именуется всѣхъ еднoсть и любовь церковное же: „вы бо есте церкви Бога жива“. Аще же тако есть, живемъ, молюся, яко братія, а неразньствуемо яко скоты, имъ же цѣсть разума. Но елико есть сила наша поревнуемъ народу вѣровавшимъ прежде, имъ же бѣ сердце и душа едина, и ни единъ же что отъ имѣнія своего глаголаше свое быти, но бяху имъ вся обща; благодать же бѣ велія на всѣхъ ихъ, не бяше бо ни единъ нищъ въ нихъ. Елицы бо господіе селомъ или домомъ бяху, продающе приношаху цѣны продаемыхъ и полагаху при ногахъ Апостоль, даеше же ся комуждо, еже аще кто требоваше. Иосифъ же нареченный Варнава отъ Апостоль, еже есть сказаемо сынъ утѣшенія, левить, Кипріянинъ родомъ, имѣя село продавъ принесе цѣну, ничто же утай и положи предъ ногама Апостоль. Гды совершенъ союзъ братолюбія, яко вся имѣнія продающе, отдаяху братіи. Зры сихъ разорителю, яже глаголеши—нѣсть треба брацтва церковного, еже есть всѣхъ единства и любви. Почто же ся замедливъ святыхъ Апостоль научити, сія

взаконившихъ; или невѣси яко познаное добродѣтели всѣмъ обща любовь, познаніе же злобѣ размѣшеніе языкъ: идеже бо въ множествѣ людій бывактъ распра, раздѣленіе и не согласіе, и елика ина таковая, не токмо злобѣ познанія суть, но и лице тѣла церковного стоитъ збло раздвоено и разлучно; а идеже единеніе и сообщеніе и сила духовная, во словесѣхъ добродѣтели познанія суть; того ради Апостолъ глаголетъ: „Будѣте въ любви вкоренены и основаны“, и паки: „всѣхъ почитаете, брацтво возлюбѣте“. Ты же что ради, противяся словесемъ божественнымъ, глаголеши брацтва не любите, и гнушаешиси не только не любящи, но и завидящи. Или сего невѣси, яко сіе только всомъ бѣснующимся достоитъ; престани же сего и покайся, да не до конца погибнеши и собратоненавистникомъ и убійцею Каиномъ осужденъ будеши. Глаголетъ бо Павелъ божественный: „Кое причастіе правдѣ ко беззаконію, кое еже общеніе свѣту ко тмѣ, или кая часть вѣрну со не вѣрнымъ“. Такжеже и всѣхъ любовное соединеніе любящимъ со не любящими, кая часть; тіе бо сами себе отъ Бога, онъ же свѣтъ и любовь, отлучаютъ; ибо речеши: люблю Бога, брата не навизу, — ложь есть: не любяй бо брата, и Бога не любить. Ты же, яже не точію одинаго, но многихъ не любяй, како можеши Бога любити. Имѣемъ же любовь, молюся, ибо ничтоже нѣсть наболѣнѣйшого, паче мужа любви неимущаго; не имѣяй бо любви и безсловесныхъ мній есть. Сія же братія разсудивше, не внимаемъ прелценымъ, воюющимъ противъ любви не по заповѣди Духа исполненныхъ глаголѣхъ, да научимъ вси, едино тѣло суци, аки о общимъ телеси, тако о всей Церкви да потщимся, понеже въ церкви аки въ дому единомъ достоитъ жити, и яко тѣло едино любити, отнюду же и крещеніе едино есть, и трапеза едина, и источникъ единъ, и тварь едина, и Отецъ единъ. Почто разлучены естесмо егда

мнози насъ во едино собирають; почто расторгненны быхомъ и принуждаемъ ся. Тѣмъ же оплакивати ихъ же и многожды и плакахомъ, вещи бо настоящіи плачу достойны суть, естесмо разлучены. Подобаеть убо единого тѣла наслѣдовати соединенія, понеже тако отъ малѣйшаго болшіи приобрѣтеніе имѣти будетъ. Ибо еда Моисей отъ свекра своего ничтоже полезнаго научився, всяко не гнушаяся, но и пріять разумъ и повеленіе и писанію се предаде, и нѣсть тѣмъ посрамлень; да не презыраемъ же тѣхъ, яже полезная совѣтують. Елицы аще поручены суть и худы не разсмотримъ да на нашемъ состоится, но да пріимемъ яже и отъ другихъ речены суть, и тако отъ Бога мзду пріимемъ большая славы насладимся; понеже яко онъ полезная речеть—мудрый есть, тако и мы тые пріемлюще славу получимъ разума и служенія. Никто же тебе да прелщаеть: аще кто мнится мудръ быти во васъ въ вѣцѣ семь, и никто же да мнить собою единомъ довольствовати. Глаголай бо о себѣ ищетъ славы своея, еже есть всѣхъ злыхъ виною; егда славу человѣческую уловляти будемъ,—и оттуду убо брани и сѣча, и оттуду любви студеность, оттуду зависти. Како же сего устрещися?—смирennemудріемъ, другъ друга честію болша творяща, имуще едину мысль, единомудрствующе и ни вчемъ ко иному противящесе, но со смиреніемъ сочетающесе и съ ними вкупѣ похваляющесе, отвсюду же всяку любовь умножающе; не именемъ убо и крещеніемъ христіанство наше совершается, но братолюбіемъ. Подадите убо въ вѣрѣ вашей добродѣтели, въ добродѣтели же разумъ, въ разумѣ же воздержаніе, въ воздержаніи же терпеніе, въ терпеніи же благочестіе, во благочестіи же братолюбіе, во братолюбіи же любовь. Симъ бо въ васъ сущимъ и множащимся, не празныхъ, ниже безплодныхъ сотворитъ въ Господа

нашего Иисуса Христа познание, Ему же буди слава со Отцемъ и Святымъ Духомъ нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь.

Хотяи́ приняти брацтво, во первыхъ подабаеть ему изглаголити сіе во церкви предъ священника тыми словы:

Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа. Я рабъ Божій (*имя рекъ*) приступаю до сего святого церковнаго брацтва и общаюсь Богу въ Троицы единому, и всему брацтву всею душею моею, чистымъ же и цѣлымъ умысломъ моимъ быти у братствѣ семъ яко единъ отъ вѣрныхъ братіи, даже до моего послѣдняго часа неотступаючи, ниже сопротивляючися во всѣхъ повинностяхъ его; но противникомъ сопротивлятися. Да придетъ на мя и на весь домъ мой благость Божія, миръ и милость и благословеніе, данное брацтву сему во вѣчныя роди. А если бымъ мѣлъ отступить, или похулити, или въ чомъ сопротивитися сему законному брацтву, да придетъ на мя и на весь домъ мой гнѣвъ Божій и отлученіе, уже и запрещеніе и клятва на таковыхъ реченная въ брацтвѣ семъ описанная даже до совершеннаго моего покаянiя, и аще ли безъ покаянiя скончаюсь, да буду и по смерти не разрѣшенъ, яко преступикъ закона Божія, от нея уже сохрани мя и спаси Христе Боже мой, молитвами Пречистыя ти Матере, и всѣхъ святыхъ твоихъ. Аминь.

Артикуль I.

Хто бы хотѣлъ уписатися до брацтва церковнаго, таковый первѣе нежели ся впишетъ маеть достатечне о всѣхъ вѣдати повинностяхъ нижей описанныхъ. Взавши вѣдомость и маючи истинную не отмѣвную волю свою маеть ся вписати тымъ способомъ: Пришедши до брацтва просити маеть, абы былъ за брата церковнаго вписанъ, слубуючи поставовеню брацтва церковнаго досить чинити; по изгла-

голаніи обѣщанныхъ словесъ маеть дати въписанаго грошей 12 монеты полскоѣ; може кто по силѣ з доброй волѣ и болшъ дати; бо не отъ скорби, ни отъ нужды: «доброхотна бо дателя любить Богъ». А въписавшися каждый маеть того постерегати, абы шлюбови своему и обѣтници досить чинилъ; глаголетъ бо божественное писаніе, яко лучше есть не обѣщатися, нежели обѣщавшися, не исполнити.

О въписаню стану духовного и шляхецкого такъ тежъ и посполитого народу.

Артикуль 2.

Поневажъ брацтво церковное зе трехъ становъ—духовного, шляхецкого, и посполитого, маеть быти грунтовне уфундовано и змоцнено, теда если бы кто хотѣлъ въписатися зъ духовныхъ такъ тежъ и зъ ихъ милостей П. П. и панень стану шляхецкого, которые отлеглими мешканямъ суть, тіе на сходки вшелякіе до брацтва прибывати и повинности и братцким досить чинити не могутъ; лечъ чрезъ пословъ. Если зъ доброй волѣ, кромѣ гвалтовнои и пилное потреби брацкои и гды часъ бы потому былъ, принаймнѣй разъ въ годъ на сходцѣ головной въ недѣлю Өомину, могутъ быти; и въ той часъ разомъ до брацтва що ласка, яко же кто изволеніе иматъ въ сердци своемъ, даровати, а въ небытности самыхъ присилати мають.

О оббираню братій старшихъ и строителей церковныхъ на каждый рокъ.

Артикуль 3.

На сходцѣ головной брацкой маеть быти напредъ елекція албо обобрание двохъ братій старшихъ, а двохъ строителей церковныхъ, то есть пономаровъ албо вытрикушовъ, а двохъ шпытальныхъ дозорцовъ; тіе всѣ въ повинно-

стяхъ тыхъ и урядахъ братскихъ не повинни быти ено рокъ единъ: каждой теды схадки дорочной головной брацкой, меновите въ неделю Ёминну, повинни обебраніи братія старшей быти, строителъ церковнии и шишалнии дозорцѣ рахунковъ чинити предъ всѣмъ зебранемъ братій; братія, выслушавши ихъ рахунковъ порядне, спилностью одебравши отъ нихъ рестра, мають имъ подякованя вчинити за услугу вѣрную церкви Божой и иншихъ на ихъ мѣсто новыхъ обебрати; за изволеніемъ всѣхъ братій тыхъ же на другій рокъ просити можно; а хто бы ся хотѣлъ услужѣ и повинности сполной братской спротивляти и оной подияти ся не хотѣлъ за сгодными голосами и обебранямъ всѣхъ братій: таковый подпадати маеть винѣ церковной не отпустпой полъ камня воску.

О повинности и услужѣ церковной братій старшихъ строителей и дозорцевъ, якая маеть быти.

Артикулъ 4.

Повинность братій старшихъ першалъ есть вѣдати о всѣхъ приходахъ церковныхъ, о легаціяхъ албо отказахъ, если бы были якіе пижное стараня мѣти, жадному не фаворючи ошукати подъ клятвою святыхъ богоносныхъ Отецъ, жебы презъ нестаране ихъ и оспалость, знищениа и спустошениа церковь Божая не терпѣла. Тіе братія старшіи, кромѣ нужды и потреби гвалтовной, разъ во 4 неделѣ братію всю за обеслапемъ цѣхи брацкоѣ албо крижика повинни зобрати и сполне единодушно въ любви совершенной безъ смущенія, посворовъ, о размноженю хвалы Божой, поратованю церкви его святой радити, всѣ иншіе забавы и рады домовству належачіе, втимъ забраню не потребныи, на иншіи часъ отложивши, абы дармо часъ не тратити; зшедши ся братія всѣ купно мають зложити до скринки братской по грошу, четвертой недѣлѣ скринка братская маеть быти у

единого старшого брата, а у другаго ключикъ отъ скринки братскоѣ, въ который благословеніе святѣйшого патріярхи схованое маеть быти и артикулы братскіе, реестра вшелякіе и грошѣ зложоные.

Артикуль 5.

Строителей церковныхъ albo вытрикушовъ повинность тая есть: вѣдати о всемъ скарбѣ церковномъ якій колвекъ есть, мѣти въ завѣдованю уєстрованіе сосуды, клейноты, аппараты, книги всѣ; мѣти въ завѣдованю таблицу, съ которою мають ходити въ церкви при литургіи божественной въ неделю каждую, праздники Господніе, Богородичніе и всѣ иншіе свята нарочитіе, которые дни церкви Божая повелѣваетъ празновати, просячи на потребности церковныя, зъ которой таблицѣ не маеть на що иншое дати тилко на офѣру до службы Божой, на вино, на ладанъ, кромѣ великой нужды. Реестра повинни мѣти на каждый рокъ два—единъ приходу, другой расходу, порядне въ нихъ пишучи що въ каждую неделю на праздникъ съ той зъ таблицѣ возмутъ и до скрини церковной вложатъ, такъ же що колвекъ на потребу церковную выдадутъ. Тыхъ же строителей повинность есть въ церкви и услуга: около образовъ свѣчъ строити, украшати, убирати, яко то въ дни нарочитіе: Воплощеніе Господне, Воскресеніе, около гробу Божого, на сошествіе св. Духа и иншіе праздники Господніе и Богородичныя, мають ся пилно старати, абы завше дорочныя поставники были на свѣтилникахъ принамнѣй каждый зъ нихъ фунтовъ 5 предъ иконами намѣстными, Спасителемъ, Пресвятою Богородицею, предъ храмомъ. На тіе поставники на воскъ повинни выбирати въ постъ великій доходъ дорочный, ставницу, названную зъ давнихъ часовъ ухваленную и постановленную, по поль трега гроша отъ каждого въ парохіи брата церковнаго и паракіанъ знайдуючагося.

Артикуль 6.

Дозорцовъ шпитальныхъ повинность тая есть: мѣти старане о поживеню убозства шпитального яко и о нищихъ убогихъ школьныхъ. Легаціи и по смерти албо и за живота побожныхъ людей если бы якіе были на шпиталь, мають мѣти въ завѣдываню своемъ и стандъ шпиталь на правовати и о вшелякой потребѣ убогимъ промышлявати; зъ mezi убогихъ шпитальныхъ маеть завше съ пушкою ходити албо въ фортѣ церковномъ стояти, просячи на убогихъ; пушка тая маеть бити замкненна, а ключъ завше у дозорцовъ шпитальныхъ, съ котороѣ оналене и живене шпитальныхъ повинно бити; любо повинности братіи старшихъ строителей церковныхъ и дозорцовъ шпитальныхъ каждого особливые суть, еднакъ до споряженя и справованя добрыхъ побожныхъ учинковъ всѣ шесть сполне зноситися мають и радити якъ найлѣцѣй могло бы бити.

О повинности всѣхъ братіи вписанныхъ.

Артикуль 7.

Братіи всѣхъ вписанныхъ до реестру повинность есть на вшелякой схадциѣ бити, каждому безъ жадное вымовы и забавы домовою; а хто бы за обвѣщеніемъ братіи старшихъ и обесланямъ крижика на схадку братерскую не ставился, таковый не отступной винѣ церковной, иле кротъ бы не ставился, фунтъ воску за каждый разъ, кромѣ того: если бы втой часъ не былъ въ дому, где въ дорозѣ, за свидѣтельствомъ истиннымъ, таковый братъ волный за зезволеніемъ братіи старшихъ и всѣхъ купно, гдыбы братъ который мѣлъ гвалтовную пилную потребу свою, для которой бы могль значную понести шкodu не ставился, еднакъ первѣй повинень до старшихъ прійти и о повѣсти пилную потребу свою, позволеня взявши отъ нихъ, и то жебы не-

было часто; а если бы который на двоихъ схадзкахъ не былъ братія старшіи, реестръ братій списанныхъ всѣхъ пилю преглядѣвши (яко и на каждой схадзцѣ повинни), мають го двома братіями обеслати и напомянути любовне яко брата церковнаго, абы обѣщанію въ союзѣ братій изглаголаному доситъ чинилъ и былъ послушнымъ. Если бы преслушалъ братій мають го упомянути презъ духовнаго своего, ведлугъ науки самого Христа Спасителя: „Аще братъ твой согрѣшаетъ, упомани его на единѣ, при двою свидѣтелей, аще преслушаетъ оповѣждь церкви,“ то есть духовнымъ, церкви Божой служащимъ, „аще же и церковь преслушаетъ, да буди ти яко язычникъ и мигарь“. Павелъ Апостоль до Солунянъ пишетъ: „повелѣваемъ вамъ, братіе, с имени Господа нашего Иисуса Христа отлучитися вамъ отъ всякаго брата безчинно ходаща, а не по преданію, еже пріяша отъ насъ;“ того ради достоитъ намъ такового отлучитися: измѣте бо, рече, злого отъ васъ самѣхъ, яко члонка гнила отсѣцѣте, да здравыхъ не вредить.

О вписанію сестеръ.

Артикуль 8.

Сестры братства церковнаго якого же колвекъ стану шляхецакаго любь мѣсцкога до брацтва ходити не могутъ, ено ведлугъ повинностей братій вписаныхъ, албо що которой Господь Богъ до сердца подасть и совете по силѣ изволеніемъ добрымъ присилати мають.

Въ схадзцѣ братія вписаніи якъ мають поступовати.

Артикуль 9.

До брацтва братія зпеднися порожныхъ и непотребныхъ розмовъ не мають мовити, тилко радити о церкви Божой и о выхованю своего духовнаго и о ишихъ причетни.

кахъ и слугахъ церковныхъ; радити и пилное стараня мѣти, абы наука вшелякая христiянскимъ дѣтемъ въ школѣ была; обмыслити дидакалови учоному, пилному набоженства, науку досконалую дѣтямъ щире даючому, тризвому, слушное выховане и нагороду, жебы за пилною наукою его люде росли и хвала Божая множилася; радити о выживеню убогихъ шпитальныхъ, и пишимъ ратункомъ и вспоможенiемъ быти, которые не мають где главы подклонити; а если бы часу збывало, жебы не мали справы потребной около чого бы ся мѣли забавити, тогда за позволенiемъ братiй старшихъ рочныхъ, маеть быти читано постановени порядковъ братскихъ артикулы, которыхъ мають всѣ слухати пилно, разумомъ поймовати и уважати, абы нѣвчомъ противко оныхъ не выкочити подъ виною церковною двохъ фунтовъ воску на такового, который бы пiаный пришолъ, на схацку брацкую духовную, не подобаетъ бо, едно тризвому, такъ тежъ и стояне при купѣ албо на звонници, а то для того, абы ся вчомъ непристойнымъ словы предъ братiею не вымовиль и не згоршилъ всѣхъ, писанно бо есть: „горе человѣку тому имъ же соблазнь приходитъ“. На схаццѣ брацкой волю каждому брату вписанному и наименшому мовити и радити поединкомъ, единъ по другимъ, а не всѣ разомъ, бо бы то не была рада духовная ено смущенiе, розрухъ, звада, але гды братъ вписанный будетъ мовити ростропнѣ, мудре въ милости братской радити о розмноженю хвалы Божей и вшелякихъ порядкахъ церковныхъ, а не о своихъ частныхъ неназержныхъ, такового всѣ повинни съ пилностью слухати и похвалити рѣчь добрую; еднакъ кождый гды схочеть мовити въ схаццѣ братской маеть просити о позволене старшихъ дорочныхъ, безъ дозволеня ихъ не повиненъ ничго же мовити, ани прекословити подъ виною фунту воску неотпустного. На схаццѣ братской не повиненъ жаденъ не вписанный быти и о радѣ братской вѣдати, кромѣ того еслибы мѣлъ якую потребу свою щегулную албо якую скаргу на брата впи-

саннаго и те по справѣ своей заразѣ повиненъ отходити, не перешкожаючи мовѣ и радѣ братій вписанныхъ.

Артикуль 10.

Братія въ складцѣ мають мовити тихимъ гласомъ, любовне, разумно, ничте же вопреки глаголюще, хранити тайну мовячую въ собраніи братій, не откривати ни предъ кимъ и предъ подружіемъ своимъ яко и домовими повиненъ каждый утаити що было мовлено и раженно въ собраніи братій; а если бы ся показало на котромъ зъ братій, жебы былъ велерѣчивъ, тайны не храничи, не тилко въ дому своемъ але и на мѣстцахъ поближныхъ, въ господахъ, гдѣ иновѣрніи знайдоватися мели, що колвекъ въ собраніи братій мовлено было и яка рада сполная всѣхъ была выявилъ бы зъ хлюбы якоу, любовь з неосторожности учинилъ бы, таковой подпадаетъ винѣ церковной неопустной поль каменя воску и стоянія въ кунѣ презъ вѣдель шесть подъ часъ литургіи.

О порядкахъ братій всѣхъ вписанныхъ ку оздобѣ церковной належачихъ.

Артикуль 11.

Для братій вписанныхъ всѣхъ, иле ихъ буде въ реестрѣ, повинни быти роздавани за старанемъ старшихъ братій рочныхъ свѣчѣ оздобне маліованіе албо зеленіе въ четверть фунта каждая свѣча, можная речъ и болшь надъ реестрѣ уробити для приходящихъ, для гостя якого знаменитого шляхетного, будьли тежъ якого колвекъ стану; тые свѣчи мають быти роздаваны братьямъ всѣмъ вписаннымъ презъ строителей церковныхъ. На литіи всепошной, на поліелею, на 9 пѣсни, въ кождый празникъ Господскій и Пресвятой Богородици, въ день тожъ памяти рочной и ивныхъ нарочитыхъ святыхъ, где повелѣваетъ уставъ церковный, даются братіямъ свѣщи. Строителѣ церковніе повинни мѣти свѣщи брат-

скіе въ добромъ схованю, не поламание роздавати братіямъ. Братъ если бы изъ небреженія зламалъ свѣщу въ рукахъ, повиненъ будетъ дати вины фунтъ воску.

О учинкахъ побожныхъ всѣхъ вписанныхъ братій милосердія.

Артикуль 12.

Вшелякая душа христіанская отъ дѣлъ или прославится или осудится предъ нелицемѣрнымъ Судією. Далекѣе належать добрыя учинки братіямъ, титулюющимъ ся братіями милосердія; глаголетъ бо божественное писаніе: „Да просвѣтитесь свѣтъ вашъ предъ челоуѣки, да видѣвше ваша добрая дѣла прославятъ Отца вашего, иже есть на Небесѣхъ.“ И братія абы вписанніи были зеркаломъ, прикладомъ всему христіанству побожныхъ учинковъ, маются всѣ сполне старати, жебы литоргія божественная соборне за отпущеніе грѣховъ ихъ самихъ, яко и преставлшихся ихъ родитетей и всѣхъ сородниковъ принампѣй 4 разы въ годъ отправоана была вкупѣ спарастачомъ; до того отправоана набоженства соборного мають созвати священниковъ ведлугъ можности хотяй 6 и зъ діякономъ и онимъ трапезу по литоргіи св. уготовати, не пребачаючи убогихъ, странныхъ; глаголють бо словеса божественная: егда твориши обѣдъ или вечеру не зови другъ своихъ, ни братій, ни сородниковъ, ни сосѣдъ богатыхъ, да не и ти такожде воззовуть тя: и будетъ ти воздаяніе, но зови нищія маломощніи, хроміи, слѣпныи и блаженъ будеши, яко не имуть ти что воздати, воздастъ же ти ся во воскресеніе праведныхъ.

Способъ о нагородѣ служащимъ олтареви и о приготованю трапезы убогимъ.

Артикуль 13.

Пораховавши 4 части въ року мають братія старшіи время уреченное зъ совѣтомъ братій всѣхъ назначити, и

предъ пристемъ часу того на схадцѣ близкой всѣмъ братіямъ о побожномъ учинку оновѣсти. Братія всѣ не прекословующе въ любви совершенной дѣлу добру соизволити имѣють и не отходячи зложити почему на кого придетъ, якъ сами усовѣтуютъ; такъ же зъ дому хлѣба убогимъ, до хлѣба що кому Богъ дастъ до сердца на изволеніи добромъ; и що домъ будетъ имѣти прислати где буде мѣстце назначоное приготованю трапезы. Ихъ милостямъ П. шляхтѣ обвѣстити презъ братій депутатованныхъ о времени уреченомъ милосерднаго учинку, прослчи о поратованія, абы ихъ милости таковому дѣлу благу сообщениками были, и сподобимся кучно всѣ въ день воздаянія благихъ дѣлъ голосъ Божественнаго судіи велицемѣрнаго слышати: „Прійдѣте благословенія Отца моего, наслѣдуйте уготованное намъ царствіе отъ сложенія мира; взалъкахъ бо ся и дасте ми ясти, возжадахся и напоите мя; страненъ бѣхъ и воведомсте мя“... и далѣй: “понеже бо сотвористе единому сихъ братій моихъ, мнѣ сотвористе.”

О поминаніи преставшихся отецъ и братій и всѣхъ сородниковъ.

Артикуль 14.

Братія вписанніи повинни справити помянникъ интрегованный: въ той помянникъ каждый братъ, почавши отъ старшого до наимолодшаго, повиненъ дати вписати преставшихся родителей своихъ, братій, сестръ и сородниковъ, который священникови храму тоя церкви служакому отдати мають, жебы при каждой литоргіи божественной, яко то при проскомидіяхъ читанный былъ; а за то священникови нагороду достойную всѣ сполне обмыслити и постановити мають.

О общемъ взаимномъ милосердномъ учинку въ союзѣ братій.

Артикуль 15.

Еслибы который братъ вписанный зволѣ Господни якою колвекъ пригодною слушною припадкомъ несчастливомъ подупалъ, таковому каждый отъ себе що которому Господь Богъ до сердца подастъ, albo зъ скринки братской, ведлугъ упадку его и баченя своего, на вспоможене дати мають; пишеть бо: „добро сотвориши благовѣрному въ горкости души его и обрящеши отдаеніе, аще не отъ него то отъ самаго Бога.“ А если бы который братъ подупалъ не слушнымъ якимъ упадкомъ, незволѣ Божіей, але зъ своволѣ: таковаго не до стоить запомагати; пишеть бо: „Аще добро твориши, разумій кому твориши, добро твори смиренному, а не даждь печестиву.“

Милосердніе учинки ко искреннымъ.

Артикуль 16.

На всякое лѣто въ празники господскіе нарочитые, Рождество Христово, Воскресеніе Господне, Сошествіе Св. Духа, во всѣхъ болницахъ сущихъ и скитающимся по улицахъ, не имущимъ где главы подклонити, о здравіи и спасеніи всей братіи маеть быти давана милостиня, каждому убогому странному узникови по силѣ зъ скринки братской; пишеть бо: „якъ огонь палящъ угасить вода тако и милостиня очиститъ грѣхи.“

Повинность набожная.

Артикуль 17.

Священникови служащому каждой недѣлѣ и въ свята нарочитые, абы молебень albo акакисть Пресвятой Бого-

родици, албо пресладкому Иисусу, албо и Господнямъ святымъ ведлугъ часу отправоваый былъ, съ скринки братскоѣ албо церковноѣ маеть быти давано по 6 грошей; уставникови албо дидаскалови грош. 3. Пишетъ бо: “всею сялю своею возлюби сотворшаго ты и служителя его, тѣмъ бо бдять о душахъ вашихъ, аки слово воздати хотяще, да со радостію сіе творять, а не въздыхающе.”

Повинность милосердныхъ учинковъ.

Артикулъ 18.

Еслибы который братъ вписаый и не вписаный захоровалъ зволѣ Господни, повинни о томъ братія старшіи вѣдати и всемъ ознаймивши въ схадцѣ, мають го навѣжати часто; пишеть бо: “не лѣнися посѣщати болящя, и ты бо возлюбленъ будеши.” Братъ же въ недузѣ солекащій помыслеть ли по собѣ, ижъ ближшій ку смерти нежели ку житію сего суетнаго свѣта, повиненъ, гды маеть собраніе, що колвекъ значьного отказати до брацтва: въ день бо, рече, скончанія души живота своего и во время смерти твоея раздати имѣніе свое; яко чуждымъ оставиши притяжанія и труды твоя въ раздѣленія жребій; давай и просвѣти душу свою въ болезни своей, не презри но молися Господеви и той ты исцѣлится и не стыдись исповѣдати грѣхи своя; яко же пишеть апостолъ: “болить ли кто во васъ да призоветъ іереи церковныя и да молитву сотворять надъ нимъ, помазавше его елеомъ во имя Господне: и молитва вѣры спасеть болящаго и воздвигнетъ его Господь, и аще грѣхи будетъ сотворилъ, отпустятся ему.” А если бы братъ особливе вписаный введузѣ для упадку своего и убожества не могъ мѣти достатку такого яко чловѣкъ хорый потребуеть, мають ему братія зъ скринки брацкой албо въ схадцѣ зложивши що колвекъ дати на поратоване; такъ же если бы не было кого при немъ уставичне, жебы го въ хоробѣ доглядаль, тог-

ды братія маюць якого чоловѣка богобойнаго наняти, жебы го доглядалъ. Если же бы Господь Богъ смерть на него допустить рачиль, а не было бы тѣла чимъ поховати, маюць братія всѣ сполне стараня пилного приложити, абы тѣло поховано ведлугъ порядку, яко належить сповинности христіанскоѣ.

Артикуль 19.

На улицы телеса странныхъ отъ мразу, голоду умершихъ, якъ ся трафляетъ много, належить зъ брацтва трумну купити, и поховати належне трибомъ христіанскимъ, тѣми бо дѣлы благими Товвіа св. отъ Господа Бога милость получи.

Артикуль 20.

Еслибы на которого колвекъ брата вписаного богатаго и убогаго Господь Богъ смерть допустить рачиль, маюць всѣ братія тѣло его провадити, шесть братовъ несучи, иншіе всѣ братія парами впродъ тѣла идучи, кождый въ рукахъ свѣщу зъ скринки братскоѣ несучи. На процессію тую жалобную и услугу (тую жалобную) остатную брату умершому, братія старшіи маюць обвѣстити братій всѣхъ вписанныхъ въ прудкомъ часѣ, крижикомъ албо табличкою жалобною, а гды ся зыйдутъ братія на мѣсто нареченное, старшіи братія маюць оберати за часу, жебы не было якого смущенія при збраню людей многихъ. Братіи б до несенія тѣла, которіи покорнымъ сердцемъ въ любви совершенной не маюць ся взбороняти таковому дѣлу доброму. Если би ся знайшоль таковой братъ не послушный на той же схадцѣ належить есѣмъ братіямъ совѣтъ сотворити на непослушнаго брата, скарати виною фунтомъ воску и стоянямъ при кунѣ презъ литоргію; такъ же если бы братъ который не былъ на процесіи жалобной брата преставшагося за обвѣщеніемъ братій старшихъ, а былъ бы въ дому не въ дорозѣ,

любо бы мѣль якую забаву въ дому, ведлугъ работы въ полю, не можетъ мѣти вымовы жадной и уйги о непослушенство вины церковной ладану полъ фунта албо воску двохъ фунтовъ. До копаня гробу братія старшіи зъ скринки брацкоѣ повинни наняти кого колвекъ, если бы братъ преставлшійся бардзо убогимъ былъ. Отъ брата вписанного преставлшагося богатого и убогого за услугу и процесію брацкую нѣчого до скринки брацкое не маеть быти давано, кромѣ того еслибы самъ що з доброй волѣ своей до брацтва отказалъ; такъ же отъ сестры вписанноѣ, подружія и чадъ преставлшихся брата вписанного, не повинни братія старшіи вытягати, отъ процесіи до скринки брацкоѣ.

Артикулъ 21

Братъ не вписанный парохіяльный любо тежъ зъ стороны и иншей парахіи гды ся преставить, а пришли бы сродники или клеветети преставлшагося до брацтва и просили о процесію и иншіе обряды умерлому тѣлу належачіе, не возбранно маеть имъ все ведлугъ желанія быти отъ братій вписанныхъ. Теды братія старшіи умовивши впередъ и постановивши зъ оными нагороду певную до скринки брацкой, обеслати повинни всю братію знакомъ брацкимъ; братія неспротивляючися нѣвчемъ маются зыйти и услужити не ленокне тѣлу змерлому, яко и брату вписанному; а если бы который братъ въ томъ не былъ послушный и не былъ на процесіи, то винѣ подпадати, якося выжей въ томъ артикулѣ назначило. Нагорода ведлугъ постановенія взята отъ процесіи брацкое не маеть на що иншого ити, тылко на potrzeby братскіе церковные, яко то свѣчи и иншіе sprawy. Найпаче же братіямъ рочнымъ старшимъ подобаеть смотрити, абы заразъ преставлшійся братъ или сестра скоро по погребѣ былъ вписанный въ помяникъ братскій, котсрый маеть читати завше священникъ, за певною нагородою отъ всѣхъ братій при каждой проскомидіи въ дни памятныхъ, по вечерни и въ великій постъ по уставу церковному.

О захованю любви совершенной въ союзѣ братій вписанныхъ.

Артикуль 22.

Пишетъ Апостоль: „надъ всеми сими стяжете любовь, яже есть союзъ совершенія“. Наложить всемъ братіямъ любовне жити въ любви не позволѣнной але щирою, единъ другаго шануючи, не вишша себе и болша творяще, нетылко въ собраніи братій, але и на всякомъ мѣстѣ, абы союзъ братій былъ совершенный, doskonaлый; уста бо Господня глаголють сія: „аще кто хочеть во васъ быти вищій да будетъ всемъ послѣдній“. Наложить всемъ тои высокоцноты держатися покоры. Господь гордымъ противится, смиреннымъ же даетъ благодать. Гордость родить не милость, зъ немилости походятъ звады, свары, растырки межи братією, которыхъ ся пилно выстерегати и утѣкати предъ ними все повинни. Если бы было якоезастя, посварь, гнѣвъ, знаважде не бѣсовское межи братома, албо если бы братъ вписанный брату вписаному кривду якую колвекъ учинилъ и имѣлъ бы его укривженный до права позвати, тогда первѣи нежели позоветъ масть ознаямити братіямъ старшимъ и всемъ. Братія же мають о томъ стараня пилное мѣти, якъ бы ихъ до права недопустивши погодити и разсудити прю ихъ слушную. Але если бы братъ любо бы былъ и моцно укривженный, первѣи нежели братіи ознаямилъ, албо не ознаямивши до права брата позвалъ, масть дати вины четверть каменя воску, для того ижъ то учинилъ противъ постановеню и порядку братій всехъ пишетъ бо Апостоль: смѣеть ли кто отъвасъ вецъ имѣий ко иному судитися отъ не праведныхъ, ко сраму вамъ глаголю: тако ли нѣсть единъ во васъ мудръ, иже можетъ разсудити межи братією своею.

Примѣч. Напечатанный братскій уставъ извлеченъ нами изъ небольшого сборника (in fol.), недавно поступившаго въ церковно-археологическій музей при Кіев. дух. Академіи изъ Почаев-

ской лавры. Весь означенный сборникъ состоитъ изъ разновременнo составленныхъ какъ печатныхъ такъ и рукописныхъ документовъ, касающихся исторiи братствъ,—именно грамотъ, утверждающихъ братства, братскихъ уставовъ, реестровъ братчиковъ и перечней, сдѣланныхъ ими пожертвованiй. Всѣ эти документы, большею частью въ нашей печати неизвѣстные, представляютъ богатый материалъ для изслѣдователя церковной исторiи западно-русскаго края. Но особенно важное историческое значенiе имѣетъ *напечатанный* нами уставъ,—полнѣйшiй изъ всѣхъ доселѣ извѣстныхъ. Мы думаемъ, что уставъ этотъ есть тотъ самый *чинъ вилненскаго церковнаго братства*, который виленскiе братчики „въ лѣто 1588 благословенiемъ Ионисифора митрополита киевскаго напечаташа“ (*Собрание древ. грам. и актовъ городовъ: Вильны, Ковны и проч.*, изд. 1843 г., ч. 2 № 3) и который наши изслѣдователи считали потеряннымъ для науки (А. З. Р. т. IV примѣч. 3). Свое предположенiе мы основываемъ на слѣдующихъ данныхъ: 1) Въ сборникѣ, откуда заимствованъ означенный уставъ, прямо говорится, что онъ *выписанъ* 27 окт. 1657 г. *зъ виленскихъ артикуловъ братства св. животворящаго Духа*. 2) Въ 1589 г. виленскiе братчики, представивши королю *отпечатанныя* ими и утвержденныя патриархомъ Иеремiею *порядки и артикулы о справахъ и обыкодахъ церковныхъ*, просили подтвердить ихъ. Король уважилъ просьбу братчиковъ и 21 июня того же года выдалъ имъ *жалованную грамоту*, утверждающую братскiе артикулы, при чемъ изъ послѣднихъ сдѣлано было въ грамотѣ краткое извлеченiе (А. З. Р. IV. № 18). Сравнивая это извлеченiе изъ артикуловъ съ помѣщеннымъ нами уставомъ, мы нашли между ними самое существенное сходство. 3) Въ сочиненiи изданномъ въ 1632 г. виленскимъ православнымъ братствомъ: подъ заглавiемъ, *Supplementum Synopsis* есть слѣдующее мѣсто, относящееся къ разсматриваемому нами *чину братства*: „*Xiądz Oranski... wazęł się zadać to, iakoby s. pamięci Patr. Hieremiasz miał być iakemś uniatem, y drukowany xiążeczkę porządkow naszych bratskich czytając tak argumentował: w pracfali tych porządkow nazywa patriarch Heremiasz Piotra s. wierchownym, ergo unit był.*

Druga, w miłości y soiedinenii aby żyli tego potrzebuie, ergo unita approbowal, a te zaiste assertie dwie poszły cos na owo; baculus stat in angulo ergo coelum ruít.... Въ нашемъ уставѣ тоже есть *предисловіе*, гдѣ на первомъ планѣ поставлены изреченія *Апостола Петра* и гдѣ постоянно говорится о любви и *сдиненіи* между братією.

Чинъ виленскаго братства послѣ отпечатанія разошелся по юго-западной Россіи въ большомъ количествѣ экземпляровъ (львовскому братству виленское прислало его въ количествѣ 30 экзем.—А. З. Р. т. IV. № 4.) и какъ одобренный патриархомъ и утвержденный свѣтскою властію принимался за руководство некоторыми вновь образовывавшимися братствами¹⁾ безъ существенныхъ измѣненій.²⁾ Есть основаніе думать, что *виленскія артикулы* были приняты въ руководство и въ кievскомъ братствѣ, и во время пребыванія въ Кіевѣ іерусалимскаго патриарха Теофана представлены были ему для утвержденія. На такое предположеніе наводитъ то обстоятельство, что въ нашемъ сборникѣ виленскимъ артикуламъ *непосредственно* предшествуетъ (помѣщена въ серединѣ между заглавіемъ устава и самымъ уставомъ) одна изъ грамотъ патриарха Теофана, данныхъ имъ кievобогоявленскому братству³⁾,—обстоятельство, легко

¹⁾ Такъ, напр., въ нашемъ сборникѣ говорится, что *виленскіе артикулы* списаны для братства въ *градъ Канчужъ*.

²⁾ Измѣненія могли касаться количества взноса денегъ каждымъ братчикомъ, назначенія дней для общихъ сходокъ и т. п.

³⁾ Во II т. *Памятниковъ, изданныхъ временною коммиссією для разбора древнихъ актовъ*, напечатаны (подъ №№ 3, 4 и 5) три грамоты, данная патриархомъ Теофаномъ кievобогоявленскому братству. Грамота Теофана, не непосредственно предшествующая въ нашемъ сборникѣ виленскимъ артикуламъ, почти буквально сходна съ грамотою помѣщ. въ *Памятникахъ* подъ № 5,—за исключеніемъ: 1) *пропуска* въ первой нѣсколькихъ строкъ (отъ словъ—*прочихъ ревнипелей сея истинныя отри...* включительно до словъ—*въ свою паубную ересь отводять*) и 2) *разницы въ датѣ* (въ грамотѣ, помѣщ. въ сборникѣ дата обозначена такъ: *въ мѣсто отъ Адама 7128, а отъ воплощенія Сына Божія 1620, мая дня 20* а въ грамотѣ, помѣщ. въ *Памятникахъ*—*въ мѣсто отъ битія міру 7129, плотского же смотренія Божи Слова 1621, мѣсяца Іануарія 7 дня*).

объяснимое тѣмъ, что переписчикъ имѣлъ подѣ руками виленскіе артикулы *киевской редакціи*.

XXXVII.

Отрывокъ изъ грамоты іерусалимскаго патріарха Теофана, заключающей въ себѣ совѣты православнымъ южно-руссамъ избрать достойнаго челоуѣка для посвященія въ епископы.

1620 г. Августа 13.

..... Еще вамъ приносимъ извѣстіе спрѣчь певность вѣры и церкви нашея, яко церковь истинно есть едина, святая, каеолическая и Апостольская, въ нейже есте вы и истинное въ пей спасеніе лежитъ. И вѣра наша есть истинная и правая, юже Христосъ Спаситель нашъ и выиѣ многи утвержаетъ знаменми..... сія едино, яко врата адовы и рука не вѣрныхъ, по глаголъ Христови, неодоувають церкви, аще и множицею ратуема. Другое яко на всякъ годъ праздника Іисусъ Христова въ субботу великую въ вечеръ извѣствуеть и утверждается вѣра наша, внигда исходити отъ небесъ святому свѣту на гробъ православный Господень, отъ него же свѣщи возжигаются.

Си есть вѣра наша, яке презъ седьмъ вселенскихъ соборовъ исповѣдуется и каноны и уставы ихъ, такожде и помѣстныхъ съ ними согласны сдержитъ. А иже не исповѣдуютъ якоже отци седьми соборовъ исповѣдуютъ и тѣхъ каноновъ не сохраняють, нѣсутъ правовѣрныи, но еретицы и отступницы каеолическіа, Апостольскія церкви. Возглаголемъ же сія первое утѣшеніе о скорбей и напастехъ вашихъ. Радуйтеса якоже Спасъ рече: Блажени изгнани правды ради, яко тѣхъ есть царство небесное, и проч. Радуйтеса и веселитеса яко мзда вапа многа на небесехъ. Тако бо изнаша прочихъ, иже бѣша прежде васъ. Дерзайте. Глаголетъ бо Апостоль: Непщую убо яко недостойный страсти пыиѣшнего

времени и хотящей славы явитесь въ насъ. Ниже малодуш-
ствуйте, яко нынѣ вамъ внѣ града молитвы дѣяти: но весе-
лѣтесь, зане Иисусъ Христосъ внѣ града распятъ бысть и
спасеніе содѣи. О пхже Апостоль утѣшая глаголетъ: тѣмже
Иисусъ да освѣтитъ люди кровію внѣ вратъ пострадати изво-
ли; тѣмже убо да исходимъ къ нему внѣ стана поношеніе
его носяще, и да не стужайтесь душами своими ослабѣваю-
ще..... Многи вамъ искушенія и скорби предлежатъ, сего ра-
ди ослабленныя руки и ослабленная колѣна исправите и те-
лѣте путемъ спасенія дерзающе. Многи бо скорби правед-
ныхъ, но отъ всѣхъ ихъ избавитъ ихъ Господь. Възглаго-
лемъ же второе совѣтъ благъ, яко да изберете себѣ епископа,
апостоломъ и правила узаконеннаго, ему жъ престоль и на-
слѣдіе, яко въ древнемъ завѣтѣ левитомъ, да будетъ Богъ,
и ваша любовь и щедротная рука. Повеленій же и запреще-
ній міра не боящися, якоже нѣкогда родители Моисеевы не
боящися повеленія Фараонова. Такожде и апостолове сина-
гоги Еврейскія и Пилатова и Иродова не устрашишася су-
ровства, пачеже Божиему повеленію повинующеся, проповѣ-
даху и поставляху учителя и пастыря и тако получиша
жизнь. Аще же сего не сътворите скорби и нужды и паживе-
нія тще, и бездѣльны и безплодны будутъ. Плодъ убо гоненія
и бѣдъ суть епископы и учителя благие и житіе Богу угод-
ное. Воистинну зане сугубо шести лѣтъ не имѣти вамъ епи-
скопа судими есте отъ Господа. Молимся Владыцѣ нашему
Иисусу Христу, да снѣгъ и голодъ въ сердцахъ вашихъ ог-
немъ благодати Духа Пресвятаго и любви Христовы рста-
еть. Вынемлете сіа. Нудимся сіа глаголати. Горе же намъ
аще не благовѣствуемъ. Горе и вамъ аще слышаше не сътвори-
те. Еще же глаголемъ и завѣщаемъ, яко да имате учителя и
ученія въ церквахъ и на всѣхъ събраніяхъ вашихъ. Тако убо
и въ вѣрѣ утвердитесь и житію спасенному наставитесь. По
сему же образу чада и отроки ваша юность свою да упраж-
няютъ въ училищехъ языка греческаго и славенского уча-
ющеся. Глаголетъ бо писаніе: лучше умрѣти безъ чадъ, нежели

имѣти чада безумна. Отъ единого убо разумна увеселитесь градъ. Блжудѣтесе же лестивыхъ, и ученми иновѣрныхъ не побѣждайтесе, довѣдетъ вамъ, еже доселѣ вѣроставе, вѣрити. И глаголемъ вамъ, еже ангелу церкви Фотирския глаголаю бысть: Иже не имуть ученія сего и иже не разумѣють глубины сатанины... токмо, еже имате, держите, дондеже прииду. Таже въ началѣ отъ всякаго грѣха и отъ неправды сохраняйтесе, о мнмошедшихъ же покайтесе. достойно писанію дѣла твореще, царство бо небесное приближись. Молитежесе да гласъ и вопль вашъ възидетъ въ уши Господа Саваофа, якожь оныхъ страждшихъ въ Египтѣ, и тако избавитесе вамъ отъ бѣдъ находящихъ на васъ. Прочее любимици наши съ апостоломъ въ вамъ глаголемъ: будь вѣренъ до смерти и дамъ ти вѣнецъ живота. Поминайте себѣ и выну мыслите, яко да не отступитъ ваша память отъ святаго града Іерусалима, идеже живяше Господь нашъ Іисусъ Христосъ, идеже спасеніе наше содѣловающе, кровію своею дражайшию кропляше, и мы таможде, Богу изволящу, недостойными нашими сподобляемся ступати ногами. Паки благость вамъ отъ Бога и отъ насъ молитва, благословеніе и прощеніе да будетъ съ вами молитвами Пречистыя Богородицы Приснодѣвы Маріи и всехвальнаго первосвятителя и первопрестольника св. града Іерусалима Апостола Іакова, брата Божіа, и всѣхъ святыхъ. Аминь. Дадесе въ лѣто отъ сздавіа миру 7128, отъ Рождества же Господа нашего Іисуса Христа 1620, Августа 13.

(Изъ рукописнаго сборника, находящагося въ бібліотекѣ Оссолинскихъ во Львовѣ, по каталогу подъ № 827., лис. 311—312).

Примѣч. Извѣстно, что православная южно-русская іерархія возстановлена была іерусалимскимъ патріархомъ Теофаномъ во время посѣщенія имъ (въ 1620—1621 гг.) западно-русскихъ областей. Объ этомъ событіи въ *лѣтописи монастыря Густынскаго*, между прочимъ, говорится: „моляху святѣйшого патріарху (по прибытіи его въ Кіевъ) всѣ благочестивыи, да имъ оставитъ святыню, да посвятитъ имъ епископи. Святѣйшій“

патриарха возбраняшеся имъ тою, бояху бо ся краля и ляховъ, таже святѣйшого патриарху взяша на рамена и опеку свою, благочестивое войско, гетманъ, глаголемый Петръ Сагайдачный.“ Увѣренность Теофана въ надежности опеки козаковъ, которые „оточиша патриарха стражбою аки пчелы матицу свою“, была настолько велика, что онъ на этотъ разъ не убоился послать грамоты (въ родѣ помѣщенной нами), гдѣ убѣждалъ южно-руссовъ безъ колебанія избрать изъ своей среды достойныхъ людей для посвященія ихъ въ епископскій санъ, не бояшеся повеленій и запрещеній мира (т. е. польскаго праспительства), якоже некогда родители Моисея не бояшася повеленія Фараона. — Впрочемъ, не смотря на вооруженную поддержку козаковъ, Теофанъ не рѣшался открыто посвящать іерарховъ; посвященіе совершалось съ большими предосторожностями и въ тайнѣ отъ польскихъ властей. Такъ постановленіе въ епископы Исаи Копинскаго происходило (6 окт. 1620 г.) въ братской Богоявленной церкви въ нощи (мѣт. густ. мон.). Въ той же церкви (а не въ печерской лаврѣ, какъ утверждаютъ всѣ наши изслѣдователи *) и также тихо и тайно (а не торжественно и при большомъ стеченіи народа **) совершенно было (9 окт.) посвященіе, и митрополита. Современникъ и очевидецъ событія, извѣстный отступникъ отъ православія Кассіанъ Саковичъ, въ своемъ *Epanorthosis*'ѣ говоритъ: „Kiedy Patriarcha jerozolimski (iesli nim byl) Theophan święcił w Bratskiej cerkwi w nocy kozackich władcykom у Pseudo-metropolite Boreckiego, a zali nie szeptaną nierzkąc czytaną liturgiā miał, bo radziby byli, żeby nie tylko człowiek, ale у mucha nie słyszala ich liturgiey, dla tego okna nie tylko okiencami, ale у kobiercami pozabiłi.“ (стр. 33). Свидѣтельство это получаетъ еще большую вѣру отъ того, что авторъ Λιδος'а, старательно опровергая, по возможности, всѣ мѣста въ *Epanorthosis*'ѣ, не отрицаетъ означеннаго заявле-

*) Митр. Евгеній (Опис. Кіев. Соб., стр. 159. *Закревскій* (Опис. Кіеза, изд. 1868 г. стр. 48.), *Максимовичъ* (Собр. сочиненій. II. 185). *Кояловичъ* (Лит. церк. Унів. II. 114) и друг.

**) Митр. Евгеній, *Кояловичъ* и друг.

нія Саковича о скрытномъ посвященіи въ *Братской церкви митрополита Бореукаю* и другихъ іерарховъ; онъ только старается ослабить значеніе означеннаго заявленія въ смыслъ не благопріятномъ для православныхъ. Вотъ отвѣтъ автора Διδος'а: „To nie iest prawda, bo lubo okna zabite były, dla tego aby ludzie obaczywszy swiatłość do cerkwie się nie cisnęli przecie ieden spiewak Patriarszy na imie Gabriel zakonny kapłan według zwyczaju Graeckiego, cicho spiewał (стр. 91).

М. О. Кояловичъ думаетъ, что Сигизмундъ Ш, изъ опасенія козацкихъ волненій, на сеймѣ 1620 г., *на словахъ далъ разрѣшеніе патриарху Теофану посвятить православныхъ іерарховъ* (Лит. цер. унія. II. 113).—Но съ такимъ мнѣніемъ едва ли можно согласиться. Если бы королемъ дано было подобное, хотя и словесное разрѣшеніе, то, безъ сомнѣнія, Теофанъ не преминулъ бы выставить его навидь какъ оправдательный аргументъ своихъ дѣйствій; между тѣмъ изъ помѣщенной нами грамоты видно, что патриархъ считалъ имѣющее быть посвященіе епископовъ дѣломъ крайне не желательнымъ для польскаго правительства и потому *запрещеннымъ*. Точно также трудно было бы объяснить молчаніе объ упомянутомъ королевскомъ разрѣшеніи (если бы оно на самомъ дѣлѣ было дано) и въ тѣхъ брошюрахъ, которыя спеціально были посвящены оправданію Теофана отъ нареканій латино-уніатской партіи за якобы незаконное возстановленіе имъ южно-русской православной іерархіи. Наконецъ, мнѣнію г. Кояловича противорѣчить *самый характеръ отношеній польскаго правительства къ іерусалимскому патриарху*: Правда, польское правительство по пріездѣ Теофана въ юго-западную Русь“ окружило его своимъ пылкимъ вниманіемъ, объявило всѣмъ, чтобы уважали и почили высокоуважаемаго мужа и послало къ нему свего чиновника, который нисколько не стѣснялъ (?) патриарха“; но насколько во всемъ этомъ было дѣйствительнаго уваженія и довѣрія къ Теофану прекрасно можетъ показать слѣдующій отрывокъ изъ письма короннаго гетмана Станислава Жолкѣвскаго къ тогдашнему кievскому воеводѣ Томѣ Замоискому: „Nie slyszalem nic—писалъ Жолкѣвскій,—o tych praktykach, któreby miały byż od Moskwy, miewam z Kiiowskiej stro-

ny częste wiadomości, nie mi o tym nie piszą: może to bydz że się tam co secrete dzieie; gdysz bawienie się tak długie w Kiiowie tego Patryarchy nie iest bez podeizwienia. Bo on nie na co innego, iedno na praktyki wysłany był do Moskwy z Constantynopola, żeby Moskwę buntował przeciwko Coronie: i nie tędy iachał, ktorędy więc inși Patriarchowie iezdzali; ale sobie przez Orde szukał inszey niezwycainej drogi. Przeto dobrze że WM. moi Mciwy Pan raczysz napisac do sług swoich, żeby byli na to intenti, bo musi bydz niedaremna Jego Krol. Mosc raczy mieć od kogoś o tym przestroge. Co się tycze tego Patryarchy, szkodaby go wolno przepuszczac, że sam z chęci swoiey chciał tu bydz we Lwowie, i byłby dobry zatrzymania go sposób, by tu był w ten kraj przyiachał. Informowałem dostatecznie P. Paczanowskiego, y dałem mu chędogi Uniwersał, żeby tego Patriarchę we wszelkiey miano uczciwosci, yszby sie nie domyslili, że co sinistre o nim rozmyślamy. Wedle tego Uniwersału Saidaczego obawiam się, żeby go Kozacy nie chcieli prowadzić do Terechtywirowa, zaczym się stantibus rebus trudnoby zaś miał bydz zatrzymany. Zwłaszcza że, iako y WM. sam bacznie uważac raczysz, na to pilny wzgląd miec potrzeba, yszby ztąd większych sedytiej tumultow między kozaki nie urosło *). (*Listy Stanisława Żółkiewskiego. Krakow, 1868. стр. 145—146*).

XXXVIII.

Грамота кїевскаго митрополита Іова Борецкаго къ православнымъ южно-руссцамъ, съ убѣжденїями не прельщаться унією, но твердо стоять въ православїи.

1621 г. декабря 15.

Іовъ Борецкій, милостїю Божїєю Архиепископъ Митрополитъ Кїевскїй, Галицкїй и всея Россїи.

Ясне освѣцоннымъ княжатамъ, велможнымъ ихъ милости паномъ дикгїятаромъ, паномъ шляхте и рыцърству,

*) Дата письма 23 іюля (3 авг.) 1620 г.

и всякаго свѣцкаго и духовнаго заволаи, по мѣстахъ и селахъ посполитымъ знаидующымся, святаго сторожитнаго востоднее правдиве католицкое церкви вызнана славнаго ро- сійскаго народу людемъ, братіемъ и сыномъ въ Христъ наи- милшимъ, смиренія нашего ласка, покой и милосердые отъ вседержителя Бога.

Намилшые въ Христъ, вѣдаемъ добре, же не машь мѣсца и краины въ державѣ наясвѣйшаго господина короля, пана нашего милостиваго, въ земляхъ и повѣтахъ право- славнаго народу роcсійскаго, где бы шкодливое, новозмыш- леное, уиѣтское, подступное и погибелное ереси неизбеж- ные апостатове, турбуючи противъ вѣрныхъ цевичныхъ и зычливыхъ подданныхъ такъ наясвѣйшаго короля яко и всеѣхъ предложеныхъ не кусились огню до западу подсажати, и значны суть добре skutки ихъ отъ двадцати семя лѣтъ яко отъ церкви матки своее отступили, за што прокляцтву вѣ- куистому изъ помочниками и наслѣдниками ихъ отданы. Кил- ко штурмами кламства своего зъневиннымъ народомъ рус- кимъ въ огиду и ненависть до добрыхъ пановъ оныхъ пры- водячы и мордами разными трапачы наробили, полонь свѣтъ и вся земля руская, жалю, плачь и крикъ невинныхъ пре- ражаетъ небеса. Тиснегъ апостата абы его отступника, православнымъ будучы, отцемъ мѣлъ и якъ пастыра слу- халь, а онъ не вдачный чловѣкъ отца и пастыря своего народовѣ роcсійскому зъ вѣковъ належнаго патріарха кон- стантинопольскаго, презъ котораго и поганское слѣпоты збылъ и свѣтомъ Тройческаго познания освѣченъ есть, по- слушенства зрекся и вѣру отцевскую выродившись отъ нее стратилъ. А еще отцемъ и пастыремъ смѣется тебе право- славный русине, вызувшись презъ апостасію своего отцев- ского сыновства и патріаршего послушенства, а затымъ праве пристойне и твоего пастырства и отцевства назы- вати: муcѣлъ бысь заисте смертелне грѣшити, а за тѣмъ и зъ нимъ вѣчне отъ церкви проклятымъ zostавати, если бысь таковому Апостатѣ въ послушенство дался подступне ошу-

кати. Чого если ты Христось уховаль щасливе, дяки вельможности его (повиненъ) отдавати. А если бысь неопатрѣне, заглядѣвшись на оману свѣта, въ новотнину якую и послизнулся, готовое приняте въ церкви матки своее маешъ, едно сторожитности отцевское пилно зъ покутою отзывается. А звлаща такъ благословенные оказіи кды ты добротливый Господь Богъ зъвысокости своее отновленою твоею свытынею всходнею зъ самого благословенного мѣста Іерусалима чудовне утѣшити рачылъ. Радъ будучи, вдячне стався, абы за недячность горше покусы не утерпѣти и въ послѣднюю погибель не упасти. Вѣдати бо вѣмъ потреба каждому всходного благочестія народу Россійского чловѣку, же ласкою добротливого Бога вюдступне выданой под незвыклую звѣрхность свытыни, и праве въ Руси знищалою, ныне естесь обогачной, одержавши въ каждой епископской столицы отъ всходу рукоположенныхъ епископовъ, намиѣй надѣи власце Божой и власце наясиѣйшого короля пана нашего тратити не маешъ абы южъ коли правдивая всходная вниѣ отновленая, вгды не перестанешъ зъ потомками своими Бога молячи Господарю пану своему докучати въ русской церкви устати мѣла свытыни. На добромъ бовѣмъ фундаментѣ сіонскаго благословенства естъ фундована, самъ тылко встатку своемъ трвай, а уніата яко апостата и властнаго имъ пастора, ошуста и ядовитаго неприятеля обѣгай и въ его похлѣбства полныхъ словахъ, которые старинѣ противятся церковной и слѣда стараго отцевскаго во всей своей новотной прелести не зоставивши, если бы хотѣлъ слухати его смертельную заразу уважай, але если здастся и отлегло (?), поки оплынетъ гнѣвъ Господень, маючи на памяти іерусалимскую свытницу, до которое за разказомъ Божиимъ всеюдское и ізраильское царство на каждый годъ набожество отдавати приходити повинно было, знаючи каждый о своемъ власномъ свитители до богоспаемаго мѣста Кіева, второго рускаго Іерусалима, прынамней въ духовныхъ пилныхъ коли трафятся потребахъ, минаючи унитскую безбожную яму, если мило спасеніе, абыся не

лѣвилъ приходити и присылати. А тымъ часомъ иле благочестивыхъ при старожытности отзываютися ипстанцюю чинити, если ти святитель потребуеть радосное оказаніе и мѣста не опускай и в помноженю побожныхъ учинковъ молитву шилную чинячи за папа своего при вѣрѣ невоатпливой працювати неуставай, абы и въ нынѣшнемъ и пришломъ вѣку милость Христова и благословеніе его святое на васъ заставало, чога благочестивымъ сердцемъ каждому благочестивому вѣры спріаемъ и Христа Бога молимъ. З Богоспасаемаго града Кіева, з обители Архангеловы церкви Золотоверхое, въ лѣто мірскаго бытія 7129 декабра 15 дня, Христова же смотренія 1621 року, пидякта пятаго.

Іовъ Борецкій митрополитъ кіевскій православный рукою власною.

(Съ подлинника, находящаюся въ Архивъ Ставропигіальнаго Института во Львовѣ, въ связкѣ документовъ подъ № 413).

XXXIX.

Грамота кіевскаго митрополита Іова Борецкаго къ православнымъ южно-руссамъ, съ извѣстіемъ о клеветахъ, распространяемыхъ латинно-уніатскою партією относительно его самаго и М. Смотрицкаго, и съ просьбою принимать посланнаго съ митрополитанскимъ полномочіемъ іеромонаха Леонтія.

1623 г. мая 23.

Іовъ Борецкій, милостію Божією Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи.—Всеми весполь благочестивымъ церкви восточной благопослушнымъ великоименитаго народу російскаго всякаго стану духовного и свѣцкаго достоенства побожнымъ людемъ, смиренія нашего въ духу наймилшимъ сыномъ: ласки, покою и милосердія отъ Вседержителя Бога, и въ помыслномъ тѣла и души повоженю долголѣтняго здоровья, и благословенства отъ живспріемъ

наго Владыки Христа гроба, ныне и въ безконечный вѣкъ зычимъ.

Запете давно въ повинности повѣреннаго собѣ отъ Христа, презъ рукоположеніе святѣйшаго Патриарха Іерусалимскаго, за злеценіемъ нашего Конъстантинопольскаго, въ церкви святой российской пастырства, смпреніе мое и зъ братьею благочестивыми Епископами почуваючи ся, если то и отъ апостатовъ розными потварами, яко ихъ отецъ джи научилъ, кламствы преследованы, и яко имъ годилося удаваны и зашпаны былимы,—писмены еднакъ своими побожности ваше потѣпати не преставало, и въ старожитномъ, святомъ, отеческомъ благочестіи васъ утвержати не занехивало: зачимъ и теперешнего часу, кгдамы за ласкою всемогущаго Бога и зъ публикованыхъ листами Его Королевской милости за инъстанціею и уданемъ опачнымъ отъ апостатовъ сеймовне предъ сенатомъ Его К. милости, пана нашего милостиваго, потвары о зраду и практикы турецкіе ясне и очевисте усправедлилися, и въ невинности своей zostали, до того и конституцыею сеймовою волного уживанія старожитного благочестія восточнаго народови рускому в панствѣ наяснѣйшаго господаря Короля, пана нашего милостиваго, духовнымъ и свѣцкимъ якожь колвекъ стану варованы, а звлаца ихъ насъ дошло вѣдати, же апостатове, которымъ завше в недостатку правды кламства заживати не есть встыдъ, знову послѣ тое сеймовое справоты наше, новую змисливши потварь, яко бысмо мы Іовъ Митрополитъ и Мелетій Смотрицкій Архiepископъ мели достоинствъ и рукоположенія Епископскаго своего тамъ зречіся, и свое помовы и блуду зацныхъ и преднейшихъ Сенаторовъ Короны и великаго князства Литовскаго, ясне освѣцонныхъ ксендза Арцыбискупа Кгнезенскаго, примаса Крелевства, и ксендза бискупа Виленскаго, личною свѣдоцтва не встыдливе покрывши, смѣють невиннѣ сердца турбовати и до своее апостазыи, якъ рыбу до сети, замутивши воду, простыѣ ловити, твердомшихъ утлати: тымъ снадней сдалося, якожь и барзо пригоже тымъ писа-

немъ нашимъ до побожностей вашихъ черезъ намилшого во Христе брата и сослужителя господина Леонтія іеромонаха отозватися зъ повинности пастырства своего, остерегаючи христіанство ваше, абысте жаднымъ вѣтромъ апостатского унитского дыханія хвѣтися не доущали; але на грунте старожитности святое восточное церкви, отколя зъ продковъ своихъ першую ведомость о Бозе взялисте и въ имя Пресвятое Троицы зъ воды и Духа есть родившися, поганское слѣпоты збыли, и отпущу греховъ достигши сыновства Божого титулемъ уччени, надѣю вѣчного живота, презъ предивныя церковныя сакраменты, упевнени, въ послушенствѣ и благословенствѣ святѣйшихъ восточныхъ отцевъ Патріарховъ и отъ нихъ порядне благословенныхъ и посвячонныхъ митрополитовъ и епископовъ по все вѣки, ажъ до сего часу живали, и далей не отменѣне, яко истинни и завше правду милующип народу російского сынове, при томъ же мощно бы ся крепили, зезволяючи рачей смерти а нишли на меншее што отцевскаго, збавенаго застановенія зменити и на иную сторону схилитися; нехай яко хочеть и якося ему подобаетъ ныне починаеть; едина то смертная година если ся не обачить и при церкви, единой матери своей не знаидеть, не обявить и вырождство его ясне укажетъ, чога васъ истинный Боже, превѣчный царю, уховати рачь. А ижъ тежъ вѣдаемъ, же за недостаткомъ отъ часу давного порядное въ церкви нашей святыни и на порядкомъ збавеныхъ тасмницъ, преотлеглость пастырей зверхнѣйшихъ, котормъ то самымъ што року отновляти канонне и до церквей отсылати надежить, мусело нешто зходити; благочестивымъ каноннымъ свищенникомъ присылаемъ мира святого, которое есть Духа святого при крещеніи примоване, безъ чога и крещеніе хромо бываеть, до того антимишовъ на олтари где бы недоставало отъ благочестыхъ для насвятшее оферы тѣла и крови сына Божого по пристойномъ посвядченю церкви отпращиваня, штосмы полещили и благословили тому помененому брату и сослужителю нашему господину Леонтію, гдѣбы не

было отъ благочестивого епископа церкви албо олтаря посвященного, абы властію всесвитаго и животворищаго Духа недостатки христіанскіе отъ зверхности нашео митрополитанское наполнялъ, церкви освѣчалъ, сакраментами збавенными шафовалъ, слова евангельского проповѣдью, ведле данного себе отъ Христа Бога дару, вѣрныхъ сердца утверждалъ и утѣшалъ, порядку всякого въ церквѣ Божіей дозиралъ, межи священниками протопопы поставлялъ и имъ дозоръ въ церквѣхъ Божіихъ полецалъ, духовныхъ где можно збиралъ, второженцевъ, вдовоженцовъ, третеженцовъ поповъ и менемъ Божіимъ и властію намъ отъ Бога даншою митрополитанскую отъ священства отдалялъ, и съкраментами шафовати забранялъ, межи простыми людьми малженствомъ базпродныхъ, не шлюбныхъ, разводовъ и распустовъ беззаконныхъ, зъ поваги кононовъ святыхъ отцевъ и нашео, пизно абы постерегалъ и все по канонамъ и по закону Божому духомъ кротости исправлялъ; который то у кобожностей вашихъ яко нашего смиренія послушникъ и посланникъ ведлѣ повероного себе дозору поваги по всехъ повѣтѣхъ и церквахъ светѣйшое столицы митрополіе кіевское по входнемъ благочестію послушныхъ, абы ласкаве примованый отъ урядовъ христіанскихъ побожныхъ, гдѣ бы потребовалъ въ поправе застарелыхъ неридовъ духовныхъ и христіалъскихъ ратованый и пристойне шанованый былъ, пизно и смирено просимъ; жадаемъ, абы милость Христова и благословеніе смиренія нашего съ вами пребывало, которого побожностямъ вашимъ приаеми и Христа Бога молимъ.—Данъ зъ Кіева, зъ монастыря Михайловского церкви золотѣверхое, дня 23 мая, 1623 року.

Богомолца Вашихъ милостей

*Іовъ Борейскій митрополитъ Кіевскій
рукою власною.*

(Изъ рукописнаго сборника, найденнаго нами между старыми бумагами и вещами въ архивъ Кіево-печерской Лавры.)

Примѣч. Предостерегая православныхъ относительно ложныхъ извѣстій, распространяемыхъ латино-униатскою партією о сложеніи южно-рускими іерархами своего сана, — Іовъ Борецкій, безъ сомнѣнія, имѣлъ въ виду слѣдующій вымышленный документъ, появившійся въ 1623 году: „Ja Jow Borecki y ia M. Smotrycki sami od siebie y inszych osob duchownych zeznamamy listem naszym, isz w roku 1620 za przyiachane w te kraie z Graecyi Theophana graeca, który mianował się byc Patriarchą ierozolimskim, poswiecalismy się byli od niego bez wiadomości y praesentatyi iego K. M., pana naszego miłosciwego, ia Borecki na Mitropolią Kiiąwską, a ia Smotrycki na Archiepiskopstwo Połockie, y insze Episkopie: Ażesmy to uczynili przeciwko prawom duchownym y swieckim y zwyczaem dawnym krolewstwa..... Maiestat y zwierchność Jego K. M. obrazili. Tedy my uznawszy ony błąd y występek nasz daiewy się y uznaiemy być winnemi y karania godnemi od Jego K. M. y wszystkiew Rzeczy Pospolitey. Ale isz nam K. J. M. za przyczyną ich M. panow senatorow ten występek odpuszczył y przebaczyć raczył, my tesz z... urzędow Metropolii y Archiepiskopstwa Połockiego y inszych Episkopii, także tytułu Arehimandriczego. ktoreśmy wsze ko sobie niesłusznie byli przywłaszczyli, zrzekamy się wiecznymi czasy, dając znać tym listem naszym dobrowolnym... takisz podacie listu tego żadney przeszkody y iurisdyccey duchowney terazneyszym ych Mosciom oycu Metropolice Kiiowskemu y oycu Archiepiskopowi Połockiemu y inszym Episkopom tego panstwa od. J. K. M. uprzywileowanym a ni sami przez się y przez poslanca, ani przez listy nasze czynic nie mamy. Lecz... mamy o pokoy w monastyru od Jego K. M. nam naznaczony. A ieslibyśmy temu listowi naszemu nie dosyc uczynili y przeciwko ktoremu punctowi s nich wykrażali, tedy sub penam kriminae laesae maiestatis podpadac mamy, o którą..... y dowodem słuźnym Duchownych upriwileowanych nabożenstwa Ruskiego a na poparcie instrygatora wolne bycie mamy czynic u każdego sądu y prawa, y na to daiemy ten list nasz dobrowolny o Bodzie wielebny y iasnie oswieconym ych mościom x. Walentemu Gembickiemu, Arcybiskupowi Gnieźnienskiemu, y J. M. K. Eustachiuszowi Wołowiczowi, Bis-

kupowi Wilenskiemu y J. M. panu Leonowi Sapie-
zie h. W. X. L., xieżeциу Jego Mości Radziwiłowi
Albrichtowi, Kanclerowi W. X. Litewskiego, tesz
posłom ziemskim jego mości panu Mikołaiu Triznie,
kuchmistrowi W. X. L. y Jiego M. panu Alexan-
drowi podkomorzemu Lwowskiemu
s podpisem rak naszych. Dział się w monasterze
An. 1623.^a—(*Изъ рукоп. сборника, принадл. Киево-
печер. Лавръ.*)

XI.

**Актъ избранія Захаріи Копыстенскаго на Киево-печерскую архиманд-
рію.**

1624 г. іюля 28.

Мы смиренныя священношювы, крылошане, застолпни-
ки, черницы, старцы, и все духовенство монастыра Печер-
скаго Киевскаго, и мы врадники земскіе обыватели и все
рыцдерство земли киевское, ознаямуемъ тымъ листомъ на-
шимъ, ижъ што дней килка предъ рочками кгородскими ки-
евськими на день тринадцатый въ мѣсяцу ноябру, въ року
теперешнемъ 1624 припадаючими, годное памяти велебный
отець Елисей Плетенецкій, архимандритъ печерскій, з того
свѣта смертію зшоль, по котораго смерти мы канитула, бра-
тя монастыра печерскаго и мы обыватели воеводства киев-
скаго на рочьки вышъ мененыя для справъ своихъ згрома-
жонныя, заховуючися водлугъ права и волностей церкви Бо-
жое тому манастырови Печерскому черезъ святобливое па-
мяти королей ихъ милостей полскихъ Жикгимонъта стараго,
подъ датою року тысяча пять сотъ двадцать второго дано-
му, а потомъ черезъ светое памяти короля его милости Жик-
гимонъта Августа потвержоному, въ которомъ описуетъ. ижъ
кгда въ нихъ архимандрита не станетъ, тогда старцы того
монастыра и обыватели земли киевское сами жъ мають ар-
химандритомъ челоувѣка на то годнаго обирати и насъ за

нимъ жадати, ижъ быхмо имъ архимандрита дали, и мы на жоданье ихъ маемъ тую архимандрію дати кого они обертуть, до того присмотрѣвшыся привилею тецешнего короля его милости пана нашего милостивого зошлomu небоцыкови Никифорови Турови, архимандритови печерскому, за згоднымъ оногo презъ братію черицовъ монастыра печерского и обыватетевъ воеводства киевского, подъ часъ сужени рочковъ кгородскихъ киевскихъ обранемъ даному, зѣхалисмося мы вси обыватели до монастыра печерского киевского дня сегодняшнего мѣсяца ноябрия 20 дня и тамъ зъ братією сполне, згодне и одностайне зъ посередку капитулы на тое архимандритство велебного отца Захарію Копыстенского, который отъ давного часу живучы въ монастыру печерскомъ, тяжары оногo носячы на собѣ, значне служылъ и служыть, выдаючы оногo тому монастыреви потребного и добре заслужоного, къ тому живота побожного, цнотъ духовныхъ полногo и уместного, могучого при ласце Божой тяжары въ томъ монастыри духоввыи и свѣтскіи носити: упатруючи теды помененогo велебного отца Захарію того стану и преложенства архимандритии печерское годнаго, обрало смо и обираемо, которого водлугъ помененныхъ правъ нашихъ и звычайевъ якохмося до того часу звыкли были заховати, обравши до господара короля его милости, пана нашего милостивого, на потвержене его привилеемъ его королевской милости отсылаемъ, унижене и покорне въ томъ его корол. милости, пана нашего милостивого, просячи, жебы его корол. милость, панъ нашъ милостивый, прыкладомъ святобливое памяти предковъ своихъ и правъ намъ на то здавна наданыхъ, привилеемъ своимъ панскимъ змоцнити и утвердити рачиль. А тое згодное обране наше руками нашими подписалисмо и печати притисноли. Писанъ въ монастыри Печерскомъ Кіевскомъ року 1624, мѣсяца ноябрия 20 дня.

Духовныи:

*Киприанъ игумень Кирылскій, старецъ печерскій рукою.
Германъ Тышкевичъ рукою.*

Коментарий игумень монастыря Межыгорскаго рукою.
Еромонахъ *Антоній Калишевичъ*, старецъ печерскій рукою власною.

Еромонахъ *Гиларионъ Воцкевичъ*, уставникъ, старецъ рукою.

Священноинокъ *Филатей* рукою.

Еромонахъ *Тарасій*.

Священноинокъ *Дионисій* рукою.

Еромонахъ *Антоній* рукою.

Еромонахъ *Ефстратій* рукою.

Еромонахъ *Исакій Адамовскій* рукою.

Еромонахъ *Исакій*.

Еромонахъ *Пиминъ* рукою власною.

Арсеній Кумиковскій власною рукою.

Еромонахъ *Мартирій* рукою.

Еромонахъ *Калисть* рукою.

Еромонахъ *Веняминъ* рукою.

Еродияконъ *Гедеоныъ*.

Еродияконъ *Иона*.

Еродияконъ *Езекиль*

Еродияконъ *Иовъ Кумикій* рукою власною.

Монахъ *Германъ* рукою.

Монахъ *Θеодосій* рукою.

Монахъ *Сава* рукою власною.

Монахъ *Дософей* рукою.

Инокъ *Исаія* рукою.

Инокъ *Ефремъ* власною рукою.

Монахъ *Тарасій* економъ отъ себе и отъ всея братицъ, которые писать не умѣли.

Ich M. Panowie obywatele Woewodstwa Kiiowskiego:

Stephan Niemirzycz Podkomorzy Kiiowsky, starosta Owrucky.

Feodor Jelec Chorąży у Podwoewodzy Kiiowsky рѣка.

Ian Axak Sędzia ziemski Kiiowsky.

Filon Strybyl Czasznik ziemie Kiiowskiey рѣка власна.

Zachariasz Bazeniec Ialowicki Stolnik Kiiowski y sekretarz kr. I. M.

Joseph Łozka Marszałek Mozyrsky ręką swą.

Feodor Suszczanski Proskura Pisarz ziemski Kiiowski.

Philip Ielec Podstoli Kiiowski ręką.

Lukasz Witowski Podczaszy sędzia grodzki Kiiowsky.

Paweł Rzechowski Pisarz Grod. Kiiowsky.

Hippolit Chodkiewicz mieczny ziemie Kiiowskiej ręką swą

Jan Drzewiczny skarbný ziemie Kiiowskiej.

Wacław Zmiowski Łowczy Kiiowsky.

Jwan Hruziewicz komornik ziemie Kiiowskiej ręką.

Philon Woronicz.

Mikolay Obodenski.

Roman Chtusowicz (?)

Stephan Azak.

Ierzy Lasota ręką swą.

Alexander Niemiricz manu propria.

Stanisław Wigura Horodniczy Kiiowski.

Ierszy z Zbaraża Woroniecki.

Daniel Strybył ręką własną.

Raphał Dubiski ręką swą.

Alexander Obeszycz ręką własną.

Mikolay Dachnowicz.

Jan Serzechowiecki manu propria.

Fiedor Trypolski ręką swą.

Herman Trypolski ręką.

Piotr z Arberstarmu Kazimirsky.

Maxim Trypolsky ręką swą.

Mikolay Rostek z Rostkowa.

Michael Dederkato ręką swą.

Andrzej Maluszyczy manu propria.

Iarosz Dachnowicz ręką swą.

Andrzej Łaryonowicz ręką swą.

Marko Trypolski ręką swą.

Joan Czerkas manu propria.

Alexander Pomsta ręką własną.

Adam Załucki z Kornicy, ręką.

Marcin Szczeniowski ręką.

Mikołaj Garnysz ręką swą.

Jwan Trypolsky ręką swą.

Wasiley Malicewsky ręką własną.

Konstanty Soszewsky.

Michael Lasota.

Fiedor Wereszczaka własną ręką.

Jerzy Humienicky manu propria.

Hrehory Kiewlicz ręką.

Adam Korycky.

Fiedor Hrybunowicz Baybuza ręką.

Michael Struszczyński ręką.

Roman Sokor własną ręką.

Ostaphy Srybul ręką własną.

(Из рукописнаго сборника, найденнаго нами между старыми бумагами и вещами въ архивъ Кіево-печерской Лавры).

XLI.

Письмо кіевскаго митрополита Іова Борецкаго къ намѣстнику Виленскаго Свято-духова монастыря Іосифу (Бобриковичу) съ извѣстіями: о путешествіи Мелетія Смотрицкаго, отправившагося на востокъ, о положеніи церковныхъ дѣлъ, о царькѣ Ахіѣ и т. п.

1625 г. янв. 12.

Іовъ Борецкій Митрополитъ Кіевскій.

Всепреподобнейшему въ іеромонасехъ господину Іосифу, Ректору школь и проповѣднику слова Христова общезительнаго монастыря церкви Сошествія св. Духа крестноснаго братства Виленскаго, ласка, покой и милосердіе отъ Христа Бога.

По отчаянномъ отъ Христіюлюбивыхъ на сеймъ тепе-
Матер. для истор. западно-руск. церк. 18

решній поселствѣ, всю на Бога положивши надѣю, кгдамы въ своемъ предсѣзятію працы церковное с Кіева подь самый початокъ къ краемъ послѣднимъ отъ орды запустился. въ мѣсте Корсунѣ поминулемся зъ посланцами войсковыми изъ Запорожа выправленными и просто идучими на Бѣлую Церковъ и зъ Черкасѣ на сеймъ, и зъ паномъ Дацкомъ Даниломъ и зъ иными товаришми его обывателми Бѣлоцерковскими, за которыми вилканадцать миль посылаючи не ведаячи што за инструкцію отъ войска мають, если што змѣнено або нѣ о церкви, штомъ на прудце розумѣль онымъ написавшы, просилемъ ихъ абы въ самыхъ головахъ рады вашихъ милостей засягали, и яко въ чомъ потреба поступовати науки заживали, за которыми цилно прошу абы ласки и баченя благочестія вашего, яко люде пустынные въ людскости и утверженію въ православіи дознавати мѣли, еслибы тежъ потреба до кого указала яког: до княж. Его милости пана гетмана Литовского, до пана Краковского и иныхъ, яко тежъ и до короля Его милости; листовъ мамъ-врановъ черезъ нихъ же посылаю до братолюбія вашего с печатью и подписомъ руки моею, поручивши то мудрому благочестивому баченю вашему, яко зрозумѣти рачать до кого написати водле потреби.—Притомъ тежъ ознаймую о Бстолюбивомъ нашомъ господнѣ отцѣ Архиепископѣ Полоцкомъ, господинѣ и отцѣ Мелетіи Смотрицкомъ, изъ благодатію Христовою здоровъ, справивши водлугъ потреби церкви нашею у святѣйшого Патриарха Константинопольскаго все, и шоль до святого мѣста Іерусалима мѣсяца августа 17 дня съ Константинополи и погоднымъ вѣтромъ за 12 дній, августа 29, живопръемному Владыки Христа гробу поклонъ отдалъ, и нынѣ вѣруемъ Христу Богу, же здравствуетъ, тамъ же знайхуючыся ажъ до пресвѣтлого дне Воскресенія Христова, отколя засѣ къ намъ Господу нспѣшествующю, и молитъ всихъ о молитвы, въ прочныхъ же напутныхъ нужды ни единое церкви не велитъ налагати, понежъ, рече, обрѣ-

тохъ благость въ очью убогихъ отецъ своихъ, святѣйшого вселенского, яко тежъ чаеть и у Иеросолимскаго.

Новина зъ ласки Божое потѣшная у насъ: султанъ Шынкгерей, царь татарскій крымскій, зъ войскомъ запорожскимъ замирилъ ипо присяжоно о прязни такъ противько поганина турчына, яко и противъ каждого непрытеля зъ обу сторонъ звезалися зсобою, и южъ Шанькгерей рушыль ся зъ войски подъ Белогородъ турецкій, маючы при собѣ и Богдана Перемиева сына на господарское Волоское, и до короля его милости посла великого посылаетъ прязни такоезь яко и зъ войскомъ досягаючи; которыхъ ныне въ Корсуни маемъ; далей стороны Алексанъдра цара православного греческого, султана Иахія, сына Мехмета царя, а брата рожного султана Ахмета, недавно змерлого царя турецкого, такъ же и Мустафина рожного брата, который за пороги найдуеться, еще левно што писати не маю, бо слышу не могъся обачити и з Шынкгиреемъ, который прагнуль того барзо; еднакъ же што далей послышимъ уеѣдсмити братолюбия вашего не омешкаемъ, вгдыжъ ласкою Божою о всемъ вѣдати доходить насъ; васъ тылко просимъ въ предсвязятю старая вашего о успокоении церковномъ тамъ найдуючися не уставайте, але въ надбю ласки Христовы держайте. Уповаемъ на Бога, же еще достоянїя своего не отрынетъ, а ни вконецъ порадоватися врагомъ нашимъ зъ упадку нашего не допуститъ. Всимъ благочетивымъ братьямъ такъ же и посломъ на сеймъ нынешній молитвы и благословение смирення моего и вашему братолюбию молитвы мой пилю залицаю. Зъ Корсуни, генваря 12, року 1625.

Богомолца братолюбия вашего

Іоанъ Борецкій Митрополитъ Кїевскій, рукою власною.

(Изъ рукописнаго сборника, находящаюся въ старомъ Архивѣ Кїево-печерской Лавры).

Примѣч. Въ томъ же сборникѣ помѣщены, упоминаемыя въ приведенномъ письмѣ: 1) *Przysięgata*

tarska kozakom dana и 2) *Инструкция посломъ войсковымъ: пану Яику Острожанину, пану Илишу Федоровичу и пану Даику Гордьенку, посланымъ до короля его милости на сеймъ до Варшавы, што имъ есть полено и устие повъдано.*—Приводимъ здѣсь существенныя извлеченія изъ означенныхъ документовъ.

1) „Ja Szangirey car krymsky daiem ten nasz przysiężny list kozakom Zaporozskim wprzod panu Hetmanu, Asaulom, Atamanom y wszystkimu woysku..... iż ode mnie żadna krzywda y szkoda y żadnych ludzi naszych dziać się nie będzie, a który by miał swowolne szkodę jaką uczynić tedy onych pospołu z żonami y dziećmi y powinami, za to sprawiedliwość uczyniwszy, wydać mam za jednowiś panu Hetmanu, Asaulom, Atamanom y wszystkimu woysku zaporozskiemu, ia Szangirey za daniem mnie znać ze wszystkimi Reiami, Murzami pomocnym być mam, iesliby przeciw mnie kto się obiawił za daniem ode mnie wianomości oni pomocnemі mnie być moią według listow przysiężnych.—Pisan w Koraytebeniu ode mnie Szangiereia Sułtana cara. An. 1624, d. 24 decembris.“

2) Въ инструкціи посламъ поручается просить на сеймѣ, „абы его корол. милость зъ милостивое ласки свое, маючи на памяти заслуги войска своего запорожскаго, за тые шкody што теперь за змиреньемъ ордь поносимо и поносити мусимо, чымъ знаменитымъ войско зъ скарбу своего королевского контентовати што рокъ ухвалити рачиль, чимъ бы уконтентовани охотни до далпихъ поволностей и рыцерскихъ дѣльностей сердца не тратити и о вшемъ завше ставитися охотне могли. Просити о причину, абы вѣру нашу рускую, według старыхъ правъ и волностей нашихъ, и нашихъ духовныхъ старшихъ Митрополита Юва Борецкаго и владыковъ при послушестве и благословенстве церкви восточнее въ покою заховати и листомъ своимъ ствердити и добрами церковными осмотрѣти велети рачиль. А унито, которые братю нашу мучать, и больше мучати и церковей преслѣдовати, зъ милостивое ласки свое, казати и зъ церковей уступити розказати рачиль; монастырь Печерскій Киевскій Пресвятое Богородицы абы тежъ въ покою его корол. милость заховати, Архимандрита ведле правъ и при-

видеевъ тому монастырю званна наданныхъ: напродъ отъ капитулы печерское братіи черищевъ, а потомъ и отъ всея шляхты обывателей воеводства киевского, притомъ тежъ и отъ всего рыцарства войска нашего згодне уподобаного, обраного, именованого господина отца Захарія Копыстенского, челоуѣка въ животе чернеческомъ и въ писме Божомъ добре учоного, Его кор. Мил. и всеѣхъ пановъ сенаторовъ о причину до Его К. М., абы на архимандритство листомъ своимъ королевскимъ ствердити рачитъ.“

XIII.

Королевская грамота, утверждающая избраніе на киево-печерскую архимандрию Захаріи Копыстенскаго.

1625 г. февр. 7.

Żygmunt trzeci Król Polski, wielkie książe Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflańskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król.

Wszem wobec y kaźdemu zosoьna komu to wiedziec należało, oznaimujemy. Bili nam czołem oycowie starcy, kliroszanie, zastupnicy y wszyscy bracia czerncy capitula monastera Świętej Przeczystej Pieczarskiego Kiiowskiego, abychmy im na miejsce welebnego w Bodzie oycy Helesusza Plete-neckiego, Archimandryta monastera Świętej Przeczystej Pieczarskiego, z tego swiata swieźo zeszelego, na tę Archimandrytię Kiiowską Pieczarską wielebnego w Bodzie oycy Zacharyasza Kopystenskigo podali y stwierdzili. My tedy Hospodar. mając wzgląd na czołembicie pomienionych czerncow y wszystkich braci capituly monastera Świętej Przeczystej Pieczarskiego Kiiowskiego, przerzeczonego wielebnego oycy Kopystenskigo, za ktorem oni nas prosili na tę Archimandrytię Świętej Przeczystej monastera Pieczarskiego Kiiowskiego tem listem naszym podaiemy y utwierdzamy, y ten monaster y Archimandrytię Piczarską Kiiowską Cerkwie Nayswiętszey Bo-

gorodziey Panny Mariey do żywota iego daimy ze wszystkimi platy, dochodami y pożytkami, zamkami, miastami, folwarkami, majątnosciami y polami, sługami y ludźmi cerkiewnymi y dännemi y ciąglemi, y daninami pieniężnemi y miodowemi, a łowy bobrowemi, y kunicami, y ze wszystkimi co przed tem zdawna ku they Archimandritiey monastera Pieczarskiego przysłużowało y przychodziło iako Antecesorowie iego pierwszy Archimandritowie Pieczarscy od prodkow naszych y nas samych dzierzeli. Ma ten pomieniony wielebny Zachariasz Kopystenski Archimandryt w tem monasterze Pieczarskim obszcze żyć y według canonow y prawidł świętych oycow porządkiem nabożeństwa Graeckiego sprawować się y rządzić y czerncow przy cerkwi Główney w monasteru Pieczarskim, także y duchowieństwo do Paraphiey monasteru Pieczarskiego zdawna przysłużającego, aby świątobliwie podług porządkow zakonu Graeckiego żyli, przestrzegać a za nas Hospodara y najasnieyszą Panią malzonkę y potomstwo nasze Pana Boga prosić; a wielmożny Woiewoda Kiiowski y urząd tego tameyszy teraz y za czasem będący nie ma w niwczym iego zniżyć y majątności, platy y wszystkie pożytki monasterskie niwco się nie wstępować, lecz ma tenże wielmożny Woiewoda, Rycerstwo y obywatele woiewodstwa Kiiowskiego w takowey że pociżwości y poszanowaniu iego dzierzec iako y prodkow iego pierwszych Archimandritow Pieczarskich. A my też onego przy tey Archimandritiey Pieczarskiej y wszystkich imieniach y pożytkach iey dokąd żywota iego stawać będzie zachowamy weale, jednak prawa zwierzchności naszej a Rzeczy Pospolitey zostawując. Na co dalimy ten list nasz z podpisem ręki naszej, do którego pieczęć koronna zawieszona iest. Dan w Warszawie, dnia siódmego m-ca Lutego, Roku Panskiego tysiąc szest set dwadziestego piątego. Panstw naszych Polskiego XXXVIII, a Szwedzkiego XXX roku.

Sigismundus Rex.

Petrus Kozminsky sec. K. J. M.

(Изъ *aktów Metryki Koronney publiczney*, хранящейся въ Центральномъ Архивѣ Царства Польскаго. — Книга подъ лит. Т. I. № 172, л. 115.)

XIII.

Грамота кievскаго митрополита Іова Борецкаго къ православнымъ южно-руссамъ съ опроверженіемъ клеветъ, распространяемыхъ уніатами относительно его самаго и архіепископа Мелетія Смотрицкаго.

1626 г. мая 9.

Іовъ Борецкій милостію Божією Архiepископъ
Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи.

Всѣмъ посполите православнымъ такъ духовнымъ яко и свѣцкимъ великоименитого російскаго роду церкви святое восточное и нашего смиренія братіямъ и сыномъ въ Духу намишшимъ ласка, покой и милосердіе отъ вседержителя Бога, и святѣйшое столицы митрополіи Кіевское отъ Іерусалима и отъ вселенскаго патріархи отца и пастыра нашего Архiepископа Конъстантинограда благословеніе.

Намишние о Христѣ братія, вгды насъ дошло вѣдати, же неакійся списатель skutковъ тои мои речи, ркомо ревностю благочестія, мимо волю еднакъ Божію, духа кламства наполнившись и самаго сатаны начишемъ ставши, насъ убогихъ святителей вашихъ, мене митрополита и Боголюбивого Архiepископа Полоцкаго, мужа всякаго порока волного, господина Мелетія Смотрицкаго, старане и вѣрную працу и самыхъ святѣйшихъ отцевъ нашихъ патріарховъ церкви римской (sic) и нынешней изъ Іерусалима отновеной святыни вѣчне трѣвалого вселенскаго престола благословеніе и порядковъ належныхъ церковныхъ стверженье, черезъ оногъ присланые листы, не мовлю зневаживши, але ногами подоптавши, межи стрвожоный народъ нашъ христі

анскій Россійскій, переницовавши все, писане ущипливое пустити и якъ его сатана научилъ речи запаковати, насъ святителей православныхъ за отступники удати, церковь православную, духовенство и людъ посполитый потрвожити, въ особахъ нашихъ святыню правдивую Іерусалимскую и самыхъ смиренныхъ насъ въ огиду и въ обридливость всѣмъ привести и великое смуты межи православными наполнити и неприятели церковныхъ утѣшити важился. Смирение наше задивовавшия тому злохитрству сатанинскому, а видячи яко неизбежно хочеть діаволь и того дару Божого з ласки его святое присланое отъ святого мѣста Іерусалима народъ нашъ и церковь нашу рускую зъ истины злупити, и насъ самихъ зневѣривши церкви до зневаги подать, а затѣмъ теперь и напотомъ безъ пастырей заставивши, до проклятого уницкаго отступства и римское овчарни всѣхъ безъ труда загнати,—якомы не замѣшкали оба заразомъ подъ часъ былого въ Кіевѣ собору предъ многымъ духовенствомъ, паны шляхтою, войтомъ, бурмистрами, райцами, брацтвомъ церковнымъ и всѣмъ посполствомъ православнымъ ясне предъ всѣми невинности и вѣрности своее певные знаки оказати и певные выводы въ неделю православія въ месте Кіеве въ року теперешнемъ 1626 учинити и заданое потвори церкви справитись; такъ и тѣмъ нынѣшнимъ писанемъ нашимъ здалось намъ чистость сумнения своего Богомъ освѣдивши, и все што той дѣпись пописаль кламство быти оповѣдивши, абы оному любъ кому колвекъ того кламства наслѣдующому жаденъ съ православныхъ не вѣрилъ и вѣрити не хотѣлъ, пастырско вѣрне остеречи, якожь пишно всѣхъ остерегаемъ, и абы Бога вседержителя и сумнения своего христіанского таковымъ плохимъ мниманемъ неображали побожностей вашихъ жадаемъ. Кгдымъ мы ласкою все-сильного Бога и его помощю святою при церкви святое восточное православіи святѣйшихъ патріарховъ благословеній и послушенствѣ, якомы святыню приняли и неотмѣнне завше держали и при церкви восточной стояли такъ и те-

перъ стоимо и моцно держимо и за помощю тогожь творца держати и стояти до смерти сподѣваемся; ани зъ апостатами жадного поразуменья и зрады ихъ участництва немѣлисмо, ани противъ церкве руское и противъ народу своего нѣвгды намовъ жадныхъ подступно нечинилисмо, ани чинити безъ волѣ Божое и безъ волѣ всее церкви православныхъ не мыслилисмо, ани мыслить можемо, тылко ваша побожность о своемъ статку при церкве светое восточное вѣре и при святыни отъ востока обновленой жадному чти шукающему зводителеви себѣ недаючись ошикивати и хитро отводити, стояти и богоподаннымъ настыремъ и братіямъ вѣрнымъ уфати и такими якими Богъ и святоблिवость христіанская потребуеть мешкаючи въ милости и въ перозорванной любви христіанской межи собою найдоватися хотѣте. А Богъ милосердія и всякое утѣхи податель печаль нашу утѣшити, нищету обогатити и все помыслное ведлугъ волѣ свое церкви святой даровати есть готовъ: которого святая ласка и свѣтѣйшее столицы митрополии Киевское благословеніе отъ Іерусалима и нашего смиренія молитва нехай зъ побожностями вашими пребываетъ, чого милостямъ вашимъ сприяючи у Христа Бога просимъ. Зъ монастыря Михайловского церкви Золотоверхое въ Киевѣ. Въ лѣто бытія мира 7134, а еже по плоти Рождества Христова 1626, мѣсяца мая 9 дня.

(Изъ рукописнаго сборника, находящагося въ старомъ Архивѣ Кіево-печерской Лавры).

Примѣч. Вскорѣ послѣ отъѣзда Мелетія Смотрицкаго на Востокъ въ средѣ южно-русскаго общества начали распространяться тревожные слухи о его сношеніяхъ съ уніатами и замыслахъ подчинить папѣ русскую церковь. Слухиэти первоначально шли изъ уніатскаго лагеря. Въ *Antidotum* Мужиловскаго, направленномъ противъ Апологіи М. Смотрицкаго, находится относительно этого слѣдующее любопытное указаніе: „gdy ten (извѣстный отступникъ отъ

православія *Кассіанъ Саковичъ*) wydawał *Desiderosa*¹⁾ tam w praefatyey o twoich (т. е. Смотрицкаго) fortelach y podstepkach pod Cerkowią prawoslawną wypowiedział, a przy tym gdy rzeczy babskie, a jego stanowi nienależące w druk podawał w Krakowie, oycom iezuitom y oycom dominikanom w głos to powiedział o tobie, co my teraz na oko widzimy, y między nami niektórymi też twierdził. ... *w niebytności twoiey* (л. 8).—По возвращеніи Мелетія Смотрицкаго съ Востока подобныя неблагопріятныя толки объ немъ еще болѣе усилились, чему, безъ сомнѣнія, немало способствовало обнародованіе имъ *соборнаго опредѣленія восточныхъ іерарховъ объ уничтоженіи во многихъ южно-русскихъ монастыряхъ и братствахъ, дарованныхъ имъ прежними патріархами стивропінскихъ правъ* (см. докум. подъ № XLVI). По заявленію самаго Смотрицкаго привезенная имъ патріаршая грамота (заключающая означенное опредѣленіе) такъ вооружила противъ него Кіево-печерскаго архимандрита Захарію Копыстенскаго, что онъ „rozniewany... na to się był usadził, abym (М. Смотрицкій) w żadnymъ monasteru Kіiowskiemъ помieszkania nie miał (Papaenesis. стр. 22).—Тоже самое говоритъ Смотрицкій о приемѣ, оказанномъ ему соотечественниками по возвращеніи на родину, и въ письмѣ къ К. Лукарису: „gdym się do oyczyzny zwrocil, od zazdrościwychъ niewdzięcznikówъ tylko со ukrzyżowany nie był. (Papaen. 64. См. также док. подъ № XLV).—Изъ приведенной грамоты видно, что не добрыя же слухи ходили въ народъ и относительно Іова Борецкаго. Основаніемъ для нихъ служили отчасти дружественныя отношенія митрополита къ Смотрицкому, а отчасти, можетъ быть, и приготовленія со стороны латино-уніатской партіи къ собору (А. З. Р. IV. № 226), на который приглашались православныя іерархи, *для разсужденій о соединеніи церкви уніатской и православной (Iedność święta, соч. изд. Виленскимъ уніатскимъ братствомъ въ 1632 г.)*.

¹⁾ *Desiderosus abo ścieżka do miłości Bożej y do doskonałości żywota chrześciańskiego* впервые переведенъ былъ съ латинскаго языка и изданъ Касперомъ Вилковскимъ въ 1588 г., затѣмъ въ 1625 году Саковичъ издалъ это сочиненіе вторично, снабдивши его предисловіемъ отъ себя.

Кромѣ того, напечатанная нами грамота Борецкаго представляетъ новыя данныя для болѣе точнаго опредѣленія времени возвращенія М. Смотрицкаго съ Востока. Обыкновенно думаютъ, что Мелетій отправился на Востокъ вскорѣ послѣ Витебской трагедіи (убіенія Кунцевича), именно въ концѣ 1623 или въ началѣ 1624 г. (*Кояловичъ*. Лит. Цер. Ун. II. 146.), пробылъ тамъ около *трехъ лѣтъ* и возвратился на родину въ концѣ 1626 или въ началѣ 1627 г. (*Еленевскій*. Мелетій Смотрицкій. стат. въ *Прав. Обоз.* 1861 г., т. V.). Но изъ грамоты Борецкаго открывается, что Смотрицкій былъ въ Кіевѣ *въ началѣ 1626 года и въ недѣлю православія (26 февр.)* участвовалъ вмѣстѣ съ митрополитомъ и кіевскимъ духовенствомъ въ торжественномъ обрядѣ анафематствованія. — Съ извѣстіемъ грамоты Борецкаго о времени возвращенія на родину Мелетія согласуется и собственное заявленіе послѣдняго. *Апологію своего странствованія на Востокъ*, писанную послѣ Пасхи 1628 года (и изданную въ августѣ того же года). Смотрицкій начинаетъ слѣдующими словами: „*Już to rok idzie trzeci, przezasny narodzie Ruski, iakom się z przedzwiętey do wschodnich krajow y uciesznie nie bez dusznego y cielesnego pożytku mego za laską Rozą przez dwa roki obchodzoney peregrinaciey, do oyczyzny zaś wrócił*“.

XLIV.

Письмо къ Мелетію Смотрицкому одного изъ членовъ Виленскаго православнаго братства съ изъясненіемъ благожеланій.

1626 г. іюля 9.

Въ Божѣ велебному Его милости отцу Мелетію Архіепископу Волоцкому и нашему Архпандриту Виленскому о еже радоватися и здравствоватьъ выну желаю. —

Но немаломъ времени отъезду велебности честнаго святительства вашей честности, ради многихъ вишь прійти не возмогохъ скудоумнымъ посланіемъ посетити вел. вашу, п изъ благоденствія начежь в душеспасительнаго пребыванія мочь се когда возвеселити. Во первыхъ, надѣялся вскоре видити пренеподобство ваше за возвыщеніемъ многихъ; повторе дабыхъ вел. вашей вмѣсто приобретенія горящыное люб-

ве, скудоумія а недоумія ради, и дровес о себѣ не повредить. Но и се не мнѣ мнить ми ся быть ку поврежденію не обретаеся сицевыхъ временъ во времена отхожденія посланіе-ностцемъ до велеб. вашей; тѣмъ же получивши время благоугодно, покусихся худоумне но любовію неотмѣнною вел. вашей посланпчко предпослати, въ немъ же благодарю Господа Бога моего Іисуса Христа, же вел. вашу хранилъ всюды, всегда и во всемъ, пачежъ на мѣсцахъ волнуемыхъ, многмятежныхъ, безгодныхъ, во шествиныхъ, трудахъ и подвизахъ многихъ, тщащеса ку посещенію мѣсць святыхъ и иныхъ многихъ ради вещей общее ради ползы церкви правовѣрное. А поневажъ вел. вашей Господь Богъ посещилъ и постигшилъ всеіе доспѣти, не точіюжъ, но и зъ многою утѣхою и велією ползою всеіе церкви правовѣрной представи... Сего ради благословивый ти да благословитъ Господь Богъ отъ вышнего Сяону благословешіемъ своимъ святымъ во вѣчные роды, онъ ти да укрѣпляетъ и умножаетъ яко кедръ, иже во Ливани, и яко мыслпну многомножищуюся во ровномъ полю, да выну будетъ вел. твоя яко древо при исходищехъ водъ, еже плодъ свой даетъ во время свое, егожъ никогдаже и листь не отпадетъ, и вся елика аще творить успѣваетъ, такъ абы велебность твою Господь Богъ во всѣхъ преспѣніяхъ благословилъ и ко концу благополучному всемъ и потѣхою и благословенствомъ приводилъ. А по исправленіи православни истинны на семь много мятежномъ житейскомъ морѣ подвигомъ добрымъ подвигшися, вѣру соблюдши, теченіе совершивши и отъ всѣхъ мздовоздателя вѣнецъ правды со всѣми избранными сподобилея велебность твоя получить, чего со всякимъ усердіемъ отъ сердца велебности твоей желаю. Посемъ молитвамъ святымъ и любве пастырской отеческой въ милостивую ласку велебности твоей пилно себе вруцаю. 1626 г., юля 9 дня.

Велебности вашей многогрѣшный уставичный еднакъ молитвенникъ... (подпись не сохранилась).

(Изъ рукописи, находящейся въ старомъ архивѣ К. Печерской Лавры).

Письмо Мелетія Смотрицкаго къ игуменьѣ и монахиняиъ Виленскаго женскаго монастыря, съ извѣстіемъ о себѣ и совѣтами касательно монастырской жизни.

1626 г. авг. 29.

Мелетій милостію Божіею Архіепископъ Полоцкій, Епископъ Витепскій и Мстиславскій, Архимандритъ Виленскій.

Пречестной и благочестивой госпожѣ Александрѣ и всѣмъ о Христѣ сестрамъ своимъ, въ Духу превозлюбленнымъ дочеремъ, благодати, милости и мира отъ Бога Отца и отъ Господа нашего Иисуса Христа въ Духу Святомъ усердно зычу.

Многими напастями отъ лжебратій напастованъ бывши, и за превосходящее терпливость мою оклеветаніе по сесь часъ якъ въ забвеніи ходивши, до честности твоей писати не успѣлемъ, але якобы зъ умыслу занехалемъ, ажъ бы ся былъ той противный о миѣ шумъ утишилъ и засмучены благочестивыхъ сердца zostали утѣшены. Што ижъ благодатию Христа Бога моего за цѣлоумнымъ возлюбленной ми тамошней о Христе братіи посланкованемъ отчасти сталося; въ себе пришедши, до честности твоей пишу, Господа Бога моего благодарячи, же душеспасенно честность твою со всѣми о Христѣ сестрами жительствующу слышу, которому якъ всѣхъ благъ подателеви молюся подаватися вамъ отъ него благодати во преуспѣваніе блаженнаго житія ко вашему спасенію, ко прочіихъ же человекъ ползѣ. Молю тя пречестная госпоже, имъ же начала еси благимъ образомъ правленію сестръ твоихъ, Христовыхъ девицъ, прилежи, да за твоимъ надъ ними искуснымъ предстательствомъ, каждо въ пресвѣтлый жениха своего Христа Господа чертогъ вкуцѣ съ тобою внйти сподобится. Молю и васъ честныя старицы и дѣвы, и вы спасенію вашему тѣмъ прилежите, госпожу игуменію яко мать вашу чтѣте и во всемъ благомъ

ей повишуйтеся и послушни будьте, яко дщери послушанія, другижъ ко други любви имѣйте. Монастырь въ немъ же есте, гробомъ своимъ быти знаючи, свѣту сему умерлыми быти себе разумѣйте; а о единомъ печалуйте, абысте при чистотѣ своей, Христови женихови пошлюбеной, и елей побожныхъ учинковъ въ свѣщницѣ своимъ мѣли, безъ которого пять оныхъ убогихъ дѣлъ до чертога женихова войти не сподобилися. Дѣло въ рукахъ, а молитву въ устахъ маючи, спасеніе свое содѣлывайте, а Богъ спасенія будетъ съ вами. Взялемъ вѣдомость, вѣжъ старица Дѣвѣгирдовая зъ другою нѣкоторою сестрою засѣя до святое обители нашей обернули, съ чого я благодареніе Господу Богу отдавши, вамъ возлюбленнымъ моимъ въ духу дщерею, а особливо честности твоей госпоже игуменіе, велице дякую, жесте ихъ любовне въ сожитіе свое засѣ допустили. Если бы госпожа Елена Быковская къ вамъ ся навернула, молю честности твоей, госпоже игуменіе, любовнѣ и тую пріймѣте, аще угодно будетъ сіе всей о Христѣ братіи, до которыхъ о семь пишу; в буди по заповѣди Господни и по законѣмъ отеческимъ, матерински всѣми владуше, предстателницѣ о себѣ и о всѣхъ своихъ имущи пречистую приснодѣву, преблагословенную Божию мать и лики преподобныхъ женъ и истинныхъ дѣлъ, которыхъ святобливого житія путей ити Господь Богъ нехай тя наставитъ со всѣми твоими. А по отшествіи отъ суетнаго міра сего съ ними да всѣхъ васъ водворитъ, всею душею моею зычу. Затымъ милость Божию и благословеніе моего смиренія буди со всѣми вами... З монастыра Межигорскаго, року 1626, августа 29 дня.

Честностей вашихъ всѣхъ добръ зычливый отецъ въ Духу и пастырь

Мелетій Смотрицкій Архієпископъ Полоцкій и Архимандритъ Виленскій.

Адресъ: Пречестной Госпожѣ Александрѣ Куликовской

*шумеліи обители инокинъ братства духовнаго Виленскою, дщери
моей о Христе презвозлюбленной отдати.*

*(Изъ рукописи, находящейся въ старомъ Архивъ Кіево-пе-
черской Лавры.)*

XLVII

Грамота константинопольскаго патріарха Кирила къ православ-
нымъ южно-руссамъ съ объясненіемъ посланнаго прежде чрезъ Ме-
летія Смотрицкаго соборнаго опредѣленія, уничтожавшаго ставропи-
гальныя права нѣкоторыхъ братствъ и монастырей въ З. Руси.

1626 г. декабря 15.

Кирилъ въ ласки Божіей Архіепископъ Константино-
польскій новаго Риму и повсехный патріарха.

Которыеся во Львове и въ Вилню православныи хри-
стіане и звяскомъ въ Христе Братства съ собою суть спо-
ени и умоцнени на фундаментъ нашей святой Каѳолицькой
и Апостольской великой церкви, такъ тыжъ, котрые суть
съ посвяченнаго каталогу, яко тыжъ и свѣцькой полѣщцы
и порядку сыномъ въ Панау покорности нашей ласка, по-
куй и милосерде отъ Бога Вседержителя и Пана нашего Ип-
суса Христа, а одъ нашей покорности молитва и благосло-
венство нехай будетъ.—Вьдаете добре прочитавши плесмы
роздѣлине написавши, зъ везволенъемъ всѣхъ досконалымъ
синоду висоце велебныхъ и поважныхъ митрополитовъ и
другихъ насвятшихъ патріарховъ въ Духу Святомъ найми-
шихъ братій и спужь служебниковъ покорности нашей, по-
слали до васъ презъ Богомъ умилованнаго Архіепископа По-
лоцкаго Мелетія Смотрицкаго, въ кторыхъ пунктахъ и роз-
дѣлахъ узналисямы за слушную и справедливую быти трва-
ти вамъ всемъ православнымъ христіаномъ иле ихъ есть у
васъ, такъ тымъ, котрыеся подъ тотъ часъ найдують, яко
и котрые на потомъ будутъ, заховывати тые тамъ отъ васъ
артикулы вамъ написаные щирымъ и праве чистымъ умы-

словъ во всей цѣлости ихъ и безъ жаднаго нарушеня вѣчными часы, и абы жаденъ зъ васъ имъся не противилъ яко тые, котрые то суть непорушнымъ стопнемъ милости еденъ до другого, о котрой учачи Панъ Збавитель до учниовъ своихъ повѣсти рачылъ, же зъ милости до себе всѣ познати ихъ могутъ; самъ бо вѣмъ милостю будучи повѣдѣлъ, же Богъ милостю есть, а кто въ милости той трваеть, тотъ въ Бозѣ пребываетъ и Богъ тыжъ въ ніомъ премешкиваетъ; и покорность наша абы всѣ речи, котрые въ посполитости суть посполитыми, абы тыжъ посполите, за вѣдомостю всѣхъ, завѣдованы были всѣми посвященне увелбеными Архіереями, наказавши (то) декретомъ и судомъ нашимъ, а котрые зась приватне суть завѣдованы, абы тыжъ зособна справованы и завѣдованы были; а тое не безъ усмотрованя яко гоужъ колвекъ дозору и щобы до збудованя пожитку было узналисны, т. е. котрые теразъ ново и предъ тымъ давнѣй у ставропигійскихъ церквей и монастырей найдуются ставропіями, отъ того часу ужъ занежали ставропигіями мѣновати, бытиними и сами собою безъ звѣрхности абыся больше не рядили. Але абы были подъ посполитымъ завѣдыванямъ и порядкомъ такъ ведлугъ часу наступаючыхъ Архіереовъ, такъ тежъ и братствъ христіанскихъ; але поневажъ въ ономъ писъмѣ, въ артикулахъ отъ насъ подаюмъ, слово нѣякое презъ насъ есть положено, котрое такъся въ себе маеть: „же котрые здавна предъ тымъ суть ставропѣгня.“ Подъ тымъ словомъ нѣкоторые, тое мѣсце выкладаючи, узнавають быти вкуцѣ и ставропѣионъ Двовское также и ставропѣионъ Виленское, котрые то мѣсца старый святое памяти патріарха константинопольскій отецъ Іеремія добре и справне привѣлъ до порядку и справованя ними ставропигійского, и ствердилъ то, абы самовласне и своимъ правомъ имся рядити и въ порядку своимъ вѣчне зостати и абы жадное ими ившое опрочъ ведлугъ часу наступаючого патріарха константинопольскаго на литургіяхъ святыхъ и отправованю набоженствъ воспоминаемо не было отъ тыхъ, ко-

трые на тыхъ тамъ кгрунтахъ мешкають, и абы самому тылко патріарсѣ подлежали и подѣ его послушенствомъ были. Теды вѣдомо чинимо вамъ всѣмъ, такъ архіереомъ яко и ереомъ и братствомъ, и всѣмъ звѣрхнимъ и котрые подѣ звѣрхностю суть христіане, же для того на письмѣ есть отъ насъ подано, абы котрые южь по предреченомъ святое памяти патріарсѣ Іереміи суть до того порядку приведены и ставропигіями названы отъ патріарховъ, южь по ономъ бывшихъ, а барзѣй отъ того, который въ тые тамъ краи до васъ прибывши, то есть, насвятѣйшій патріарха Іерусалимскій Киръ Теофанъ ново ставропигіями починилъ, а не ижь бы ставропигіонъ Львовское албо Виленское зъ порядку того мѣлисы прочъ зносити; тые бо вѣмъ хочемо абы непорушне и неотмѣнне въ порядку и справованю своимъ ставропигіискомъ вѣчне зостали и нѣ отъ кого нѣкгда турбовани абы не были. А опрочъ тыхъ иныше всѣ, котрые южь по святое памяти Іереміи и котрые тыжь патріарха іерусалимскій способомъ нѣякимъ зряженя своего ставропигіями назвалъ, декретомъ нашимъ наказуемо, съ писмомъся онымъ писмомъ теразнейшимъ згажаючи, абы тые то новые ставропѣия православнымъ архіереомъ ведлугъ епархіи подлеглыми были и якъ и иныше парафѣйныя церкви и монастыри узнаваны были: на то бо вѣмъ и листъ нашъ теразнѣйшій для объясненя sprawy той и стверженя есть данный. 1626 року, мѣсяца Декеврія, индикта 9.

(Съ копіи, хранящейся въ Архивъ Львовскаго Ставропигіальнаго Института.)

Примѣч. Безъ сомнѣнія, въ связи съ присланнымъ чрезъ Мелетія Смотрицкаго соборнымъ опредѣленіемъ, уничтожавшимъ ставропигіальныя права нѣкоторыхъ братствъ и монастырей въ Зап. Россіи, — должно быть поставлено, между прочимъ, и слѣдующее дѣйствіе со стороны Кіево-печерской Лавры: „Лѣта отъ рождества Христова 1626, іюля 28 дня“, — читаемъ въ *выписи зъ книгъ суда духовнаго митрополита кіевскаго* (Рук. Кіев. дух. Акад.,

не занесенная въ каталогъ),—, предъ нами Іовомъ Борецкимъ, милостію Божію Архіепископомъ митрополитомъ Киевскимъ и Галицкимъ, честный инокъ Варлаамъ Дизковский именемъ православного и въ Бозѣ велебного отца киръ Захарія Копытенского, милостію Божію архимандрита, и всей пречестного собора капитулы іеромонаховъ и монаховъ монастыря печерскаго киевскаго, *подавалъ привилеи ставропигии*: единъ отъ святѣйшаго Максима, другій отъ святѣйшаго Рафаила Константинопольскихъ патріарховъ вселенскихъ, которыя мы привилеи *честно яко Архипастырьевъ всего рода російскаго принявши и цѣловавши* и прошенія отца архимандрита и всего собора *разсудивши яко слышныя* до книгъ нашихъ митрополитанскихъ *вписали*.. (Слѣдуютъ самыя патріаршія грамоты, напечатанныя въ приложеніяхъ къ *Опис. Киево-печер. Лавры* подъ №№ 1 и 24)

LXVII.

Грамота кіевскаго митрополита Іова Борецкаго къ Львовскому братству, съ извѣстіемъ о посвященіи Іосифа Кириловича въ игумены св. Онуфріевскаго монастыря и съ просьбою благосклоннѣе относиться къ нему—митрополиту.

1627 гев. 11.

Іовъ Борецкій, милостію Божію Архіепископъ Митрополитъ Киевскій Галицкій и всея Россіи.

Смиреніе наше вѣдомо чинитъ всѣмъ, а особливе благочестивымъ и христіюлюбивымъ братьямъ братства церковного послушенства Восточное церкви Матери Божіи Успенія и преподобного отца нашего Онуфрія обители во градъ Львовъ Ставропигія патріаршескаго прибѣжаномъ и всякого стану и достоинства побожнымъ христіаномъ. Ижъ мы маючи залезоную справу и пилное старане о помноженю хвалы Божое, такъ честного житія инокеского, яко и друкарскимъ мастер-

ствомъ книгъ божественныхъ на свѣтъ выпускаю въ посполитый пожитокъ и в збудоване спасенія душъ народу христіянского побожностей вашихъ, и уважаючи яко споль брать и выхованокъ зъ вами въ Богоспасаемомъ градѣ Львовѣ, а што болшая з самое нынѣ церкви Божой обовязаное повинности дозору митрополитанского отъ святѣйшихъ отецъ и патріарховъ нашихъ благочестія восточного, потребу и посполитую нужду и милостей вашихъ великоусильную прозбу, а хотячи въ томъ яко належитъ услужити побожному и святобливому замыслови вашему: намъ добре знаемого, отъ милостей вашихъ заледного и отъ духовенства кононне въ нужди церковней у престола митрополитанского свѣдѣтельствовавшего, честного во иноцѣхъ брата господина Іосифа Кириловича, по благодати и власти отъ вышнего Архіерея рукоположеніемъ святѣйшого патріарха Господина Отца Теофана, а благословеніемъ на митрополитанство кіевское отъ престола патріарха вселенскаго святѣйшого господина отца Кирилла, Архіепископа Константина града Новаго Рима, соборнымъ стверженіемъ себе врученой и даной,—чиновне по степенемъ священосца, пѣвца, четца, подпякона сотворило, и со призываніемъ всесвятаго и животворящаго Духа дякона благословило, а на остатокъ совершенно тогожъ всесвящаго Божественнаго Духа благодати призвавши и на высокій степенъ великія священническія презвитерскія чести іеромонаха рукоположило, и въ потребу церкви Божое, которая есть въ васъ ставропигія патріаршескаго, ведлугъ усилного желанія милостей вашихъ, духовне утвердивши и пастырско приповелѣвши, тымъ же самымъ рукоположеніемъ дозоръ ряду устроенія монастыря милостей вашихъ св. Онуфрія, любо бытежъ Богу подобалося и милостемъ вашимъ колизасмоковати могло, иноческимъ чиномъ (чимъ виленское святое Братство знамените ласкою Божією поступуетъ и всякіе пожитки церкви, школы и друкарни щасливый skutokъ пріймуетъ) въ самомъ мѣстѣ при церкви Успенія Богоматери тому же честному во іеромонасехъ господину Іосифу нгуменови

полецило и до вѣрныхъ рукъ подало, и оногo за слушнымъ з милостями вашими постановенемъ при томъ святомъ дѣле до живота обязовало, въ которомъ послѣху, благословенія и благоволенія Божого зычачи, всякое по Бозъ начинаніе братолюбія вашего симъ святѣйшее столицѣ митрополиі кіевское листомъ благословляемъ и о Господѣ вѣчно утвержаемъ, зычачи абы благодать и милосердіе Вышнего предсаязятю вашему споспѣшествовати и початокъ въ щасливый конецъ приводитися даровало: молитвами пречистыя Богородицы присно Дѣвы Маріи, преподобного отца нашего Онуфрія и всѣхъ святыхъ отъ вѣка Богу угодившихъ, аминь. Помогати зась и о давно зочатое церкви Богоматере будованя доконаню иле силъ моихъ и оказіи повага здолати можетъ межи православными промышляти съ повинности пастырства и сполвыхованя моего яко о власной отчизнѣ, тылко бы лѣпшая а нижъ ми за Сагайдачнаго вдячность быти могла, где сумненемъ моимъ истинно яко въ Божой справѣ служилося. Поволность и зычливость мою офѣрюю и себе з негодными молитвами моими в ласку блатолюбія вашего пилене отдаю. З монастыря Михайловскаго церкви Золотоверхое въ Кіевѣ, въ лѣто отъ сотворенія свѣта 7135, а отъ Рождества Христова 1627, мѣсяца генваря 11 дня, индикта 10.

Иовъ Борейскій, Митрополитъ Кіевскій рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ архивѣ Ставропольскаго Института въ Львовѣ, въ связкѣ документовъ подъ № 413).

Примѣч. Въ предисловіи къ V тому I части *Архива Юго-западной Россіи* (стр. 27) говорится, что *Иовъ Борейскій* былъ по происхожденію изъ Черниговской области. Мнѣніе это положительно не вѣрно. Изъ приведенной грамоты видно, что Борейскій былъ *Галичанинъ* и воспитанникъ львовской братской школы. Въ помѣщаемомъ нами подъ № LIII письмѣ I. Борейскаго мѣсто его рожденія опредѣляется еще точнѣе: называется по имени — *Борчейю*, откуда, очевидно, происходитъ и самая фамилія *Борейскихъ*.

XLVIII.

Письмо нареченнаго полоцнаго епископа къ королю Сигизмунду III съ рекомендацію п. Аксана, какъ ревностнаго католика, и просьбою объ утвержденіи его въ званіи кіевскаго судьи.

1627 г. авг. 8.

Naiasnieyszy miłosciwy królu,
Panie Panie moy miłosciwy.

Przyczyniałem się do Waszey Krolewskiey M—ci, Pana mego miłosciwego, za P. Axakiem o sędztwo Kiiowskie, ieżeleby był electem.—Teraz iż po odprawieniu Electiey iest na to sędztwo inter candidatos W. K. M—ci proponowany, wnoszę znowu uniżoną prozbę moię do W. K. M—ci za niem, abyś W. K. M. onemu urząd ten po rezignatıey oyc a iego wacniący conferować raczył. Zalecał y iego M. P. Woiewoda Kiiowski qualitates tego człowieka, y iam iest dobrze wiadom skłonności iego do usług W. K. M—ci y Rzeczy Pospolitey. W tychtam krajach nie mamy wiele katolikow, ten z oyc a swego orthodoxus, iest obroncą kościelnym na każdym zieżdzie y sługą W. K. M—ci, pana naszego miłosciwego. Nanizsze zatym podanstwo moię kładę pod nogi maiestatu W. K. M—ci. Z Warszawy, 8 Augusti, 1627.

W. K. M—ci, Pana mego miłosciwego, poddany y sługa nanizszy

Episcopus Plocensis (Stanislaus Lubinski?)

(Съ подлинника, находящаюся въ Краковскомъ университетъ, по катал. рукописей подъ № 211).

XLIX.

Письмо Якова Маркарта къ кіевскому уніатскому митрополиту Веніамину Рутскому съ извѣстіемъ о ходѣ дѣла относительно замѣщенія Кіевропечерской Архимандріи по смерти Захаріи Копыстенскаго.

1627 г. окт. 13.

Illustrissime ac Reverendissime Domine...

Ut Privilegium electionis pro R. P. Tiscovicio a sua M—te daretur, serio a me laboratum est, sed nihil ad hoc effectum; nescio alicuius e Regni senatoribus persvasione vel informatione secundam contradicentibus monachis factam, sua M—tas habet suspectam et minus validam, et licet a me, quantum scire poteram ex copia electionis ad me transmissa, praedicta altera electio valida affirmaretur, nihil tamen in praesenti super ea Sua M—tas decernire voluit. Ego existimo ut si forsan Illust. D. V. hoc tempore comitiarum nollit aut non possit propter negotium excurrere, Illust. Palatinus Kiioviensis aut quispiam alius huic ilectioni faventior suam M—tem de valore dictae electionis plene informet. Non desunt hic, qui filio Hospodari faveant, ejusque electionem legitimam fuisse dictitent, aut etiam aliunde scribant de hoc negotio potius illi quam P. Tiscovicio favendo. Satis hisce sic a me expositis, Illust. Dom. Vest. statuit, non dubito, ut quod majore Dei honore et Ecclesiae emulumento..... facit in effectum deduci possit. Interim me Illust. ac Rever. D. V—rae sanctis sacrificiis et precibus commendatum exero.—
Varsaviae, 13 octob. 1627 an.

Illustr. ac Reverend. Vestrae servus...

Jacobus Marcartus.

Адресъ: *Illustr. ac Rev. D. D. Iosepho Velamin Rudzki, Metropolitae Kiioviensis... et caet...*

(Изъ Архива греко-уніатскихъ митрополитовъ при св. Синодѣ)

Л.

Письмо Драговичскаго братства къ Перемышльскому со вложеніемъ денегъ „на потребу сеймовую.“

1627 г. окт. 19.

Благочестія рачителямъ и благимъ подвижникомъ добръ подвигающимся въ ополченіи стятаго правовѣрія, ихъ милостямъ п. паномъ въ союзѣ любовнымъ милости братства древняго, купно братіямъ всеѣмъ Богомъ спасаемаго града Премышля, храму святяя, живоначалныя и нераздѣлимыя Троицы пребывающимъ.

Мы такожде братія града Драговича о Господѣ радоватися вашимъ милостямъ желаемъ. За ревность и тщаніе по благовѣрїи, еже любовь ваша, яко адаманты твердии имѣете. Кормчій небесный Спаситель Христосъ корабля своего сущи, еже есть церковь его, которая, по Златоусту, всегда влается, а не погружается,—той самъ всякие волны востающіе на корабль его да утѣшитъ и В. М. яко вѣрныхъ храбровъ непоколѣбимыхъ да укрѣпитъ, якоже общался: „идеже бо, рече, два или три собрани во имя мое ту есмь посредѣ ихъ“. И паки: „Азъ есмь съ вами во вся дни до скончанія вѣка“. И одолѣти благодатнею своею всѣхъ супостатовъ да сподобитъ, и вѣнцемъ правды яко побѣдителей да вѣнчаетъ.

Што мы, ведлугъ писаня В. М., на потребу сеймовую посылаемъ пятнадцать злотыхъ, кгдажъ вѣдаемъ же того есть потреба, котрые просимъ ласкове В. М. рачте прїяти. Ознаймуемъ тежъ В. М., же писане В. М. до Стрыя отдалено, отколь и до сего часу вѣдомости жадное не маемъ. Прптымъся въ милость и ласку вашихъ мосціовъ, пановъ своихъ, отдаемъ. Данъ зъ Драговича, Октебврия 19 дня року Господня 1627.

В. М. небесныхъ и земныхъ благъ присные жители братія вси града Драговича.

(Съ подлинника, находящагося въ Архивъ Перемышльскаго униатскаго собора Іоанна Крестителя.

**Грамота польского короля Сигизмунда III, утверждающая избрание на
Киево-печерскую архимандрію Петра Могилы.**

1627 г. нояб. 29.

Żygmunt trzeci, król polski, Wielki Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflanskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król. — Wszem wobec y każdemu z osobna komu by to wiedzieć należało oznajmujemy. Bili nam czolem Oycowie starszy klizoszanie zastupnicy y wszyscy bracia czerncy monasterza Świętey Przczystey Pieczerskiego Kiiowskiego, abychmy iem na mieyscie Wielebnego u Bodzie oycy Zacharyasza Kopysteńskiego, Archymandryta manastyra świętey Przczystey Pieszerskiego Kiiowskiego, z tego swiata świeżo zeszelego, na tę Archymandrytią Kiiowską Pieczerską wielebnego w Bodzie Oycy Piotra Mohiłę, od nich samych z slachtą obywatelmi wojewodstwa Kiowskiego ktorzy do tego należą zgodnie obranego, podali y zdwierdzili. My tedy Hospodar, mając wzgląd na czolem bicie pomienionych czerncow y wszystkiey czerney Capituły Manastera świętey Przczystey Pieczerskiego Kiiowskiego, przereczonego wielebnego oycy Piotra Mohiłę, za którym oni nas prosili na tę Archimandritię Pieczerskiego Kiiowskiego świętey Przczystey Monastera tym listem naszym podaiemy y utwrdzamy, y ten Monaster y Archimandritię, Pieczerską Kiowską cerkwie Naiswiętszey Bogorodzie Panny Mariey do żywota iego daiemy ze wszystkimi platy, dochodami y pożytkami, z zamkami, miastami, folwarkami, majątnosciami y polami, z sługami y ludzmi czerkiewnymi y ciągłemi, y daninami pieniezniemi y miodowemi, y gony bobrowemi, y kunicami, y ze wszystkimi co przed tym zdawna ku tey Archimandritiey monastera Pieczerskiego przysłuszało y przychodziło, iako Antecessorowie iego pierwsi Archimandritowie Pieczerscy od przodkow naszych y nas samych dzierzeli; ma ten pomieniony wielebny Piotr Mohiła Archimandryt w tym monasteru Pieczerskim obsze-

żyć y według canonow y Prawidł świętych oycow porządkiem nabożeństwa greckiego sprawować y rządzić się y czerncow przy cerkwi główney w manasteru Pieczerskim, także y duchowienstwo, do rządu y monasteru Pieczerskiego zdawna przysłuszającego, aby swiętobliwie podług porządkow zakonu greckiego żyli przestregać, a za nas hospodara y Naiasnieyszą Panią małżonkę y potomstwo nasze Pana Boga prosić. A wielmożny woiewoda Kiiowski y urząd iego tameczny y czasem będący nie ma w niwczom iego zniżac y w maiętności, platy y wszystkie pożytki monasterskie niwco się nie wstępować, lecz ma teras wielmożny woiewoda, Rycerstwo y obywatele woiewodstwa kiiowskiego w takoweyże pociwości y poszanowaniu iego dzierzeć, iako y przodkow iego pierwszych Archimandritow Pieczarskich. A my też onego przy tey Archimandritiey Pieczarskiey y wszystkich imionach y pożytkach iey dokąd żywota iego stawać będzie zachowamy wcale, iednak prawa zwierzchności naszej y R. Pospolitey zostawuiąc. Na co dalismy ten list nas z podpisem ręki naszej, do ktorego pieczęć Coronna zawieszona iest. Dan w Warszawie, dnia XXIX Miesiąca Listopada, Roku MDCXXVII.

Sigismungus rex.

(Изъ Коронной Метрики Царства Польскаго, находящейся въ центральномъ Архивъ Царс. Польс. въ Варшавъ, изъ книги подъ № 176 и Литер. Т. Н.)

LII.

Одобрительное свидѣтельство, данное обывателями пинскаго повѣта Дятеловецкому игумену Василю Копыстенскому.

1627 г. ноябр. 30.

Мы дигнитатори урядники земскіе и вгородскіе шляхта рыцарство и обыватели повѣту пинскаго, которыесмо з тое

Атестаціи подписали, ознаймуемы тымъ нашимъ Атестаціи-нымъ листомъ, ижъ мы вѣдоми того добре же его милость въ Бозе велебный отецъ Василиій *Копыстенскій* игумень Дятеловецкій, мѣшкаючи въ монастыру Дятеловецкомъ, жыль цнотливе, побожне яко чоловѣкъ зацный въ станѣ духовномъ светобливо справуючисе, проповѣдаючи Слово Божіе во церквахъ Божыхъ народови христіанскому, также побожного житиа добрымъ прикладомъ всимъ намъ будучи, маєтности церковное Дятеловецкое, то есть подданныхъ, до того монастыра належачихъ, отъ вшелякого неприятеля наступаючого, то есть жолнеровъ свовольныхъ и инныхъ, своимъ власнымъ грошемъ откуповаль и презъ некторыхъ прыятелей своихъ боронилъ и жадного утрапеня тымъ подданнымъ дятеловскимъ самъ чрезъ себе и слугъ своихъ никому чинить не допустилъ, и во всемъ цнотливе, побожне, статечне, яко на станѣ его милости духовный належало справоваль; чога мы будучи вѣдоми свидѣство наше написали с печатми рукъ нашихъ хтобы о томъ вѣдати хотѣлъ его милости в Бозѣ велебному отцу Василию Копыстенскому даемъ. Писанъ въ Пинску, реку тисеча шесть сотъ двадцать сегого, мѣсяца ноября тридцатого дня.

(Слѣдуетъ около двадцати подписей, прочесть которые, вслѣдствіе крайней неразборчивости ихъ и порчи самага документа въ конечныхъ его частяхъ, очень трудно.)

(Съ подлинника, находящагося въ архивѣ уніатскаго Перемышльскаго собора.)

Примѣч. Дятеловецкій монастырь основанъ былъ въ 1622 Константиномъ Далматомъ и находился въ зависимости отъ Кіево-печерской Лавры. Въ предисловіи Захаріи Копыстенскаго къ *Бесѣдамъ на дьянія св. Апостола иже въ святыхъ отца нашего Іоанна Златоустаго*, изд. 1624 г. въ Кіевѣ, — читаемъ: „А тый (Константинъ Долмать, пожертвовавшій значительную сумму на изданіе означенныхъ *Бесѣдъ*) также не едны церкви и мона-

стырѣ надалъ и обогатилъ, особливе межи иными имени свои двѣ *Дятловичъ* и *Люменецъ* въ земли Новгородской лежачи на монастырь вѣчне надалъ: Которыи то имѣнья свои на монастырь записуючи, побожнымъ своимъ тестаментомъ варовалъ и моць далъ превелебному о Христѣ отцу киръ Елисею Плетенецкому, Архимандриту Лавры печерской Киевской, знаючи и слышачи о побожномъ его животѣ, иже въ православной вѣрѣ церкви востодней стале трваеть, абы въ томъ имену Дятловичахъ монастырь общежительный уфундовалъ, и монахами и братіями православными осадилъ, и игумена подалъ, якожь ижъ за ласкою и помочю Божію тый монастырь есть обще уфундованный и братіями осаженый, и игумень назначенный. А поглядаючи тежь и на то, же поневажь Лавра монастырь печерскій Киевскій подъ правомъ Ставропігіону св. Архіепископа новаго Рима Константинопольскаго партіарха Вселенского есть и подлежить, теде прето подъ звѣрхности благословенствъ послушенство и справу такъ Патріархи вселенского Архіепископа Константинопольскаго: яко тежь и подъ православные Архимандриты печерскіи тоеиже святои Апостолской століци въ подлеглости и послушенствѣ пребывающихъ, такъ самъ монастырь яко тежь и монахи и игумены по всѣ вѣки тамъ живучи, поддалъ и описалъ вѣчными часы трвати и пребывати.“

ЛШ.

Письмо митрополита Іова Борецкаго къ львовскому братству съ извѣстіемъ о распоряженіи касательно отправленія богослуженія на своей родинѣ—Борчѣ.

1628 мар. 16.

Іовъ Борецкій, милостію Божіею Архіепископъ митрополитъ Киевскій и всея Руси.

Благочестивымъ и христілюбивымъ паномъ брати братства храма Успенія Пречистое Богородицы обывателемъ

Лѣвовскимъ, ласка, покой и милосердіе отъ Бога Вседержителя и благословеніе святѣйшее столицы Митрополіи Кіевское отъ Іерусалима.

Для наданого отъ насъ на убогую отчизну нашу въ Борчу будущую права на церковь и монастырь святого Онофрія въ зовѣдоване побожностемъ вашимъ полецивши, ижь сами съ паномъ Андреемъ братомъ своимъ, на которого и право служить, для великихъ и тяжкихъ забавъ своихъ для признанья въ суду належного быти не моглимы, а до того не хотячи абы такъ лядоюко ваковати и жадного пожитку церкви Божой приносити не мѣла, умыслне, сполне всѣ зезволившися, посылаемъ брата нашего архидіакона Порфирія яко дѣдича убогой отчизнѣ посполу з швакгеромъ нашимъ господиномъ Теофиломъ Боярскимъ, намѣстникомъ нашимъ Михайловскимъ, давши имъ всю мощь для признаня у права належного; што вдячне побожность ваша принявши, до того помочными быти рачте, кгдажь врьдъ невзавѣдоване ваше на поменѣный монастырь светого Онофрія подается абы богомоле в церкви Божой за насъ не престанне одправоватися могло; притомъ абы милость Божія и благословеніе смпренія нашего з побожностями вашими зоставало, того милостемъ вашимъ вѣрне спріемъ. З монастыря Михайловскаго церкви Золотоверхое въ Кіевъ, мѣсяца марта 16 дня, 1628 року.

Богомолца милостей вашихъ

Іовъ Борецкій митрополитъ кіевскій рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ Императорской Публичной Библіотекѣ въ С. Петербургѣ).

Письмо Петра Могилы къ перемышльскимъ братчикамъ съ просьбою прислать отъ себя депутатовъ въ Кіево-печерскую лавру для празднованія въ ней престольнаго праздника.

1628 г., іюня 17.

Благороднымъ и благочестивымъ въ православіи восточнымъ возлюбленнымъ сыномъ, братіямъ Братства церковнаго Премыскаго, зравія, мира и спасенія отъ Господа Бога желаю и молитствую.

Зъ презрѣнья Вседержителя Бога, любви братій моихъ и ласки его кролевской милости, пана моего милостивого, будучи преложонимъ на семь святомъ мѣсцу, которое и святыхъ мощами и презъ нихъ чудами вславлено ести, и кромъ всякого прекословіа, ажъ по сесь часъ непремѣнно сіаеть,—естемъ конечно повиненъ не только тыхъ, которые зъ шлюбу своего и обѣтницѣ приходятъ овде, любовне пріймовати и ласки Божей оквитой удѣляти. Лечъ и тыхъ, которые любовь забави тогосвѣтними, любъ якимъ недбалствомъ тежъ и недовѣрствомъ, и яковымъ кольскъ презорствомъ зневолены, мѣсца сіи святыи албо не оглядали албо тежъ видѣвши разъ удвоити и утроити не зезволяютъ, вшелякими способами якъ до позитечнаго душамъ ихъ притягати и повабляти. А если завше теды на особливый и превеликій праздникъ Успенія Пречистыя Владычицы нашей Богородицы, на который во истотѣ весь ликъ Апостольскій отъ конецъ вселенныя совокупилися, насъ учачы, жебы мы въ памятцѣ рочного обхоженя того дня тоежъ чинили. Который то день ижъ и въ теперешнемъ року южъся ближе къ намъ маеть. Теды вѣдаючи же и ваша любовь въ тѣлѣ Христовомъ церкви мовлю облюбеницѣ его члонками не меншими естесте, умыслне братолюбіе ваше тымъ моимъ писанемъ затягаю и запрошую, жебысте ижъ всѣмъ немощно двохъ албо трехъ особъ, где бы могъ быти духовный и

свѣтскій з посродку себѣ обравши и всѣ свои имъ потребности до св. мѣсць поручивши, овде прислати рачили и участниками того мѣ з нами празденства и духовнаго веселя сподобившися въ церковной тежѣ потребѣ посовѣтовали, чого вамъ и собѣ зычачи з поволностью моею и молитвами пишне братолюбію всѣхъ вашихъ милостей отдаюся. З святой Лавры Печерской Кіевской, мѣсяца іюня 17, року 1628.

Вашему братолюбію всѣхъ благъ желатель и
молитвенникъ

Петръ Мошпа, воеводиць земля Молдавскихъ, милостию Божією великій архимандритъ великія чудотворныя Лавры печерскія Кіевскія рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ бібліотекѣ Перемышльскаго униатскаго собора.)

LV.

Современная боршюра о Кіевскомъ соборѣ, бывшемъ въ августѣ

1628 г.

(заглав. листъ).

АПОЛЛЕ-ІА

Апологиі Книжки діалектомъ Русскимъ написаной, Польскимъ засѣ въ Львовѣ друкованой, вкоротце а правдиве зсумнованая. Презъ Станъ Духовный Восточнаго Православія подѣ послушенствомъ Святѣйшаго Патріарха Константинопольскаго, звяклого въ Россіи Господина, Отца и Пастыря, стало и не отмѣни ажъ и по сѣсь часъ находячійся, и до друку на жадане многихъ подавая за благословеніемъ и позволеніемъ старшихъ въ тойже святой церкви російской.

Року отъ създанія Міру 7136, а отъ рождества Господа нашего Иисуса Христа 1628 мѣсяца Августа 30 дня.

(Обор. заглавнаго листа).

Позволене зъ Сейму прешлого зъехатися на мѣстце певное Духовенству Православному не въ Унѣи будущему, тѣми словы:

„А штося тычетъ Духовныхъ Русскихъ и неунитовъ, тедыся мають передъ Сеймомъ пришлымъ знести зъ собою, якобы прикладомъ Духовенства нашего и униатовъ ведлугъ здолности тежъ приложилися до ратунку теперешнего Речи посполитой“.

(Зъ конституціи друкованой въ Варшавѣ).

(Посвятительная предмова).

Въ Христъ превелебному Ею милости Господину Отцу Кръгъ Иереміи Тисаровскому, зъ ласки Божей Освященному Епископови Львовскому, Галицкому и Каменца Подольскаго, Екзарше Орону Константинопольскаго, Пастыреви Благочестивому:

При ойной Ласцѣ и Благословенствѣ Божомъ, душеспасительнаго домольтне пребыванія цале упрейме зычимъ.

Зъ Конституціи прешлого Сейму взявши вѣдомость о воли и росказанію Его Королевской Милости, Пана нашего Милостиваго, страны зъеханя ся Духовенства Православного не въ Унѣи будущого, а не могучи найспособнѣйшого часу усмотрити, надъ презацный праздникъ Успенія пречистой и преблагословенной Богородицы, который ся звыклъ потып всѣ часы, за прибытьемъ и становенемъ ся на набоженство не толко Духовныхъ але и свѣтскихъ персонъ не малъ зо всѣхъ сторонъ и краевъ того Панства въ Святой Великой и Чудотворной Лаврѣ Печерской отпраовати, гдыся немалая личба насъ притомныхъ знаходила, и Святительство твое, яко Господина Отца и Пастыра Благочестиваго, тамже притомное мѣти сподѣвала; лечь ижъ зъ причинъ снать великоважныхъ Святительство твое до того прійти не могло. Тогда ачъколвекъ то певная у насъ же которіи зъ Діоцезіи Святительства твоего овде находилися и самовидцами тои

АПОДЛИИ были, дали южь о томъ справу штося дѣяло зъ *Аполоиєю Книжскою, ве Лзове по полску друкованую, а по Руску написанною*, и до певныхъ персонъ пересланую: Еднакъ ижь то штося на Литургіи Божественной скоро по Евангеліи публице по Премовѣ читало на Кааедрѣ, и о чомъ по праздницѣ зѣхавшися до Преосвященного Господина Отца и Пастыря нашего зъ Освященными Епископами и инымъ Духовенствомъ трактовало, нетолко достатечне и порядне отъ нихъ реферовати, але и въ памяти людской долго обноситися не могло, за слушную и душеполезную речь усудилпсмо презъ дружъ всѣмъ оголосити въкоротце а справедливе, ввесь прогрессъ зѣханьяся нашего зсумовавши, дедикуючи и офѣруючи всю тую працу нашу Святителству твоему яко Господинови отцови и Пастыру нашему благочестивому, которая же любовне отъ Святителства твоего принятая, и охотнѣ прочитаная будетъ доброи въ томъ на дѣи естесмо.

*Святительства твоего Господина отца
и Пастыря нашего*

Сынове въ Духу, Слуши и Богомолци, Станъ Духовный Восточнаго Православія подѣ послушенствомъ Святѣйшаго Патриарха Константинопольскаго звыклого въ Россіи Господина отца а Пастыря нашего, стали а не отмѣни ажь и по сесь часъ знайдуючіяся.

(На обор. 3 не нумерованнаго листа).

Посланиа втораго Петрова, глав. 2.

Быша лживыи Пророцы въ людехъ, якоже и въ васъ будутъ лживии учителя, иже внесуть ереси пошибели, и искупляшаго ихъ Владыки отмѣтающіися, приводяще себѣ скорую пошибель, и мнози пойдутъ въ слѣдъ ихъ нечистотъ, имиже путь истинный похулится, и въ преумноженіи лъстивыхъ словесъ васъ уловятъ: иже судъ искони не коснитъ, и пошибель (ἀπολλεία) ихъ недрѣмлетъ.

Тогожде глав. 3.

Тьмже възлюбленніи, сихъ чающе, потщитесь нескверни и непорочни обрѣстися тому въ міръ: и Господа нашего дзю-терпнїе, спасеніе нещуйте: якоже и възлюбленный нашъ братъ Павелъ, по данной ему премудрости написа вамъ, якоже и въ всѣхъ своихъ посланїихъ глаголя въ нихъ о сихъ, въ нихъ же суть неудобь разумна нѣкая, яже нмаученнїи и неутвржденнїи раз-вращаютъ, якоже и прочая Писанїа, къ своимъ имъ погнѣбелїи. Въ же предвѣдѣюще, хранитесь, да не лестїю незаконныхъ сведенїи бывше, отпадете своею утвржденїа.

(Начало 1 нумер. листа).

АПОЛЛЕГА АПОЛОГІИ.

Дознавши не поеднокроть, ижъ призвоитая есть речъ злымъ и превротнымъ людемъ, найлѣпшїи справы и поступи наши иначе титуловати, а обавляючися абы и тая Консултация (совѣтованїе) наша не была чимъ инымъ оголошена, найпервѣй манифестацію до книгъ гродскихъ воеводства Кїевского учинилисмо въ тыи слова:

Скоро Превелебный Господинъ нашъ взять зъ Кгроду тутешнего Кїевского вѣдомость, ижъ на близкопрешломъ Сеймѣ Его Крелевская милость, Панъ нашъ милостивый, и Речь Посполитая вся, обмышляваючи теперешнїй противко неприятели Коронному ратунокъ, по всѣхъ и вшелякихъ станахъ и кондиціи людахъ, хотѣла то мѣти, абы на такую на тотъ часъ потребу всѣ ся сполне своими приложили достаткамц, где, жетезъ и насъ тыхъ Духовныхъ которы при старожитности зостаючи, съ Костеломъ Римскимъ униѣи не принялисмо вложено, ажебысмося зъ собою сами коло того, зѣхавшися на мѣстце певное, знесли и порозумѣли, и Конституцією Сеймовою выражено: абы теды Его Крелевской милости Пану нашому милостивому и Речи Посполитой на особѣ помененой Отца нашего не зешло, и на

томъ Духовенствѣ, котерыи въ Унѣи не суть, што за невѣдомостю не осталось: и остерегши того и тою самою манифестаціею, ижъ любо все Духовныи такъ старшій Митрополитъ и Владыкове, яко и веде иншихъ нижшого стану людей Духовныхъ отъ своихъ Парафѣй, Церкви и Кааедръ для неприняти унѣи отдаленни будучи, жадныхъ добръ церковныхъ не держать, и толко для душъ людскихъ пасени титуль працовитый безъ вшелякихъ доходовъ и пожитковъ на собѣ носячи зъ ялмужны самой отъ Побожныхъ за народу Руского людей въ убозствѣ живутъ, даль единакъ тымъ, помененый Отець нашъ до всехъ Владыковъ и иншого духовенства, котерыи по розныхъ мѣстцахъ такъ въ Коронѣ яко и въ Великомъ Князствѣ Литовскомъ мешкають, знати, абы стосуючыся въ той мѣрѣ до волѣ Его Крелевской Милости Пана нашего милостивого и всеи Речи Посполитой, иле быти можетъ въ такомъ часѣ напрудшей до Его Милости яко до Пастыра своего зъѣхати до Кіева и коло того намову учинити могли.

Таковый фундаментъ Консултаціи нашею и въ тотъ цель а конецъ гдыся заложилъ, въ томъ часѣ, двомаднями предъ праздникомъ прибылъ до Кіева Превелебный въ Бозѣ Господинъ отецъ Мелетій Смотрискій архіепископъ Полоцкій, и проч: и въ монастыри святого Міхаила Золотоверхого мешканье назначоное одержалъ: а же Книжкой тою по Руску написаною и въпродѣ засланою посоченный и пошляковашый былъ за мудретвующого противное благочестію восточному; не въпродѣ зъ нимъ до обаченія пришло Пресвященному Митрополитови и Освященнымъ Епископомъ. ажъ упередило посланье до него певныхъ персонъ зъ Собору на то депутованыхъ, до котораго прибывши гды зъ нимъ долго розмавали, а то все въ любви зъ собою отправуючи, розышлися, пришло за ласкою и помощью Божіею до такого скутку, ижъ помененый Господинъ отецъ Архиепископъ на день завтрешній таковый весь листъ власною рукою своею до Пресвященного Господина отца митрополита писалъ.

Преосвященный мой Господине:

Сподѣваемся я звыклои притомнои усты къ устамъ зъ Преосвящствомъ твоимъ, и зъ прочією превзлюбленною ми о Христѣ Братією въ справахъ церковныхъ намовы, а не презъ третіи особы, для чого въ край сей на назначенный отъ Преосвященства твоего часъ прибылиемъ, о томъ, абымъ што зъ себе самого въ церкви, неркучи противъ церкви становилъ, а нѣ мысличи: бо, не въ той въ которойся уродилемъ Христовой церкви умерети нѣгдымъ собѣ не зычилъ, и не зычу, и цевенемъ по ласце Бога моего же мя Восточная Святая Церковь гробными пеленами повъеть, которая мя зъ воды и Духа уродила. За чимъ прошу сыновско презору отцевского тяжшого нѣжъ есть вина моя, нехай непоношу, такъ отъ Преосвященства твоего, якъ и отъ прочіихъ Боголюбивыхъ, и въ Бозѣ Велебныхъ. Бо то не будетъ вредъ, если есть якій, лѣчити, але его розчесовати и ярити. То штося южъ стало презъ друкъ, розстатися не можетъ; вшакъже абы ся то по всемъ томъ Панствѣ не розлетѣло, забѣчися тому еще можетъ, за сполвою о томъ намовою и радюю нашею, неширачи тыхъ речій се zde, тамъ имъ забѣчи, отколь оны ширшими статися могутъ. Для чого черезъ посланники отъ Преосвященства твоего, и прочіихъ Боголюбивыхъ и въ Богу Велебныхъ отцевъ и о Христѣ братіи до мене присланыи, упомянный бывши вшеляко всему тому што бы ку смятенію церковному быти мѣло забѣчи хотячи, прошу Преосвященства твоего и прочіихъ всѣхъ боку Преосвященства твоего присѣдячихъ Пречестныхъ ми Господиновъ и Превзлюблейныхъ Отцевъ и Братіи, абымъ до общого о томъ Совѣту милостій вашихъ былъ допущень. и о сродку забѣжена намовившися, то абымъ сегодня (непускаючи въ далшій часъ преотлеглость мѣстца на котормъся друкуетъ) учинилъ, штобы презъ мене за общимъ всѣхъ до того Совѣту належачихъ Совѣтомъ безъ жадныхъ заводовъ диспутаціиныхъ учинено быти належало. Бо гдебысте мя въ томъ такомъ разѣ Преосвященство твое и про-

чин о Христь Братіа отбѣгли и zostавили и отъ себе отгруппили, за отбѣженого и zostавленого и отгруппеного, а не за отбѣгающого и оставляющого себе судити мусѣль бы, и былъ бы то во мнѣ ледво улѣчитися могучій отъ Преосвященства твоего заданій уразъ, которого възванія дѣло есть немощное на свои скотъ брати а не презирати и оминати. Затымъся звыклой любви и ласке Преосвященства твоего и прочіихъ Боголюбивыхъ и въ Бозѣ Велебныхъ Господиновъ моихъ и отцевъ себе отдаю.

Писанъ въ святой обители святого Архистратига Михаила Зологоверхого въ Кіевѣ. Року 1628, Августа 14 дня.

Преосвященству твоему всѣхъ добръ зычливый братъ о Христь и рабъ, *Мелетій Смотрискій* Архіепископъ Полоцкій, и проч: Архимандритъ Виленскій и Дерманскій.

Зъ того листу Господина отца архиепископа зрозумѣвши чого аффектуеть и о што просить, скоро по обѣдѣ тогожь дня становилися особами своими до его милости Преосвященній Митрополитъ, освященныи Епископове изъ иншимъ Духовенствомъ; тамже немалый часъ на розмовѣ зъ онимъ стративши, гаячи его милости тотъ постунокъ, же въ особѣ трехъ скрибентовъ отъ церкви не апробованныхъ, всей церкви восточной матце своей смѣлъ и важилъся таковыи ереси и блуды задавати, отѣхали, въ навечеріе южь праздника зъзезволеньемъ на то, абыся ревокація (отволане) написала, и публице зъ каедры дня завтрешнего читаная была: въ правдѣ было то же зъконцинованная была и написаная. Лечъ его милость отецъ архиепископъ ва оную не зезволивши, своею власною рукою озую натерминовалъ, переписалъ, и читати на Божественной лтургїи позволилъ. Которой тыи сулъ слова:

Я Мелетій Смотрискій Милостию Божіею Архіепископъ Полоцкій, бывши взятый отъ всея церкви нашей Руской въ подозрене отступства отъ Вѣры Православной Греческой Соборной Церкви Восточной: А выйствиемъ подъ именемъ моимъ зъ друку выданой Апологіею отитулованой книжки, еще барзѣй въ тогожь отступства подозрене поданой презъ сее мое оголошене всей церкви моей Руской черезъ милость

вашу притомныхъ на сесь часъ въ святой обители Печерской и въ храмѣ семъ свягомъ Пречистой Дѣвы Богородицы Успенію посвященномъ до вѣдомости доношу: ижъ зъ части нѣкоторои таковому отъ Православныхъ догматъ облуженю самъ подлежаю, зъ болшей еднакъ части тое такое облужене сталося быти признаваю зъ своволного домыслу особы той, которой тая Апологія языкомъ Полскимъ зъ друку быти выдана была отъ мене повѣрена: меновите зезлого умыслу Касіана Саковича въ монастыру Дубенскомъ Преображенія Господни старшенствующого. Которое не острожное облуженесе, такъ иле до самого моего погрѣшеня, якъ и иле до шkodливого повѣреня противко Православнымъ Вѣсточной церкви Догматомъ быти познавши, и признавши: милостива быти погрѣшенію моему Господа Бога умоляю, а всей церкви моей Русской тогожъ добротливого Бога моего добровольне обещаю же южъ на потомъ всею душею моею выстерегатися того хочу, даючи въ сей святой церкви вѣдомость того моего жаловани презъ знакъ обый, же передъ очима милостій вашихъ всѣхъ той мой Апологією на званый скриптъ зневажаю, шарпаю и подъ ноги мои помятаю: подъ клятвою учиненною Господу Богу на онъ часъ кгдамъ былъ при Преосвященномъ Господниѣ моемъ и прочихъ церкви нашей Руской Архіереахъ на Архіерейство отъ Святѣйшаго Патріарха Іерусалимскаго Господина Отца Феофана подъ послушенство Святѣйшаго Патріарха Константинопольскаго произвоженъ и рукополаганъ. Року 1628 Августа 14 дня.

У того листу печать Архіепископская прити мена есть одна. А подпись руки тыми словами:

Мелетій Смотрискій, Архіепископъ Полоцкій, Епископъ Витепскій и Мстиславскій, Архимандритъ Виленскій и Дерманскій власною рукою.

Гды теда таковымъ обличенемъ самого себе добровольнымъ знеслъ зъ себе суспицію зъ радостію великою прищущонной зоставши до совѣту, найпервей о томъ на день

завтрешній трактовали, якобыся приложенемъся и отъ нихъ суммъ якои натакъ гвалтовную потребу Речи Посполитой выгудитися могло, и што за скутокъ той нашої намовы въ инструкціяхъ да Богъ на пришлый сеймъ ихъ милостямъ паномъ посломъ зъ розныхъ воеводствъ и повѣтовъ подано и внесено будетъ.

Ажебы южъ отъ того часу жадной вонтиливости и злого мниманя такъ о Боголюбивомъ Господину отцу Архиепископъ яко и о иншихъ Святителяхъ а пастырехъ нашихъ межи людми въ народѣ Россійскомъ православиомъ небыло, речь пилно гвалтовную а народови христіанскому велице потребную усмотрили нависати таковый листъ и до друку его благословили подати. Котораго тыи суть слова:

Ювъ Борецкій милостию Божією Архиепископъ Митрополитъ Кіевскій Галицкій и всея Россіи.

Всѣмъ благочестивымъ и христіолюбивымъ всякого сана и чина истиннымъ церкви святаго Вѣсточныи сыномъ російскаго рода. Ласка вамъ покой и милосердіе отъ Бога Отца и едиnorodного Его Сына и Пресвятаго и Животворящаго Духа: Бога въ Тройцы славимого, и благословеніе престола митрополіи Кіевскои отъ Іерусалима.

Смиреніе наше вѣдомо чинямъ, ижъ мы зъ духовенствомъ своимъ Архиепископомъ, Епископами, Архимандритами, игуменами, протопопами, іереами и иншимъ причтомъ церковнымъ знесшися зъ собою въ обители святаго Архистратига Міхаила по празницѣ Успенія Пречистой Богородицы, за позволенемъ зъ сейму прошлаго, и посовѣтовавши якимъ бы способомъ, либо то бенефіцій жадныхъ не маемъ, и отъ нашего духовенства російскаго прикладомъ иныхъ првоженеса даткомъ натакъ пилную потребу Речи Посполитой статися могло, и той нашої намовъ сполной, презъ ихъ Милость Паны послаи зъ розныхъ Воеводствъ и Повѣтовъ на пришлый Сеймъ обранныи, скутокъ и конецъ ознаймити предъ себе взявши и постановивши. За тоюжъ оказіею прибыти зъ многихъ сторонъ и мѣсць людій Православныхъ духовного и свѣтскаго стану речь потребную усмотрилисмо, народъ Христіанскій Православный Россійскій, такъ въ Ко-

ронѣ якъ и въ Великомъ Князствѣ Литовскомъ подѣ послушанствомъ Святѣйшаго Вселенскаго Патріарха Константинопольскаго, а смиренія нашего благословеніемъ, стали и неотмѣнне trwaючій, не только устне въ Благочестіи святомъ Вѣсточномъ укрѣпити и змоцнити, але и тымъ унѣверсалнымъ листомъ нашимъ до вѣдомости всѣхъ донести, по смиреніи нашемъ то обещаючи и прирекаючи: ижъ якомо по сесь часъ о жадномъ отступствѣ не мыслили, и до Апостасіи унѣитской не скланялисемя, такъ и до исхода душъ нашихъ за ласкою и помочю всесилнаго Бога, тогожъ стеречися подѣ клятвою передѣ Святѣйшимъ Патріархомъ на себе учиненою, а на тотъ часъ подтверженою хочемъ, и обовязуемъся, и по милостехъ вашихъ, Народѣ Россійскій Православія Вѣсточнаго, такъ духовнаго яко и свѣтскаго стану потребуемъ и пално просимъ, азъ власти нашей Паптырской и напоминаемъ: абы при добродѣтелиомъ житіи Христіанскомъ побожномъ, учинками и благочестіемъ свѣтло сіаючомъ статечными зоставати хотѣли. Надѣєю живота вѣчнаго увѣнчаны, въ вѣре Богомъ преданной, Апостолами проповѣданной, Съборами Вселенскими стверженой и кровью мученическою запечатованной, которая отъ Востока въ продѣлахъ нашихъ завитавши, ажъ и до того часу въ насъ потомкахъ ихъ, святою, непорочною, и жадными новотиннами не змазаную, и спасеніе намъ и вамъ и вѣчное Царство еднающею знайдуеться: Котораго всѣмъ сыномъ въ духу послушнымъ нашего смиренія спріаемъ, вѣншуемъ и молитствовати ото винни зоставаемъ. На што при печатехъ нашихъ руками своими подписуемъся, и абы то всѣхъ доходити могло, зъ друку выдати позволилисемя.

Писанъ въ монастыру Міхайловскомъ Церкве Золотоверхой, въ Богоспасаемомъ градѣ Кіевѣ, Влѣто бытіа міра 7136. А отъ Рождества Христова 1628, мѣсяца Августа 16 дня.

Утого листу печать Митрополитанскаа, Архиепископскіи, Епископскіи, и ишихъ барзо много притисненыхъ есть.

А подписи рукъ тѣми словами:

Іовъ Борецкій Митрополитъ Кіевскій, рукою власною.
Мелетій Смотрискій Архиепископъ Полоцкій, Епископъ Витепскій и Метиславскій, Архимандритъ Виленскій и Дерманскій, рукою власною.

Исаія Копинскій Архиепископъ Смоленскій и Черниговскі, рукою власною.

Ісакій Борисовичъ Епископъ Луцкій и Острозскій, рукою власною.

Паисій Изюмитовичъ Епископъ Холмскій и Белзкій, рукою власною.

Аврамій Епископъ Стагонскій, Владыка Пинскій и Туровскій рукою.

Петръ Могила Воеводичъ Земль Молдавскихъ, великій Архимандритъ Святой Великой Чудотворной Лавры Печерской Кіевской, рукою власною.

Філовей Кизаревичъ, Намѣстникъ Святой Великой Лавры Печерской, съ всею въ Христѣ братією, рукою.

Варлаамъ Архимандритъ Кронскій, и намѣстникъ Митрополіи Кіевской, Протъ Монастырей Князства Литовскаго, рукою власною.

Многогрѣшный Теодосій Игуменъ Скута и Угорникъ, Протъ монастырей воеводства Руского, Белзского и Подолского, власною рукою.

Іосифъ Бобриковичъ Намѣстникъ и Ректоръ монастыра Братского Виленского церкви Святого Духа.

Недостойный въ Иеромонасахъ Коментарій Игуменъ монастыра Межигорского.

Иеромонахъ Тарасій Земка, Игуменъ Богоявленскій Кіевскій, Проповѣдникъ Слова Божого монастыра Печерского Кіевского, рукою.

Софроній Жеребило Лобунскій, Игуменъ монастыра Курітского Кіевского, рукою.

Серапіонъ Бѣльскій, Игуменъ монастыра Святого Николы Пустынскаго Кіевского, рукою.

Гедeonъ Игумень Мицкiй Святыхъ Верховныхъ Апостоль Петра и Павла, рукою власною.

Иеромонахъ *Ioаннъ Жельзо* Игумень Почаевскiй, власною рукою.

Многогрѣшный *Куралъ* Игумень Любартовскiй, Противъ монастырей воеводства Кiевскаго, Волынскаго, и Брацлавскаго.

Смиренный Иеромонахъ *Инатiй Симоновичъ* Игумень монастыря Тригорскаго Преображенiя Святого Спаса.

Многогрѣшный *Ioасафъ* Игумень Бережанскiй, власною рукою.

Памъо Берында Старецъ и Духовникъ въ Святой Обители Печерской Кiевской.

Иеромонахъ *Гларiонъ Воцкевичъ* Творовскiй Игумень, мнiй въ Духовницехъ, и старецъ Соборный Монастыря Печерскаго Кiевскаго, рукою власною.

Иеромонахъ *Феодосiй Оранскiй*, уставникъ церкви Монастыря Печерскаго Кiевскаго, рукою.

Многогрѣшный *Ioиль Труцевичъ*, рукою власною.

Многогрѣшный Иеромонахъ *Ioиль* рукою власною.

Иеромонахъ *Меводiй*, Намѣстникъ Ладинскiй, рукою власною.

Климентiй Протопопа Кiевскiй съ всею Капитулою Кiевскою.

Андрей Мужиловскiй, Протопопа Князства Слуцкаго и Копылскаго съ всею Капитулою церкви соборное Слуцкое рукою власною.

Ioаннъ Бережанскiй, Протопопа Острозскiй.

Лаврентiй Зизанiй Тустановскiй, Протопопа Корецкiй, рукою своею.

Феодоръ Леонтиевичъ недостойный Протопопа Дубенскiй, рукою власною.

Борисъ Вскресенскiй Протопопа Чудновскiй, рукою.

Феодоръ Рещецкiй, Протопопа Копыскiй, рукою власною.

Андрей Деомидовичъ Протопопа Шкловскiй, рукою.

Ишого Духовенства Игуменовъ. Иеромонаховъ, Протоповъ, и Пресвитеровъ, которыхъ барзо великая личба была не воспоминается для ненаприкренья долгости ихъ ласкавому Чительнику.

По написаню того листу, и сконченю того зъезду духовного, тудѣжь по отезде и его милости господина отца Архіепископа, на тыхъ мѣсть новицы почалися носити межи людьми таковыи, якобы Апологія книжка не презъ Митрополита, Архіепископа и Епископовъ мѣла быти шарпаная, паленая и проклатству вѣчному отдаваная, але толко презъ нѣкоторыхъ пресвитеровъ, которымъ то омыльнымъ повѣстямъ встрентъ чинячи, заразъ преосвященный Митрополитъ зъ Архіепископомъ и Епископами при немъ еще знайдуючимися листъ аттестаціи выдаеть въ тыи слова:

Іовъ Борецкій милостию Божією Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій Галицкій, и всея Россіи: съ всеми споль Архіепископомъ и Епископами.

Всѣмъ благочестивымъ и христіолюбивымъ всякаго сана и чина людямъ Россійскаго рода. Ласка вамъ, покой и милосердіе отъ Бога Отца, и Единороднаго Его Сына, и Пресвятаго и животворящаго Духа, и благословеніе смиреній нашихъ и Святѣйшаго Престола Митрополіи Кіевскои отъ Іерусалима.

Взявши смиреніе наше вѣдомость певную о томъ, ижъ нѣкоторыи персоны по съборѣ нашомъ смѣли и важилися мовити и межи людьми удавати якобы Апологія книжка до народу руского, зъ друку на свѣтъ по полску отчасти во Львовѣ выданная а во руску на писмѣ вся пресланая до насъ и читаная, не презъ насъ Митрополита, Архіепископа и Епископовъ мѣла быти читаная, шарпаная, паленая, и проклатству вѣчному отдаваная, зъ анаеомою на тотъ часъ на Касіана Саковича въ томъ дѣлѣ услугуючого, але толко презъ нѣкоторыхъ пресвитеровъ. Каждому православному и хочому вѣдати то ознаймуемъ: ижъ не хто иншій впродѣ прочтавши зъ иншимъ духовенствомъ але мы Митрополитъ и Епископове, при бытности самогожь господина и съслужи-

теля нашего господина отца Мелетія Смотриского Архієпископа Полоцкаго Епископа Витепскаго и Мстиславскаго, архимандрита Виленскаго и Дерманскаго, который литургію божественную по обхожденіи съ кресты въ храмъ Успенія Пречистой Богородицы въ Святой Великой Лавръ Печерской Кіевской будучомъ въ всемъ Архіерейскомъ одѣнью зъ нами сполне celebровалъ. Публице на амвонѣ по евангели и читаню зъ кафедръ на писмѣ карты зъ друку выданой теперь, а рукою власною отъ его милости написаной шарпалисмо, допталисмо и огню властію собѣ отъ собора даною (проклинаячи и книжку и Касіана) предавалисмо, и самъ господиинъ отецъ Архієпископъ шарпалъ, и палилъ, и анаѳемъ якъ книжку такъ и Касіана предъ лицемъ всеи церкви отдавалъ. На што для лѣпшеп вѣры и знесеня тыхъ омыльныхъ повѣстей, а забѣженя далшему розсѣваню того удаванья несправедливаго и сесть нашъ листъ скоро о томъ насъ вѣдомость дошла, зъ подписами рукъ и зъ печатми нашими далисмо. Писанъ въ монастыру Міхайловскомъ церкви Зологоверхое, лѣта отъ созданія міра 7136 а отъ Рождества Господня 1628 року, августа 24 дня.

У того листу при печати Митрополитанской Архієпископа, и Епископскихъ печатей притисненныхъ три. А подписы рукъ выми словы:

Іовъ Борецкій Митрополить Кіевскій, рукою власною.

Исаія Копинскій, Архієпископъ Смоленскій, Черниговскій и всего Сѣвера: архимандрить монастырей Заднѣпрскихъ, рукою власною.

Исакій Борисовичъ, Епископъ Луцкій и Острозскій, рукою.

Павсій Инполитовичъ Епископъ Холмскій и Белзкій, стротель монастыра Мѣлецкаго рукою власною.

Аврамій Епископъ Стагонскій, владыка Пинскій и Туровскій, рукою власною.

Донесши tedy до вѣдомости всѣхъ православныхъ таковой нашъ прогрессъ (поступокъ) того зъезду, вкратце а справедливо, каждого читателя о то пиано просимъ, абы давши вѣру Реляціи справедливой такъ многихъ персонъ, еслибы рукъ его дошла *Apologia* въ Львовѣ друкованая: нехай читанья оной овшеки захеаетъ, яко тои которая отсамогожь *Autora* еи подонтаная пошарпаная и проклятству отданая есть. Зъ Кассіаномъ тежь жадного сполъковани мѣти не потреба, яко зъ тымъ который въ церкви Вѣсточной мѣсца южь немаеть.

Самъ зась въ презаціонъ народѣ Россійскомъ знайдучися, стальымъ знайдучся и въ святомъ Православіи Восточномъ: Тои абовѣмъ православной вѣры естесь наслѣдницею и визнаницею, которая есть Богомъ преданая, Апостолами оповѣданая, Вселенскими Соборами конфирмованая, Богословами церковными Вѣсточными и Заходними зацедевая, и кровію мученическою запечатованая, а зъ Бостоку до насъ народу Россійского цало завиталая: якоби кождый зъ насъ о собѣ речи могли предъ зействомъ зъ сега свѣта: подвигомъ добрымъ подвизахъся, теченіе скончахъ, вѣру съблюдохъ, прочее убо съблюдаеть ми си вѣнецъ правды, его же въздаеть ми Господь въ день онъ, праведный Судія, нетокможе мѣ, но и всѣмъ възлюбльшимъ явленіе Его.

Примѣч. Въ нашей ученой литературѣ распространено мнѣніе, что напечатанная нами брошюра заключаетъ въ себѣ полемику Кіевского Митрополита Іова Борецкаго противъ Апологіи Мелетія Смотрицкаго¹⁾. Такое мнѣніе оказывается не вѣрнымъ. Аполлѣихъ Апологіи есть не что иное, какъ краткое описаніе бывшаго въ 1628 году кіевского собора православныхъ, на которомъ, при участіи самаго Смотрицкаго, проклята была его анти-православная Апологія,--описаніе съ прило-

¹⁾ Исгор. Рос. *Соловьева* т. X, гл. 1. Рус. Исторія *Костомарова*, выи. IV. стр. 67. Кирилло-Мееодіевскій сбори, изд. Мартыновымъ. Лейбцигъ 1863 г. стр. XXXVIII.—Причина указаннаго ошибочнаго мнѣнія объ *Аполліи Аполліи*, безъ сомнѣнія, заключается въ крайней ограниченности ея экземпляровъ (Ея не могъ достать для своихъ изслѣдованій объ униі даже неутомивый М. О. Кожловъ. см. *Лит. Цер. Уж.* II. 378).

женіемъ документовъ, касающихся означеннаго собора. Изъ этихъ документовъ въ нашей литературѣ извѣстны два: 1) Отреченіе М. Смотрицкаго отъ своей Апологіи, произнесенное имъ въ соборной кіево-печерской церкви 15 авг. 1628 г. (оно въ переводѣ на польскій помѣщено въ *Antidotum Мужилловскаго*, стр. 41—42); и 2) Письмо Мелетія Смотрицкаго къ митрополиту Іову Борецкому отъ 14 авг. того же года (помѣщено въ А. З. и Ю. Р. II. № 50; въ переводѣ на польскій языкъ напечатано въ издаваемой нами *Протестаціи* Смотрицкаго).

LVI.

Письмо Мелетія Смотрицкаго къ Волынскому чашнику Лаврентію Древинскому съ извѣстіемъ о Кіевскомъ соборѣ 1628 г. и оправданіями по поводу своей измѣны православію.

1628 года, сент. 28.

Милостивый пане чашнику Волынскій.

Зычиль бымъ в справе той, о которой милость твоя до мене писать рачишь, устне зъ милостью твоею розмовити, поневажъ подостатку писмомъ выразити се не можетъ. Если милости твоей воля на то будетъ ладно статисе можетъ: гдыжъ Дермань отъ Луцка недалеко. Иле еднакъ листъ огорнути можетъ, зъ милостью твоею якъ добре справы твоей свѣдовымъ зъ части моей любовне, якъ милость твоя припомнити рачишь, перомъ побеседую. Дивуюсе многимъ зъ милостей вашихъ, же якобы николи справы твоей не только не вѣдавши, але якобы о ней николи ани слыхавши, такъ въ ней и за ню на мене наступуете, и што бы ся то дѣяло пытаете: по досыть бы было якъ милости твоей самому, такъ намѣсникови моему отцю Іосифови, а вголовнѣ преосвященному нашему господину егѣ милости, господину отцу архимандриту печерскому и нѣкоторимъ инѣшимъ, самыхъ себе внутрь под сумненемъ запытати, якъ ту у насъ

всѣхъ не малъ штоденная отъ сердца до Господа Бога пѣсенка была: о дай намъ Господи Боже Русь з Русю до помѣркованя прійти, абысмо ся южъ болшей до умаленя и вынищеня народу нашего зваша въ стане шляхецкомъ не приходили. Частокротъ о томъ бывала милостій вашихъ межи собою православнымъ посломъ на многихъ сеймахъ приватная мова, абы ся до того способы якіе вынайти могли; было о то якъ презъ сонъ трактовано въ Вилне, предъ трома лѣты. Публице былъ межи милостыми вашими на сеймѣ прешломъ, въ року 1627 обхоженномъ приватне, намовлень способъ зъвошени се обоее стороны зъ собою въ певныхъ особахъ, въ чомъ для устное розмовы приобецалесь ся былъ милость твоя зо мною видитися, якъ ми о томъ отецъ зъ Варшавы ознаймилъ. Недавними тежъ днями, милость твоя въ справе той до его милости пана Тризны кухмистра вел. княж. литовскаго писать рачилъ: нужъ што тыхъ мовъ и голосовъ бывало по всей русской земли въ той самой справе, отъ лѣты немалъ шести, а еднакъ всѣ теперь яко бысте о томъ не знали, не вѣдали, мене одного пытаете: што ся то дѣветъ. Каждому зъ васъ судія свое сумнене, тое и свѣтокъ и штыгаторъ. Въ томъ року теперешнемъ 1628, въ неделю 6-ю св. великого поста, гдысмося были зъехали въ Городской маестности монастыра печерского: ихъ милость отецъ митрополить и епископове луцкій и холмскій, его милость отецъ архимандрить, а зъ ними и я въ той же матеріи згоды Руси къ Русю трактуючи, усмотрѣлисмо пильную потребу собору, на которого зъехане, и штобы на немъ мѣло быти намовлено, по листахъ приватныхъ преосвященного, мнѣ описати и публиковати здецили и просили. А гды пришло до речи, ажъ они всѣ въ дрова, и заровно зъ иными пытають: што то, якобы о той речи никогда не намовляли, але якобы а ни вѣдали: и мене не отцевско а ни братерско отступивши, всему народови рускому въ подзоръ подали, не допустили ми дати о собѣ предъ соборомъ справы и въ оборону того моего шкрипту и ед-

ного слова речи не позволили, отъ початку до конца незбожнѣмъ его быти оголосивши; въ томъ разѣ таковомъ штомъ мѣлъ чинити, мусилемъ такъ плясати, якомъ grano; видилемъ, же се все дѣяло не порядне, а властелско, не отъ епископовъ але отъ поповъ; зачимъ з непоряднымъ непорядне поступити усудилемъ. Шкрипту того моего епископи сами не читали, ни экзаминовали; два попы всемъ соборомъ якъ хотѣли керовали: вадци якъ не по ихъ мысли ходилъ полаяли; што они намовили и писали, то намъ владыкамъ якъ нѣмымъ и слѣпымъ до подпису приносили. На такое то безчиніе рядъ церкви руское пришло, же епископовъ писма ихъ не епископове, але священники экзаменуютъ, тые оныхъ и декретуютъ; зачимъ и на зложеніе епископовъ вотуютъ. Кгдымъ на ихъ поданные мѣ кондиціи позволити не хотѣлъ, въ церкви Печерской на утрени празничной та кій галасъ на меня учинили, же обавяючи якъ тумулту отъ люду простого, мусилемъ на ихъ позволити, не своей души тамъ положити при правдѣ Божой пощадевши, але бѣдѣ, которая за тымъ наступити на насъ мѣла нашолемъ: отдаючи Господу Богу же онъ самъ тое злое часу своего усмирить и въ чувство имъ прійти здарить. А за тымъ маючи мене по воли, шъкриптъ мой проклиали безъ жадного въ пемъ доброе любъ злое речи означенія: если выклиали тые блуды и ереси зъ новыхъ нашихъ богослововъ през мене въ нихъ означены, добро ся стало, бо презъ то на нихъ тоя рефутація церковною наукою быти есть освѣдчена. Если кляли тое, теды Зызаниевъ нашихъ блуды и ереси вѣри нашей догматами вѣры быти суть оставленны: А если наконецъ кляли обое повинни были свое третее тихъ вѣры догматъ вызнана оголосити и межи народъ нашъ пустити, абысь то южъ болшъ въ дни наши якъ въ темной ночи не слиповали; за чимъ и зъ того такъ порядного собору до дому прибывши, мыслилемъ не о собѣ (бо мѣ и жити и умерти за едно точію о Господѣ) о Анаѣмоу, о незбожной и подгикиненой вѣры нашей православное; а

хотячи тую справу зась поднести и на соборъ порядне вытянути послаемъ былъ потестацію до граду Луцкого презъ своего слугу Крилосовского, а не презъ того, которого милость твоя въ листѣ своемъ меновати рачишь, той се тамъ на ярмарку якось будучи графилъ, и не въ той конецъ абы тое епископское зневаги и гвалтовного на мене наступу доводилъ я, абымъ народъ мой а особливе милостей вашихъ шляхту, которыхъ еще въ томъ воеводствѣ волынскомъ есть гроно значное до того побудилъ, жебы те се пытали що то, а за тымъ обысте шкришты тои читали, и въ справу заведеную и еретицтвы явѣными запощенное вѣры наше вейзрити хотѣли и уважати еслижъ въ ней есть што дорожное, або и незбожное. Еднакъ гды въ Луцку принята не была, понехалемъ, зезволивши рачей о то такъ предъ всѣмъ народомъ моимъ рускимъ протестоватися на той непорядный соборъ, укривженъ на немъ будучи: якъ се теперь передъ милостию твоею презъ мой листъ протестую, а остатокъ Господу Богу на исправленіе полецаю, то што повиненъ былемъ и естемъ учинити, учинивши. А же въ шкриптѣ моемъ (якъ писати до миѣ рачишь) не ознаймую того о чомъ до старшихъ странствовалемъ, реклемъ въ немъ, же о томъ потомъ, хотѣлемъ то приватне самымъ епископомъ и преимѣющимъ церковникомъ нашимъ oznамити, бо ми того голосить еще не зышло, але за тымъ нерядомъ того прійти не моглемъ: вшакъ же где соборне отъ нихъ слуханъ не буду о томъ сумнене ми примусить, же то и публиковать зъ не славою церкви наше восточное мушу, о нашу абовѣмъ церковь и о всѣхъ насъ души идеть. А што милость твоя мову свою и мою припоминати рачишь презъ тое самое слово, же милость твоя иновѣрнымъ его назвалъ, о зъедночене зъ ними въ вѣре абысемъ старалъ сумнене и правость вѣры моеи не допустили ми, якъ што и (мовлю то на слова милости твоеи) еретицкого презъ писма мои въ церкви роду моею рукою назидаль, а певне назидалемъ,

и чистую продковъ моихъ вѣру блудами и ереси онечистилъ, разораю то благодатию Божесю все и преступникомъ въ томъ передъ лицомъ всее церкви Божес показати хочу. Благословенный абовѣмъ то разоритель и преступникъ, который набудоваши презъ себе на маестать Божій блюзнерства, блуды и ереси разоряетъ и преступникомъ себе въ нихъ чинить. Сласть мира сего въ листу милости твоей зъмѣнъкованая не повредитъ ми милостю Божею: научилемъ ся я благостію Божіею изобилувати и лишати; а не для міра сего сласти, але для пришлого вѣку сладости то чиню, же напротивъ Богу брідкихъ, а церкви святой русской въ святыхъ продкахъ нашихъ не слыханыхъ блудовъ и ересей вооружаюся; милшаа ми низкая келія зъ округомъ хлѣба и воды, вижли теперешнее въ высокихъ гмахахъ достатнее мешкане, бо она есть безпечная, а ово зась хлопотливо: Але ношу то для той, которая ми отъ самыхъ пеленъ понынѣ носить, и по весь вѣкъ мой носити будетъ. Але южъ вышло ззаранку и къ западу солнца година надходить (якъ писати до мене рачишь) и прето жесмо южъ присхилгу вѣку допустить маемо церковь рускую нашу (або и всю восточную) ереси заразити и обезчестити, не дай то Боже, бо при томъ то бы схилку свѣта стеречи потреба, або на старость свою ереси и блуды зараженую и ошкараженною несталася: въ той заисте конецъ я *Апологію* мою выдадемъ и на свѣтъ пустилемъ, абы отъ того церковь нашу рускую остерегъ, выразивши або вѣмъ блуды и ереси Зызавіевъ нашихъ, прошу и напоминаю народъ нашъ абы ихъ якъ пекельного вроду выстерегалъ; церкви тежъ русской, которая мя з воды и Духа родила и за Архіерея въ собѣ мѣти ми зезволила, якъ милой матки моей турбовати южъ болшь не мышлю, и не дай ми того Боже. Турбовалемъ тогды колимъ въ ней ереси насаждалъ, теперь ихъ зъ нее зъ части мое выкоренивши, южъ за помочу и ласкою Христа моего ей въ покою зъ мое стороны зоставую, и самъ успокоеное въ ней сумнене мое ношу; не оставлю ее николи, але и душу

мою въ ней и при ней для правды ея за помочу Божю положу. Але о то на сесь часъ на листъ милости твоее любовной беседы моее досытъ: прочее устной розмови нашей, дасть Богу, zostавую; о далшихъ милости твоеей ознаймую, ижъ за тую суму, которую милость твоя припоминати рачишь, справилемъ милости твоей тое добро о котороемо милость твоя о нее у мене ся передь тымъ не упоминалъ, а я тежъ о ней зъ слушныхъ причинъ молчалемъ. Зъ стороны книгъ и аппаратовъ постерегаю того, абы на чихъ тые чинъ суть не шкъодовали, до споряженя реестру, за отъездомъ отца Антоіевымъ пріинти не моглемъ: еднакъ спорядити его хочу и дай Богъ самъ въ Кіеве господину Отцу Іосифу намѣсникови моему Виленскому отдать его, если намъ ведлугъ намовы на празникъ Богоявленіе ставитися тамъ прійдетъ. Былемъ долшій въ томъ моемъ листу нижъ належаю, которій кончачи прошу пилно милость твою за любовь твою отъ мене которую и в семь листе своемъ до мене мети освѣдчати рачишь, не узлутуй працы зъ его милостью п. Александромъ Пузыною, которому при веншованю всего доброго поклонъ мой архисерейскій отдаю, навидити мене въ Дерманю; учините то милость ваша частю для мене друга и богомолца своего, частю для добра церковного, где и то милость ваша одержати рачишь што отъ святѣйшаго господина Патріарха милости твоеей привезлъ. За тымъ се звыклой милостивой ласце, и любви твоеей милости пилно отдаю. Зъ Дерманя року 1628, септембрія 26 дня.

Милости твоей, моему милостивому пану, всего добра зычливый богомолца и слуга

Мелетій Смотрицкій Архиепископъ Полоцкій, Архимандритъ Виленскій и Дерманскій, рукою власною.

(Изъ рукописи, находящейся въ старомъ архивѣ К. Печерской Лавры).

**Протестація Мелетія Смотричнаго противъ Кіевскаго Собора, бывшаго
въ августъ 1628.**

1628 сент. 8.

Meletius Smotrzisi, Nuncupatus Archiepiskop Połocki, Episkop Witepski, Mścisławski: Archimandryta Wileński y Dermański, Przezacnemu Narodowi Ruskiemu poszłuszeństwa wschodniego, oboiego stanu, łaski, pokoia y miłości od Pana Boga życzy y winszuie

Słyszałeś przezacny Narodzie Ruski, że był w tym terazniejszym 1628 Roku, w dniach miesiąca Augusta obchodzony w Kiowie Duchowny Sobor. Słyszałeś, mam za to, y o wykonaniu na nim przez twe Hierarchi w Cerkwi Pieczerskiej Anathematizmie? Nie bez tego. Bo rzecz nie porządna, abo słuszniej rzekę, niezbożna, iest głośna. Nieporządna stąd, iż co dwa presbyterowie w głowie swey uknowali, to cztery Episkopowie do exequantey przywodzili. Niezbożna zowąd, iż przez tey uknowany rzeczy exequantie Katholickie Prawosławne wyznanie iest pod nogi rzucone, a kacerskie błędy y herezye na Ambone są podniesione. A to iakim sposobem, posłuchay: krotkiemić słowy przełoże.

Roku przeszłego 1627 nakazany był nam Episkopom Sobor o święcie Narodzenie Panny Najswiętszey w Kiowie. Gdzie gdym się z powinności dostoićstwa mego stawił, byłem od tych na ktorych tam przodkowanie należało, a osobliwie od Jego Mści Oyca Jowa Boreckiego (inszi Episkopowie na ten Synod nie przybyli) y od terazniejszego Jego Mści Oyca Archimandryty Pieczerskiego, na on czas ieszeze człowieka swietskiego, proszony y sollicitowany, abym ten moy katechizm, z ktorymem do wschodnych krajow dla censury y correctury iego iezdził, (ponieważ on tego tam niedostał) podał pod censurę cerkiewnikom narodu naszego Ruskiego, aby za tym niemieszkało do używania Cerkwie Ruskiej, przez druk mógł bydz podany. Na

co ja Ich Mościom odpowiedziałem, żem to gotow uczynić tylko o to iedno proszę aby pierwey, niż go pod uważenie y censurę podam, wolno mi było wydać Consideratiae tych sześciu różnic, ktore się między Cerkiew Wschodną y Zachodną przywnoszą, aby tym łacniey y szczęśliwiey ta censura obeyść się mogła. Na co od Jch Mściow y od inszych na ten czas przytomnych pozwolenie łacno otrzymałem. Z tym pozwoleniem czekałem na pogodę. Ali iakoby w pułroka potym, szostey niedziele w post wielki, obie te wyż mianowane osoby, Ociec Borecki y Ociec Archimandrita, iuż w stanie Duchownym, mając z sobą dwu Episkopow Oyca Jsakiego y Oyca Paisia, przybyli tu na Wołyń do Grodka majątności Piecherskiej: do ktorych za nakazem ich przybyłem y ja. Gdzie o Cerkiewnych duchownych sprawach namowę miawszy, upatrzylismy wielką potrzebę Synodu pomiestnego wszystkiej Cerkwie Ruskicy tak z stanu duchownego, iak y z swietskiego, zawołania Szlacheckiego y Mieyskiego. Na ktorego zwołanie Ociec Borecki listy miał rozesłać prywatne, a mnie zlecili to napisać, przez co by się koždy łacno dał pociognąć, na ten wielce gwałtowney potrzeby zjazd, stanowiąc się. A w ten naprzedniejszy koniec, abysmy między sobą na tym Synodzie w miłości y w pokoiu, uważyc y obaczyć mogli, ieżeli by się mógł iaki sposob, bez naruszenia wiary naszej praw y przywileiow, wynaleść ziednoczenia Rusi z Rusią: to icst, nie-unitow z unitami. Z ktorey przyczyny tamże zaraz od wszystkich tych pomienionych czterech osob, pozwolono mi było, przy ogłaszaniu przyczyny Synodu, napisać y te wyż pomienione sześciu między Wschodną y Zachodą Cerkiew zachodzących różnic Consideratiae, ktoreśmy z sobą tam uważali, y za niewielkie różnice być sądzili: y pospołu oboie wydać, y to tak z sobą postanowiwszy, roziechalismy się w miłości.

Ja za pomocą Bożą, zaraz powielkieynocy, urywając sobie czasu od zabaw gospodarskich Monasterskich, za poleconą pracę wzięłem się, a około Świątek tegoż Pana Boga łaską skonczyłem ją y Apologią otytułowałem. A zaraz kazawszy ją na czy-

sto przypisać, skoro wstąpiwszy w post Apostolski, do Kiiowa ią przesłałem, pisawszy przy niej do Oycy Boreckiego w te słowa.

Kopia Listu do oycy Boreckiego.

To co mi wielebność twoia, y inszi Bracia w pobutkę spiącego z nieczułości narodu naszego napisać roszkażać raczył, napisane Wielebności twej, owdzie drukarnie mieć niemogsz y posyłam, y mam za to, że za niedziel trzy na dwu prasach wycisnąć się może, y puścić w Narod: aby każdy z nas, przed przyszłym da Bóg Soborem iaśnie obaczyć mógł, na co to my wszystkim narodem chorzeiemy: y iak się z tej choroby uleczyć możemy. Pobutki tej przewielebny moy Panie nie sądz według człowieka, ale Bożym sądz ią sądem. Biada abowiem tym, ktorzy mówią dobremu złe, a złemu dobre. Ciężka choroba nasza, a prawie iuż smiertelna, pilnego po nas Lekarzach pieczołowania o sobie porzebuie: o dusze abowiem idzie, ktorych zatracenie na naszych duszach Fpiskopskich od sędziogo Boga poiskywana będzie. Zeszłocby się w prawdzie było Lekarstwo przykszeysze, na taką złą chorobę, ktore by rane nasze lezcząc, do czułości nas przywiedło, y poznać uczyniło nas to, że chorzeiemy. Gdyż natrudnieysza to do uleczenia choroba, ktorey chorzeiacy do siebie nie zna, y chodźć koło siebie Lekarzowi nie dopuszcza. Przynamniej my Lekarze chorobę tę znaymy, y z samych Fundamentow duszą tracącą tę zarazę ruszyć y znieść by dobrze chorzeiacy y niechcieli, postaraymy się. Szkodliwy wrzodu niegdy wyrzynan bywa, nigdy wypalon, a patient cierpieć to musi. A iesli ktory cierpieć nie chce, alie raczej umrzeć od tego wrzod zezwala, wiazan takowy od tych, ktorzy o nim pieczołunia, bywa, y poniewolnie krotko trapiiony, aby przez nie długą cierpliwosc, w dalszy swoy żywot uleczony stawszy się bolu iuż więcey nie cierpiał. Jesli by sie miało zdać komu w takim tej naszej choroby, iak y lekarstwa iey opisaniu co zdroznego, ia na siebie to y na moję duszę biorę: y przed Wielebnością twoją przez ten moy list, za swiadetstwem Boga sercowidce, ręce moje na tym umywam, że od dalszego zatracenia niewiadomych a prze samę

tego swego złego niewiadomość, do zatracenia przychodzących narodu naszego dusz, czysty być oświadczam się. Biada wam zakonnym Doktorom, mowi Pan nasz Jezus Chrystus, iżście odieli klucz wyrozumienia: samiście nieweszli, a tych którzy wchodzili, hamowaliście. To co mi należało do wielebności twej w krotce rzekszy, życzę y Pana Boga mego proszę aby on sam przysłył nasz od wielebności twej naznaczony Sobor, ko czci y chwale imienia swego Świętego a ku pokoiowi, który nam sam Jednorodzony Syn Boży w uczniach swoich dał sporządzić, y wszystkiemu naszemu Ruskemu narodowi do chwalenia siebie iedne usta y iedno serce sprawić y dać raczył. A zatym oddawam sie W. W.

A do Jego Mści Oycy Archymandryty pisałem w słowa owe.

Kopia Listu do Jego Mści oycy Archymandryty P.

Poruczone mnie do przewielebnego Pana mego, y od innych wielebności naszych dzieło, za pomocą Bożą, kończywszy, posyłam. W którym parcowałem tak, iak na mnie sam, pod ten nasz znaczny upadek czas potrzebował, y sam y zbawienia naszego mus wyciągał. Pewien będąc po każdej Boga, bliźniego, y zbawienie swoje miłuiący duszy, że się tego tak znacznego upadku swego uzaliwszy, chorobę tę bez żadnego na człowieka ogladania się, obaczyć zezwoli, y do zabieżenia iey o lekarstwo całą duszą starać się, pieczołować będzie. Wysoce urodzonego, wysokim rozumem nadarzywszy, nawyższe gotuiąc, na wysokim w narodzie naszym Ruskim mieyscu wielebność twoię posadzić raczył Pan Bog nasz, aby Wielebność twa z wysoka daley, niżli kto niżej siedząc, widział, y o dobrym nie części iego, ale wszystkiego narodu Ruskiego czuł, pieczołował, przemyslał y radził. Zaczyn Wielebność twa to, co samo sumnienie, ktore przez miłość Boga twego czyste w czystey duszy swej nosisz, Wielebności twej radzi y pozwała, z części swej w sprawie tey czynił, by dobrze dawnością choroby narażone we wzroku oczy nasze insze co Wielebności twej

ukazowały, y do poratowania się, ruszyć się bronić pokuszały się, stań mi w twarz, a zawsciągni tych którzy by na Boga y na przeciw tego prawdy nieprzyjacielisko powstawali. W dziele tym moim, ieśli co iest nie prawdziwe, według mego sumnienia, na moię głowę pod miłosierdziem Bożym niech się obroci. A ieśli wszystko prawda, zastępcą y obroncą iey bydź racz,, Przewielebny moy Panie. Narod nasz ciężko chorzeiący, ieśli nie takim nożem od wrzodow, ktore ciało iego osiadły, oczyszczony będzie, w czułość nigdy nie przyidzie, ale dzień od dnia iak piekielnym ogniem psowany zmaleie, y wywroceniem w przewrotności wykorzystany będzie. Wszystek się abowiom wnętrznymi wrzodami nowych naszych Theologow, heretycką zarazą osadzony obnosząc, a sprośności tey swey nie tylko nie widząc, ale w niey iakoby w slichności iakiey, ślepo pochutnywaiąc, rychley do ostatnego nie poratownego upadku pojedynkiem przyidzie, niżli to swoje wyniszczenie postrzeże. To ia wszystko, wysokiego rozumu baczney rostopności wielebności twey poruczywszy, siebie y powolność W. W.

Na te Listy Jch Mość: przez mego posłańca do mnie odpisali, że skoro po przeczytaniu tey prace mey, mieli swe o ney zdanie naroczyto y dostatecznie (ich słowa są) mnie oznaymić. Ja czekawszy na to Jch Mościow zdanie niedziel trzy, a mieć go nie mogszy, tego rozumienia będąc że się to Jch Mościom podobało, iako zemną czestokroć o tym rozmawiając, dobrze wyrozumieć mi się byli dali, posłałem dla wydrukomania ięzykiem polskim.

Wszystko to dla tego, Przasny narodzie Ruski, przełożyłem ci, abyś wiedział o przyczynie, prze którą moia Apologia na świecie stanęła. A gdy czas Soborowi tego nadspiał, iechałem nań, tey perswaziey będąc, że w iaki koniec między nami w Gronku był namowiony, w tem miał się były obchodzić, odmiana osob tych w przedsięwzięciu pobożnym ani na mysli. Ale 13 dnia Augusta podpołudnie, gdym się był prosto ku Monasterowi Pieczerskiemu zapuścił, y do Jego Mości Oyca Archymandryty, który mię

solenniter przez list swoy z bracią swoją na ten Zasnienia Panny naswiętszey fest prosił, czeladnika swego posłał: iechać mi tam niepozwolono: ukazano mi do Monastera Michałowskiego. Ja będąc tego rozumienia, że to Jego Mość Ociec Archymandrita uchyla się mey przytomności dla podeyzzrenia u ludzi, (bo się to w rozmowach naszych trafiało często:) a więszą częścią rozumiałem, że się tego ochraniał uczynić, aby się nie podał w niełaskę krola Jego M. obcuiąc z nami: bo to czynił przed nim przodek iego Archymandrita Pieczerski: na odmiane umysłu iego w sprawie tey namowionej anim pomyslił, y iechałem do monasteru Michałowskiego. Gdzie od namiestnika y Braci przyięty byłem w Cerkwi iak Archierey. Potym iakoby w pułgodziny, przybyli do mnie przysłani z tego Soboru, który się obchodził w Manasteru Pieczerskim, cztery Presbiterowie: ci mnie witali, nie iak Archijereia: bo ręki mey nie całowali. Ociec protopopa Słucki, ieden z nich, mowił do mnie, którego wszystkich słow owy był koniec: Pyta cię Sobor przez nas, ięśli stoisz przy tey swey Apologiey, którąś wydał, abo nie? Odpowiedziałem po inszych słowach moich, a to ia idę do Soboru, y tam o sobie y o tey moiey Apologiey przytomney sprawę dam. Rzecze: tu się przed nami masz pierwey w tym, o czym pytamy resolwować, toż do Soboru bądźież dopuszczony abo nie. Odpowiedziałem, że przy niey iak przy scripcie prawosławnym, stoię: gdyż się w niey nie zdrożnego y wierze świętey Katholickiey przeciwnego nie nayduie. Rzecze: Sobor ia osądził od głowy do nog, od pierwszey karty aż do ostatney wszystką bydź przeciwną nauce Cerkwie Bożey, y wierze prawosławney nie czystą y niezbożną. Odpowiedziałem: odpuść ci Pan Bóg że leda co mowisz niech mi nie broni Sobor stanąć przed sobą, a ia ia z tego pomowiska, y ze złego udania, za Bożą pomocą, wywiodę. Rzecze: to chcesz disputować. Odpowiedziałem: nie disputować, ale to pismo moje prawosławne, abo zle wyrozumiane, abo zpotwarzone, z podeyzzrenia tego opaczneho chce wywieść. Rzecze: Sobor twych wywodow nie potrzebuie, bo się iuż w tym dobrze informował, ale cię o Rezolucią w tym pyta,

cośmyć już przełożyli. Odpowiedziałem: ia moię Resolutię tę daię, że przy moim scripcie, ile do opisanych w nim przez mię wiary dogmat, cale stoię. A ieśliby co sobie Oycowie brali za przykre, w opisanu niektórych ułomności Cerkwie Wschodney, więc na to namowa y zabieg. Odpowie: Ale oto już w druku. Rzekłem: coż z tego? temu się łatwo zabiec może. A zatym po wielu inszych z oboiey strony mowach, poczęli łagodniey, ukazując mi co zatym poydzie, że się po Miastach, a osobliwie w Wilnie będzie oppressia od przeciwney strony działa: pokazując tę od ciebie Archiepiskopa strony naszej, a oł Archymandryty Wileńskiego napisaną Xiążkę, w ktorey się Unia chwali. Ale y za tymi swemi łagoduymi mowami odesli odemie z tą moią Resolutią, że przy tym moim prawosławnym scripcie za Bożą pomocą stoię.

A w twym pod wieczor przez subordinowane snać od siebie osoby, puścili między czeladź moię; pogrozki, faiania, palcami ie sobie ukazując y Unitami zowiąc, że się y z Monastera wychylić się obawiali, y do mnie to co się około nich y mnie działo donosili. Ja poruczywszy się Panu Bogu, tę noc przebyłem. Naza-
utrz poranu posyłam do Oyca Boreckiego brata iego Diakona Porphyria pytając go o przyczynę tey zniewagi, ktora mię od nich potyka y poślę do niego taki list.

Kopia Listu do Oyca Boreckiego na Sobor.

W niebytności gospodarza, chleb iego nie smakuie. Jeśli się to tak dzieie z trafunku, że się lizsam przytomności Wielebności twey, rzecz iest znosna: ieśliż z umysłu, rzecz zaiste iest wzgardy pełna. Ja za nakazem Wielebności twey brałem się, y przyjechałem do Wielebności twey jak do Oyca dla spólniey o dobrym Cerkiewnym rady, abym społecznie z inszemi krorzy do jego należą namawiał. Nie przez trzecie osoby w tym umawiać się chcąc, ale przytomnie. Jeśliż jakie nie Oycowskie zamysły Wielebności twey ku mnie bydź by miały, znośnieyszą rzecz bydź sądzę tam się wrocić skądem przyjechał, niżli tego nie

dostąpić pocom przyjechał. Sumnienie mi iest swiadkiem czystym, że przyczyny Wielebności twej do tey mey zniewagi nie dałem. Jeśli za to, żem błędy y herezye scribentow naszych, ktorzy się w pismach swoich heretyckich od prawdy obłądzili, do wiadomości Cerkwie naszej Ruskiej podał, przestrzegając ją, aby kiedy na ten kamień pogorszenia nie potknęła. Lub też za owo, że Braci znagniewaną Bracią do poiednania się sposob pokazuję. Niewiem. Trzeciej ia winy mey w tym skripie moim, który iest czysty z łaski Pana Chrystusowey od błędow y herezy, nie nayduię. ▲ iesslerim w czym excessius wiece na to lekarstwa szukać nie w gniewie, ani w nienawiści, ale w miłości, która wszystko dobre y buduje y konczy. Bo takim postępkim nie leczą się choroby, ale się poruszają, y do smertelnego urazu zdrowie przywodzą. Każdemu Dekretowi ma być prawna przyczyna y sędzia należny. A bez tego dwoyga obwiniony y sądzony, będzie miał słuszną wymowę. Proszę tedy Wielebności twej, abym nie był od Wielebności twej tak urażony, jak by już potym y lekarstwo temu urazowi naleś się nie mogło. W.

Ten taki list napisawszy, do Oyca Boreckiego przez wyż pomienionego Diakona posłałem, 14 Augusti, rano, po ktorego przesłaniu czeladź moja rozmaite nowiny donosiła mi, które między nie rozsiewano: między inszemi y to, że o iutrzeyszym dniu y Pan wasz, y wy z nim iak Unitowie będziecie przekłeci: nie ieden z was y Sławuty napiie. A prawie pod obiedną godzinę, przyłączywszy się do Oyca Protopopy Dubieńskiego, który tam zemną iezdził, y Diakona mego Jsaj, przy inszych niektorych osobach Duchownych, rodzony Brat Oyca Boreckiego Andrzej rzecze do nich: Dla Boga niech o sobie Jego Mośc Oyciec Archyiepiskop radzi; gdyż iadąc teraz ze wsi Menasterskiej, nad iachałem kupę niemalą kozakow, ktorzy w radzie swej mnie iako sobie dobrze znajomego nie wystrzegając się, sprzyśleli się nie żywić go, iessleri co o unią nań od Soboru przewidziano będzie. Ja poszłyszawszy to, od pomienionego Diakona mego mnie doniesione, wezwałem do siebie Oyca Protopopy Dubień-

skiego, y zapytawszy u niego, ieśliby już o tym słyshał; odpowiedział, że to z ust samego tego powiadacza, pod przysięgą jego słyshałem. Rzekłem: trafiłem, jako bacze, nanierząd: boć mię tak ci Oycowie moi y Bracia przez te ludzie łacno przedisputują. Coż by w tym czynić? Uchyliłbym się im, iako ludziom w tey mierze nie baczny nieużyty. Ale nie wiem iak, y dokąd. Zszedłbym do zamku, Pana podwoiewodzego nie masz; iachałbym nazad, obawiam się zasacki, bo już o niey gloszą. Do miasta do Klasztoru, ale ie bardziej zaiątrzę: bo iuż mię ieszcze przed przyjazdem tam bydź glosili, bać się też potrzeba ieżeli mię y dopuszczą: bo iuż ludzi swowolnych, pijanych jako na kierzmaszu pełno wszędzie. To tak z sobą po tey nowinie rozmowiwszy, rzekłem, dziw mnie, że na moie pisanie żadney wiadomości tak długo niema, a iuż iest podpołudnie, y wzięwszy papieru piszę do Oyca Boreckiego powtore w te słowa.

List do oyca Boreckiego drugi na Sobor.

Spodziewałem się ia zwykley przytomney usty do ust z Wielbnością twoią y inszą poczestnymi w Chrystusie Bracią w sprawach Cerkiewnych namowy, a nie przez trzecie osoby, dla czego ten naznaczony od Wielbności twej czas y przybyłem: o tym, abym co z siebie samego w Cerkwi, nierzkąc przeciwko Cerkwi stanowił, ani myśląc. Bo nie w twej, w ktorej się urodziłem Chrystusowey Cerkwi umrzeć, nigdy sobie nie życzył y nie życzę, y pewienem po łasce Boga mego, że mię wschodna Święta Cerkiew grobnymi pieluchami powiie, która mię z wody y Ducha porodziła. Za czym proszę synowsko, przezoru Oycowskiego cięższego niż iest wina moja niech nie ponoszę tak od przewielebności twej jak y od inszych w Bogu Wielbnych Oycow y Braci: Bo to nie będzie wrzod, ieśli iest iaki, leczyc, ale go rozszczosywać y iątrzyć. To co się iuż stało przez druk rozstać się nie może: abym to po wszystkim tym Państwie nie rozleciało, zobiec się temu ieszcze może, za zobopolną w tym namową y radą naszą. Nie szerząc rzeczy tych tu, tam im zabiec skąd one szyrzemi stac się mogą.

Dla czego przez posłanniki od Wielebności twej y inszych Oycow y Braci do mnie przysyłane upomniony, wszelako wszystkiemu temu, co by ku zaturbowaniu Cerkiewnemu bydź miało zabiec chcąc, proszę Wielebności twej y wszystkich tych, którzy się przy boku Wielebności twej nayduią, poczesnych Panow moich y w Chrystusie Braci, aby do pospolitey miłości waszey rady był dopuszczony: y o szrodku zabieżenia namówiwszy się, to abym uczynił dzisiaj, nie puszczając w dalszy czas przedległość miejsca, na którym się druknie, co by przez mię za pospolitem wszystkich do tej rady należących wynalazkiem, bez żadnych na ten czas zawodow disputacyjnych, uczynione bydź należało. Bo gdziebyście mię w tym takim razie odbieгли y zostawili, a do rady swej do pusić mię nie zezwolili, za odbieżonego y zostawionego sądzić siebie będę, a nie za odbiegającego y zostawiającego: y byłby to we mnie od Wielebności twej taki uraz, któryby się napotym w urażonym sercu moim ledwie mógł doskonale uleczyć. A wokatney y wielebności twej dzieło iest, zranione brać na swoje bydle, a nie przebaczać y omijać.

Ten list aby mię do rady smey spolney dopuścili, łzami obłany prosząc pisałem. Gdyż dla tego nad tym moim scriptem y pracowałem: po to tam y iachałem, abym o opisanych w nim rzeczach z nimi namawiał. Ku temu, pewen tego po wielu Braci byłem, że skorobym choć z dziesiątek z Apologiey moiey przez nie notowanych punktow, których mieli 105, nawatlił y zniósł, ochotney o wszystkich słuchaliby mię. Po których wyprawieniu ufam Bogu memu y prawdzie tej jego świętey że wszystkie przechyrego Architophela, który mi się iuż dał był posoczyć, złe rady na głowę iego obrocili by się były. Ale on pospołu z tymi, którzy tę moję Apologią pospołu z nim przed Soborem opacznie udali, temu abym ia tam nie był, y że bym do spolney ich rady przed tą namowionego od nich dekretu exequutią nie był dopuszczony, tak zabiegali, iak zdrowiu y żywotowi swemu. Czego y dokazali, y gdy niektorzy zmiędzy nich, za tymi moimi listami radzili, abym był dopuszczony y sprawę o

sobie dał, y żeby zemną o tym moim scripcie Sobornie mowili: Ociec Borecki (iako mię wiedzieć doszło) na to się odezwał: Niechay z nim Dytko mowit. O łoż masz Oyca: y krotko y niekrzeczy. Ja też, ponieważm wczas mówić o tym nie był dopuszczony, y zmiankować iuż o tym potym niechciałem.

Po odesłaniu tego mego przez swego Diakona listu, iuż z południa przydzie do mnie ieden Kijowski kozak przezwiskiem Solenik. Który po przywitaniu się zemną, uczynił do mnie po kozacku, iak się mu podobało, długą lekeyę: a zakończył ią tym, że my tey swiatynie nabyli krwią naszą: krwią też naszą pieczętować ią chcemy: abo y tych, którzy by ią nam iakokolwiek znieważali, y od niey od odstępowali. Jam pomyslił, że jeśli z Duchownymi przeszlego dnia zła była umowa, z tym nie rowno będzie gorsza, w rzecz długą z nim nie udawałem się. Bawił się u mnie z drugim kozakiem z godzinę. Po odejściu iego w małej chwilee, dadzą mi znać że Ociec Borecki przyiachał z trzema Władykami y szedł do Cerkwie. Ja szedłem tamże y przywitaliśmy się nie pobratersku, ale iakoby mało sobie znaiomi. Gdy kazano tym ustąpić wszystkim, co byli w Cerkwi, ci dwa kozacy, ktorzy umnie byli, zostali. Prosiłem aby y ci przy naszej mowie nie byli. Ociec Borecki przystąpiwszy do nich prosił ich o to, y po długiej alterkatiey ledwie ustąpili. Wyszedzy iednak z Cerkwie Solenik te słowa mowił: nu biesu waszey matery, machluyte, machluite, dostanet sia tut y Pawłu y Sawłu. A potym o iakimsi Chruścielu przed ludzmi prawił, dając przez tę swoię powieść znać, klatkę na mię. Ktore słowa między wielą inszych ludzi, ktorych przed Cerkwią było bardzo wiele, słyshał y mnie potym powiedział Ociec Protopopa Dubieński y inszy. Po ustąpieniu ich, zasiądszy na rozmowę, Ociec Borecki począł ią od modlitwy a potym obrociwszy do mnie rzecz, po przemowie rzecze do mnie tak prosto: w tey Apologiey, koraś teraz wydał, duch nieczysty hardy z ciebie mowił, Oycze Archijepiskopie; co się stąd iawnie widzieć daie, iż na samym początku pisania twego w niey chlubisz się żeś

na miejscach Świętych Palestyńskich Pana Boga prosił narodowi swemu Ruskiemu o Unię: y w ten koniec ofiary bezkrewne na tych że świętych miejscach przynosiłeś. Powiadasz, że po ten wszystek przeszły wieku twego czas, coś wierzył nie wiedziałeś, y insze w tey moiey Apologiey opisane rzeczy przytaczaiać, długi ie exaggerował. Ktore ia krotkości folguiać, iak mało potrzebne, opuszczam. A po wszystkim pro Colophone inferował, że przez tę swoię niezbożną Apologię w Cerkiew naszą Ruską przekłete herezye Papieskie wprowadzasz (mowię własnie iego słowa) Manicheyską, Sabellianską, Apollinariską y insze, y na tym mowę swoięskończył.

Ja słyszawszy to, prawie otrętwiałem znowości słow tego człowieka nie uważnych, który przez lat mieszkania mego z nim cztery (powiadam to o nim pod świadectwem Bożym) mało w czym Rzymskiemu Kościołowi, o ktoremesmy częste z sobą mowy miewali, przymawiał, y w wierze iego żadney heretyckiey przygany nie naydował: y o zgodzie z nim Rusi zawsze dobrze słowił, y sposob do Jedności Świętey bardzo łacno bydz ukazował, by się tylo mogło w samym Kalendarzu pomiarkować: który do pociągnięcia prostych ludzi narodu naszego, iest nie przestępny. Za czym w Roku 1625 o tym pomiarkowaniu Kalendarza pracował, y powiadał, że sposob tego łacny wynalazł: y przed wielą strony swey ludzi, za occasiami, przekładał go. Wielka tedy człowieka tego w pobożnym pierwszym przedsięwzięciu iego, niespodziewaną odmianę pod ten czas usłyszawszy, mowiłbym był co inszego, ale widziałem z zapalonych affektow iego, że poproznicy w gorsze zaiątrzenie, miały bydz te słowa, rzekłem zdumiały: Oycowie moi wielce uczeni y Bracia w Panu Chrystusie namileyszy, Ja za łaską Bożą Cerkwie Świętey Wschodney synem będąc, y po wszystek mój wiek według sposobności lat moich na tym iey dziele naydować się pragnąc, przez ktore starsze przedemną synowie iey, a bracia naszy, ktorych my Świętymi Oycami naszymi przepoważność zasług ich nazywamy, przysłużyli się iey, y wieczną w niey pa-

miątką za to są uczczeni, niczymem się z duszy mey bardziej nie brzydził iak pychę, y niczegom się pilniey nie wystrzeżał, iak hardości, którą mi wielebność twa z tey przyczyny przypisować raczysz, żem o to zbawienne Jedno Pana Boga mego narodowi Ruskiemu prosił, na tych Świętych mieyscach, na ktorych on sam Świętym swoim uczniom dać to Jedno raczył, y nam ie mieć pod zbawieniem naszym przykazał. Co ia zaiste sobie za wielką przed Panem Bogiem moim pokorę poczytam. Gdyżem w tym pokornego Chrystusa Pana nasładował: y iak w sercu moim kiedym to czynił, pychy nie miałem, tak w tym scriptie moim hardzie nic nie pisałem: Rownie y tych pomienionych od Wielebności twey herezyi, iak w Rzymkim Kościele nie nayduie, tak ich y w Ruską naszą Cerkiew przez ten moy script nie wprowadzam. A co powiedziałem, żem nie wiedział, co pote lata moie wierzyłem: prawdę powiedziałem. Swiadkiem tego są scripta moie Lament, Elenchus, y insze, w ktorych to pisałem, com wierzył: a pisałem w nich heretycko przeto y wierzyłem. Zaczym y zle wierzyłem, iżeby ta moia zła wiara była prawosławna Święciey Wschodney Cerkwie wiara, domniemałem a nie istotnie wiedziałem, y mowiłem w tey materii y na insze iego słowa obszyrniey. A w tym dadzą wiedzieć że umarłego dla pogrzebu przyniesiono y w Cerkiew go prowadzą. Dla czego my z Cerkwie do Celli iego ustąpili: y tam mowę moię continuując rzekłem, ponieważ się wam Ocowie moi ten moy script tak bardzo nie podoba, radbym od Wielebności waszych specificè wiedział, co byście tak wielce niezbożnego w nim naydowali, że nań a przy nim y na mię tak ostro następuiecie. A zaraz mając kilka arkuszow tego mego scriptu z drukarnie nabytych w ręku swych, Ociec pretopopa Słucki, (bo też był z niemi) począł w nim karty przewracać y owe z niego nadpisy czytać: o Sądzie pojedynkowym, O Błogosławieństwie Dusz z tego swiata zeszlých sprawiedliwych. Jż jnfernus iest piekło. Jż się iuz męczą grzeszni ludzie y Dyabli. Jż Chrystus iest kapłanem na wieki. Jż przasnik nazywa się chlebem. A za każdym z tych przytrząsywa: ho, ho. Potym kilka kart przewrociwszy

czyta, iż Piotr Ś. iest od Pana Chystusa postawion powszech-
nym Pasterzem. Jż Cerkiew swoje Pan Chrystus na Piotrze S.
zbudował. Jż wszystkiego swiata owce Pan Chrystus Piotrowi
S. do pasienia poruczył. Jż z prawa Bożego, y z prawa Cier-
kiewnego Apellacia do Biskupa Rzymskiego należy. Jż wła-
dza nakazywania Synodow Powszechnych należy Biskupowi
Rzymskiemu. A na tym zawarszy Xiążkę, rzeczce, a zaż to
małe przeciwieństwa Cerkwi należy, y bluźnierstwa na wiare
naszę. Co ia słysząc, a sercem moim na umysłną tego człowie-
ka uporną ślepotę bolejąc (bo nie podobna aby tey iawney y
iasney prawdy nie miał widzieć) rzekłem mu, przeczytay Bra-
cie co się pod tymy podpisami nayduie, a obaczysz to wszy-
tko zbawienne S. Wschodney Cerkwie dogmata bydź, a nie
bluźnierstwa. A mowię poniewasz iuż u was sprawa moja tak
zle idzie, i że y prawda moja u was nie prawda, y własne S.
Cerkwie Wschodney Prawosławne wiary Artykuły sądzą się
od was za przeciwieństwa iey y bluźnierstwa: Proszę niech o
tym mowię z wami lub tu priwatnie, lub na Soborze publice
boć to, poprostu rzekszy, nie iest rzecz taka, która się zboż-
nie głucho mimo nas puścić mogła, aby iaki scrupuł ni w moim
ni w waszym sumnieniu niezostawał, któryby nas napotym
gryzł, że ta prawda Boża, bez żadnego examinu przez was
znieważona y potlumiona. Ale ten że Protopopa wymie z za-
nadrza kartę papieru, mowi do mnie, oto to z tobą Sobor y
priwatnie y publice mowi, więcey mowić niechce y nie my-
śli, ieśli chcesz bydż w Soborze, y znany bydź za swego, te
trzy conditie namowione na Soborze pierwey masz wykonać.
Pierwsza: przysiądż na tym, że iuż od tego czasu Cirkwie
Ruskiej ni mowa, ni pismem swym turbować, y odstępować
iey niemasz. Druga: Tego scriptu swego Apologiej publice
masz się zrzec, y to coć będzie od nas w potępienie tego, y
w wyznanie swego grzechu podano z Ambony czytać. Trzecie:
do Dermania iuż się wracać nie ale masz, tu w Kijowie zo-
stawać. Rzekłem na to: większa mi to od was Bracie pokuta,
niż moy do was grzech; Krzykną wszysej oraz: wszystka Cer-

kiew ciężko obraziłeś, przedewszystką też ciężki swoy grzech masz wyznać. Mowię do nich: nie o tym rzecz moja do was Oycowie, żebym się o iakie conditie z wami umawiał, ale o owym, abym w tey sprawie mey na Soborze od was y od inszych wszystkich byl słuchany, y przytomnie z sprawy mey byl sądzony. Gdzie da Bog, da się iawnie obaczyć, ieżelim ia tym moim scriptem Cerkiew Ruską obraził czyli też wy ia obrażacie; ktorzy się iemu, mym zdaniem, nie słusznie przeciwicie, y gdym się z nimi o tym rozpierał, nadeydzie w tym Jego Mość Stephan Litinski, a po nim w rychle Jego Mość Pan Jan Stetkiewicz, po małej chwilec pisarz kozacki: bo się tak na mię, iako się porozumieć dało, z umysleney namowy byli disponowali. Miałem od każdego z nich swe osobne kazanie, y chociaż widział, że ia ich uczyć miałem: a nie oni mnie, ale mając to prze sobą że iuż w tey Cerkwi, z pokarania Bożego. oddawnego czasu duchowni za wolą y zdaniem ludzi świejskich poszli: y nie Duchowni w sprawach Duchownych rządzą, tylo świętey, Duchowni ieno pro forma, w turmią słow długich z nimi poprończicy nie wdawałem się. Alem mowil, aby tych niepotrzebnych conditii na mnie nie wyciągali, y mnie mimo wystepk moy w ohydę do narodu Ruskiego nie podawali, podając im do zabieżenia tey rzeczy, ieśli się w czym exessus stal, ten sposob, który im do Oycy Boreckiego w drugim moim liscie opisał, że ia o to poszłę do Lwowa, y będę pisał do Oycy Kassiana, prosząc, aby żaden exemplarz z Drukarnie nie był nikomu wydany, y wiem pewnie że to on uczyni, te przyczyny, ktore ia do niego wypiszę, uważwszy. A my tym czasem tumiedzy sobą Articulatim ten moy script uważać będziemy, y gdzie co zdrożnego najdziemy utrzymy. Lecz mowa ta do nich moja, surdis (iako mowią) była fabuła. Ktorzy na swym przedsięwzięciu zasadziwszy się, mowy mey mało słuchając, iuż się też było przypozniło, wstawszy odeszli. Ja ludzi tych nieużytością, że mi słuszney rzeczy nie słusznie odmowili y do Soboru przed tą namowionego na mię od siebie dekretu exequutią bydź nie pozwolili, zturbawany bywszy fraszowałem się, zem niespodziewanie zowpadł w taki raz, skąd mi

nie było wolno (iako mówią) ni wprzod, ni nazad. A w tym iakoby w godzinę potym, iuż o zmierzku, napisany zrzeczenia się sposob, ieżelibym na nim zezwolił przestać, y do nich przybydź, przysłali do mnie. Ja też tey nocy w Monasterzu Michałowskim, z wielu ważnych przyczyn, ktorych na ten czas niewyrażam, zostawać niechcąc a przytomnością moją między nimi, zaiątrzone ich ku mnie serca chcąc unitygować ten przysłany do mnie kartelusz z wielu twardszych nie przystoyności ociosany, zły iednak, y przepisany a nie podpisany, posłańcowi ich dałem, y sam zaraz za nim do Monastera Pieczerskiego na wsenocne iachałem: mając iuż tam za to w gromadce, a ile w Cerkwi na miejscu spokojnym ubłagać miałem, że tego swego około mnie dziecinnego igryska mieli zaniechać. Ale iako mówią Aethyopem dealbare difficile: wilkiem orać trudno. Gdym iuż był w Cerkwi y w oltarzu, przysłali do mnie, abym, ten kartelusz podpisał, iżebym zaraz pod summieniem przyrzekł iuż z Kiiowa do Dermania nie iachać. Prosiłem ich aby tych lekkości zemną stroić poniechali: i że ia na ten podpis y na te ich conditie dobrym summieniem pozwolić nie mogę. W tym zaraz, tamże w oltarzu, słowami niepoczciwemi surowie rzucił się na mię Ociec Archimandrita Pieczerski (ktory niedawno przed tym dobrze y pobożnie o tey sprawie, ktoram ia w tey moiey Apologiey opisał, y rozumiał y mówił) list ten, ktory im do Jego Mści Oyca Patriarchy Konstantynopolskiego w przeszłym roku pisał, w ktorym summatim wszystko to y ieszcze więcey iest wyrażono, co iest w tey Apologiey opisano, chwalił: bem go u mnie w Dermaniu przed nim czytał, y na tym zieżdzie naszym Grodkowym, gdysmy o tych sześciu między Rzymiany różnicach rozmawiali, zmianke przed tymi przelożonymi Duchownymi, ktorzy tam byli, czytał, y dobre słowo iemu dawał.) Ten mowię tak dobrego o tey sprawie rozumienia człowiek indzie gdzie, a nie w oltarzu y to od ładakogo, na ludzie poczciwe mowić się zwykłymi słowy, iadowito rzucił się na mię. Zaczyn stał się taki hałas, że się y ci co w oltarzu, y ci co oltarzowi blizszemi byli, iakoby na gwałt

jaki poruszyli. Poszedł po wszystkiej Cerkwi szmer, że się już tyło co bliższym do ołtarza było sunąć, a tey około mnie tragediey Duchownym dopomoc. Bacząc to niektorzy z tych, co mi iakoby z przyiali, pozwolić na to na ten czas, a ten tumult pokiby więszy nie powstał, przez to umitigować, radzili mi. Ja też widząc, że się do niepohamowanego złego rzecz ta niesie, y aby do wielkiego rozruchu y krwie rozlania winney y niewinney (jako się w takich razach, a ile w noey dzieć zwykło) w Cerkwi tey Przechacney Pieczerskiej nie przyszło, kartelusz ten według woli ich, mimo wolą moję podpisałem: y do Dermania nie iachać przyrzekłem. y tak się ten huk y szmer usmierzył.

Ażebym ludu prostego przez ten zarankowy duchownych naprzeciwko mnie postępek, y ich samych zawaśnione na mię serca ukoił, szedłem z nimi na processię: a potym, nie się nad to co się już stało więcey nie spodziewając, y na Liturgię. Ali po przeczytaniu Ewangieliey, nad oczekywanie moie, zesłany był na Kazalnicę Wileński mój namiesnik. Duchowni też z ołtarza ku Ambonie wystąpili. Rozdał każdemu z Władyk Ociec Archymandrita Pieczerski karty y swiece. W tym ten co był na katedrze kartelusz ten czytał, a potym daną sobie z niey Apologiey kartę rozszarpnął y rzucił. Zatym Ociec Borecki, z którym stał na Ambonie ten co się nazywa Łuckim, na też Apologię, a przy niey zaraz y na Oyca Kassiana Archimandritę Dubieńskiego, człowieka w wierze Prawosławney nie podeyrzanego, imiednym prawem Duchownym w żadnym heretyctwie nigdy nie konanego, ani posoczonego, bez prawa y bez sądu Anathemę rzucił, a kartę rozszarpnął, y swiece zgasił. Toż za nim czynili wszyscy Władykowie. y tak się to Liturgiey S. nie śmiechu, ale płaczu godne intermedium skończyło, które Ruską tey strony Cerkiew z prawosławney wiary wyzuło, a w heretyckie błędy y bluźnierstwa przyodziało, początek swoy miawszy zowad, iż ci, którym do przyczytania y uważania ta moia Apologia odemnie była przesłana, przysposobiwszy sobie Oyc^a

Zyzaniego z Korca a Oycy Mużyłowskiego z Słucka, Jedności S. głównych nieprzyjaciół, a zatył ich heretyckim o tey moiey Apologiey wydanym wyrokiem, słasznie się rzecz może, y na Prawosławne Katholickie wiary degmata wielkich bluźniercow: przez Niedziel cztery zniemi w tey sprawie traktowali, namawiali y to co zemną y z tym moim scriptem uczynić, postanowili. A potym w Wigilię Święta Zaśnienia przenayswiętszey Paany, o iedney godzinie tę sprawę westu y pięciu punktach Episkopom trzem, którzy o tym dniu tam do Pieczerskiego Monasterza byli wezwani, przełożyli: y ieden z nich po swym zdaniu zdanie wszystkich Episkopow concludował: A drugi zdanie wszystkich Presbiterow, wołając na nie: czy tak Święci Oycowie, czy tak hospodynowie? A Święci hospodynowie nie wiedzieli sami na co odpowiedzieli, Tak wszystko to iednak od tych dwu w ten cel działo się, abym a był z dostoiestwa mego degradowany. Episkopowie sami tey moiey Apologiey nie czytali, nie czytana słyszeli, nierzkąc opisanych w niey rzeczy nie uważali, y coby się w niey zamykało niewiedzieli. (bo ociec Paisy przyjechał do Kijowa we wtorek daniem przedemną, Ociec Jsaki we srodę, tego dnia ktorego y ia; Ociec Jsaiia przy toy namowie miedzy niemi nie był, Ociec Awrami kilkoma dniami wprzod przyjechał, lecz także o tym wiele y ten wiedzia, iako y drudzy: a iuż się ten Sober przez swe do mnie posłańce ieszcze we srodę z tym odezwał, że moię Apologię od głowy do nog nieczystą bydź osądził. Mowię tedy, że Episkopowie tey moiey Apologiey nie czytali, y opisanych w niey rzeczy nie uważali: bo czasu z to nie mieli;) ale na tych punktach przed tym z tey Apologiey, przez ktoregoś, z tych dwu wypisanych, czytanych, y iako on rozumiał y chciał, sinistre po ministrowsku interpretowanych przestali, y za dosyć na tym mieć skutkiem okazali. Zaczyn iak ten interpres naciągnął, y iak iuż z sobą przed tym te wysz pomienione cztery osoby były namowiły, stanął ten niezbożny dekret. Lecz na inszey osobie, iakom powiedział a na mey Apologiey iest exequowany. Przez ktorego wykonaną exequutię scribentow tych nowych, Zyzaniego, Philaleta, Ortologa, Klerika, y tym podobnych, w tey moiey

Apologię notowane, wiliczone y wyrażone kłamstwa, bluźnierstwa, błędy i haerezye, są Cerkwi strony tej Ruskiej, a Gerganowe Greckiey. za własne ich wiary Artykuły wszczępioney przyznane. A te katolickie prawosławney wiary dogmata, przez ktore się te Autorow tych bluźnierstwa, błędy, haerezye y kłamstwa znoszą, są z niey wyszczepione y odrzucone.

A to nabardziej stało się, iako się widzieć daie, z pokarania Bożego, za nieporządnym y w Cerkwi Bożej nie zwyczajnym Soboruiącich tam postępkim. Nie słychna to abowiem rzecz w Cerkwi Pana Chrystusowey, aby na Synodzie Episkopskim Presbyterowie rzeczy wiary mimo Episkopy uważali, sądzili y dekreta na nie ferowali, a Episkopowie aby terowane od nich dekreta do exequutyey przywodzili. Rząd to zaiste nierządny, y sprawa nie sprawna. Pomiestnych y powszechnych Synodow Kanony y Apostolskie nauczają, że Episkopom o Dogmatach wiary sąd należy, a nie Presbyterom. A u nich się w przeciw pod ten pomieniony przeszły Sobor stało: Presbyterowie, y to dwa tylo abo trzy, o wiary Dogmatach sądzili, y dekretowali, a Episkopom dekreta swe do exequutyey podali, a ci tie bez swego im właśnie należącego examinu nie tylko nie ostrożnie, ale y niezbożnie exequowali. Zaczym iak popowie niewiedzieli na co za Zyzanim wołali, tak rownie y Władykowie niewiedzieli, na co za Oycem Boreckim mówili Anathema. Rzecz smiele mogą że y podziś oboi niewiedzą. J gdyby kto Episkopow y tych popow potym ich Soborze zapytał był, dla czego Apologię Oyca Smotrzyskiego przeklęto: sprawiedliwie powiadam, żaden z nich sprawy o tym dać nie umiałby: bo żaden z nich iey nie czytał: rzadki y to w tych porywecznych punktach, czytana sływał, y dobrym sumnieniem żaden inaczey odpowiedzieć nie mógłby, tylko iż taką im o tym Ociec Zyzani y Ociec Mużyłowski sprawę dali, że iest heretycka, nieczysta, y niezbożna. J stało się to tam, że Zyzani po Zyzanim, iako by też Cygan po Cyganie y świadczył y sądził. Tak się tma chociaż wykło, gdzie oczy, iako mówią wys ze. Iba chodzą:

gdzie świętey popami a popi Władykami rządzą. Czego się było z żałością nasłuchać y napatrzeć na tym Soborze, gdzie popi rey wodzili y Władyk znieważali. O inszych mówię nie o sobie; o sobie to powiadam, że na żadną consultatię, cokolwiek było spraw y podpisow, wzywany nie byłem, toż y o inszych Episkopach rozumiem: ale co popowie gdzieś uknowali, to władynom nam do podpisu podali: a my to, by dobrze była Kaballa, lub też Muzulmana, podpisowali. Co się wiedzieć y z owego samego daie, że naprzeciwio iawnym y iasnym prawam Cerkwie Wschonday w dyshonor dostojenstwa Episkopskiego y w derogatię Jurisdiktiey ich, podpisalismy prawo Apellaciey do Archimandryty Pieczerskiego, ze wszystkich wszystkiey ziemie Ruskiey Monasterzow Przełożonym y Braci: a z Archymandrytą Pieczerskim na Prawo za morze. Przyehodziło y do tey zniewagi, że przyporywaniu się do pogębkowania, y tym imieniem Władyk popowie czekali, ktorym się pospolicie czczą te, co po podstolu kości gryzą: a ieszcze przy wszystkim celnieyszych zgromadzeniu. A zato im nie. Boć to tam przez te Soborowi dni poszło coś było u nich na owę przypowieść naszą Ruską: ne czujesz Korola w zemli. Cerkwi iednak Ruskiey strony tey wielka szkoda, iż zatym takim popow tych na Soborze tym rządem, do tego przyszło, że zbawienne prawey wiary dogmata Anathemie są oddane, a heretyckie bluźnierstwa są błogosławione. Sprawił to przez nie przeciwnik prawdy, który widział, że oni o tę twarą opokę zęby sobie pokruszyć mieli, iey iednak gryzieniem swoim nie uszkodzić nie mieli, aby się ją całkiem połknąć pokusili, poradził im: żeby tak przez to y siebie samych od odpowiadania na to y wszystek strony swey lud od czytania y poznania tey prawdy odsądził: a zatym to, co każdemu człowiekowi, zawzgląd zbawienia swego wiedzieć należy, od nich utali. J stało się tak. Ale ia ufam obrońcy prawdy, że on w dobrych aż samey niewiadomości na tę szatanską radę przypadłych Duszach, z dobrotliwego swego miłosierdzia sprawić będzie raczył, że ona y połkniona, pożytek w nich uczyni: a upornym y zumysłu ją tłumaiącym, stanie w gardle.

Sprawi to, mowię, Bog wszechmogący, który łaknie y pragnie zbawienia wszystkich ludzi, że to Anathema straszycem będzie synom zatracenia, a synom Bożym będzie szrodkiem do zbawienia. Prawda sbowiem tłumiona bydź może, a zatłumiona nie może bydź. J ieśliż wiele ma szatan chytróści do tłumienia Bożey prawdy, nierówno więcej sposobow ma Bog do zatłumienia iego chytróści.

Ja, ponieważ Bog moy iakimi on sam wie sądami nie sądził prze tey prawdzie dusze mey na on czas polec, o krzywdę iey poki ta dusza w ciele moim będzie, mowię y ubijać się według zmogi danyh mnie od Boga mego sił, nie przestane. Pomazańca Bożego Krola Jego Mści Pana naszego m., obrońcy w tym Państwie wszelkicy ukrzywdzoney niewinności, y kogo przy tym będzie należało, będę prosił, aby mi do obrony tey Anathematizowaney prawdy y czas y miejsce naznaczyć, y tym, którzy ją Anathematyzowali, ku poparciu tey ieh nie prawdy stawić się nakazać raczył: iakoby ludzi prostych y sprawy tey nie wiadomych daley nie zwodzili y od przystępu do zawarčia Jedności S. potwarzą y fałszami nie odwodzili, udając przed niemi Rzymian za sprosne y Bogu obrzydłe haeretyki, Manicheyzyki, Sabellianczyki, Apolinarysty, Macedończyki, Origi- sty: (głośno to mowię, aby wtędzili Katholicy, iakie o nich rozumienie ci ludzie mają:) rozmijając się w tym od prawdy na swoje dusze, y na Rzymskiego Kościoła od tych kaerskich sprosności czystość y niewinność. J żeby te Zynaniow ieh kaerskie błędy y haerezye miasto Prawosławnych wiary Dogmat w Cerkiew tey strony Ruską przez nie wtrącone nie były. Ten mię samy respekt y żywotowi memu podany moy czas pobłażyć przynękał, abym czasu swego tę moię prawdę przed oczyma ich słow nie postawił y to rzeczywiście im pokazał, że iak to ies szczera prawda, że Zyzani. Philalet, Ortholog, y tym podobni w scriptach swych są iawni na prawe prawosławney wiary Dogmata bluźniercy; tak owo, aby Kościół Rzymski Manichey- ską, Sabellianską, Macedonianską, Apolinarską, Origenianską,

wszystkiemi lub iedną z nich haerezyą zarażony był, iest szczerą nie prawdą.

Ktoż ma władzę więtszą w Cerkwi Bożej uczyć wiary, Episkop lub Presbyter? wolno popowi z drogi prawdy zwodzić, a nie wolno Episkopowi na drugę prawdy nawodzić? Bezprawie to Episkopowi wielkie, y wielki nierząd Cerkiewny. Episkopow sądowi podlega Episkop y nauka iego, a nie sądowi Popowskiemu. Sądzić naukę popowską ma we władzy Episkop, a nie wprzeciw. Jeśli mieli sprawiedliwo dopuścić mię było do Soboru, a ieden by nas dzień, że nie rzekę iedną godziną, był rozprawił. Co więtsza? wolno było ludziom prostym, Laikom y z wiary haereyikom sprosne błędy, haerezye, y na Mayestat Boży brzydkie bluźnierstwa pisać y do druku na zarazę ludzi niewiadomych, miasto Dogmat wiary Cerkwie Wschodney podawać: o! co nikt ich nie karał, ni sądził, ni winił, a ni pytał, y o wszem wszyscy nie mał y podziś dzień lubią w nich y ko. rzystują: a mnie w Cerkwi Ruskiej Archyepiskopowi nie wolno mówić, pisać, y do druku podawać prawdy tej, która y te haerezye znosi y Prawosławne wiary dogmata dowodnie stanowi. Co ten uczynił, obwiniony byłem, a o siebie y o swoją niewinność y o krzywdę tej ktoram pisał prawdy, mówić na Soborze tym y za wielką moją instantią y prośbą nie iestem dopuszczony, ale bez prawa y sądu zaoecznie, od sędziow nie należnych byłem zdany, a pospołu zemną y tą prawdą, która mię od ich bezprawia swoją krzywdą okupiła. Kiedym był człowiekiem świeckim, Laikiem, a haerezye Lutrańskie y Kalwińskie do nich przepiłem, kubek ten we łzach lamentującey matki swey, trucizny pełny wdzięcznie odemnie przyieli, pili z niego, y na duszach swych, niestety z ochotą truli się. Nie gniewali się oto na mię, ani się pytali, skądem im był naczepnął, z Ciekiewnoy winnice, lub też z heretyckiey trucielnice. A teraz gdym za łaską Bożą został ich Archiereiem, człowiekiem za wzgląd Archyepiskopskiego dostoięństwa mego w Cerkwi ich nie poślednim, kiedy do nich za łaską Bożą, na tę zadana im odemnie trucizne τρώιδετον

przepięią, łajną mię, łżą, y na śmierć przesładują. Nie uważając, że pierwey pisałem jako człowiek prywatny, a teraz piszę jako Kapłan y Arcykapłan, łaski Bożey przez same na mię rąk Kapłańskich pokładanie bliższy niż przed tym. Miałeż to Episkopowi w Cerkwi bezprawie? Mym zdaniem więtsze być nie może. Bo dać wine kogo zaoecnie, a potym nie dopuścić mu sprawić się y wskaz nań uczynić, bezprawie to takie iest, iakie ni u pogan iest kiedy słychane. Ktore mię do tego com uczynił musem wielkim przywiodło, mając nadzieję, że wyżebrzę na te praw Cerkiewnych gwałtowniki, y prawdy Bożey znieważce czas y miejsce u tego, który to y z Boskiego y z ludzkiego prawa w tym Państwie we władzy swey ma, do obrony tey skrzywdzoney katolickiey prawdy, która Anathemą nie sprawiedliwie iest obelżona, a heretyckie błuznierstwa są ubłogosławione.

To tedy ten przeszły Episkopski tytułem, a rzeczą samą Popowski nierządny Sobor, miałszy na sobie Popy sędziami, a Episkopy sądu ich exegutorami sprawił, że Cerkiew tey strony, Ruską y Grecką, od nog do głowy ohaeretyczył. Bo w czymem ia ciebie ostrożnym bydź, Narodzie Ruski, przez tę moję Apologię prosił y napominał, aby kiedy za nieostrożnością twoją Cerkiew twoia Ruska temi nowych twoich dogmatopiscow błędami y herezjami zesromocona bydź nie była dopuszczona, to na nią ten Sobor tę sromotę, Prawosławne iey wiary dogmata przez mię opisane wykławszy a kacerskie błędy y herezye w niej tym samym postępkem pochwaliwszy, całkiem obalił.

Z ktorey przyczyny iak wielce ważney, z poważności y powinności dostoięństwa mego Archyereyskiego na przeciw temu nie porządnuemu y wierze S. Prawosławney przeciwnemu, a Cerkwi Bożey Katolickiey wielce zaszkodnemu Soborowi, przed wszystkim tobą, przezacny narodzie Ruski, przez tę moję protestatię (bywszy od nich o to sollicitowany, abym się nie protestował, iżebym to był przed namiestnikiem grodowym Kiiowskim, ktorego iuż na to byli wezwali, wyznał, że mi się w tym ich postępku żaden gwałt niedział) solenniter protestuję się

y oświadczam się, że chociaż co dał na piśmie, choć co podpisałem, chociaż co przytomny z niemi będąc, naprzeciw temu Katholickiemu Prawosławnemu scriptowi mojemu, z nie małym ludzi sprawy tej niewiadomych pogorszeniem mówił, abo czynił, całą duszą moją przed Panem Bogiem moim nieba y ziemi Stworzycielem wszystkiego tego zrzekam się, y za niebyłe czynię Grzechu tego mego przed tym że Panem Bogiem moim, y przed wszystką jego Świętą Cerkwią iak smiertelnie ciężkiego spowiadam się, żałuję, y płaczę zań gorzko. J o modlitwę za sobą Kapłanów Bożych, y wszystkich wiernych w gorzkości serca mego proszę, temu się wskruszonym moim sercu pod Absolutnię podsławszy, który ia iure Diuino z władze swey Duchowney ku mnie zupełna ma. Gdyżem Bogu memu daną, y iemu per obedientiam szlubioną wiarę moję y pod ten samy czas cało zachował: y serce moje na tę ich, na ten moy script nie prawowiernych sercem rzuconą Anathemę nigdy nie zezwalało, y zbożnie zezwolić nie mogło. Zkąd było, że oni kleli moy prawosławny Katholicki script, który im ia z wielkim uważeniem pisał, y każdą rzecz moim w nim pismem s. y Doktorow Cerkiewnych Wschodnych y Zachodnych nauką dowodnie y poważnie sparał, objaśnił y zmocnił. A iam kłał ich kłakosiewiczow, Zyzaniow refutowane przez mię w tym moim scripcie bluźnierstwa, błędy herezye: te darłem, na te świecę zgasiłem, te y pod nogi moje rzuciłem. Puściłem się w to ciężkie pogorszenie nie dla strachow tych, które na mię zewsząd iak chmurami były napuszczzone: bo doskonała miłość precz wyrzuca boiaźni, ani dla owiego gwałtownego następu, iakom mało wyszey przypominał, ia dowitych ludzi tych Duchownych, którzy się na mię y zaocznie y w oczy wszędzie przy swych namowach, a osobliwie w Ołtarzu Cerkwie Pieczerskiej, pod czas iutrnego nabożeństwa, nie poczciwemi słowami rzucali, hałasy na mię znieważne stroili, tumultowali się, y lud prosty na mię w pomste iakoby uczynionej przez mię wierze S. Katholickiey Wschodney obraży, hukiem swym pobudzali, udawszy mię pierwey do niego za znieważę S. Katholickiey Cerkwie Wschodney Świętych y zbawien-

nych wiary dogmat: nie prawdując w tym samochotnie z samych siebie na swoją duszę, y na moją niewinność. Nie dla tych, mówię, strachow y zniewag w to pogorszenie, miłosierdziu Bożemu poruczywszy się puściłem się; ale częścią dla tego, aby to miejsce s. krwią, iakom rzekł, niewinną y winną nie było oblane. A większą częścią, że sprawy me y słuhać niechcieli: y mówić mi nie w obronę tego mego scriptu nie dopuścili, swoją jednak namowioną radę do exequutie y przywozić nagle postępowali: między dwoim złym mniejsze złe, mym zdaniem, obrawszy. Maiąc za to, że Bog wszechmogący na ten mój nie dobrowolny y do serca mego nie przystał, a nawziwszy zba-wienny przysłyży pożytek. niż to było pogorszenie patrzący grzech nie pamiętając, tak ku mnie, iako y ku temu scriptowi memu niesłusznie, rozgniewane y zapalono ich serca samym czasem uśmierzywszy, da mi wolny czas do ustney przed nie-mi obrony tego mego Prawosławnego Katolickiego scriptu: y to uczynić im zdarzy, co w takim Cerkwie naroda naszego postanowieniu czynić im należy. Byłać mi za tym ich takim na mnie następem Wyznawce, ieśli nie y Meczénstwa zaraz korona do rąk moich podana, ale niestety, Bog mój, w ktorego rękę y śmierć moją y żywot, za tym takim moim respektowaniem sła-wie Maiestatu iego, iako baczę, nie miłym, wypaść mi iey z rąk moich pod ten czas dopuścił. Czego ia z dusze mey ciężko żałuję, y poki żywota we mnie, żałować y prosić o nie nie przestanę.

A przy tey takiej moiey przed tobą, Przechacny narodzie Ruski, uczynioney Pretestacyey, do zupełnego Cerkwie naszey Ruskiej Pomiestnego, za pozwoleniem zwierzchney Państwa tych władze, na mieyscu bezpiecznym nakazanego soboru: na ktorymby ten mój Apologia otytułowany script trybem Świętych zwyczajem starodawnym utworowanych, y Kanonem Świętych Oycow naszych obwarowanych Synodow był examinowany, według Boga y prawdy iego Świętey decretowany, iak wielce

ukrzywdzony Cerkwi Ruskiey Archyepiskop wielce ukrzywdoną w niej prawdą Bożą Appelluie.

Na cześć Bogu w Troycy iedynemu.

W Dermaniu Roku Bożego 1628 sept. 7. dni.

Mego żywota iedyна Nadzieia Pan Jezus Chrystus.

Примѣчаніе. „Протестанція“ Мелетія Смотрицкаго вызвала со стороны православныхъ „Репротестанцію“; а послѣдняя въ свою очередь—опроверженіе отъ имени ладино-уніатовъ, озаглавленное: *Odpowiedź na Reprotestacyą uczynioną imieniem wszystkiego narodu Ruskiego na w. o. Meletiusza Smotrzyckiego nie wstydlivey u głupiey mądrości seribenta iey дана* Оба эти полемическія произведенія, кажется, въ свое время не были изданы (библиографы о существованіи ихъ не знаютъ) и распространялись въ публикѣ въ рукописяхъ. Одно изъ означенныхъ сочиненій, именно *одповѣдь* на *репротестанцію*, въ позднѣйшемъ спискѣ, находится въ портфелѣ Кіевской Археографической комиссіи. Но, къ сожалѣнію, одповѣдь очень не богата историческими указаніями и не даетъ яснаго представленія о *репротестанціи*, противъ которой направлена (и которая едва-ли не должна считаться потерянною для изслѣдователей западно русскои старины). Авторъ «Одповѣди» оставляетъ безъ разсмотрѣнія почти все обвиненія *репротестанціи* противъ М. Смотрицкаго, считая ихъ крайне не основательными, — и, въ большинствѣ случаевъ, наполняетъ свое сочиненіе обычною въ то время бранью какъ противъ составителя разсматриваемаго имъ сочиненія, такъ и вообще противъ всѣхъ схизматиковъ (православныхъ). Поэтому только очень не многія мѣста *одповѣди* заслуживаютъ быть отмѣченными. Мѣста эти суть слѣдующія:

1) Упрекнувши составителя *репротестанціи* въ томъ,

что онъ выпустилъ означенное сочинение анонимно, авторъ *Отповѣди*, между прочимъ, говоритъ: „Chcesz li, masz miejsce tak bezpieczne, y dam ci na się zapis żeś y wfos z głowy nie spadnie, to iest przed w. oycem Boreckim, ieśli on dał pozwolenie pisać tak, gdyszinszy nie mogł. Pokaż się z tym pismem unitom, któż iest. Podobno być się większego strachu nabrał, niżli iako udaiesz o. Smotrzykiemu (z którym się ia nieznam a nim go widział, Bog wie, że nie kłamam).

2) Защищая Мелетія Смотрицкаго отъ упрековъ въ еретическѣ авторъ *Отповѣди*, между прочимъ, говоритъ, что „онъ (Мелетій), *prze O. Boreckim cztery lata mieszkajace* nie takiego w Apologię, ani w Protestaty, ani do Paraenesisa nie pożył, czymby bracią swą zawstydził,.

3) Mowisz, że on (Смотрицкій) był przyczyną śmierci s. pamięci Josaphata, czemużes go w ten czas nie upominał z twoimi albo dotąd nie wyiawił, aby była z niego sprawidliwość surowsza, niżli z potraconych w Witebsku... Впрочемъ, в несколько ниже авторъ *отповѣди* даетъ другое направление своей защиты противъ обвиненія Смотрицкаго въ означенномъ преступлении. Jeśli—говорить онъ—Josaphat z iego namowy zabity, otoż masz nowego z Sawła Pawła, ktorego drugi Stephan męczenik kościołowi wyiawi. Obaczcie wy tak iako on, wyznaycie iawnie takie grzechy waszy, żafuycie tak grzechu iak on w protestacyi y dotąd ... obiecnie wam kościoł s. imieniem Zbawiciela tysiąc kroć większe grzechy pokutuiącym odpuszcic, bo mu dana moć na to. Ale iako diabła w uporze złości y pyche zakamieniałego przeciw namawiać, tak y wielu z was.

4) Wy (православные) tu w Kiiowie na każdy sobor schodząc się. . kroła (za to что онъ „wszystkie majątności, iako Pan własny, wszystkich dobr ziemskich obronca, wam nieunitom pobrał y tu w Kiiowie unitom iako wiernym kościołowi y Rzeczypospolitey dał na potrzebę“) z gaszeniem swieczek klniecie, wyklincacie przeklinacie, czegoście sami żywemi świadkami. Modlicie się za kroła, ale głosem nie sercem, obłudę y pochlebstwo to z boiazni nie z miłości.

5) Wy (православные) do tego czasu w Woiewodstwie Kiiowskim ... nie słowy ale rzeczą zakazuie-

cie y wszystkim grozicie, aby się żaden nie śmiał zwać uniatem, a potajemnego iak psy wywączacie, zagryzacie y topicie.

6) Zadaiesz o urodzenie O. Smotryckiemu nie na duszę y cnotę ale na początek ciała ale iesli się nie urodził po slachecku, albo senatorsku, urodził się po krulewsku tak zacnie iako Sołomon. ... A twoie urodzenie iakie?

7) Pobudzasz wszystek narod Ruski, aby się wszyscy z tobą na to usadzili, żeby na synodzie niebył O. Smotrzyski; wszystkich unitow, iako owecek nie boisz się, tylko ten czuyny Brytan (?) trzody panskiej straszny wam iako złodzieiom. Niewiesz, isz wiedług Apoc. (III. 14), za świadectwem Bozym, teraz on iest testis fidelis, który był u was, ale nie mógł być zabity od was tam, ubi habitat Sathanas, to iest nieprzyziąź główna uniey s ... Albo niewiesz, że samemu Piotrowi, który stolicę swą ze Wschodu na Zachod przeniósł, rzeczonu: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (*Secundum Lucam XXII. 32*). Bracia byli patriarchowie, z których wiele upadało w herezye, a Piotr ich w namiestnikach swych ratował. Nieraz była zamazana Cerkiew wschodnia (acz teraz naybardziej, isz luterska y kalwińska haeresia naysubtelniejsza a naiadowitsza im się naymiedrza y naylepsza), a przecie bywało że ieden Athanasy, ieden Chrisostom, Bazili, Kirił wiare y kościoł na sobie zatrzymali. Tenże P. Bog y teraz a co wiedziec iesli y przez O. Smotrzyskiego tego nie dokaże. Day P. Boże aby się to stało na Synodzie Lwowskim, co na pierwszym consilium Constantinopolskim za papieża Damasa Ty sam ieden chcesz temu (т. е. предположенному Львовскому собору) przeszkodzić y rozerwać pokoy, zgodę y iedność, na którą się zanosi y którey koniecznie król J. M chce y wszyscy y tu w Kiiowie pobożni.

8) Piszę ci—такъ закнчивается Отповѣдь—iako anonymus anonimo, bom zakonnik bez dozwoleńia starszych, daleko będących, nie może się wydać. Acz się możesz w Kiiowie dowiedziec y od samego Przewielebnego O. Rutskiego y Boreckiego (sic), iesli mi każą wiéciey respon uczynić. Datt w

dzień tego świętego, ktoregom do zakonu wstąpił y imie noszę. ¹⁾ Anno Domini 1629. N. tobie N. Stultissimus stulto zyczy upomiętania z twoimi.

ІVШ.

Грамота ніево-печерскаго архимандрита Петра Могилы свяще нникамъ, находящимся въ зависимости отъ печерской Лавры, о подчиненіи ихъ вѣденію протопопа.

1629 г. генвѣ 7.

Петръ Могила воеводитчъ земли Молдавской, Божією милостію Архимандритъ святыя великія Чюдотворныя Лавры Печерскія Кіевскія, со всею о Христвъ братією и Соборомъ.

Всѣмъ священникамъ въ маетностяхъ Печерского монастыря пребывающимъ, сирѣчь въ городахъ: въ *Васильковъ*, въ *Дьдовъ*, въ *Радомышль*, въ селахъ: *Заболочію*, въ *Вышевичахъ*, въ *Чеповичахъ*, въ *Зоринь*, въ *Древичахъ*, въ *Навозъ*, въ *Ошитковичахъ*, въ *Десенкахъ*, въ *Новоселкахъ*, въ *Броворахъ*, въ *Вишенкахъ*. въ *Безрадицахъ*, въ *Рубежскъ*; а въ Литвѣ: въ *Иванишевичахъ*, въ *Косоричахъ*, въ *Поречіи*, въ *Волжце*, добраго здравія и благословенія Божія отъ Господа Бога, вамъ желая, объявляемъ, что мы, брегуще благочинія церковнаго, дабы слава Божія пристойнымъ образомъ въ Церквахъ совершалась, немогуще непрестанно сами васъ

¹⁾ Безъ сомнѣнія, авторомъ Одповѣди былъ монахъ Бернадийскаго ордена Фелиціанъ Корженевскій; это легко можно замѣтить изъ сравненія приведенныхъ отрывковъ одповѣди съ помѣщаемымъ нами ниже письмомъ Корженевскаго къ митрополиту Іову Борецкому. Въ рямско-католическихъ святцахъ обозначено празднованіе памяти двухъ Фелиціановъ—*епископа* (24 янв.) и *мученика* (9 іюня). Такъ какъ въ *Одповѣди* упоминается уже королевскій указъ о назначеніи собора во Львовѣ, изданный въ мартѣ 1629 года, то дата означеннаго сочиненія, оконченнаго въ именины автора, падаетъ на день *мученика Феліціана*, т. е. на 9 число іюня (по новому стилю) 1629 года.

въ дѣйствованіи литургій Божественныхъ и иныхъ церковныхъ таинъ и благочиніи досматривать и вѣдать, какъ который отъ васъ житіе свое совершаетъ, чего по насъ должность наша требуетъ, дабы естмы прилежно о томъ спрашивались, сего ради, благословивъ на протопопство честнаго іерея господина отца Андрея, священника Феодосовскаго, оному прирѣшіе всего того яко вышеназваноулось вручили есмы; имѣть оубо и долженъ будетъ въ особѣ нашей вѣдати по маѣтностямъ нашимъ именованнымъ, всѣхъ васъ и всякого особно въ служеніи церковномъ дезирати, недостаточные на правдати, упрямыхъ и преступныхъ наказывати, и естли который знатно долженъ покажется узылицамъ и денежною виною казнити. Повелѣваемъ вамъ, дабы есте всему тому не были противны, во найшаче оноу яко старѣйшаго протопопа своего почитали и честь ему достойную и повиновеніе чинили для милости нашей. Данъ изъ Великой Лавры Печерской Кіевской, мѣсяца генваря въ 7 день 1629 г.

Примѣч. Помѣщенная грамота извлечена нами изъ рукописнаго сборника Кіевской духовной Академіи, не записаннаго въ каталогъ. Въ сохраненіи копіи съ означенной грамоты послужило слѣдующее обстоятельство. Въ 1689 году намѣстникъ приписаннаго въ Кіевской Лаврѣ братскаго свѣтскаго новопечерскаго монастыря Іоаннъ Максимовичъ, между прочимъ, просилъ царей и великихъ князей Іоанна и Петра Алексѣевичей, чтобы повелѣно было „священниковъ (находящихся въ имѣніяхъ к. печерскаго монастыря) не вѣдати судемъ протопопу и ничего съ нихъ не брать, того изстари не было.“ На таковое прошеніе послѣдовала отъ имени царей слѣдующая резолюція: „Велѣтъ положить подлинныя свидѣтельства не чиненоли такъ при прежнихъ митрополитахъ“ Въ исполненіе этой резолюціи и представлена была копія съ помѣщенной нами грамоты, засвидѣтельствованная въ вѣрности съ подлинникомъ кіево печерскимъ архимандритомъ Ворлаамомъ Ясинскимъ. Рѣшеніе царей по дан-

ному вопросу было такое: „въ кіево-печерскихъ маестностяхъ всѣхъ церквей іереевъ вѣдать по-прежнему тѣхъ же печерскихъ маестностей протопопу, ково архимандритъ кіево-печеркой отъ себя поставилъ, понеже свидѣтельствуеть о томъ древнихъ лѣтъ писмо Петра Могилы, что тѣхъ маестностей іереевъ вѣдать вышепомянутому печерскихъ маестностей протопопу“.

ІІХ.

Письмо польскаго короля Сигизмунда ІІІ къ униатскому митрополиту В. Рутскому съ извѣстіемъ о назначеніи соборовъ для соглашенія униатовъ съ православными.

1629 г. март. 29.

Żygmunt trzeci z łaski Bożej Krol Polski, wielkie X-że Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflanskie, ect. etc... a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny Król.

• Wielebnemu w Bodze oycu Jozephowi Welaminowi Rutskiemu, Mitropolicie Kiiowskiemu, Halickiemu y wszyskiej Rusi wiernie nam milemu.—Łaska nasza królewska Wielebny Wier. nam miły. Bacząc my to bydź za rzecz potrzebną do ziednoczenia y przywiedzenia w społeczność z kościołem Katholicim Rzymским ludzi Religii Greekiej dotąd nie zuniewanych, a tym bardziey żeśmy przez Panow Rad naszych oboiego państwa imieniem stron obudwuch o to żądany byli, naznaczyliśmy przez uniwersały nasze Synod spólny tak w uniey będącym iako i nie zuniowanym w miescie naszym Lwowie na dzień 28 Października w roku teraznieyszym, a Synody patrykularne, Synody spólny poprzedzające, stronom oboma to iest, unitom w miescie naszym Włodzimierzuz a nie zuniowanym w miescie naszym Kiiowie obadwa oraz na ieden że czas, to iest pro die 9 Julii anni praesentis złożyliśmy. Przeto aby to do skutku swego przyszło żądamy abyś Wier.

T. z władzy swej, która w rzeczach duchownych Wier. T. należy, na spółny ten Synod Lwowski y sam osobą swoją z duchowieństwem inszym stawiał się y tych ktorých do tego aktu potrzebnemi y należącemi bydź rozumiał, przez listy swoje wczesne obwiesciwszy, wezwał y za pomocą Bożą o tym co ku dobremu y pożytecznemu kościoła Bożego będzie radził i obmyślał. Co Wier. T. nie tylko dla chwały Bożej która, z pozyskania za łaską Bożą w iedność rozbląkanych owiec trzody pańskiej, pomnożenie wezmie, ale y dla uspokojenia samej w tych ludziach narodu Ruskiego niezgody z powinna pochwałą uczynisz. Za co wdzięczność prace swej po nas wierność twoja znać będziesz. Dan w Warszawie dnia 29 miesiąca Marca, Roku Panskiego 1629, panowania Królestw naszych Polskiego XLII, Szwedzkiego XXXIV roku.

Sigismundus Rex.

(Съ копію, находящейся въ портфель Кіевской Археологической комиссіи.)

Примѣч. Письма съ подобнымъ же содержаниемъ король разослалъ и другимъ вліятельнымъ лицамъ латино-уніатской партіи. Такъ въ архивѣ греко-уніат. митрополитовъ при св. Синодѣ находится письмо Сигизмунда III къ одному изъ свѣтскихъ манатовъ (адресъ не обозначенъ), въ которомъ король извѣщаетъ его о назначаемыхъ соборахъ въ слѣдующихъ выраженіяхъ: „Od lat już trzydziestu na każdym niemal seymie Ruś z Kościołem S. Rzymskim w iedności nie będąca, prosić więc zwykła o uspokojenie Religiey swej. A środków skutecznych do uspokojenia należących, które im unіtowie podawali a my za słusznesmy być rozumieli, nie przyimowała. Za czym do uspokojenia nigdy przyiść nie mogło, chociaż tak wiele constitucyi, iakich oniż sami affectowali, napisano iest. Teraz dopiero na tym seymie, abo raczej po seymie, sami motu proprio unіtow w tym naydować poczęli, żeby na Synod pozwolili, y wprzед sami się z sobą na to zgodzili, y tę zgodę rękoma swemi z obu stron podpisali, potym nam przełożyli y o pozwolenie nasze

prosili. My pragnący zbawienia dusz ludzkich y chcący widzieć gruntownie uspokojenie w tey Religiey, na którym y Panstwom od P. Boga nam powierzonym wiele należy, chętnieśmy to im pozwolili synodu taki czas, na iaki się sami zgodzili, to iest dwudziestego osmego Octobra w Roky teraznieyszemu y mieyscie miasto Lwow, ktore oniż sami sobie obrali, naznaczyliśmy. Uniwersaly z (naszey) cancelaryi wydać y do wiadomości wszystkich, którym by to wiedzieć należało, przynieść roskazalismy. Tego iuż tylko potrzeba, żeby ci ktorzy są Religiey Graeckiey nie tylko duchowni ale y świeccy starania swiego do tego przyłożyli, iakoby te tak dobre początki do szczęśliwego byli przywiedzone konca, z czego by był y Pan Bog pochwalon y Rzecz Pospolita, widząc się być z tey strony w pokoju, ukontentowana została. Chcemy tedy mieć po W. W. abys sobie tey przysługi u P. Boga zyczył; a sam na tym Synodzie Generalnym Lwowskim na ten dzień naznaczony osobą swą stanowiąc y drugich, ktorych W. W. możesz, szlachetę unitow z sobą zasiągał. Rzecz P. Bogu miłą, Kościolowi Rożemu y Religieey swey pożyteczną y laski naszey godną uczynisz...“ и т. д.

LX.

Письмо Архимандрита Жидичинскаго монастыря Иосифа Баковецкаго къ униатскому митрополиту Иосифу Велямину Рутскому съ извѣстіями о предположенномъ соборѣ по дѣлу примиренія униатовъ и православными.

1629 i. anp. 1.

Illustrissime, ac Reverendissime Domine,
Domine Patrone et benefactor Colendissime.

Pilno proszę niech nie będę nomine negligentis notatus u W. M. mego miłosciwego Pana y dobrodzieia; z niepewnymi rzeczami nie rozumiałem przesyłać się, bo to barziesy skwapliwie, niżli doskonale działało by się, a certitudo nie mogła bydz aż z roczkow ktore iuz się teraz zaczęty, gdzie snadney z każdym znosić się, ktorych w domach zostawać nie mogło się; lu-

bom wyprawiwał posłance, z listami memi bez responsow wracali się do mnie, a widzię y potrzebnie ta prowłoka stała się, że nie barzo się było ogłosiło mieyscie synoda między ludźmi, które baczę z ostatnego pisania W. M., miłosciwego mego Pana, iuż we Lwowie mieć chcesz, y barzo słusznie y przystoynie ad placitum wszystkich. W Dubnie byłem sam u Xięcia Jego m-ci Pana wojewody Kiiowskiego. Nowinę tę o Synodzie wdzięcznie y mile przuiał, ba y posła z nią. Na mieyscie Synoda aby było w Łucku żadną miarą przypasę nie chciał, nawet ani bydź na nim, iż nie myśli declarował się, ale we Lwowie radził, o czym miał wszystkie rationes swoje zebrawszy przy response do W. M., mego miłosciwego Pana, do mnie niezapieczetowane dla przeczytania przysłać do Zydyczyna, abym ia posłał W. M., memu miłosciwemu Panu, ktorých dziwiuę się że mi nie posłał dotąd. Ale te były, że w Łucku między zufałą y ludną shyzną nie mogła by securitas doskonała bydź dla tego iż żadnego rządu mieskiego nie masz, a kto inszy nie miał by potestatem, ani by się wadzić chciał z szlachtą tuteyszą oto, a choć by chciał kto auctoritatem eam firmare tedy warchołu by tylko y zwad było pełno, a nie rządu. A we Lwowie miasto łatwito providebit, iako porządnie y zwyczajnie do tego tak, że nikomu o tym inszemu z przyiezdzych ani myślić nie będzie trzeba, tylko w pokoju et in summa securitate te rzeczy odprawować. A że nie masz Cerkwi naszej, powiada, że to może bydź w domu. Na co kamenice swoię Xziąże J. M. Korniaktowszą nayprzedneyszą we Lwowie, która capax bydź może przestrzenie wszystkiego do assistentiey W. M. mego miłosciwego Pana należącego duchowieństwa, y samemu W. M... dostania commoda, naznacza y ofiaruje. Tamże y na nabożeństwo będzie Gmach iaki sposobny obrany, albo iesli w zamku, tedy w kaplicy ktora tamże w zamku iest, si videbitur bezodrazy pactis, gdzie też y teraz, iako Pan Rector Lwowski tamże u Xziąęcia Jego M. przytym będąc powiadał, są obrazy czy malowanie Ruskie, bo Ru kę quondam Cerkwią bywała. Przyobiecał y gwoli wychowaniu W. M. z duchowieństwem z maiętności swoiey Xziązey J.

M. tameszney co bydź może żywnosci niezbraniać. Na ostatek y sam ochotnie tam we Lwowie na ten act bydź oferował się. A gdy był proszony, aby był in persona Nuncii K. J. M. powiedział, zdami się iż więcej będę mógł sprawić privatis, iednak y od tego nie iest alienus, baczę, tyłko zatrzymał resolutią przez tenże list do mnie oznaymić, ale ia rozumiem że smiele list K. J. M. do niego otrzymać, gdy W. M., moy mił. Pan, w Warszawie sam będziesz. Z strony oboygą tego, tak o mieyscu Synodu, tak y de persona Nuncii, gdym wczora w Łucku conferował z p. czesznikiem nomine wszystkich przypada na oboie, to iest Synod we Lwowie, a osobie o X-żę Jego M., y obecnie że wszystkim z ich strony będzie to przyjemno barzo, y nikogo inszego nie upatruie sposobniejszego na to. A twierdzi y teraz mocno, że Cerkiew nasza iedna iest tam, lubo nikt inszy nie mógł mi powiedzieć o niey. List de providenda securitate z urzędu Lwowskiego pro hoc actu otrzymać od K. J. M. potrzeba. X że Jego Mość Czartoryskie Jerzy iest w Łucku, witałem go wczora w gospodzie u dominikanów, było siła mów o Synodzie y przy niemalę frequentię znacznych ludzi; proszą o zgodę Pana Boga. Jutro znowu w Łucku będąc rozmawiał privatim cokolwiek około tego z X-ciem Jego Mścią, iakoż y z inszymi mowiło się przedneyszymi y nie dzikimi, aby sposobiali animusze oporniejszych do dobrej tym szrodku existimatiey, y obiecali. Z strony zasiedania spolnego w Soborze obudwuch stron nie było to zawarta rzecz w Warszawie, iesli mu bydź albo nie? I owszem musi przysć do tego, że spulnie w kupie będącym obema stronom Nuncius K. J. M-ci przełoży to negocium, a sam że Nuncius potrafi w to, że y onych disponuie że go słuhać będą, y mieyscie iakie choć na samą tylko propositią (*) acceptować zechce; bo będą sobie zyczyć aby participes tego byli genoru iako y my; zwłaszcza tam in tutissimo loco, gdzie się żadnych tumultow obawiać nikomu nie będzie potrzeba, możemy y pospołu soborować in charitate, mieyscie lewą stronę

*) Ист. вѣст. № 60.

do mszy . . . albo pomiarkowawszy sposobem iakiem mieysca, do czego będzie pomocne *authoritas* u J. M., która na obie stronie ma wagę. Ale o tym szkod przed czasem, ani też w Warszawie około tego by co zawierało nie były iedno *discursyi* i to obiter. Uniwersały posyłaając, każ W. M. moy mił. Pan, pocorzygować żeby *errorow* iakich nie było, abo rozności, bo to rozmaici pisali, kwapiąc nieczytał ich. O podpisanie *quitu* dwuch set złotych proszę W. M. mego mił. Pana, bo ia inszym dał a mnie nikt. Do Sewerszczyzny uniwersał trzeba posłać, ieśliby *originalow* nie stawało tak wiele, tedy może w iedne xięgi wpisawszy y wziąwszy nazad, tenże y do drugich posyłać krodow. Tylko z pieczęcią *coroną* do Coronny, a do Litwy z litewską, aby kto nie omykł podeyrzeć. Zaczyn uniżonie posługe moje zalecam pilnie w łaskę W. M., mego mił. Pana y dobrodzieia. Z Zydiczyna D. Aprelia 1629.

Ill—mae ac Reverendissimae Domititatis tuae
humilis servus

Joseph z Mochok Bakowiecki Archimandrita Zidicinski.

P. S. Uniwersału w Łucku domagaia się y pytaia wiele, racz W. M. moy M. P. posłać teraz pod roczki, bo potrwaia więcej niżli tydzień.

Адресъ: *Illustrissimo ac Riverendissimo Domino Josepho Welamino Rutski Archiepiscopo Metropolitano Ktiowiensi Halicienski ac totius Russiae, Domino, Patrono et bincfactori colendissimo.*

(Съ подлинника, находящагося въ архивъ бывшихъ греко-униатскихъ митрополитовъ при св. Синодѣ, подъ № 74)

Примѣч. въ архивѣ греко-униатскихъ митрополитовъ при Св. Синодѣ (по кат. № 73) находится конечная часть собственноручнаго письма кievскаго воеводы князя Александра Заславскаго

къ униатскому митрополиту Вел. Рутскому, писаннаго по поводу предполагавшагося собора для соглашения униатовъ съ православными. Князь усиленно настаиваетъ на томъ, чтобы соборъ былъ не въ Луцкѣ, а во Львовѣ. По заявленію князя въ Луцкѣ даже нѣтъ церкви (униатской), гдѣ могли бы вестися соборныя разсужденія. Сохранившаяся часть письма начинается указаніемъ на чье то заявленіе: *nie przyjdziem do zamkowej cerkwi* (въ Луцкѣ), *niech się schodzim w cerkwi mięyskiej tej brackiej*. По поводу этого заявленія князь пишетъ: „Radbym wiedział kto i iako ich primusi, żeby tam byli, szlachta będzie wrzeszczała: cerkiew się wali, miły mi żywot; będą przemawiali; i sam ociee władyka nie uczaszcza tam na nabożenstwo, bojąc się żeby go cierkiew nie przywalifa, a przedcię mając takie władcyetwo nie poprawuie, et millia alia pronuntiata znaydować będą. Exprobrabunt, a też to iest nabożenstwo u was na placu cierkiewnym miasto cierkwi, ktora antiqui tas była tam, karczmę postawił (ktora iaka iest i co się w niey dzieje y uszy bolą sluchać, a u nas ktorzi iestemy affectionati unioni sanctae serca od żalu padaią). Exprobrabunt, iako ciał tak wiele znacznych ludzi y z trumnami ex loco Deo dicato wybrawszy w guoiu pochowali, a na tamtym miescu propter lucellum piwnicę zbudowali; kiedy to będą na to zadawali, co na to rzecz, to tak iest i prawdę W. M. zadawać będą.... et millia et millią alia inconvenientia.“—Далѣе князь Заславскій указываетъ на выгоды созванія собора во Львовѣ. Къ сожалѣнію, это мѣсто въ уцѣлѣвшей части письма болѣе другихъ пострадало отъ времени. Изъ сохранившихся фразъ можно вывести заключеніе, что князь придавалъ большее значеніе авторитету архіепископа львовскаго въ его резиденціи—Львовѣ, и различивалъ на большее стеченіе въ этомъ городѣ ученыхъ людей: „Wo Lwowie zakonnikow uczonych dostatek.... i doktorow, będzie s kim namowić, conferować y.... poradzić.“—Уважаesz W. M., moi miłościwy pan, (писалъ далѣе князь) i to, że tamto ich przełożenstwo będzie przyjęte ad magnificentia.... i upiewniam ia w tym W. M., mego miłosciwego pana, że cum maiori solemnitate będzie wiazł W. M., mego miłosciwego pana: sam na się biore, że to u ich mości panow. Lwewskich, s kto-

rymi zachowanie mam swoje, wymogę. I owszem racz to W. M., moi miłosciwy pan, wiedzieć iż tam niewszystko co chcą mogą czynić schismatyci...“ „Był tu u mnie dnia wczorayszego Iego Moś X-dz Biskup kiiowski, conferowałem i z Iego M-cią o tym, kiedy Łuck przypominał zdiwił się temu I. Moś, że rzecz tak poważną, tak wielką... chce W. M. (tam) odprawować, coby było cum summa inconvenientia, i sam Iego Moś Lwow podał..... A W. Moś nie frasui, bo tam na moiei prowizii będziesz: postaram się że W. M., moi miłosciwy Pan, będziesz content. Pisał W. M., moi miłosciwy Pan do mnie, żebyście nie zbrał tego od krola I. M-ci być tam. Wiesz W. M., miłosciwy Pan, zdrowie moje, iednakże i to gotowiem ia zgubić gdyby pan Bog poblagosłowił, żeby się tam co dobrego sprawić in hoc sancto negotio mogło. Ieżeli rozkazanie I. Krolewskiey M-ci przystompi non recuso laborum, ale s tey iednak declaratia, ieśliby ten synod we Lwowie był odprawowany; bo ieżeli w Łucku dla wielkich swych rosporkow zaraz wymawiam się W. M., memu miłosciwemu panu, do ktorego oddaie się z uprzejmiami usługami memi.—Письмо помѣчено 1 мѣ апрѣля 1629 года.

LXI.

Грамота кievскаго митрополита Iова Борецкаго къ львовскому братству съ просьбою прибыть на помѣстный кievскій соборъ 1629 г. для разсужденій о соглашеніяхъ съ уніатами.

1629 г. апр. 21.

Iовъ Борецкій, милостию Божіею Архиепископъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи.

Благочестивымъ и христіолюбивымъ братіямъ крестоноснаго братства церковнаго, обывателемъ мѣста его Королевской милости Лвовского и нашего смиренія сыномъ въ духу наймилшимъ ласка, покой и милосердіе отъ Бога Вседержителя и святѣйшаго престола митрополіи Кіевское, благословеніе отъ Іерусалима.

Наймилшіе, ачьколвекъ намиѣи не вонтплю, же по близко прошломъ сеймѣ Варшавскомъ зъ ласки его Кор. милости и за причиною пановъ радъ, а подобно и за пилною инъстанцією благочестивыхъ пановъ пословъ народу нашего руского: о успокоене благочестія Восточной церкви російской выданные съ канцеляріи его кор. милости универсалы и публикованные по городахъ и актахъ городскихъ назъеханесе такъ самымъ намъ благочестивымъ до Кіева, якъ унитомъ самымъ до Володимира на соборъ партикулярный, а потомъ обумъ сторонамъ до Львова на часъ въ универсалѣ описанный на соборъ енеральный, всѣхъ милостей вашихъ якъ вѣдомости дошли, такъ ревностю Божкою о пожаданомъ успокоеню до намовы сполное всее церкви до Кіева на день святыхъ верховныхъ апостоловъ Петра и Павла въ року теперешнемъ 1629 каждого благочестиваго прибыти и утѣхи любовное зажити хотети и щире здоровую раду принять побудити молимъ; еднакъ особливѣи миѣ зъ повѣренное повинности пастьрское здалоси, якъ всѣхъ посполитѣ такъ и поединко каждого благочестиваго, а звлаща благочестивыхъ братствъ и побожного шляхетного стану вѣрныхъ церкви Христовой сыновъ и необлудныхъ приятелей покорне жадати и тымъ писанемъ моимъ оголосивши яко до велико важное и всея церкви Христовой въ родѣ нашемъ кгвалтовне потребное намовы вызвати. Для чего и милостей вашихъ усильне жадаемъ, абысте отъ вашего крестоноснаго братства за часу таковое оказия зъ совѣтомъ братскимъ постеречи и къ намъ прѣбыти рачили, чимъбымы всѣ милости Христовы и пожадану милость покою такъ въ сумнѣняхъ своихъ яко и въ святой благочестивой вѣрѣ нашой доступити могли, чего и собѣи и побожности вашей вѣрне съпріемъ. При томъ листе нашемъ и друкованныхъ универсаловъ своихъ для лѣпшого вырозумѣня милостей вашихъ посылаемъ, которіе вѣдаючи и певную вѣру въ вызнаню благочестія святаго по нихъ знаючи, еднымъ самымъ листъ, а другимъ слово въ слово переписавши до вѣдомости всѣхъ

благочестивыхъ доносите, пильно прошу. Данъ съ Корца, мѣсяца апрели 21 дня, 1629 року.

Побожности вашей богомольца уставичный *Иовъ Борейскій*, митрополитъ Кіевскій рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ архивъ ставропольнаго Львовскаго Института).

Примѣчаніе. Одинъ изъ упоминаемыхъ въ грамотѣ „друкованныхъ универсаловъ“ *Иова Борейскаго*, пзвѣщающихъ южно-русское народоселеніе о Кіевскомъ соборѣ 1629 г., находится въ Кіево-Софійской ризницѣ. Митрополитъ Евгений перепечаталъ его въ приложеніяхъ къ своему *Описанію К. Софійск. собора* (подъ № 16). Этотъ универсалъ встрѣчается иногда и въ современныхъ ему рукописныхъ копіяхъ. Въ одной изъ нихъ, именно помѣщенной въ рукописномъ сборникѣ Кіево-печерской Лавры, находится слѣдующая приписка, опущенная въ извѣстномъ печатномъ экземплярѣ: „Повторе и потрете и подесетеро всѣхъ благочестивыхъ духовныхъ и свѣтскихъ, протопоповъ, священниковъ, шляхетного стану, брацтва церковныхъ и всего христоименитого посольства прошу и пастырско напоминаю, абы для милости Христовы и для ласки наисвѣйшого господари короли, пана нашего милостивого, каждый зъ духовенствомъ протопопы, зъ священницы, зъ парафѣяны, и панове братія обыватели зъ прительми братіями знеспеша о способѣ прозбы о успокоене благочестія въ близкихъ собѣ повѣтхъ и въ парафѣяхъ: ижъ всему народу до Кіева прибыть трудно о душевное спасеніе и покой посполитый, спасаши всѣхъ братій вниманя и зданя каждаго вѣрне, людей въ рѣчахъ искусныхъ на тотъ соборъ, яко есть помѣнено, своимъ братскимъ коштомъ за часу неготовачи прислати, не о рѣчь бо вѣмъ ровную, але о збавене душевное и о пожаданный ведлугъ Бога покой насъ убочныхъ и деть, абысте потомъ якое шкоды своее, чего Боже уховай, не въ часъ на нашихъ душахъ не хотѣли сетовати, освѣдчаемся Богомъ и веѣми милостями вашими. *Иовъ Борейскій*, митрополитъ Кіевскій, рукою власною“.

LXII.

Письмо кievскаго митрополита Iова Борецкаго къ князю Григорію Святополку Четвертинскому съ просьбою прибыть къ 29 іюня 1629 г. на Кіевскій помѣстный соборъ.

1629 г. апр. 24.

Ясне освещенный милостивый княже Четвертинскій!

Молитвы мое покорные въ милостивую ласку Вашей княжеской милости пишно закупаю...

За того наяснѣйшого государя короля пава нашего милостивого на соборъ до Кіева намъ самымъ православнымъ на 29 по старому іюня на святыхъ верховныхъ апостоль Петра и Павла черезъ универсалъ зѣхатися оказанаго ласкою, и Вашу Княжескую Милость пишно и покорне просимъ, абы поважное оказіа и самъ не рачилъ опустити и ихъ милостей пановъ обывателей православныхъ до такъ пишное всее церкви потребности кромъ всякое вымовы побудити, абысь не оленили до общаго совѣта прибыти, абы знать намъ явового отъ всѣхъ милостей вашихъ въ церковной недоторе недбалства грѣху и примовки не было. — Милости Христовы и благословенія пастырского Вашей Княжеской Милости упрейме вишнюю. Зъ Корца, апреля 24 дня, 1629 року.

Вашей Княжеской Милости недостойный Богомолецъ,
Iовъ Борецкій, рукою власною.

Адресъ: *Ясне Вельможному Княжати, Ею Милости пану Григорію Святополку Четвертинскому, на Четвертни, моему милостивому пану и добродѣви.*

(Изъ рукописнаго сборника, находящагося въ старомъ архивѣ К. Печерской Лавры.)

Отрывокъ изъ инструкціи, данной княземъ Христофоромъ Радзивилломъ пану Кренецкому, отправляемому въ Кіевъ.

1629 г. іюня 20.

Iż protopop Słucki tuteyszy bez wiadomości moiey iacha nie wiem po co do Kiiowa, przeto ieśliby tam co chciał sobie praejudicium cerkwi tuteyszych y inszych nabożeństwa starego Ruskiego, ktorych iest mnimam koło sta, ieśli nie więcey, sub Patrocinio meo: tedy tego doyrzeć aby mu to nie poszło, by też przysło, y iawnie przeciwko temu się protestować; a tego pilno doyrzeć, aby żaden z duchowieństwa tuteyszego Słuckiego na synod do Lwowa koniecznie nie iezdił, bo ia o tych synodach ani wiem ani wiedzieć chcę.—Na rozmowie z xiędzem archimandrytem Piecherskim o wsi monastyrskie pod Kopylem leżące, ktore snadź archimardryt przedaie panom klasztorным Nieswiskim; a isz te wsi są nadania xiążąt Słuckich, przeto prosić xiędza archimandryta naprzod żeby pilno weyrzał w fundusze ieśli tam w nich nie masz czego, eobym tey przedaży sprzeciwiło. Druga, ieśliby, nie naruszaiąc intentiey fundatora, mogli by być te wsi przedane, aby ich nikomu mimo mnie nie przedawał, wszak takiesz peniądze moie iak i czyie insze, a usługa moia barzey się im przyda nisz czyia insza. Ale dla torga trzeba, żeby tu xiądz archimardryt kogo zesłał, bo panny nie przyznawaią, żeby tak wiele dawać miały iako udaią, y do tego nie masz tam, slysze, nad dwadzieściu kilka włok.

Z xiędzem mitropolitom rozmowić imieniem moim y wszystkimi starszemi na ten czas tam zebranemi oboiego stanu. 1) Iż tu się wielki nierząd zawiyą po cerkwiach, a osobliwe między popami, że nie czyniąc dosyć powinności swoiey zawodzą bardzo ludzie. 2) Że prawa na cerkwi podane, gdzie y iako się obracaią, zaczym iusz iedna cerkiew w Kopylu zginęła. 3) Jż cerkiew zamkowa barzo importune tam stoi y lada w dzień się obali, przeto prosić aby na wszystko to rewizory z zu-

pełną mocą zesłali, którzy by przy mnie iako potronie każdą rzecz w klubą swą wprawili, a na przeniesienie cerkwi z zamku w rynek aby mi na piśmie imieniem wszystkiego zgromadzenia dali consens, a ia swym kosztem ozdobnie przestawię tę cerkiw. Do tegoz wyszego paragrafa należy y to, że niedawnych czasow panna Kosciuszkowa, ktura była starszą w monastyrze tuteyszym nie odpowiednie uiachała y szkod nie malo maietności klastorney y Kupieckich, ktore u niey w schowaniu byli, zsobą zawiozła, trzeba tedy y te monastyry w tey że...sprawie, y tey pannie Kosciuszkownie zganić to, y te maietności odyskać.

(Изъ рукописи Имп. Публичной Библіотеки; № рукописи по забычивости остался въ моихъ выпискахъ не отмѣченнымъ).

LXIV.

Протестація шляхты кїевскаго повѣта противъ назначенныхъ королеми соборовъ для соглашенія православныхъ съ униатами.

1629 г. іюля 5.

My Dygnitarze, Urzędniki, Szlachta, Rycerstwo, obywa-tele woiewodstwa Kiiowskiego, któresmy się do Kiiowa na teraznieysze roki ziemskie kiiowske dla spraw swych zgromadzili, wziąwszy wiadomość tę od Iego Kr. Mści pana naszego miłosciwego, że przyniesiony i oddany iest do grodu Żytomirskiego przez woznego uniwersał, w którym Iego Kr. Mość składać raczy synody: ieden ludziom Greekiey Religii, którismy nie są w uniey, tu w Kiiowie pierwszy 5 iulii w roku teraznieyszym 1629, a drugi ludziom w unii będącym tegoż wysz mianowanego dnia iulii we Wtodzimierzu y zaś potym we Lwowie na dzień 28 Października w tym że roku wysz mianowanym Synod jeneralny za ziechaniem obudwu stron, tak ktorzy są w unii iako y tych nie zunitowanych starożytney cerkwie soborney

Apostolskiew będacich, dla zmiesienia się z sobą y posłuchania sposobu o ziednoczenie się. A iż to widzimy, że ten Uniwersał mimo wiadomość.....Iego Kr. Mości Pana naszego iest, przez iakies osoby ku naruszeniu starożytnych praw naszych prywatnie uproszonych,....gdysmy.... skoro iedno po odstąpieniu od nas Mitropolita Rahozy y iego władzkow przez posły nasze, dając im instrukcie o uspokoienie Religiey naszej, seymem według praw y swobod naszych efektowali, iakoż za tym nie tylko obietnice Iego Kr. M. Pana naszego mił., ale y prawa po sobie mamy, ponieważ ten artykuł o uspokoienie Religiey naszej Greckiey iak y przed tym na przeszłych seymach wszystkich stanów zawsze, tak y teraz na blisko przeszłym między inszemi exorbintantiami, za zgodą wszystkich stanów autoritate totius conuentus . . . wpadł, czemu my dla Pana Boga na tym blisko przeszłym seymie zwykłe przez posły swe affektować Iego K. M. Pana naszego mił., żeby miłosciwie nas według praw naszych starożytnych ludziom Religiey Greckiey nadanych uspokoić będzie raczył; stając tedy przy prawach, swobodach y wolnościach naszych, a postregając porządkow y kanonow Oycow Świętych, synodalne cerkwie Świętey wschodniey stanowionych, także starszych naszych przewielebnych Oycow Ss. Patriarchow w cerkwiach S. wschodnich będących w niczym nie odstępuiąc,-swoim y wszystkich generaliter ich M. Panow obywatelow Woiwodztwa tutejszego Kiiowskiego y braci naszych mere Religiey naszej Greckiey będących imieniem soleniter się protestuemy przeciwko tym Synodom, że my na nie nigdy nie pozwalali y nikomu o one Iego K. M. Pana naszego mił. prosić nie zlecali, y o wszem ieślibi kto bądź z duchownych lub też świeckich osob co przecie nam Religiey naszej pod pretestem tych zjazdów stanowić in dubium prawa swobody tak duchowne iako y świeckie watawać y na nas y bez nas ciężary iakie na sumnienie nasze wkładać wazyli się,—prosić Iego K. M. naszego miłosciwego Pana o to nie zaniechamy, aby seymem a nie przez ten Synod Religiaa nasza Grecka uspo-

koiona była, która pospołu z inszemi exorbilantiami w ręce się dostała.

Filon Sirybyl czasnik ziemie Kiiowskiey ręką swą.

Alexander Niemiricz.

Georgius Lokota ręką swą.

Marcin Butowicz ręką swą.

Fiedor Kiedronowsky ręką swą.

Григорій Князинскій рукою своею.

Lukasz Fiedorowicz ręką swą.

Fiedor Sticky ręką swą.

Zdan Sopinowsky.

Jan Tripolsky.

Федоръ Трипольскій рукою своею.

Bohdan Wyhowsky.

Alexander Kłaniewsky.

Jurey Zakowsky.

Wasily Tripolsky.

Krisztoph Stepowsky.

Терехъ Пашиинскій.

Василій Бритовскій.

Миколай Дубницкій рукою.

Иванъ Невмирицкій.

Tomasz Zelowsky ręką.

Fiedor Niewmiricky.

Martyn Kimowicz рукою własną.

(Съ копію, находящеяся въ портфель Кіевской Археографической комиссії.)

Примъч. Подобная же протестация еще ранѣе заявлена была *od żołnierskiego polku z prus.* „Doszła do nas wiadomość s kraiiow Ruskich“—писали православные, находившіеся въ означенномъ войскѣ, „о czym dostatecznie wierzyć nie можем, aby... bezprawie od krola Iego M-ci, od Rzeczy Pospolitey, tak też i od papieża Rzymskiego na wiare naszą nastąpienie, t. e. chcą przywieść nas wszystkich Re-

ligiey Greckiey do uniey..... Ni w czym krol Iego Mość nie powinien a ni też Rzecz Pospolita nie tylko wiary nam naruszać, ale y praw y wolności... U woysku będąc Pruskim na posłudzie krola Iego M-ci y Rzeczy Pospolitey, spodziewaiemy się nagrod za posługi nasze rycerskie, a oni nam nabożenstwo y cerkwi połyrzyli, upominaiąc się iakowychś punctow niesłusznych od prawosławnych y od duchownych naszych, na co my żadną miarą na żaden punct nie pozwalamy y wszyskch prosimy dla Pana Boga tych, którzy tam na tym synodzie w w Kiiowie według miejsca naznaczonego będziecie, nie pozwalaycie na żaden punct, gdyż my się przez nasze attestacie obowiązujemy, żeśmy gotowi krow naszą za prawdę y wiarę rozlać wszyscy co tyle nas iest w woysku Pruskim. Działo się pod Malborkiem w wschadsce naszej towarzystwa, których iedno nas mogło w kupie być, miesiąca kwietnia dnia 29, anno Domini 1629.—Протестацію подписали слѣдующія лица: *Tendrzey Szmarczewski* z powiatu Żydaczowskiego, *Alexander Holatycki* z Xięstwa Litewskiego, *Iwan Zyszczewski* z powiatu Halickiego, *Heliasz Bojarski* z powiatu Kamienieckiego *Ивань Попель* зъ повіту Премыского, *Ивань Соколовскій* зъ повіту Винницкого. (*Оъ копіи находящ. въ портфель Кіевской Археографической комиссії.*)

Jawnо обпаружившіеся со стороны южно-рускаго народонаселенія несочувствіе къ сдѣлкамъ съ униатами, побудило православныхъ іерарховъ уклониться отъ разсужденій по этому дѣлу, и назначенный на 29 іюня соборъ въ Кіевъ не состоялся или, говоря точнѣе, разстроился при самомъ началѣ. Адамъ Кисель, которому было поручено королемъ присутствовать на означенномъ соборѣ въ качествѣ представителя отъ имени правительства ²/₁₂ іюля подаль въ кіевскій судъ слѣдующее заявление: „Synod ten, na który zesłany byłem, nie iest celebrowany..... Dnia 9 lipca (т. е. 29 іюня по старому стилю) stanowiwszy się list Iego K. M-ci do synodu credens oddałem tym ich M-ści, którzy się zgromadzili byli osobliwie duchowienstwu y przełożonym ich..... Po wysłuchaniu propoziciey czwartego dnia ich mość panowie duchowni, to iest 12 iubi, swiadczyli się, że synodu nie odprawowali dla protestaciey iakieyś y nie stawienia się ych m-ciow

РР. obywatelow.“ (*Рукоп., находящ. въ портфелъ Кіев. Археогр. коммисіи.*)

Нѣсколько подробнѣе о кievскомъ соборѣ 1629 г. говорится въ рукописи ун. митрополита Л. Кипки. Здѣсь читаемъ: Kijoviae inchoata est synodus die 9 Julii. Iob Borecki Pseudometropolita confunditur quod reddiderit actum honoris Alexandro principi ab Ostrog, postea inseruxerunt contra subjudicem Bracławiae pincernam Volhyniae, et Bakowicki quasi illi exportarent instrumentum a rege pro Synodo, quod ex duobus respectibus, partim quia synodales constitutiones rex ad se avocaret, partim quia unio promoveretur per hanc synodum, non acceptarunt. Voluerunt ut ad protestationem Borecki se subscriberet, sed ille privatum se dicens noluit, et alii sunt eum sectati (sic). Missam habuit Borecki, prandium apud Peczarenses arhimandritam, prima die electus in Marschalcum *Dicewinski* (?) et e statu ecclesiastico legatus et concionator episcopi Leopoliensis, Alexander ab Ostrog venit, Cosacos voluit pelle sed non potuit, quamvis esset legatus a rege. Sessio reiecta ad 10-am, qua die archimandrita Peczarensis concessit synodum, sed legati Leopolienses non permiserunt, justificowali się podsądek i czesnik, składając winę na X. Bakowieckiego, ale zaraz okrzykneli grożąc Kozacy y tak rozeszli się. Archimandryt Pieczarski płakał u którego i Borecki nocował. Die quartą ab inchoata Synodo in monasterio Pustynensi congregati Borecki prosił Ostrozskiego o radę z płaczem co czynić, ponieważ szlachta protestowała się nec comparet, a kozacy śmiercią grożą postanowili nie zezwolić na synod, lubo duchowni chcieli synodować i podziękowali królowi za łaskę, i prosili aby ten synod seymem był naznaczony, aby się zniesli z Patryarchą, aby było miejsce sposobne y bez presidentów religionis latinae. (*Свод. Галицко-рус. лѣт. стр. 291.*)

LXV.

Письмо отъ имени запорожскаго войска къ кievскому митрополиту Юву Борецкому съ предостереженіемъ по поводу имѣющаго быть въ Кіевѣ (29 іюня 1629 г.) собора.

1629 г. іюня 25.

Пресвященный въ Бозѣ велебный и намъ милостивый и велице ласковый Господине Отче Митрополите.

Унижонныя и на всемъ повольныя послуги наши рыцарскія залецаемъ яко найпилней ласце и молитвамъ вашей святительской велебности.

Копія зъ универсалу его кр. милости и зъ листу, писаного В. М. до всего народу христіанскаго въ вѣрѣ нашей православной, за порогами насъ отъ товариства нашего зъ городовъ дошла, зъ котораго универсалу и листу В. М. зрозумѣлисмо, ижъ есть часъ терминъ близко назначоный, то есть на день св. Петра, до зъеханясе, яко постановлено, въ Кіевъ; ачъ впрежде до себѣ отъ В. М. писаня жадного немѣлисмо, еднакъ жевучи православными вѣрѣ своей, въ которой есмо народили, для взята певное вѣдомости, щось тамъ дѣлаеть, посылаемъ двоухъ товарищовъ нашихъ Андреа Лагону и Сапрона Сосимновича, и пилне покорне просимъ, абысмо презъ оныхъ о всемъ вѣдомость могли мети, бы што противного было, абысмо завчасу старане мѣли такъ, якобы противникъ помехи не одержалъ, кгдажъ то есть повинность наша и каждого христіанина за вѣру умрети. Затымъ и повторе ласце и молитвамъ Вашей Святительской милости отдаемось. Данъ за порогами у Осмяновцѣ, іюня 25 дня, 1629.

Вашей Милости всего добра зычливый и служить готовый Леонъ Ивановичъ зо всемъ войскомъ запорозскимъ Его Королевской Милости.

(Съ копіи, наход. въ портфель Кіев. Арх. комм.)

Примѣч. О помѣщенномъ письмѣ находится упоминаніе въ рукописи униатскаго митрополита Льва Кишки. Здѣсь, подъ 1629 годомъ, между прочими извѣстіями, предшествовавшими кievскому

собору, читаемъ: „Leo Iwanowicz dux exercitum Zaporowiensium ad metropolitanum schismaticum scripsit, quatenus denuntiet, qualis sit haec futura synodus? et appromisit usque ad mortem suam schisma tueri literis datis 25 Iunii in Osmianowka, proinde die 5 julii cum Ecclesiastici Kijoviam convenissent.“ (*Сводная Галицко-рус. лѣт. изд. Петрушевичемъ, стр. 289*).

LXVI.

Письмо монаха Бернардинскаго ордена Фелициана Корженевскаго къ митрополиту Іову Борецкому съ увѣщаніемъ принять унію и содѣйствовать ея распространенію въ з.-русской церкви.

1629 г. іюня 9.

Przewielebny Oycze Borecki.

Pan y Bog nasz Jezus Christus łaskę swą, miłość y pokoy, iako od początku Apostoły swe wszystkimu narodu kazał opowiadać y ofiarować, tak y po dziś dzień do konca swiata Jezus Christus heri et hodie, ipse et in saecula, nie przestaie do roznych kraiw, krolewstw, miast, iuz y nowego swiata, wnosić przez męże Apostolskiego Ducha y żywota y nauk. Między ktoremi isz ten iest S. Franciszek z żywemi znakami Boga umęczonego dla nas na cieie swem wyrażonemi; ia od zakonu iego napierwszy do tego kraiu gdzie sedes est sathana... wysłany, nie mając onego zakazania Pańskiego: in viam gentium ne abieritis; ani mogąc wović co on sam rzekł niewieście chananeyskiej: Nie iestem posłany, tylko do owec z stada katolickiego, ani do schizmatickiego, y owszem mając w Regule to roskazanie: in quacunq̃ domum intraveritis fiet primum dialogus: pax huic domui; z tymem się był trzeciego dnia miał zapusczyć poprzyiechaniu, to iest zaraz po soborze niedziele wstępney do W. M. iako do osoby naprzednieyszey, iako to W. M. z pisania mego wiedział; Ale niewiem czemu muszę wyznać prawdę słowa Pawła S: saepe proposui venire ad vos et prohibitus sum usque adhuc. Czyli z tym że mówiąc: Voluimus venire ad vos sed

impedivit nos sathanas. Czyli że y o Apostołach swiadczą Acta: Tentabant ire in Bithyniam et non permisit eos Spiritus Jesu. Lecz teras tak mi apertum ostium do W. M. z O. J
nawiedzić W. M. że et non invitati invitamus
quia magnificavit Dominus misericordiam suam vobiscum, gdy teras pokazuje W. Mościam drogi y otwarza wrota (iakom zrozumiał z uniwersału K. J. M.) do pokoiu, zgody y iedności katolickiey, czego przez tak długi czas nie miał narod Ruski. Przywiodła na mię naprzod powinność Chrzescianska: Nemini quidquam debeatis nisi ut invicem deligatis, każe Apostoł. Teraz tedy z więtszą uprzejmością, szczerością y życzliwością ten list moy iako przesłanca chciałem wprzod do W. M. wyprawić, imieniem S. Franciszka, aby mi zgotowił drogę y wszystko sprawił o czym nie będzie ustna rozmowa z W. M., y było to swiactwo życzliwości naszey narodowi Ruskiemu, ktorego tu chęci doznawamy nie głosiem wijaiącym z wiatrem, ale rzeczą y słowy na piśmie trwałymi, ktore bywają, mowi mędrzec, sicut stimuli et quasi clavi in allum defixi. Życzliwego przyjaciela w potrzebie doznawają, ieśli radą albo uczynkiem ratuje. A kteras może być więtsza potrzeba W. M. iako teraz, gdy na głowie W. M. taki ciężar włożony że y onym Olbrzymom u Ioba, qui portant orbem przyszloby denigaiąc stękać, a Pomocnikow albo Poradnikow, aby W. M. miał, niewidzimy. Zwłaszcza że W. M. w tak główney sprawie, iaka nigdy nie była na narod Ruski y S. Cerkiew wschodnią..... trzeba słuchać Solomona mędrzego, mowiącego: Multi pacifici sint tibi, consilius sit tibi unus....., że takowych wiele, ktorzy będą radzić na więtszą szkodę y zgubę W. Mościow wszystkich. Pobudziło mi do tego y pisane Wel. Oycy Rutskiego, Archiepiskopa Primasa wszystkiey Rusi, ktoremu ia iako spiegi unitow, ale ku dobremu oboiego strony, wiele dobrego o W. M. cow sluszał od godnych ludzi, iako W. M. sklonił umysł swoy na to co iest najlepszego Religii W. Mosciow. Zalecałem mu y ludzkość, którą W. M. sływiesz, y radziłem abyście się W. M. wprzod tajemnie listownemi rozmowami otwo-

rzystemi z sobą porozumiewali, animusze sobie miłością Chrystusową wzajem conciliowali y continentia iednali, ale on dał słusznje przyczyny czemu tego nie uczynił. Bywał on od W. M. z swoimi Episkopami nie raz wyklinany, ale widzię z pisma iego namney go to nie uraża, a W. Mosciow y słowem nigdy nieurazał, choć miał wielkie przyczyny, tylko czasem ze żalenia nad zawiedzeniem W. M. mówią prawdę, bez naruszenia sławy W. M. Zda mi się że na W. M. y na I. M. Oycu Archimandricie wszystko zawisło. W. M. będą przyczyną albo większego upadku albo powstania, albo sguby doczesney y wieczney, albo żywota. Bo ieśli W. M. wprzod się z bracią swą nie poiednacie (a Christus mowi: Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici) y rządu aby był wszędzie ieden porządny Pasterz y iedna owczarnia, iako bywało z początku, nie uczynicie, synod ten nadaremny będzie. Wiele bo iest z strony W. Mosciow, ktorzy, gorsze niżli Kaimowie serce mając przeciw Ablom, iadowitszymi się w słowach blusnierskich błędow niżli Heretycy

Drudzy y taki znak na sobie noszą, iaki był włożył P. Bog na Kaina, bo y iako żydzi.....rozlanę krew Iosafata y potopionych w Dnieprze o unią S. Kto wie co iest według Apostoła unia, wydziwić się nie może takiemu w Kiiowie tajemniemu przesledowaniu wiary S. y Kościoła Bożego od schizmatikow, iakiego y między pogany nawiernie nie masz. Bo nie rzkać wyznawać, ale y wierzyć nie wolno, że iest ieden Kosciół, iedno ciało Boże, ieden Duch, iedna nadzieia wezwania, iedna głowa Cerkwie S., ieden chrest, iedna wiara, ieden Bog y Ociec wszystkich nas. Bo to iest być unitem: o co zarazby topiono, gdyby się Krola niechali, acz y teraz nie smieją drudzy y tchnąć o tym, niewiedząc co wierzyć, y czego sie trzymać. Tego wszystkiego zlego, ktore się dzieie, dzieło, y będzie dzieć w duszach, krwią Syna Bożego okupionych, głośna wowa ludzka na W. M. przyczynę y winę składa: dla pierwszego błędu w nieporządnym święceniu na urząd kapłanski takich, dla ktorych nieumiejętności narod Ruski nie tylko heresiami, ale y do atheizmu

przyszędł y w pogaństwo się obraca, przy samych tylko ceremoniach, których iednak nie rozumieją, zostaiąc. A co iest wiara Ruska, iako y ieden powiedzieć nie umie, tak y trzey na iedno się ne zgadzaią zawsze doznawamy: A isz..... y włosek z głowy nie spadł iakos y nie spadnie nikomu z W. Mosciow y owszem ani w oczy kto mowił przyzynie daią...isz według prawa Kościelnego, tak wielkie są te występki przed Bogiem, że ani Król ani Rzecz Pospolita nie wymysleła by takiego karania, ktoroby porownało takim winom, ale W. M. nasam sprawledliwy sąd Boży gdzie horrendum est incidere in manus Dei viventis, nie doczesnemi ale wiecznemi mękami płacić tak wiele dusz zgube, zostawili. A iudex ecce ianuam assistit skoro dusza z ciała. Tego wszystkiego nie może W. M. pozbyć tylko w samey iedności Kościoła S., ktoremu samemu dana moc y sto kroc większe grzechy niżli te, które głoszą y na W. M. dowodzą, odpuszczać pokutaiącym. Isz tedy na W. Mościow P. Bog łaskawym okiem wieyrzał y czas dał y drogę ukazuje przez ten Synod, trzeba abyście W. M. byli tego wdzięczni. Bo iusz więcey szerzyć temu zlemu nie dopuszczą, aby większymi plagami P. Bog królestwa, dopuszczaiącego takich obraz maiestatu swego, nie karał. aby więcey nie szkodzili prostym y niewinnym duszom. Zaskarżą y do Patriarchow uciekać iako indziej stało. Za unitami Pan Bog, kościół wszystek, począwszy od najwyższej głowy, królestwo wszystko duchownego y świeckiego stanu, krutko mowiąc wszystko niebo y ziemia. Sam Antichrist, do ktorego należą odszczepency, wywiera wszystką moc swoją z diabłem a przedsię unici nie desperuią, a ludzkiej pomocy nie dufaią, tylko samemu P. Bogu y prawdzie przy ktorej dobrzy ludzie stoią. O W. Mosciach zaś głośnie mowy, że się znowu chcecie wiązać z pozostałymi Haeretikami y... W. M. teraz iedził po Wołyniu,.... szukaiąc pomocy od ludzi zwłaszcza P. Kiiowskiego, który a ni nasz a ni wasz, a maledictus qui confidit in homine. Przed tym W. M. nie stuchali Krola Proroka mowiącego: Nie dufacie w xiążętach, w synach ludzkich, w których nie

masz zbawienia. Teraz gdy iusz y W. Mosciom pobrał P. Bog obronce schizmy, utaioney pod nabożeństwem zwierzchownym, z xiążąt y Senatorow, iekasz może być nadzieia w kozactwie, o którym wiele suspicią z iawnych dowodow, że to z ducha W. M. wyszło iako bywało przed tym, isz się tak wiela ich liczba zebrała y z pogany się pobiali, aby wrociwszy się mocney powstali przeciw uniey S., iakosz ich atheistowie iawnie tym grozili y groszą. Mowię to nie isz bym do konca wierzył, ale iako życzliwy przyjaciel na przestrożę W. M. to oznaymuję. Bo iacula praevisa minus feriunt, y co wie człowiek tego może usć. A choć bym tesz to ganił: *Meliora sunt vulnera deligentis..... Iustus ex fide vivit*, iakimi są unicy, którzy oczyścili s. wiareę starożytną od Heresy. A o tych kąkołach na goley W. Mosciow Cerkwie nie może nikt mowić: Ieslis W. M. nie dopuszczą wyplewiać tego złego: gorszemi W. M. będzicie dla uporu y nieczułości braterskiej, niżli Haeretycy, którzy z łaski Bożey w tym Państwie bez razlania krwi wygineli, tylko w kątach się laią. Nie będą nikogo przymuszać. *Qui sordet, sordescant adhuc*, ale aby *qui nocet noceat adhuc*, tego nie dopusci czuyność pasterzow dobrych, by tesz animam ponere pro ovibus errantibus et raptis. Przeto durum est contra stimulum calcetrare. Zwierzam się W. M-ci tajemnice zakonney iawniey w uczynku wszystkim, w ktorzey iako we zwierciadle obaczysz na co się W. Mosciom zanosi. Zostawi nam S. Franciszek to też prorocstwo, isz kościół Rzymiski, przy którym nas obwiązał stać, nie dopusci swey wolej synom beliała, ani upaść zakonowi naszemu choć się nieraz zachwiciał do konca swiata. Przycięwszy nam byli Włoszy doglądaiąc urządy. Smalowała nam wolności Polska nie tak iednak iako kozacka, iżesmy narodu swego starszego mieli. Ale gdy poczęła była nieco swawola nieukazanych gorę brać, wzbudził Pan Bog y posyłał cenzory z Rzymu, opierali się nasi przez 30 lat niemal. Ale skoro przystąpiła powaga samego Krola I. M-ci, teraz ieden comisarz eneralski włosz z mocą samego Generala y O. S. Papeża rządzi nami, a nam lepiej żeśmy się ukorzyli, choć niektorzy pomie-

wali. Na czworo rozdzielona Prowincja, ale nie zgasnie unia y miłość: nie nowa wiara wniesiona. Obyczaje niektóre nowe, ale doznawszy że lepsze stare do nich nas wracają. Dobrze by tak y Religiey Greckiey. Iaka swawola, błędy, nieposłuszeństwo y wgarda duchownych u W. Mościow, nasłuchamy się dosyć. Ukazać W. M. y naprawić pospolstwa ne mogą. Iak po pierwszym grzechu y ciała Du..... równymi episkopom. A s pospolstwa iako szłyszemy..... groża y W. M. odstąpić y władzykow,..... według ich będzie wole aby..... a ni radzić ku dobremu, tylko iako y co oni chcą. Z potężniejszą tedy mocą porządku od Boga trzeba W. Mościom ligę wziąć na ukarzenie takiey swewoli. Haeretycy nie chcą znać mocy y urzędu Christusowiego na ziemi, apellują do samego nieba y pomarłych Apostołów, ale ich odprawiają iako Abraham bohacza, że iest na zie(mie) Moyzesz y Prorocy, Christus y kapłani porządni. A odszczepieństwo odzywa się do Tureckiey niewoli Patriarchow, u których ne mógł się dopytać prawosławney wiary Ociec Smotrzycki, tylko tam błędy kalwinskie y luterskie znalazł, wszak nalepiey doma mieć Patriarchę, iako my mamy w Polsce Pastierza isz mu zlecona moc od Głowy. Toby wszystko sprawił przyszły Synod, gdyby to woley Bożey, którą W. Mosciom oznamuję przez wołą porządných przelożonych y Krula I. M., przystąpiło zezwolenie W. Mosciom, a przynamniey aby nie przeszkadzał upor ślepotliwy, y było wolno każdemu przystać do uniey, a na tych aby srogie karanie duchowne y swieckie aby uchwalono, którzyby jakim kolwiek sposobem bronili tego temu, iako y w naszym kościele na każdego, którzyby przeszkadzał wolnie przystępowi ad strientioem obsequentiam, a cosz schismaticum ad catholicismum. Bo wielu znamy z strony schizmatyków, którzy scisniem summieniem, z płaczem mówią, iszbysmy y zdrowie odważyli, nie dbając na Oyca Boreckiego y kozaki, gdyby nam nasi starszy oznaymili, iako y co wierzyć mamy y czego się trzymać. Ale każdy w swoich członkach..... nie dopuszcza: daleko więcęy gdy W. M. obyczaiem przypuszcicie ludzie swieckie do

Rady, samym duchownym osobom należący, do której z początku bywało y sami cesarzi nie smieli się wtrącać. Dosyć aby laik by był . . . słucał kapłana (bo teraz Pan y Pope z Cerkwi wyrzuca gdy mu się nie podoba), Pop zaś Episkopowi, Episkop Mitropolitowi, a ten nawyższej głowie podlegał. Iak W. M. sami y to przebrani duchowni mieli by radzić niewyniszczając zamysłów pobożnych nikomu, ani namow o dobre pospolitom Cerkwie S. pod kłatwą, iako się zachowuie w kościele Rzymskim; iednak przystoi W. Mosciom nasładować unitow którzy nie pokątnie nie czynią, a ni mówią, trzymając się oney Reguły: sic vivendum quasi omnes videant, sic loquendum tanquam omnes audient; a nasi przydaią słusnie: sic cogitandum quod veraciter oculis Dei omnia nuda et aperta sint. Comprehendit enim sapientes in sapientia eorum, y na cnote wyiawia się zamysły y sprawy ludziom. Byście W. M. y wszystkich Patriarchow zwiedli na swoy synod: Non est sapientia, non est prudentia), non est consilium contra Dominum. Papiesz w Polsceze nie (rzą)dzi sine voluntate Regis et concensu ordinum: a cożby mieli Patriarchowie Haeretycy rościagać Dominium..... (będąc) sami niewolnikami u Turka. A tesz to slepe głupstwo szczye się posłuszeństwem nie iedney, ale czterech głów roznych y od siebie odległych, ktorych nigdy nie widają, ani oni o Rus dbaia, a coszby ich mieli żałować. Więtsze to monstrum niżli Rys o siedmi głowach w objawieniu Iana S., a przedsię iey iako Bogu klaniaia: bo się iedney nawyższej Głowie kościoła, to jest Christusowi w Namiesniku swym pokłonić nie chcą. A isz tak z W. M. o tey sprawie iakoby mnie należytey y zleconey mówię: z tego samego może się W. M. domyslić, isz nas tu P. Bog w ten kray przez porządny urząd nie na próżnowanie, ale na robotę posyła duchowną w takim zawiedzeniu y kazdodziennym gonieniu dusz schizmą y heresiami uwikłanych. Tym zamykam pisanie moje. Życzę tego W. Mosciowi uprzeymie, aby się to stało na Synodzie W. Mosciam dla pogamowania głów niespokoynych, co się stało na onym głównym y ostatnim concilium żydowskiego Dnchowenstwa (Act. s.) Aby się między

W. Mościami znalazł iaki Gamaliel, legis doktor honorabilis universae plebi, iakim był y teraz iest życzliwym narodowi Ruskiemu, y życzliwym wiary S. Kościoła wschodnego O. Smotrzycki, któryby temi stowy uspokoił schizmatyki: Sinite illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, non poteritis dissolvere illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini. I acz wuporze y niewierności zostali żydowie nabożni starym zakonem broniąc się, tych ktorzych było unum cordium et una anima wszystkim świat napełnili..... lecz na co przyszli w krotkim czasie dotąd widzimy. Odszczepieństwo... to iest Cerkiew na gorzey koniec przydzie niżli Synagoga żydowska, y iusz przyszła, tylko isz nie wszyscy tego widzą, ale w krótcy by nagłupszy obaczyć może. A po smierci tym brzydszy im stan y potępienie cięższe, y więtszą im łaskę tego roku P. Bogu ofiaruje, wzywając ich na wieczerzą wielką. A oni gdy by mogli okrutniey by pozabiali unity, począwszy od O. Smotrickiego, niżli żydowie Proroki y Apostoły. Mniwam W. M. musicie pusić unitom tu w Kiiowie Cerkiew przednie, iako tym, ktorey mają pierwsze prawo y przywielecie od królów. Bo ieśli wszędzie wolno żydom, tatarom, haeretykom, schizmatykom: czemu w samym Kiiowie gardlem pachne wyznać się iawnie unitem. Ieśliby ktory chciał tu do uniey, a iakoby go nie miał Król I. M. bronić, mając na to mecz od Boga, a buntownikom gorzey by było niżli w Witebsku. Przydam y to, że przeszlego sta lat więtsza była mieszanina w kościele zachodnym, niżli teraz w wschodnym. Co wszystko uspokoiła święte consilium Tridentkie, ktorym teraz by naniepokoinieyszy głowy y natrudneysze sprawy każdy Biskup uskramia. I. W. Mosciow ten ieden Synod nie uspokoi zaraz. Ale gdybyście W. M. przyieli sobie rzeczy należące, na które się Oycowie z Ducha S. zgodzili y katechism według nauki doktorow greckich y łacinskih spisali, otrzymali byście porządony pokoy. Bo nie mówię z strony obyczaiow, rządu y ceremonii, bo y u nas nie wszystkie kraie wszystkiego przyimują; ale co do jedności starożytney wiary należy. Acz y

kwashy chleb y kalendarsz nie iest z wiary, ale proba y znak prawdziwego posluszeństwa y pókory. Zayrzec samego siebie iak Christus każe swego rozumu y smey woli, a sluchać mędrych glow. Więcey o tym W. M. odemnie nie us(łyszysz). Za tym za(lecam W. M.)

Dan.... w sobotę święteczną, z Kiiowa, An. 1629.

W Wiel. wszego życzliwy sługa duchowy y kapłan
Felician Korzeniowski zakonu Bernadzińskiego.

(Съ весьма ветхой копіи, хранящейся въ архивъ греко-уніатскихъ митрополитовъ при св. Синодѣ).

I.XVII.

Прозкъ условій къ соединенію православныхъ съ уніатами, составленный въ

1629 г.

1.) Żaden z Rusi nabożeństwa Greckiego nie ma mowić wyznania wiary z przydatkiem *y od Syna*. Żaden z Rusi nie ma ganić Łacinnikow przydatku *y od Syna*. Żaden z Greckiego nabożeństwa Rusin niema mowić iż Łacinnicy, wyznawaiąc *pochodzenie Ducha S.*, są heretikami. Żaden z Greckiego nabożeństwa niema nauczać przeciwne directe vel indirecte, albo iakim kolwek sposobem. Každy z Greckiego nabożeństwa z Rusi ma wierzyć, iż Dnch S. iest Duchem Synowskim y pochodzi y wynika od Oyca przez Syna. Żaden z Łacinnikow niema mowić że Rus. isz nie przydaie do wyznania wiary od Syna, isz wierzy przez Syna pochodzenie Ducha S., są hereticy.

2.) Wszyscy Greckiego nabożeństwa w Rusi wierzyć maią, isz iest trzecie meyscie, w ktorym dusze (vel solvendi, vel satisfaciendi) są zatrzymane, y w tym będąc mieyscu modlitw ludzy potrzebuia. Żaden nabożeństwa Greckiego w Rusi nie iest

obowiązany wierzyć w tym trzecim mieyscu iż przez ogień, ale wolno wyznawać przez ogień albo nie przez ogień.

3.) Wszystkie Rus nabożeństwa Greckiego mają wierzyć, iż dusze s.s. są teraz w niebie y tam Boga iasnie widzą y onych aby wierni wzywali potrzeba.

4.) Wszystkie Rus nabożeństwa Greckiego, w państwach I. K. M. będąca, ma podlegać samemu Patriarsze Konstantynopolickiemu pod takimi kondycjami: ieśli Patriarcha będzie wierzył, iako wyżej pisano, ieśli będzie wiernym chrescianinem, ieśli należnym sposobem będzie poświęcony, ieśli wyznanie wiary przy poświęceniu do K. I. M-ci Polskiego przysłał y objaśnił, że tak wierzy, iako wyżej napisano, ktorego wyznania gdy pismo będzie takie, powinni będą wszyscy ludzie nabożeństwa Greckiego w państwach K. I. M-ci samemu Patriarche podlegać.

5) Żaden z nabożeństwa Łacinskiego niema mówić, iż w Cerkwie Wschodney niemasz prawdziwey forwy sakramentów. Żaden niema ganić, iż w sobotę mięso iedzą i w kwasnym chlebie liturgię odprawuią. Żaden z Łacinnikow niema mówić, iż Pairiarchowie wschodni nie mają tey mocy, którą mieli antecessorowie ich należice poświęcony y według wiary katolickiey wierzący. Ieśli y terazneyszy słusznie obrani y wszystko według katolikow wyznawaią y gotowi są listy synodalny do pierwszej stolicy posłać.

6.) Wszystkie Rus będą wyznawać, iż Rzymska stolica iest pierwsza y Rzymski papież iest Pierwopreztołnik albo pierwszej stolice Episkop, iż nie tylko na synodzie piersze mieysce ma, ale iest nad wszystkimi starszy; sobor zwoływać, approbować, to iemu według prawa należy. On iest namiestnikiem Piotra. Do niego listy synodalne mają być przysłane...

(Съ копію, находящейся въ архивъ Львовскаго Ставропопичіальнаго Института).

Примѣчаніе: Въ Annales Ecclesiae Ruthenae, Narasiewiczza (Leopoli. 1862) помѣщенъ проэктъ соглашенія православныхъ съ униатами, редактиро-

ванный въ 1636 году, передъ созваніемъ предполагавшагося въ то время собора между православными и униатами (*Лит. Львов. Братств. подъ 1636 г. Supplem. od Hist. Russiae Monumenta. № LXXII*). Означенный проэктъ въ существенныхъ чертахъ сходенъ съ напечатаннымъ нами; но въ нѣкоторыхъ пунктахъ пользе нашего и притомъ снабженъ весьма интересными примѣчаніями. Въ видахъ сравненія обоихъ документовъ, приводимъ позднѣйшую редакцію проэкта въ полномъ видѣ.

Modus concordiae generaris a parte Disunitorum conceptus.

1.) Nemo ex Ruthenis Ritus Graeci recitabit Symbolum cum additione a *Filio*. Nemo ex Graeco Ritu Ruthenus dicat, quod Latini docentes Processionem Spiritus S. a *Filio*, sint Haeretici. Nemo ex Ritu Graeco in Russia contrarium doceat directe vel indirecte. Omnis ex Graeco Ritu in Russia dicet Spiritus sanctum esse Spiritum, ac emanare a Patre per Filium. Nemo latinorum dicet Ruthenos, eo quod non addant a *Filio* in Symbolo, vel quod doceant emanare Spiritum Sanctum a Patre per Filium, ideo esse Haereticos.

2.) Omnes Graeci Ritus in Russia credere, debent dari tertium locum, in quo animae vel solvendi, vel satisfaciendi causa detinentur, in eo loco orationibus fidelium egere. Nemo ex Graeco Ritu obligetur credere, in loco tertio esse ignem, sed liberum sit credere esse ignem, vel non ignem.

3.) Omnes Graeci Ritus in Russia debent credere animas Sanctorum esse in Coelo, ibique Deum clare nunc videre, illos a fidelibus invocandos esse.

4.) Omnes Graeci Ritus sub Dominio Sacrae Regiae M-ttis debeant immediate a Patriarcha Constantinopolitano his conditionibus, si Patriarcha credit juxta jam scripta, si fidelis seu Christianus, si conservatus, si unicus illius Ecclesiae fuerit Patriarcha, consecratus Professionem fidei post sui Consecrationem ad Serenissimum Regem, ad Metropolitanam et ad omnes Episcopos Russiae mittere, et declarare, se credere juxta jam scripta. Cujus Professionis Instrumentum ubi conforme Professioni Nostrae inventum, et pro conformi declaratum fuerit, tenebuntur omnes Ritus Graeci in Dominio Sae. Rae. M-ttis immediate a dicto Patriarcha dependere.

5.) Ritus et Ceremoniae Orientalis Ecclesiae in integro manutenebunt, non innovabunt, non subtrahent nec addent. Cognitio abusuum ad Synodum Generalem spectabit, cujus Decisioni concordari parebunt.

6.) Azyma Romanorum, Jejunium Sabbati, communionem sub una specie, Missas lectas non vituperabunt Rutheni, et e contra Romani non vituperabunt fermentatum Ruthenorum, eorum Carnium in Sabbato ac sub utraque specie. Quilibet ergo attendat suo Ritui, utrumque laudet, non imitetur. Nemo Romani Ritus dicit Patriarchas Orientales non habere eam Potestatem Inridictionis, quam habuerunt Praedecessores eorum legitime creati, ac Catholice credentes, si et praesentes sint legitime instituti, ea omnia Catholice credunt, suscipiuntque. Nemo ex Ruthenis tenebit aut leget libros tempore Discordiae contra Sedem Romanam de Romanis Pontificibus scriptos vel impressos. Omnes Rutheni Ritus Graeci dicent Romanam Sedem esse primam, Romanumque Pontificem esse Pervoprestolnyka, seu primae Sedis Episcopum, Ipsum non solum in Concilio habere primum locum, seu praesidere, Synodum vocare, approbare, id Illi soli ex Jure convenire, Illum esse Admonitorem in Ecclesia Christi, Ipsi injunctum confirmare Eratres, Ipsum esse Successorem Divi Petri, ad Illum Epistolas Synodicas a Fratibus esse mittendas, et e contra ad Illum in gravissimis recurrendum esse seu apellandum. Nemo Romani Ritus dicit in Ecclesia Orientali non esse veras formas Sacramentorum: nemo Romanorum Ritus vituperabit Jejunii Diei Mercurii, Sabbati esum, neque fermentatum.

Punctum 4 de immediata deponetia a Patriarcha Constantinopolitano eget declaratione: quare quaeritur I mo. In quo consistit immediata deponetia? Respondeo in eo, quod pro Patriarcha in Ecclesiis vel pro omnibus Collective fiet oratio a Metropolita. 2-do. Procurabit Russia, ut Paupriarcha post factam Concordiam dans prima vice Sacra Metropolitae liberet Ruthenorum Metropolitas a Recursu in similibus ad se, saltim ad illud tempus, quod Deus liberationi Orientis assignavit. 3-tio. Epistola dicta Synodica, seu Professio Fidei juxta jam Scripta a Metropolita ad Patriarcham, et e contra, curret. Nam juxta Gregorium Papam ad Ciriacum Constantinopolitanum. Nam aer vicis-

sim Vobis fidei Nostrae Confessionem transmisimus et charitatem Nostram erga vos ostendimus, quid aliud in Ecclesia Sancta agimus nisi arcam bitumine unimus, ne unda erroris inflat, et vel Spirituales quosque tanquam homines vel carnales tanquam animalia occidat. 4-to. Metropolita Russia expediet Privilegium pro Exarchatu perpetuo et sicut Legatus Natus, sic Exarcha Natus, ita ut omnes Causae terminentur intra Regnum: nam Recursus ad sedem Constantinopolitanam periculosus. - Quaeritur 2-do. In quo consistit dependentia mediata? Respondeo, in eo. Metropolita in quantum faciet commemorationem primo Pontificis postea Patriarchae, secundo post factam concordiam Metropolita Professionem suam mittet ad Romanum Pontificem, significando se sic credere, et quod eandem Professionem sit missurus ad Patriarcham Constantinopolitanum. Tertio post factam Concordiam supplicabit Metropolita ad Summum Pontificem pro Consensu tractandi cum Patriarcha super resignatione Recursus pro Sacra ob pericula. Quatro, procurabit Metropolita, ut Pontifex Patriarchae resignationem approbet saltem ad illud tempus, quod Deus praefixit libertati Orientis ibidem si quid ad complementum Potestatis Exarchatus Metropolitanæ deesset, supplicabit Pontifici, ut suppleat. Metropolita per Serenissimum Nominatus juxta antiquam consuetudinem non capiet Possessionem, nisi prius Confessionem Fidei fecerit, quam faciet coram Episcopis ex aliquot Archimandritis cum Assistentia Illimi Legati, vel ab eo ad id Delegati. Quinto, possessionem capiet post impletam professionem Actis ingrossatam per Protothronium. — Quare non potest esse Recursus ad Patriarcham Constantinopolitanum? 1-ma ratio, ob pericula: nam et missus, et Patriarcha in suspitione apud Turcam veniet in periculum vitae, gentes barbarae, infideles impossibilem Recursum faciunt. 2-da ratio, nulla utilitas, Decisio ibi non potest esse aequa, ubi libri, ubi doctrina, ubi Scholae desunt, quod sperandum. 3-tia ratio, damnosus nimis esset Recursus, essent extorsiones pecuniae sicut antea, vexationes impertinentes, Simoniaca cuncta. 4-ta, per hunc Recursum Ritus redderetur contemptibilis, videre vagabundos, Graecos regere, Russos dominari Nobilitati affectu non ratione regere, quod ex praeteritis Actionibus videre licet. Doctrina est nulla, auxilium nullum, vexatio frequens, pauper-

tas insatiabilis, accessus difficilis prohibent Recursum:
Parti tamen contrariae condescendendo aliqua concedere licet.

LXVIII.

Жалоба настоятеля виленскаго Свято-Духова монастыря на Мелетія Смотрицкаго за незаконное присвоеніе монастырскихъ драгоценностей и книгъ.

1629 г. авг. 9.

Выпись съ книгъ кргодскихъ замку Луцкою.

Лѣта Божого нароженя тысяча шесть сотъ двадцать девятого мѣсяца Августа девятаго дня.

На вряде кргодскомъ въ замку его королевской милости луцкомъ передо мною Княземъ Павломъ Друцкимъ Любецкимъ, подстаростимъ луцкимъ, становши обличне въ Богу велебный его милость отецъ Іозефъ Бобриковичъ, старшій ректоръ монастыря Виленскаго церкви зєслаши Святого Духа, именемъ своимъ и именемъ конвенту своего братій всихъ духовныхъ и свѣдкихъ до того брацтва упривилиованого належащихъ и описаныхъ соленитеръ протестуетсе противко превелебному отцови Мелентиушови Смотрицкому на тотъ часъ Архимандрите Дерманьскому о то, ижъ онъ часовъ розныхъ, а наибарзей едучи на погребъ до Борколабова зошлое еє милости кнегини Соломирцкое, а будучи есче на тотъ часъ з ними одного вызнаня и пулъмешканцемъ обезжительнымъ до того монастыря пострыжонымъ, не мало агъператовъ церковныхъ отъ злота, сребра, перель, дорогихъ камней на розныхъ материяхъ на охендозтво Архиерейское коштомъ великимъ презъ поменєное брацтво виленское до церкви своеє справленыхъ и книгъ не мало кгрєцкихъ и лацинскихъ теологицкихъ мѣтуо модо набравши и напожичавши и оными агъператами на розныхъ местцахъ офицїя духовные одправуючи такпе оныхъ книгъ заживаючи презъ часъ не

малый кгда часто а густо реквизитусь былъ одъ помененого брацтва виленскаго, абы зась на мейсце светое сколь ихъ позычилъ одослалъ, обетницами толко кормячи и дотоль ихъ при собе затрымалъ, а теперъ свежо кгда протестаньсь столь листъ написавши до него до Дерманя послалъ, просечи о верненье тыхъ речей, певенъ будучи ижъ ведугъ обетницъ частыхъ своихъ; одошло тутъ до Луцка, не тягнучи кошту болшого въ одсыланю ихъ до Вилня; теды помененый отецъ Смотрицкй, одменивши пропозитумъ первшее, презъ писанье свое любо признаваеть и самъ, же тые вся речи при собе маеть и не своими, але тогожь помененого монастыра братскаго быти твердить, вернуть ихъ однакъ беневоле нехотель, але на звлоку пусчаючи указуетъ имъ пана своего, и жебы тамъ о справедливость зъ него дорогу ведали одсылаетъ, о чомъ протестаньсь, бачачи быти великую кривду и шкоду монастыра своего въ неодданю тыхъ речей, которыхъ шацункъ переносить суму десети тысячей золотыхъ польскихъ, и не могучи водлугъ позиньности своей отъ помененого брацтва виленскаго въ одшуканю тыхъ речей на собе вложеной одступовати, абы шкоды такъ великое брацтво виленское церкви Святого Духа презъ него не относило, але у пана преложенного надъ дедицтвомъ архимандрицтва Дерманьскаго праве доходить, хотечи тую протестацию свою рационе невернення тыхъ речей презъ отца Мелентиуша Смотрицкаго и неслухне ихъ при немъ затрыманье, а за тымъ о шкоды, которые столь за дохоживаньемъ правнымъ урости могутъ, исованье се апаратовъ и книгъ за частымъ ихъ уживаньемъ итерумъ аткве итерумъ протестатуръ, которое жъ то оповеданье менованое особы за принятемъ моимъ урядовымъ до книгъ кгородскихъ луцкихъ есть вписано, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатю кгородскою луцкою року теперешнего тисеча шесть сотъ тридцать третего мѣсяца априля осмого дня есть выданъ. Писанъ въ Луцку.

*(Съ выписи, находящейся въ архивъ бывшихъ греко-уніат-
Матер. для истор. западно-русс. церк.*

скихъ митрополитовъ при св. Синодѣ, подѣ № 77; документъ этотъ напечатанъ въ *Вѣстникъ Зап. Рос.* за 186⁵ г., № 9, но не исправно.)

Примѣч. Виленское братство и въ послѣдующее время не переставало упрекать Мелетія Смотрицкаго за незаконное присвоеніе имъ братскихъ драгоценностей и книгъ. (см. *Synopsis*, изд. 1632 г. по случаю конвокаціоннаго сейма послѣ смерти Сигизмунда Ш.)

Въ 1875 г. я былъ въ Дерманскомъ монастырѣ, гдѣ послѣ перехода въ унию жилъ М. Смотрицкій. Въ библиотекѣ монастыря и въ настоящее время находится не мало книгъ богословскаго и церковно-историческаго содержанія съ явными признаками принадлежности ихъ Смотрицкому. Очень можетъ быть, что нѣкоторыя изъ нихъ принадлежали виленскому братству. Книги съ собственноручными замѣтками и подписью Смотрицкаго отмѣчены нами въ *Археологической замѣткѣ о памятникахъ старины, находящихся въ нѣкоторыхъ мѣст. волынской епархіи* (см. Труды К. Д. Ак. 1876 г. № 3, стр. 627 и слѣд.)!

ЛXIX.

Два документа, служащіе къ уясненію взаимныхъ отношеній между униатскимъ митрополитомъ Вел. Рутскимъ и кіево-печерскимъ архимандритомъ П. Могилою.

1829—1630 и.

1) *Выпись съ книгъ земскихъ воеводства Кіевскаго.*

Року Божого нароченія тысяча шесть сотъ двадцать девятого, мѣсяца іюня девятнадцатаго дня.

На рокахъ судовыхъ земскихъ Кіевскихъ, на завтрее по Святой Тройцы святе римскомъ въ року звышь написаномъ припалыхъ и судитисе зачатыхъ, передъ нами Стефаномъ Аксакомъ судею, а Петромъ Злотополюскимъ подсудкомъ, урядниками судовыми земскими Кіевскими, приточи-

ласе справа у реестру судового, за приволашемъ возного Яна Снетинского, межи велебнымъ въ Бозе его мил. отцомъ Петромъ Могилою, Архимандритомъ и всею братею чернцами капитулою монастыра печерского Киевского поводами, а велебнымъ въ Бозе его мил. отцомъ Иосифомъ Велиаминомъ Рудкимъ, Архиепископомъ Метрополитомъ Киевскимъ, Галицкимъ и всея Россіи и капитулою его милости позванными за позвоомъ земскимъ, одъ поводовъ позваныхъ на роки теперешние выданымъ, который за поднесенемъ умоцованого стороны поводовое у суду былъ читанъ и такъ се въ себе маеть: Жикмонъ третій, Божею милостию король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомонтскій, Мазовецкій, Ивфлянскій, Шведскій и Годскій, Вандалскій дедичный король. Велебному въ Бозе отцу Иосифу Велиамину Рудкому, Архиепископу Метрополитови Киевскому, Галицкому и всея Руси и капитуле велебности ваше Киевское, зо всехъ добръ велебности ваше лежачихъ и рухомыхъ приказуемъ, абьсь передъ судомъ нашимъ земскимъ Киевскимъ на рокахъ земскихъ Киевскихъ, которые въ року теперешнемъ тысяча шесть сотъ двадцать девятомъ о Святой Троицы римскомъ святе припадуть и на завтрее того свята на ратушу Киевскомъ судовне отправованы будутъ, самъ сталъ на жалобу и правное попиране велебного въ Бозе отца Петра Могилы; воеводича земель молдавскихъ, Архимандрита и всее братіи чернцовъ капитулы монастыра печерского Киевского, которые, доводячи справедливости подданымъ своимъ Пуховскимъ: Борису Пущенъку, Яску Дѣшквичу, Андрееви и Левкови Мясисченкомъ, велебность твою повторе по першомъ вданю позовають о то, ижъ велебность ваша, не поважаючи право посполитое и вины въ немъ описанные, мощно, кгвалтомъ, зъ оружемъ войне належачимъ, року прошлого тысяча шестьсотъ двадцать сегого, мѣсяца августа десятого дня, слугъ, бояръ, подданныхъ своихъ Засимовскихъ и зъ иншихъ сель до метрополии належачихъ, имены и назвиски велебности вашей добре ведомыхъ,

на власный кгрунтъ, церкви Божое монастыра печерского до села Пуховки слободы зъ вековъ належачій, въ спокойномъ держанью и уживаню ихъ будущій, на разные места и урочисча, то есть меновите на урочисче Душънино, Жерело кривое, Жерело у Перебоець наславши, тамъ же тые насланцы, выконываючи волю и росказаве велебности ваше, дня и року вышеменованого закоты, черезъ подданныхъ Пуховки слободы зъ немалымъ коштомъ позбодованые, меновите: Борису Пуховичу, Иваньку Пуховичу закоть три и дерева на килкэ котьцовъ наготованого, а Андрееви и Левкови Мясичевькомъ закоть две на устю у острове Колодны за рекою на верховины Колодны порубали и випвечь пооборочали, чимъ до шкодъ не малыхъ такъ въ порубаню закоть яко въ пустошеню и зловеню рыбъ тыхъ подданныхъ монастыра печерского приправили, которыхъ власности кгрунтовъ не рахуючи на пятьсотъ копь гроши литовскихъ менять быти поднятыхъ; абысь теды велебность ваша, на року вышъ менованомъ ставъши, первой вину першого нестаного судови и сторонѣ такъ тежъ шкоды и подданнымъ поводовымъ заплатилъ, вины правныя учинкови такому годные нагородилъ, и во вьсемъ ся поводови скутечне на жалобу ихъ усправедливилъ.—Писанъ у Кневе року тысяча шесть сотъ двадцать девятого мѣсяца априля, пятого дня. Федоръ Сусчанскій Проскура писарь.—По вычитаню того позву умоцованый стороны поводовое просилъ и домовлялсе, абы судъ позванымъ впродъ вину першого нестаного заплатити, а потомъ въ речи самой водлѣ позву справоватисе наказалъ; а умоцованый позваныхъ, показавши пленипотенцию достаточную себе одъ принципаловъ своихъ до тое справы и до иншихъ всихъ даую, а чинечи досыть праву посполитому, вину першого нестаного стороне и судови заплатилъ, просячи, абы принципалове его одъ тое вины были уволены, вцале обороны правныя до тое справы належачие себе заховавъши. Судъ нынешній земскій Киевскій, нжъ позваные заплатили вины

першого нестаного стороне и судови, теды ихъ судъ одъ
тыхъ винъ волными учинивши сторонамъ роспиратисе на-
казуеть. А въ роспираню умоцованыѣ позваныхъ яко и вы-
шей, вси дефенсие и бенефиция юрисъ (iuris) вцале прин-
ципаломъ своимъ заховавши, справы тое мниманое и са-
мыхъ акторовъ за слушныхъ и належныхъ не признаваючи,
поведилъ, ижъ позваные въ той справе на тотъ часъ справо-
ватисе не повинны, абовемъ поводе, тоежъ отецъ Архи-
мандрить и съ капитулою тую справу его милости отцу
Метрополитови и капитуле симуль еть семель (simul et se-
mel), якосе то зъ ихъ позву показуеть, инертують, а
допюро въ реестръ толко противко самому отцу Метропо-
литови вписалисе, а яко отецъ Метрополить безъ капитулы,
такъ капитула безъ притомности отца Метрополита, ничего
ани выгравати ани тратити не могутъ, за чимъ ижъ пово-
дове иначе позовъ свой диригують, а иначе се въ ре-
естръ вписали, теды просиль умоцованый позваныхъ, абы
принципалове его для непорядного вписаня въ реестръ
одъ термину теперешнего уволены были; а умоцованый
стороны поводовое на то поведилъ, ижъ тутъ мнѣ на тымъ
належитъ, же се въ реестръ противко капитуле не въписа-
но, абовемъ дана еть вина росказаня самому его милости
отцу Метрополиту, а не капитуле, лечъ же самъ росказо-
валь, за его росказанемъ тотъ учинокъ поцелненный, самъ
тежъ нехайсе справить, бо злая бы то секвеля была, жебы
за чужій грихъ хто невинный мелъ покутовати, а што
умоцованый задаеть, же поступокъ правный и с капитулою
зачатый есть, теды то стороне поводовой ничего шкодити
не можетъ, што назбыть тобы шкодило, коли бы чого не
доставало, а што болшая же капитулу яко невинне въ той
справе вложоную поводе доброволне вызволяютъ, што вы-
ведши и ясне показавши, просиль, абы позванымъ на по-
зовъ справовати наказано было, иншие обороны и добро-
действия правные вцале стороне своей заховаючи. Судъ ны-
нѣшній земскій Киевскій контроверси сторонъ обоихъ, по-

водовое презъ урожного пана Самуела Володкевича, а позъ-
ванное презъ зржогоного пана Ивана Стрылязского, умоцова-
ныхъ ихъ до суду нипешнего вношонныхъ, выслухавши, ижъ
поводове позывають такъ самого отца Метрополита яко и
капитулу, а не вписали се до реестру одно противъ само-
му отцу митрополитови, прото для непорядного вписаня
въ реестръ сторону позваную одъ теперешнего термину
волною чинить, одъ которого декрету умоцованый поводовъ
до суду головного трибуналу любелского апелевалъ, судъ,
ему тое апеляціи допустивши, рокъ за нею сторонамъ обомъ
у менованого суду трибунальского в Люблине въ тотъ часъ,
кгда sprawy власного воеводства Киевского порядкомъ
иныхъ воеводствъ коронныхъ первой припадуть и сужо-
ны будутъ, завитый кромъ вшеякого припозву стано-
витисе зложилъ и заховалъ и симъ декретомъ складаеть
и заховуетъ, што все для памяти до книгъ есть записано,
съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатми нашими есть вы-
данъ. Писанъ у Києве.

(Внизу выписи находится собственоручная подпись
земскаго писаря *Федора Суцанскаго Проскуры*. Выписъ хра-
нится въ архивъ греко-уніатскихъ митрополитовъ, подъ № 716.)

2) *Выписъ съ книгъ замку Житомерскою.*

На врадъ Е. К. М. замку житомерского передомъною
Яномъ Витинскимъ, подстаростимъ житомерскимъ, становши
очевисто шлехетный Вавринецъ Плишовскій, именемъ пре-
велебного въ пану Христусъ его м. отца Есипа Велиамина
Рущкого, Архиепископа Метрополита Киевского, Галицкого и
въсей Росіи и капитулы его м., соленитеръ сведъчилъ и про-
тестовалъсе противко велебному въ Бозъ его м. отцу Пе-
трови Могиле Архиманъдритови и въсей капитуле монасты-
ря Печерского, Киевского, о то, ижъ его м. Отець Архиманъ-
дрить и капитула его м., року теперешнего тысеча шесть
сотъ тридцатого, дня двѣнадцатого мѣсяца июля, зъ розныхъ

сель: Пуховыхъ, зъ Пуховой слободы, зъ Новоселокъ, зъ Броваровъ, зъ Дубеченекъ двоухъ, зъ Сбаромля, зъ Тарасовичъ, зъ Вишенекъ, Гнидина, Осокорковъ зъ Строчизны и ишихъ разныхъ сель подданныхъ и бояръ, которыхъ было подтисечу, збивши, а приводцами надъ ними челядь свое служачую и козаковъ запорозкихъ, которыхъ было до полтору соты, учинивши, на кгрунты зъ стародавньихъ часовъ до маетьности метрополитанской села Засимова, въ воеводствѣ тутешнемъ Киевскомъ за Днеспромъ лежачомъ, надлежащее, збожемъ рознымъ засеяное, ничега на право посполитое и вины въ нихъ описаные не оглядаючись и о вшемъ тымъ всимъ погордивъши,—моцно, квалтомъ, арматно наслали; которые насланъцы, выконываючи волю и росказане ихъ м., на кгрунты менованые Зазимовскіе, житомъ, пшеницею и ишимъ розныхъ збожемъ засеяные, року, мѣсяца и дня вышеченованыхъ великою потугою, зъ стрелбою и иньшимъ рознымъ оружемъ, до войны належачимъ,

... .. наехали, тамъ же окрыкъ и стреляне учинивши, вколо село Зазимовъ обступивши и сотъ килка на шибеницу приведши, на хлоповъ отповеди, прихваляючисе ихъ вешати, чинили и целый тыждець около села стояли, где жадною мерою зъ села выдты жаденъ хлопокъ не могъ, а они тымъ часомъ все збожемъ презъ подданныхъ тамошнихъ засеяное жито и пшевицу жали, а ярины, овсы, ячмени, гречки, проса и што колвекъ засеяно было выбивали и доптали, якожь жита самого полтрети тисечи копь, а пшевицы копь полтори тисечи пожавши до сель вышеченованыхъ позвозили. А ярины, яко же вышей меновало, всю. А которыхъ всихъ могло быти копь петъ тисечь, выбили и выдоптали и все згола зъ землею змешали; гусей хлопъскихъ въ томъ часе, кгда тамъ около села стояли, осмъдесятъ убили, дерева бортного зъ пчолами тридцать высекли, сетей рыбныхъ двое,—одну двойную, за которую злотыхъ двадцать было дано, другую засъ подданого тамошнего Макара Тышченъка, за которую дано злотыхъ петнадцать,

побрали, хуторы хлоповъ Зозимовскихъ попустошили и што колвекъ въ которомъ нашли побрали, на здраве подданныхъ тамошнихъ прехваляючисе, спаленемъ села грожечи, для которыхъ погрозокъ допюре мало што подданныхъ въ вышей меновеной маестности застаеть. А кгда есче тые насланцы около села стоечи, тые тамъ збожа жали и доптали, попъ Зозимовскій въ ноци потаенне вымкнувшись, до Киева рекою Днепромъ въ чолне спустившись, внебытности на тотъ часъ самого е. м. Яна Корсака, дозорца добръ метрополитанскихъ, самой ея м. пави Куряковой о томъ всемъ даль знати, которая за разомъ челядника своего зъ листомъ до е. м. отца Архимандрита пасылала, реквизиючи и просечи, абы е. м. отецъ Архимандритъ и капитула его мил. тые тымъ збожи на кгрунтахъ Зозимовскихъ власныхъ, презъ подданныхъ тамошнихъ засеяныхъ, жати и доптати и кривдъ дальшихъ подданнымъ чинити занехали. Теды е. м. отецъ Архимандритъ, не давши респоньсу иншрипто, повѣдалъ, ижъ тые збожи за розказанемъ моймъ тамъ тые насланцы жнуть и допчуть, нехже отецъ Метрополитъ зо мною правне чинитъ, если хочеть. О которыхъ наѣздахъ на кгрунты Зозимовские, о розогнанье подданныхъ, о пожате и побране такъ же и о подоптане збожа, о вырубене бортей, и повторе именовемъ его м. отца Метрополиты и капитулы осведчилъ се и оферовалъ..... и на тотъ часъ просилъ, абы тал протестація была до книгъ принята и записана, и што отрымазь.

(Изъ Житомир. градской записовой и поточной книги, хранящейся въ Кіев. Центральномъ архивѣ подъ № 488, стр. 630 и слѣд.)

Письмо к печерскаго архимандрита Петра Могилы къ перемышльскому братству съ увѣщаніемъ мужественно переносить гоненія отъ латиноуніатовъ и твердо держаться праотцевской вѣры, на что преподается имъ благословеніе отъ кіевской митрополіи.

1631 г. гев. 31.

Благороднымъ, благочестивымъ и христіюбивымъ братьямъ братства церковнаго Премыскаго, духовнымъ и свѣдкимъ, сыномъ церкви восточныя вѣрнѣйшимъ, ласки, покая и милости отъ Господа нашего Іисуса Христа отъ всего сердца желаю.

Слышачы отъ развѣхъ людей, а теперъ барзѣй вырзумѣвши зъ устной повѣсти отца Онисима священника вашего о великомъ преслѣдованю, которое не только отъ противниковъ церкви Христовы, лечь и отъ своихъ, а тымъ барзѣй свѣдкихъ вырождкѣхъ, тыхъ мовлю, которые ящерчимъ способомъ зъ внутрности матки своей выгризшиися той и напономъ шкодять, терпите; такъ зъ повинности моея, которому его милость отецъ митрополить нашъ православный далъ въ той епископіи надъ вами православными власть, вгды бы ми ся трафило быти въ ней, зуполную, — впродъ утѣшивши милостей вашихъ въ той озлобленія горести, напоминаю, жебысте, не даючы мѣся діаволу, въ терпѣніи до конца душа ваша стяжавали; а притомъ Господа Бога моего молю, жебы васъ отъ всѣхъ тыхъ скорбей и напастей свободиль, албо если его есть на томъ воля мѣти васъ въ тыхъ нап(астехъ) для досвѣдченя статечности вѣры вашей, теда жебы васъ укрѣпиль на тотъ подвигъ и дароваль сонаведеніемъ яко чадолюбивый отецъ и избытіе: вѣдати бо вамъ потреба, же якъ скалы мощной жадныя вѣтры и бурливости двигнути не могутъ, такъ статечного въ вирѣ жадныя и найсрѣжыя преслѣдованя навалности, отъ предсвзятя его побожного вывалити лечь ани рушити мочы не бу-

туть, толко на хоти и моцномъ произволеніи челоувѣчомъ нехай избываетъ: а Богъ завше съпособствовати и содѣйствовати вѣрнымъ своимъ есть наготовеный, котораго ласка якъ завше, якъ и на тотъ часъ, также благословеніе святѣйшей столицы митрополитанской благочестивой кievской и молитва нашего смиренія нехай будетъ со вѣми вами. Зе Льова, 21 Іануарія 1631 року.

Братомлюбія вашего всѣхъ душеспасительныхъ блазъ рачительный братъ и присный молитвенникъ

Петръ Могила, Архимандритъ святыя великія чудотворныя Лавры Печерс. Кіевскія, рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ архивъ уніатскаго Перемильскаго собора.)

Примѣч. Львовское братство предположило освятить свою ставропигіальную церковь, строившуюся въ продолженіи многихъ лѣтъ преимущественно на пожертвованія фамиліи Могила, 16 генваря 1631 года. Къ торжеству освященія храма прибылъ во Львовъ и Петръ Могила. Получивши большія полномочія отъ своего друга кievскаго митрополита Юва Борецкаго, онъ пробылъ въ галицкой области нѣсколько мѣсяцевъ. Въ приходо-расходныхъ книгахъ львовскаго братства (*хран. въ архивъ Ставр. Института*) есть нѣсколько хозяйственныхъ замѣтокъ, стоящихъ въ связи съ пребываніемъ Могила у братчиковъ. Вотъ эти замѣтки:

„1631 року генваря 15. Въ субботу предъ посвященіемъ церкви владыцъ учта рыбъ и хлѣба коштуеть — — — — 2 зл. 6 гр.

Отцу архимандриту печерскому Петру Могила — — — — 2 зл. 24 гр.

Генв. 16. Коштуеть бытность владычая презъ колко дней такъ, цо отецъ Василей выдалъ подчтукочи владыку, такъ тежъ іереевъ, кушнѣ, кухаркамъ и спѣвакамъ владычимъ и о. архимандритовымъ всего на все — — 75 зл. 22 гр.

Въ субботу великую (27 мар. 1631 г.) учта его милости отцу архимандриту печерскому Петру Могила коштуеть — — — — 4 зл. 27 гр.“

Духовное завѣщаніе кievскаго митрополита Іова Борецкаго.

1631 г. марта 1.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа, Святыя Животворящия Троицы, единого истинного Бога нашего. Аминь.

Безначальный Единосущный Сынъ Слово Божие, Богъ и Отецъ Господа нашего Іисуса Христа, жродло премудрости и всея вселенныя, всехъ видимыхъ и не видимыхъ речей Творецъ, яко самъ рачилъ такъ то все предвидящимъ окомъ и найвышшею премудростию своею справилъ, же сотворивши человѣка на хвалу свою, конецъ живота ему смертию умерети ознаимилъ. Еднакъ же, яко Онъ самъ все вѣдаетъ, для чого часъ албо годину тое смерти толко въ своей вѣдомости заховатъ, а предъ человѣкомъ утаилъ; которого то часу албо годинны смерти наше поневажъ невѣдаемо, претожъ Спаситель нашъ Господь Іисусъ Христось, правдивый Сынъ Божій, рачилъ насъ упомнати, абысмо завше на каждый часъ молячись Богу, чуйными и на тую то смерть готовыми были, яко бысмы съ добрымъ сумненемъ предъ судомъ Божиимъ стати могли. За которымъ то таковымъ Сына Божня напомниманемъ, и я рабъ Божій, Іовъ Борецкій, Митрополитъ Киевскій Галицкій и всея Россіи, и игумень монастыра Михайловскаго церкви золотокое надъ Киевомъ, ачъ колвекъ на сесь часъ хорій, але пятма смыслами телесными т.е. видениемъ, слышаніемъ, смакованемъ, повонянемъ и дотыканемъ, и трети силами души моее (то есть: разумомъ, памятю и волею) добре здоровый, въ которой то хоробе моеи телесной, еднакъ яко певное речи сподѣваючись быти ближшимъ къ смерти, а нежели ку животу, прето еще за доброе памяти, цалого и зуполного разуму и досконалое вымовы, первой о души, а потомъ о маетностцы убогой, которую ми Господь Богъ за старанемъ моимъ далъ былъ, хотячи певное и неотмѣнное постановене учинити, тотъ ны-

нѣшній тестаментъ мой, порядкомъ ниже и идучимъ, таковымъ способомъ споражаю. А напродь визнаваю и презъ той нынѣшній тестаментъ Богу сотворителю моему и всѣмъ небеснымъ силамъ и каждому христіанскому человѣкови тутъ теперь и на суде Божомъ осведчаю, ижъ въ правдивой восточного послушенства вѣре, которую Спаситель нашъ Христосъ Господь поставовити рачиль, зъ добрымъ сумненемъ умерети и предъ судомъ Божиимъ стати хочу, единачну душу мою убогую въ руки милосердія Божого отдаю, маючи за полную а не омыльную вѣру въ Его Божскомъ милосердію и въ заслуге за насъ мукою Сына Его, ижъ Онъ не будетъ въ судъ зо мною входить, але мя зъ ласки своее до вѣчное хвалы рачить привяти: а тѣло мое грѣшное належащимъ христіанскимъ проводомъ (якъ Господь Богъ здарить) при церкви святаго Архистратига Михаила надъ Києвомъ, абы до того часу въ земли отпочивало, ажъ Господь Богъ съ ангелеми своими въ маестате и вшехмоцности своей на евералный судъ придетъ, Превелебнѣйшому въ Бозе Его милости господину отцу Петру Могиле, Воеводичу земль Молдавскихъ, милостию Божию великому Архимандриту святае Великое и Чудотворное Лаври Печерскія Киевскія, и велебному въ Бозе Его милости господину отцу Исаакию Борисковичу Епископу Луцкому и Острозскому, яко на тотъ часъ притомному, и всѣмъ о Христвѣ братіямъ капитуле монастыря Михайловского золотoverхое церкви ку погребению полежаю. И его милость господина отца Петра Могилу Архимандрита печарского, и его милость отца Исаакия епископа вышпомененого по Бозе першими опекунами такъ того святаго Монастыря Михайловского, яко и всѣхъ речей моихъ рухомахъ учинивши, за наперший и церкви Божой и всему православному народови росіійскому потребнѣйший пунктъ въ томъ тестаменте остатное воли моее кладу, абы школы въ братстве киевскомъ для цвиченя дѣтокъ христіанскихъ, а не гдѣ индеѣ фундованы были подъ неблагословеніемъ приказую. Штосе зась дотыче маестности

худобки зобрания моего, тую таковымъ способомъ споражаю и конечно мѣти такъ хочу. Книги крещкіе и латинскіе власныя мои, а не монастырскіе, розныхъ авторовъ превелебнѣйшому его милости господину отцу Архимандриту печарскому оферую и тымъ тестаментомъ, остатнею волею моею, въ мощь и завѣдоване полецаю. Книги зась словенскіе и полскіе при церкви святого Архистратига Михаила, где тѣло мое погребено будетъ, такъ же и всѣ отъ мала и до велика аппараты святителскіе быти и зоставати мають. Звонницу, которую мыслилемъ въ монастыри святого Архистратига Михаила муровати, если бы ми живота Господь продолжити рачиль, и южь и муляру Петру Нѣмцу, обывателю киевскому, на тую работу золотыхъ сто, маючи зъ милостыни, задалемъ былъ, которое и теперь при немъ зостаеть, другое и въ шкатуле моей могло бысь найти, а до того и на двоухъ мемравехъ, то есть на пану Тимоѣею Александровичу Вербицкому типографу киевскомъ на мемране золотыхъ чотыреста, и на пану Іоанну Плетенецкому на мемране золотыхъ пятьдесятъ, и отъ християнъ обѣтницу мѣлемъ на вспомагане тоежь звонницы,—все то ижь смерть закročити ми хочеть, то на висоце уважный розсудокъ его милости господина отца Архимандрита (если можна тому дѣло досыть учинити) пуцаю. Роботу, которую килка лѣтъ скончати старалемсе, и не безъ кошту и накладу тое все робило и не докончило. ахимицкую, ижь многось на нее у брата пана Андрея Борецкаго забрано, оному ее пуцаю. Стороны сироты дочки моя Евпраксія и сестреницы Минодоры тыхъ въ опеку его милости отцу Архимандриту печарскому, яко великому добродѣви моему, полецаю,—которымъ келию мою новую въ монастыри женскомъ Михайловскомъ для богомыслности и уединеня зо всѣмъ на все даю и отказую. До того дворъ мой въ Києве мѣсте противъ пана Романа Чудновца, прозываемый Черкасчинский, который въ опецы и завѣдованю общежителного святого монастыра Межигорского (бо сума ихъ на немъ есть) быти маеть, до живота ихъ

то есть Евпраксії и Минодоры, если неотмѣненныя инокинями будутъ, на выхование даю; а по животъ ихъ тотъ домъ на монастырь Межигорскій отказую и отписую, и тымъ тестаментомъ остатнею волею моею легкую. Работу, которую змовилъ и постановилъ зъ Романомъ столяромъ, обывателемъ киевскимъ, столярскую до двухъ предѣловъ великое церкви святого Михаила, то есть до предѣла одного введения въ церковь пречистое Богородицы, а до другого предѣла святое великомученицы Варвары, имѣлемъ, ведлугъ постановеня и пнтерцызін нашее, грошей готовыхъ золотыхъ сто и десять дати, яко жъ отдадемъ ему грошій копъ тридцать пять, а девять копъ литовскихъ на тую работу zostalemъ ему виненъ, которые копъ девять, при отбиранию тое всее работы до помененыхъ предѣловъ, мають и повинни будутъ братія капитула монастыра Михайловского золототерхое церкви Роману столяру заплатити, а работу до рукъ своихъ отобрати, и пилное старане около нее приложити, яко бы совершенное уробленая и помалованая въ помененыхъ олтаряхъ zostавала, конечно приказую.— Притомъ тежъ штоколовекъ слугамъ моимъ, за вѣрную послугу ихъ такъ здоровому, яко набарзей въ той тяжкой хоробе моей будучему, zostalemъ виненъ, ихъ милости господинъ отецъ Архимандритъ печарскій и господинъ отецъ Исаакій боголюбезвѣйшій епископъ Луцкій зъ тое жъ убогое маестности моее, абы на душу мою не плакали, заплатити мають, о што и прошу. А ижъ жадное большее маестности своее и ничие иншое у себѣ не маю, теда тымъ тотъ testamentъ и остатнюю волю мою кончу и замыкаю, варуючи еднакъ, абы его никто ни въ чомъ не нарушалъ. а то подъ клятвою святыхъ отецъ триста и осмнадцати, иже въ Никей, и подъ помстою Бога всемогущого, который въ день судный воздасть каждому по дѣломъ его. До котораго testamentу и остатнее воли моее просилемъ о подписе рукъ и притиснене печатий въ Бозе превелебного его милость господина отца Исаакія Борисковича, епископа Лу-

цкаго и Острозского православного, и ихъ милостей господиновъ отцовъ и братий капитулы монастыря печарского киевского нижей менованныхъ, што ихъ милость на прозбу мою учинити руки свои подписати и печати приложить рачили. Писанъ въ монастыри Михайловскомъ дерквы золотоверхое, въ Києве мѣсяца марта 1-го дня 1631, року.

Внизу тестамента находится печать митрополичья (съ изображеніемъ Архистратига Михаила) и собственноручная подпись И. Борисковича: *Исаакій Борисковичъ, смиренный Епископъ православный, Блжститель митрополіи Киевской рукою власною.*—Помѣщенный документъ впервые напечатанъ былъ въ 21 № *Кіев. Епарх. Вѣд.* за 1863 г., но не вполне исправно. Подлинникъ, съ котораго мы печатали тестаментъ, хранится въ церковно-арх. музеѣ при Кіев. дух. Академіи.

LXXII.

Письмо польскаго короля Сигизмунда III, въ которомъ онъ приказываетъ кіевскому воеводѣ Тышкевичу пропятствовать избранію на кіевскую митрополію случнаго протопopa А. Мужиловскаго и отобрать отъ православныхъ Кіево-Михайловскій златоверхій монастырь.

1631 г. іюня 23.

Wielmożny uprzeimy nam miły. Mamy tę wiadomość, iż Borecki pseudomitropolit Kijowski w tych dniach umarł, po którym niejaki Mużyłowski protopopa Słucki, żonę porzuciwszy, usiłuje być Metropolitą. A iż nam y Rzeczy Pospolitey wiele na tym należy, żeby człowiek iaki niesforny y buntownik na to miejsce przez kozaki wszadzony nie był, któryby ich potym buntował y przeciwko katolikom y unitom poduszczal, tedy zdało się nam o tym znieść z Uprz. Wasz. iako tam tego miejsca wojewodą, y który powagą, dzielnością y potęgą swoją wiele w tey mierze dobrego sprawić mozesz. Naprod tedy pilnie Uprz. Wasz. żadamy kozakow napominać,

aby mimo wolą i podanie nasze Metropolity sobie nie kreowali, gdysz nam podawanie iego należy według prawa naszego krolewskiego y ustaw koronnych, y będziesz w to Uprz. W. powagą y rostopnością swoją tak potrafić, aby pomieniony Mużyłowski iako się znać na to napiął Mitropolitą nie został, a ni inny, któryby mog tam mieszać y turbować. Po tym także żadamy, żebyś Uprz. W. monaster Świętego Michała Złotowerecki nazwany, w którym zmarły Borecki rezidencją swoją miał, w possessią swoją wziął y trzymał dotąd poki Ihumena podamy, iakosz podać umyśliliśmy wielebneho Hermana Tyszkewicza, zakonnika S. Bazylego, pokrewnego Uprsz. waszey, na ktorego iusz ten klasztor Uprz. W. odbierz y trzymaj aż go sam za przywileiem naszym obeymie. Masz tego iednak Uprz. W. przestrzegać, żeby się tym postępkim przyczyna nie dała do rozruchu iakiego między kozakami. Co dzielności y rostopności Uprz. W. poruczamy. Ktoremu zatym życzymy dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie d. 23 czerwca. Roku 1631.

Cedula o tymże.

Ieśliby kozacy Monaster ten w possessią swoją wzięli y gromadą iaką tam mieszkali, tedy Uprz. W. przestrzegay tego, aby w odbieraniu nie przychodziło do iakiego krwie rozlania, a za tym y do porzuszenia kozaków y wszystkiey ukrayny; w uwaszeniu Uprz. W. pilnie poruczamy, abyś to z iaką naiwiększą ostrożnością odprawował, nie przywodząc rzeczy do iakiego zamieszania.

Из рукописи, находящейся съ Императ. Публ. Библиотеки, подъ заглавіемъ: Acta cancellariatus Regni Polon. (Разн. IV. № 104. in fol., лис. 341).

Примѣчаніе. Въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ при св. Синодѣ находится (подъ № 79) письмо (отъ 7 іюля 1631 г.) подканцлера литовскаго Карла Сапѣги къ уніатскому митрополиту Рутскому, гдѣ, между прочимъ, тоже упоминаетъ

ся о стараніи латино-униатской партіи возвести на праздную, по смерти Борецкаго, Кіевскую митрополию и Кіево-Михайловское игуменство лицъ, расположенныхъ къ униі. „Z strony (читаемъ здѣсь) postanowienia nowego Metropolity schismatycznego w Kiiowie, wyszły już ode dwóch niedziel listy od krola jego M-ci do Iego M-ci pana Woiewody Kiiowskiego, aby temu zabiegał. Archimandrictwo też Iego K. M. temu oycu Tyskiewiczowi, za którym W. M., moy miłościwy Pan, pisać raczysz, conferował. Day Boże, aby to do effectu przyszło. Rozumiem, że te listy prosto do Kiiowa poniesiono“. Въ концѣ письма находится по означенному дѣлу еще слѣдующая приписка: „Pominales mię W. M., moy mił. Pan, pierwey pisanem swoym z strony tego archymandrictwa y Mitropoliey; a ja bym był przedziey prosto te listy do W. M., mego mił. p., derogował“.

LXXIII.

Письмо запорожскихъ козаковъ къ Гнѣзненскому архіепископу съ просьбою объ избраніи на польскій престолъ королевича Владислава и о возстановленіи нарушенныхъ правъ православной церкви.

1632 г. іюня 3.

Przeoświecony Miłościwy Oycze, Panie y Patronie nasz miłościwy.

Naniszę posługi swe Rycerskie w miłościwą łaskę Swiatłowości naszego miłościwego Pana i Patrona pilne zalecamy.

Wziawszy wiadomość z uniwersału Swiatłowości W. M., naszego miłościwego pana, o smierci krola iego mości, pana nam peknie wiele panującego, który nie tylko nas iako własnie swoje woysko Zaporowskie, ale Państwa dosyć wszerokości hojnie wiernych poddanych w sierotstwie zostawiwszy ciężko żałosnych. Bowiem ieżeli członek ieden boleie, drudzy też z nim boleść cierpią, a což więcey gdy głowy wszystkim członkom niestanie y insze przy ney zwlec muszą. Nam że głowa generalna świę-

tobliwey pamięcy K. I. M. Pan nasz ustąpił. Oplakawszy serdecznemi łzami śmierć I. K. M., nasze terazniejsze osieroczenie, nieczym inszym wotować nie możemy, iedno na ten przeswiętny maiestat z taką pobożnością y równemi krolewskimi powagami z przeswiętnego potomstwa I. K. Mości wszyscy spolnie y iednostaynie obrać y posadzić wolnem obranem powinnismy, a właszcza niaisniejszego Władysława Żymunta I. K. M., który wielkie swoje zasługi w tym zacnym państwie z wielką odwagą zdrowia swego y dostoięństwa krolewskiego pokazawał, pod ktorego szczęśliwego I. K. M. panowania czasem spodziewamy się tak przymnoszenia praw, swobod y wolności, iako też y naruszonym poprawienia y rozszerzenia. O co uniżenie swiatobliwości W. M., naszego miłościwego Pana, tey zacney Korony Patrona y pierwszego xiążat xiążecia prosimy, aby swiatobliwości W. M., naszego miłościwego pana, y inszych zdanie poprzedszło, iakoby niaisniejszy Władysław krolewicz I. M. Korony Polskiej y W. X. Litewskiego panem stać raczył. Nie tajno iest Swiatobliwości W. M., naszego miłościwego pana, co nie tylko tosz tu w tym państwie każdemu, ale nie mał po wszystkich narodach wiadomość rozlecała się, żeśmy za smiętobliwego żywota I. K. M. wielkie bezprawia, niesłychanie utrapienie w boleści cerca naszego znosili y teraz znosiwy. A to wtręceniem się w nasze wolności, swiebody y prawa nowowznikłych P. P. unitow, ktorze to unitowe za faworem iakim się wiele nam y wszystkiemu narodowi naszemu roznych wąskow nanosili, monastery z nadaniami poodeimowali, Cerkwie S. wniwecz poobracali, ludzi cnotliwy konditiej mieyskiej z łanic powyrugowali, lud pospolity poturbowali, że iedni bez słubow wiele ziąją, dziatki bez chrztu umierają, a bez sacramenta z tego swiata zchodzą. Niewspominamy innych turbatiej y niesnosek y roznych kłopot, iako wiele za nastaniem wymyslney uniey w tym państwie dzieie się. Przetoż uniszenie y pokornie, Przewelebny w Christusie Oycze y panie nasz miłościwy, żadamy Swiatobliwości W. M., naszego miłościwego Pana, aby ta nowowynikła unia w czas przed koronacją da Bog przyszłego Pana znie-

siona beła, a my y narod nasz wiernie życzliwy temu oczystemu państwu uspokoieni beli; żeby ci wielebni unitowie cudze dobra, na ktorych czas nie mały przeżeli, temu komu własnie naależy, to iest duchowieństwu naszemu starożytney religiey Graeckiey Posłuszeństwa Patriarchy Konstantinopolitanskiego ex nunc puscieli. Zaczym my y wszystkie narod nasz uspokoieni zostawszy, za całość miley oyczyzny gardła nasze kłaść, oras wszyscy obiecuiemy. A gdzieby, uchoway Boże, inaczey byđ miało, acz się tego nie spodziewamy, z inszey miary uspokoienia sumnienia naszego drogę przyszłoby szukać, czego iednak sobie nie życzymy, pewni będąc po swiatobliwości W. M., naszego miłościwego Pana, Przeoświecony oycze y panie nasz, że się w to miłościwe włożyć raczysz. W inszych woysku należących sprawach y potrzebach swych, zlecilismy panom posłom naszym Swiatobliwości W. M., naszemu miłościwemu Panu, przełożyć, ktorym racz miłościwy Pan y Patron miłościwie się stawić, wiary dać... Przetozesmy się w tym z powolnymi y uniszonymi służbami swemi rycerskimi miłościwey łasce swiatobliwości naszego miłościwego pana y Patrona. Z Przyłuk. die 3 Iunii, 1632 r.

Swiatobliwości W. Mości, naszego miłościwego pana, uniożni sludzi

Iwan Petrzycki starszy z woyskiem Zaporowskiem.

Из рукописнаго сборника, подъ заглавіемъ: „Miscelanea Historiko-politika 1632—1637 гн.“, хранящаюся въ библиотекѣ Императорскаго Варшавскаго Университета (№ 931, in fol.—памятникъ нѣтъ.)

LXXIV.

Письмо запорожскихъ козаковъ, посланное на конвакаціонный сеймъ послѣ смерти Сигизмунда III, и ихъ инструкція депутатамъ, отправленнымъ на означенный сеймъ.

1632 г. іюня 9.

Oświeconi iasnie wielmożni, a nam wielie miłościwi Panowie. Uniszone służby swe rycerskie łaskom W. M. swych wielie miłościwych Panow iako naupilney zalecamy.

Zostawszy wielce żałosnymi a prawie osierociąłymi po zeysciu z tego swiata świętobliwey pamięci Krola I. M-ci nam szczęśliwe panującego, za którego panowania po wszystkie lata miłościwą a prawie oycowską łaskię hojnie uznawalismy, ktorego smierci odżalować trudno, lecz skrytey radzie wszechmagącego Boga żaden taki nie iest, aby się sprzeciwić mógł, nie trzeba inaczey iedno pokornie... prawie płaczememi prozbami naszemi jego święty maiestat błagać, aby na mieyscie tego świętobliwego Pana naszego zesłego y na przeswiętny tron przezacney korony polskiej y W. X. Litewskiego rownego y we wszem podobnego przyszłego do Pan Krola dać y posadzić raczył. A iż czule obmyslowane waszych M-ciuw, naszych miłościwych Panow y Patronow, iest, aby te nasze cne państwa długo sierotstwa nie cierpiały y owiec bez pasterza nie zostawały; rozumiemy, że wielmożność wasza za złożeniem terazneyzey tey konwokacyi Warszawskiej zechcete narody ucieszyć, na ten przewysoki maiestat tey chwalebney Rzeczy Pospolitey dobrze zasłużonego y ludziom porządonego Nayiasniejszego Władysława Żygmunda, Krola I. M. Szwedskiego obrać y posadzić, iakosmy od W. Wielmożnosi za czlonki uznane przyczyniamy się y uniżenie a pokornie o to prosimy; ktory to Pan rozumiemy, że w niwczym nayiasniejszym prodkom swoim w rządzie tego państwa przewyszyć się nie da y owszem za pomocą Rożą przewyszy y napelni. Przytym też y to wnosiem, co iest dobrze każdemu wiadomo, W. M-ciom, naszym miłościwym panom, iako wiele bied, kłopot y trudności narod nasz Ruski w Religiey swoiey starożytney Greckiey, przez naitiasniejszych krolow ich M-ciuw uprzywileiowaney y poprzysiężoney, od nowo nastąłych panow unitow ucierpiał: o co wszystko ustawiczne po wszystkie te lata tak na seymikach iako y na seymach y gdzie iedno okazia podowała się z płaczem o uspokojenie iey zebrali, prosili, czegosmy iednak doprosic się nie mogli. A że teraz krol I. M., Pan nasz miłościwy, za którego panowaniem tę biedę y bezprawie narod nasz Ruski ponosił, ustąpił, przy obieraniu Pana nowego uniżenie pokornie prosie-

my, aby wielmożność wasza, nasi miłościwi P.P., tego postrzeć y to potrafić raczyli, iakoby narod nasz Ruski tey opresyi w starożytney religii swey ni od kogo więcey nie cierpiał, y my przy swiebodach y wolnosciach, krwawie zegardłowanych, w pokoju zostali. A ci ktorzy między narodem Ruskim y Polskim rozne niezgody y mieszaniny robią, nowonastale unity, wykorzenieni byli, a starożytnego nabożeństwa pod posłuszeństwem Patryarchy Konstantinopolskiego Duchowni nasi przy... dyeceziach swych y fundacyach w wolnym używaniu nabożeństwa y odprawowania chwały Bożey, iako ci, ktorym z wieku Rzecz Pospolita, Korona Polska y W. X. L., nie uimowała zostawali, y wszystek lud pospolity narodu naszego Ruskiego swiebod zwykłych od dawnych czasow zażywał, w czym wszystkim zgadzaiąc się do instrukcyi pierwszego punktu o Religii I. M-ciow P.P. posłom powiatu Kiiowskiego danego od I. M-ciow P.P. obywatelow. Iakoż gdzieby prawa y swiebody nasze zwykle pomykać y uspokojenie Religiey naszej odkładać miano, y ten terazniejszy czas uchylić próżnoby się czego iuż dobrego spodziewać mieli, ale z inszey miary tego uspokojenia w sumnieniu szukali. Nie tedy nie wątpiemy o miłościwey lasce W. M-ciow, naszych wielmożnych y miłościwych panow, że tę prozbę naszą przyiawszy, miłościwym rozsądkiem swym w to potrafić raczycie abysmy w tym żądaniu naszym uspokojeni byli. Za tym oddawszy się z naynizszemi Rycerskimi posługami naszemi do miłościwey łaski W. M. naszych wielmożnych y miłościwych panow. Datt w Przyłukach, die 9 iunii, anno 1632.

Instrukcyja Panom Posłom naszym: Panu Lawrentemu Paszkowskiemu, Harasimowi Kopce, Doroszowi Kuczkowiczowi y Tedorowi Pychowi, na konwocacyę Warszawską dana 9 iunii, 1632 anno.

Naprzod.

Po zaleceniu służb y ofiarowania wierneho poddaństwa Rzeczy Pospolitey Korony Polskiej przełożyc to będą powinni

tak przed przeswiętym senatem iako y w kole Rycerskim Poselskim, iż zescie z tego swiata świętey pamięci krola Iego M-ci Żygmonta III Polskiego z niemalem żalem nam wszystkim iest, lecz woli Bożey sprzeciwić się trudno, wiedząc że smierc nie nowina ani trafunek, kto się na swiat rodzi umrzeć powinien. Także dotknenienie Ręki Bożey wszyscey..... skromnie przyimować y znosić.

A iż rozumiemy że Rzecz Pospolita tey cney Korony Polskiej, w sieroctwie zostaiąc, Pana na mieysce zmarłego na terazneyszey konwocacyi oberać zechce, gdzie nie tuszem aby y nas za czlonkow w niey maiąc po wielkiey części ciężarow Rzeczy Pospolitey na sobie dzwigaiących, w obieraniu krola uposledzały. Z części swey zyczylibysmy, o co uniszenie prosiem, aby krolewicz I. M. Władysław Żygmund, za włożeniem się w to ich M-ciw P.P. Koronnych, Maiestat świętey pamięci oycy swego posiadł. Po ktorym sobie obiecuiem, że przykładem przodkow swych idąc, w niwezym onych nie wyda, przypominaiąc y odważne zasługi na roznym expedycyach krolewicza Iego M-ci.

Tayna nie iest wszystkim ich M-ciom P.P. obywatelom koronnym y W, X. L. iako wiele bied, kłopotow y trudnosci za wniesieniem w Rzecz Pospolitą nowo nastaley uniey narod nasz Ruski ucierpiał, że przez lat kilka dziesiąt bezpiecznego nabożeństwa odprawowania nasi starożytney Religiey Greckiey, od krulow ich M-ciw uprzywileiowane y poprzysiężone miec nie mogli, ale wielkie spustoszenie cerkwi, utrapienie duchownych, odcięcie manasterow y nadania ich, wypędzeniem osob roznym z Rad mjeyskich, z gwałtownem zakazowaniem odprawowania nabożeństwa prawosławnym popom po miastach, za czym dziatki bez chrztu świętego z tego zwiata schodzą, bez szlubow ludzie mieszkaią y bez sacramenta umiraią, maiąc to oni sobie wszystko za nic. Na to tytulem nas starożytnych Religii Prawosławney posłuszenstwa Patryarchy Konstantinopolskiego za schismatyki chrzczą y udaia. Przeto posłom naszym zlecamy tak ich M-ciw P.P. senatorow iako y ich M-ciw po-

słów powiatowych na te konwokacyą zgromadzonych prosić, aby ich M. przy obieraniu nowo następującego Pana w to postrafili y postrzegli, iakoby narod nasz Ruski tey oppressy więcej nie cierpieli, przy swiebodach y wolnościach swych zachowani byli, a Duchowni nasi prawowierni, a nie unicy przy dostoięństwach, parochiach, beneficiach dawnych od Bogoboynych na cerkwie święte nadanych zostawali, a ci ktorzy tyłem do cerkwi świętey nie należnie wdzieraią się, iako turbatorow od tych dostoięństw oddalili.

Wiadome są wszystkiey cney Koronie wiernie a odważne zasługi nasze na expedycyach Rzeczy Pospolitey y przyznać to słuszne maią, że nie mał wkrąg granic zostawiają się za dostoięństwo krolow ich M. Polskich, powagę Maiestatuich, całość oyczyzny y dobre Rzeczy Pospolitey, nie lituiąc zdrowia, chudob y utrat głowami swemi otoczyli. Pewni będąc że kiedyż kolwiek tak szczęśliwey godziny doczekamy, wolnością w prawach swych rycerskich poprawę otrzymamy, usilne prosić żeby miłosciwe się do iego K. M-ci Pana przyszłego włożyły raczyli, iakobysmy wolnościami Rycerskim ludziom należącymi obdarzeni byli.

Więc iżesmy w Radzie dobrym według kommissyi krakowskiey stanęli, z dobyczy z morza y.... skąd robić zwyklistmy dostatkow zasiągać na nas ustały, a ustawiczne na posługach Rzeczy Pospolitey trwamy, prozby wniesć maią, abysmy podwyższeniem gołdu dorocznego sukniami y żywnością tym ktorzy na zaporozu mieysce tamtych y przewozow od nieprzyiacela postrzegać będą, iako też y potrzebami do armaty opatrzeni byli. W ostatku, aby z ich Mościami P.P. posłami wojewodstw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego, też Duchownemi naszymi starożytney Religii Graeckiey we wszystkim się znosili.

(Из рукописи Имп. Публ. Библиот. по кат. Разн. IV. in. fol. № 104. л. 620—625).

Извлечение изъ рукописи, содержащей описание (дневникъ) конвонціан-
наго сейма, бывшаго въ Варшавѣ

въ юнѣ и въ юль 1632 г.

10 Ліпа.

..... Y так się sessia skończyła, bo się iego mość pan marszałek, iego mość pan kracyczy koronny, iego mość pan podskarbi nadwozny, iego mość podkomorzy lwowski, iego mość sędzia halicki kwapili na disputatią do krola szwedzkiego strony uspokoienia religiey graeckiey między unitami. Gdzie po kilka dni zasiadali i panowie senatorowie z nimi: iego mość pan xiądz kanclerz, iego mość pan woewoda wilenski, sędomirski, bełski, iego mość pan podskarbi W. X. Litewskiego, y iusz beli to medium znaleźli. żeby było dać nieunitom władcyctwo lwowskie, archimandryą pieczarską, aby przy nich zawszdy bywała cierkiew złoto-wierchna w Kiiowie, także w Mohilewie kilka cerkwi, także im pozwalono cerkiew zbudować w Wilnie S. Ducha. O co były zasły radia y processy y te kassować y znieś.

Także panowie dissidentes de religione podali punkta swoje, iako y Rus in hanc formam.

Puncta dissidentium de religione.

Ponieważ nietylko z pamięci ludskiej, ale też z konstytucyi za interregni ultimi in volumen legum wpisanych dochodzimy, że majores nostri, gdy majestas wszystka Rzeczypospolitej po śmierci pańskiej na nich się oparła, iako o poleczenie vulnerum et excessuum Reipublicae, tak piculiariter o pokój i równe swobody ludzi w wierze chreścianańskiej rozróżnionych, pilno się na konwokacyi Warszawskiej starali, przetoż i teraz nie ma to vitio verti ludziom religii starożytniej greckiej posłuszeństwa wschodniego i dysydentom, że też oni tym przykładem idąc, postulata swoje na terazniejszy interregni zjazd, po ciężkich i nieznośnych urazach, które ich obeszły, tanquam ad

competentissimum forum przynieśli. A jako na onczas bardzo to przodków dysydentów omyliło, że z konwokacyi na elekcyą (o czem *acta testantur*) zwlec się dali, tak oni, jako i ludzie starożytniej religii greckiej, tej omyłki przez lat kilka czterdzieści, drudzy trochę mniej różnemi angaryami przypfáciwszy, teraz merito proszą i na tem, *futura providendo*, zasadzają się, aby do składania elekcyi nieprzystępowano, ażby *inter alia vulnera et exorbitantias Reipublicæ* ich *securitatem et libertatem totaliter ex nunc* opatrzone. A te swoje prósy, w tych mianowicie *punctach* do Imci panów braci swój *utriusque Ordinis* donoszą.

1. *Privilegia in præjudicium* różnych przywilejów, komisy, uniwersały, mandaty, interdykty, o murowanie cerkwi i poeny założone, degradacye i usus, pensye *ex magistratu*, sekwestry, poręki, areszty dóbr legowanych przez nienależnych gwałtownie odebrane, processy wszelkie, dekreta, które ab anno 1596 *in favorem* unitów, *in præjudicium* ludzi starożytniej religii greckiej patriarchy nieodstępney a *quacunquē manu et subsellio* w Koronie i W. Ks. Litewskim wyszły, *perspicua lege*, kasować i wolność nabożeństwa starożytnego greckiego cerkwie wschodniej wszystkim ludziom, którzy w niem trwają, i którzyby do niego nazad wrócić się chcieli tak duchownym, jako i świeckim, tak szlachcie jako i plebi, tak w królewskich jako i w duchownych i w szlacheckich dobrach obwarować, i *pœnas cum foro* na trybunał w Koronie między sprawami *mixti fori* i w W. Ks. Litewskim w kole wielkim przeciw tym, którzyby kogo w nabożeństwie niewolić chcieli, postanowili.

2. *Exemplo majorum kapturu* korczyńskiego paragrafy i insze *leges sub nomine hæreticorum* *contra libertatem conscientie* bijące *abolere*, i dekreta anni 1627, 1628, 1629, 1631 trybunalskie i insze *quacunquē subsellio* *contra eandem libertatem* w Koronie albo w Litwie ferowane, znieść i obwarować, że o nabożeństwo chrześciańskie wszelakim językiem odprawowane o chrzty, o śluby, o przysięgi *juxta cujusque religionem* czynione, o pogrzeby, o dzwonicie, o synody, o szkoły, o mi-

nistry, o drukarnie, o czytanie, o drukowanie ksiąg in causa religionis (byle sine turpiloquio et contumelia regis ac civium Reipublicæ pisanych), nie ma być nikt per formam iudicii spiritualis vel secularis turbowany, sub pœna na aktora i na sędziego.

3. Ktoby się facti via na osoby ludzi starożytnej religii greckiej cerkwie wschodniej i dysydentów o liberum religionis exercitium, także na cerkwie i processye, na szpitale, zbory i insze miejsca nabożeństwu ich oddane violenter targnął, aby pœnas violatæ securitatis publicæ luat, o co forum na trybunał, a skrutinia w takich rzeczach pari numero z katolików, greckiej religii i dysydentów constet.

4. Metropolstwo Kijowskie cum restitutione veteris facultatis zaciągania konsekracji od patriarchy konstantynopolskiego cerkwie wschodniej, i insze urzędy i dostojęstwa duchowne z ich władzą, prerogatywą i nadaniem, przytym władcyetwa z dycezyami, monastery, cerkwie, archimandrietwa, ihumeństwa, collegia, typografie, seminaria, szpitale z ich także nadaniem, także które już unitowie na swe nabożeństwa obrócili, jako i insze które profane zajęto, i które aresztami okrywszy, zapieczętowano i pobrano, aby ludziom starożytnej wschodniej cerkwie religii greckiej w Koronie i w Litwie, w królewskich i inszych wszelkich miastach i dobrach przywrócone były. Które téż gdzie zbory, król w Bodze zmarły zastał w tych państwach exercitiis religionis dissidentium in urbibus regiis dicata, a teraz albo erepta albo propter violentiam deserta, aby pristinis usibus restituowano. Aby w Warszawie wolno było odprawować ludziom religii greckiej wschodniej cerkwie i dissidentibus nabożeństwo continuo dla tych, którzy na dworze króla Imci mieszkać, służyć i przyjeżdżać, albo téż w mieście osiadać będą, i gdziekolwiekby indziej król Imé obracał się osobą swoją albo znajdował, aby senatorom, rostwitrzom, osobom szlacheckim wolnie były græcæ et diversæ religionis christianæ exercitia.

5. Gdzie teraz są monastery, cerkwie zdawna fundowane i dobrami nadane, i gdzie téż są zbory quacunque origine et

jure wprowadzone, aby tak in perpetuum monasterami, cerkwiemi, z przynależnościami do nich i zborami zostawały, a vice versa, gdzie teraz są kościoły katolickie rzymskie, aby już nigdy na insze nabożeństwa nie były odmienione. Wszakże ieżeby kto stariej religii greckiej, albo dysydemt, kościół mając przy majątności katolickiej, chciał dla siebie cerkiew albo zbór na osobnym swym gruncie zbudować i fundować, tedy mu wolno będzie, et jus perpetuitatis taka fundacya obtinebit, et vice versa katolikowi toż uczynić wolno.

6. Rannych albo zabitych ministrów, choć sanguine plebejo ortorum, aby jure nobilitatis rany i głowy dochodzone były tak w Koronie, jako w W. Ks. Litewskim; wszak Tatarowie i Żydzi mają taką wolność.

7. Metryki i inne akta publica do wyjmowania ekstraktów, do czynienia zapisów, funduszów cerkiewnych i zborowych, i do protestacyj, i do testamentów etiam in causa religionis, pateant ludzom stariej religii greckiej i dysydemtom, in quacunque conditione et functione będącym.

8. Sprawa duchownych i świeckich religii starożytniej greckiej i dysydemtów z duchownym, albo z chóralistą katolickim, aby w Koronie nie in composito, ale in mixto foro, w W. Ks. Litewskim w kole wielkim była sądzona. Personales u Ich Mość Panów duchownych katolickich rzymskich, jako z pozwanych z greckiej religii ludzmi i dysydemtami, actiones, aby nie do Rzymu, ani do legata, ale do biskupa, salva do trybunału apellatione wedle statutu W. Ks. Litewskiego wychodziły i tam aby determinowane były, włożywszy do przysięgi deputackiej te słowa: discrimine et respectu diversae religionis sublato, juste judicabo et odio alicuae religionis contra jus et constitutiones nihil decernam.

9. W miastach króla Imci non denegetur tak ludzom religii starożytniej greckiej cerkwie wschodniej, jako i dissidentibus, jus municipale; także ad honores et magistratus urbanos pateat eis aditus sine discrimine religionis, juxta merita eorum, a osobliwie w Wilnie, we Lwowie i po inszych wszystkich mia-

stach wedle starożytnych przywilejów, aby in magistratu ludzie staréj religii greckéj byli przywróceni. A kupcom w handlach i sprzedażach wszelkich, tudzież w cechach każdego rzemiosła, ludziom greckéj religii i rozróznionym w wierze nad prawa i wolność im nadaną, aby żadne się pręjudicium nie działało.

10. Aby ludzie starożytnéj religii greckéj i dissidentium nobilitas według zasług i godności swoich byli pełni dostojenstw, urzędów i chleba rzeczypospolitéj, włożyć w przysięgę królewską i w przysięgę pieczętarską takie słowa: Sine discrimine religionis, dignos, bene meritos ad honores, dignitates, et beneficia Reipublicae admittam, recipiam, vel promovebo.

11. Jeśli z Wilna i z Lublina collegia na insze spokojniejsze miejsca przeniesione być nie mogą, które turbas czynią, i sublata æqualitate przewodzą; Bo nikomu nie wolno nad pięćdziesiąt człowieka pod trybunał, mieć przy sobie, a studenci, w tysiącu chodzą człowieka pod trybunał, i co chcą, czynią impune. Przeto dać jakie rationes præsidi et securitatis od ich wiolencyj cerkwiom, zborom i osobom dysydentów.

12. Aby był aktor i obrońca spraw i dóbr tak cerkiewnych i zborowych w Koronie, jako już w W. Ks. Litewskiém autentykowany, na dochodzenie tych krzywd i wiolencyj, któreby swoich własnych aktorów nie miały, albo non singulas personas, ale communicatim obchodziły.

13. Ponieważ w sprawach ludzi religii greckéj i dissidentium nie możemy się prędko i bezpiecznie do ucha pańskégo docisnąć, przetoż utwierdzić officium jednego agenta z greckéj religii cerkwie wschodniéj, a drugiego dissidentium, którzyby na dworze króla Imci z sumptu swego mieszkając, mieli zawzdy in casu necessitatis wolny przystęp do ucha pańskégo, wolność zachowawszy dysydentom, jednych rewokować, drugich substytuować agentow.

14. In ista securitate et libertate religionis wszystkie stany i miasta koronne, litewskie, ruskie, pruskie, żmudzkie, inflandzkie, kurlandskie i wszyscy obywatele cujuscunque ordinis, dignitatis et conditionis vasalli, duces, senatores, nobiles, cives,

plebeii, indigenæ, externi (non obstantibus privilegiis in contrarium cuique datis) includi. A na dotrzymanie tego wszystkiego, hæc fidei et assecurationis media dari debent:

Naprzód: Aby Imci panowie duchowni, sine exceptione, konsens swój dali na te confœderationis articulos, i żeby wedle dawnych konfederacyj dołożono, iż nikt contra privilegia, jura et libertates dissidentium jakimkolwek umyślnym sposobem powstawać, albo inkwizycyi i prosekucyi in causa religionis christianæ wszczynać nie ma.

Druga: Aby Ich Mość panowie hetmani rzeczypospolitėj, jeżeli in posterum przysięgać będą, tego téż dokładali: dissidiis quæ de religione christiana in hoc regno interveniant, me non immiscebo, militemque et exercitum mihi commissum immisceri iisdem non sinam, nec quemquam religionis causa opprimi, occidi, bonis spoliari, regno repelli per consilium operam, aut brachium meum militare permittam, sed potius pro viribus defendam.

Trzecia: Aby do pieczętarskiej przysięgi przydano: nullas literas, nulla mandata nomine regis vel reipublicæ seu ad ulteros, seu ad officia magistratus et personas cujuscunque ordinis et conditionis in regno existentes, in præjudicium libertatis, pacis et confœderationis omnium in religioe diversorum, scribi, obsignari et evulgari permittam.

Czwarta: w miastach tych królewskich, w których cerkwie i zbory restytuowane będą, urząd tak starości, jako i miejski, a w Litwie gdzie starostw nie masz, podwoiewodzy aby był corporali juramento obowiązany, iż legem istam de pace dissidentium tuebitur, observabit et volatores coërcebit, ac pœnis afficiet.

Te disideria, iż żadnej w sobie hardości i niesłuszności i żadnej wysokiej ceny nie mają. i owszem ad tollendam inter ordines diffidentiam, et firmandam imbecillis partis securitatem spectant, każdy baczny człowiek afekty na stronę odłożywszy, osądzi, bo niemal wszystkie te prośby ex natura libertatis et æqualitatis, partim ex scriptis legibus et institutis, partim na

przwilejach z dawnych wieków ludziom starożytniej religii greckiej posłuszeństwa patryarchy konstantynopolskiego cerkwie wschodniej nadanych i też w konfederacyi warszawskiej generalniej sine exceptione przyjętych, partim in vicinorum exemplis, nakoniec in dura et inevitabili necessitate colla nostra prae-mente, fundują się. Do tegoż nie o wiarę, która jest darem Bożym, nie o sumienie, które jest szafunku samego Boga, nie o artykuły, o których teologia traktuje, za jedno są złączone, ale tylko ad politicam et civilem pacem et salutem in hac Republica nostra zmierzają. Przetoż pewniśmy, że od Ich Mościów panów braci naszych utriusque ordinis wzięte, przyjęte będą, i prędkie poleczenie urazów naszych otrzymają. Co żeby nas nie zmyliło, użyczenie Ich Mościów prosimy.

Punkta responsu dissidentibus de religione, podane od panów katolików.

Aby pokój pospolity z żadniej okazji wzruszony nie był, warujemy to dissidentibus in religione christiana de Sancta Trinitate recte sentientibus, że wszelaki pokój między sobą my i potomkowie nasi sub fide, honore et conscientis zachowamy. Dla takowej różnicy w wierze, krwi nie rozlewać, ani się penując confiscatione bonorum, poczciwością, carceribus et exilio, i zwierzchności żadnej ani urzędowi do takowego progresu żadnym sposobem nie pomagając, i owszem gdzieby ją kto przelewać chciał ex ista causa, zastawiać się o to wszyscy będziemy powinni, choćby też za pretekstem dekretu, albo postępkim jakim sądowym kto czynić chciał. A mianowicie warujemy to, aby decreta tribunalitia Regni et magni ducatus Lithvaniae, które vim legis sapiunt, in quolibet officio in executionem przywozzone nie były, jak to constitutione 1627 expresse warowano. A jeśliby przeciwko téj konstytucyi znowu iakie decreta stanęły in quovis iudicio, żadnej wagi mieć nie mają, tak i mandaty wszystkie pacem inter dissidentes wzruszające z kancelaryi ś. p. króla Imci wydane, żadnej nie mają mieć mocy i na potem wydane nie będą. W miastach jednak królewskich pu-

blicum exercitium dissidentium in religione, gdzie go in praesenti nie mają, ad evitandos tumultus mieć nie mogą.

Więc że constitutione 1631 dosyć contra violatores securitatis publicae obostrzona poena, to tylko deklarujemy, że na potem takowe sprawy violatae securitatis ecclesiarum catholicarum et personarum spiritualium a quacunque persona cujusvis conditionis, nie inter causas terminorum factorum, ale we czwartek ex speciali registro inter causas recentium criminum sądzone być mają. Oprócz gdyby persona spiritualis in crimine deprehensa była, tedy takowy ma tradi officio spirituali, i tamże praevia inquisitione judicari. Ministrowie też dissidentium in religione nie mają mieć forum tylko in officio seculari, ratione quarumvis injuriarum.

N. Archiepiscopus; N. Episcopus subscribo, salvis juribus religionis et Ecclesiae Catholicae et Regni.

Replica dissidentium de religione, na punkta panów katolików.

Po tygodniowém oczekiwaniu, doszła nas Ich Mościów panów deputowanych na nasze postulata deklaracya, w której i nielascie Ich Mościów ku nam, i procesowi agendi, z wielkim żalem naszym dziwować się musimy. Niełascie: że nas, którzyśmy fere per integrum saeculi dimidium tot acerba passi, odbydź chcą remediis ipso vulnere deterioribus; prócesowi: że miasto tego, co na nasze rzetelnie i punctatim podane postulata, rzetelnie też albo pozwolić, albo repulsę dać mieli, to in generalitatem wszystko zmięszawszy, dali nam taki respons, że kiedy go z naszemi konferujemy prośbami, tedy nie możemy zgadnąć, cośmy wzdy na Ich Mosciach wyprosili? czegośmy wyprosić nie mogli? Ale my nosto more, aperte, tak jakoby nam coram orbe terrarum res dicenda esset, to w czém nam deklaracya Ich Mościów nie dosyć czyni, explikujemy.

1. Ante omnia, dają nam Ich Mość seorsam declarationem bez Ich Mość panów religii greckiej, od których my się odłączyć nie chcemy, ani salva communicatione jurium et libertatum nostrarum możemy.

2. Chcą nas Ich Mość po staremu w sam tylko kaptur ubrać, nie wyraziwszy, jeźliż de nostra securitate ma być jaka lex sejmowa expresse ferowana, na czém należy siła. Bo acz my okrom kapturów mamy rzetelne prawa na sejmach cum consensu omnium aprobowane, wszakże częstośmy się nasłuchali z ust samychże Ich Mościów tych dystynkcyj, że kaptur nie jest prawem.

3. Discrimen między dysydentami czynią, które quoad religionem acz jest wielkie, ale quoad politicam libertatem nie może być bezpiecznie, bobyśmy tém samem ustąpili dawnych praw naszych, które tak obojętnych nie mają dystynkcyi et infringeremus przeciwko obowiązkom przodków naszych, fidei, honorem et conscientiam nostram zachodzących, których dotrzymania, jeżeli się od Ich Mość panów katolików domagamy, tedy pogotowiu z siebie samych przykładu do rozerwania dać nie możemy.

4. Z tej dystynkcyi poszłoby do inkwizycyi: w każdej rzeczy dowcip ludzki znajdzie dziurę. Moźnaby zadać ludziom starożytnój religii greckiej, moźnaby zadać i ewangelikom, że de Sancta Trinitate non recte sentiunt. Gdzież forum? gdzież iudex takowej kontrowersyi? et quis processus wywodzenia się?

5. Jeżeli ewangelicy będą ochronieni jako dissidentes, a aryani excludentur tanquam hæretici, to zaraz i na tych, i na owych a jeczce przez onych na tych, leges in hæreticos late extendentur; bo albo będzie musiał ewangelik weryfikować swoje ewangelictwo violenta przeciw aryanom persecutione, albo jako suspectus, fautor et director hæresis (verba sunt legis) capiatur, et juxta exigentiam excessus punietur. Że nie wspomniemy, quam tristi spectaculo Rempublicam ta distinctio pollueret, gdyby żona od męża, syn od ojca, córka od matki, i t. d., miał contra leges naturæ legum metu divelli.

6. Pierwszy punkt Ich Mościów deklaracyi jest tak implicite pisany, że z niego nie możemy wyczerpnąć tego, o cośmy prosili, ale tylko to: że quantum publicæ paci intererit, in tantum mieć będziemy pokój. Item; że nas nie będą zabijać.

Item: że tego zwierzchności nie będą pomagać. *Item:* że się będą wszyscy za nas zastawiać. Które rzeczy acz są dobre, ale od takiego pokoju, jaki w Polsce chłopci i karczmiarze, i cudzoziemcy, i żydzi, i Tatarowie mają, niczem nie różne. Lecz dysydyntom potrzeba: *Naprzód:* pacem honoratiorem et juribus nobilitatis adæquatam. *Druga:* trzeba wiedzieć, jakiej kondycyi ludzie należeć mają do tego pokoju. Trzeba usum istius pacis w pomienione rzeczy ad exercitium religionis należących, które Ich Mość panowie duchowni głucho puścili. Trzeba securitatem: po chwiliby nas ciż sami, juris vel facti via opprimere chcieli, którzy się za nas mieli zastawić. Trzeba nakoniec mimo owe exilii vel confiscationis bonorum pœnas, insze bądź mniejsze generaliter odciąć, że nullatenus na dysydyntów o religią extendowane być mają.

7. Iżby mógł kto rzec, że privatorum personales injuriæ pospolitego pokoju, który w deklaracyi Ich Mościów Panów duchownych kilka rzeczy repetitur, nie wzruszają, przetoż prosimy, aby wszędzie, gdzie się wzmianka pokoju uczyni, konscyencyi libertatem wszelkiej kondycyi dokładano ludziom.

8. O dekretach trybunalskich implicite położono, bo może być taki interpres, który to wywiedzie, że ten dekret albo ów nie ma vim legis, i tak te, któremi agrawowani jesteśmy, dekreta zostawałyby in suo robore. Przetoż expresse tknąć: że decreta in præjudicium libertatis religionis lata, mają abrogari, bo jeśli trybunał avertet, gdy mu odejmą potestatem decretorum ferendorum vim legis sapientium, tedy i od tego mu nic nie ubędzie, gdy dołożą, że contra libertatem religionis nie ma się nie trybunał ważyć.

9. Gdy miast królewskich zabronią dysydyntom, nie stanie się dosyć sprawiedliwości, która nam to, cośmy mieli przedtém, przywrócić każe. *Druga:* będzie to diminutio honoris wszystkich dysydyntów jure nobilitatis dissidentium, którzy równo z innymi do miast należą. — *Trzecia:* wielkiej części dissidentium, którzy w miastach królewskich mieszkają, per hanc exclu-

sionem patebit omnibus violentiis et conscientiae oppressionibus aditus. *Czwarta:* miasta pograniczne nad Szlązkiem, miasta pruskie, miasta inflantskie, musiał by swoim przywilejom diffidere i desperare de libertate religionis.

10. Forum et processum in causis religionis bardzo skąpo wspomniano, a przytem miasto tego, o cośmy prosili, aby nasi ministrowie velut actores mieli forum et competentiam agendi in suis injuriis, to wspak obrócono, przywięzując ich tanquam citatos ad forum seculare. Prosimy w tém objaśnienia według naszych punktów.

11. Przed ową ekscypcją de spiritualibus wszyscy studenci, żacy i insze swawoleństwo może uledz, byle się w duchowną sukienkę oblekło.

12. Podpis Ich Mość Panów duchownych, wszystko co Ich Mość videbantur concedere odejmuje, i tak beneficium inter dantem et accipientem ginie. Bo ponieważ nam nie de suo Ich Mość dają, i ponieważ osobnym artykułem prawa Ich Mościów obwarowane być mogą, na cóż się zejdzie do naszej sprawy takowąż salwę przyszywać. Bo cokolwiek komu kto annexa exceptione daje, tedy praesumitur, że albo in toto, albo in aliqua parte, już sobie do onej rzeczy, którą dał, prawo zostawuje. Zaczém acz nam nie godzi się mentem Ich Mościów sinistre wykładać, wszakże z tych podpisów tantum Ich Mość ex juribus religionis romanae et juribus ecclesiae catholicae et juribus exolutis regni sequeretur, quantum nunquam vellent.

In summa: ta Ich Mościów Panów duchownych deklaracya nietylko naszych urazów nie leczy, ale owszem haec residua vix sperantis libertatis nostrae vestigia extingit, a osobliwie prawa dissidentium, które w W. Ks. Litewskiém wedle tamiecznego statutu vigent, annihilat.....

Potém Ich Mość Panowie duchowni pozwolili byli na to, żeby u Imci pana wojnickiego znowu deputacya była, i żeby tam sami dissidentes de religione kilku wydzielili, i biskup też tam jeden był, gdyż siła katolików i posłów i senatorów

nie pozwalali na moderationem biskupów i na tę naszą deputacyą, pcviadając, żeśmy nazbyt i biskupy dissidentibus pozwolili, tak w tém byli zażalonymi.

Dnia 13 lipca.

Po sesyi deputacya się odprawowała religii greckiej u króla Imci szwedzkiego. Już byli unicy dozwolili nieunitom władcytwu lwowskiego, archimandryi pieczerskiej; archimandryi zydczyńskiej, dopuścili budować cerkwie Świętego Ducha w Wilnie, i procesy wszystkie otrzymane na schizmatykach kasować. Pozwalali im także kilka cerkwi, także Świętego Michała złotowierszego w Kijowie, w Mohylowie co przedniejszych kilka cerkwi ustępowali i prawa do nich. Ale schizmatycy tak sobie insolenter postępowali, że żadną miarą nie chcieli, ale chcieli połowę władcytwu, zatem ta deputacya inanis et irrita zostawała i praca króla Imci szwedzkiego.

Dnia 14 lipca.

...Po zasiądzeniu w izbie poselskiej, pan marszałek, dwie rzeczy aby panowie posłowie przed się brali: kaptur i artykuły o egzorbitancyach do przeczytania, perswadował. Na co się pan pisarz kijowski ozwał, deklarując się, że ani kaptur pozwalać, ani do żadnej rzeczy przystąpić chciał, ażby pierwej religii greckiej we wszystkim dosyć się stało.

Zaczém Imé pan krajezy relacyą uczynił w kole deputacyi, która się u króla szwedzkiego z Grekami odprawowała, na którą dość pozwolili Ich Mość Panowie katolicy, tylko że władcytwu przemyskiego domagali się nieunicy, na co żadną miarą pozwolić nie mogli, mając w tém ręce związane. Ale jeżeli za intercesyą króla Imci szwedzkiego i Imci księdza arcybiskupa gnieźnieńskiego, Ojciec Święty to im pozwoli, ustąpić i tego gotowi. Pan podkomorzy lwowski propter sufficientem informationem, pokazawał, że między unitami i nieunitami dwie kwestye dotąd zostawały i zostają: facti et juris; facti: że unicy pobrali i nży-

wają dóbr, juris: kto potior jure? ponieważ dawniejsze prawa i przywileje unitowie mają nad nieunity. Pan marszałek życzył, aby najdoskonalej nieunicy mogli być ukontentowani; i do uspokojenia podał medium, aby wszystkie kondycye, które absolute mogą nieunitom pozwolić, i z którymi jeszcze panowie unicy ad auctoritatem Ojca Świętego odzywają się, na karcie spisali, a oni spisane do braci wzięli i zaś na elekeyą przynieśli.

Tenże Imć pan marszałek inkulkował panom posłom, aby, niż na górę do Ich Mościów Panów senatorów pójda, mogli kaptur z egzorbitancyami porządnie spisaniem przeczytać, żeby niezgodą i kontradykcyą jyką darmo czasu nie brali, gdyż kaptur nemini imponit legem; zaczém że wygodzić nie chcieli panu marszałkowi, inszemi niepotrzebnymi alterkacyami czas biorąc, dziwował się i capere nie mógł, co w tém było, że kapturu słuchać nie chcieli? Jeżeli metu religionis dissidentium, aby w kapturze różnic nie przyniosła, deklarował się z tém pan marszałek, że jako przedtém modeste dissidentes de religione postępowali i postępują, i teraz nie będą żadnej okazji do niezgody præbere, i prosił iterum aby słuchali kapturu. A iż w tém Ich Mość Panowie senatorowie przez służbę marszałkowskiego inwitowali panów posłów do siebie, aby mogli już wszystkiemu ultimam imponere manum, odłożyli to panowie posłowie na górę....

Potém szli wszyscy panowie posłowie circa undecimam na puźegarzu do senatu, i tam more solito Ich Mość Panowie senatorowie zasiadłszy, artykuły kapturu w kole czytano.

Imć ksiądz kanclerz przyczynił się, za miasty wszystkiemi krakowskiemi, aby jako przedtém, tak i teraz przy swoich dawnych prawach i zwyczajach zachowane były. Pan marszałek poselski przypominał de dissidentibus in religione, prosząc, aby in facie reipublicæ te wszystkie punkta, które na deputacyi u Imci pana Wojnickiego, i nieunicy, które u króla Imci szwedzkiego ucierali, mogli proponować, którym Ich Mość wszysey benevolas aures præbere non denegarunt. Zaczém pan Kropiw-

nicki, podsędek bracławski, nomine wszystkich nieunitów quere-
lam deponēbat na ciężkie gravamina, które ponoszą od unitów,
tak w odjęciu dóbr onym należących, jako i w zabronieniu na-
bożeństwa onym wolnego. Na co mu odpowiedział pan Tryszna
kuchmistrz W. Ks. Litewskiego ex parte unitów, że jako przed-
tém unici nigdy im nie złęgo unquam jako w religii, tak w dob-
rach non machinabantur, i ad extrema nieprzywodzili nieunitów,
i teraz desiderio ich dosyć czyniąc i intercesyi za nimi króla
Imci szwedzkiego, ob mutuam et fraternam charitatem, archi-
mandryj, władactw, cerkwie niemało (czego nullo jure powinni
byli czynić), ustąpili.

Do uspokojenia religii greckiej ex unanimi Ich Mość Pa-
nów senatorów consensu, podał pan marszałek poselski medium,
aby nieunici, to, co im unitowie puszczają na karcie z podpi-
sem Imci księdza arcybiskupa i pana marszałka poselskiego
wzięli do braci na sejmiki relationum. Tam jeżeli się braci
wszystkiej to będzie podobało, tedy salva res zostanie, sin mi-
nus, na elekcyi do umawiania się nikomu nie jest zagrodzona
droga, na które medium nieunici przypadli.

Wniósł potem pan marszałek poselski, i od siebie samego,
i nomine wszystkich dissidentium de religione prośbę, aby Ich
Mość wszyscy innitendo vestigiis præteritorum interregnorum,
przy tychże prawach i wolnościach dissidentes de religione
chcieli zostawić, ale iż wieczor już był i prywatnej z duchow-
nemi ta rzecz namowy potrzebowała, odłożyli to do jutra. Do
tego, iż też różne głosy słyszane były, że więcej prolongacyi
konwokacyi nie chcieli i protestowawszy się, odjechać do domu
infectis rebus myśleli, pan marszałek poselski po województwach
wszystkich sigillatim każdego prosił, aby na rzeczpospolitą
względ mieli, i spraw tak wielkich ładajako nie odbiegali. Na
którą perswazyą pana marszałka przypadli wszyscy i tak się
rozeszli.

Dnia 15 lipca.

Zszedłszy się wszyscy do senatu i zasiadłszy, materyą

dissentium de religione proponowaną już, przed siebie wzięli.

Pan marszałek poselski prosił Ich Mościów wszystkich, aby stricta circumscriptione nie brali dissentibus de religione tego, co przedtém in usu za króla nieboszczyka mieli. Insuper, aby na punkta także panów duchownych dissentibus de religione podane pisać się nie wzdrylicali.

Na co się ozwał Imć pau wojewoda płocki z panem Wołuckim wojewodą rawskim, że jako przedtém przodkowie nasi nigdy na ten punkt w kapturze de dissentibus in religione nie pozwalali, i zawsze protestacye z województw tych zanosili, tak i oni żadnych novitates przyjmować nie chcieli, i raczćj protestować się gotowi byli.

Imć ksiądz arcybiskup prosił, aby się dawnych praw trzymali, nie przyczyniając do nich nic więcej z strony podpisu na konfederacyą; in quantum per illos licebit, securitatem et pacem przestrzegać będą.

Imć pan podkanclerzy koronny perswadował, aby się z tém i teraz dissententes de religione kontentowali, czém przodkowie ich, bo te novitates non ad retinendam pacem, ale ad propagandam religionem ściągają eię, i prosił, aby non ægre ferrent, że podpisać się zbraniają, ponieważ lepiej jest nullum habere regnum, quam nullam religionem.

Pan marszałek poselski nie spodziewał się, aby tak żałośnie głosy słyseć kiedy dissententes de religione mieli, i rozumiał, że prośba ich nie miała nikogo exasperare. Zaczem prosił, aby cathegoricam w téj mierze, czego się trzymać mają, dali im responsionem.

Imć ksiądz arcybiskup pozwolił na podpis cum hac exceptione: salvis juribus ecclesię catholicę romanę, na co inni po długich kontrowersjach przypadli.

Uspokowszy dissententes in religione, punkt de tempore et loco electionis przedsięwzięli.....

Dnia 17 lipca.

.....Wojsko zaporozkie także odprawił Imci ksiądz arcybiskup: wdzięcznie przyjmując, że śmierci Króla Imci Pana swego żałowali, ofiarując im także łaskę Rzeczypospolitej i Pana da Bóg przyszłego, którego naród szlachecki sam obierze sobie (a to im inkulkował, dając znać, że oni do elekcyi nie należą); napominał ich także imieniem Rzeczypospolitej, aby w dobrém posłuszeństwie i rządzie zawzięte posługi swoje przeciwko Rzeczypospolitej kontynuowali, nie dając żadnej przyczyny cesarzowi tureckiemu, przez inkursye morskie do rozerwania przymierza z nami.

Co się tkanie religii greckiej, odpowiedział, iż Król Imé swedzki z Ich Mościami Pany senatory około uspokojenia jój pracował, i stała się już pewna tranzakcyja, którą się słusznie mogą kontentować.

Po odprawieniu tych posłów wszystkich, postąpili Ich Mość Panowie senatorowie tamże w izbie senatorskiej do podpisania kapturu konwokacyi. I tak podpisali się biskupi: Ego N. archiepiscopus. Ego N. episcopus, salvis juribus diocesis suæ. Także panowie wojewodowie płocki i rawski, kasztelanowie płocki, pan Rawski, pan Liwski (mazowiecki wojewoda tego dnia nie był w radzie), podpisali exceptę palatinatum et terrarum Masoviae, czemu sami dissidentes in religione, widząc słuszność, nie przeczyli i przyjęli takie ich podpisy. Niektórzy zaś panowie senatorowie, jako pan kanclerz litewski, pan podkanclerzy litewski, pan podskarbi koronny podpisali się: cum eadem salva jako i biskupi, na co dissidentes wielkie fremitum uczynili, co widząc propter bonum pacis, Imé pan podkanclerzy litewski i Imé pan Daniłowicz podskarbi koronny wymazali tę salwę. Pan kanclerz długo się opierał, imie swoje wymazał, że się podpisać na to nie chciał; także pan podkanclerzy koronny więcej niż godzinę nie chciał ustąpić w podpisie salwy, aż post magnas contestationes et certamina rezolwał się na to, że wymazał swoje imie i nie podpisał na kaptury, jako i kanclerz li-

tewski. Skoro skończyli podpisy senatorowie, posłowie się podpisali, i trwało to więcej niż półtóry godziny, województwa jednak plockiego, mazowieckiego, i ziem ich posłowie strzegli się tam imion swoich kłaść. Z izby poselskiej szedł pan marszałek poselski i z posłami, którzy jedno chcieli do Imci księdza arcybiskupa, gdzie przy Imci księdzu kanclerzu, przy Imci panu marszałku koronnym czytany jest kaptur, jako ma iść do druku. Przy samej konkluzji była kontrowersya około tego wielka, że panowie dissidentes chcieli, żebyśmy im sub vinculo kapturu przyrzekli, że Król Imci im to poprzysięże, co w kapturze jest o religii. Deklarowali się z tém panowie katolicy, że tego uczynić nie mogą, ale to obiecowali, że królowi tego bronić nie będą, kiedy im to poprzysiądz zechce. Potém pan marszałek poselski, który urgebat causam dissidentium, widząc słusność panów katolików, akkwietował się, i już więcej około tego kontrowersyi nie było.

Powierzyli też panowie posłowie księdzu kanclerzowi z podpisami swemi membrany na manifestacyą, która miała być w grodzie warszawskim uczyniona o dwa punkta. *Pierwszy*: nie czynić nic prawem o różnicę religii, nie miało inkludować procesów prawnych o odjęcie kościołów przeciwko dysydentom. *Wtóry*: że nie mają być przyjęci inter dissidentes de religione christiana aryani, którzy się chrześciany zwać nie mogą. I tak wieczorem samym w sobotę po Świętej Małgorzacie, w pałacu u Imci księdza arcybiskupa, pożegnawszy się wszyscy mile, rozjechali się.

Memorial namowy między ich mościami greckiej religiey i rozrzonionymi do dalszey zgody na przyszłą da Bóg electię zawieszoney y do braciey więzety.

1) A parte ich mościów panów unitów, postąpiono ¹⁾ ich mościom panom nieunitom odprawowanie sacramentów bez wsze-

¹⁾ Pozwolono. P. H. H. B.

lakich przeszkody y liberum exercitium we wszystkim Kijowskim, Braclawckim, Podolskim woewodstwach. Także w ziemi Lwowskiej, Halickiej y Żydaczewskiej, krom samey cerkwie metropolitanskiej w mieście Kijowie będącej S. Sophiej, którą sobie zostawia cum bonis, et monasterio Vidubiciensis iego moś xiażd Rudzki metropolita propter iuris titulum.

2) Monaster y cerkiew S. Michała Złotowierczego, na który iusz ociec iego moś Tyszkiewicz miał przywilej od kro-la iego mości s. pamięci, ma go nazad wrocić y terazniejszych processów nie turbować.

3) W Mohilowie w W. X. L. cztery cerkwie ad usum panow nieunitow mają być przywroczone cum libero exercitio religionis omnibus cujuscunque status et conditionis hominibus.

4) W Orszy także dwie cerkwie cum eadem libertate.

5) W Wilnie cerkiew S. Ducha pozwalają domuować, byle nie in modum fortece, y iej omnem securitatem pozwalają y wszystkie zaręki, processy, suspensy, mandaty, uniwersaly, decreta w tej sprawie, a quacunque persona pochodzące, znoszą y kassują.

6) Władcyctwo Lwowskie z Archimandrią Uniewską aby perpetuis temporibus przy panach nieunitach zostawało ze wszystkimi przynależnościami et usu antiquo.

7) Archimandrya Pieczarska takim że sposobem cum suis pertenentis przy nieunitach wiecznie być ma.

8) Archimandrya Żydaczewska ze wszystkimi przynależnościami cum libera eliberatione fundorum impignuratorum ma być oddana do rąk panow nieunitow.

9) Bractwa, które dotąd in usu nieunitow przy ich cerkwiach w Coronie y w Wiel X. L. są, abo będą przez nich in pacifico exercitio et competenti bractwom ruskim libertate conserwowane¹⁾.

In generali mają mieć panowie nieunitowie liberum et pacificum exercitium we wszystkich miejscach y cerkwiach y bene-

¹⁾ Въ спискѣ, хранящемся въ Архивѣ греко-ун. митроп. (N 455), до-
бавлено: sine praedictio Bractwa S. Troycy, w Wilnie będącego.

ficiach swoich, tak w miastach króla iego mości gdziekolwiek na ten czas mają one¹⁾, także szkoły, szpitale, seminaria, y wolny sine discrimine do urzędów mieyskich przystęp mają mieć.

(Изъ рукописи Императ. Публич. Библиотеки, подъ заглавіемъ: *Acta interregni po śmierci iego M-ci Żygmunta trzeciego, et caet; по катал. Польс., in fol., № 93*).

Примѣч. Кромѣ указаннаго діаріуша, извѣстія о конвокаціонномъ сеймѣ (а также о слѣдующихъ за нимъ сеймахъ — избирательномъ и коронаціонномъ) можно найти въ *Памятникахъ* изд. Войццикимъ (*Pamiętniki do Panowania Żygmunta III, Władysława IV i Jana Kazimierza. Warszawa 1846 r.*) и *Памятникахъ* А. С. Радзивилла (*Pamiętniki Albrechta Stanisława X. Rudziwiłła kanclerza W. Litewskiego. Wydane z rękopismu przez Edwarda Raczyńskiego. Poznań. 1839 r.*). — Отмѣтимъ здѣсь нѣсколько мѣстъ изъ послѣднихъ памятникѡвъ, которыя отчасти допозняютъ и уясняютъ нашъ діаріуць.

Ліпса 3.

Po wyjściu posła (od electora brandemburskiego) naradzono się: co za respons dać żołnierzom i kozakom?*) uradzono sobie zganić żołnierzow, że smieli bez listow od towarzystwa swego i bez wiadomości hetmana tu przybyć; kozakow, iż oni się wprawdzie czescią Rzptéj, jako się mianują, ale taką jaką są włosy, albo pazury w cieie ludzkim, ktore gdy zbytne wyrosną, włosy głowę obciążają, pazury zaś ostro kołą, przeto je trzeba obcinać; podobnym sposobem kozaków mała liczba może ku obronie służyć Rzptéj, gdyby się zaś oni rozmnożyli,

¹⁾ Въ спискѣ, хранящемся въ архивѣ Греко-ун. митр., добавлено: іако у gdziekolwiek sobie w majątnościach szlacheckich zbudują.

²⁾ Разумѣется отвѣтъ на просьбѣ козаковъ, изложенныя въ напечатанной нами инструкціи (см. № LXXIV) ихъ посламъ.

bać by się trzeba królestwu, żeby od chłopstwa ruskiego rebellia przeciwko panom nie powstała....

Lipca 6.

O godzinie szóstej rannej zeszli się do arcybiskupa katolicy duchowni i świeccy, także i unicy na roztrząszenie punktów podanych od schyzmatyków i heretyków;¹⁾ tam się pokazała gorliwość o wiarę katolicką oświadczających się prawowiernych katolików, iż raczej życia i dobra swoje woleli traścić niżby miała wiara katolicka cokolwiek cierpieć, iednak zgodzili się na deputacyą tej sprawy, aby bez naruszenia sumnienia mogli sposob znaleźć wewnętrznego pokoju w ojczyźnie. Deputowani tedy niektorzy ze senatu i posłów mieli się do kasztelana wojnickiego zejść. Król Szwedzki Władysław wziął na się ugodę unitów z schyzmatykami, przybrawszy sobie niektorych z senatu i rycerskiego stanu, i mię też do tego wzywał, lecz iam się dla słusznych racyi wymowił....

Lipca 10.

Po mszy ś. szliśmy do senatu na rozważanie punktów dyssydenskich, ktore od deputowanych u kasztelana wojnickiego jusz były roztrząsnione, gdzie ledwo co nad dawniejsze konfederacye pozwolono było. Czytano przed schyzmatykami i dyssydentami: lecz im się nie podobało; przeto znowu reasumowano deputacyą u kasztelana wojnickiego; król szwedzki Władysław od godziny czwartej aż do dziewiętej daremnie pracował okolo pojednania unitów z schyzmatykami, bo strony sobie przeciwne, bardziej się rozwasniwszy, rozeszły się....

Lipca 14.

Ten dzień byłznaczony na skończenie sejmu. Między posłami wielka była wrzawa. Tandem nie-

¹⁾ См. докум. подъ № LXXV, стр. 408 и слѣд.

co uspokoiwszy się posłowie do senatu przysli o godzinie pierwszej po południu. Tam puncta na przysłą elektia słuszace czytano: gdy przyszło do punktow z dyssydentami, krzyk, hałas powstał od schysmatykw i heretykw nie kontentujących się z tego, co im katolicy dopuszczali. Ci też więcej im pozwalac nie chceli: widzac ten tumult książe Radziwiłł, marszałek sejmowy, prosił, aby obrady na jutrzejszy dzien odložyli, gdysz iusz około dziewiętej było nocnej, i ledwo uprosił....

Lipca 15.

Przełożone były postulata dyssydentów; czytano im puncta, na ktore katolicy zezwolili; ztąd znowu hałasy i krzyki powstały od heretykw, którzy prozbą i grozbą więcej od katolików wymusić chcieli, lecz króm dawnych konfederacyi to tylko im dozwolono, aby wolno było im w dobrach swoich dziedzicznych bożnice fundowac, niedokładajac się biskupa; aby tumulty, któreby się ratione religii trafiły na sądach miejskich uśmierzone były; aby per modum gości mogli w Warszawie przywatnie miewac kazania, aby ministrowie ich mogli mieć aktorat w trybunale. Inne wszystkie puncta dawnych konfederacyi potwierdzono. Unicy zaś z schysmatykami za medyacyą króla Władysława tak się zgodzili: aby unicy schyzmatykom ustąpili biskupstwo lwowskie, archimandryi pieczarskiej i żydaczewskiej; aby schyzmatycy mieli cerkiew Ducha świętego w Wilnie, w Mohilowie trzy, w Mitisławiu dwie; inne wszystkie processy, wadia, dekreta są skasowane. Ja zaś, żem dekreta formował, obawiając się żeby te nie były in praejudicium nowego króla, 18 Lipca uczyniłem protestacyą w Warszawie....

Нѣскольکو не безынтересныхъ свѣдѣній о конвокаціонномъ сеймѣ 1632 г. можно также найти въ секретныхъ письмахъ къ кардиналу Барберину папскаго нунція въ Польшѣ, Ларисскаго епископа, помѣщенныхъ въ III т. *Veter. Monumen. Poloniae et Lithuaniae*, edit. ab Augustino Theiner (№ CCCXXXV). Приводимъ эти письма въ переводѣ ихъ на русскій языкъ (съ италіанскаго):

1) *Письмо изъ Варшавы отъ 23 іюня 1632 г.*

„Вчера былъ первый день конвокаціи, въ который ничего не было сдѣлано, кромѣ отправления службы Св. Духу. Пока прибыло мало сенаторовъ, вѣроятно немногіе и придутъ въ настоящее время, ожидая общаго избирательнаго сейма, тѣмъ болѣе, что на теперешнемъ съѣздѣ будутъ вестись разсужденія только о времени и мѣстѣ елекціи и о поддержаніи порядка во время междуцарствія. Еретики съ великимъ жаромъ и рѣшительностію намѣреваются провести свои требованія, и во всякомъ случаѣ думаютъ образоваться въ это время конфидерацію, о которой старались прежде,—и что особенно худо, сила ихъ обусловливается холодностію самихъ католиковъ, которые допустили чрезмѣрно увеличиться числу еретиковъ, (ихъ въ настоящее время между свѣтскими депутатами больше, чѣмъ было прежде) и избрали маршалкомъ посольскаго кола князя Христофора Радзивилла кальвиниста,—фактъ безпримѣрный.

Схизматики на частныхъ сеймикахъ надѣлали много шума противъ уніатовъ; они намѣрены разорить ихъ своими безобразными претензіями, требуя въ особености обратнаго возвращенія всѣхъ имѣній; преимущественно же меня сильно оскандализировало то, что въ Волынскомъ воеводствѣ, гдѣ находится большое число католической шляхты, всѣ предложенія схизматиковъ прошли безъ противорѣчія ¹⁾, что служить доказательствомъ того отвращенія (о чемъ я нѣсколько разъ писалъ святой конгрегаціи), какое вообще питаютъ здѣсь къ уніатамъ и ихъ пропагандѣ. Даже козаки, которые большею частію суть схизматики, сдѣлали общее требованіе, чтобы ихъ удовлетворили въ вопросѣ о религіи, заявляя, что въ противномъ случаѣ они будутъ отстаивать свои требованія силою оружія. Объ этомъ сообщалъ мнѣ Гяѣзенскій

¹⁾ Очевидно разумѣется постановленіе Волынскихъ дворянъ 3 іюля 1632 г. и ихъ инструкція посламъ, отправленнымъ на конвокаціонный сеймъ (см. Арх. Юго-Зап. Рос. ч. II. т. 1 № XVI).

Архієпископъ, хорошо знающій, какъ Рѣчь Посполитая нуждается въ ѣтпхъ людяхъ. Равнымъ образомъ свѣтскіе католики единодушно рѣшились употребить послѣднія усилія для поддержанія своихъ притязаній противъ духовенства (contro l' Ordine Ecclesiastico), и такимъ образомъ они, какъ еретики и схизматики, свободно говорятъ, что явятся для избранія короля въ томъ только случаѣ, если будутъ заключены выше указанныя пункты, ограничена власть нунціевъ и вообще удовлетворены ихъ требованія. Не взирая на то, я дѣлаю всевозможныя усилія для поддержанія дѣла Божія. Я много разъ вступалъ въ разговоръ объ этомъ съ Гнѣзненскимъ Архієпископомъ и другими лицами, и впредь не перестану дѣйствовать съ такою же ревностію въ надеждѣ, что при помощи Божіей дѣла въ концѣ примутъ оборотъ менѣе тревожный, чѣмъ въ настоящее время.

Относительно елекціи или, лучше сказать, предмета елекціи (кандидата на польскій престолъ), въ настоящее время не разсуждаютъ въ ожиданіи, какъ я прежде писалъ, другаго времени. Большая часть свѣтскихъ католиковъ, кажется, на сторонѣ Владислава; нѣкоторые не обнаруживаютъ своего намѣренія; епископъ же и прочее духовенство, повидимому, не сочувствуютъ королевичу, можетъ быть, по причинамъ, указаннымъ мною прежде, къ которымъ нужно присовокупить также и то, что въ процессіи *Corpus Domini* Его Величество съ своими братьями не присутствовалъ, извиненія же, высказанныя имъ по этому случаю, не вполне удовлетворяютъ умы.... Не удивительно, что все это порождаетъ предлогъ для того, чтобы затормозить елекцію, которая, по моему мнѣнію, не можетъ состояться безъ насилій и смитеній, если только противоположныя партіи не будутъ успокоены.

P.S. Относительно Русскихъ-уніатовъ желаю, чтобы нашъ Господинъ (папа) написалъ Гнѣзненскому Архієпископу настоящее брѣве, которое могло бы быть прочитано всенародно, гдѣ обязывалъ бы его защищать ихъ дѣло передъ дворянами на будущемъ сеймѣ; потому что я вижу большую опасность для святой уніи.

Письмо изъ Варшавы отъ 3 іюля того же года.

Опасаться, что іезуиты будутъ изгнаны (изъ польскаго королевства), не слѣдуетъ; потому что они имѣютъ здѣсь свою хорошую партію.

Письмо изъ Варшавы отъ 15 іюля того же года.

Ходъ настоящаго сейма весьма наглядно показалъ доброе расположеніе королевства къ принцу, королю Швеціи; такъ что всеобщая любовь, которую онъ приобрѣлъ своими природными способностями и заслугами, оказанными Рѣчи Посполитой, возрастъ и здравая способность къ царствованію, опытность во многихъ дѣлахъ и знакомство съ науками болѣе чѣмъ обыкновенное,—кажется, не дозволяютъ сомнѣваться въ его избраніи. Поэтому и нерасположенные къ нему не рѣшатся идти вопреки общему сочувствію и невольнo подчинятся необходимости; я даже слышалъ какъ нѣкоторые изъ нихъ открыто говорили, что, во избѣжаніе гражданской войны въ королевствѣ, они согласны на означенное избраніе.—Его Величество, будучи вынужденъ умиротворить схизматиковъ, обнаружилъ великую способность въ этомъ отношеніи, при чемъ не забылъ интересовъ и униі, а слѣдовательно и католической религіи. Если бы возможно было имѣть въ его лицѣ какое нибудь внѣшнее указаніе относительно его благочестиваго настроенія (преданности къ католицизму), желаемого людьми религіозными для полнаго удовлетворенія ихъ ревности къ славѣ Божіей,—то, я думаю, онъ былъ бы избранъ королемъ при чрезвычайномъ и всеобщемъ одобреніи, разумѣется, наиблагоразумнѣйшихъ, и польская республика могла бы похвалиться, что имѣетъ короля, который одинъ обладаетъ силою, достаточною для многихъ вмѣстѣ.—Этотъ пунктъ, касающійся религіи, для многихъ представляется чрезвычайно важнымъ, и я слышалъ какъ говорили лицамъ почетнымъ, что Его Величество принужденъ будетъ произнести публичное исповѣданіе. Почему я, зная благоразуміе королевича,—ко-

торый если бы даже иначе относился къ католической религiи, нежели какъ я думаю, долженъ бы, по крайней мѣрѣ въ виду настоящаго интереса, сдѣлать угодное для народа,—не могу повѣрить, будто онъ имѣетъ что-либо противъ внѣшнихъ знаковъ благочестiя, тѣмъ болѣе, что онъ, увидавши однажды изъ окна святое тѣло, несомое для причащенiя больного (объ этомъ мнѣ сообщало одно лице, бывшее при семъ), не только съ великимъ благоговѣнiемъ преклонилъ колѣна, но и ожидалъ возвращенiя его для того, чтобы сдѣлать тоже самое. Тѣмъ не менѣе я имѣю намѣренiе при первой аудiенци съ Е. В. найти случай для разговора объ этомъ предметѣ и попытаюсь что нибудь открыть. Впрочемъ, по своему долгу я считаю нужнымъ доложить Вашему Высокопреосвященству, что я признаю не бесполезнымъ, дабы... когда сдѣлается извѣстнымъ избранiе королевича, написано было къ нему краткое брѣве съ увѣщанiемъ заботиться объ интересахъ католической религiи и подражать примѣру отца въ устройствѣ своихъ народовъ.

LXXVI.

Прошенiе о возстановленiи нарушенныхъ правъ православной церкви, представленное Виленскимъ братствомъ на конвокацiонный сеймъ, бывший въ iюнѣ и iюлѣ 1632 г.

Przeoswieconemu, iasne wielmożnemu welmożnemu przenie-
zacney korony Polskiej y W. X. L. oboiego stanu duchownego y
swieckiego Senatowi. Tudziez ianie oswieconym, wielmożnym
a nam wielce młciwym P. P. ich M. M. P. P. posłom z
Woiewodstw y Powiatow koronnych y W. X. L. na Generalną
Conwocatią Warszawską w tym Roku 1632 przysyłym y zgro-
madzonym.

Krotkie spisanie praw y przywileiow przezacnego narodu Ruskiego. Pomienione (Буѣнское) Bratstwo uprzywileowane pokornie ofiarwie, dedicuię y oddaie.

Przezacny starowieczny narod Ruski od kilku dziesiąt lat w jakimby powodzeniu y terminach był aż podziśdzień, Bogu, ludziom, y niemal wszystkiemu swiatu, Przeoświeceni, Iasnie Wielmożni M. P. P. Senatorowie oboiego stanu: y jasnie oświeceni M. P. P. Posłowie oboyga narodu,—iest to bardze wiadomo. Iak bowiem niegdyś lud Bogiem umiłowany, lamentuiąc głośno wołał o powodzeniu swym w ten sens: jesteśmy dziś podli na wszystkiej ziemi, nie mamy tego czasu Xiążenia y Hetmana y Proroka, ani całopalenia, ani ofiary, et caet. et caet. żebyśmy mogli znaleźć miłoserdzie Twoe, ale z umysłem skruczonym y duchem upokorzonym niech będziem przyięci. Tak w te nieszczesne czasy narodowi naszemu Ruskiemu, w tym uciężeniu przez nie mały czasznayduiącemu, przychodziło, rzewliwie lamentuiąc, toż mowić o sobie. A co w przyczynie? Odstępstwo niektórych z Rusi od zwierzchniego Pasterza swego, za którym na tych miast te exorbitantie urosły. W sumnieniu gwałt nieznosny, prawom, przywileiom, swiebodom, wolnościom—praejudicium wielkie; Dioecesij, Monasterow, Cerkwiy zdawna fndowanych odbieranie, a niektórych y po dziś dzień zapieczętowane; w Budach Bogu w Troycy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z Magistratu rugowanie, w Miastach J. K. M. mieszczanom osiedłym żyć zabronianie, y inszy tym podobne urazy y dolegliwości. A tego swiadkiem, aż do granic tego przezanego Państwa, wszystkie są kraie. O co zewsząd iakich quarerell, iakich suplik, iakich hałasow y acclamatij pełno było po seymikach y seymach aż do tego czasu, nasłuchali się S. pamięci Antecesserowie Przew. y Wielm. waszych. Napełnione ich są uszy y W. M. samych. Nie poiednokroć abowiem, niemal krwawemi łzami oblewaiąc się, obywatele koronni y litewscy wołali o to, że w wolnym państwie wolnego nabożeń-

stwa swego starożytnego nie mamy. Duchowni żałosnie uskarżali się na odstępnych od należnego im y świeckim y duchowym prawem Pasterza, że za tym ich odstępstwem oddaleni są od Monasterow, Cerkwi y wszystkich dobr duchownych, im należących. Ubodzy zaś mieszczanie, z roznych miast, wtaż z serdecznym żalem przekładaiając, pokornie supplikowali o pozwolenie zażywania wolnego nabożeństwa swego starożytnego: przywodzili na plac cerkwie iednie per vim zabrane, drugie zapieczętowane, a niektore z nich penitūs iuż wyniszczone. Docładali y tego, że za taką opressią, dziatki nasze bez przyięcia krsztu S. z tego swiata schodzą, dorosli beż szlubow żyją, bez spowiedzi y przyięcia sacramentu S. umieraią, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych obrzędow cerkiewnych kryjomko po polach, ogrodach, sadach, y lasach grzebią.

Te tedy y tym podobne dolegliwości iesli nie są gwałtem w summieniu? iesli nie są zgwałcenem naszey złetey wolności? iesli nie będą te duszy zmarłych wszystkie na tych, co taką unią na powasnienie narodu w tym Państwie sklecili, o pomstę do Boga na strasznym sądnym dniu wołać? wysokim baczeniem swoim uważcie, rozsądzicie, Przeoswieceni, Jasnje Wielmożni; a nam wielce M. P. P. Senatorowie oboiego stanu: y Jasnje Oswiecení a nam wielce M. P. P. Posłowie oboyga narodu. A nie dosyć na tym mając, że do tak wielkiej desolathey, do tak ciężkiej opressiey, ten przezacny starowieczny narod Ruski, S. pamięci królom panom y świeżo w Bodze zmarłemu królu P. y wszystkiey Rzeczy Pospolitey dobrze zasłużony, przywedli, w sniadaniachy inszych paskwiluszach swych do złego mniemania złym udaniem swym podali: lecz ieszcze kusili się y tego wjderć nam ludziom meré Religiey Graeckiey hanc auream libertatem y sobie nie należnie przywłaszczyć z takim okrzykiem, iakoby uniatom prawa, przywileie, wolności y insze wszystkie praerogatiwy od Patriarchy odstępnym służyć y należec miały, et omnes conatus suos, aby się tak stało, obrucili byli. Lecz że w Bogu zmarłego Naiasnieyszego Zygmunta III tak sercem kierował król nad królmi y Pannad pany, iak nieg-

dyś króla Asswerusa, atoli nie otrzymali za łaską Bożą żądosci ich effectu swego. Maiąc bowiem przed oczyma jurament swoy królewski, w pamięci ustawicznej to obnozcąc, że szczęśliwie na to przezacne Państwo następując, został naród Ruski pod posłuszeństwem Patriarszym, y onemu w takim posłuszeństwie, prawa, swiebody, y insze wolności poprzysiąc y sam barzo wielom nadac raczył. Pamiętał y na to, że się ta nnia wsczęła bez wiadomości nie tylko wszystkich, ale y samego Metropolity na on czas będącego, w Roku 1592, a w Roku 1595, gdy się rozgłosila, że bardzo a bardzo wiele protestatij na się zaraz nawłokła. A stych mmar protunc tyle constitutiami nas uspakajając, gruntowne uspokojenie Recessem od seymu do seymu, chcąc tandem nas gruntownie uspokoić, odkładać raczył. A że teraz po żaloszney smierci a gorzkiego oplakiwania godney w Bodzie zmarłego Pana, forum otworzyło się na demowiane się gruntownego Religiey naszej starożytney Graeckiey uspokojenia, wszelkich exorbitantij y dolegliwości naszych, doskonałego uleczenia, stanowimy się z uniżoną supliką naszą przed conspekt Wiel. W: oddaemy pro vera informatione to krotkie spisane złotey wolności przezacnego narodu naszego Ruskiego. Wysokim baceniem Przeoswieceni Jaśnie Wielmożni, Wielmożni M. PP. Senatorowie y Iasnie Oswiecceni M. PP. Posłowie zdrowym rozsądkiem uważcie, a okiem łaskawym przez miłoserdzie Boże prosimy chceycie weyrzeć w te Roczne dzieie Ruskie: a pewne, da Bog. iasney nad słońcie obaczycie, że odstępna od nas Rus tak należnie przypowiada się do praw y swiebod naszych, iak niegdyś za Solomona mądrego nie własna matka do dziecięcia, instigująca aby one w pół rozsięte było.

Zachowaycie tedy ten naród Ruski w dalsze czasy nie naruszony przy tych iego praerogatiwach, przy tej złotey iego wolności: z powinności względem tak wysokiego urzędu swego, y effectatiam gorącym Braci swey wygadziąc, ponieważ *iusta petimus*. A że Deo fauente et passidebimus przy łasce Rożey,

po wrodzoney dobroci Pańskiej Wiel. Waszych, iż się tandem nad nami bracią swą wielce strapioną ulituiecie, pewni iestesmy

Примѣч. Означенное прошение помѣщено въ качествѣ предисловія къ изданному въ 1632 г. Виленскимъ православнымъ братствомъ сочиненію, подъ заглавіемъ: *Synopsis albo krotkie opisanie praw swiebod y wolności: od Najyasnieyszych s. pamięci królow Polskich y wielkich xiązat Litewskich y Ruskich et caet. et caet. Przechacnemu starowieczniemu narodowi Ruskemu, pod posłuszeństwem S. O. Patriarchy konstantinopolskiego trwającemu, nadanych y poprzy siężonych. Na kształt rocznych dziejow ruskish. W osobie obywatelow koronnych y W. X. L. Religiey starozytney graeckiey w Christusie braci duchownych y swieckich, Bractwa cerkiewnego Wileńskiego uprzywiliowanego nowo teraz na swiat wydane. z Drukarni tegoż Bractwa.*

Въ *Россійскомъ магазинѣ Туманскаго* (ч. II. стр. 57—63), *Историческомъ извѣстіи о возникшей въ Польшѣ униі, Бантъшигъ—Каменскаго* (изд. I. стр. 84—92) и *Лѣтописи Грабянки* (35—39) приводится помѣщенное прошение на западно-рускомъ и (у Б. Каменскаго) русскомъ языкахъ, но въ искаженномъ видѣ; при чемъ несправедливо представляется, что прошение подано было отъ лица козаковъ.— П. Пекарскій въ своей статьѣ о *представителѣхъ кievской учености въ половинѣ XVII стол.* говоритъ, что въ Росс. Магазинѣ Туманскаго, кромѣ напечатаннаго нами, находится еще другое витиеватое посланіе отъ православныхъ на сеймъ 1632 г., съ жалобами на притѣсненіе ихъ. Но это невѣрно; авторъ ошибочно счелъ за сеймовое посланіе письмо Богдана Хмѣльницкаго отъ 2 іюля 1648 г.—Послѣ ознакомленія съ *подлиннымъ* посланіемъ, невѣрнымъ оказывается также предположеніе Пекарскаго и о томъ, что означенное посланіе было составлено Петромъ Могилою.

LXXVII.

Извлеченное изъ старопечатной брошюры описание засѣданія, бывшаго у королевича Владислава по дѣлу примиренія православныхъ съ уніатами.

Въ июль 1632 г.

Pierwszy paragraph, w którym tractue się o tym, iaki introit był z obu stron do prodocowania Praw na pierwszey sessiey u niasnieyszego króla I. M. P. naszego M. y ich Mści PP. senatorow, y P.P. posłow na to deputowanych, z przypomnieniem sobie urazow, iakie ktora strona od ktorey ponosi.

Z strony Prawosławney, syn cerkwie S. Wschodney prawdziwy, jego M. Pan Michał Kropiwnicki, Podśędek Bracławski, za użyciem y zlecieniem od drugich ich M. teyże Religiey PP. Posłow Collegow swoich, a Błogosłowienstwem przytomnego ad hunc actum w Christusie Przewielebnego Oycy Piotra Mohiły, Archimandryty Monastera Pieczarskiego, z Prorokem zawoławszy (psal. 117): *Haec est dies quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea*,—duo contenta miał w oratyej swoiey, przypodziekowaniu Panu Bogu, że podał to do serca tak króla J. M. Szwedskiego, Pana naszego M., iako y tez M. PP. senatorow y PP. Posłow, iż zezwolili strony ukrzywdzoney urazow y praw przesłuchac, dziekował Niasnieyczemu iako napokorniey y wszystkim obok jego K. M. siedzącym za podięta pracę, prosił uniżenie aby chętnie oboie to wysłuchano, y potym urazy za mediatorstwem Niasnieyszego, a włożeniem się ich M. poleczone zostali: a Religia starożytna nasza graecka za przywroceniem Metropolicie Prawosławnemu y Episkopom władze Duchowney y dobr niesłusznie zabrauych, y pozwoleniem liberum exercitium, tak

w Koronie iako y w W. X. Lit. nabożeństwa, nie będącym w uniey, gruntowne uspokoiła była.—Z strony z uniuowanej jego M. Xiądz Rucki także wpradzie zaczął peroracją swoją z tegoż psalmu: Haec est dies, et caet., ale w dalszym mowieniu swym, przypomniawszy, że de mortuis aut bene aut nihil, tknął pod sunera beatum możemy rzec S. y niesmiertelniey pamięci godnego X Konstantego Ostrogskiego, iakoby on miał być niemal przedniejszym wodzem do przyiecia uniey z kościołem Rzymskim, y słownie to bez dowodu powiedziałwszy, wyliczać począł zaraz swe urazy; a mianowicie: Władykę Połockego okrutnie zabito y utopiono: Nieboszczyka Pocięcia w Wilnie raniono: Grekowicza w Kijowie utopiono: czterech czernców od ołtarza pod czas odprawowania liturgiey s. w cierkwi s. Sophiey pobrano, więziono, mordowano y potopiono: y ieszcze coś o Czarogrodzkim iakimś protopopie y nieiakimś czerncu w w Przemyszu zabitym przypomniawszy, odzywał się do praw swoich, o których tu będzie niżej.

Taką swą mowę gdy skoczył X. Rutski, dwoy z Assistentow między innemi Duchownemi y świeckimi, na ten czas tam będącemi, ieden z duchownych, drugi z świeckich, a mianowicie jego M. Pan Lawrenty Drewinski, czasznik Wołyński, krociuchno a sprawiedliwie, że inaczey w rzeczy samey niż w słowach jego M. było, solwowali.

Jego M. Pan czasznik ztąd zacząwszy: jeszcześ W m. xiąże Rutski w szkole na naukach był, gdy m. ia już posługi moie ronił na dworze xiążęcia s. pamięci od Wm. wspomnianego, że in mentem to nigdy w Bodzie temu Panu zmarłemu nieprzychodziło, lepiej wiem. A ustąpił placu na probowanie dokumentami tego iednego z duchownych, który że nie dał tytułu Mitropolitańskiego X. Rutskiemu, uraził się był wpradzie iego M. o to, ale umitigowano go tym z gory, że tu nie o tytuły, ale o przysłuchanie się praw, przywileiow y urazow idzie. A ieden ex numero Orthodoxorum, mianowicie I. M. P. Ierzy Puzyna, Łowczy Wołyński, sopitam fecit hauc propositionem temi słowy: gdybysmy Wm. tytuł Mitropolitaństwa przyznali, a

ocoż iuż mielibysmy się y alterkować. Interim nastąpiła probatio temi dokumentami.

Świętey y niesmiertelney pamięci xiążę Ostrogskie, że nigdy nie myślił o tey uniey, probatur Attestacya iego z druku na swiat wydana Anno 1595 iulij 25 dnia, ¹⁾ w ktorey y samego siebie, z przodkow swoich Prawosławnym y nieodmiennym wszystkiemu swiatu ogłasza y po innych wszystkich teyże stateczności requirtuje, a swieżych odstępcow tegorocznych strzeć się iak wilkow przestrzega, dowodziło się generalne Prostatia tegoż s. pamięci xiążęcia do xiąg seymowych Anno 1596 podaną, ktorey te są słowa:....

(Слѣдуетъ извѣстная протестація князя Острожскаго, напечатанная въ I ч. 5 разд. *Апокрисиса* и за послѣднее время въ 1 томѣ 1-й части *Архива юго-запад Россіи*, стр. 134—135).

Probowało się y instructia z senatu Brzeskiego tegoż Roku octobris 9 die daną Panom Posłom do w Bogu zmarłego króla Pana, do ktorey ręką swą własną podpisawszy się, nniatow z Rzymu zawitałych za Pasterzow prawdziwych nie uznawa, uniey od nich sine scitu omnium seleconey, iak niesłychaney inuentiey wszelako obiega. Iakże tedy to prawda być może co x. Rutski powiadał, ponieważ takie są dokumenta.

A co się tycze urazow wspomnianych od niegoż, a mianowicie smierci niespodzianey Iosaphatowey, że przepomniawszy boiazni Bożej, srogosti prawa pospolitego, tak okrutnie tego człowieka zamordowali, chibaby szalony był, żeby temu opplanował; niezbożnie czynili ci, co hoc nefandum scelus popelnili, y dobrze się nagrodziło, że za iedniego kilkanascie, między ktoremi y niewinnych się snadz dostało, po mękach okrutnych, legło na placu: lubo to iegoż Dorofieyko author był temu wszyst-

¹⁾ Очевидно, разумѣется воззваніе князя ко всѣмъ обитателямъ Литвы и Польши, напечатанное въ наст. время въ IV т. А. З. Р. подъ № 71.

kiemu złemu, który niezuniowanego swieszczennika pozwawszy, więził, okrwawił. A oto vulgus, pospolstwo tak się brac popolicie zwykło, przysłuchac by się od Adriana Mangotiusa Gondaua citowanym dokumentom; iedniemu o s. Ambrozyusie w te słowa: Ita á plebe sua amabatur D. Ambrosius, ut in persecutione, quam patiebatur, ab imperatrice ariana Iustina, excubaret in Ecclesia pia plebs mori paratá cum Episcopo suo, servo tuo, Domine, (inquit Augustinus lib. 9. confess. cop 7). Drugiemu—o s. Bazylusie w owe słowa: Ita etiam a suis D. Basilius amabatur, ut cum rescuissent illum à Praefecto imperatoris affligi, statim cum armis, facibus, sustibus, saxis et quicquid se offerebat mulieres etiam cum radiis odescent, ut illum liberarent: ac ipsi Praefecto grave etiam periculum imminabat, ni Basilius sui reuerentia plebem repressisset. (Nazianzenus in oratione de laudibus D. Razilii ¹⁾).

Drugi uraz, że nieboszczyka Pocieia ranił Hayduk, wszak że y ten był na quaestiach; meczono go, pytano, kogo on powołał, czemu y tego także okrutną śmiercią nie stracono: każdy abowiem który miecz przeyimuię od miecza ginie. *Math. 23.*

Trzeci uraz utopienie Grecowicza Antoniego, z ktorego mieysca y przez kogo to się działo, że ten kray od nas odległy, tam się o tym pytac, oni sprawie dadzą: a w ostatku parcimus auribus.

Czwarty uraz pobranie gwałtownie czterech czercow z cerkwy s. Sophiey, a to jakoby za instinctem naszych przełożonych w Duchowienstwie, co że się inaszey działo, dowodziło się tego listem xiędza Rutskiego pisanym na seymik do powiatu Pińskiego z Nowogrodka Anno Domini 1622, ktorego oryinał z podpisem ręki i peczęcia iego mamy w te formalia słowa: „Trzy miesiące temu, w dzien Narodzenia Panny Mariey, braci zakonney, dwu kapłanow, a dwu klerykow w Kijowie, w cerkiew moią Cathedralną, S. Sophiey, w ktorey y ia sam słuszywałem, będąc w Kijowie, y moi dotąd bez przekazy żadney

¹⁾ Въ подлинникѣ означенные тексты переведены.

służywali gwałtownie wpadli y tych czterech zakonników liturgią s. iuż odprawuiących, do ołtarza porwali, odzienie na nich zerwali y wszystkie sprzet cerkiewny zabrali, samych kiiami, obuchami y czym kto miał pobili, w turmie kozackiey osadzili, y w nocy w Dnieprze potopili⁴⁴. — To w iego liscie; w liscie zaś jego Mości Xiędza Biskupa Kiiowskiego, pisanym do s. pamięci w Bogu zmarłego Oycy Iowa Boreckiego, Metropolity Kiiowskiego et caet., z Fastowa tegosz roku, 17 die Nouembris, bo także oryginał ad manum mamy w ten sens: „Przez iego M. Pana Manasterskiego y insze towarzystwo jego M. Pan Hetman y woysko J. K. M. Zaporozkie odesłać mi raczyli tych czern-cow uniatow, przypominając wielką w tym mnie ofiarowaną łaskę Wm. y staranie ktoreś czynić raczył gorące w eliberatij ich, za co ia wielce dziękuje Wm., memu M. Panu, na każdym placu taka ludzkość Wm. przeciw nim, y łaskawe obeście zalecić nie zaniecham⁴⁴.

Co więtsza samego Alexandra Szkoldyckiego do tegoż w Bodze zivarłego jego M. Oycy Metropolity iest ceduła u nas takowa: „w Bodzie Wielebny M. Oycu Metropolitu, Panie y dobrodzieiu moy M. Za przestrożę od niebespeczeństwa pokornie swemu M. P. dziękuje. Moy M. P. dawno byśmy iachali tylkoż po tym pogromieniu nie możemy się obeyrzeć, proszę iakos W. M. z miłościwey łaski swey z gorszego razu staraniem swym nas wydzwignąc raczył, et caet.. y teraz radbym W.M., mego M. Pana, nawiedził, a przy oddaniu pokłonu mego za tak wielce dobrodzieystwo podziękował, ale mi trudno. Zatym niegodnie modlitwy moi w młsewia łaskę Wm. oddaię. Z gospody w dzień Ofiarowania Panny Mariey. Roku 1622. Wm., mego M. P. y dobrodzieia, powolny sługa. *Inok Alexander*⁴⁴.

Komuz tu Przeoświeceni, Jasnje Wielmożni, a nam wielce M. PP. więtsza wiara ma być dana. Czy xiędzu Rutskiemu, że rzeczy nigdy niebyłe na swiecie roznaszał, iatrząc animusze ludzkie przeciwko nas w niewinności naszej po wszystkich sey mikach: czy jego M. X. Biskupowi Kiiowskiemu, który pilny sumnienia swego postrzega, aby rzeczy niebyłe za byłe nie by-

ły udawane, czyli też nakoniec samemu temu z kompanią iego, według słów Rutskiego utopionemu, po ktorego smiercie ceduła y podziś dzień iest u nas, ponieważ y według przypowieści zwykłej fides est penes autorem. To wszystko zrozumiawszy, niech nie będzie w podziewieniu drugich, iż mu posłuszeństwa nie oddają, quoniam non loquitur veritatem cum proximo suo.

Piaty uraz, którym się uraził xiądz Rutski, protopopy iakiegoś Szarogrodzkiego czy utopienie, czy zamordowanie: odpowiadamy na to, że iak tego niewiemy, czy szarey, czy białey, czy iakey inszey farby ten grod, bo żaden z nas y od porodzenia swego tam nie był, tak y protopopy tego nigdy niewiedzieliśmy y nie znali.

Szosty uraz w Przemyszu czernca zabicie. Pytać się oto w tamtym kraju; powiedzą wiadomi, że na złym uczynku pierwszego dnia welkiej nocy własniź chłopci, poddani x. Krupeckiego to mu uczynili.

A gdy po tych y inszych długich aż ad nauseam powieściach tak prawdziwych supeserdował J. M., nastąpiło czytanie urazow strony prawosławnych, ktore nim podrobnu, ato odczęści tylko, tak w Koronie iako y W. X. L. specificowane były, mieli arengę tak długą przed sobą.

Urazy narodu Ruskiego, ktore od roku 1596 aż do teraznieyszego 1632 tak w Koronie iako y W. X. Lit. działy się onemu y podziś dzień ieszcze się dzieią, a causa principalis ta.

Tego roku 1596 na senodzie Brzeskim degradowano przez Exarchę Patriarchi konstantinopolskiego y episkopow neodstępnych przy bytności barzo wielkiej Dnchowenstwa, obywatelow, Mitropolitę Michała Ragozy y czterech władyków za to, że na membranach na co inszego, iako się z protestatией we Włodzimierzu Anno 1595, iulii 1 die zanesioney, wiedzieć daie, w sprawach ciekiewnych roku 1594 na senodzie Brzeskim sobie powierzonych bez wiadomości Duchownych y swieckich posłuszeństwo oycowi s. Papiężowi Rzymskiemu przez Terleckiego y Pocieia oddawszy,

in toto fidei Romanam amplexi sunt, pro forma tylo zostawiwszy Ritus ceremonias Graecorum y to z tym appendixem zaraz, quorum ipsi tenacissimi sunt, et ut non contradicerent fidei catholicae: y Ryzami samemi tylo Rusią się być mianując, beneficia y dobra wszystkie cerkiewne zaraz im nie należące nienależnie zabrali y podziś dzień dzierzą.

O ktore to beneficia, gdy posłowie z tego zaraz senodu od stanów duchownych y swietskich K. I. M. prosili, praw starożytnych na meyscu odstępnym pasterzow insze dano, tego otrzymać nie mogli, tylko obietnica aż w roku 1607, że post dicesum modernorum to się stac miało, w constitutiei y przywileiu Seymowym upewniono y contentowano, a nie rzeczą samą: bo w roku 1613 po zeyściu X. Pocieia, Metropolią y Włodzimierskie władcytvo dzierzącego, oddano mimo ten przywilej y constitutią tym co są merè Religiei Rzymskiej a nie Graeckiej, ut patebit z przysięgi ich Clemensowi osmiemu oycowi s. Papiżowi Rzymskiemu uczynioney (o ktorey sufficientissime Raron: ad finem tomi 7 Annal: Eccl: impres. Mogunt. Anno 1601 wypisał). Przeciwno ktorego rozdania vacantij y beneficij tym nienależnym personam in diversis subseliis na tychmiast protestatie zaszyły.

A gdy oto K. jego M-ci sollicitowano, aby te beneficia własnym posterzom pod posłuszeństwem S. Oyca Patriarchi Konstantinopolskiego Ecclesiae Orientalis oddano, na to respons od J. K. M. przez zeszęłego jego M. Pana Kryskiego canclerza Koronego taki uczyniono: iż Jego K. M. nie rozumie inaczey, iedno że to władcytvo y Metropolia ludziom godnym, ktorzy na tych dostoięństwach godnie nosić te urzędy mogą, dano: lecz tu nie o godność ale o władze idzie.

Znowu zaś w roku 1620 na prosbę gorącą narodu Ruskiego, za instantią stanowych seymowych też constitntią anni 1607 odnowiwszy, także tylo pogłaskano, że post decessum modernorum possessorum im własnie rozdawać obiecano, a in re ipsa et exectu, że wszystkiego tego aż poty nie nie było.

Za ktorym samowolnym odstępstwem niektorych z Rusi od zwierchnego pasterza swego, natychmiast te exorbitantie

urośły. Napierwey: przez uniwersały z kanceliariey wyprawiono, anno 1595, data z Krakawa lipca 28 die interdicti, aby żaden od Patriarchi Konstantitopolskiego nie był przypuszczony do tego Państwa dla poświęcenia duchownych. Zaczym w sumnieniu gwałt nieznośny; prawom, przywileiom, swiebodam, wolnościom praejudicium wielkie; Diocessij, Monasterow, Cerkwiey zdawna bundowanych odbieranie, a niektórych y podziś dzień zapieczętowane; w budach Bogu w Troyce iedynemu modlić się niedopuszczanie; z Magistratow rugowanie; ludzi niewinnych y niwczym niepodeyrzanych do więzienia ciężkiego sadzanie. W cechach rzemiośł robić, handlow zażywać, ciał zmarłych publice do grobu prowadzić, z Naswiętzym Sakramentem do chorych chodzić zakazywanie, y insze tym podobne urazy nastąpiły.

Za którą to tak ciężką oppressią dziatki małe bez przyięcią chrztu świętego z tego swiata schodzili y schodzą, dorosli bez szlubow żyli y żyją, bez przyięcia Sacramentu S. y spowiedzi umierali y umierają, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych obrzędow cerkiewnych kryiomko po palach, ogrodach, sadach y lasach grzebli y grebią.

A lubo o to ex benignitate et clementia Regia listy od w Bodzie zmarłego Pana na pozwolenie pewnych cerkwiey, dla używania nabożeństwa wynoszone były, nie iednak y na to nie dbano: nakoniec uniwersałami Krolewskimi ubogim y ułomnym ludziem z Rusi po Polsku żebrzeć zakazywano, iako o tym wszystkim dostateczne particulariter niżej położy się.

Potym exordium urazow krociuchne nastąpiło, spisanie y wyliczanie specificè tak w Koronie iako y w W. X. L. exorbitantij dziejących się: jako w Kiiowie cerkiew S. Sophiey y insze spustoszo, iako Monaster Wydubicki za unitow possessią postkami stanął, jako w Łucku cerkwie na karczmy obrocono, jako w Chelmie, Lwowie y indzey publice iść z Naswiętzym Sacramentem do chorego, a zmarłych ciał chrześciańskich do grobu prowadzić zabroniono, y z Rady rugowano. Jako w Wilnie cerkwie na karczmy, kuchnie y na arendy obrocono. Jako ludzi niewinnych z Magistratu y z cechow rugowano, do więzema

ratusznego y podziemnego niewinne sadzano, a gdy zaś kto co z pobożności swej na cerkiew niezuniowaną testamentem odpisze, brać zabraniano. Jako cerkwi rugować na gruntach szlacheckich za przywilejem J. K. M-ci zakazywano, mandatami za dworem y inszemi zapozwy niewinne turbowano: y insze nieznośnie oppressie y angarie przez rozne wymysły wyrządzą. Jako w Minsku plac cerkiewny na meczet tatarski obrocono. Jako w Płocku przez więzienie do uniey przymuszano, a drugich z miasta wygnano. Jako w Turowie gwałtem cerkwie z skarbami odebrano y Oycę Władykę niezuniowanego z Turowa wypędzono. Jako w Pinsku swieszczennikow niezuniowanych w beczki zabiwszy mordowano. Jako w Orszy, Mohilowie, Mściśławiu y indzey po roznych miastach y miasteczkach, Cerkwie popięczetowano, nawet w budkach Panu Bogu się modlić niedopuszczano. Jako w Kownie Cerkiew wyniszczono y grunty cerkiewne pozabierano. Jako Monastery: Trocki, Lawraszewski, Grodzieński y inszych barzo wiele spustoszone. Jako w Bielsku dekret taki: iż ieśliby który z Mieszczan za processią z cerkwi do kościoła nie szedł, aby był na gardle karany, otrzymano. Jako w Miadziele ludzi nabożeństwa Graeckiego do uniey od starosty tameyszego gwałtem przymuszano y na wygnanie przez decret z miasta jako Aryanow wskazano: y insze nieznośne krzywdy, więzienia, przesladowania, morderstwa oppressie y angarie tak w Koronie iako y w W. X. Lit. dla samego tylko nieoddania posłuszeństwa Rusi zuniowaney za onych że instantią y pobudką cierpią. Ktore że dla przedłużenia się autenticè nie były probowane, abowiem na koždy z nich są probatie prawne y dowody, non nos in culpa, ale scisłość szasu, ktora tego nie dopuściła, okazałi tego potrzeba gotowiśmy, a ile co się tycze Wileńskiego naszego Bractwa wszystkie ad amussim wyliczyć y extaktami z xiąg Trybunalskich, Grodzkich probować. A toż pewnie uczynią y inszy obywatele tak Koronni iako y W. X. Litewskiego.

(Изъ издачной въ 1632 г. Виленскимъ братствомъ брошюры, подъ слѣдующимъ длиннымъ заглавiемъ: *Supplementum Synopsis, albo zupełniejszye objaśnienie krotkiego spisania praw, przywileiow, swiebod y wolności: od Naiasniejszych S. pamięci krolow Ich M. Polskich, y wielkich Xiążat Wel. X. Lit. y Ruskiego et caet. et caet. Narodowi Ruskiemu Przeznaczemu, w Cerkwi S. Wschodniej, pod posłuszeństwem S. Oycy Patryarchi Konstantynopolskiego, nie odstępnie od okrczenia się swojego znajdującemu, nadanych y poprzy siężonych. Tudzież Manifestatio prawdziwa progressu sprawy na przeszley Generalney pod Interregnum Convocatię Warszawskiej ludzi starożytney Religiey Graeckiey z niektórymi PP. unitami, przed wspomnianemi personami, mianego: z Revelatią nie omylną inszych ieszcze niektórych processow storny zuniowaney, nie koźdemu po te czasy wiadomych. Przez tychże Obywatelow Koronnych y Wiel X. Lit. Braci w Chrystusie Duchownych y Swieckich Bractwa Wileńskiego uprzywileiowanego Relligiey Starożytney Graeckiey. Nowo teraz na śmiat, wszystkim ku wiadomości, z drukarni tegoż bractwa podana).*

Примъч. Наоборотъ заглавнаго листа упомянутой брошюры перечисляются лица, находившіяся въ качествѣ депутатовъ отъ сейма при королевичѣ Владиславѣ, взявшемъ на себя роль посредника между православными и униатами. Всѣхъ депутатовъ было 11; именно:

z senatu:

1) *Jacobus Żydzik*, Episcopus Culmensis Regni Cancellarius.

2) *Leo Sapęga*, Woewoda Wileński, Hetman Wielki W. X. L., Brzezki, Mohilewski et caet. Administrator.

3) *Stanisław Koniecpolski*, Woiewoda Sędomirski, Hetman wielki Koronny, Buzki, Barski, Kowielski Starosta.

4) *Raphał Leszczyński* na Łesznie, Woiewoda Belski.

5) *Stephan Pac*, Podskarbi ziemski y Pisarz W. X. L.

z koła posielskiego:

6) *Krzystoph Radziwił*, Xiąż ua Birżach y Dubinkach, Hetman Polny W. X. L., Marszałek koła Poselskiego.

7) *Jerzy Osolinski* z Tęczyna, Podskarbi Nadworny Koronny, Starosta Pilzneński, Poseł woiewodztwa Sędomirskiego.

8) *Jakub Sobieski*, Krayczy Koronny, Starosta Krosnostawski, Poseł woiewodstwa Ruskiego.

9) *Alexander Trzebinski*, Podkomorzy Lwowski, Poseł ziemie Halickiey.

10) *Adam Lychowski*, Sędzia y Poseł ziemie Halickiey.

11) *Krzystoph Białosor*, Marszałek y Poseł Powiatu Upitskiego.

LXXVIII.

Протестація митрополита и епископовъ униатскихъ, занесенная по поводу рѣшенія православныхъ не соглашаться на проэктированные во время конвокаціоннаго сейма пункты для примиренія церквей православною и униатскою.

1632 г. сент. 4.

До уряду и книгъ винешнихъ кгородскихъ Володимерскихъ, до мене Анѣдрея Мисевскаго, бурграбего староства Володимерского, пришедши очевисто висоце превелебный въ пану Богу его мил. Отець Иосифъ Веляминъ Рудкій, Архиепископъ Метрополитъ Киевскій, Галицкій и всея Руси, и висоце велебный въ пану Богу его милость Отець Иосифъ Мокоша Баковецкій, Епископъ Володимерскій и Берестейскій, именемъ своимъ и иншихъ ихъ милостей отцовъ епископовъ и всего духовенства реліи кгречкое зъ костеломъ римскимъ зъуниювананаго, явне и выразне освѣдчались и протестовали въ тые слова: ижъ дошла насъ вѣдомость, зъ лявѣдумъ воєводства Волинского на близко прошломъ сеймику луцкомъ

въ року теперешнемъ тысяча шесть сотъ тридцать второмъ, мѣсяца августа, одправованнымъ ухваленаго, ижъ ихъ милости панове обыватели воеводства Волынскаго композиціе, межи нами унитами, а паны неунитами учиненое, не приняли, докладаючи того, ижъ пункта тое композиціи барзо экзацербарунть ихъ мил. Мы нижеименованые особы своимъ и иншихъ именовъ зъ тымся оповѣдаемо, пжъ готовымы были во вѣхъ пунктахъ тое композиціи и пунктомъ, въ ней описанымъ, досыть чинити, которая се сгодне межи нами сторонами, въ реліи крещкой розрозненными, авторитате снерались конвенту съ конвокаціи варшавское блиско прошлое заварла, за вложенемъсе въ то наяснѣйшого кромя его милости шведского Владислава, который целымъ сердцемъ, щире, зычливие и упрейме, зносячи насъ обеде стороне до згоды зобоюной, на кильку сесняхъ працовати рачилъ, взявши до себе сциенте еть консенціенте ексъ сенато еть ордине еквестри (sciente et consentiente ex senato et ordine equestri); ексъ ордине сенаторовъ: его мил. ксендза бискупа Хелмского, канцлера короннаго, его мил. пана воеводу Впяленского, его мил. пана воеводу Сендомірскаго, его мил. пана воеводу Белзкого; ексъ ордине еквестри: княжати его мил. Радзивила, гетмана полнаго Великого Князства Литовского, маршалка кола посельского, его мил. пана Осолинскаго, подчашаго надворнаго короннаго, его мил. пана Собеского, кравчеге короннаго, его мил. пана Тремвинского, подкоморого Лвовского, его мил. пана судью Галицкаго, которые нигиль интентатумъ реликверунть (nihil intentatum reliquerunt) штобы до успокоенія насъ Руси розрозненное належало, переслухавши терпливе правъ, зъ обу сторонъ продукованыхъ, и видячи, же права реліи крещкое, одъ приняты веры хрестіянское Руси наданые, увитомъ служить, а не иншимъ, не хотечи однакъ о томъ децизиі чинити, авторитите суа (auctoritate sua) вымогли то на насъ, же проптеръ бонумъ пацисъ (propter bonum pacis) въ милой отчизнѣ нашей покосьбы панъ Богъ иншій способъ кгрунтовнѣйшого и векуистого покою межи

нами подаль, на тѣ есмо любе тяжкіе намъ пункта позволили, готови будучи ва всемъ досытѣ чинити имъ. Лечь ихъ мил. панове обыватели воеводства Волынского оныхъ не только не приняли, але менячи быти шкодливими и барчо экзацербуючими себе, одкинули. Для того и мы, впродѣ уцтпвость повинную отдавши наяснѣйшему королеви его мил. шведскому, видячи его кор. мил. къ народови нашему хуть упреймую до успокоеня розницъ нашихъ, тудежъ и ихъ мил. помененымъ ексъ утрокве ордине, и унижене пояковавши за тую працу, ихъ мил. поднятую, одзываетсяе до словъ, которыми завираеть скриптъ композициі наше, то есть еслибы братья пановъ неунитовъ, дома позосталые, не припали на пункта, поданные отъ унитовъ, теды панове униты при своихъ правахъ до долное згоды zostawją; ижъ тая композициія до skutku своего nonъ culpa nostra (non culpa nostra), але тыхъ, которые ее не приняли, не приходить,—теды мы при правахъ нашихъ яко въ той композициі есть остарезено zostawячи, о целости и ненарушеной трвалости оныхъ осведчаемъсе и просимо, абы тая протестација наша принята и до книгъ записана была, которая за прийатемъ моимъ урядовымъ до книгъ есть записана.

(Книга год. Владимирскаго суда, хранящаяся въ Києв. Централ. Архивъ, подъ № 660—лис. 762—763).

Примъч. Упоминаемый въ помѣщенной протестациі *Laudum woiewodstwa Wołyńskiego* напечатанъ въ 1 т. 2-й части *Архива юго-западной Россіи* подъ № XVII. Здѣсь, между прочимъ, находится слѣдующее постановление волынскаго дворянства: „A iż między exorbitantiami najpierwsza iest, woiewodstwa nasze Ruskie dotykająca, o uspokoieniu religiey Greckiey exorbitantia w Koronie Polskiej, pospołu z narodem Ruskim, incorporowanym у uprzywileowanym, w którym uspokoieniu, iż, miasto poleczenia, Panowie bracia naszy, ci, którzy mere religiey Greckiey, tey, którą świętey pamięci król Jego Mość zastał, tuentur, barziez podanymi od nmitów punctami są exacerbat; tedy my uważywszy, iż та

exorbitantia, nie tylko ich, ale nas wszystkich, narod Rusky, zachodząca y prawa nasze, przy tem naypierwicy stanąć mamy, nie przymiując tych punktów podanych, abyś my totaliter tak iako przywilej incorporatiewy wojewodstw Kyiowskiego, Wołyńskiego y Bracławskiedo niesie, uspokoieni byli“...

LXXIX.

Письмо запорожскихъ козаковъ къ польскимъ сенаторамъ, прибывшимъ на избирательный сеймъ, съ просьбою о возстановленіи нарушенныхъ правъ православной религии и подтвержденіи козацкихъ привилегій.

1632 г. сент. 4.

Oświeczeni, Przewielebni w Chrystusie, Jasnie Wielmożni a nam miłościwi Panowie Senatorowie.

Wierność poddaństwa y naniższe posługi nasze miłościwym łaskom Wielmożności waszey P. P. naszym miłościwym naipilney oddaiemy.

Byliśmy tey nadzieie, że W. M. Jasnie Wielmożni, a nasi miłościwy P. P., pomniąc z prodkow naszych na odważne tak za ś. pamięci zeszyłych ich mościow królów polskich y teraz świeżo zmarłego króla J. M., Pana naszego miłościwego, usługi nasze na roznych expeditiach oddawane, niewyliczając każdy z Wielmożności waszych, P. P. nacznych miłościwych, wiadomy iest, w prozbach naszych przez poslow na przeszley convocatiewy wnoszonych do W. M. ucha nakłoniwszy, czymkolwiek pociesniejszym obdarzyć raczyli. Więc, iako widziam, w nadzieiey swey iesteśmy omyleni. A to przed wszystkie czasy ze wszyskim narodem naszym ruskim, iaka się krzywda stała w Beligiey naszej Greckiey, za żywota s. pamięci Króla J. M. zmarłego, ustawiczne o pokoy iey y po smierci K. I. M. u Wielmożności Wasz., naszych miłościwych panow, zebraliśmy y zebrzemy, nie mogliśmy tak szczęśliwego czasu otrzymać, żeby przy swododach y wolnościach przez królów ich mościow urzewileiowanych y poprzysiężonych

zostać mogli. Iednak pogodniejszego chasu nie spodziewaiąc nad teraznieszą electią obrania Króla y Pana nam miłościwego, posłów swoich do W. W., naszych miłościwych P. P., Fiedora Kozmińskiego, Fiedora Pralica y Wasila Onaszkiwicza posyłaamy, uniżenie, pokorne y płaczliwe Wielm. Wasz., naszych miłościwych P. P., prosząc, abyście W. W., naszy miłościwe P. P., w prozbach naszych, tak na przeszłej convocathey, iako y teraz na electey wnoszonych, miłościwe wysłuchawszy, prawa, swobody, zasługe nasze uwazaiąc, tak w Religiey naszej starożytney iako y w wolnościach, krwawie zasługowanych, tesz w podwyższeniu żółdu rocznego, opotrzeniem sukien, wspomnieniem na armatę, opatrzeniem żywności y odzienią sług przy niej będących, nie wątpimy, że W. M., nasi miłościwi Panowie, przy obieraniu Pana nam miłościwego we wszytkim tego postrzedź zechcecie, iakoby narod nasz Ruski w Religiey uspokoiiony, a my przy swobodach swych z poprawą y z przymnożeniem onych zastawali. Nie wsmak y to nam słyszec, iż W. M., nasi miłościwe P. P., przez ich mościow panow comissarzow z Kunikowa za czlonkow sobie bydz uznawszy, teraz w obieraniu Króla I. M-ci nas oddalać raczycie. Lubo y z żalem znosić nam to przychodzi, iednak to przy woli W. M., naszych miłościwych P. P., zostawić musiem, spodziewaiąc się, że W. M., nasi M. P. P., takiego Pana obrać zechcecie, który prawom, swobodom y wolnościom każdemu narodowi, ile poprzysiężonym przez królów ich mościow, krzywdy czynić nie zechce, gdysz sumnienie mile, przy którym chudoby, dostatki, na ostatek y zdrowia swe kłaść przyszłoby. Nadzieią w łasce Bożey y W. M., naszych miłościwych Panach, iż W. M., nasi M. P. P., tego nam wiernym sługom swym zyszyć nie zechciecie. A my, poznawszy miłościwą łaskę tak szczęśliwe nam da Pan Bog obranego Pana iako y W. M. naszych miłościwych P. P., za szczęśliwe y długo fortunne panowanie Pana Boga prosić y wszelaką powolnością naszą rycerską odsługować winni zostaiemy. Posłancom swoim wyżey mianowanym wnieść proźby nasze zleciłismy, którym powtore y potrzece uniżenie W. M., naszych miłościwych P.

P., prosiem, aby była wiera dana. Z tym powtore wierność poddaństwa y naniższe posługi nasze miłosciwym łaskam oddaemy, Dan w Kiyowie, die 4 Septemb. A. D. 1632.

(Изъ рукописи Импер. Пуб. Бил. Разн. IV. F. № 22).

Примѣч. Далѣе въ рукописи слѣдуетъ самая инструкция посламъ, отправляемымъ на сеймъ. Она напечатана въ *Архивъ юго-зап. Россіи*, (ч. 3, т. I. № XCIII) по списку, хранящемуся во Львовскомъ Ставроп. Архивѣ.

LXXX.

Письмо запорожскихъ козаковъ къ королевичу Владиславу, въ которомъ они, указывая на него, какъ единственнаго законнаго кандидата на польскій престолъ, просятъ его о возстановленіи правъ православной церкви и подтвержденіи козацкихъ привилегій, обѣщаясь съ своей стороны, въ случаѣ устраненія королевича отъ престола, оказать ему вооруженную поддержку.

1632 г. сент. 5.

Mile nam słuhać iakośmy wyrozumieli z posłow swych y duchownych naszych o wielkiej miłosciwey łasce W. K. M-ci, Pana naszego miłosciwego, w tak szczęśliwym powodzeniu, iako s. pamięci zeszyły król J. M., Pan y Ociec Waszey Kr. M-ci, tym rządził, tak iakoby y to co się stało ubliżenia narodu naszemu kozackiemu w kłybę prywieść swą y dalej w wolnościach y swobodach onych podeprzeć W. K. M-śc, ten stolek osiadшы, rządził. Przyznać się to muci, że żaden król, iako pamięć nasza niesie, tego co... iego K. M-śc, Pan nasz miłosciwy, Ociec W. K. M-ci, w Rzeczy Pospolitey nie dokazał; on na wstępie na państwo miał cesarza chrześciańskiego, miał kiimskich, miał cara Moskiewskiego, wnetrznych woien rokosze y

bez wszelakiego zawodu R. P-tey usmierzył. Za iego szczęśliwego panowania W. K. Mość iako storcz przeciw tak gwałtownemu nieprzyjacielowi, który był strachem wszystkiemu światu, z mniejszymi siłami pod Chocinem wytrzymał. W tym żałość nas uwodzi, że za żywota J. K. M-ci krzywda nam się w Religiey naszej stała, o której ratunek pogodniejszego czasu nie upatrując, pokornie, uniżenie y płacziwe W. K. Mość, Pana naszego miłosciwego, prosimy, rozumienia tego pewni zostaiący, że kto inszy krom W. K. M-ci ten maiestat R. P-tey Corony Polskiey osieść będzie raczył, y w tych dalszych zaś prozbach naszych, które przez posły swe Fedora Kazminkiego, Fiedora Pralica y Wasila Aniszkiwicza wnosimy, pewneśmy, że W. K. Mość, pomniąc na tak odważne zasługi nasze przy boku W. K. M-ci oddawane, miłosciwe ucha nakłoniwszy, w tych prozbach naszych ukontentować zechcesz, iakobyśmy na szczęśliwe y długo fortunne Panowanie W. K. M-ci Pana Boga prosić y wszelaką powolnością naszą y naniższemi posługami naszymi odslużyć mogli; gdysz, czego nie rozumiemy ani trzymamy o tym, żeby, uchoway Boże, przeciwnym sposobem zairząc W. K. M-śc chciał przeciw temu być, żeby ten stolec oycy W. K. Mość omijac miał, chudoby, dostatki y zdrowia swe przy W. K. M-ci kłaść powinni iesteśmy, y nieodmianni gotowi teraz, naniższe służby swe pod nogi W. K. M-ci, Pana naszego miłosciwego podawając y Pana Boga prosząc, aby W. K. M-śc w długo fortunnym Panowaniu chować y pomnożać raczył.— Dan w Kiiowie. 5 septemb. A. M. DC. XXXII.

W. K. M-ci, Pana naszego miłosciwego, naniżci słuźebnicy y podnoskowie.

Andrzej Hawriłowicz starszy z woyskiem W. K. M-ci Zaporozkim.

Из рукописи Имп. Публ. Библиотеки, по каталогу Разн. in fol., IV. № 22, стр. 118—120).

LXXXI.

Извлеченіе изъ рукописи, содержащей описаніе (дневникъ) избирательнаго сейма, бывшаго въ Варшавѣ

въ сентябрь, октябрь и ноябрь 1632 г.

9 octobris.

....Jego Mość Pan Derewinski upomniał się obietnice z przeszłej convocacyey warszawskiej uspokoienia disunitow Religiey Graeckiey.

Jego Mość Pan Woronicz declarował się, że do żadney rzeczy przystąpić nie chciał, asz by pierwey Religia Graecka uspokoienie odniosła.

Jego Mość pan Kuchmistrz Wielkiego Xięstwa Litewskiego nomine unitow ozwał się, zyczącz sobie pokoiu y uspokoienia z nieunitami, y prosił, aby iustis mediis chcieli uspokoić tę sprawę.

Jego Mość Pan Marszałek rozumiał, nim pocznie się o inszych punctach momić, aby modus iaki exorbitancyi był namowiony, y acz zawsze nam iest czas do namawiania się praw y wolności, a ieśli kiedy tedy teraz czas iest naprawy wolności naszych. Exorbitancye, które sie traktowały na przeszłej convocacyey, na dwoie rozdzielił: iedne są, ktore tangunt personam Regis, a drugie o potrzebach Rzeczypospolitey; radził tedy, zostawiwszy *salvo meliori iudicio* inszych tak postąpić w nich aby, exorbitancyi *selectiora obrawszy*, (ktore?) tangunt personam Regis, w klubę wprawili, y pokazował impossibilitatem czasu, aby to znieść mógł y iak materye wielkie są, y prosił aby nie chcieli exorbitancyami obruere y czasu y marszałka, y kto iest tak *gostis patriae*, aby nie zyczeł, aby nie telko te szeszedziesiąt, ale y więcey Rzeczy pospolitey razow poleczyć nie chciał.

Jego Mość Pan Choraży Krakowski declarował się, że my nie chcemy skakać po exarbitancyach, ale iak są pisane tak tra-

ktować, abowiem po nich solmizuiąc przestapilibychmy zaś nie iednę.

Xiąże Radziwił pochwalił mowę pana Marszałka, że barzo dobrze y potrzebnie to wspomnieć raczył, aby delectus exorbitancyi uczyniony był, abyśmy ordinem wiedzieli, że ieżelibychmy wszystkich umoderować nie mogli, głównieysze y na których więcej Rzeczypospolitey należy w rejestr wprawili; ale tu nascitur quaestia, od czego zaczynać by mieli: czyli od dawnych exorbitancyi, czyli od tego,—ieżeli się przeszły confaederacyey warszawskiej wbrew nie dało, y po mnie że sie na dwoie dzieliło postanowienie convocacyey: iedno ktore in vim inviolabilis confaederationis było zawarte, drugie in vim meliorandi addendi minuendi, zdało się aby od tego zaczęli, ieżeli lex irrevocabilis nie iest wczym zgwałcona, to niedawno ktoś powiedział frustra conduntur leges nisi exequantur.

Jego Mość pan Gorayski pochwalił distractią exorbitancyi pana Marszałka y powiedział, że cokolwiek fundamentalem legem potwierdza, cokolwiek iest do zgody securitatis inter nos, teraz czas naprawy należy do uspokojenia exorbitancyi aby sine delectu wszystkie uspokojone być mogły, pomknąć daley czasu nad sześć niedziel persuadował.

Na co Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział: ia w exorbitancyi braku nie czynie, bo wszystkich ieden cel iest, aby immunitatem Reipublicae zachowywały y ieśli czasu nie będzie stawać aby, principaliora odpawiwszy, minutiora do coronacyey odloželi, y nie beła to mens zaniechać, ale względem czasu trudno by wszystkich odprawić strony compositionis inter status, iakoby ią uspokoić, y modum iey nie inszy telko przez deputaty odprawować rozumiał, y niż się wkroczyło w materyą tę y panów senatorow prosiło się, aby z posrzątku siebie deputowali deputatow strony religiey Graeckiey, nie potrzebna rzecz dilucidować więcej tę sprawę rosumiał, gdysz miedzy inszemi pracami tę wziął był do uspokojenia króla Jego M. Szwedzkiego y że imparata beła pars unitom brała się ad cognitionem iurium, y tey sprawy nie możecie in hoc consessu sądzić, boby do dal-

szych consultacyi zawałiła drogę, iednak persuadował aby iednostayna deputacya beła, na którą by cognitio iurium ieżeli unia w Polszcze była, dawszy pokoy theologiey, pilno investigetur.

Jego Mość Pan Woiutynski, Pisarz Łucki, nie pozwalając na deputacyą, declarował się, do żadney rzeczy przystąpić nie myśli, ażby disunity bełi uspokoieni.

Jego Mość Pan Kisiel, że nie Theologica, ale politica quaestio unitow z nieunitami duxit, y potioritatis komu debentur iura sami ich Mości wszyscy nie deputaci discernere łacno mogli; na tę deputacyą, od Jego Mości pana Marszałka wspomnioną, nie przypadł, ponieważ iest res iudicata y protestował się, że na deputacyą pozwolić niechce ani może.

Xiążę Radziwił spodziewał się, a że po pierwszej mowie moiey od świeżey exorbitacyi negotium to zacząć iescie mieli, przypomniał raz abo dwa paragraf od niego w kole powtorzony z confaederacyey, gdzie się abowiązuia wszyczcy sub fide, honore, conscientiis dotrzymać tego, co się postanowiło. Napřednieysza to rzecz sanare vulnera Reipublicae, a poki nie będą sanata nie przystępować do consultacyi; ten tedy fundament założywszy, uważcie, ktore są większe vulnera: czyli te, ktore są świeżo urażone, czyli te, ktore są urazami ale iako ból są czasem uleczone, a co dzien prawa stanowić kiedy executia ich nie będzie; przywoził przeszłą confaederacyą y wiodł do tego aby w nią weyrzeli y obaczą świeże a ztąd łacno colligować co zaczynać y iako będą.

Jego Mość Pan Marszałek prosił panow nieunitow, aby nie raczyli być od tego sposobu deputacyey, gdysz inaczey dla czasu to być nie może iedno przez deputacyą, y cokolwiek oni tam sprawią to tam w kole referować dędą.

Jego Mość Pan Orzelski nie inszego wprzod przed się brać nie rozumiał telko compositionem inter status, ponieważ ta wszystkich zachodzi bracią, y prosił, aby do tego przystapowali co non patitur morum.

Xiążę Radziwił pochwalił mowę pana Orzelskiego, że co go

dolega y inszą bracią, od tego consultacye zaczynać rozumiał, żebyście uczynili examen, ieśli się we wszystkim dosyć stało convocacyey y że per quaestionem ze mną pan Marszałek idzie. W czym się wykroczyło powiemy. Pomnicie W. M. co się y pziś powtorzyło, dwoie było postanowienie W. M: iedno, któremuście żadney conclusiey na convocacyey dać nie chcieli, ale do bracyey wzięli cum facultate addendi, minuendi, meliorandi, a te są exorbitancye; drugie postanowienie iest, które po kilka kroć w confaederacyey się utwierdzą, że to ztrzymać sub fide, honore, conscientiis przyobiecuciecie, y ktoby przeciwko temu co czynić chciał consurgere według prawa powinnibyście. — Puszczal sub censuram ieżeli protestacye nie są sprzeciwnie confaederacyey, ieżeli non merentur, abyście ochronili fidem, honorem et conscientiam, y trzeba aby consurgatis. — Zaczyn czytając protestacyą ex parte xiędza Grochowskiego, biskupa Łuckiego, uczynioną przeciwko confaederacyey w ten sposób ¹⁾... Prosił, żeby czytania tey potestacyey pilno słuchali, bo tangit ta wszytkę confaederacją, tangit animam libertatis.

Jego Mość Pan Grochowski, Podkomorzy Przemyski, wymawiał xiędza biskupa, brata swego, że non temeritate, ale certis rationibus ductus protestacyą tę zanosił, czego się sprawić gotow. Narzekał na posły woiewodztwa ruskiego przeszłey convocacyey warszawskiej, które, mimo rozkazanie y instructią od bracyey daną, więcey wazyli się na convocacyey pozwolić.

Na którą mowę Jego Mość Pan Marszałek ozwał się nie iako director koła rycerskiego, ale iako poseł na ten czas na convocacyey woiewodztwa ruskiego: Jsz nie mała controwersia na seymniku wiszniuskim była, ieżeli o exorbitancyach na convocacyey mieliśmy mówić czyli nie, y staneło było, że nie, ale że na końcu instructiey napisano się, że do inszych woiewodztw accomodować się mieliśmy, tedy w tym non meremur nagany, ponieważ securitas interna, która iest nawiększa, inaczezy zatrzymana być nie mogła, telko zgodą y podpisem naszym z

1) За сиемъ въ рукописи слѣдуетъ протестация бискупа Гроховскаго, напечатанная Лукашевичемъ въ 4 томѣ Dz. kość. wyznania helweec. w Litwie.

inszemi wszystkimi woiewodztwy na confaederacya, iuż tedy z tych racij żaden inculpare nos nie mogł.

Xiąże Radziwił mowił, kiedy by ta protestacya przeciwko samym religiom była, zamilczał bym, ale przeciwko honorowi wszystkich y postanowieniu Rzeczypospolitey. A zaś to non offendit honorem, że w protestacyi włożono niektorzy postanowili, oraz nie biie przeciwko wszystkiemu postanowieniu Rzeczypospolitey gdy tytuł confaederacyi pro abominabili sobie poczytał. Zaczym podał to sub trutinam wszystkich y declarował się, że kiedy przydzie mowić o religiey, ia to rzekę co mi Pan Bog do serca poda.

Jego Mość Pan Podskabi nadworny, ktoby kolwiek przeciwko tak swiętobliwemu związkowi smiał wykroczyć, ten by słusznie pocnas incurrere miał y nie inszego nie iest protestować się, telko targać ten związek y contradicere mu, y nie miało by to tak dalece urażać gdysz to per modum discursi stało się y poneważ non suo loco et tempore ta potestacya iest uczyniona rozumiał, aby ex actis eliminowana była.

Jego Mość Pan Marszałek mowił, wiemy bardzo dobrze formam reipublicae concensus wszitkich concluńie, a consensus tych, ktorzy są praesentes y ta prostacya non suo loco et tempore uczyniona nulli tali subiacere musi.

J. M. Pan Podkomorzy Sędomirski narzekał na protestacya, aby się na protectacya sposob iaki wynaleźć mogł, iakoby się in posterum nie działo.

Xiąże Radziwił pozwałal na medium, ale aby I. M. Pan Marszałek z Jego M. Xiędzem Biskupem ugeret nomine publico zyczał. Y tak, rebus infectis, rozeszli się do domu.

11 octobris.

.....Posłowie woyska zaporożkiego do koła Rycerskiego przyszli y przy zaleceniu wszystkim stanom unizonych służb list I. M. P. marszałkowi Rycerskiemu oddali, który w kole był czy-

tany')..... Którym Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział nomine publico w te słowa: Wiadome są bardzo dobrze stanowi rycerskiemu działo wasze, ktoreście z przodkow waszych y sami z siebie Rzeczypospolitey oswiadczeni, pewni tego że y do kónca w przedsięwzięciu swoim ustawać nie będą; w podziwieniu to wszystkich iest, że posłowie ich na przeszłą convocacyą w taką nienawiść y niebezpieczeństwo zdrowia swego wpádli, zalecał ich deligentią y studium w odprawowaniu urzędu na nich włożonego, dziwował się y temu, że w instructyey nieobyczajney nieostrożne słowa mieli, ktoremi strony sobie przeciwney y kónca rycerskiego wszytkiego nieuszanolali. Jest tu wprawdzie plac do umawiania się dolegliwości, ale bez urazy, y opowiedzieć kazał, aby in posterum tego nie czynili, w inszych punctach odpowiedź Jego Mość suspedował, zaczyn rozumiał Jego Mość że inszy czas będzie mowienia o proposityey kazaekyey, teraz a proposito aby nie odstępował prosił, y repetował mowę swoje to iest de securitate redeuntium.

Jego Mość Pan Przelecki, stolnik Krakowski, wniosł, aby nie telko de securitate redeuntium, ale też de securitate iechania na coronacyą mowili, do czego y Jego Mość Pan Starosta Oycowski przymawiał się.

Jego Mość Pan Marszałek, patrząc na czas y poważność punctu, pronował w kole compositionem inter status, aby osobne miejsce iey naznaczywszy zarazem deputaty obierali, aby we srode mogło sasieć y ex re capitur consilium coby daley czynić.

Jego Mość Pan Chelmski, Chorąży Krakowski, persuadował, aby ta materya za zwłoke nie poszła, aby relacyą z pierszey deputacyey S. Marcinskiey przez ktorego z panow tamtych deputatow dla informacyey wszyscy mogli słyszeć.

1) Далѣ въ рукописи слѣдуетъ: а) письмо отъ имени запорожскаго войска къ депутатамъ, прибывшимъ на конвокаціонный сеймъ. Оно, за исключеніемъ пріѣтственнаго обращенія, дословно сходно съ помѣщеннымъ нами подъ № LXXIX письмомъ отъ того же войска къ литовско-польскимъ сенаторамъ; и б) инструкция козацкичь посламъ, отправленнымъ на сеймъ. Она напечатана въ 3. ч. 1 тома Арх. Юго-Зап. Рос. подъ № XCIII.

W czym użyli byli Jego M. P. Starosty Rawskiego, aby zaraz mógł być czynić relacyą, na co się nie wymawiał, ale iż pro manibus transacticy pisaney tamtey deputacyey S. Marcinskiey nie miał, odłożili to na inszy czas.

Xiąże Radziwił prosił Jego Mości Pana Marszałka, aby za czym to rzeczy skonczył nim się ieszcze materye zaczyna, to iest examen o pretestacyey.

Jego Mość Pan Marszałek zgodę wszystkich opowiedział, aby zniesiona była ta protestacya, do czego ieszcze drogę zagradza choroba xiędza biskupa Łuckiego, na ktorego poczekać ieszcze rozumiał, aby rationes dał quibus ductus to uczynił.

Xiąże Radziwił quaestya o protestacyey na dwoie distinguował: pierwsza spectat personam co potest moram pati, druga należy ad securitatem omnium, należy ad vindicandam reputationem et honorem, y położywszy to że chory, a kiedy ta choroba dłużej go zatrzyma przy łóżku dla tegoż ma ta sprawa odłogiem leżeć, co się tycze personam patietur, co securitatem nequaquam.

Jego Mość Pan Grochowski, Podkomorzy Przemyski, na conclusią żadną, aby in absentia xiędza biskupa Łuckiego in personam iego co stanowić się miało, nie pozwalał, y przydał to, że confaederacyą przeszłą warszawską nie będzie się kontentował, na co się fremitus stał.

Jego Mość Pan Goraiski dziwował się Jego Mości Panu Podkomorzemu Przemyskiemu, że przeciwko wszystkiey zgodzie temeritate sua insurgit y co za autoritas koła rycerskiego kiedy co iuż za zgodą wszystkich stanie, temeritate iednego convellitur, y prosił aby celerrime temu zabieżeli.

Xiąże Radziwił appellavit memoriam Jego Mościa Pana Marszałka y koła wszystkiego z czym się w sobotę z koła rozeszli, a to nieco inszego było telko zgodą wszystkich na to, aby simpliciter zniesiona była ta protestacya. Do tego, że Jego Mość Pan Marszałek nomine publico miał z xiędzem biskupem Łuckim expostulować o tem, y wierzył że non deerunt rationes xiędzu biskupowi Łuckiemu, że będzie chciał okrasić to swoje

factum, y niewiedzieć co czynić będziecie, czy do nego iść czy żeby tu do koła przyszedł, co ventum fieri potest.

Jego Mość Pan Kisiel rozumiał, że nie czekać expostulacycy xiędza biskupa łuckiego, ale czynić, to co expedit Reipublicae.

Jego Mość Pan Stolnik Lwowski perswadował, aby odłożyli tę sprawę do kilku dni, a gdy go Pan Bog z tej choroby podniesie, rationes od nego usłyszawszy, o tym dopiero ponowić nie zawadzi.

Xiąże Radziwił repetiit mowę sobotnią, że protestacya ta pugnāt nie telko przeciwko dissidentow, ale przeciwko honorowi wszytkiey szlachty y senatu, iustificatia xiędza biskupa nie do protestacyey należy, ale ma to służyć aby iustificowawszy się być liber a poenis, z convocacyey warszawskiey naznaczonych, declarował się, że do żadney rzeczy nie przystąpi aż pierwey dosyć się temu stanie, na co wszyscy się zgodzili.

Jego Mość Pan Rudomina, Chorąży Nowogrodzki, radzieli, aby temu co prędzey zabiegali, bo takowa rzecz przynosi exemplum usum, usus consuetudinem, consuetudo legem; y ieżeli zgrzeszył przez pismo, przez pismo też to aby naprawiono było.

Jego Mość Pan Kaliski tuebatur partes xiędza biskupa łuckiego y czytał słowa confaederacyey pro parte iego.

Xiąże Radziwił dziwował się panu Pisarzowi Kaliskiemu, że w tak ciasne cancellos wprowadza tę protestacya, iakoby samę telko religią officere miała, co się dosyć pokazało, że ta protestacya ile paragraphow ma w sobie, telo delicta przeciwko convocacyey, y niepotrzeba restingować telko do dissidentow, ale do securitatem wszytkiey Rzeczypospolitey, bo na convocacyey funduią się wszytkie kaptury prawa, ktore pro securitate stanowią bywaią. Isz tedy protestuie się przeciwko confaederacyey, tedy zaraz przeciwko wszytkiey Rzeczypospolitey declarować się ze wszytkimi temi, ktorzy przy confaederacyey mocno stać chcą y niwczym iey nie naruszać, rozumiał, że ni będą głosow tych słuchali, ktorzy tę sprawę wycięzają stroyny dilacyey, kiedyby miała co przynieść do pokoju pozwolił by

na nią, ale więcej podobno swara stała się, tedy Jego Mość, aby dilacyam dawszy pokoy y ostrzegając autoritatem senatorum zostawali przy tym co się w sobotę namowiło.

Jego Mość Pan Marszałek, słysząc takie głosy, że nie przystąpić do żadney rzeczy małe ominabatur, bo takie słowa czynią obicem et impedimentum nie małe sprawom wszystkim, tak tedy mówić lepiej rozumiał nie będą concludował aż się pierwey dosyć temu stanie, iest libertatis nostrae nieposlednia pars nie pozwalając na to, co się komu nie zda y to quoties, że protestacyie obsentium żadney wagi nie mają y nie takowego facessere nie mogą inculcował y prosił, aby simul et simel mogło być, żeby y z xiędzem biskupem łuckim o tym expostulować y temu zabieżeć, iakobyście to in posterum nie działo, prosił iterum aby dzień albo dwa convalescencyey xiędza biskupa poczekali.

Xiąże Radziwił rozumiał, że żadnego nie ma urażać to głoszenie nie przystąpić do żadney rzeczy, bo to iest tristissima y civilissima vox, to iest tyran nawększy, że sine consensu nie może się stawać, strony osoby xiędza biskupa łuckiego przyznawał: wysokie y sławne urodzenie, zacnieysze iest prawo et maiorem meretur respectum, iezeli xiądz Arcybiskup y inni biskupie poddali się pod to prawo Rzeczypospolitey, tedy iure merito y xiądz biskup łucki tenebatur parere temu prawu y nie miał burzyć y nie wiedział ani petard ani taranow zażywać miał, ale to iest petarda protestacya uczyniona, iezeli icy nie zabiegniecie, tedy wszystkie prawa ruent y ten act electiey nie będzie actem. Itak, rebus infectis, tę materyą in suspenso zostawili, roziechali się do domow.

12 octobris.

...Jego Mość pan Marszałek przypomniał dzień wczorayszy iakoby zszedł że prawie mogło by się stosować owe dictum: amici diem perdidimus. Za tym deklaracyą biskupa łuckiego referował, że nie iest młodzikiem w Rzeczypospolitey y nie iest peregri-

nus, aby nie wiedział, że confaederacya wszystkie kaptury approbuie y nie mniey ad securitatem interna pomaga, y by była nie choroda go zatrzymała iusz by dawno rationem redderet, iednak gdy powstanie z łózka rationem dać nie omieszka. Przez Jego Moscia Pana Marszałka mentem swoją otworzył, że non ea intentione uczynił protestacyą, aby miał confaederacye wszystkie znosić, ale telko quo ad punctum religionis, y pod przysięgą zeznał że uniformis jest protestacya iego tak w Brzesciu iako w Drohiczynie uczyniona, za czym iego Mość Pan Marszałek prosił imieniem iego Mości biskupa Łuckiego, ponieważ bez nas na nas nie stanowić nie możemy, aby, kontentuiąc się na ten czas declaracyą iego, odłożeli to do kilku dni, a kiedy go Pan Bog pierwszego przywróci zdrowia dabit rationem, ani ztąd metum żadnego nie widział, gdysz absentis protestatio żadnemu szkodzić nie może.

Jego Mość Pan Pickarski pozwolił, aby iustificował się xiądz biskup Łucki, że telko te protestacyą in ordine ad religionem uczynił nie przeciwko wszystkiey confaederacyey, iednak modus iaki obmyślony był, iakoby in posterum nie działo się to, poniewasz res est pessimi exempli.

Jego Mość Pan Podkomorzy Sędmirski prosił, aby nad tą materyą więcey szasu nie zasadzali y czasu darmo nie brali, gdysz y convocacya przeszła y czas electey skutek swoy aż na seymie coronacyey wiezmie y tam się tego commode bedzie mogło poprzeć.

Jego Mość Pan Pisarz Branteki expostulował dla czego iego Mość Pan Marszałek propositcyą inszą proponował, pierwszey materyey de securitate redeuntium nie dokonczywszy.

Na co mu Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział że dla nieprzybycia Litwy, którzy do tego należą, trudno o niey ieszcze mowić mamy.

Jego Mość Pan Konicki declarował się, poki xiądz biskup Łucki nie przyda iustificacyey, a iustificacyey słuszney, tedy na co inszego nie moge pozwolić.

Jego Mość Pan Zajączek, Sędzia Kaliski, persuadował, aby

słowy obyczajnemi przez kilka osob concipowany był sposob iaki, iakoby y xiądz biskup Łucki w honorze swym był zachowany y krzywdzie pospolitey dosyć się stało.

Jego Mość Pan Marszałek naprzod przez miłość oyczyzny prosił, nie wyliczając materij iak wielkie są przed nami, aby nie brali darmo czasu contentionibus, ale do tego raczey sposobu się nachylili, aby inter pacta publica wpisana była protestacya, iako przed tym nigdy nieszkodziła tak y teraz confederacyey tey namnię szkodzić nie może co potym poda się panu nowemu z inszemi do przysięgi. Jego Mość Pan Pobskarbi nadworny przypadł na medium Jego Mości Pana Marszałka y drugich prosbą swą do tegosz pociągnął.

Jego Mość Pan Liniewski począł był o zniesieniu protestacij, które są przeciw confederacyey uczynione, mowić, w tym się acclamacie z obu stron y kiwanie rąk Podlaszan z Wołyncami stały, których napomniał Jego Mość Pan Marszałek, że tu na tem miejscu nie acclamatiami, ale ratiami znosić się fraterne trzeba: uprosiwszy sobie audientią dopiro mowić nadto potrzeba do tego miejsca iako do sacrarium iakiego przystępować cum modestia y uszanowaniem ieden drugiego y koła wszytkiego. Różne były sententie: iedni chcieli securitatem redeuntium namowić y modum sądenia tych, którzy wracając się z electii do domow swych szkody będą czynić, namowić y miejsce naznaczyć; tego się upominało wojewodztwo mazowieckie, podlaskie, opowiedając to, że szkody wielkie dotąd ponoszą, a drudzy persadowali aby ta quaestia o zniesieniu protestathey przeciwko confederacyey zaniesieney proponowana zniesiona była.

Jego Mość Pan Marszałek na nieszczęście Rzeczypospolitey narzekał, że w rzeczy tak iasney darmo czas biorą, bo protestacie, które post comitia uczynione in facie Reipublicae ozwawszy się są ważne, secus które in absentia, żadnego valorem mieć nie mogą, niech inter pacta conventa naipierwszy punct będzie aby convocatia in robere zostawała.

Jego Mość Pan Kazanowski, Woiski Lubelski, pokazował, że większą powagę protestacyey przydawamy, kiedy tak gorąco chod-

ziemy około niey y strzedź się trzeba ne, evitando Scyllam, incidamus in Charibdam, y obawiał się, aby sami nie umkneli sobie czasu. a na kogo czas inszego nie składali, y zgodził się na medium Jego Mości Pana Marszałka.

Jego Mość Pan Szucki salutem tey sprawy na tym dependere rozumiał, żeby y salus integritasque Reipublicae nie była annihilowana y dissidentium in religione warunki nienaruszone zostawały gwoli temu wszytkiemu, aby zatrzymowane consultatie insze miały bydź, nie zdało mu się.

Potym memoriał do zniesienia proteitacij takowych, od iego Mości Pana Marszałka concipowany, w te słowa był przez Jego Mości Pana Marszałka czytany: Takze wszytkie acta publica interregni, a osobliwie confederacia generalna warszawska, iako w sobie brzmi y iako ab ordinibus regni iest podpisana, non obstantibus quibuscunque protestationibus, interdum tey convocatie factis, które, iako nigdy vim et robur mieć nie mogły, tak y tera nullitatis vitio subiacent, in toto approbować powinien będzie król Jego Mość.

Na który Pan Grochowski, Podkomorzy Przemyski, nie pozwalał.

Jego Mość Pan Przytkowski nastąpił nań że instituenda actio praesenti et eius complicitibus, a koło rycerskie interponet auctoritatem iudiciis.

Jego Mość Pan Marszałek napominał, aby in libera Republica trzymali się dawnych zwyczajow, acclamaciami nie narabiali, poniewasz temi irritują się animusze ludzkie, y prosił Pana Podkomorzego Przemyskiego, aby cederet aliquando auctoritati koła wszytkiego, a chciał to xiędzu biskupowi łuckiemu, bratu swemu, perswadował y prosbą na nim to evincere, aby na medium concipowane przypadł.

Jego Mość Pan Grzybowski, starosta Warszawski: poki Jego Mość Pan Podkomrzy Przemyski bronił Jego Mościa xiędza biskupa łuckiego miał siła assecelas, abo to iura sanguinis wyciskały na nim, ale kiedy teraz tego broni, żeby protestacia ta zniesiona nie miała bydź, contra consensum wszytkich tendit; zyczył, aby Jego Mość Pan Podkomorzy Przemyski prosił xiędza bis-

kupa, aby *authoritati Reipublicae contravenire* więcej nie chciał.

Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby co dziś placuit, iutro non displiceat y łączno kilka pociągąc *contrarium sentientes* na swoje *sententia*, aby się do tego *scriptu concipowanego* przychylił; y tak, *rebus infectis*, do iutra tę materią o protestaciy odłożywszy, roziechali się z koła.

13 octobris.

..... Przystąpił Jego Mość Pan Marszałek do *quaestii* ieszcze nie dokonczoney, to iest protestaciy, przeciwko *confederacyey uczynioney*, wspomniął listu *contenta* od xiędza biskupa łuckiego do siebie pisanego, isz żaloszny był wielce z tego, bez żalu dotąd byż nie może na obradę y *disquisitią* koła przyszedł, prosił, aby nie tylko w tym osobe iego upatrowali, ale y inszych, których podpis do tey że *prosestatyi* senatowi, gdy bez nich *concludere* nic nie możemy, pod uwagę zostawili y co za zdanie ich w tey materyy będzie. A xiądz biskup łucki *script* taki dać obiecał, który by się wszystkim podobał y tey *controwersyey* koniec uczynił. Za czym prosił *nomine* xiędza biskupa łuckiego, aby tę materią ieszcze do iutra odłożyli.

Jego Mość Pan Podkomorzy Sędmirski *medium* do uspokojenia podał, aby odłożyli *controwersyą* tę do tego czasu gdy będzie się *moderowała exorbitantia* o sposobie prowadzenia y *concludowania seymow.*

Jego Mość Pan Orzelski *persuadował* Jego Mości Panu Podkomorzemu Przemyskiemu, aby *cederet aliquando authoritati* koła y sua *contentione* nie brał czasu dalszym *consultaciom.*

Jego Mość Pan Piekarski *distinguował* protestacie, insza iest mowić o *pretestacyey* in genere, insza in specie, na *dilacią* protestaciy xiędza biskupa do iutra pozwalając, ea iednak *ratione*, aby *rederet rationem*, iezeli *legitimo iure* iest *uczyniona*, a iezeli nie, to próżno odkładać.

Jego Mość Pan Zaiączek, Sędzia Kaliski, strony *dilacyi* do iutra nie rozumiał aby *ex dignitate* była koła, bo iesli iedney

osobie to będzie godziło, to tak y drugi życzył, aby xiądz biskup łucki authoritati koła y zgodzie concederet, boć w kole concludi nie może site bez senatu, a gdy ta materia przydzie ad senatum ich Mość Panowie Senatorowie ochraniać będą iego dignitatem.

Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby dnia dzisiejszego się na to zgodzili, a z tym do senatu jutro szli.

Jego Mość Pan Orzelski, na remoram, która nie nigdy dobrego sprawić nie może, y na to novam formam nie pozwalał, aby mieli za każdą rzeczą do senatu chodzić y z tą nie życzył chodzić ale asz z drugimi.

Jego Mość Pan Brzozowski, pisarz branski, radził, aby z tym raczey poczekali iustificacyi xiędza biskupa łuckiego, bo cuius est condere, eiusdem est et interpretari y parte altera in auditu legem ferre żadną miarą nie zdało się.

Jego Mość Pan Marszałek ozwał się, kiedybyśmy mieli legem condere na xiędza biskupa łuckiego, tedy bym był przeciwko temu, ale że się do senatu poidzie tedy niepotrzebny scrupul rozumiał, insuper obtestatus est fidem suam jutro pary z ust nie wypuszczać tylko do tej sprawy, a interea na tym schyłku dnia aby co inszego przed się wzięli radził. Za czym Jego Mość modum compositionis inter status iakoby... mówić mieli, to jest aby puncta, które na przeszłej convocathey agitowane były, publice w kole czytane, na któreby zgoda była, aby napisano ad marginem concessa, a na które nie, przez deputaty uspokajać toties quoties, incluował to iego Mość Pan Marszałek, że compositionem inter status w kole żadną miarą być nie może, ponieważ do tegosz należy stan duchowny y iakoby mieli biskupi tu do koła przychodzić.

Xiąże Radziwił faacilitatem w odprawowaniu inszych consul-tacij y spraw Rzeczypospolitey pokazywał kiedy by ta quaestia o protestacyey tylko umerzona była.

Jego Mość Pan Marszałek explicował w tej mierze mentem suam, że nie to mens moja była, abyśmy w nie kroczyli, ale żeby na czasu deputaty ad compositionem inter status obmysłali.

Xiąże Radziwił iterum declarował się, że żadną miarą do in-
szych consultacley przystąpić nie może asz się ta quaestia uspokoi.

Także y Jego Mość Pan Woronieź declarował się stro-
ny religiey graeckiey, że ni do czego przystąpić nie mogą asz
wprzod ich religia uspokoiōna będzie.

Jego Mość Pan Marszałek na te protestacie odpowiedział:
trzeba żebym kilka miał ięzykow tesz dopirobym wszystkim od-
powiedział y nie zyczył, aby protestacie kładzione były, ale us-
pokoiwszy iedno, do drugiego przystępować, poniewasz tedy
nieszczęście Rzeczypospolitey sprawiło że może rzecz: amici, diem
perdidimus, że nawet y na script nie zezwolili wszyscy. Przez
miłość oiczyzny aby ochraniał czasu wczesnym przyjezdaniem
na to; y tak, rebus infectis, roziechali się.

14 octobris.

Zasiadшы zarazem Jego Mość Pan Marszałek strony pro-
sił, aby się do scriptu concipowanego przychyliwszy, koniec
iey uczynili, zacząym czytany był script w kole.

Jego Mość Pan Podkomorzy Przemyski bronił po staremu
xiędza biskupa łuckiego y, protestacley niwczym nie naganiając,
chciał, aby in suo robore zostawała, y nie pozwalał na script w
kole czytany, poniewasz ad religionem tylko iest uczy-
niona.

Jego Mość Pan Marszałek perswadował y prosił go, aby ra-
czył acquiescować sententiey tak wielu braci, gdysz bez zgody
iść do ich mościow panow senatorow mogą y iest zawali dro-
gę do dalszych consultacij.

Jego Mość Pan Starosta Kiiowski sposob podawał, żeby
memoriał krotko napisany był bez wszelkich okolicznosci w ten
sposob: kto by się przeciw convocatiey przeszley warszawskiey
publice in facie Reipublicae nie protestowawszy, protestacie za-
nosić smiał, żeby nullum robur et valorem miały.

Na co Jego Mość Pan Marszałek przypadł y inszych do
tego medium persuaione wiodł, aby na nim przestawali.

Jego Mość Pan Lisiecki, instigator koronny, bronił xiędza biskupa łuckiego y że protestacya legitimo iure iest uczyniona reprobare chciał.

Jego Mość Pan Kochlewski narzekał na tych, ktorze przeciwko zgodzie wszystkich smieją wycieńczać słowy swemi materia tę y prosił, aby, dawszy pokoy contentionibus, materyi koniec uczynili.

Także Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby dali pokoy contentionibus, ale ad media się nachylałi, ktore dwoie rozumiał: pierwsze, aby zgoda była o protestacyi słowy krotkimi concipowana; drugie aby scriptowi ad abolendam banitionem concipowanemu nie condradicowali więcey, ktory ma bydz podany miedzy inszymi artykułami panu przyszlemu do poprzysiężenia.

Xiąże Radziwił: za prawdę żem miał przedsięwzięcie insze, ale extorquent mi głosy, ktore słyszę, y zażył słow z ewangelii: Et quid opus est testibus. A cosz po swiadkach, kiedy Jego Mość Pan Podkomorzy Przemyski palam confitetur, że to xiądz biskup łucki contra religionem uczynił et merito rozumiał że się obowenzkom przeszley convocatii warszawskiey włożyli to: a te wszystkie rzeczy obcecuem za siebie y za potomki swe chować statecznie y trzymać sub fide, honore et conscienciis nostris, a ktoby się temu przeciwie chciał y pokoy wzwyż w tym kapturze mianowany, y porządek pospolity psować, contra tales omnes consurgemus in ejus destructionem. A zatym lubo bym mogł dilatate mowę moie y urgere o ney rationibus, ale modestia moia zatrzymywa mię w zwykłych granicach; medium Jego Mości Pana Starosty Oicowskiedo o scripcie aprobował, ale zwyczajna to iest kiedy cyrulig leczy rane także to słowy trzeba te rany ewangelicow wszystkie zakryć niezmnieszając. Prosił aby tak teraz dissidentes obwarować raczyli, iakoby y teraz y potym secure żyć mogli, do scriptu concipowanego przy mawiać się niechciał, asz by zgoda nań wszystkich była.

Jego Mość Pan Starosta Oicowski non abs re rozumiał kilka deputatow do concipowanego scriptu protestacji wysadzić, a to względem oswiadczenia candoris y miłości przeciwko dissidentom.

Jego Mość Pan Marszałek explicował mentem suam strony scriptu concipowanego, że między innemi artykułami specialiter inter pacta conventa przyszedłemu Panu do przysiężenia podać się, zaczym aby reliquum temporis inszym consultacjom zostawowali prosił.

Xiąże Radziwił, krotko idąc, prosił zgody Jego Mościa Pana Marszałka, expostulował iezeli generalna iest na ten punct zgoda, żeby się około niego umawiali.

Potym znowu czytany był script concipowany y przez Jego Mościa Pana Marszałka y pytał tenże Jego Mość ktoby contradicować temu miał, aby się zarazem ozywał, a iezliby się nie ozwał ich mości panowie deputaci zgodę podpiszą, y tak tacito consensu zgodzili się byli.

Xiąże Radziwił mowil: za szczęście by sobie wielkie mogła Rzeczpospolita poczytać, kiedy by to, co się raz postanowi, drugi raz non rescinderetur, y w sobotę kiedy by się było nieodmieniło co się postanowiło, nigdy by do takiej contenciey et odia nieprzyszło, y teraz nie inszego tylko sobotnie zawarło, declarował się, że iako ad moderamen tego scriptu przystąpić gotowi, tak gdzie się rzetelnie nie declarują, nie mogą. Zyczył tego, aby nim zgoda by się concludowała tego punctu distinctie te Jego Mość Pan marszałek explicował eo to za script generalny a particularny, żeby per indirectum nie chcieli zaciągnąć w to, co się nie dać zaciągnąć, oswiadczyli, to iest w exorbitancie y insze consultacie, y declarował iterum nomine dissidentium, że poki dostatecznie w tym punkcie uspokoieni by nie byli, tedy ne latum unguem nie postępować deelarowali się.

Jego Mość Pan Starosta Oicowski zyczył, aby simpliciter napisać to, aby protestacie wszystkie, które po convocatiey przeszłej warszawskiej są uczynione, nullam vim et robur miały.

Jego Mość Pan Mikołai Ostrorog, wojewodzie poznanski, dziwował się, że nad opinią swoją dwie rzezy w kołe rycerskim został: pierwsza strony religiey dissidentium rozumiał że quaestia sopita była.... aliter na przeszłej convocatiey warzawskiej; druga rozumiał że miało rycerstwo zasiadać z pany se-

natorami, ponieważ teraz status iest democraticus. A isz controwersiom terazniejszym o religiey ansee dały, protestacie in absentia uczynione przeciw confederaciey przeszley warszawskiey, to nie tylko ma afficere dissidentes, ale y tych, którzy byli na przeszley convocatiey y absentibus mogło by się to rzęcz: si tu hic esses aliter sentires.

Xiążeciu Radziwiłowi nie zdało się scirać tego tytułu confederaciey co dawno była Rzeczpospolita tę institulatią znowu czytany był script, do ktorego Jego Mość Pan wojewobziec poznański słowa te rozumiał przełożyć in facie Reipublicae.

Xiąże Radziwił mowil: iest czego żałować, że ci ludzie, ktorycheśmy zwykli zwać feces Reipublicae, praesipiunt nobis palmam, wspomniał posły kozackie, którzy że nie tak słuchali iako im kazano co chcieli z niemi czynić y iakim karaniem ich karać. Tu zaś kiedy kto przeczy temu co Rzeczpospolita postanowi nie tylko ganiamy, ale y umarlibyśmy za nich, y znać to barzdo dobrze iako się trzymamy prawa kiedy mu tytułu tego confederacią uwłaczamy y penitus dać mu nie chcemy, aby augere diffidentiam w sercach ludzkich, bo nim scrupulosius postępuią, tym więcey diffedenty mnożą, y żeby nie restringowali tego tytułu do religiey samey, bo się pod tą confederacią zamyka securitas interna kapturu, et quicquid concernit salutem Reipublicae, a co tu wniesiono o exceptiach oppugnamus iako y na convocatiey przeszley warszawskiey.

Jego Mość Pan Marszałek przymowil się do łamania protestaciey kiedybyśmy mieli wszystkie protestacye cassować, to iużby y verba ruerent et legem abrogaremus; zyczył aby metam ex animis suis deponerent, abowiem res est plena solliciti timoris amor. A w tym czytał script.

Jego Mość Pan wojewodziec poznanski mowil strony protestaciey, iako szkodliwe, które się privatim ab absentibus dzieia, pokazował iako wspomnil protestacią, która się we dwadziescia lat pokazała, przetosz aby huic malo potym lege occurreret us necessarium duxit. Tak zaś z drugiey strony praecludere viam

necessarium protestaciom, aby się nie godziło y co czynić wolno na tym piśmie żeby wyrażono było.

Xiąże Radziwił: kiedybyśmy in futurum leges stanowić mieli, tedy bym się zgodził z Jego Mością Panem wojewodzicem, ale że tu non de futuris, ale de praesentibus mówią, przeto nie wiedział na co tę dziurę w tym scripcie czynić by potrzeba, obtestatus est Deum, przeklinając się żeby pirwey pierum weń uderzył ieśli z inszą intenera przychodzi do consultacyi, iedno dobre Rzeczypospolitey mając przed sobą y ante omnia salutem Reipublicae, spectans do tego ieśli idzie o exceptie nie wojewodztwo ruskie ale mazowieckie ozywać by się miało, prosił, aby modestia dissidentium inaczey tractowali.

Na to odpowiedział Jego Mość Pan wojewodzie Poznanski, że iesien teraz w który piorum y nie biją, ale ieśli mają bić niechay y mnie y każdego zabiaią kto zle zyczy oyczyźnie.

Jego Mość Pan Fredro, stolnik lwowski, dopomagał się, aby protestacie, które suo loco et tempore są uczynione, in suo robore zostawili.

Jego Mość Pan Marszałek na mowę Pana Stolnika Lwowskiego odpowiedział, że te tu protestacie intenduntur, które lubo absens, lubo tesz in... będąc, ale in facie Reipublicae nie protestowawszy się, smiał by znosić, aby takie protestacie nullitatis vitio subiaceant.

Jego Mość Pan Kozminski, czesnik kaliski, nie pozwalał, aby dissidentes de religione mieli exceptie approbować palatinatum masoviae, a co się przed tym działo się.

Jego Mość Pan Podskarbi nadworny pokazował, że podpisy biskupie cum exceptionibus nie są protestacie, ale raczey pacis conservatio, y mowa Jego Mości Pana Czesnika exacerbatus retorsią na mowę iego uczynił y owszem wiara katolicka, w Polsce będąc gospodynią, per conniventiam wiarę dissidentium przychodzi przyjęła.

Jego Mość Pan Grzybowski, Starosta Warszawski, prosił dissidentes, aby protestacyey zwyczajow dawnych xięstwa mazowieckiego nie roznaszeli.

Xiąże Radziwił excusował się, że przeciwko *exceptionem dissidentes* nie nie mówią, ale żeby mieli *approbować y consens* na nich dawać tego żadna miarą uczynić nie mogą.

Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby, dawsy pokój *conditionibus y skracaiać mowy swe* *controversyą* co *prendzey* skoneczyli.

Także xiąże Radziwił prosił, aby nie tak ciosno *dissident*es tłumaczyć raczyli, żeby tylko do ewangelikow sציągac się miało, bo tak katolik iako y rusin *dissidet*, *insuper* prosił, żeby tak podpisy limitować raczyli ut *valeant in quantum valere possunt*, żeby *dissidentom* tylko nie szkodziło.

Jego Mość Pan Marszałek *nomine* koła wszytkiego rycerskiego oswiadczał miłość y zyczliwość przeciw *dissidentom* braterską, y że nie inszego panowie *katholicy* nie pragną tylko *mutuum charitatem*, czego y dotąd bywali swiadki y ieszcze są spowinowacenia się iako *dissidentium* z domami katolickiem i tak *katholików* z domami *dissidentium* y insze munia w tej Rzeczypospolitey, które zarowno ponoszą. Zyczył *dissidentibus* pokoiu takiego, aby zaś niepokoju panowie *katholicy* w sumnieniach swych nie odnosili. Nakoniec prosił aby się rano do *consultacij* ziezdali. I tak, *rebus infectis*, roziechali się ich mości wszyscy do domow.

15 octobris.

...Jego Mość Pan Marszałek, uważaiąc żeby się stronie *dissidentium* wygodzić mogło, podał *medium*, aby *inter articulos pactorum convectorum* artykuł ten o protestacyi da Pan Bog przyszłemu panu podali *postulata dissidentium*, których się dopomagaia, przywoził na pamiec, pierwszą: aby *nota protestationis* w *contexcie electiey* była; drugą, aby *tesz* to *per modum contractus* królowi przyszłemu podano było; zatym czytany był *script*.

Jego Mość Pan Podskarbi Nadworny pokazywał *rationibus*, że cokolwiek będą mieli do przysiężenia panu przyszłemu podać, to

in pactis conventis będzie y do druku poidzie, tedy aby się tym dissidentes acquietowali persuadował.

Jego Mość Pan pisarz kaliski dziwował się temu, że mówią o samey protestacyi uczynili digressią do inszego punctu y radził, aby to odłożono było ad pacta conventa.

Xiąże Radziwił prosił, aby wniosło w koło, co ad securitatem communem należy, o czym było inter locutorium z Panem podskarbiem y Jego Mością Panem Marszałkiem, który expostulował z ich mościami o tym, iezeli będą mieli pismo iakie roziedzaiąc, czy goło rzeczy te, o których się teraz namawiaią, zostawia. Do tego pytał, iakoby institutalia namow tych miała bydź.

Ktoremu Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział naprzod będzie uchwała zwyczaina: My rady y rycerstwo koronne y wielkiego xięstwa litewskiego... ocyrklowana powtore intitulia będzie artykuły pactorum conventorum.

Jego Mość Pan Marcin Rei przyczynę dawał, dla czego gorąco muszą chodzić około religiey, bo sparzywszy się raz na ukropie, muszą chuchać na zimną wodę, y te wszystkie sposoby, które były podane. iest iakoby iedną ręką securitatem dać, a drugą wziąć; prosił aby się fraterne cum dissidentibus obchodzeli, y, nie narabiając ambiguitatibus, clarissime sobie z bracią postępowali życzył.

Jego Mość Pan Marszałek nie rozumiał, aby takowe protestacie miały co abeść securitati, które in absentia, in facie Rei-publicae nie protestowawszy się, były by zaniesione. A isz się niektóre znalazły, tedy necessarie publico edicto cassowane bydź muszą, salvis iedną iuribus ecclesiae catholicae romanae.

Jego Mość Pan Jendrzey Rei ozwał się z taką declaracją, że dissidentes de religione christiana w salwy ecclesiarum zaciągnąć się żadną miarą dać nie mogą, gdysz terreat ich przykład mianowicie świeży akademiey krakowskiey, przeciwko której zdawna na prawach y przywileiach, od królów nadanych, polegający uczyniona w Rzymie decreta takowe, które fundamentum iey y świebodę labefactare videntur.

Xiąże Radziwił proponował, to aby sobie pro certo persuadowali że żadnych ambiguitates dissidentes nie przymą y, ieżeli by rzetelnego prawa im nie dali, protestował się przed Panem Bogiem w te słowa, że wolemy żebyśmy nic nie mieli, a puszczamy to na sąd Boga żywego iako chodzimy z Rzeczypospolita. Praeterea przydał to, że w iedney Rzeczypospolitey zrodziwszy się y iednako onera nosząc, trzeba żeby iisdem libertatibus panowie dissidentes gaudeant et aequalitate zarówno z panami katolikami, y prosił, żeby nie odcinali tego, e iest *essentiale*, ale prawo wcale zachowawszy, nic nowego im nie pozwoliło.

Jego Mość Pan Woewodzie poznanski dziwował się, że ex nova radice wzbudzają przeszley convocatieyey warszawski sprawę y nie wiedział coby więcey nadto, co się dissidentibus na przeszley convocatiey warszawskiej pozwoliło, przydawać się miało; bośmy więcey nisz przodkowie nasi pozwoleli, y zyczył, aby quaestia ta więcey nie bawiła ani czasu brała.

Xiąże Radziwił interpraetacie prawa narzekał, że tak się zamnożili y w niey zaciągnięni dissidentes de religione bywają, to iest że pactum de securitate dissidentes z kołem mają, a z duchownemi względem protestacyi mieć nie mogą. Za czym y teraz takich interpraetacij obawiają się; niedziw że warować sobie usiłują pokoy dissidentes.

Jego Mość Pan Kazanowski, woiski lubelski, pokazował, iakoby metus był in dissidentibus, to iest praetenduią sobie że kiedy by mieli script inter articulos pactorum conventorum włożyć to do przysiężenia panu przysłemu, żeby panowie katolicy nierzekli: nas to afficit, co contraxistis z kołem, przeto ieżeli będziecie mogli przywieść krola do przysiężenia tego puncta, per nos licet, my refragrari nie zechcemy. A isz nie wszytka Rzeczpospolita contraheret z kołem, prosił, aby metum niepotrzebne depererent ex animo, na interpraetacie legum odpowiedział: non per nos stat że się tak zagęścily interpraetationes y nie w naszey mocy zabezpieć temu, ale w Boskiey, ktory mentes et corda hominum scrutatur, nam w to tylko potrafiac potrzeba, iakoby iudices non interverterent leges.

Jego Mość Pan Marszałek reiterował mowę swę, Jego Mości Pana podskarbiego nadwornedo y Jego Mości pana wojewodzica poznańskiego, że *optima fide* panowie *katholicy cum dissidentibus* postępują y *candide* życząc *securitatem* pod iednym prawem y wolnościami siedząc, prosił, aby na *script* pozwolili, gdysz w *scripcie* to jest wszystko co iedno *requiritur ad securitatem* y żeby *demerent scrupulum suspicionis ex animo*, że krol im tylko warował *securitatem*, a Rzeczpospolita nie, protestował się przed Panem Bogiem, że w myśli tego nie mieli, ani mają, ale *candido pectore* we wszystkich rzeczach iść chcą, strony protestacyey po *convocatiey* uczynioney nie tylko *dissidentibus*, ale y *katholikom* zdały się złe bo *invalidur actum*.

Xiąże Rądziwił ozwał się nie w sposob *contradictiey*, ale i jeśli panom *katholikom* *placet dissidentibus non displicet* w kole *tractować* te rzeczy, y że *pokibnych* wiedział do *moderowania* tego *scriptu* y żeby *non haereat in mentibus* panom *katholicom* że *dissidentes* nie chcą, *declarował* się, że *dissidentes contractu* z Rzeczpospolitą y z kołem chcą, *ea iednak conditione*, żeby nie uczynili *schismę* strony *inszych dissidentes*, a i jeśli by była wola wszystkich *differre quaestią* tę do iutra, w insze *consultacie* nie *wkrocając*, asz by to *sraneło*, *dozwolił*.

Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby od tego nie byli, aby do iutra odłożyła się ta materia, bo *sat cito, si sat bene*, a isz do *punctu* *disidentium dependet* tesz *uspokoienie* *unitow* z *nieunitami* w religiey *graeckiey*, prosił, aby taki sposób *wynalezły*, iakoby się to *discrimen* między nimi *spoić* mogło, *podawał* *modum* sam Jego Mość, żeby to *commode* przez *deputacią* *odprawić* się mogło *propter ipsum compendium temporis*, ale że *głosy* *zaszły*, że nie chcą *puścić* tego *punctu* tylko na *wszystkę* Rzeczpospolitę *zostawił* *salvo meliori iudicio* *ich* *mościow* *naszych*, *nakoniec* żeby *cognitione inrium simul et semel* dla *ochrony* *czasu* *koło* *rycerskie* *przesfuchało* z *senatem*.

Jego Mość Pan Starosta Liwski skargę wnosil ukrzywdzonych braci w wojewodstwie mazowieckim. Jusz wielkie *gravamina* od *chorągwi* *panięcych* na *electiey* *przechodzących* po-

noszą, mianowicie na chorągwie xiążenia Jego Mości Wisniowieckiego skarżał się, że nie tylko kilka wsi słacheckich funditus depopularunt, ale y słuch tu kilka, na dom naiechawszy, zabili.

Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział, *condolendo vices ukrzywdzonych*, medium na to żadnego nie rozumiał, iedno sądy marszałkowskie kapturowe, ktorego odesłał do tychże sądów kapturowych, aby iure upomniał się sprawiedliwości.

Jego Mość Pan Kisiel dziękował Jego Mosci Panu marszałkowi, że ostrożnym szafarzem iest czasu, a żeby się przez deputacją religia graecka uspokaiać miała nie pozwalał, ale, stregąc dawnych zwyczajow, rozumiał, aby to pierwey w kole rycerskim trutinowano było, a potym, zgodziwszy się, dopiwo do senatu iść.

Jego Mość Pan Marszałek czasu wielkiego uwleczenie takimi consultacjami, kiedy by się nie raz tractować miały, ukazował et *rationibus fermissimis urgebat*, aby *cognitio iurium religiey graeckiey* w senacie była, a w kole rycerskim trutina.

Xiąże Radziwił *discretiey* to wszystkich przypisał, że *communem causam* zaczetą rozrywać nie będą chcieli, ale *scripta una quaestione* drugiey przystapia.

Jego Mość Pan Trizna, kuchmistrz wielkiego xięstwa litewskiego, do słow Jego Mości Pana Marszałka przymowił się, że nie trutina in *causa religionis graecae* ma bydź ale *decisio finalis*, bo nieunicy nie są *dissidentes*, ale unicy z kosciółem rzymskim, do tego prosił in *quantum fieri potest*, aby pospołu się z senatem znosili

Xiąże Radziwił pochwalił mowę Jego Mości Pana kuchmistrza wielkiego, że *finale* decisionem w sprawie swey intendunt, iednak *ratia* informował kto tey sprawy in *causa religionis graecae* sędzia będzie, poniewasz *distinguował* Jego Mość Pan Kuchmistrz, że są *katholicey*, a non *dissidentes*.

Jego Mość Pan Kisiel *declarował* się, że w sprawie tey z unitami *disiuncti tanquam in causa expulsionis* stawać chcą y nie o wiarę tak dalece idzie, prosił iednak, aby w tey sprawie *disiuncti* dobrze postąpić sobie mogli o *dillacją ad deliberandum* do iutra.

Jego Mość Pan kuchmistrz wielkiego xięstwa litewskiego na słowa Jego Mości Pana Kisiela odpowiedział, że gotowi unitowie pokazać że nie *expulsores*, ale *tanquam legitimi possessores* zostawiają; y tak, pozwoiliwszy dilacicy nieunitom *propter meliorem informatione*, roziechali się.

16 octobris.

Ziechawszy się, zasiedli w kołe, a wtym Jego Mość Pan Marszałek względem nierychłego ziezdzenia się do koła mnostwo *consultacij* dalszych, ktore przed nimi są, pokazował, choćby nic innego nie było tylko samo *pospolstwo* nie mało wezmie czasu y ile posłów tyle dni wynidzie, prosił nie dla siebie, nie dla czasu swego, ale dla miłości oieczyzny aby rano się ziezdzali, bo alias czas wszystkich sam *excludet*, wygadzaiąc *dissidentibus*, aby prędko uspokoieni bydź mogli, inszy *script concipowany*, Jego Mość Pan Marszałek w kołe czytał, tego dołożywszy, żeby in *contextu electionis et inter pacta conventa* artykuł ten wpisany był.

Xiąże Radziwił także żałował straty czasu, a tym żalossiejsza że nie nad tym bierze się, naczym by własnie należało, lecz komu, *imputavi*, by to *deberet* nie wiedział. Bo iako iusz tydzien proponowali świeżą *exorbitancją*, a potym *iednostaina* zgoda staneła szukać lekarstwa na tę ranę y że nie mogła bydź inaczey tylko... *publica uleczona*; y potym jeżeli *integrum negotia* w kołe rycerskim *umawiać*, czyli do przybycia xiędza biskupa łuckiego odłożyć, nie mało czasu na *deliberacją* wzięło. Jsz tedy przy tych się wina zostać musi, ktorzy *contradictiami* narabiali, *scriptem*, w kołe czytany, się kontentował bo tylko przepis nieiakiś z *konfederacicy* przeszley pokazowali. Przetosz, przy *pirwszey declaracicy* zostawiając, prosił, aby *prosbom* ich, o co proszą *denegare* nie raczyli y co słusność sama niesie y *exempla maiorum dolent* abyśmy *pierwey* umowili, a umowiwszy *dopiro ad moderamen* przystąpili....

Jego Mość Pan Marszałek przyznał, że nie mało było tych, którzy mordicus contradicowali temu, potym wywodził to że kiedy się ten artykuł poda przyszedłemu panu do przysiężenia tam Rzeczpospolita y król zaraz będzie.

Jego Mość Pan Marcin Rei prosił, aby z miłości braterskiej pozwolili dissidentibus to co y z obowiązka powinni, czytał prawo przeszłej confederaciey y persuasione sua pocięgnął panów katolików do tego, aby nie nowego niepozwalając dissidentibus przy starym prawie zachować ich chcieli, protestował się że nie dissidentes protrahunt czas, ale ci, którzy słuszne petitum denegant.

Jego Mość Pan Koryeński, storosta oicowski, deklarował się: iako przodkowie nasi pozwolali securitatem dissidentibus tak y my teraz pozwolić chcemy, iednak ea conditione, zedy biorąc od katolików securitatem tymże nie łamali praw.

Zaczyn ich Mość Panowie senatorowie: Jego Mość Pan Mikołaj Ferlei, kasztelan wojnicki, z Jego Mością Panem Zowickim, kasztellanem łeckim, y z Jego Mością Panem Wałowskim, kasztellanem łeczyckim, od senatu do koła rycerskiego przyszli.

Jego Mość Pan Wojnicki miał rzecz do koła wszystkiego: nie wątpiąc nic o tym qua fide consilio stan rycerski obmyślawia salutem et integritatem Reipublicae, nierozumiał, aby iakie stimulos et incitamenta, napominając do powinności, potrzeba było, iednak zwyczajem dawnym prosił nomine totius senatus, aby mieli wzgląd na czas, a do dalszych postępowali które imminent consultacij y słuchania posłów cudzoziemskich, którzy dies et horas urgent o naznaczenie czasu, ktorego by legacie odprawować mieli, prosił iterum, aby się co prędzey umawiali około poselstw.

Jego Mość Pan Marszałek, cum communicato cum ordine aequi consilio, odpowiedział ich mościom ponom senatorom w ten sposób: Jako koło nasze nie wątpi że ich mościom panom senatorom to prsychodzi z całej chęci y życzliwości przeciwko stanowi rycerskiemu że nas przez W. M. adhortantur, żebyśmy przystępowali do dalszych negotia Rzeczpospolitey. Tak z dru-

giey rozumieć o nas mają, że dla tegośmy się tu na ten plac stanieli, abyśmy o rzeczach potrzebnych Rzeczybospolitey radzili. A isz nie taina iest ich mości panom senatorom facies rerum że się bez namowy spolney z sobą nie odprawić nie może, nie omiesz kami odnieść do ich mości skoro się tu w kołe perwey namowiemy, strony poselstw y czasu naznaczenia do namowy sobie wzieli, starać się y o to będą że raniey do consultacij zehodzić się będą, pewni tego będąc, że ich mości panowie senatorowie przykładem do tego y powodem będą, a wtym odeszli ich mość panowie senatorowie.

Potym Jego Mość Pan Marszałek expostulował co by czynić mieli: czy continuować zaczetą materia czy tesz do tych poselstw się przymawiać.

Xiąże Radziwił prosił Jego Mość Pana Marszałka, aby nie interrumpował zaczetey sprawy, bo dissidentes przystąpić do inszych consultacij nie mogą.

Jego Mość Pan Fredro, stolnik łwowski, candorem oswiadczył panom katolikom przeciw dissidentes iako candide idą y iść chcą, iednak ne medicina gravior fiat morbo żeby generalitas którą dissidentes intendunt praw koscelnych nie znosiła.

Xiąże Radziwił strony iura ecclesiastica aby wezy naruszone nie były declarował się, że iako sami dissidentes życzą sobie aby salva iura ich zostawały, tak tesz y kosciółowi rzymskiemu, czego y przeszła convocatia y terazniejsza electia swiadkiem iest, to iednak dissidentes warować sobie chcą, aby salvi spiritualium nie zaduszały praw y swobod dissidentium, prosił aby nie raczeli tak sinistre interpretare dissidentes. Potym czytał script in parte suo concipowany.

Jego Mość Pan starosta oicowski nie pozwalał na script xiążęcia Radziwiła, bo tym pisaniem iura ecclesiarum znoszone by bydź musiały y trzymać się chciał ze wszystkimi pisma przez Jego Mości Pana Marszałka concipowanego.

Xiąże Radziwił znosił suspicionem ex dissidentibus, że żadną miarą candere nota suspicionis na dissidentes niemoże aby

mieli chcieć violare iura ecclesiae romanae non derogent securitati dissidentium tedy w suspicią dissidentes przywodzą.

Jego Mość Pan Kisiel to co iest obrazono rozumiał leczyc, to iest protestacie, ktore pro convocatiey warszawskiej się stały, a exemption dać pokoj.

Jego Mość Pan Zabrzydowski, mięcznik koronny, na ex-cepty palatinatum, aby zniesione bydz miały, nie pozwalal, declarował się że więcey pozwolić panowie katholicy dissidentibus ani chcą, ani mogą, iedno coby redderet salva iura ecclesiae catholicae romanae. Przydał y to, isz słysezę wspomniono tu było decret tribunalski in praejudicium dissidentium de religione ferowany, ia się go nie prę bom był na ten czas directorem tribunafu y nec me pudet nec poenitet decretu tego y gotowem przy tym stać że iest sprawiedliwie y dobrze ferowany.

Jego Mość Pan Marszałek nie widzial aby contentiones y mowy długie miały fructum przynieść iakie y zgody ad media aby się nachylali tak iednak, aby pokoiu potrzebując dissidentes, niepokoju w sumieniach katolikow nie czynili. Więc modum żadnego inszego zgody nad deputacją, iako y na preszłej convocatiey warszawskiej, zażyć persuadował kiedy tedy to inter dissidentes y między katolicami constabit że sobie pacem et securitatem obwaruiemy y salva rectaque iuraecclesiae zachowamy, res ab omni periculo et discrimine aberit;prosił iego mość, aby na ten srode podany przypadli. A zatym tak z senatu iako y z koła rycerskiego użyli do tego pewnych osob, to iest szesci dissidentes, szesci kathollkow ze dwoch senatorow, żeby miesce naznaczywszy przy dniu niedzielnym wolnym od wszelkich praw y consultacyi sprobowali tego, acz iusz rzecz sama iest umoderowana tylko in rebus disceptacia słowa same ich mość panowie senatorowie umoderować mogli, na ktore medium od Jego Mości Pana Marszałka podane, przypadli ich mości wszyscy.

Zaczyn przystąpił Jego Mość Pan Marszałek do nominacyi deputatow.

Z Panow katolikow ci byli:

- Jego Mość Pan *Osolinski*, Podskarbi nadworny.
Jego Mość Pan *Ian Zebrzydówski*, Mięcznik koronny.
Jego Mość Pan *Mikołay Ostrorog*, Woiewodzie poznanski.
Jego Mość Pan *Korycinski*, Starosta Oicowski.
Jego Mość Pan *Kozanowski*, Woiski Lubelski.
Jego Mość Pan *Stanisław Orzelski*.
Jego Mość Pan *Wołucki*, Starosta Rawski.
Jego Mość Pan *Oborski*, Starosta Liwski.

Ex dissidentibus ci byli:

Xiąże *Radziwił*, Hetman Polny Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

- Jego Mość Pan *Rzeczycki*, Starosta Urzędowski.
Jego Mość Pan *Andrzej Rei*.
Jego Mość Pan *Zbignew Gorayski*.
Jego Mość Pan *Kozminski*, Czesnik Kaliski.
Jego Mość Pan *Piekarski*.
Jego Mość Pan *Marcin z Oliszy Rei*.
Jego Mość Pan *Stanisław Chrzęstowski*.

Jego Mość Pan Marszałek chciał posłać do ich mości panow senatorow, aby także z posrodku siebie pewne ocoby deputowali, ale isz graecką religią rozroznieni życzeli sobie tego, aby simul et semel koło rycerskie w tey sprawie z senatem znosiło się, vinctis animis szli do senatu. Zasiadszy w kołe z ich mościami pany senatory Jego Mość Pan Marszałek zgodę koła rycerskiego na deputacją dla prędszego uspokoienia dissidentium odpowiedział y registr deputatow na to wysadzonych publice czytał, prosząc ich mości panow senatorow, aby dwoch z posrodku siebie także deputatować raczyli: iednego dissidenta, drugiego katolickiey wiary; czas o osmey na puł zegarzu miesce w poselskiey izbie opowiedział.

Druga rzecz, ktora była przyczyną przyscia do senatu reli-

gią graecką przytoczył, tego dołożywszy, aby theologiey, która miejsca tu nie ma, dawszy pokoy, ad cognitionem iurium zaras descenderent.

Jego Mość xiądz Wężyk, arcybiskup gnieznienski, pozwolił na deputaciy in causa dissidentium, za czym zaraz deputowano z senatu trzech:

Jego Mości pana *Stanisława Lubomirskiego*, Woiewodę Rukskiego.

Jego Mości Pana *Baphała Leszynskiego*, Woiewodę Bełskiego.

Jego Mości Pana *Lukasza Opaliskiego*, Marszałka wielkiego koronnego.

Jego Mość xiądz arcybiskub o posłach cudzoziemskich przypomniał, persuaduiąc aby czas co napręczey słuchania legacij naznaczyli, bo czas nie mały legacie wziąć muszą, przeto ieżeli będą mogli na schylku electiey odprawić reliquit iudicio ich mości wszystkich, to przydawszy że senatowi ztąd nec feritur nec metitur.

Jego Mość xiądz Zadzik, kanclerz koronny, do sprawy religiey graeckiey przymowił się, życząc sobie tego, aby mógł wiedzieć co za forma indicii in causa religionis graecae będzie. Druga czyli viritim czyli przez woiewodztwa sententią ferować by mieli, to oboie sub trutinam ich mościow wszystkich podał, rozumiał tedy aby ta sprawa przez deputaciy odprawowała się.

Jego Mość Pan Sapięga, woiewoda wileński, sprawie uspokojenia religiey graeckiey locum debitum et competentem teraz na electiey nie przyznawał z tych ratij: Pirwsza deficiente rege, kto ma przywileie, nadane przez krolow, aznawać abo cassaować tylko ten cuius est condere. Druga luboby decret iaki ferowany był nullitatis vitio subiaceret, zazym prosił, aby te sprawy odłożyli do sejmu coronationis, kiedy krol będzie obrany, ktorego decreta będą ważne. Probował ieszcze z tey miary że cognitio iurium non est praesentis loci, bo te sprawy pod interregnum sądzić się mają, ktore a hora mortis regiae byłyby zaczęte. Sprawa zaś religiey graeckiey secus iusz od lat trzydziestu szesci agitur.

Jego Mość Pan Derewinski, czesnik wołyński, statum causa ex parte nieunitow wywodził, przywodząc na pamięć przywileie et immunitates, ktorými dobrze obwarowano, mają antiqutas religią swoię, nakoniec prosił, aby pamiętając na bracią y uznawszy słusność uspokoić rozroznionych raczyli.

Jego Mość xiądz arcybiskup gnieznienski napominał oboie stronę, aby, odłożywszy na strone długie peroratie, do samey rzeczy przystępowali.

Jego Mość Pan wojewoda trocki przyznał, że cognitio iurium seimowi należy, ale seim bez kroła nie iest własnie seimem, y nie przyznawaią electey za seim, referował się z unitami do seimu coronacyi, iesliby senat z rycerstwem brać to na się chciał, aby rozroznionych w religiey graeckiey sądzić mieli, declarował się że dekretu od krola swiezo zmarłego w tey sprawie uczynionego in dubium vocare et in disquisitionem przywodzić żadna miarą nie pozwolili, lubo by tesz stawszy z unitow chcieli.

Jego Mość Pan Kisiel dwie przyczynie, dla ktorych się na electią zechal: przypomniał: Pirwsza sanare vulnera Reipublicae; druga obirać nowego pana, quod ad genus causae wniosł to że nieunitcy stawaią iako in causa expulsionis. Przetosz nie potrzebną rzecz rozumiał, aby przywileie, ktore mają, producować mieli, tylko diligenter indegendum esset, ktoby in pacifica possessione do tych czas possessorem... prosił, aby sanando vulnera Reipublicae y to iedno inter salva uleczyć chcieli, de forma iudicii od iego mości xiędza kanclerza proponowaney, iako się iego mości będzie zdało przypadł na to.

Jego Mość xiądz kanclerz nie widząc qua forma iudicii sprawa religiey graeckiej decidowana by miała być, podawał sub trutinam że fructus żaden y progres w tey sprawie sine forma iudicii żadną miarą być nie może, bo w takich sprawach nawięcey compromissarze abo deputaci discernunt. Zaczym wiodł panow nieunitow, aby sprawę tę na compromiss lubo deputacją pusić raczyli.

Jego Mość Pan Kisiel odpowiedział, isz nieunitow iest

agere y skarzyć się, ich mościom panom senatorom z rycerstwem iure rationes iakoby uspokoieni bydz mogli.

Jego Mość Pan Trizna, kuchmistrz wielkiego xięstwa litewskiego, także ex parte unitow deducował statum causae, życzył aby nie przez seim, ale raczey synody z nieunitami uspokoieni byli. Jednak, uchodząc suspiciei, żeby się nie zdali że prawem swym diffidunt pusił to pod rozszadek ich mości wszystkich, aby uznawali ktoby był potiori iure, do tego prosił, aby wszyscy ich mość cale się do tego przyłożyć raczyli, iakoby sprawa ta przez tak wiele lat ventilata sortiri aliquem effectum miała.

Jego Mość Pan Sapięha, wojewoda wileński, przytoczył w tey sprawie vetus dictum: privatum commodum, iuvenile consilium, intestinum odium—per haec tria periit Ungaria; caveat sibi ab his Polonia. Napominając tym, aby niezgodą za sądzeniem przy uporze nie chcieli facessere periculum Reipublicae.

Jego Mość Pan Marszałek koła rycerskiego sposob wyżej pomieniony znowu reityrował, to iest aby przez deputacją sprawa ta moderowana bydz chciała, ktoremu aby panowie nieunitowie non contravenirent, prosił, ktoby formam iudicii wynaleść chcieli, żeby domu ad ulteriorem trutinam to sobie wziali, a potym z gotową rzeczą przysli.

Jego Mość pan wojewoda trocki przyznał sprawie nieunitow rem iusz iudicatum tylko słowko to iedno mere z unitami po wielkiej części powadziło.

Jego Mość xiądz Żadzik, kanclerz koronny, iterum persuadował disunitis, aby na compromissarzow wynalasszy, kogoby rozumieli, na arbitrium tey sprawy zdali się.

J tak, nie wiedząc panowie nieuniti co mieli czynić, wziali to sobie ad ulterionem trutinam do poniedziałku, a ztym się roziechali.

17 octobris.

Niedziela była, przy ktorey iednak ab hora decima ad duodecimam deputacia in causa religionis dissidentium w izbie po-

selskiej odprawowała się, na ktorey ich mość panowie deputaci wzwys mianowani post multas controversias script taki concipowali.

Paragraph ex pactis conventis: A isz w tey zacney koronie narodu polskiego, litewskiego y panstw do nich nalezcących, iest nie mało dissidentes in religione christiana, przestrzegaiąc na potym iakich seditij y tumultow z przyczyny rozerwania abo niezgody religiey, warowano iest confederacją generalną warszawską blisko przesłą, że w tey mierze in causa religionis christianae ma bydź pokoy inter dissidentes zachowany, ktory my im obiecuiemy trzymać wcale czasy wiecznemi non obstantibus quibuscunque protestationibus po zawarciu tey że convocatiey uczynionych salvis iuribus ecclesiae romanae catholicae. Jntegra iednak inter dissidentes de religione christiana pace et securitate.

Na co się podpisali niektrzy z panow deputatow: Stanisław Lubomirski, wioewoda ruski, Ratał Leczynski z Liczna, woiewoda biełski, Jakub Sobieski, kraiczy koronny, marszałek koła rycerskiego, Radziwił....

18 octobris.

.....Potym list do Jego Mości Pana Marszałka od iego mości xiędza arcybiskupa gnieznienskiego, od posła Gustawego w kołe był przyniesiony, ktory ieżeli wprzod W. M. panowie sanatorowie mieli czytać expostulował Jego Mość Pan Marszałek, na co się nieunitowie ozwali, że poki religia graecka uspokoiona nie będzie nie chcą credensu Gustawowego ani czytać ani słuhać.

Xiąże Radziwił disuadował disunitis, aby przeciw temu nie byli, gdysz iura gentium wszytkich tego uczą żeby poselstw cudzoziemskich posłow wtył nie odrzucali, y radził, aby ich mościom panom senatorom list pirwey dany był do przeczytania et interea temporis agent, quae sunt agenda, to iest, aby uspokoiali religią graecką, wyprawili do ich mościow panow senatorow kilku z koła rycerskiego, aby przy nich otworzyli credens y przeczytawszy do koła rycerskiego potym przysłali.

Deputaci z credenssem do senatu ci szli:

Jego Mość Pan *Wołucki*, Starosta rawski.

Jego Mość Pan *Charlinski*.

Jego Mość Pan *Madalinski*, woiski mscisławski.

Jego Mość Pan Marszałek in negotiis Reipublicae ordinate iakoby per gradus chcąc iść. relacją niedzielną czynić chciał, ktorego mowę impedivit Jego Mość Pan Woronicz declaracją nieunitow nomine ponowiając, że do żadney rzeczy nieunici przystąpić nie mogą aszby pirwey religia graecka uspokoiona była.

Ktoremu Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział, rozumiejąc że nie był tak ignarus, aby trybu zwyczaiu dawnego nie miał widzieć że bez zgody conclusia żadney rzeczy bydź nie może, y że się trzymał laudum woiewodstwa swego nie miał za złe, ale miserabilis była by to conditio Rzeczypospolitey, kiedyby za iakąkolwiek contradictią nie mieli przynamniemy per modum dispositionis o rzeczach mówić

Jego Mość Pan Trizna, kuchmistrz wielkiego xięstwa litewskiego, praetensią ich mości panow nieunitow in spectionem videlicet et cognitionem iurium, ich mości paonowie unici także przypadli, et quod semel placuit amplius displicere non potest tylko iure experiendum; zatym czytał decret seimowy Anni 1607 pro parte unitow ferowany,

Jego Mość Pan Kisiel distinguował unity z nieunitam abo in accessoriis, abo in principali przyznał że in assessoriiis y nie pozwalał na iudices, ale tylko na producowanie praw y przywileiow; ich mość panowie senatorowie zaciągneli nieunitow in forma iudicii; iego mości panu woiewodzie wilenskiemu indignabatur że słowy iakie miś tknął sławy iego, dowiedzieć się usiłował komu to dnia onegdaiszego przymawiał expedita deliberatione, declarował się, że na iudicium nienuici nie pozwalają, ale prawa nieunitow aby iako iedna miedzy exorbitanciami exorbitancia uleczona była.

Jego Mość Pan Sapicha, kraiczy wielkiego xięstwa litewskiego na indignatią iego mości pana Kisielowę ozwał się, że iezeli Jego Mość Pan woiewoda wilenski wezym by niepraw był, gotow się sprawić.

Potem nieunitow z unitami contentio wczęła się była. Na co Jego Mość Pan marszałek in haec verba prorupit, że hu-ki nie ustraszą w koło nikogo, ieżeli słuhać ieden drugiego in fraterna charitate nie będzie, y napominał, aby się więcej acclamatiami nie irritowali, lecz fraterne ieden drugiemu con-descendendo consultacją konczyli.

Xiąże Radziwił żałował straty czasu przeszłych trzech nie-dziel, ponewasz barzo się na to zaniosło. A żeby się czas ochronić mógł rozumiał wprzod przed wszytkimi consultaciami, aby religia graecka uspokioana była. Lecz iudicialiter ieśliby chcieli uspokioać było by noc ze dnia czynić, bo ani competens iudex ani formale iudicium bydź może, ale candor fraterna cha-ritas in Rempublicam własnie uspokioć miała, aequalitatem przypomniał że wszytkim zarowno wolności potrzeba y nie mo-że nikt negować że ta żałosna quaestia religiey graeckiey od trzydziestu lat ventilatur y tak padła w recessy w exorbitancie y iako się zawdy pars utraque odzywała do interregnum, rozumiał że tu plac iest sanandorum vulnerum, a zatym finalis de-cisionis, quae methodo w tey sprawie postępować by mieli, raczey non censuit iedno mutuo candore charitate ku oiczyźnie, życzył nakoniec aby vinctis animis, vinctis consiliis, poroznione rzeczy tandem aliquando uspokioć raczeli.

Jego Mość Pan Derewinski, czesnik łwołyński, na decret pana kuchmistrza wielkiego xięstwa litewskiego pana Tryzny odpowiedział, że decret pro parte unitow ferowany ważny bydź nie może dla tego że seim na ten czas niedoszedł był, czynił declaratią praw y przywileiow nieunitow verbis prolixis y dosyc długo.

Jego Mość Pan Wołodkiewicz uskarżał się na panow uni-tow, od których wielką oppressią ponoszą panowie nieunicy.

Ktoremu Pan Kuchmistrz wielkiego xięstwa litewskiego od-powiedział że nie potrzebna to quaerimonia była, którą w koło wniósł Jego Mość Pan Wołodkiewicz, gdysz sama ratio dictare potest iako przy krolu iego mości mieli bydź opprimowani, wspomniał wioleńtią większą, która od nieunitow odnesli gdy

m metropolitow wielu ad interneconem przywiedli. Na co fremitus nieunitow się stał.

Jego Mość Pan Trzebinski, podkomonzy lwowski, nie rozumiał, aby tantae molis quaestia in multitudine sortiri aliquem effectum miała, gdzie quot capita tot sensus, ale raczej persuadował, aby na deputacją abo compositionem amicabilem zdali się.

Jego Mość Pan Marszałek nie dziwował się, że gorąco chodzili panowie nieunitci około wiary, bo affect uwdzi do rzeczy wszystkich człowieka, ale nabarziey do wiary. Zaczym persuasione sua wiodł nieunitow do tego sposobu, od iego mości pana podkomorzego lwowskiego podanego, y żeby posłow relacij, co w senacie sprawili, słuhać raczyli prosił.

A w tym Jego Mość Pan starosta rawski czynił relacją donosząc do wiadomości koła rycerskiego że czytany był w senacie credens posła Gustawowego y prosił od senatu, aby, ochraniając dignitatem tak senatu iako y koła rycerskiego, naznaczyli prędko czas poselstw. Potym tenże credens posła Gustawowego czytany był w koło rycerskim w ten sposób...

Także donosił do wiadomości koła rycerskiego Jego Mość Pan Marszałek że króla iego mości Szwedzkiego secretarz iedzie y życzy sobie, aby, nie przeszkadzając consultacjom, deponere legationem od iego krolewskiej mości mógł, kotoremu veniam non denegarunt.

Jego Mość Pan Kisiel rozumiał, aby w każdej rzeczy cel był upatrowany, pokazował że słusznie by P. P. nieunitom sanere iako ukrzywdzonym y ktorych więkzsy numerus, a niżeli unitow, ktorych tylko sami episcopowie representant mogli.

Jego Mość Pan Marszałek, deputacickey nalepszy sposob rozumiejąc, do tegosz aby się przychyleli prosił.

Xiąże Radziwił pochwalił medium Jego Mości Pana Marszałka do tego że nie inszym celem podane iest medium, iedno aby uspokoiona pars utraque była y autoritas Rzeczypospolitey wcale zostawała. Wspomniał że zaczem quaestia in causa reli-

giew graeckiey nie nagorzey była na przeszley convocatiey y kiedy by byli tak instructam causam iako teraz mieli non sine fructu stanęła by była, ale że y czasu scisłość y nie przygotowanie obu stron excludowało to, czemu do podobnego srodka udać by się nie mieli, y rospusciwszy strony nieuspokoione przyschnąc by to do wszystkich mnsiało: że albo nie możemy, albo nieumiemy, albo nie chcemy; pirwsza, że niemożemy, było by indignum; druga, że nie umiemy, było by turpe; trzecia, że nie chcemy, było by vitiosum. Rozumiał tedy, aby Rzeczpospolita ad requisitionem stron obudwu deputowała deputatow oboiey strony, ci aby słuchali stron y szukali medium, iezeli by abo imparitas albo disparitas uspokoić nie mogła. Króla Jego Mości Szwedzkiego użyć zdało się iego mości, ktorego praca na przeszley convocatiey feliciter cessit, iako to script memoriału, między unitami, a nieunitami concipowany, prohibet testimonium. A iezeli by się pracą króla iego mości nie kontentowali, ostátka aby się w koła domawiali.

Potym poseł od króla iego mości do koła rycerskiego przyszedł, przy zaleceniu od króla iego mości Szwedzkiego unizonych służb, rzecz do wszystkich uczynił w ten sposob:

Bacząc post tot consultationes króla iego mości isz następuie czas słuchania posłów, użył krolewiczow ich mości, braci swych, aby sua desideria w poszodek koła wniesć raczyli, nie dla tego, aby powątpiwał o dobrym affectie, ktorego y z dzieciństwa swego y w załogach na expeditie rozmaite doznawał, ale dla tego, aby pokazał to że godna iest Korona Polska, aby się o niey synowie krolewscy stawali. Nakoniec prosił, aby o praeambulum wdzięcznie przyiąwszy, czas legaciom naznaczyć raczyli.

Ktoremu Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział: iezeli w koła rycerskim obcych panow y monarchow przyziadoł y sąsiad Rzeczypospolitey czasem ab infidis amicis przyimuie poselstwa, pogotowiu od króla iego mości Szwedzkiego, który in sinu tey oiczyny iest wychowany tot meritis in Rempublicam clarescit, y ile lat tyle przysług iego krolewskiey mości liczyć możemy

w Rzeczypospolitey. Isz wdzięcznie przyjeło poselstwo od króla iego mości Szwedzkiego koło rycerskie, opowiedział o czasie do namowy y zniesienia się z senatem, to zostawił potym przez kogo kolwiek z koła dać znać krolowi iego mości szwedzkiemu nie omieszkaia.

Potym Jego Mość Pan Marszałek *persuadował dissidentibus in causa religionis graecae*, aby na medium xięcia Radziwiłła podane przypadli, gdysz nie piękna rzecz będzie odkrywać się z niezgodą przed posłami *in religione*. Przydał to Jego Mość Pan Marszałek że kto by do koła do *consultaciy Rzeczypospolitey praeiudicato animo* przystępował, abygo Bog w oczach wszystkich skarał, życzył zgody *in causa religionis graecae*. *Stro ny compositionis inter status* wyżey namienioney, że *acclamowali* niektorzy, *explicował mentem suam*, qua *intentione* to wyrzekł, wiedząc że nie dla czego inszego iedno dla tego się ziechali, aby ieden drugiemu wygadzał, żeby się oraz wszyscy pogodzić mogli. Zaczym *persuadował*, aby do *nominowania deputatow compositionem inter status* przystąpili, ponieważ to z biskupy y kapitułami sprawa, ktorzy nie będą chcieli w koło rycerskie *propter dignitatem suam* przychodzić; prosił, aby do tego medium deputaci, lubo *ad deliberandum* sobie biorą, przystąpić raczyli.

Xiąże Radziwiłł nie wątpił że ludzie religiey graeckiey do tego medium, od Jego Mości Pana Marszałka podanego, *nachylić się non recusabunt y mentem suam* otwarzał że nie ta mens iego była, aby deputaci byli z oboiey strony, ale ci, ktorzy nie są *interessati*.

Jego Mość Pan Marszałek donosił do wiadomości wszystkiego koła *mentem ish mości* wszystkich panow senatorow, ktorą przez sługę Jego Mości Pana Marszałka koronnego *apparuerunt* Jego Mości Panu marszałkowi koła rycerskiego. Isz życzył tego, aby tak *disponować* raczyli czasem wprzod, a potym posłami, rozumiejąc, aby wprzod we czwartek blisko przyszły króla iego mości Szwedzkiego posłom dana była *audientia*, oyc

świętego posłowi w piątek, cesarskiemu, ieśliby przybył, w sobotę, Gustawowemu w poniedziałek.

Xiąże Radziwił rozumiał pospieszyć temi legatiami, a szrodę blisko przyszlą dla posłów króla iego mości Szwedzkiego, czwartek dla posłów oycy świętego, piątek dla cesarza iego mości, sobotę zas dla posła Gustawowego naznaczyć raczył, na co się zgodzili wszyscy. A isz wieczor się skłaniał, roziechali się do domow.

19 octobris.

Zasiadszy w kółe, Jego Mość Pan Marszałek uskarżał się że dotąd nie była szczęśliwa prosba, aby się na dziesiątą ziedzali godzinę, trzymając się iednak pisma świętego że pulsanti aperitur, prosił powtore, aby o dziesiątey zasiadać raczyli. Przystąpił Jego Mość do punctu zaczętego o religiey graeckiey, repetiując wczoraiszy dzień na czym stało y że cały dzień na controversiey był stracony. A w tym Jego Mość Pan Zamoiski, podcanclerzy koronny, przyjechał do kółe we dwoech set koni.

Jego Mość Pan Marszałek adhortował Rus do compositiey per deputatos y prosił, aby się do tego medium przychylali. Na które medium, od Jego Mości Pana Marszałka podane, Ruśwsztyka przypadła.

Jego Mość Pan Oginski, chorąży Trocki, przydał to, aby król Szwedzki sam się do tego przyłączyć raczył, a żeby połowa ewangelików a połowa katolików deputatami byli, a żeby wyprawić w poselstwie których kolwiek zgoła do króla iego Mości Szwedzkiego, aby się podiać moderaciey między Rusią non renuerent, a w dalszą prolongacją aby nieunitow nie zaciągali; zgodnie conclusum stało: prosić ich mości panow senatorow, aby z posrzedku siebie deputatow do tey moderaciey wysadzili także y do króla iego mości Szwedzkiego intercedere, aby compromissarzem był y sam czas fiaznaczyć raczył.

Z strony panow unitow na deputaciey wysadzeni ci byli:

Jego Mość Pan Ossoliński, podskarbi nadworny koronny.

Jego Mość Pan Trzebiński, podkomorzy lwowski.

Jego Mość Pan Marszałek Upitski.

Z strony panow nieunitow takte ci wysadzeni byli:

Xiąże Jego Mość *Radziwił*, hetman polny wielkiego xięstwa litewskiego.

Jego Mość Pan Zbigniew *Goraiski*.

Jego Mość Pan *Jedrzey Rei*.

A w tym xiąże iego mość Janusz Wisniowieckie przyiechał do koła w kilkanastu set człowieka porządnie dosyć y ozdobnie.

Jego Mość Pan Marszałek proponował to, ieśliby była wola posłać kilku z koła do ich mościow panow senatorow, opowiedaiąc zgodę y prosząc, aby także z posrodku siebie deputować raczyli. Użyli w tym Jego Mości Pana Stadnickiego, podczaszego krakowskiego, Jego Mości Pana Mielżyńskiego y pana Marcinkiewicza, ktorzy przyszli do senatu.

Jego Mość Pana Marszałek dziękował Panu Bogu za zgodę, czyniąc nadzieję że staranie króla iego mości Szwedzkiego y confidentia braterska feliciter succedet.—Przystąpił potym do punctu compositionis inter status.....

Jego Mość Pan Stadnicki, podczasy krakowski, poselstwa do ich mościow panow senatorow strony deputatow do religiey graeckiey relatią czynił y że czterech mianowali na deputacją:

Jego Mości xiądza *Lubinskiego*, biskupa plockiego.

Jego Mości Pana *Lesczyńskiego*, wojewodę bełskiego.

Jego Mości Pana *Zamoiskiego*, podkanclerzego koronnego.

Jego Mości Pana *Paca*, podskarbiego wielkiego xięstwa Litewskiego.

Na którą pluralitatem deputatow z senatu niepozwalali panowie nieunici. Za czym Jego Mość Pan Stadnicki reddidit rationem tego że oni prosili ich Mościow panow senatorow o minore numerum. Na co ich Mość panowie senarowie odpowiedzieli, że pro dignitate senatoria my ustąpić y reiterować się nazad nie możemy y wolno ich mościom będzie z koła rycerskiego przyczynić et adaequare paritatem.... Także y Jego Mość Pan sędzia Sędomirski poselstwa swego strony compositionis inter status, aby z senatu deputatow wysadzono, relacią

czynił, wdzięczność opowiedaiąc ich mości panow senatorow isz grato animo zgodę na deputacją compositionis inter status aby przyieli. Zaczym registr deputatow ad compositionem inter status z koła rycerskiego... deputowali z senatu deputatow ad compositionem inter status tych....(перечис. депутаты).

Jego Mość Pan sędzia sendomirski przypomniał declaracją ich mościow xięży biskupow że acz nie małe obstacula zachodzą, ktoreby compositionem inter status impedirent, naprzod że biskupa krakowskiego iako przedniego niemasz. Druga legatie y insze munia, do ktorych duchowni należą, instant, iednak gotowość swoię oswiadczyli że gotowi do moderacyey przystępować. czas od osmey asz do dwunastey godziny na pułzegarzu naznaczyli, miesce w zamku, w izbie poselskiej

In fine sessionis Jego Mość Pan Marszałek prosił, aby się iutro rano ziechali.

Jego Mość Pan Kisiel nomine nieunitow declarował się bez wszelkich okoliczności: że ani legacij słuchać będą ani do żadnych rzeczy przystąpią poki religia graecka uspokoią by nie była. j tak się sessia skonczyła.

20 octobris.

Zasiadшы w kole Jego Mość Pan Marszałek uskarżał się że niewiele rycerstwa y nie rychło barzo do koła przybyli y protestatus iest przed Panem Bogiem że nie będzie winiem kiedy się affectatiew wszytkich nie wygodzi, przypomniał dzień wczoraiszy naczym zgoda stanęła y z czym się roziechali. Quo ad primum zgoda stanęła na deputacją do uspokoienia religiey graeckiey. Z drugiey strony to tylko impedivit że z senatu czterech deputatow obrali, a mens panow nieunitow była dwoch z senatu, propter paritatem iednak oboiey stronie wygodzić się mogło podał medium Jego Mość, aby to moderowanie cale pars utraque pusciła na krola Jego Mości Szwedskiego, aby on sobie przybrał z senatu kogo by rozumiał, a tak się ochronić snadnie będzie mógł honor ich mościow panow senatorow. Bo turpius ejicitur quum non admittitur hospes.

Jego Mość Pan Dydynski, sędzia kamieniecki, życzył, aby religia graecka uspokoiona bydź mogła. Wspominając iako remoram zawsze consultaciom y seimom sprawa religiey graeckiey czyniła y nie.... w Rzeczypospolitey obiecować sobie nie będą mogli, poki religia graecka uspokoiona cale nie będzie.

Jego Mość Pan Marszałek persadował, aby panowie nieunici nie byli przeciw temu, aby czterech z senatu na deputacyey zasiadło, gdysz pluralitas ich mościow panow senatorow nil officiet y ieszcze in melius to cedere będzie mogło, bo ubi multa consilia, ibi salus.

Jego Mość Pan czesnik wołyński zalecał wiarę graecką a parte nieunitow y że nie do wiary przyszli, ale z wiarą; praeiudicium, ktore in religione ponoszą, przypisał nie królowi iego mości nieboszykowi, ale braci, ktorzy dobra im poodeimowali, a lubo wiedzieli że nie pociesznego deputacia nie przynosiła im pozwolili na deputacją, eo iednak praecustodito, żeby per multiplicationem deputatorum nie przyszli nieunici do czego gorszego; prosił, iako się raz rzekło, aby dwóch tylko z senatu deputowano, sin minus na króla iego mości Szwedzkiego cale się spuscili, aby według woley swey kogoby rozumiał do tey pracy.

Jego Mość Pan Kisiel, do tego się przymawiając, trzy sposoby uspokoienia controversyi tey widział: albo per detractionem, albo per multiplicationem, albo przez zdanie się na króla iego mości Szwedzkiego, na ktory kolwiek z tych pozwalał. Pozwoliła utraque pars na moderatią króla iego mości Szwedzkiego y na wolę iego puscivszy, kogoby rozumiał, aby przybrał do siebie; w czym aby prace y starania swego non denegare król Jego Mość Szwedzki. Użyli w poselstwie do króla iego mości Szwedzkiego z koła rycerskiego tych:

Xiążęcia Jego Mości *Wisniowieckiego*, starosty krzemienieckiego.

Książęcia Jego Mości *Czartoryskiego*.

Jego Mości Pana *Osolinskiego*, podkomorzego sendomirskiego.

Jego Mości Pana *Malinskiego*, chorążego wołyńskiego.

Jego Mości Pana *Madalinskiego*, wojskiego mscisławskiego.

Instructią Jego Mość Pan Marszałek takową dał. Iako koło rycerskie, biorąc..... z senatu, którzy użyli Jego Mości Pana Grudzinskiego, casztellana miedzyrzeckiego, y Jego Mości Pana Zabickiego, casztellana liwskiego, prosić króla iego Mości Szwedzkiego rozumiał, aby iako na się tę wziął pracę uspokoić dissidentes in religione graeca, do konca w niey postępował et remota mora dzisiaj z panami deputaty nad tą sprawą zasiesć mógł. Wtym iechali panowie posłowie do króla iego mości Szwedzkiego, w zamku warszawskim na ten czas residuiącego.

Potym supplicatią ormianie lwowscy w koło rycerskie podali, która publice czytana była w ten sposób:

Jasnie oswiecenie wielmożni mości Panowie Panowie patronowie nasi wielce młściwi. Nie słychane nigdy przed tym y barzo ciężkie krzywdy, utrapienie y gravamina ponosimy od Theroszewicza episcopa, który, nie będąc na biskupstwo zgodnie od nas wszystkich obrany, podług praw, przywileiow y decretow od krolow ich mości swiętobliwie nacyey ormianskiej, zwyczajow, praw od samey prawie fundacyey kościołowi naszemu nadanych, ktoremi dobra wszystkie kościelne y szpitalne ąlegowane w dozor starszych nacyey naszej podane są, gdy o pewne excessy od patryarchy religiey ormianskiej był excommunicowany y tey excommunici, iako się scriptem swym submittował, nieznośszy z siebie, pod protextem uniey, którą sam tylko w osobie swey bez patryarchy y wszystkiego duchowieństwa nacyey ormianskiej, w tey koronie będącey, uczynił, koscióły w mieście Lwowie y na przedmieściu za pomocą urzędu lwowskiego radzieckiego gwałtownie nam pobrał; kłotki u kosciółow poodbiiał; zbior wszytek y skarb kościelny gwałtem pobrał y wietszą część iego na zbytki utracił, także y inne dobra szpitalne, młyny, domy, ogrody, ktoremu y przodkom iego nigdy nie należały, sobie przywłaszczył y religią naszą ormianską przez to gwałtowne odcięcie kościołow opprimował, także sacramentow żadnych duchoweństwo nasze w kościołach tych, od przodkow naszych zbudowanych, administro-

wać niemogą dla jego oppressyi, którą czyni księży naszej y mając ich sługami.....do więzienia podawając y insze angarie pod protektem tey uniey czyniąc, y lubo świętey pamięci król Jego Mość Zygmunt trzeci przez rozne surowe mandaty swoje nakazać raczył, aby nam skarby y inne wszystkie dobra kościelne y szpitalne powrócił y nas przy dawnych prawach, przywilejach, zwyczajach y nabożeństwach w tych kościołach zachował. Jednak na te mandaty krolewskie y decreta dawne nic niedbał y tego wszystkiego nie wrocil, co nam gwałtownie zabrał; w tey tedy cieszkości y utrapieniu, nie mając teraz tempore interegni do kogo inszego się uciec tylko do Pana Boga naprzod, a potym do W. M., naszych wielmożnych miłościwych panow y patronow, iako nainizy, poddani, ktorzyśmy od 40 lat w tey zacney Koronie zawsze wiernie poddaństwa krolom, ich mościom y Rzeczypospolitey do tego czasu zachowali y niwczym nie byliśmy podeirzani, uniżenie y płaczliwie z żonami z dziećmi, y wszystkim gminem duchownym y świeckim, upadając do nog W. M., naszych wielmożnych miłościwych panow y patronow, dla Pana Boga prosimy, aby W. M., według uchwały convocatney generalney blisko przeszley, inter alia gravamina te tesz nasze gravamina y oppressję ciężkie, przez episcopa tego nam poczynione, miłościwie weirzeć raczyli y, przesłuchawszy przywileiow naszych, nam od krolow ich mości nadanych, nacią naszą przy tych prawach zachować raczyli. Aby ten episkop, który się szczegulną osobą swoją od religiey naszej ormianskiey oderwał y do uniey przestąpił, kościoły nasze, skarby y insze wszystkie dobra kościelne, szpitalne, gwałtem zabrane, wrocil y nas in executione religionis nostrae armenicae y w kościołach naszych daley nie turbował, żeby tak wiele dusz z tego swiata nie schodziło bez sacramentow y spowiedzi świętey y ciała zmarłych chrzescianow przy kościele bywały pogrzebione, albo iako w tym miłościwa łaska naszych wielmożnych miłościwych panow y patronow przystąpi, żebyśmy nie tylko do deciszey swiatobliwey krola jego mości przyszłego kościół swoy ieden do odprawowania nabożeństwa y administrowania sacramentow wolny mie-

li. Za co my naniszi poddani W. M., naszych miłościwych panow y patronow, Pana Boga prosić nigdy przestawać nie będziemy.—Waszych wielmożności, naszych miłościwych panow y patronow, naniszi y wierni poddani starsi ormianie Lwowscy ze wszystkim pospolstwem tey nacyey.

Jego Mość Pan Marszałek przyczyniał się za niemi: ponieważ od religiey graeckiey niedaleka roznica religiey ormianskiey, życzył, aby pospołu na deputacyey religiey graeckiey uspokoieni byli. Na co Rus nie pozwoliła.

Jego Mość Pan Marszałek expedita deputatione religiey graeckiey, przystąpił do moderowania exorbitanciey.

Jego Mość Pan sędzia Kaliski życzył, aby do exorbitanciey —do poprawy praw y swobod przystąpili y schyłek czasu electiey na tych consultacyach strawili, ale dziwował się quo infortunio nie małym impedimentem była absentia woiewodztwa krakowskiego, poznanskiego, sendomirskiego y inszych wielu, satius zatrzymać się do iutra z exorbitanciami rozumiał.

Ktoremu Jego Mość Pan Marszałek odpowiedział: niechay nie maia absentes za złe, gdysz sami winni zostawiaia, y nie dziwował bym się był kiedy bym rzecz iaką nową czytał, ale tę iusz na przeszley convocatiey sami odprawowali.

Jego Mość Pan Chalecki, marszałek lidzki, wniósł skargę na deputaty correcturis iurium wielkiego xięstwa litewskiego, którzy autoritate y retardant postępek inszych panow deputatow in correctura iurium.

Xiążę Radziwił podawał sub censuram wszystkich, ieżeli to convenit, żeby uchwały publiczne, ktore się na przeszley convocatiey warszawskiey postanowiły, kilka osob rozrywać mieli; czytał constitucyą anni 1617 do correctury prawa litewskiego należąca, y prosił, aby Jego Mość Pan Marszałek z koła rycerskiego do ich mościow panow senatorow posłał, żeby, inhaerendo constitucyey zwysz mianowaney, materia zaczątą sine ullis tergi versationibus konczeli.

Jego Mość Pan Obuchowicz, aby supersedere raczyli te op

go, aby mieli taxare panow deputatow, raczey to odłożyc zdało się mu do namowy z sobą.

Xiąże Radziwił perswadował, aby ich Mości pan wie deputaci zawsze przed oczyma mieli constitucie y do nich się we wszystkim referowali, bo zawsze to bywa kiedy się kto goscinca pusi bez pochyby błędzić musi. Także aby panowie deputaci non aber: arent, trzeba aby się trzymali prawa.

Jego Mość Pan Marszałek podawał medium, aby kilku posłów do ich mościow panow senatorow instancją czyniąc z koła rycerskiego wysadzili, ktorzy są nawnaczeni ad correcturam iurium, aby continuowali sine mora rzecz zaczetą.

Xiąże Radziwił powiedział: *intempestiva excusatio obtinet vim accusationis* tak y wymowką ich mości panow senatorow *obtinebit vim accusationis*.

Jego Mość Pan Osinski, łowczy sieracki, imieniem wojewodztwa swego declarował się, że poki urazy wszystkie Rzeczypospolitey uleczone nie będą, do electiey y nominacyey nowego pana żadną miarą przystąpić nie mogą.

Jego Mość Pan Gnoinski, podsędek sendomirski, aby exorbitanciey czytania ad frequentionem congressum braci odłożono było perswadował a latere, a script deputatiey niedzielney *inter dissidentes de religione christiana* czytany był.

Xiąże Radziwił *appellavit testimoniam* Jego Mości Pana Marszałka, że wielkiego xięstwa Litewskiego wprzod przyjezda, a napozniey z koła odiezdza, declarował się że nie trudno godzinę y dwie byle cum fructu wielkiego xięstwa Litewskiego będzie strawić, idąc za zgodą—lubo aby czytany był *concept in causa dissidentium*, lubo *exorbitancie*—pozwoił, co iednak *praecauto*, aby *iutro in frequentioni numero ante omnia concept* przeczytany był. Zgoda ich mościow wszytkich na czytanie *exorbitanciey*. Zaczyn czytał Jego Mość Pan marszałek *punct* pirwszy o podniesieniu wojen

A w tym xiąże Jego Mość Wisniowieckie od króla Jego Mości Szwedzkiego do koła rycerskiego z inszymi ich mościami panami

deputaty przyjechał y relacją czynił poselstwa swego, że krol iego mość Szwedzki tey prace uspokojenia różroznionych w religiey graeckiey ochotnie podjął się, zycząc sobie tego, aby daremna praca iego nie była, iako na przeszley convocathey warszawskiej. Deputatow do moderowania tey controversiey krol iego mość Swedzki tych mianował.

Z senatu dwoch:

Jego Mości xiędza *Nowodworskiego*, biskupa poznanskiego.
Jego Mości Pana *Lesczyńskiego*, wojewodę bełskiego.

Z koła Rycerskiego:

Xiązeczia Jego Mości Krzystopha *Radziwiła*, hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego.

Jego Mości Pana *Osolińskiego*, podskarbiego nadwornego.

Jego Mości Pana *Marcina z Okszy Reia*.

Jego Mości Pana *Dudyńskiego*, sędziego ziemskiego Kamienieckiego.

A isz tego dnia exiguus numerus był w kołe szlachty dla czego commode consultalie odprawować się nie mogły, roziechali się do domow.

(*Изъ рукописи Импер. Публичной Библиотеки, подъ заглавиемъ: „Acta interregni po smierci króla Jego M-ci Zygmunda III y dyaryusz: actu y seymu coronacyi Władysława IV, w domu Jego M-ci Pana Sobieskiego, krauzcego koronnego, pisane у рркез: Jego Mość samego accurate trutinowane“—№ рукописи по каталогу Пол. in Fol., IV. 94.*

Примъчаніе. Свѣдѣнія, хотя и болѣе краткія, объ избирательномъ сеймѣ 1632 г. можно найти въ указанныхъ выше (см. стр. 426) діаріушахъ князя А. С. Радзивила и Войницкаго. Кроме того, намъ извѣстенъ еще рукописный дневникъ означеннаго сейма, находящійся въ настоящее время у вдовы покойнаго М. А. Максимовича. Дневникъ этотъ значительно менѣе по объему діаріуша, находя-

щася въ Импер. Публ. Библиотекѣ; но онъ весьма важенъ для изслѣдователя по слѣдующимъ причинамъ: во 1-хъ, онъ составленъ однимъ изъ православныхъ депутатовъ, бывшихъ на избирательномъ сеймѣ, а потому въ немъ дѣламъ, касающимся державы, отведено самое видное мѣсто, такъ что нѣкоторыя рѣчи православныхъ депутатовъ изложены здѣсь обстоятельно, чѣмъ въ діаріушѣ, писанномъ въ домѣ Собѣскаго (находящ. въ Импер. Пуб. Биб.). Во 2-хъ, послѣдній діаріушъ сохранился въ извѣстномъ намъ спискѣ не въ полномъ видѣ, именно прекращается на 26 ноября; между тѣмъ дневникъ, принадлежащій вдовѣ М. А. Максимовича, доведенъ до 13 декабря включительно, вслѣдствіе чего въ составъ его вошли извѣстія и о позднѣйшихъ событіяхъ, при чемъ нѣкоторыя изъ нихъ (напр. избраніе Петра Могилы на кievскую метрополию) имѣютъ весьма существенное значеніе. — Въ виду важности нѣкоторыхъ извѣстій означеннаго діаріуша мы намѣревались въ настоящемъ примѣчаніи сдѣлать изъ него выдержки наиболѣе интересныхъ мѣстъ; но, къ сожалѣнію, не могли ко времени печатанія получить рукописи. Впрочемъ, всѣми наиболѣе важными извѣстіями этого діаріуша мы воспользуемся при печатаніи самаго изслѣдованія.

Папскій нунцій, который, какъ мы видѣли (см. примѣч. къ докум. подъ № LXXV), посылалъ донесенія въ Римъ о конвокаціонномъ сеймѣ, посылалъ туда письма также съ извѣщеніями и о сеймѣ избирательномъ. Помѣщаемъ здѣсь наиболѣе интересные мѣста изъ означенныхъ писемъ въ переводѣ ихъ на русскій языкъ (на итальянскомъ языкѣ письма нунція помѣщены въ III томѣ Veter. Monum. Poloniae et Lithuaniae *Тейнера*).

Изъ письма отъ 20 сентября 1632. г.

Недавно я получилъ извѣстіе отъ русскаго митрополита (Вел. Рутскаго), что Волынское воеводство, гдѣ находится наибольшее число схизматиковъ, не захотѣло принять ни одного изъ условийъ, предложенныхъ Его Величествомъ для примиренія ихъ

съ уніатами, и—какъ я увидѣлъ изъ копій ихъ декрета—постановили пребыть на сеймъ съ большими силами и не соглашаться ни на какія условія, если не будутъ вполнѣ выполнены ихъ требованія, въ особенности если не будутъ возвращены имъ церковныя имущества. Дай Богъ, чтобы бѣдныя уніаты имѣли успѣхъ на сеймѣ. Я буду поддерживать и защищать ихъ насколько возможно; вчера я направилъ ихъ къ Его Величеству (королевичу Владиславу), въ авторитетъ котораго я вѣрю.....

Изъ письма отъ 2 октября того же года.

Изъ прежнихъ моихъ писемъ, В. П., уже знаете, въ какомъ положеніи находятся интересы святой уніи; къ сказанному я прибавлю, что въ послѣднее время козаки собрались въ количествѣ 30 тысячъ для разсужденія о своихъ дѣлахъ; на ихъ собраніе явилось 300 схизматическихъ поповъ, которые упали предъ ними ницъ и просили, дабы они защитили свою религію и ихъ самихъ отъ страданій, переносимыхъ столь долгое время; просили возвратить имъ имущества, насильно захваченныя защитниками уніатовъ, и возстановить прежнюю свободу религіи. Этими и другими подобными просьбами, сопровождаемыми слезами, они такъ сильно тронули сердца этихъ варваровъ, что они рѣшились взяться за оружіе и занять Литву съ намѣреніемъ силою отнять имущество отъ уніатовъ. Только Богъ чудеснымъ образомъ защитилъ уніатовъ, не имѣвшихъ другаго заступника: воли означенныхъ схизматическихъ поповъ не встрѣтили такого же сочувствія въ лицѣ гетмана (Generale) козаковъ, который, считаясь за человѣка злочестиваго, неизвѣстно какимъ образомъ не остался вѣренъ своей природѣ. Онъ, не имѣя возможности сопротивляться такому рѣшенію войска выдумалъ, что имъ получено извѣстіе о татарскомъ нашествіи и разослалъ козаковъ въ разныя мѣста. Означенное извѣстіе сообщено мнѣ однимъ магнатомъ, который въ свою очередь, узналъ объ этомъ отъ генералиссимуса (Generalissimo), причемъ мнѣ добавлено было конфиденціально что это все продѣлки князя Христофора Радзивила. Отсюда видно, что и еретики не спокойны и что, если только будутъ въ состояніи,

постараются вмѣшаться въ дѣло для улучшенія своего положенія.—Дѣла уніатовъ на этомъ сеймѣ встрѣчаютъ большія затрудненія, потому что противники могущественны и ревностны, а наши не отличаются ревностію къ святей уніи. Наибольшую надежду я возлагаю,—какъ писалъ и прежде,—на авторитетъ принца, короля Швеціи. При этомъ я долженъ напоминать В. П-ству о письмѣ, недавно посланномъ Его Величествомъ къ Его Святѣйшеству (а N. S.?), изъ котораго ясно видно, что принцъ помнитъ обязанности христіанина. Вотъ почему, желая, чтобы не случилось противное, кажется, въ видахъ благоразумія слѣдовало бы обратить вниманіе на это письмо, чтобы всегда возможно было воспользоваться означеннымъ заявленіемъ принца къ его пользѣ. Я вижу, что онъ шествуетъ къ коронѣ при общемъ одобреніи и его дѣла находится въ наилучшемъ положеніи. Впрочемъ, со стороны нѣкоторыхъ лицъ слышу разсужденія и объ его недостаткахъ.....

Изъ письма отъ 15 октября того же года.

....., Въ понедѣльникъ козаки на сеймѣ говорили объ уніи съ презрѣніемъ, дѣлая тысячи протестовъ и угрозъ и при этомъ заявили: пусть Республика не доводитъ ихъ до отчаянія....Здѣсь есть множество поповъ и другихъ схизматиковъ, которые возбуждаютъ враждебныя партіи. Мы употребляемъ противъ нихъ всѣ наши старанія, но до сихъ поръ положеніе весьма трудное; таковымъ представилъ мнѣ его и самъ король, когда я излагалъ ему изложенный вопросъ во всей его справедливости.

Изъ письма отъ 4 ноября того же года.

.....Я послалъ В. П-ству записку, выданную королемъ Швеціи въ видахъ примиренія уніатовъ и схизматиковъ; но теперь увидѣлъ и другую, составленную послѣ, еще худшую, направленную къ выгодѣ противной стороны. Узнавши объ этомъ, я въ воскресенье испросилъ аудіенцію у Е. В. (Préncipe) и сказалъ довольно свободно, что я слы-

шалъ о новой запискѣ, составленной для умиротворенія русиновъ, но не могу вѣрить, чтобы Е. В. покровительствовалъ сему дѣлу, столь гибельному для святой уніи; что я—и какъ христіанинъ и какъ апостольскій легатъ—очень опечаленъ этимъ и потому не только просилъ Е. В. не извѣщать своего согласія на подобное дѣло и покровительствовать уніатамъ, но вмѣстѣ съ тѣмъ заявилъ ему, что этотъ актъ долженъ быть предъ лицомъ всего міра, и прибавилъ въ длинной рѣчи, что считалъ нужнымъ въ данномъ случаѣ. Король мнѣ отвѣтилъ, что соразмѣрялъ мою ревность со всѣми разсужденіями, какія я могъ и долженъ имѣть въ этомъ дѣлѣ, но кто знаетъ начало и основаніе дѣла, тотъ не можетъ удивляться означенному акту примиренія; говорилъ, что уніа не имѣла съ самаго начала достаточной силы, потому что не была введена съ согласія большинства народа—условіе, необходимое для такой существенной перемѣны; что уніаты испытывали, вслѣдствіе протестовъ и оскорбленій схизматиковъ, много неприятностей, поэтому нужно было дать имъ возможность защищаться на сеймѣ; что необходимо было дать какое нибудь удовлетвореніе схизматикамъ, дабы отклонить большее неудобство, какое Республика имѣла бы, оставляя ихъ недовольными, такъ какъ они принимали участіе въ избраніи короля и во всякомъ другомъ дѣлѣ; говорилъ, что при настоящемъ движеніи москвичей можно будетъ склонить въ свою пользу успокоенныхъ козаковъ, между тѣмъ въ противномъ случаѣ, если бы они не были удовлетворены, ихъ слѣдовало бы опасаться... Такимъ я нашелъ короля; но я не оставилъ безъ возраженія его доводовъ.. Король сказалъ мнѣ, что послѣ коронаціи Республика пошлетъ (въ Римъ) посольство съ порученіемъ дать отчетъ о всемъ Его Святѣйшенству и представить означенные пункты примиренія, дабы онъ, какъ отецъ всѣхъ, обратилъ вниманіе на условія настоящаго времени и, взвѣсивши оныя, призналъ означенное постановленіе необходимымъ для того, чтобы не увидѣть руинъ королевства, а можетъ быть и христіанской религіи. Я имѣю смѣлое намѣреніе отклонить эту миссію, предполагая, что она будетъ весьма неприятна Его Святѣйшеству: сказанныя основанія короля, думаю, произведутъ на

него большое впечатлѣніе, потому что обнаруживаютъ въ королѣ собственныя цѣли и намѣренія, въ особенности его любовь къ козакамъ, на которыхъ онъ очень полагается. Его Величество сказалъ мнѣ, что со временемъ онъ надѣется основать универсальную унию, но я не могу сказать въ состояніи ли она будетъ облегчить заботы благонамѣренныхъ людей въ настоящее бурное время.—Я не переставалъ исполнять свой долгъ, стараюсь самъ и пользуюсь авторитетомъ другихъ; имѣлъ разговоръ съ Архіепископомъ Гнѣзненскимъ и просилъ его, дабы онъ силою своего авторитета отклонилъ Его Вел. отъ этой мысли. Уніаты и многіе католики не перестанутъ протестовать противъ означеннаго согласія....

LXXXII.

Письмо къ запорожскому войску избраннаго на польскій престолъ королевича Владислава, въ которомъ онъ благодаритъ козаковъ за выраженные ими вѣрноподданническія чувства и извѣщаетъ о результатѣ касательно внесенныхъ ими на сеймъ просьбъ.

1632 г. декаб. 18.

Władisław czwarty, z Bożej łaski obrany król Polski, wielkie xiążę Litewskie, Pruskie, Żmudskie, Mazowieckie, Inflanckie, Siewerskie, Czernichowskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski król, obrany wielki car Moskiewski.

Starszemu, Athamanom, Assaułom y wsim mołoycom wojska Zaporowskiego łaskę naszą krolewską. Iako za żywota J. K. M-ci, Pana oycy naszego miłościwego, zawszechmy waszey ku sobie chęci y życzliwości doznawali, którąście nam na roznych, zdrowie swoje dla nas y sławy naszej odważając, mieyscach oświadczali, taki y teraz po śmierci zejściś w ney nie ustawali y stateczne nam swoje powolność y ochotę pokazali. Wdzięczne to od was przyjmuiemy, obeicując za każdą okazyją w pamięci swoey y odwage przyszłe wasze y ku nam ochotę

chować. A że już za wołą Roża y wszytkich obywatelow Koronnych y wielkiego xięstwa Litewskiego za Pana y Króla iesteśmy obrani, czegoście nam y sami życzyli, pewni iesteśmy że się z tego ciesząc, powinna wiarę zawsze nam oddawać y tym więcey w przystoynym posłuszeństwie żyjąc na łaskę naszą posługami swemi y dziełem Rycerskim, gdy nasze roskazanie przystąpi, zarobiać będziecie, a mianowicie teraz w tey R. P-tey potrzebie żadamy, abyście, gdy od iasnie wielmożnego Hetmana wielkiego koronnego wezwani będziecie przyciwko temu y R. P-tey nieprzyiacielowi, który przed czasem wiary y przymierza niedotrzymał, ku usłudzie naszej y R. P-tey lenić się y ociągać nie chcieli, ale ochotnie, gdzie ukażemy, będzie staneli. Uznawając y teraz łaskę naszą krolewską w tym Religii waszey Greckiey porownaniu z oycami unitami, w ktorym y daley ustawać nie zachcemy, y prace, ktore uczynicie, nagrodzić obiecuiemy. Co do inszych prozb przez posły wasze do nas wniesionych należy, iż ieszcze przed coronacyą według zwaczaiu y prawa pospolitego nie godzi się nam niczego stanowić, przeto one do tego czasu zachowuiemy, y z Panny senatorami w nich się porozumiewszy, ile y prawo y słusność pozwoli, nic nie znidzie wam w łasce naszej, przyciągając was do statecznego wiary y dalszey ku nam y usłudzie R. P-tey ochotney. Co szczyzej Posłowie wasi wam imieniem naszym opowiedzą z upewnieniem o łasce naszą. ktorą wam na ten czas ofiarując, życzymy dobrego od Pana Boga zdrowia.—Dan w Warszwie d. XVIII, Dec. 1632. A.

(Из рукописи Имп. Пуб. библиотеки, значущейся по каталогу Польс. IV. f. № 127.)

LXXXIII.

Извлечение изъ діаріуша коронаціоннаго сейма, бывшаго въ Краковѣ
въ февр. и мартъ 1633 г.

Jż Pan Bog wszechmogący, króry wszystko według woley y upodobienia swego świętego sprawować zwykł, króla pana

naszego, od nas wszystkich zgodnie obranego, chorobą nawiedzić raczył, zaczym król Jego Mość Pan nasz pro die desianato pogrzebu ciał królewskich y pro die coronationis przybyć nie mogli; zaczym ich mość P. P. Senatorowie y z ich M. P. P. posłami pogrzeb ciał królewskich odłożyli ad 4 Februarii, a coronacją ad 6 diem. Nihilominus przedcią, żeby nie próżnowali, między sobą uradzili, żeby tym czasem, nim król Jego M. przyjedzie, pewne puncta y conditio ucierali.

D. 31 Ianuarii. Zeszli się do Poselskiej izby; tamże przyjechał Poseł od króla J. M. P. Ossolinski, Podskarbi Nadworny, który z tym przyjechał, prosząc od króla J. M., aby go z coronacją y seymem coronacyey poczekać raczyli. Potym poselstwie długo z sobą discursowali, iakowy by respons królowi J. M. na to dali; tak długo disceptuiąc, rozeszli się.

Die 1. Februarii. Gdysmy się zeszli, Jego Mość Pan Marszałek Jakub Sobieski powiedział, żeby iako nayprędzey dać respons królowi Jego M-ci, takie medium podaiąc, żeby oznaymili królowi J. M. że z coronacją onego czekać gotowiśmy. Lecz niektorzy odezwali się, powiadaiąc z seymem coronacyey ieśli go mamy czekać albo nie. Lecz J. M. Pan Marszałek powiedział, żeby te tak tacite pusić. Na co pozwolili. Posłali tedy do koła senatorskiego, oznaymując że taki respons daią K. J. M. Tym czasem mówili, iaki ma być porządek na coronacyey, żeby P. P. Senatorowie y P. Posłowie mówili słuhać Króla przysięgi. Na to Pan Marszałek powiedział, że o tych rzeczach ia zniosę się z ich M. P. P. marszałkami, a W. M. respons damy. Potym odezwali się niektorzy, deklaruiąc się z tym, że do żadney rzeczy nie przystąpimy, aż perwey będziemy mieli gospody, wielce uskarzaiąc się na P. P. stanowniczych... ..

Potym przyszli z koła senatorskiego posłani od koła Rycerskiego, o tym pytaiąc się, iżeli chcą, żeby ten tydzień w te sześć niedziel seymu był wtruącony. Tam koło tego varii—varia.

J. M. Pan Kisiel powiedział, że szkoda tym darmo czasu trawić, żebysmy o prolongathey seymu mieli mowić, bo kiedy

nie będzie ten tydzień w te sześć niedziel wtrącony, prolongowany seym eo ipso będzie, bośmy mieli ob eo die 31 Januarii seymować począć.

Na to X. J. M. Czartoryskie: Mamy to in commissiis w instructyey od braciey naszej, żebyśmy przeciwko tym odzywali, ktorzy by illegitimi posłowie byli, isz deputat posłem być nie może, według constitutyey Anni 1616, ozywamy się przeciwko wszystkim tym, ktorzy by byli deputatami, a posłami są.

Na to tego M. Pan Kisiel: z żalem wielkim przychodzi mi to słyseć, że tak często służąc temu woiewodztwu, abowiem choziem w młodych latach kilkanaście razy posłem będąc, tanta integritate et dexteritate służyłem, że często na niechęć świętey pamięci króla J. M. zarabiałem y seymy dla mnie zatrzymane były, o to iednak tantum emerui w tym woiewodztwie, że teraz przeciw mnie ex privata invidia sua powstaia y mnie degradować chcą; lecz to na stronę. Co się dotycze rzeczy samey, nie iest tak głupie woiewodstwo Kiiowskie, żeby nie miało uważać kogo posłem oberaia, y było tam to agitowano, ieżli deputat może być posłem. Concedo ia, że to są incomparabilia być posłem razem y deputatem, y to simul et semel żadnym sposobem być nie może. Lecz prawem iasnym wywodzę się: napisano iest w Akcie electyey że Tribunal we dwie niedzieli po seymie nastać ma, a iam ieszcze nie deputatem, bom nie przyśiągał y nie zacząłem sądzić, moglibyście mie W. M. rugować kiedy bym, zacząwszy sądzić, tu na seym przyjechał iako poseł.

Na to X. J. M. Czartoriskie: Miłościwy Panie Kisielu, nie zadaiemy my tego W. M., żeby W. M. nie był bene meritus w woiewodztwie naszym y owszem tak wielkie są merita W. M. że godnie wszelakiey nagrody y poszanowania, ale y W. M. nie lepszy bys moię personam nosił na sobie, a miał być to w instructyey, iako dobry Poseł musiał być przytym stać, zaczym proszę ne mihi vitio veritas, że przytym stać muszę.

Potym J. M. Pan Wolynski (który także był deputatem, a obrany był posłem): Pamiętne mi to iest ono emblema: sequentes fugit, fugientes sequitur. Mogę się tym pochlubić, że nunquam

ambirem tegere; mi też często bracia moi mówili: dla tego ty niechcesz być posłem, żebyś był deputatem, ale mię obrawszy deputatem, kazali mi teraz służyć, powiadając, że to uno eodemque tempore być nie może, posłem y deputatem, ale iż Tribunal w dwie niedzieli po seymie nastaje; zaczym W. M. nas degradować nie możecie, lubo ia tego non ambio, y jeśli bracia moi dozwolą ustąpić. Lecz drudzy posłowie tego wojewodztwa krzyknęli że żadnym sposobem na to nie pozwolimy, żeby bracią naszą, którey bene meriti suut u nas, miano degradować, ale niech z nami zasiadają, de bono publico radzą, iak posłowie. Na to wszyscy przyzwolili y krzyknęli, że my bracią naszą nie damy degradować (ale niech z nami zasiadają y de bono publico radzą).

Pan Marszałek powiedział, żeby poszli przez kryski, kto ma być posłem, a kto nie.

Lecz na to pan Kisiel: Jeśli iest legitimus, nie trzeba mię kryskować, ale jeśli illegitimus, ukazać mi zem taki, a ia cedam, ale iż mi to nie może być zadano, a W. M. mię będziecie chcieli degradować ia protestacyą zaniöse od swego wojewodztwa, a poiadę: obaczę kto bezemnie na mię zechce co stanowić.

Lecz Xiążę Czartoriyski powiedział, że my na to pozwolim; żeby z nami siedzieli tilko prosim; żebyśmy ucontentowani do braciey naszych odiechali:

Na to pan Marszałek: że teraz z nami niech zasiadają, a na potym constitucią delucidować: to taki deputat nie może być posłem, że ten któryby ieszcze nie przystąpił sądzić. Na to wszyscy przypadli. Rozeszli się potym.

Die 3. Februarii. Król J. M., który w Pnemaniku 2i Februarii nocował wiezdział do Krakowa, przeciwko któremu siła xiążąt, Senatorow, Panow y Posłów wyiechało; wszyscy Mieszczani Krakowscy, Kazimierscy, Kłéparscy y Strandewscy wyiechali.....

Die 3—4 Februarii pogrzeb ciał królewskich exequował...

Die 5 Februarii gdyszmi się zeszli do izby Poselskiej Jego Mość Pan Marszałek powiedział, że strony porządku na ko-

ronathey, żeby posłowie szłyszeli, kiedy król będzie przysięgał, conferował z ich Mościami P P. Marszałkami...

Potym Jego Mość Caplic powiedział, że mamy to w instruktiey od B. M. zleczono, żebyśmy nie przystapowali ni do czego, ieśliby to w tekście electiey odmieniono było. A isz Jurament Krolewskiej M-ci odmienieny iest, czego prodkowie naszy sacrosancte przysięgowali, iako znać z przysięgi Augustowskiej, Stephanowskiej, według constitutiey Zygmunda trzeciego, że..... nie odmieniona 1576, y według confederatiey. Zaczym my protestuią, nie tylko do obierania Marszałka, ale ani do słuchania przysięgi króla nie przystapimi, aż do wymazania będzie.

Potym Jego Mość Pan Kropiwnicki rzekł: nie idzie nam tu o rzemyk ale o całą skorę, że W. M. siebie samiech intrakuiecznie a nasz oddalacie, zaczym y ia protestor przeciwko temu y z W- M-ciami do słuchania przysięgi Króla nie przystapiemy, aż to zniesiono będzie, a W. M. sami widząc słusność, rozumiem że y sami nam tego dopomożecie.

Na to Pan Marszałek: że gdym ia czytał ten jurument, tedy do mnie przyszedł J. M. Ziądz, biskup Płocki, z kilkanastą, kazał mi tego dołożyć, zaczym dołożyłem tego: *Katholicis Romanis*, y czytałem to w posrodku W. M., czemużeście się nie ozywali. Ale to iednak W. M-ciom nie szkodzi, bo iest niżej: *disidentibus pacem in religione subscribo*. Tam zaś varii—varia mówili.

J. M. P. Czaplic powiedział na mowę P. Marszałka, że W. M-ciom non satis fecit, poneważ na co ieden nie pozwala, to stanąc nie może, miało to być publice, a W. M. to priwata auctoritate włożyli.—Na to wszyscy krzyknęli, mianowicie P. Osolinski, że to nie może być zadano Panu Marszałkowi, a W. M. to zadasz, fidem iego detrahis, y tam rozmaitemi acclamatiami narabiali.

Potym X. J. M. Czartoriyskie odezwał się: że my non detrahimus fidem W. M., Miłosciwego Pana, y owszem mamy to w instruktiey od Braciey naszej, żebysmy W. M. primario

podziękowali za pracę, którą W. M. na electiey podyjmował. Teras dziękuiemy W. M., memu miłościwemu panu.

Potym się odezwał p. Kisiel: Poniewasz W. M. rozumiecie że nam to nie derogabit, a my contra, tedy lepiej y to wymazać, bo inaczey durum cum duro my myslim protestatią za. nieść na to.

Na co y Pan Osolinski: że dobrze to iest medium P. Kisiela, inakszego żadnym sposobem nie naydziecie. Także tesz to p. Marszałek approbował: tak na acclamatiach czas strawiwszy, nie nie sprawiwszy, rozeszli się.

Die 7 Februarii. Obrali Marszałka viritim nullo tradicente J. M. Pana Ostroroga, woiewodzica Poznanskiego. Posłali tedy do Senatu, oznaimuiąc o tym, że obrali Marszałka. Jego M. P. Krayczy powiedział, że ten seym ma się począć od exorbitantiey y od postulat każdego woiewodztwa, ktore ia mam spisane, one tedy intro rano panu Marszałkowi oddam.

Pan chorąży Krakowski powiedział żeby vacantie Krolowi oddać, żeby rozdane były, czego y P. Krayczy doparł, taki sposob podaiąc, żeby po woewodztwach pytać, w ktorым by byli vacantie, żeby powiedali, y dwa registriki spisać ieden vacantiey koronnych a drugi W. X. L.....

Potym ci, którzy byli posłani do senatu taką, relatią dali, że senat nie zasiedł; posłano tedy do krola J. Mości, oznaymując że Marszałka obrali; co strony wakantiey J. M. Marszałek powiedział y przed propositiā y po propositiey onich mówić możem. Lecz odezwali się niektorzy, że my registryk spiszemy vacantii y iutro poszlemy J. M. P. Marszałkowi, na to pozwolili, rozeszli się.....

Die 8 Februarii. Jego Mość Pan Krayczy koronny przyniesł te exortabintie y one cital, ktore na Electiey w kołe poselskim zgodnie staneli, także też puncta compositionis inter status, ktore staneli, ktore oddał P. Marszałkowi, przytym też przywatne postulata woiewodztw oddał. P. Marszałek po woiewodztwach pytał, w ktorым by były vacantie; potym ieden Posiel z ziemi Halickiey odezwał się, prosząc, ady Ziemia Hali-

cka większe praeminentia miała niż Helmenska, dając tę ratią że Halicz przed tym był królewskim, druga że w Halickiej ziemi dwa powiaty są. Lecz Helmianie powiedzieli: Prawda że w Halickiej ziemi trzy powiaty są, aleście wy króla zabili y zdradzili go, y tak o tym discursowali między sobą. Potym poszli do tej izby, gdzie senatowie siadaią, gdzie król Jego Mość zasiadał. Tamże naprzod P. Marszałek oratią do króla J. M. miał od koła Rycerskiego; iako krasomowca piękny, piękne, a zacne wystawiając merita Jego K. M. iako był amans Reipublicae, y iako z wielką ochotą zastawiał się za Rzecz Pospolitą; przekładając go nad Alexandry, Aphricany y Scipiony; że tak waleczny był, że na imię króla J. M. nieprzyjaciele postronni być musieli, dla tego tesz lubobyśmy bez króla być mogli; ponieważ y pod to interregnum za staraniem iego mości pana wojewody sędmirskiego, Hetmana koronnego, pokoy był, a iednak o toś my W. K. M. za pana sobie obrali, widząc wielkie cnoty W. K. M., pana naszego miłościwego; chwalili przy tym K. J. M. y tego, że kiedy miał klęknąć wężółowko posłano było, na którym K. J. M. miał klęczeć; lecz K. J. M. wyrzucił onę, na gołych kolanach klęczeć wołając zatym z pokory go chwalił; chwalił go z tego że tak wielu rozroznionych w religiach do zgody przywiodł, za co też wszyscy lubo rozrozneni w religiach, iednak iako by iedney religii będąc, upadszy na kolana za takiego króla *Te Deum laudamus* spiewali; wdzięczna zaiste była ta piosneczka; miłsza niż tysiąc muzyk Panu Bogu, teraz tedy oswiadczaiąc chęć przeciw W. K. M. na znak poddaństwa do pocałowania ręki poydziemy. — Potym J. M. P. Zamoyski Podkomorzy Córanny od J. K. M. respons dali: wszelaką chęć y wszelaką łaskę napotym od króla J. M. offerując, przytym y to obiecując, że iako nigdy krwi nie litował dla Rzeczy Pospolitey wylwać, tak y na potym litować nie będzie. Potym do pocałowania ręki szli po wojewodztwach.

Gdy się wszyscy odprawili J. M. P. Marszałek vacantie, które by były czytał. Lecz K. J. M. powiedział, że pan Kanclerz powie, które vacantie są rozdane, potym się rozeszli.

Die 9 Februarii. Gdyszmi przyszli J. M. Pan Marszałek pytał, ieśliby ieszcze kto wiedział o iakiey vacantiey, żeby powiedział. Lecz niektorzy się odezwali, aby te vacantie nie tylko bene meritis, ale też terrigenis dawani były.

Potym J. M. P. Zalesky wezwał się, powiadaiąc że lubo J. Moś Pan Marszałek pięknie, iako mądemu przystało, gratulował krolowi J. Mości, iednak o tym mam J. M. non satis fecit, że gdy W. Moś mówił—o opatrzeniu granic koronnych nie przydał; lecz J. M. P. Marszałek powiedział, że się W. M. osłyszał, gdyż to non serviebat huic tempori, żebym miał mówić o tym na ten czas.

Potym poszli do izby drugiej, gdzie krol J. M. zasiadł by z ich Mościami P. Senatorami. Gdzie od krola J. M. Pana naszego xiądz kanclerz koronny Zadzik propositiā czynił. *Pierwszy punct* propositiey, że krol J. M. deklarował się z tym, że co by kolwiek zgodnie staneło, temu krol J. M. przeczyć nie chce, y czoby kolwiek exorbitowało recteficować; 2) exortabitancie się niektore przypominał, aby o nich serio tractowano; 3) minicæ modum naleść, żeby lepsze bito; 4) o wojnie Moskiewskiey, że lubo krol J. Moś obmyślił że y swoich ludzy czo miał kilka set y woysko Litewskie posłał iusz Cwarcianego część z P. Piasoczynskim y kozacy zaporowscy poydą, ale iż Moskiewskie woyska wielkie — trzeba subsidia; 5) o Szwecyey, żeby o tym pomyslili: za smiercią Gustafowę, żeby się dziecictwo, niesłusnie wydarłe, słusznych rąk dość mogło; 6) petila swoje iako za bracią na seymiki tak y teraz powtarszał; 7) nowym zwyczaiem a dobrym, nie chcąc, aby to izbę poselską trudnić miało, co zawsze trudniło seymy, vakantie wszystkie komu co oddano z rejestru czytał xiądz canclerz, tilko państwa Krakowskiego nie mianowano komu bo ieszcze K. J. M. deliberue. Także tesz Solca y Krzepic, aż zgoda będzie, ieśli krolewiczom ich Mościom konterować; 8) prosył K. J. M., aby się przyłożili do sumptow funeris. K. J. M. przymawiał się.

Die 10 Februarii. Naprzod J. M. Pan Kanclerz od K. J. M. delidował komu by ostatek vacantij: oddano Państwo Krakow-

skie J. Mości Hetmanowi koronnemu Koniecpolskiemu, Woiewodztwo Sandomirskie J. M. P. Woynickiemu Firleiwowi, Casztelanią Winicką J. M. P. Sadeckiemu Koryczeńskiemu.

Die 15 Februarii. Obrali naprzod deputatów, którzy by modum namowili o wojnie Moskewskiej y disciplinam militarii...

Potym pacta czytano. Takie stała się altercatia. Bo ieden potomek nieboszczyka P. Ligęzy odezwał się z tym, że rachunku uno eodemque tempore czynić nie może, ponieważ ten pisarz, który był przy Jego M. P. Ligęze... zaczym ieden pisarz od dwóch liczby czynić nie może. Tak długo koło tego alterkuiać, taka zgoda stanęła, żeby się Pan Marszałek zniósł z Paniem Podskarbiem, jeśli mogą razem; jeśli mogą, to dobrze, a jeśli nie, tedy po sowitych deputatach

Potym gdy drugi punct przeczytan, J. M. P. Piekarski odezwał się: Mogł by kto rozumieć że się nam w tym dosyć dzieie, ale w tey conditiei nam nie dosyć się dzieie, że to nie miało być przydano *Romanis*. Zaczym przekładalismy to przed K. J. M. Krol J. M. obiecał nam to, żeby napotym nic nie szkodziło—starac się, żeby to constitutią warować; zaczym prosił, aby iako K. J. M. obiecał to, spełnić raczył.

Na to pan Marszałek: że ia iakom koło tego pracował, hanc confirmationem iurium iutro W. M. przyniosę.

Po przeczytaniu trzeciego punctu J. M. P. Kisiel powiedział, że nie trzeba mi koło tego siła disputować, tylko prosić. żeby to K. J. M. ad executionem przywiódł, bo alias declarował się z tym, że do żadniej rzeczy nie przystąpi.

J. M. P. Krączy koronny tak że declarował, aby do executiei przywiedli. Z tym się y woiewodztwo Wołyńskie deklarowało, y woiewodztwo Ruskie....

Pan Woyna: że ia protestor przeciwko temu, jeśli by iakie prawa przeciwko wierze katolickiej mieli stanąć.

Pan Marszałek: że co na Electiei stanęło actikowano, to y K. J. M. poprzysiągł; za czym przeciw temu mówić daremna rzecz iest.

Pan Starosta Oycowski: że tu napisano uspokoić, za czym

to nie stanęło ieszcze y iam tego nie czytał, chcę tedy wiedzieć co tam za puncta.

Pan Kisiel: w każdej sprawie trzy terminy są: pierwszy termin kto stanowił Pacta, qualiter stanowił, przy deputatach ex utroque ordinis, zaczym ut quis, ut qualiter wiemy, ut quod prosimy, żeby stanęło.

Potym P. Starosta Rawski powiedział, iakim się to progressem odprawowało y że na to X. biskup Poznanski nie pozwolił y owszem przeciw temu protestatus est, a nawet y na to pismo siła ich nie pozwalała, iako X. Biskup Płocki, X. Wileński, X. Kanclerz, że tego sine sede Apostolica stanowić nie mogą, y teraz z tym się ozywam że to sine consensu Apostolicae sedis nie pozwolę, przy tym dołożył, że naprzod obrali byli czterech z senatu, a potym na dwóch tylko pozwolili, y innych obrali, nie tych, ktorych był X. Arcybiskup podał.

Na to J. M. P. Dydynski: kiedyśmy mowili o tym, tedysmy to na decisią K. J. M. puscili, żeby kilka z koła Rycerskiego obrać do K. J. M., a dwóch z senatu; obralismy tedy z koła poselskiego, posłalismy do X. J. M. Arcybiskypa, prosząc, aby też z senatu dwóch raczył deputować, lecz J. M. czterech deputował; nam się ta pluralitas nie podobała, posłalismy, żeby dwóch tilko deputował. Lecz J. M. deputowani pro dedecore to mając, żeby miał jeden drugiemu condescendować, niechcieli ustąpić. Mysmy tedy to na decisią K. J. M. puscili, aby J. K. M. pro suo libitu obrał, ktory obrał X. B. Poznanskiego y J. M. P. wojewodę Belskiego, ktorey media e mediis nadaiąc, takie puncta namowili. Wprawdzie ich M. P. P. unici odezwali się, że o tym sine consensu sedis Apostolicae mówić nie mogą. Posyłał tedy K. J. M. do X. Nunciusza, żeby dał despensę y benedictią. Lecz X. Nunciusz tego uczynić nie chciał. Po tych ich M. P. P. unici pozwolili permissive puncta namowiać.

J. M. P. Kisiel: kiedy by Ich M. temu chcieli contradicować, musieli by invertere fidem J. M. P. Marszałka przeszłego, quod non est tangenda, intraheretur Maiestatis Regiae fides, quod non est tangenda. Jnsze iest mówić o mediowaniu, a insze de

conclusionone. Zaczynam ja pozwalam, żeby te puncta czytać, ale żeby byli confirmowane zaraz.

Na to J. M. P. Starosta Oycowski: dziękujemy W. M. że nam W. M. pozwalają, żeby czytane byli te puncta, ale żeby byli confirmowane—na to nie pozwalam. Uchowaj Boże, żebym ja miał temu contradicować, quod iustum petunt, ale żebym to miał mieć za prawo, temu contradico.

J. M. P. Marszałek: te contradictie, ktore były na electiey kiedy ten punct czytano, nie były mere contradictionis, ale ratione religionis, bo by tego nie pisał pan Marszałek, takim sposobem nauczyli byśmy krola periergia y przysięgę byśmy impendium przywiedli, kiedy byśmy to, czo przysięgał krol, chcieli wyskrobywać, coby rzekł krol: quod licet Petro licet et Paulo, wam wolno czo chciecie wyskrobać, liceat etiam mihi wyskrobać diploma de libera Electione. Ale to na strone. Te puncta należą na aprobatiey Papioskiey, koło czego K. J. M. pilno chodzi, nie przywodźcie tedy W. M. tego disquisitionem, ale przytym stańcie, przyczem Electia stanęła.

Potym wojewodztwo Wilenskie declarowało się, że do żadney rzeczy nie przystąpi, aż te uspokojenie wezmą. Przyniesiono puncta, ktore stanęły między unitami; czytano; tedy po przyczytaniu niektorzy się odezwaly, że wszystko unitom pobrali.....

Na to J. M. P. Dydynzki: Non liceat to mentibus W. M., żeby miano więcej dać disunitam, aniżeli unitam, bo czo oni per gratiam K. J. M. św. pamięczy dissonitum wzięli, to my teraz potrosze odbieramy iako, aż wszystko da Pan Bog odbierzem.

J. M. P. Starosta Oyczowski: czego in publico nie czytano to nie iest publica lege, a iż puncta są nie in publico czytano, ergo te puncta nie są publica lex, bo alias przywiedlibys my Rempub. nostram in servitutum, gdy bysz czo priwatne postanowiszy, publica lege to mieć chcieli. Nie ważny iest tedy ten script, poniewasz wiele w nim absurda, żebysmy to mieli aprobować—na to nie pozwolę.

J. M. P. Kropitnicki: my rozumiemy non ea dissonibus in

deliberationem, żeby to czo iest in pactis, czo krol poprzysiągł, nie miała bydz lex firmissima, ponieważ y W. M. sam pan starosta Oycowsky poprzysiągł, iako to ma bydz zawolumenowano.

Jego Mość P. Starosta Oycowsky: sam na to przysiągł że K. J. M. one poprzysięże, iakosz poprzysiągł te pacta, ktore staneły, ktore były zawarte, a ten nie był zawarty, bo nie był publiczne zawarty.

Jego M. Fan Lowczy Litewski: wolę ia troche na prawo nastąpić, a niż w pieknie bydz, albo na conscientia nastąpić, zaczym iż ia wiem wielkie in conscientiam scrupuły y krzywdzi wielkie w tych punctach, ktore gdy bym na Electiey słyssał, na to bym nie pozwolił, y teraz nie pozwalam y ieśli by chcieli na one pozwalać przeciw temu protestor.

J. M. P. Czartoryski: raczcie W. M. consulere, żeby był seym seymem y consultatie żebyście mogli odprawować, bo alias do żadney rzeczy nie przystąpić.... Hac materia infinita, rozeszli się.

Die 16 Februarii. J. M. P. Marszałek proszył o trzy rzeczy: 1) raney zchodzenie się; 2) bez acclamatiey mowienie, żeby obie razem o audientii nie upraszali; 3) a żebyście nie raschodzili acz ich Marszałek rospuści. Potym J. M. P. Krayczy proszył, aby K. J. M. dać znać, żeby obrali deputatow do namowienia modum o wojnie Moskiewskiey y disciplinae militarii, prosząc, aby Krol J. M. do tegosz z senatu deputatow raczył.

Potym posłowie woyska Zaporowskiego przyszli: Fedor Kalina, Janko Klisza, Sawka Burczowski, z ktorych Janko Klisza od woyska zaporowskiego posługi uniżone zalecał y oddał list od Hawryłowycza, Hetmana woyska zaporowskiego, w ktorym przy oddaniu posług y poddaństwa proszą, aby iako K. J. M. na Electiey obiecał y poprzysiągł o Religią Graecką na tym seymie uspokoić y przez sekretarza swego obiecał, aby ich K. J. M. uspokoił. Po przeczytaniu listu tego Sawka Burczowski poselstwo odprawował. Cieszy się z tego woysko Zaporowskie, że K. J. M. za zgodnym consensum wszytkich stanow P. Bog na tym Thronie św. pamięci Oyca K. J. M. aby nadrzod łaską

Bożą pozyskał, a potym wieczną chwałę nad nieprzyjacielem Koronnym y Litewskim otrzymał. Obetnicę K. J. Mosci, że K. J. M. ...Religią Graecką, która przez tak wiele seymach przez K. J. M. św. pamięci agitowana była, na tym seymie koronatyey uspokoić obiecał, prosi tedy woysko zaporowskie abyście W. M. do K. J., Pana naszego przyczynić się raczyli, aby iako obiecał, tak one uspokoić raczył. Słyszeli my jednak, że P. P, disuniti protestacye przeciw temu zanesli, co ieśliby tak było a Religia Graecka nie odnesła by uspokoienia, od tey posługi, na którą posli przeciw nieprzyjacielowi krzyża ś. absentować y pogańską krew rozlewać na chrzescianską obronie musieliśmy się..Przytym prosi abyście W. M. do K. J. M. przyczynić raczyli, żeby większy żołd postąpić raczył woysku zaporowskiemu, poniewasz więcey ich jest, y oto prosi poniewasz więcey zdobyczy nie mają, aby się przyczynić do K. J. M., żeby sposobności do armati należącej K. J. M. obmyslić raczył. A poniewasz dla ladaiakiey przyczyny nas czo raz pomykaia przez co na inwidią obywatelów tamecznych zarabiany, prosimy, żeby nas nie pomykali aż za rozkazaniem K. J. M.

Na to Pan Marszałek: że gdy się z sobą zniesiem y z krolem Jego Moscią taki respons odniesiecie, z ktorego woysko Zaporowskie będzie kontenti.

J. M. P. Piekarski z strony Religiey Graeckiey: Dwie dnia wczorayszego materie traktowały się, ktore były extra controversiam, bo się in pactis iusz krol poprzysiągł. Szkoda K. J. Mości violationem sui iuramenti przywozdić. Proszę tedy abyście W. M. koło tego controwertować nie chcieli, ale krolu J. M. to na decyzią dali, a iako poprzysiągł uspokoić, żeby uspokoił.

J. M. P. Marszałek powiedział: pewnie bez concensu Reipublicae ten punct inter pacta K. J. M. nie był by włożony, proszę abyście W. M. lucrandi temporis,— na te medium J. M. P. Piekarskiego przypadli, poniewasz optimum est.

J. M. P. Starosta Oycowski: ia nie wiem czo to za prawo, ktore sine consensum omnium stawa się, poniewasz uniti protestowali

się, x. Arcybiskup, x. Kanclerz, wszystko Litew. xięstwo, y protestacie są u mnie, zaczym ia bym radzył, żeby my się z J. M. P. P. Senatorami strony tego fraternie się znosili. Bo tego za prawo żadną miarą mieć nie możemy.

J. M. P. Krayczy to medium Jego M. P. Piekarskiego chwalił.

J. M. P. Kysiel: insza rzecz iest mowić o ważności pactow, insza o ważności protestacyi; co do ważności pactow — Pan to poprzysiągł; co do ważności protestacyj quid firmum, quid violabile? kiedy y przeciw pactow protestują się, to iusz nie pacta, kiedy przeciw iuramentowi, to iusz nie iurament. Przytym czytał protestacye ich mościow p. p. unitow, z których ukazywał to, że oni nie innullitatem pactorum to uczynili.....

Xiąże Jego Mość Czetwerczynski.: mysię od brzegu odbiaymy y nie nie wokamy pracę K. J. M; mieli iusz W. M. czas temu contradicować, a te. az my to pro rato et firmo mamy y declaruiemy się, że do żadney rzeczy nie przystąpym iesli to nie stanie.

Starosta Oyczowsky: czego P. Marszałek publice czytał, to pacta być ratum et firmum, a tych punctow publice nie czytał, dla czego pacta rata et firma nie są.

J. M. P. Kropiweczynski: poniewasz prozba nasza u W. M. niecz sprawić nie mogła, przydzie nam trzy rzeczy wziąć na pomoc: Pierwsza—Nomen divinum kiedy swięży iurament suffragatus; druga—wzywamy manes onych przodkow W. Mościow, żeby nam pomogli u W. M. to uprosić; trzecia—przydniesieniem uciecz do prawa. Iakosz to nie mamy...za prawo co poprzysiężono od K. J. M; druga in hoc puncto nie masz żadnego appendicem, że iesli consensu Papieża na to nie będzie, aby to nie stanęło, abo to cothegorice K. J. M. poprzysiągł; trzecia iesli ten punct annihilare chcemy tedy y insze annililowane będą..... strzeście W. M. tego, żeby prez to do czego złęgo nie przyszło.... prosimy tedy abyście nam W. M. vitio vertere nie chcieli, poniewasz ora nostra z B. B. naszej oribus dependent; poniewasz zlecieli, żebysmy do żadney rzeczy nie przystapowali, aż uspokoyna będzie Religia Graecka, z tym się tedy declaruiemy.

J. M. P. Kyśiel: Qui bene distinguit, bene docet; insza rzecz iest, żebysmy posłali do K. J. M., pytając się czo to postanowił na czo my nie przyzwolamy; insza—pytać się K. J. M. ieśli masz na to consensus od Papieża, czemu contradicimus, ale o to prosimy, żeby do K. J. M. posłali, iako poprzysiągł uspokoić, żeby uspokoył ią.—Taka tedy zgoda stanęła że po przeczynaniu pact do K. J. M. posłać w czym satis fecit podziękować, w czym upomnieć: asz Religią Graecką uspokoić poprzysiągł, żeby uspokoył. Potym czwarty punct pactow czytano.

Die 28 Februarii. J. M. P. Marszałek: iam chciał do K. J. M. posłać, prosząc o respons; lecz K. J. M. anticipavit nie y przysłał do mnie, że iusz czeka nas z responsem. Tamże wniosł J. M. P. chorąży siędomiersky, żeby z K. J. M. mowić, żeby acta interregni aproberet. Lecz J. M. P. Marszałek: że o tym potym suo loco trzeba mowić.

Poszli tedy do ich M. P. P. senatorow y do K. J. M. o respons. Tam od krola I. M-ści respons dał x. kanclerz. Na dwoie distinguował te pucta: iedne są z mocy K. J. M., drugie do zgody, iako Religia Graecka.....y insze, na ktore, iakosię W. M. zgodzicie, K. J. M. pozwoli. J. M. X. Arcypiskup: ze strony Religiey Graeckiey K. J. M. dosyć będzie mógł uczynić, a w czym nie może bez consensus Oyca św. tedy tego uczynić nie może.

Po response ich M. P. P. posłowie do izby posielskiej poszli. Tamże J. M. P. Marszałek strony tego znosił się,

J. M. P. Kyśiel: mysmy rozumieli, że K. J. M. to ad executionem iako poprzysiągł miał przywieść, a W. M. in disquisitionem to przywodzicie.

J. M. P. Kropitnicki: nie możemy strony tego disputować co iusz stanęło y ratum y firmnm iest; prosimy tedy fide W. M. ciow, żebyscie W. M. tego nie derigowali, co K. J. M. poprzysiągł, declarując się stym że do żadney consultathey nie przystąpić, ieśli Religia uspokoiąna nie będzie.

J. M. P. Hulewicz: mismy chcieli na electhey przed W. M. ciami przywilegia producować, aleście nas W. M. prosili, żebysmy to na decisią K. J. M. puscili, cosmy uczynili. Teraz

nie przychodzi nam przywilegia producować, choćbyśmy radzy; niech kto ex adversa parte przeciw nam się ozowie; ale żadnego nie masz, bo tego zaniedbali, a my ukrzywdzony, tedyśmy się tu stawiamy. Proszę tedy abyście W. M. teraz te meditatedem K. J. M. do konca przywieść raczyli.

J. M. P. Kraczy: kiedybyśmy mieli sami facultatem condere leges, to byśmy do senatu nie szli, ale iż samy nie możemy, tedy najlepiej do P. senatu iść y tam mutuo colloquio zności się. X. Arcybiskupa spytamy, w których rzeczach K. J. M. nie może W. M. uspokoić sine consensu Oyca św. Druga Ich M. M. declarują, że do żadney consultathey nie przystąpym,— zaiste szkoda tego mówić....

J. M. P. Podkomorzy Sędowirski: pamiętamy to barzo dobrze, cośmy W. M. obiecali na tym ziedzie electhey, żechmy na te puncta W. M. pozwolili. Tak y teraz temu non contradicimus y owszem W. M. do tego dopomogać chcemy. Prosili tedy abyście W. M. do senatu poszli, a my W. M. pomożemy ich M. P. P. senatorow prosić y może uprosić, że ich M. pozwolą W. M. ciow K. I. M. totaliter na tym seymie uspokoić wiedle punctow...

Pan Kisiel: niech mi kto pokaże, kiedy to było, żeby puncta od Pana poprzysiężone mieli znowu trutinować, ieśli stanęły, albo to nie, y ieśliby ich in disquisitionem przywodzić trzeba; zaczym, iako to nigdy nie było, tak y teraz in disquisitionem przywodzić onych nie damy.... contra iura.

P. starosta Oyczowski: my to za prawo mieć nie możemy, bo to nie było czytano w kole naszym. A do tego K. I. M., iako y sam dnia dzisieyszego powiedział, że ia tak mediował, zem sine consensu Oyca ś. tego nie miał uczynić, aż za kosensem iego.

Sędzia podolski: J. Mość wnosy to, że na to zgoda nie była, trzeba tedy to tu modifikować ieśli była, albo nie.

I. M. P. Czaplic: kiedyśmy pacta trutinowali, żeby Religią Graecką na seymie Coronathey uspokoić, ale K. J. M. na to pozwolić nie chciał, bo nie mógł tak prędko consens od pa-

pieża przyść, zaczym napisano: *nie odwołownie*, co się ma rozumieć—nie na seymie Coronatney; co się tknie drugiey rzeczy—ta rzecz nie może być uspokojona bez zniesienia z Ich M. P. P. senatory.

J. M. P. podsędek Braclawski: non tempore my w tym idziem do senatu; isć nie chcimy. Zwyczaj bo wiem tey izby że nie wprzod idzie in senatu do K. J. M., poki nie będzie zgoda. Do tego slyszemy że W. M. prawo nie prawem nazywacie, iakośmy ad colloquia z ich M. P. P. senatory mamy przystąpić, poniewasz iurament nie iuramentem y pacta nie pactami W. M. nazywacie.

P. podkomorzy Sędomirsky: wieśce W. M. od nas pismo, że skoro przydzie consensus od papieża W. M. uspokoić będzie powinni zaraz, a ieśli nie będzie consensu, będzie wiedziała Rzecz Pospolita co z tym czynić.

Pan Kisiel: dwie tu są rzeczy, a obie dwie sobie przeczywne, ktorzych po nas potrzebuiecie: raz, że expedit nam mieć colloquium z senatem; dryga, czokolwiek należy ad liberum exercitium, żebyśmy wzięli, a co ad alienationem bonorum, a wedle nas beneficia oddania, żebyśmy czekali ad consensum oycy św. Z tych tedy przyczyn na to pozwolić nie może, ponieważ to jest w punctach y K. J. M. poprzysiągł, a in disquisitionem tego przywodzić szkoda.

P. Orzelski: compositio inter status omnes non afficit y jest to publicum, a przedsie w niektorych punctach concensu oycza św. czekać musimy; zaczym y W. M. proszemy, abyście y W. M. raczyli być pacales do consensu Oycy św.

J. M. P. Marszałek: prosimy abyście nam W. M. chcieli dufać.....a consensu Oycy s. czekać, bo bez onego tego uczynić nie możemy: u iednego przywiley zniozszy, drugiemu dać.

P. pisarz Łucki: miśmy w tym niewinny, bośmy prosili o władętwo Włodzimierskie, ktore było vacans, a Jch M. nam Łuckiego dali.

J. M. P. podskarbný nadworny: władcytwa Łuckiego w prawdzie W. M. nie affectowali, ale Włodzimirskiego, ale Włodzimerskie na ten czas nie było vacans, bo x. Bakowieckiego conferowało, ta druga rzecz nie może być bez consensu summi Pontificis, u jednego wziąć, a drugiemu dać; pamiętam to bardzo dobrze, kiedy w Warszawie K. J. M. to władcytwa Łuckie komu inszemu confirmował był, tedy x. Poczapowski przyszedszy do K. J. M., patenticam orationem z płacem ko K. J. M. uczynił, że ociec twoy dał mi privilegium na to, a ty mnie to obierzesz. Tedy K. J. M. powiedział: ja nie biorę tego W. M., ale jeśli ociec św. każe, tedy W. M. musisz to dać jako syn oycu posłuszny.

J. M. P. kracyczy: zdami się że to była compositio, a nie decret, zaczym bez drugiey strony tego uczynić nie może K. J. M.....Tak... nie nie sprawiwszy, rozeszli się.

Die 1 Marti Strony teyże materii mówili varii—varia. Ich M. P. P. Catholici prosili, aby Ich M. panowie Rus raczyli (czekać) consensa od Papieża...

J. M. P. Kropitnicki: dla tego na consens Oycy św. pozwolić nie możemy, bo się trzymamy we wszystkim secundum literam pacta, iak nam K. J. M. (obiecał).

J. M. P. Kisiel: wszystko bazysz na tom zawisła, że K. J. M. na tym seymie obiecał nas uspokoić y przywilegia władcykom disunitom na tym seymie dać; zaczym tedy W. M. to wydzieracie y nie dopuszczacie K. J. M. nas uspokoić na tym seymie. Druga my to pro rato et firmo, iako to mieć nie mamy, ponieważ y K. J. M. iako super arbitor to podpisał y pieczęć swą przyłożył Dla tego na consens Oycy św. nie pozwolamy....

J. M. P. podsędek Braclawski: jeśli teraz ..nie mogę mieć uspokojenie, daleko wieczy nie odniesiem uspokojenia kiedy te uspokojenie od seymu do seymu odkładać będziemy.

J. M. P. podskarbi: in multi loquo non deerit perentum, zaczym ja życzył bym, abyście był wprzod recolligował J. M.

P. podsędek z mową swą, gatowiem ia bowiem K. J. M., pana moiego, spytać, iezeli inszą in publicum wnoszył, a inszą przed W. M. powiedzieć raczył. A strony tego apello memoriam J. M. P. wojewody Belskiego, że K. J. M. do koncensu Oyca s. odkłada. Trzecia ieśli papież nie pozwoli, to W. M. *salvam agitati-onem* mieć będziecie, y będziecie W. M. mieli pole y zaiąc...

Tak ten dzien cały na alteratiach stanęły....

Die 2 Marti Jch M. P. P. Graeczy na to pozwolili, żeby *compositia amicabilis* była, na ktorey żeby medium znalazły hoc *praemisso*: że skore z liczby wysłuchają relaciy, o Religią Graeckiey mowić będą. Czytano tedy list do X-cia podkomorzego: *Gratulatur de electione novi Regis Wladislai Quarti*. *Deinde intercedit pro duce kurlandiae*. Potym czytano list od k-cia Kurlanskiego ...

D. 12 Marti. Ponieważ Rus za *composicją* Pana wojewody Belskiego pozwoliła do drugiego seymu czekać, a tym czasem *constitutią y Dyploma swych rycezy ostrzet*, tedy wysadzili J. M. P. podskarbego y krayczego koronnego, ktorey to Dyploma moderowali; umoderowowszy, przyszli do posielskiej izby, tamże Dyploma czytali; poczeły byli z początku pozwalać, lecz potym *contradicowali*. J tak strony tzgo *altercuiąc*, rozeszli się.

D. 13 Marti. Lubo ten dzien *vacans*....iednak do K. J. M. schodzili się; tam ze strony Religiey Graeckiey mowili, lecz nie nie sprawili.

D. 15 Marti.... Czytano Dyploma strony Religiey Graeckiey; lecz X. Arcypiskup protestował, nie pozwalając...także też X. Biskup Płocky y P. Woyna. J. M. P. Kysiel *contra* protestował, że do żadnych *consultatiew conclusii* seyma nie przystąpi, także J. M. Pan Kropiwnicki y Xiążę Czeterwerczynskie. Potym pozwolili im tego Dyploma...

(Изъ рукописи Импер. Публ. Библиотеки, значущейся по каталогу Разнояз. Q. IV. № 38).

LXXXIV.

Репротестація світських и духовныхъ католиковъ противъ протестаціи, занесеной православными депутатами, прибившими на коронаціонный сеймъ, о незаконномъ внесеніи въ королевскую присягу словъ:
Ecclesiis Catholicis Romanis.

1633 г. февр. 15.

My niszey podpisani duchowni y swiecy Senatorowie y Rycerstwo Coronne y W. X. L. oswiadczamy się isz wziawszy wiadomość o protestathey uczynioney y do grodu krakowskiego podaney przez ich M. M. P. P. panow posły stanu Rycerskiego woiewodztw Wołyńskiego, Bracławskiego, Płockiego, Witebskiego y Kiiowskiego przeciwko tym słowom *Ecclesiis Catholicis Romanis* w przysiędzie Naiasniejszego krola J. M. Władysława IV, Pana nam miłościwego, przy szczęśliwey coronathey wyrażonym w kosciele katedralnym ś. Stanisława krakowskim oddaney. Że pomienione ich M. M. protestuiący się udawają wprzod, że te słowa contra formam iuramenti krolow Jch. M. przydany bydy miały, a przy tym iakoby od affectationem totius Reipublicae uspokojenie Religiey Greckiey przez J. K. M. tractowane y do grodu warszawskiego podane bydy miało,—wzajemnie ozywamy y reprotestuiemy fidem et memoriam totius Reipublicae na electey bendący appellando. Że naprod, co się dotycze słow tych *Ecclesiis Catholicis Romanis* w przysiędzie J. K. M. wyrażonych, iako wszystkie puncta y postanowienia Electiey przeszłej w porządku przez J. M. Pana Jakuba Sobieskiego, crayczego coronnego y marszałka koła rycerskiego, a potem za reyscem tegosz J. M. Pana Maxiliana Fredra, stolnika Lwowskiego, sekretarza J. K. M.... spectatissima, optima, interrima, erga Rempublicam fide w kole generalnym tak przysiaga J. K. M. y te oni słowa *Ecclesiis Catholicis Romanis* (ktore tesz w prawie koronnym, a mianowicie w priwilegium uniey Coronny a W. X. L., w stutucie za krola ś. pamięci Jagellona szerzy są mianowane) głośno y

wyrazno nie ieden ras, ale po kilku kroc czytane beły, y żadna na ten czas contradictia nie zaszła, owszem wszystkie tractaty y namowy de Religione zawsze nie tylko ich M. M. X. Biskupi, ale y ich M. M. P. P. Senatorowie y ich M. M. P. P. stany Rycerskiego oboygą narodu Religiey Catholickiey z tym się ozywali, że na nie zezwolić nie chcieli ieno salvis inribus Ecclesiae Romanae Catholicae, iako to w samym porządku electiey iest wyrażono, y J. M. X. Arcybiskup Gniezniński nomine sno y Jch M. M. X. X. Biskupow y wszystkich katolikow przy przysiędzie I. K. M. tak w Warszawie iako y tu w Krakowie na szczęśliwey coronatye J. K. stym sie in facie Reipublicae ozywał. Więc y przeciwko formam iuramenti 1573, którą ich M. M. protestuący się wspominają, tak wiele zawsze zachodziło protestatye y w samey confideratye Warszawskiey roku także 1573 ustrzeżono praw kościoła Rzymskiego, o co się teraz samo ich M. M. protestują. A co się dotczye zgody y punctow między ich mościami pany rozroznionymi, więc y ofiarowaną do tey prace chęć J. K. M. z powinłą wdzięcznością y uczciwością przyimowali, iednak za wiele beło tak z senatu iako y z rycerstwa oboygą narodu, ktorem się tego uspokoienia wiedzieć nie dostało, my zaś drudzy na nie pozwolić nie mogli iedno sub sanctificationis sedis Apostolicae, owszem przeciwko temu uspokoieniu ozwalismy się in facie Reipublicae tamże w kole generalnym z manifactią naszą, która potym zaraz po nominatye J. K. M. podana iest do xiąg grodzkich warszawskich. Przeto y teraz w tych dwuch panstwach przeciwko pomienoney protestatye reprotestuemy, y tę reprotestatią naszą u tychże xiąg grodzkich krakowskich, na nią się podpisując, podaiemy, prosząc, aby przyjęta beła. W Krakowie die 15 feb. 1633.

Из рукописнаго сборника подъ заглавіемъ: Miscelanea Historico-Politica, an. 1632-1637, находящагося въ библиотекъ Императорскаго Варшавскаго университета (№ 931, in fol., пагинаціи нѣтъ).

Грамота нареченнаго Кіевскаго Митрополита Петра Могилы къ перемышльскому братству, въ которой онъ, похваляя заботливость братьчиковъ относительно избранія себѣ старѣйшинъ (духовенства), вмѣстѣ съ тѣмъ предостерегаетъ ихъ отъ зловреднаго вліянія враждебной ему партіи, образовавшейся въ средѣ сеймовыхъ пословъ перемышльскаго округа.

1633 г. апр. 3.

Петръ Могила, милостию Божіею обраный и именованный православный Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, Архимандритъ Святыя Великия Лавры Печерскія.

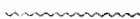
Честнымъ Господиномъ отцемъ братіямъ духовнымъ братства Перемыскаго, храма Святыя Живоначальной Троицы, о Христѣ намъ возлюбленнымъ, здравія и спасенія отъ Христа Спасителя усердно зычимъ.

Старане, которое честь ваша около пристойномъ обраню себѣ старцовъ чините, велице похваляемъ, ижебысте в той неуставали, жадаемъ. Мы иле намъ належи, якосмы почали въ церкви святой працювати, и далей не перестанемо.

А же панове шляхта, обыватели Премыские, отлучившись отъ совѣту честностей вашихъ и нашего, а упоромъ идучи и противное штося въ церкви Вожой хотячи мѣти, до зданя своего насъ усилиють, мы честностямъ вашимъ то повѣдаемъ, жебы и ангель зъ неба зошолъ, противко сумнѣнїя и правиль св. отецъ учинить тое не можемъ; о томъ што отъ насъ слышели посланный рабъ честности вашей ширей усне оповѣдаетъ. А мы молитвами честности вашей и любви отдаемъся. Зъ Литовискъ, 3 Апреля, року 1633.

рукою властною.

(Съ подлинника, хранящагося въ архивъ униатскаго Перемышльскаго собора).

Письмо митрополита Петра Могилы къ пану Павлу Ставецкому съ приглашеніемъ прибыть въ Кіевъ на торжество вступленія своего въ митрополию и освященіе митрополичьей церкви св. Софіи.

1633 г. іюня 29.

Милостивый пане Ставецкій, миѣ вельце мил. пане и пріятелю!

Самъ снать вм., мой милостивый панъ, увѣреннымъ zostавши о преверненомъ церкви святой православной покою, не отъ малаго южь часу выгледати рачилъ того дня, которагобысь упривиліюваного Митрополита православного на столицу кіевскую могль проводить. А ижь тая есть пожаданая власность, же чога намъ в мысли самое разбирае и на память привожене потѣшно есть, того пожаданный skutокъ наравно потѣшнѣйшій и вдичнѣйшій справуетъ. Южь теды той намъ всѣмъ православнымъ пожаданный часъ близко надходитъ, поневажь покорность моя тымъ отъ Господа Бога, отъ нийяснѣйшаго Помазанца Его, пана намъ милостиваго, и отъ всей речи посполитое святобливымъ митрополитства кіевского урядомъ, за сполнымъ зезволенемъ всѣхъ православныхъ В. М., моихъ мил. пановъ, обдарена, и такъ листомъ диплома названымъ, яко и привилеемъ Его К. милости на то ствержена будучи, маеть мѣти въездъ свой, дай Боже щастливый, на помененую митрополию кіевскую въ неделю дастъ Богъ пришлую, то есть седмого дня іюля, и тамъ же скоро пріѣхавши, посвященіе церкви святой Софіи, единой народу нашего православного оздобы, а головы и матки всѣхъ церквей, з яко быти можетъ наибольшимъ приготова-ніемъ и благолѣпіемъ отпраовати за помочю Божою постановлисмо. Где ачь колвекъ намнѣй не вонтплю, ижь В. Мл. мой М. панъ, ревностію обновляючяся, церкви напей православной взрушоный самъ охотне, с повинности хри-стіанское, на впровадзене мене на митрополию якъ и на посвященіе тоей, плачливе зруинованой, оздобы напой Рос-

сійской, доброхотнымъ умысломъ прибыти не рачишь омѣшкати. Але еднакъ тымъ бардзѣй покорною и слушною прозобою моею побужоный будучи, то выконати милостиве и самъ изволишь и другихъ собѣ поблизшихъ ихъ Милостей Пановъ пріятелей и сусѣдовъ до тогожъ побудити з охоты рачишь. Учинишь зансте, В. М., мой милос. Панъ, тымъ побожнымъ христіанскимъ учинкомъ такъ у Облюбенца церкви святой собѣ великую прислугу, якъ моему и ихъ милос., сполобывателей православныхъ, очекиваню выгоду, а што надто милость вашу ко светому восточному благочестію освѣдчишь, и актови тому святобливому и вшелякой оздобы годному притомностію своею не мало придати рачишь. Што абы В. М., мой мил. Панъ, skutкомъ безъ вшелякой вымовки выконати милостиве рачиль, и повторе пилне прошу. Тутъ ся южъ съ повинными молитвами моими Архіерейскими до тоей ласки моего вельце милостиваго пана, пилне пилне и повторе залецаю. Въ Радомыслю, въ день святыхъ Апостоль Петра и Павла, року 1633.

В. М., моего милостиваго пана, зычливый пріятель и служити готовый Богомолецъ, Петръ Могила, Милостію Божію Архієпископъ, Митрополитъ Кіевскій и Галицкій и всея Россіи, Экзарха ерону константинопольскаго и Архимандритъ Печерскій рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ Архивъ Греко-уніат. митропол. при Св. Синодъ, подъ № 812. Письмо это напечатано было въ Кіев. Епар. Вѣдом. за 1873 г., но не совсѣмъ исправно.)

Протестація отъ имени уніатскаго митрополита В. Рутснаго касательно насильственнаго отобранія Петромъ Могилою и его сподвижниками, Кіево-софійскаго собора.

1633. г. іюля 18.

Выпись с книгъ кгородскихъ воеводства киевскаго.

Лета Божію нароженя тысяча шесть сотъ тридцать третьего мѣсяца іюля осмнадцатого дня.

На вряде Его Королевское милости Кгородскомъ въ замку Киевскомъ передомбною Станиславомъ Викгурою, городничимъ и наместъникомъ замку киевскаго, становши очевидно уроженый панъ Станиславъ Корсакъ, именемъ превелебнаго въ пану Богу Его милости Отца Іосефа Велямина Рутскаго, Архіепископа Метрополиты Киевскаго, Галицкаго и всея Руси и Капитулы Его Милости въ уніи святой будущихъ, соленитеръ и з великимъ жалемъ сведъчилъ и протестовалъсе противъко превелебному въ Бозе Его Милости Отъцу Петрови Могиле, киевскому и всее въ уніи небудучое Руси Метрополитови, Архимандритови монастыра печерскаго киевскаго, и всей капитуле печерской и тутошной катедральной русской киевской принъципаломъ: Анатолему Мужилловскому, Сильвестрови Коссови, Софрониеви Почаському, Ивашковскому; чернъцемъ: Даниелеви Думинъскому, Анъдреви Предремиръскому и сынови его Иванови Предремирскому, Апостоловскому, комъпринъципаломъ учиньку ниже менованого, и помощникомъ ихъ мещаномъ Киевскимъ, ktorыхъ се помнити може, меновите Петрови Сызоновичеви Ба лъце, Захаркови, Богданови, Веременькови и Быховичеви слюсаромъ и инъшимъ всимъ помощникомъ ихъ, ktorыхъ имена и прозвиска они сами лепей ведають и сами ихъ знають, о то: ижъ помененый Отець Могила, не заживши в речахъ своихъ

правъныхъ сродковъ, але рачей заживши квалтовного способу, на право посполитое и вины в немъ на трансъ—жгресъсоровъ описанные не огледаючисе, порозумевшисе и сполъне нарадивъши и намовивъши з сполъпринципалами своими печерскою и киевскою рускою катедральною капитулами, тудежъ звышъ меноваными комъпринципалами, року теперешнего тисеча шестьсотъ тридцать третего, мѣсяца июля дванадцатого дня, вышъ реченыхъ комъпринципаловъ своихъ з немалою купою людей, такъ киевскихъ разныхъ юриздикцій мѣщанъ (противко которыхъ, кдгысе именъ и прозвискъ ихъ досягне, протестация сеорсива о рѣчь нижей выражную будетъ занесена), также тежъ слугъ, бояръ, подданныхъ и козаковъ монастыра печарского и инъшихъ людей, то есть волоховъ, которыхъ право переховыватъ заказуетъ, которыхъ всихъ людей было до пети, албо шести сотъ человекъ, зъ стрельбою огнистою и инъшимъ рожнымъ до войны валежачимъ оружьемъ, такъ на церкъвь светое Софiи, въ Кieve на горе будучую, яко тежъ на слободу при той церкъви будучую, тутежъ на дворъ мешканя урожоныхъ пана Мартина Корсака и панее Александры Чарковскаго Корсаковое малъжонъковъ, родичевъ протестуючаго, лежачий въ Кieve на горе за валомъ, который валъ одъ монастыра Михайловского идетъ, и дворъ также тежъ мешчанъ, тамже за валомъ при дворе мешкаючихъ отъ церкве светое Софiи и одъ слобожанъ зъ давна делить, наслали. Которые комъпринципалове, зъ придаными до себе помочъниками и приспособлеными людьми, року мѣсяца и дня выжей менованыхъ, т. е. дня дванадцатого июля, квалтовне, арматно на помененый дворъ мешканя родичовъ протестуючаго наехавъши, и до избы тое, въ которой ее милость пани Корсаковая на тотъ часъ зъ гостыми кильку особъ шляхты, будучи правомъ посполитымъ обьварована, безъпечъне седела, зъ тижъбою людей въ армату прибранныхъ въшедъши, домагалисе, абы имъ менованая пани Корсаковая ключи для одомъкнення церкве светое Софiи, въ поссесiи Ею Милости отца Рутъского метрополиты

и капитулы, водлугъ привилею светое памяти Короля Его милости свежо змерлого будучое, дала, которая при бытъности гостей своихъ и шляхты, также тежъ и возныхъ двоухъ одъ мене приданыхъ шляхетныхъ Яна Байкача и Богъдана Речицъкого, также стороны шляхты при возныхъ будучихъ пана Висли Гуляницкого и пана Александра Завадовъского, гды вышей помененымъ комъпринципаламъ, яко беда го-лова, будучи субъ потестате марити, а не сун юрисъ, не видечи привилею жадного, ани дворянина отъцу Могиле отъ короля Его милости на то приданого, одъповедила, же она росъказаня жадного отъ его милости отца Рутскаго метрополиты и капитулы Его милости въ небытности пана мал-жонька своего, абы до одъмыканя тое церкви кому ключи давати, або оную одъмыкати кому позволяти, любо оное уступовати мела, не маеть, и тое церкви такъ Его милости отъцу Могиле, яко тежъ и никому инъшому не уступаетъ и одмыкати не позволяетъ; теды они квалтовне и зъ крыкомъ и тумултомъ, рекши то, же мы, повяда, маемъ ключи свои и сами тую церковь одомъкнемо, и пришедши до тое церкви, такъ у воротъ, которыми на цминтаръ вьходятъ, яко тежъ и у церкви ку закрисцій, колодъки поодъблявъши обухами и по-одътинавъши шаблями, до церкви вошли и оную квалтовне подъ моць менованого Его милости отъца Могилы загорнули, книги, аппараты, вси справы такъ на метрополію киевскую, яко и наархимандрію печерскую, и все, штокожьвекъ тамъ на-шли, забрали. Подъ который часъ отбиваня колодокъ, кгда челядникъ ее милости панее Корсаковое Николай Иваницъкій реклъ отцу Мужилловскому и инъшимъ комъпринципаломъ, при выжей менованыхъ возныхъ, абы колодокъ не одбняли, теды они, не ушановавъши местца светого, обухами нелюто-стиве у воротъ цминтаровыхъ побили, а потомъ, справи-вши то и вернувъшися одъ церкви, тогожь дня еще зъ боль-шимъ людомъ и съ тыми, которые по заплодкахъ в засадце были, квалтовне повъторе армагъне на дворъ мешканя рс-дичовъ протестуемого, за валомъ и парканомъ лежачій, на-

шедши, а зобравши моцью квалтомъ войтовъ—одного зъ слободы, а другого зъ местечка з слобожаны при светой Со-
фiи и зъ мешчаны за валомъ при дворе мешкаючими, онымъ
росказали, абы жадныхъ повинностей и послушенства Его
милости отцу Рутъскому, метрополитови и капитуле, также
наместникови, родичови протестуючого, не одъдавали, а за
тымъ гурумомъ, до избы вшедши и гостей шляхты неуша-
новавъши, зараземъ паней Корсаковой, матце протестуючого,
не позволивши оной румацы по приезде зъ консервать са-
мого пана Корсака, ани тежъ ведлугъ права на недель кн-
лька (любо она комъпринципаловъ при возныхъ и шляхте
гостяхъ, людяхъ зацныхъ, о то просила) уступити казали,
оную словы ушчишливыми, гонору ее шляхецького, поцтвиво-
го, белоголовского неушановавъши, зельжили, презъ кватеры
стрельбу огнистую въ окна вкладаючи до Панее Корсаковое,
также тежъ до протестуючого и брата его пана Яроша Кор-
сака и до челяди стрелять хотели, волаючи „волочьмо ихъ,
мове, на дворъ и розъстреляймо“, што бы были певне учи-
нили, бы такъ гости шляхта, яко тежъ и духовные особы
отъцове доминикане и отъцове бернардии, съ которыхъ четы-
рохъ подъ тотъже часъ паней Корсаковая, будучи отъ некоторыхъ
особъ престережена, же пришлое ночи въ небезпеченстве здо-
рове ее одъ тыхъ наездниковъ зоставать мело, до себе была
возъвала, одъ того меневаныхъ комъпринципаловъ и помощ-
никовъ не одъвели. И такъ маючи троха штось ресъпекту такъ
на особъ духовныхъ, яко тежъ и на гостей шляхты, которые
ажъ до змерканя тамъ бавилисе, заледво паней Корсаковой зъ
дня помененого дванадцатото на день тринадцатый июля въ
томъ дворе переночевать дали. На завътрее зась дни тринадцато-
го ранесенько яко знову на пацюю Корсакову такъ наступили,
же впродъ особъ духовныхъ каплановъ, не ушановавъши
стану ихъ духовнаго, зъ двора потручаючи оныхъ (которымъ
салва до чиненя о то протестации захувуетьсе) выпхънули. А
потомъ, недъбаючи ничого на листъ мой урядовый, презъ
который я за аффектацею пана Карсаковое, отца Мужилон-

ского и инъшихъ конъпринципаловъ напоминалъ, абы они не перъ вимъ, але перъ медиа юрисъ себе в той мере поступовале, панюю Корсакову, за руку взявши, за ворота зъ двора выпровадили, также тежъ протестующого и брата его пана Яроша Корсака, при бытности некоторыхъ пріятель, тудежъ челядь, съ двора выгнали, и такъ Его Милости отъца Рутского и капитулу такъ зъ церкви светое Софіи и слобожанъ, яко тежъ зъ двора и мешчанъ при немъ, за валомъ мешкаючихъ, выбили и квалтовне вытисънули, а подъ моцъ и владзу Его Милости отца Могила загорънули; въ дворе зась, южъ выгнавши панюю матку протестующого, поодбивавши коморы, свиръни, пивницы, што колвекъ в коморахъ лекгуминъ было и въ пивницахъ медовъ, пива и горилкокъ, то все побрали, маетность зась и спрятъ домовый родичовъ протестующого што колвекъ тамъ въ тыхъ коморахъ было, на свои подводы беручи, с коморъ кидали и на долъ до двора Его милости пана подъчашого Киевского, въ которомъ пани matka протестующого с того погрому резидовала, возили. Подъ который часъ не мало речей погинуло, которые за приездомъ зъ Люблина пана отъца протестующого будутъ реестромъ особливимъ леквидованые. Потомъ дня семънадцатого июля, въ теperешнемъ тежъ року, самъ Его Милость отецъ Могила, зъ великимъ оршакомъ людей, зъ делами, квалтовне наехавши, въ томъ же дворе, зъ конъпринципалами своими, мешканя протестующого родичовъ стануль; церковь светое Софіи зъ слобожаны и дворъ зъ мешчаны, а также въ местечку церковей три—першую деревяную светого *Микола*, названого *дисятинного*, другую тежъ деревяную светого *Семена*, водле брамы месцькое на горе лежачую, а третюю мурованую светого *Василия*, названого нагорного, подъ себе, права и протексту жадного до того не маючи, загорнули, а менованого Его Милости отъца Рутского метрополита и капитулу с того всего выбили и квалтовне вытисънули, а потомъ и добра вси, такъ до митрополиі киевъской, яко до Архимандріи печерской належачы, позабирали. Презъ што праву посполитому принцыпа-

лове икомъ принципалове противными сталисе, въвины правъные попали, и дошкодъ Его Милости отца Рутъского метрополита и капитуле Его милости на петънадцать тысячей золотыхъ польскихъ опашованыхъ зъ выбитя походячихъ (не инклюдуючи в то церкви, также слободы, местечка, двора и пожитъковъ, также маетьностей такъ до митрополиі киевской, яко до архимандры печарской належачихъ) приправили. О што повъторе соленитеръ менованый панъ Станиславъ Корсакъ осведчалъсе, оферуючи Его Милости отца Рутъского метрополита и капитулу Его милости правъне инъ форо комъпетенти съ принципами и комъпринципами чынити. А на тотъ часъ салву до чиненя иньше ширшое протестацые и до мелиорации теперешънее Его милости отцу Рутъскому Метрополитови и Капитуле такъже родичовъ своихъ вольное чинене особливое протестацые zostавивши, о прынятые тое теперешнее протестацые просилъ, што отрымалъ; с которыхъ и сесъ выписъ подъ печатью кгородскою Киевъскою естъ выданъ. Писанъ у Києви.

(Съ подлинной выписи, хранящейся въ Архивъ греко-ун. митрополитовъ при с. Синодѣ, подъ № 718).

Примъч. Означенный документъ былъ напечатанъ (по той же рукописи, которою пользовались и мы) въ *Кіев. Епарх. Вѣдомостяхъ* за 1873 г., но положительно въ искаженномъ видѣ. Такъ, напр., вмѣсто: "противко которыхъ, кды се именъ и прозвискъ ихъ досягне, протестація сеорсива (т. е. отдѣльнбѣ (отъ *seorsus*) о речъ нижей выраженую будетъ занесена", — напечатано: "противность которыхъ кдысе именъ и прозвищъ ихъ досягне, въ протестацію Ворсива о иже нижей выраженую будетъ занесено"; вмѣсто: "зъ стрельбою огнистою", напечатано: "зъ стрельбою, огни"...; вмѣсто: "въ посессіи" — "власески", вмѣсто: "субъ потестате марити, а не суи юрисъ" (т. е. *sub potestate mariti, a не sui juris*), — напечатано: "субъпотестате мерити (?), а не сукторымъ (?)" ; вмѣсто: "подътинавъши", "подътыкавши"; вмѣсто: "листъ", — "чинъ"; вмѣсто: "перъ вимъ" (*per vim*), — "первымъ"; вмѣсто: "до шкодъ", — "дотъкомъ" и т. д. и т. далѣе.

LXX XVIII.

Судебное заявленіе „возныхъ енераловъ“ Кіевскаго, Волинскаго и Брацлавскаго воеводства объ отобраніи отъ уніатовъ Кіево-софійскаго собора и отдачѣ онаго во владѣніе православныхъ.

1633 г. іюля 23.

Выпись скнизь киродскихъ воеводства Киевскаго, мѣта Божого нароженя тысяча шесть сотъ тридцать третею, мѣсяца іюля двадцать третею дня.

На вряде кгородскомъ въ замку его Королевской милости киевскомъ передомною Станиславомъ Вигурою, городничимъ и намѣстникомъ замку киевскаго, ставши очевисто возные енералове воеводства Киевскаго, Волинскаго и Брацлавскаго шляхтиче Федоръ Мостицкій, Янъ Страцевичъ и Янъ Корбургъ, явне и доброволне ку записаню до книгъ нинешнихъ сознали тыми словами: ижъ за приданемъ урядовымъ року теперешняго тысяча шесть сотъ тридцать третею, мѣсяца іюля дванадцатаго дня, маючи при собѣ шляхту, людей добрыхъ пана Яна Вирховскаго, а пана Ивана Предримирскаго были на справе висоце велебного въ Бозе его милости отьца Петра Могилы, милостию Божию Архиепископа Метрополита Киевскаго, Галицкаго и всея Росии православного и капитулы его милости метрополии Киевское, въ онъ часъ, кгда его милость превелебный метропотитъ православный Киевскій, подълугъ данны его корол. мил. и речи Посполитое, его мил. служачое и дипломы на прошломъ сеймѣ коньституциею апробованое, на врядъ свой митрополитанскій хотечи въехать и церковь столечную светую Софию и сприналежностями ея до посесии и держаня своего обнятъ, урядовне уживъши, насъ впродъ послалъ, тамъ же, кгдамы до помененое церкви столечное светое Софии прибыли, въ которой жадныхъ охендозтъ не было, ани до отправованя набоженства такъ книгъ, яко и жадныхъ аператовъ незъянай-

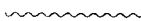
довало, толко самый спустошалый и опалый муръ голый и ольтари руйнами се заваленные зънайдовали, при которой церкви столечной тамъ же не опадалъ дворъ метрополитанскій есть, который не ведать якимъ правомъ панъ Мартинъ Корсакъ держалъ, где въ томъ дворе самого пана Корсака не zostалисмо только малъжоньку его, которой, волю данины его королев. мил. и Речи Посполитое, въ дипломе выражоное, оповедывши, просили, абы, нивчомъ зверхъности Его корол. мил. и Речи Посполитое сиречъна не будучи, двору того, который здавныхъ вековъ ку святой Софїи церкви столечной метрополитанской належалъ и належитъ, на въездъ его милости отца Метрополита и при немъ велю ихъ м. пановъ шляхты обывателевъ воеводства Киевского уступила, которая ачъ колвекъ себе и малъжоньгови своему праву, отъ отца Рутьскаго Метрополита униятскаго до тыхъ добръ служацое, листъ поведила, одънакожь его показать не хотела и дня вышей менованого спомененого двора не уступила, ажъ потомъ дня тринадцатаго тогожь мѣсяца за повторнымъ присланемъ и прозьбою его милости отца метрополита, презъ некоторыхъ пановъ приятелей вышъ речоная пани Корсаковая, забравъши всю маетьность свою и на подводы до Киева до двора его милости пана подчашаго Киевского выпровадила, не хотечи быть далей данине Его Корол. мил. и Речи Посполитое съпречною, ничего тамъ прочъ голого будынъку того двора не zostавуючи, за чимъ и мы вышъ менованные возные спререченою шляхтою, заховуючися въ томъ подлугъ права, и за небороненемъ презъ его милость отца Юзефа Велямина Ручкого, Метрополита унїяцького Киевского, церкви столечное святое Софїи, также и за уступенемъ того двора зъ вековъ до тоежь церкви столечное належачого, помененного превелебного отца Метрополита православнаго Киевского увезалисьмы, такъ церковь вышъ реченую столечную съ цвиньтаромъ, яко дворъ на нее належачій и всѣхъ подъданныхъ такъ у валу на пляцахъ церковныхъ яко и около двора помененого на пляцахъ церковныхъ, опрочъ

только осми подданныхъ тамъ же на горе софейской мешъкающихихъ, которыхъ заменю ихъ монастыра печерского его мил. отецъ Рутскій мель и маеть, въ тыхъ се ни вчомъ ниуступаючи и пныхъ всѣхъ тамъ мешкающихихъ и зъвековъ до светое Софии належачихъ, зъ домами и огородами до мощы, влады, покойного доживотного держаня, уживаня подали и поступили и вшелякую повинъность и послушенъство его милости превелебъному отцу Метрополитови Киевскому, Галицкому и всея России благочестивому и капитуле его катедральной тымъ подъданнымъ, на тамъ тыхъ пляцахъ церковныхъ Софейскихъ мешъкающимъ, объдавать и полънить приказалисмы; якожь ни одъ кого за неброненемъ ни въ чомъ они не будучи спречъни, заразъ руины съ церкви заваленны выносить и тую опустѣлую церковь столечную светую Софию на приездъ его милости отца митрополита православного вычишъчать и ухендожать при насъ возныхъ и велю пнъшихъ зацныхъ людей почали. И просили помененные возные, абы тое очевистое сознанье ихъ до книгъ принято и записано было; што я врядъ, до книгъ принявъши, записати казалъ, и естъ записано, съ которыхъ и сесъ выпресъ подъ печатью кгородскою Киевскою естъ выданъ. Писанъ въ Киевѣ.

Войтехъ Рилской писарь кгородскій Киевскій.

(Съ подлинника, хранящагося въ Архивъ бывшихъ греко-уніатскихъ митрополитовъ при св. Синодѣ).

LXXXIX.

Письмо ректора киево-братской коллегіи Исаи Трофимовича Козловскаго къ митрополичьему намѣстнику о. Теофилу съ извѣстїями, касающимися киево-братскихъ учителей и прїѣзда въ Киевъ Петра Мигилы.

1633 г. августа 30.

Пречестный господине отче Теофиле, о Христе возлюбленный брате.

За навежене листовное и за любовь показанную величе-
честности твоей дякую и Господа Бога молю, абы братолю-
бію ти во всемъ благимъ, а найпаче же въ помноженю бла-
гочестія поспѣшествовалъ. Я до того часу со всею о Хри-
сте братією моею здраствую молитвами вашими. Отець-
Іосифъ зъ Вильна прибылъ, и въ недѣлю прошлую минину
першую братаи будетъ, а на день Рождества Пресвятыя Бо-
городицы посвященнымъ епископомъ, да Богъ, застанеть въ
церкве Святое Софіи. Мы першого сентеврія зачинаемъ по
старому: я курсъ философій, отецъ Косовъ реторыки, кото-
рій уже и священникомъ зосталъ; отецъ Пацевскій поетику,
которій также южь священникомъ зосталъ; и прочіи у сво-
ихъ школахъ. Его милость отецъ митрополить зъ великимъ
тріумфомъ вѣехалъ до Кіева, святую Софію и святаго Нико-
лы монастырь взялъ. Далей щобымъ могъ надъ то писать
не маю, але за оказыю, дастъ Богъ, о всемъ ознаймю. На
тотъ часъ молитвамъ се честности твоей поручаю. Данъ зъ
монастыря Братскаго киевскаго, Августа 30, року 1633

W. M. wszego dobra zyczliwy brat y Rogomodlea

Isaius Trophimius Rector Kijowsky, yhumen Diatiolowsky.

Адресъ: W Bодzie wielebnemu оуцу Theophiłowi y na
ten czas Residedowi Metropolitanskiemu, memu w Christusie
naimiłszemu bratu należy.

*Изъ рукописнаго сборника, находящагося въ старомъ ар-
хивѣ кіево печерской лавры)*

ХС.

Судебный позывъ митрополиту Петру Могиля и его сподвижникамъ вслѣдствіе жалобы на нихъ уніатскаго митрополита В. Рутскаго за отобраніе Кіево-Софійскаго Собора .

1633. г. Окт. 11.

Янушъ зъ Логойска Тышкевичъ, воевода генералъ земель киевскихъ, староста житомирскій.

Превелебному въ Бозе его милости отъцу Петрови Могиле, архіепископови метрополитови киевскому, галицкому, и всее въ унії небудучое Руси и (яко се титулуеть) екзарси архимандритови и всей капитуле монастыра печерскаго киевскаго, и вамъ велебной всей капитуле катедральной киевской принціпаломъ: Анатолему Мужилловскому, Силвестрови Косъсовови, Софрониеви Почаському, Ивашковскому, чернѣцомъ: Даниелеви Думинскому, Андрееви и сынови ваш. милости Иванови Предримирскпмъ, Апостоловскому, неосельмъ комъпринціпаломъ учинку нижей менованого, зъ особъ и всихъ добръ ваш. милостей лежачихъ рухомыхъ и зъ сумъ пинежныхъ, гдежъ кольвекъ презъ ваш. милостей маючихъ, зверхностью Короля его милости и моею владою воеводскою приказую, абысте В. М—сти передомною самымъ, а внебытности моей передъ судомъ моимъ кгородскимъ киевскимъ, на рочкахъ кгородскихъ киевскихъ въ року теперешнемъ тисеча шесть сотъ тридцать третемъ, мѣсеца ноябра шестнадцатого дня, до суженъя припадаючихъ на местьцу звыкломъ взамку киевскомъ, до сами обличне и завите стали на жалобу и правное попартье выше пределебного въ Бозе его милости отъца Иосифа Везямпа Рутскаго, архіепископа метрополита киевскаго, галицкаго и всее въ унії будучое Руси и капитулы его милости, которые В. М. отъче Могило и васъ—Думинскій, Предримирские

и Апостоловскій самыхъ презъ себе, васъ зась капитула печерьская зъ притомностью тогожь отьца Могилы архиманьдрита вашего, васъ капитула катедральная киевская зъ притомностью тогожь предъ се отьца Могилы, яко того, которого за метрополита и пастыра своего принялисте, а васъ Мужилловскій, Коссове, Почаскій и Ивашковскій зъ притомностью старшого вашего, которого бысте себе разумели, позывають о то, ижь В. М., отьче Могило, незаживши въ речахъ своихъ слущныхъ и правныхъ сродьковъ, але рачей заживши квалтовного способу, на право посполитое и вины внемъ на трансъгрессоровъ описаные неогледаючисе, поразумевши и спольне наравдившисе зъ В. М-стями печарская и катедральная киевская капитулы, тудежь зъ вами комьпринципалове, року теперешнего тисеча шесть сотъ тридцать третего, мѣсца июля дванадцатого дня, зъ немалою купою, людей такъ киевскихъ юриздицій мещанъ, а особливе Петромъ Сызоновичомъ Балыкою, Захаркомъ, Богданомъ, Веремиевкомъ и Быховцемъ слюсарями (зкоторыми всеми въ судахъ имъ належныхъ акторове правне поступити незанежаютъ) яко тежь слугъ, бояръ, подьданныхъ и козаковъ монастыра печарского и иньшихъ, которыхъ право посполитое переховывать забороняеть, которыхъ всихъ людей было до пети або шести сотъ чоловѣка, зъ стрельбою огнистою и иньшимъ до войны належачимъ оружьемъ, такъ на церьковъ Светое Софии, въ Кieve на горе будучую, яко тежь на слободу притой же церькви и въ вале коло места идучомъ осажоную, тудежь на дворъ мешканя урожоныхъ пана Мартина Корсака и панее Александры Чарковского Корсаковое малъжоньковъ, лежачій въ Кieve на горе подъ валомъ, который валъ одъ монастыра Михайловского идетъ и дворъ такъ же тежь мешчанъ тамъ же за валомъ при дворе мешкаючихъ одъ церкви Светое Софии и одъ слобожанъ здавна делить, наслали. Вы теды комьпринципалове зъ придаными собе помочниками и сприспособлеными людъми, року мѣсяца и дня вышей менованыхъ, то есть дня дванадцатого июля, квалътовне арма-

но на помененый дворъ мешканя пана Корсака, заместника, поводовъ, наехавъши и до избы тое, въ которой пани Корсаковая на тотъ часъ зъ гостми килъку особъ шляхты, будучи правомъ посполитымъ обвварована, безъпечне седила, зъ тижъбою людей въ армату прибранныхъ въшедъши, домагалисе, абы имъ менованая пани Корсаковая ключи для одомъкнени церкви Светое Софии, въ поссессии поводовъ водлугъ привилею светое памети короля его милости свежо змерлаго будучое, дала, которая при бытности гостей своихъ шляхты такъ же тежъ возныхъ двоухъ, одъ уряду приданныхъ, шляхетныхъ Яна Байкача и Богдана Речицкого, такъже стороны шляхты, при возныхъ будучихъ, пана Василия Гуляницкого и пана Александра Завадовского, кгда вамъ комъпринципалове, яко белая голова, будучи субъ потестате марити, а не сун юрисъ, невидечи привилею жадного, ани дворанина отъцу Могиле одъ короля его милости на то приданого, одъноведила, же она росъказанья жадного одъ поводовъ внебытности манъжонъка своего, абы до одмыканья тое церкви кому ключи давати, або оную одмыкати кому позволити, любо оное уступовати мела, не маеть, и тое церкви такъ ваш. милости, отъче Могило, яко тежъ и никому инъшому неуступуетъ и одъмыкати не позволяеть, теды вы комъпринципалове квалтовне съ крикомъ и тумулътюмъ, рекши то, же мы, поведа, маемъ ключи свои и сами тую церковь одомъкнемо, а пришедъши до тое церкви такъ у воротъ, которыми на цминтаръ въходятъ, яко тежъ у церкви ку закрисстій, колодьки подъбиявъши обухами и поодътинавши шаблями, до церкви вошли и оную квалтовне подъ моцъ ваш. милости, отче Могило, загорнули, книги и агъпараты вси и што колъвекъ тамъ нашли забрали, подъ который часъ одъбиванья колодокъ, кгда челядникъ панее Корсаковое Миколай Иваницкий реклъ тебе, комъпринципале Мужилевский, и вамъ инъшимъ вышъ помененымъ комъпринципаломъ при вышей менованныхъ возныхъ, абысте колодокъ неодъбияли, теды вы, неушановавъши мествца светого, оного обухами целютостиве у воротъ цминтаровыхъ

побили, а потомъ, справивши то и вернувшись одъ церкви, тогожъ дня дванадцатаго июля еше зъ большимъ людомъ и зъ тыми, которые по заплатахъ въ засадце были, квалтовне повторе арматно на дворъ помененый нашедши, а зобравши моцью, квалтомъ войтовъ—одного зъ слободы, а другого зъ местечка зъ слобожаны при Светой Софии и зъ мешчаны, за валомъ при дворе мешкающими, онымъ росказали, абы, жадныхъ повинностей и посълушенства его милости отъцу Рутьскому, митрополитови и капитуле, такъже намеснекови ихъ помененому пану Мартинови Корсакови и мальжонце его неодъдавали, а затымъ гурмомъ, до избы въ шедши и гостей шляхты неупановавши, заразомъ паней Корьсаковой зъ двора, непозволивши оной румацци до приезде зъ консерватъ самого пана Корсака, ани тежъ водлугъ права на неделъ килька (любо она васъ комъпринципалове при возныхъ и шляхте гостей, людяхъ зацныхъ, о то просила) уступовать казалисте, оную словы ушчинливими, гонору ее шляхецкого поцтивого белоголовского не ушановавши, зельжилисте презъ кватеры, стрельбу огънистую въ окна въкладаючи до панее Корсаковое, такъже тежъ до пановъ Станислава и Яроша Корсаковъ сыновъ ее и до челяди стрелять хотелисте, волаючи: „выволочмо ее, мовить, на дворъ и розсытреляймо„, штобысте певие были учинили, бы были васъ одъ того неодвели такъ гости шляхта, яко тежъ и духовные особы отъцове домицикани и отъцове бернардыни, зкоторыхъ чотырохъ подъ тотъ же часъ папи Корсаковая, будучи одъ некоторыхъ особъ перестережена, же пришлое пощ, яко то зъ дня помененого дванадцатаго на день тринадцатый июля, въ небезъпеченстве здоровье ее одъ тыхъ наездниковъ зоставить мело, до себе была возвала, одъ того васъ комъпринципаловъ неодвели, и такъ маючи щчось троха респекту такъ на особъ духовныхъ, яко тежъ и на гостей шляхту, которые ажъ до змерканья тамъ бавилисе, заледво паней Корсаковой зъ дня помененого дванадцатаго на день тринадцатый июля въ томъ дворе переночовать далисте.

Назавътрее зась, дня тринадцатого ранесенько яко знову на панюю Корсакову такъ наступилесте вы комъпринципалове, же въпродъ особъ духовныхъ каплановъ, неушановавъши стану ихъ духовного, зъ двора потручаючи оныхъ которымъ салва до чиненья о то правомъ не загорожаетъ се) выпъхнули, а потомъ, недбаючи ничего на листъ пана наместника замьку киевского, презъ который панъ наместникъ за афъфектацією панее Корсаковое васъ комъпринципаловъ напоминалъ (или въпрудкомъ часе), абысте не перъ вимъ, але рачей перъ медиа юрисъ себе въ той мере поступовали, панюю Корсакову за руку взявши за ворота зъ двора одъ всего выпровадили, такъже тежъ сыновъ ее вышей помененныхъ Станислава и Яроша Корьсаковъ, при бытности некоторыхъ приятель, тудежъ челядь зъ двора прочъ выгнали, и такъ поводовъ теперешнихъ такъ зъ церкви Светое Софии и слобожанъ, яко тежъ зъ двора и мешчанъ приемъ мешкающихъ выбили и квалтовне вытиснули, а подъ моцъ и владзу В. М.-сти принципале, отъче Могило, загорнули, въ дворе зась, южъ выгнавши з онаго панюю Корсакову, поодъбиявъши коморы, свирни, пивъници што колвекъ въ коморахъ лекгуминъ было и въ пивницахъ медовъ, пива и горелокъ,—то все побрали, маетность зась и спрятъ домовый пана Корсаковъ и малжоньки его што колвекъ тамъ въ тыхъ-коморахъ было на свои подводы беручи с коморъ кидали и на долъ до двора его мил. пана подьчашого киевскаго, въ которомъ пани Корсаковая з того погрому резидовала, возили, подъ который часъ немало речей погинуло, а потомъ дня семънадыцатого июля въ теперешнемъ же року самъ В. М., принципале отче Могило, зъ великимъ оршакомъ людей зъ дѣлами квалтовне наехавъши въ томъ же дворе поводовъ мешканья пана Ковсака, наместника ихъ, а зъ онымъ и В. М. другие приньципалове станулисте церковь Светое Софии зъ слобожаны и дворъ зъ мешчаны, а въ томъ же местечку церкви три: перъшую деревяную Светого Микола названого десетинного, другую тежъ деревяную Светого Семена, во-

дле брамы месцкое на горе лежачую, а третюю мурованую Светого Василия, названого нагорного, подь себе, права и претексту жадного до нихъ немаючи, загорнули, а поводовъ с того всего квалтовне выбили и вытиснули, презь што праву посполитому В.М., приньципалове и комьпринципалове, противными сталисе, въ вины правные попали и поводовъ до шкодъ на петънадцятъ тисечей золотыхъ ошадованыхъ зь битья походячихъ (не иньклюдуючи в то церквей, такъже слободы, местечка, двора и пожитковъ) приправили, о чемъ всемъ протестация и возныхъ реляция, инъ реценти одъ акторовъ о то противько ваш. милостямъ учиненые, ширей въ себе объмовляють, водлугъ которое протестации, кгда поводи королеви его мил., пану нашому милостивому, тотъ таковый поступокъ В. М-стей реферовали, король зась его мил. з ласки своее панское рачилъ до В. М. приньципале, отче Могило, писати, ганечи таковый поступокъ В. М. квалтовный и розказуючи, абьсь слободы, местечка и дворъ поводомъ, зь которыхъ оныхъ зь сполпринципалами и комьпринципалами своими выбилъ, привернулъ, до мене зась писати рачилъ, ижъ еслибысь его кор. милости противнымъ былъ и того всего поводомъ не вступилъ, абьмъ я то урядови моему воеводскому поручивши, тотъ дворъ, местечко и слободу отъ ваш. милости одобралъ и поводомъ подалъ, а тотъ листъ до ваш. милости отъ его кор. мил. и другий одъ мене о томъ же писаные акторове презь двохъ возныхъ и шляхту ваш. милости оддали и о уступенъе двора, слободы и местечка реквизиовали, теды В.М., отъче Могило, порозумевшисе зь иньшими приньципалами и комьприньципалами своими выше поменеными, одъ поведилесь, ижъ, мови, о томъ не мышлю, абьмъ мель уступовати того двора, слободы и местечька отьцу Рутьскому и его капитуле, а ешче и то придалесь ваш. милость, ижъ, мови, втотъ часъ уступлю коли мя зтондъ, зь двора зьоного, выволокутъ, о чомъ реляция возныхъ ширей светъчить, а такъ поводе, захвававши салву себе до чиненя правомъ презь позовъ особливый о квалтовное выбитъе зь церкви

Материалы для истор. запад. русск. церкви.

Светое Софии и зъ инъшихъ вышей менованыхъ троухъ церквей, пану Корсакови засъ и малжонъце его о зиевагу и о шкоды, и грабежи притомъ выбитью сталые, а слuze ихъ Миколаеви Иваницкому о бой и раны при церкви Светое Софии заданые и о вины правные на тотъ часть, прихилиячисе до протестации своее и всего втой справе зашлого поступьку, позывають ваш. милостей всихъ на терминъ озъначоный, жебысьте ваш. милос. стали, тотъ дворъ, слободу и местечко зо всеми слабожаны, мешчаны, огородами и принадлежъностями, водълугъ права посполитого, лисъту его королевъское милости и самое слушности, поводомъ до посесеьсии приверънули, вины правъные заплатили, шкоды вышъ менованые нагородили и на то все што ваш. м-стямъ часу права одъ акторовъ ширей словы деведено и объяснено будетъ, правне одъповедаючи, скутечнесе во всемъ усъправедливили, ведаючи о томъ, ижъ любъ станете любъ нѣ, теды я одънакъ въ той справе противъко ваш. м-стямъ водлугъ права, листу и воли его кор. мил. поступию и судъ мой поступить. Писанъ въ замъку киевскомъ, року тисеча шесть сотъ тридъцать третего, мѣсяца октобра одинадцатого дня.

(Съ копiи, хранящейся въ архивъ греко-унiатскихъ митроп. при св. Синодѣ).

ХСІ.

Судебное заявленiе „вознаго енерала“ кiевскаго воеводства о врученiи имъ „позвоувъ“ Петру Могилѣ и другимъ лицамъ, обвиняемымъ унiатами въ незаконномъ присвоенiи нѣкоторыхъ цернвей и грунтовъ въ Кiевѣ.

1633 г. декаб. 16.

Выпись съ книгъ киродскихъ воеводства киевскаго.

Року тисеча шесть сотъ тридъцать третего мѣсяца Декабра шестнадцатого дня

На рочкахъ судовыхъ кгородскихъ киевскихъ, отъ дня шестнадцатаго мѣсяца ноября въ року теперешнемъ припалыхъ и судовне отправовати зачатыхъ, предъ нами Яномъ Липлянскимъ подъвоеводимъ, а Теодоромъ Гуменицкимъ судьей, урядниками судовыми кгородскими Киевскими, станѡвши очевисто шляхетный Матияшъ Любицкій, возный ене-раль воеводства Киевского, ку записаню до книгъ нынешнихъ доброволне зознагъ, ижъ онъ року теперешнего тисеча шесть сотъ тридцать третего, мѣсяца июля тридцать первого дня, позвовъ кгородскихъ Киевскихъ автентычныхъ два, однеси до мапастыра печарскаго, оные очевисто въ руки превелебному въ Бозе отцу Петрови Могиле, небудучому въ унїи Метрополитови Киевскому, Архимандритови печарскому, оддалъ, писаные тые позвы такъ по него сомого, яко тежъ по капитулу печарскую и капитулу катедральную киевскую рускую, также по велебныхъ и шляхетныхъ Анатолия Мужиковского, Сильвестра Косова, Софрония Почаского, Ивашковского, чернцовъ: Дадиеля Думиньского, Андрея и сына его Ивана Предрымирскихъ и Апостоловско(го), въ жалобе превелебнаго въ Бозе его мил. отца Иосифа Велямнна Рутьского, Архиепископа Метрополита Киевского, Галицкаго и всее въ унїи напдуючосеи Руси и капитулы его мил., — першій позовъ до прислуханя се наказанья приверненъя двора, мешчанъ и слобожанъ тыхъ же церквей, зъ которыхъ позваные поводы къгвалтовне выбили, а тотъ дворъ и церкви лежать, а мешчане и слобожане мешкають тутъ въ Києве на горе, проываеомой Софійской, до нагороженъя шкоды и заплоченя винъ, — другій засъ до прислуханъя вывоженя инъквизици поводовъ въ той же справе и до вывоженя инъквизици позваныхъ за тымъ же позвомъ, на свой особливый неодзываючись, и на томъ же термине, о чомъ всемъ тые обадва позвы ширей и достаточней въ себе обмавляють, за которыми позвами онъ возный рогъ сторонамъ обомъ передъ судомъ кгородскимъ киевскимъ на рочкахъ кгородскихъ киевскихъ, въ року теперешнемъ дня двадцать первого мѣсяца Сеньтебра до суженя

припадаючихъ, зложилъ и назначилъ, которіе рочьки ижъ з певныхъ причинъ сужоны не были, теды онъ тогожь року таковыя слово въ слово писаные два позва, дня семънадцатаго мца октобра, тамъ же въ монастыру Печерскомъ отцу Могиле въ руки оддалъ, писаные тые позвы отъ тыхъ же поводовъ, по тыхъ же позваныхъ, въ тыхъ же вышей помеченыхъ справахъ, за которыми позвами онъ возный рокъ сторонамъ обомъ передъ судомъ кгородскимъ киевскимъ на рочькахъ кгородскихъ киевскихъ въ року теперешнемъ дня шестнадцатаго ноябра до суженъя припадаючихъ, становитись зложилъ и назначилъ. Которое жъ то очевистое вознаго сознане за принятъемъ нашимъ до книгъ есть записано, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатю кгородскою Киевскою есть выданъ. Писанъ въ Киевѣ.

(Съ подлинной выписи, хранящейся въ Архивъ бывшихъ греко-уніатскихъ митрополитовъ, подъ № 3185).

ХСII.

Письмо кievскаго воеводы Януша Тышкевича къ Петру Могилѣ съ укоризнами по поводу неблаговидныхъ поступковъ послѣдняго съ монахами пустыно-николаевскаго монастыря и требованіемъ о возвратѣ всего захваченнаго какъ въ означеномъ монастырѣ, такъ и у митрополита уніатскаго В. Рутскаго.

1633 г. октяб. 1.

Ianusz z Łogoyska Tyszkiewicz, woiewoda ziem Kiiowskich, Żytomirski starosta.

Wielebny oycze Metropolitо Kiiowsky. Takiem ia tuszył, żeś W. M. za niektoremі postępkami swemi, miał urazić krola iego mości, Pana naszego miłościwego, co y mnie tknie się понекадъ, bom intereidował za W. M. o Metropolią kiiowską.

zamilczałem ia swoiey własney urazy, żeś przeciwko zwierzchności moiey wojewodziey uczynił W. M. odobranie Monastyra Nikolskiego, o czym iednak zechce wiedzieć gdyż nie W. M., ale mnie patrocinium onego należy, według prace od dawnych czasow temu monastyrowi oddanych. Na ostatek nad przystoynosć duchowną ważyles się W. M. duchownych Przelozonego zwłaszcza bić postronkami y rozmaicie mordować, pytaiąc się o skarbach cierkiewnych, ktore za wycisnieniem gwałtownym od nich z ziemie kazałes W. M. wziąć, a co więsza y z obrazow ochędostwa cierkiewne do tego czasu masz W. M. przy sobie, y co Bogu na chwałę przodkowie nasi y ludzi pobożni dawali, to W. M. ia luxum obracasz, chowaiąc gwardie nie male nie potrzebnie. Bywali na teyże Metropolii Antecessorowie W. M., ale raczey chwałę Bożę pomnażali, a niżeli splendorow swoich mniej potrzebnych upatrowali; humiliter według wocatyi duchownych wewszystkim postempuiąc, niesłusznie odebrales W. M. dobra należące wielebnemu oycu Metropolicie Unitskiemu y Panu Korsakowi bezprawnie dom wziąłes W. M., o czym pisze do mnie Krol Jego Mość, abym odebrał znowu od W. M., y przywrocil to wszystko Jego Mości oycu Ruckiemu, pisze tedy abyś W. M. zarazem te dobra y dom panu Korsakowi w posesia oddał, a ieslibyś W. M. w czym kolwiek sprzeciwił rozkazaniu Jego Krolewskiej Mości, tedy ia s powinności urzędu mego wojewodzego y według woli Jego Krolewskiej Mości, Pana mego Miłosciwego, sam to uczynić rozkaże, y to wszystko cos W. M. niesłusznie wziął tey stronie przywrocę. W tym napominam W. M., abys wszystkie rzeczy ktoreś kolwiek z Monastyra Nikolskiego zawziął, znowu tomu wrocil, tak gotowe pieniądze iako y inne ochędostwa y skarby cierkiewnie, czego iesli byś W. M. nie uczynił, będzie to wiadomo Jego Krolewskiej M-ści Panu Miłosciwemu. Oddaie się przyiazni W. M-ci. Z Machnowki. Pierwszego Oktobris, tysiąc szeszeset trzydziestego treciego.

Ręka swę.

(Изъ „книгъ земскаго воеводства киевскаго“, въ которыхъ приведено письмо занесено было по просьбѣ Мартина Корсака; вы-

пись из означенных книг находится въ Архивъ греко-уніатскихъ митрополитовъ при Св. Синодѣ, подъ № 3271).

Примѣчаніе. Іоакимъ Іерличъ, находившійся нѣкоторое время въ очень близкихъ отношеніяхъ къ кіево-печерской обители, въ своей лѣтописи (*Latopisiec albo kroniczka Ioachima Ierlicza, z rękopismu wydał K. Wł. Wojcicki. Warszawa. 1853*), сообщаетъ нѣсколько выдающихся фактовъ изъ жизни митрополита Петра Могилы. Такъ какъ нѣкоторые изъ этихъ фактовъ имѣютъ ближайшее отношеніе къ настоящему документу, а нѣкоторые — къ документамъ ниже помѣщеннымъ нами, (№№ ХСVII—С), — то мы считаемъ не лишнимъ привести здѣсь сообщеніе Іерлича о П. Могилѣ въ полномъ видѣ. — Вотъ это сообщеніе:

Dnia 1 Januarii—roku Bożego 1647 w dzień nowego lata, święta ruskiego Ś. Bazylego, z czwartku na piątek o godzinie 4-ej w nocy J. M. Ojciec Mogiła Piotr, Metropolita Kijowski, Archimandryta Monasteru Pieczerskiego Przenajświętszej Panny Czystej Niepokalanej, Boga Rodzicielki, z tym się świętem i bracią swą pobożną rozłączył; który żyjąc na tym świecie i urzędzie, sprawował się pobożnie, dobrze, trzeźwo, w pracach nabożnych, zawsze dbając około całości cerkwi Bożej, przestrzegając trzody swój; który też nie bez tego aby i sławy tego swiata nie był chciwy, dla której uczyniwszy podstęp pod drugim Metropolita, pierwszym, który mieszkał w Monasterze Michała Świętego, Zolotowerchim Kijowskim, JMć Ojciec Isaija Kopiński za konsensem JMci Zygmunta III. Po śmierci którego gdy następował Władysław, przy koronacyi na seymie pierwszego sejmu Królewskiego, a mając Mogiła w powierzeniu od całego Duchowienstwa plenipotencyę i od ojca Metropolity Kopińskiego, który dla choroby i niesposobnego zdrowia nie jechał na koronacye, ale jemu wszystkie sprawy powierzając wyprawil; na którym seymie za plenipotencyą wyprawil przyjaciofy (przywilej?) na Metropolię, a skoro wyprawiwszy, do Lwowa jechawszy za listy, przywileju do mieszczan należący i Urzędu Grodzkiego (?), prywatnie poświęcił się od Wołoskiego Metropolity i Włodyków, a z tamąd przed sobą szał do Kijowa. Ogłosiwszy się odbiera dobra, majątności należące do Metropolii Sofizkiej, i onego degraduje

urzędu Metropolitańskiego, a nietylko jego ale i jego poświęconych Popów; który, nie kontentując się tym, i samego Metropolite Kopiańskiego z Monastera ruguje, wszystko mu od mała do wiela, nasławszy na ubezpieczonego sług i Wołoszy, zabrał i w niwecz go obrócił i samego będącego w lecjach podeszłego straca, schorzałego od Kijowa w jednej włosiennicy, przeczuciwszy przez konia jak wór jaki, prowadzili ku Monasterowi Pieczerskiemu mało nie pół mili, a to dla tego, aby go nie turbował prawem duchowném i świeckim, i aby nie miał zaczem dochodzić. Który potem od wielkiego ubóstwa i zniszczenia, mizernie żywot swój prowadzić musiał w niedostatkach wielkich:—tak też za łakomstwem a chciwością wielką majetności, o północy na śpiących nasłał. Druga sprawa o pieniądzech: wiedząc, iż Ihumen Monastera Ś Mikoły Pustynskiego nazwanego, ma pieniądze, gdzie i ten Monastyr nad prawo pospolite i słuszność samą uprosił, nad którym Ihumem niejaki Serafion Bilski lat ze 20 był za przywilejem, do którego Monastera już zostawszy Metropolita, a przyjechawszy do Kijowa i Monastera Pieczarskiego, zebrawszy kilkaset czleka z dziećmi szedł, i otrzymał go; z którego Ihumen lekko jako najprędzej uciekać z niektórym bracią musiał, odbiegłszy wszystkiego w Monasterze. Który otrzymawszy po odbieżeniu go przez Ihumena, czernców z Monastera po jednemu pokładając bił postronkami póty, póki o pieniądzech i srebrze, gdzie się znajdują, nie powedzieli, a które pozakopywane w ziemi były. Potém blisko kilkunastu Czernców z Monastera udespektowawszy powyganiał, które przy słuszności samej prawdę mówili. Z którego to wygnania i takich jego postępów jedni do Unii udali się, a drudzy ni tak ni siak tułali się po różnych miejscach. Niektórych też Czernców Monastera Pieczarskiego, uchodząc swego pomowiska od pospółstwa, okowawszy w kajdany, odsyłał do kozaków ndając za Unią, a mianowicie: Nikodema Silicza, który u dzień dzień i noc szesnaście niedziel, siedział, którego kozacy życie mu darując, puścili;—która nieprzyjaźń była urosła o szkoły, których chciał już był począł i pobudował domy dla nauki dzieci, zniósłszy czernców Trojeckich, szpitalnych ślepych i chromych, czego mu czernce zabraniali—aby sobie jeżeli chce, przy mieście królewskim fundował, a nie Monastyr znosił.—Jakoż napotém musiał psować i ło-

mać ten budynek i do Kijowa przenosić, za co Arsenia, Ihumena tego Monastyru Trojeckiego, będąc ślepego tak bito, iż w kilka niedziel musiał umrzeć, — którego biwszy jeszcze kazał w tnumne włożyć, zabrawszy mu pieniądze i wszystko co miał. O jego postępkach wypisać człowiek nie może, ale ostatek Panu Bogu poruczyć; po którego śmierci powiadają, iż samych gotowych pieniędzy zostało było 30,000 czerwonych złotych, oprócz inszej monety. A jakie zebranie, takie też i rozproszenie się onych stało; który był rodzonemu swemu Mojżeszowi Mogile zapisał, i inne rzeczy i wszystek zbiór, ale to kapituła po śmierci jego przeznaczała, i kilku z niej wszystkiém tém podzieliło się. Ciało jego z dostatkim w Monastyrze Pieczarskim jest pogrzebiono, dnia 19 Marca we wtorek, podług starego kalendarza. Żył na świecie lat 50 całe.

ХСІІІ.

Актъ избранія Филовея Кизаревича игуменомъ Пустынно-Николаевскаго монастыря въ Кіевѣ.

1633 года, декабря 30.

Мы смиренныя священноиноки и иноки, крылашане и застовники, вся еже о Христа братіа капитула монастыря светого Архiereя и Чудотворца Христова Николы Пустынного Киевскаго, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, ижъ король его милость, панъ нашъ милостивый, теперешній Владиславъ счасливе намъ пануючій, Серафимова, яко се самъ мещиль, Белскаго зъ игуменства Микольскаго презъ его мил. пана Киселя, секретара своего, декротовати рачиль, на котораго мѣстце мы капитула, не хотячи въ далшей пролонгаціей осеротѣлыми безъ пастыра заставать, але прихилиючисе до правъ, фундушовъ и привилеевъ отъ кор. ихъ милостей польскихъ сему монастырови Микольскому на волную презъ братію обирая старшаго Игумена елекцію даныхъ, зъ совѣту нашего братерскаго духовнаго, единымъ

согласіємъ и единою волею отъ старшого и до меншого капитулы Миколское нарядившия и усмотривши человѣка побожного, вшелякихъ цнотъ полного и въ духовныхъ справахъ умѣтного, въ Писмѣ Божественномъ ученого, могучого по ласце Божой вси тяжары духовные и свѣтскіе, въ тымъ монастырѣ будучые, носити, велебного въ Бозѣ его милость господина отца Филоея Кизаревича, онаго влюбивши за старшаго Игумена, Отца, Пастыра и Патрона обралисмо собѣ, которому, урядъ и вшелякое справоване сего монастыра нашего Свято-Николского вручившы, въ послушаніи и всякомъ повиновеніи законномъ противко оному, яко старшому и отцу своему заховати се маемъ, шлюбуемъ и пририкаемъ, на што для лепшого упевненя и стверженя сее наше доброволное елекцые печать нашу капитулную притиснувшы и руками ся подписавшы далисмо, и иншое духовенство на тотъ часъ будучое руки свои подписать рачили. Писанъ въ монастыру святого Николы Пустынского Киевского, року 1633, дня 30 декабря.

(Въ подлинникѣ притиснуто три печати и затѣмъ слѣдуютъ подписи).

Исакій Борисковичъ, Епископъ Луцкій, старецъ, на сесь часъ строитель монастыра печерского, рукою власною.

Феодосій Оранскій, уставникъ святыхъ Лавры Печерской Киевской, рукою.

Притомный всешь часъ будущій и братію згодную видячій до любовнаго союза подписуюся *Софроній Лобунскій Жеребило*, Игуменъ Кирилскій.

Варнава, Игуменъ Межигорскій съ братію о Христвѣ, рукою власною.

Сильвестръ Лазоскій, наместникъ монастыра Николского Пустынного Киевского, рукою.

Феодоръ Верефеецкій, протопона кievскій, со всею о Христвѣ братією капитулы кievской.

Иеромонахъ *Симеонъ*, уставникъ монастыра Никольского Пустынного Киевского, рукою.

- Іеромонахъ Варфоломей Ивановичъ*, рукою власною.
Мелетій Красноалскій, проповѣдникъ слова Божого.
Іеродіаконъ Стефанъ Тамоновичъ рукою власною.
Іосифъ Грековичъ іеродіаконъ рукою.
Іосифъ іеродіаконъ рукою власною.
Еродіаконъ Іона рукою власною.
Іоиль Тореповичъ крылошанинъ, рукою.
Інокъ Варлаамъ Гетковскій.
Афанасій Ивашковскій інокъ монастыра печерского.
Лука Петровичъ крылошанинъ монастыра печерского киевского, рукою власною.
Інокъ Николай Полонскій крылошанинъ, рукою власною.
Гаврилій інокъ крылошанинъ рукою.
Сергій інокъ економъ монастырскій рукою.
Іеремія Вонсянскій, послушникъ монастыра Брацкого киевского рукою.
Лаврентій монахъ старецъ соборный, рукою власною.
Іона старецъ інокъ, рукою власною.
Іона монахъ старецъ соборный, рукою власною.
Силвестръ Коссовъ, префектъ школъ киевскихъ, рукою.
Тарасій інокъ палатный всего монастыра, рукою власною.
Герасимъ строитель монастыра, рукою.
Теодилъ строитель соборный, рукою.
Василей інокъ заставный, рукою власною.
Іемсей інокъ Духмистръ братскій, рукою.
Самуилъ інокъ и старецъ, рукою.
Петроній інокъ, рукою власною.
Іона келарь монастырскій, рукою.
Теодфанъ інокъ старецъ, рукою.
Герасимъ Хромый старецъ, рукою.
Поладій інокъ старецъ, рукою власною.
Варлаамъ інокъ старецъ, рукою власною.
Неовитъ інокъ старецъ, рукою власною.

Харлампій иноць старецъ, рокою власною.

Прокотій старецъ иноць, рукою власною.

(Съ подлинника, находящагося въ музей Церковно-археол. Общества при Кіев. Дух. Академіи).

СХІV.

Грамота митрополита Петра Могилы къ перемышльскимъ гражданамъ съ увѣщаніемъ не признавать своимъ епископомъ Іоанна Поппеля, какъ незаконно вступившаго на кафедру.

1634 г. іюля 9.

Петръ Могила, милостію Божією Православный Архіепіскопъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, Екзарха святѣйшаго Апостолическаго Орону Константинопольскаго, Архимандритъ Печерскій.

Пречестнымъ и честнымъ господамъ архимандритамъ, игуменамъ, протопопамъ, священникамъ, діаконамъ и всему церковному причту, такъ тежъ велможнымъ и славетнымъ ихъ м. паномъ обывателемъ православное епископіе Премыское и Самборское въ повѣтъ Самборскомъ, возлюбленнымъ служенія нашего въ Св. Дусъ сыномъ и братівъ: ласка, покой и милосердіе Божіе, и благословеніе святѣйшее столицы митрополіи Кіевское отъ Востока, и нашего смиренія непрестанная молитва.

Приходитъ намъ возлюбленные жалосне присматруючи-ся постановенію Епископіѣ вашей Премыское зъ великимъ задивоньемъ оными въ Евангеліѣ положеными словами заволати: *Кто зрѣшишь?*— тотъ ли, который пожаданемъ собѣ не належного достоинства духовного, очи собѣ душевные потемнивши, на церяви Божіе шкodu упорною отвагою читаегъ, чили мил. ваши, чили тебе весь православный народъ

нашъ Россійскій, ажъ и дотоль столица помененое православное Епископѣ вашей Перемыское и Самборское не толко спожаданного на себе канонне сѣдячого православного пастыра и строителя не тѣшатся, але ижъ надеръ великимъ всее православное церкве жалемъ видить штось часъ отчасу горшого въ себѣ новоникаючого, хожъ бо вѣмъ то нѣякъ послѣдня леств горшая первшихъ з отступства походячихъ выникаеть и оказуется: гдѣ его мил. панъ Иванъ Попѣль не толко мощнымъ архіереемъ, жаднымъ презвитеремъ, и жаднымъ клирикомъ церковнымъ, а нѣтежъ законникомъ не будучи, посвященія жадного найнизшихъ простыхъ лапковъ немаючи, а и што надто зъ ее м. панею малжонкою своею въ двоженствѣ на тотъ часъ еще помалженску живучи, смѣеть и важится, противко вшеякимъ такъ Божому и церковныхъ каноновъ, яко и свецкому христіанскому праву, меновати и писатись Премыскимъ и Самборскимъ Епископомъ, благословенія не вѣдати яковое вамъ слугамъ Божиимъ и священникамъ олтаря Его посылаючи и зываючи васъ на соборъ: яковая смѣлость нѣгдѣ заисте зъ волѣ Божее и знахненія Духа Святого въ церкви православной слыхана небывала. До того той же его м. панъ Иванъ Попѣль на опарте того такового своего поступку и опущиване церкви и привлещенѣ собѣ неналѣжное и нѣкгда належати жадною мѣрою немогучее Епископское власти, щитится нѣякимсь змышленнымъ отъ нѣкогося Афанасія, намъ невѣдомого Патріарха, якобы до насъ митрополита о то, абысмы его м. пана Попѣля, мимо каноны и право Божое, на епископство посвятили, писанымъ листомъ: што все, ижъ есть такъ воли Божой и праву церковному, якъ и самой слушности противно и богомерзко, здалося намъ з повинности уряду нашего пастырскаго Митрополитанского, въ часъ такъ великому и и такъ шкодливому церковному злому (зъ котораго разные геретицтва повставати звыкли) забѣгаючи, мил. вашу перестречи и упомнѣти, абысте такъ его мил. пана Ивана Попѣля, нѣедного на собѣ посвяченія немаючого лаика, а жад-

ною мѣрою канонне и пристойне епископствовати и священствовати немогучою чловѣка, за жадноу епископа, яко тежѣ и помененноу нѣкогосѣ Афанасіа невѣдомоу намѣ патріархи, за патріарха сквапливе немаючи, и мѣти не смѣючи и не важичисѣ, а нѣпослушенства и данины жадное его мил. пану Попелеви не отдавали, а нѣ тежѣ за обѣвухѣ ихѣ Бога въ церквахѣ подѣ именемѣ Епископа и Патріарха не просили, вѣдаючи то обоу, ижѣ такѣ помененный нѣкійсѣ Афанасій не естѣ и нѣгдѣ не былѣ у насѣ слышенѣ правдивымѣ патріархоу, яко и его м. панѣ Иванѣ Попѣлѣ не естѣ и быти нѣгдѣ пристойне и канонне жаднымѣ не можеть Епископомѣ, поневажѣ того его м. каноны и звычаи церкви нашеѣ православноѣ забороняють, а либо бы тежѣ то и позволяли каноны его м., предѣя еднакѣ позволеня, благословеня и посвяченя онѣ насѣ православноу, а зуполное отѣ на высшее отѣ духовное и свѣцкое звѣрхности за ласкою Божіею на то маючи митрополита не взявши и не маючи, того бы важитѣся не мѣлѣ и немоглѣ, бы тежѣ надто и правдивое на то отѣ правдиваго Патріарха позволеніе маючи, вѣдаючи о томѣ, ижѣ мы таковое отѣ святѣйшого пастыря нашего Курѣ Кирилла Константинопольскаго Патріарха право и листѣ маемо, абы ниhto зѣ народу нашего Россійскаго нѣчого приватне и потаемене, безѣ наше митрополитанское и всеу церкви нашеу Россійское вѣдомости и благословенія, себѣ отѣ святѣйшихѣ патріарховѣ выправовати не важилсѣ, если жѣ бы што такового и выправилѣ безѣ благословенія насѣ митрополита и безѣ вѣдомости всеу церкви, абы то у насѣ, православныхѣ всѣхѣ не важно и не принято zostавало, немнѣй и то Мил. В. вѣдати належитѣ, ижѣ и тотѣ самый намѣ неслыханный и невѣдомый патріарха Афанасій, поглядаючи на повагу уряду и власти нашеу митрополитанское, въ змышленомѣ своемѣ листѣ его м. пану Ивану Попѣлеви не отѣ кого иного, одного насѣ митрополита благословеніе взять указуетѣ, которому еднакѣ на подпору завзяты своего приспособленному отѣ того тамѣ Афанасія

листови Его м. панъ Попѣль противнымъ тежъ себе быти указусть, не стараючыся ведлугъ оного отъ насъ належного пастыра о благословенство, але и безъ него себе Епископомъ быти разумѣючи, нимся называти, писати, и надъ собою неподлеглими власть Архіерейства, якъ нѣвгды Осія кроль израилскій надъ Азарією Архисвященникомъ и иными зъ нимъ будущими (яко въ книгахъ зъ Паралипоменовъ, въ главѣ 26 читаемъ) привлацати необавляется: просимъ тебѣ о имени Господа нашего Ісуса Христа и властію намъ отъ Бога данною, пастырскою, митрополитанскою приказуемъ мил. вашимъ, абы жаденъ зъ милостей вашихъ тому его м. пана Попѣля дерзновенію сообщатися и того такъ богопротивнаго поступка его милости допомогати подъ неблагословеніемъ св. отецъ богоносныхъ и нашимъ проклятствомъ и изверженіемъ духовнымъ изъ священства не только не смѣлъ и не важился, але абы иле самъ ставати можетъ яко речи церкви Божей и ее благочинію велице противной, каждый зъ васъ зостановлялъ и противился, чинячи такъ самъ пильное стараніе, яко и другихъ до того приводячи, абы таковая особа, которая бы пристойне ведлугъ волѣ Божее и канонівъ церковныхъ, на то способна будучи, той святый великій и важный пастырства урядъ одержати могла: што и намѣй не вонтпливымъ, ижъ Мил. Ваша охотне учинить постараетеся для ласки и милосердія Божого и благословенія нашего Архіерейского, которое абы съ милостями вишими зоставало на вѣки упрійме жадаемъ.—Данъ зъ Кіева, 9 дня іюля, року 1634.

*Петръ Могила, Архієпископъ Митрополитъ Кіевскій,
рукою властною.*

(Съ подлинника, находящюся въ Архивъ Перемышльскаго униатскаго собора).

Примѣч. Іоаннь Романовичъ Поппель избранъ былъ перемышльскими гражданами на епископію во время коронаціоннаго сейма, бывшаго въ Варшавѣ

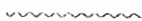

въ февралѣ и мартѣ 1633 года. Тогда же (17 марта) король Владиславъ IV утвердилъ это избраніе. (Дипломъ, данный Владиславомъ IV Поппелю, находится въ архивѣ Перемышльскаго униатскаго собора). Но Петру Могилѣ по причинамъ, указаннымъ имъ въ помѣщенной нами грамотѣ, означенное избраніе было неприятно: почему онъ—какъ есть твердое основаніе думать (срав. № LXXXIV)—отказалъ перемышлянамъ въ просьбѣ о посвященіи Поппеля, который и сталъ хлопотать объ этомъ въ Константинополѣ.

Въ архивѣ перемышльскаго униатскаго собора сохранилась слѣдующая грамота (подлинникъ) отъ имени Поппля:

„Іоаннъ Поппль Романовичъ, милостію Божію Епископъ Премышльскій и Сомборскій, зъ ласки короля его милости упривѣлюваннѣйшій и наибаче же отъ Вседенскаго Святѣйшого Патріарха Константинопольскаго, отъ великаго Трону Благочестивого.

Не тайно есть вамъ, честные отцы и братія о Христѣ епископіи Премыской, ижъ у насъ бывшимъ осиротѣлымъ часъ немалый безъ пастыра власнаго своего, ажъ теразъ разсвѣчона есть ласка Божия, за которую повиннисмо хвалу Господу Богу завше отдавати и до конца въ той справѣ остальымъ намъ негодится быти, але за помочу Божіею по силѣ нашої стараня чинити, якобы справа тая церкве святой до конца успокоена была, которос стараня безъ працы и кошту быти не можетъ, прето кгда наступуетъ сеймпкъ и сеймъ валный корунный, теды напоминаемо васъ с повинности наше весполь съ кдирошаны нашими, абысте до насъ, до Премышля, до церкве братское святыя и живоначальныя Троица, на день 24 іюня м-ца въ праздинокъ рождества св. Іоанна Крестителя близко пришло, ставилися и датокъ надежащій и задержанный зъ собою абысте приносили подъ неблагословенствомъ Божимъ и звѣрхностю нашею. Затѣмъ благодать Божія и молитва смиренія нашего да будетъ всегда со всѣми вами. Аминь. Данъ съ Премышля. Іюня 5 дня, року 1634“.

Донесеніе вознаго о ввѣдѣ Филовея Кизаревича во владѣніе Кіево-Михайловскимъ монастыремъ и принадлежащими къ нему помѣстьями.

1636 г. генв. 15.

Выпись зъ книгъ земскихъ кіевскихъ.

Року тисеча шесть сотъ тридцать шостого, мѣсяца генваря пятнадцатого дня.

На рокахъ судовыхъ земскихъ Кіевскихъ, на завтрее по трехъ Кроলেখъ свята римского, въ року на дате выше помененномъ припалыхъ и судовне отправовати зачатихъ, передъ нами Стефаномъ Аксакомъ судьей, а Лукашемъ Витовскимъ подсудкомъ, урядниками судовыми земскимн Кіевскими, становши очевисто возный енераль воеводства Кіевского шляхетный Янъ Короновскій ку записаню до книгъ нинешнихъ ясне, явне и безъ примушеня зезналь, ижъ онъ въ року нинешнему тисеча шесть сотъ тридцать шостомъ м-ца генваря девятого дня, маючи при себе шляхту, людей виры годныхъ Казимера Харепского и Олбрехта Кречковского былъ на справе и цотребе велебного Его милости отца Филатея Кизаревича въ монастырѣ светого Михаила Золотоверхого, при местѣ Кіевѣ будучимъ, и тамъ при бытности законниковъ всихъ и капитулы, въ томъ монастыру светого Михаила Золотоверхого найдучихся, подлугъ привилею отъ Его кор. милости, пана нашего милостивого, конферованного, преречоного вельможного Филотея Кизаревича до преречоного монастыра Михаила Золотоверхого на игуменство интромитоваль, которому аби вси законницы и капитула въ преречонимъ монастыру светого Михаила Золотоверхого будучая, яко игуменови предложоному своему во всемъ были послушны, моцью уряду своего рассказалъ; зебравши при томъ поданныхъ такъ около монастыра светого Михаила Золотоверхого при местѣ Кіевѣ на грунте монастырскимъ машкаючихъ, яко и зо всихъ маетностей сель, зъ давнихъ часовъ до пре-

реченого монастыря належащихъ, и онимъ привилей одъ его королевской милости, папа нашего милостивого, пререченому велебному отцу Филатеву Кизаревичови такъ на игуменство, яко и на вси мастности, до пререченого монастыря святого Михаила Золотоверхого зъ давнихъ часовъ належаціе, конферовацій, прочитавши, абы оному, яко преложному игуменови монастыря пререченаго святого Михаила Золотоверхого, вшелякіе повинности отдавали и во всемъ послушни были росказалъ; теды при бытности моеи и пререченое шляхты такъ вси законницы капитула въ монастыру святого Михаила Золотоверхого находячіися безъ вшелякаго спротивенія доброволне пререченого велебнаго отца Филатеву Кизаревича за старшого игумена своего власного приняли и оному вшелякіе уряды и старшинство отдали и во всемъ яко игуменови старшому и преложному своему послушными быть оферовалися, также и преречоная громада подданные зо всихъ сель, до преречонаго монастыря святого Михаила Золотоверхого зъ давнихъ часовъ належащихъ, меновите: зъ *Главахи* великое и *Главахи* малое, прозываемое *Малютенъки*, *Юревки*, *Борщовки*, *Рудковъ*, *Лисковщизны*, *Цогонного*... пререченому отцу Филатееви Кизаревичови, игуменови монастыря святого Михаила Золотоверхого, послушенство отдали, и въ преречоніе добра, также въ *Кораблища*, футоръ *Лыбедь* землиномъ, на рѣце Вети млинъ и корчму, футоръ надъ рѣчкою Чорторію за Днѣпромъ лежацій, озера, иншіе футори, грунты, принадлежности, законницы и капитула вся монастыря пререченого святого Михаила Золотоверхого интросисій доброволне пререченому отцу Филатееви Кизаревичови, игуменови монастыря святого Михаила Золотоверхого допустили; которій то пререченій возній зъ менованою шляхтою, пререченого отца Филатеву Кизаревича въ монастырь святого Михаила Золотоверхого въ села, подданные, футори и вшелякіе кгрунты, здавна до пререченого монастыря належаціе, уязавши и до спокойного держаня монастырь преречоній и добра до него належаціе менованому отцу игуменови отдав-

ши, просиль, абы тая его реляція до книгъ принята и записана была, при которой вознаго реляціи, стоячи очевисто велебные отцове Пафнотій Ольшанскій, Дементянъ Жоботинскій, Героній Лукашевичъ, старшіе капитулы монастыра светого Михаила Золотоверхого, ясне, явне, своимъ и всей капитулы братіи и законниковъ именемъ зознали, ижъ, такъ яко возный чиниль реляцію водлугъ привилею его королевск. милости, вельможнаго отца Филатея Кызаревича за игумена до монастыра светого Михаила Золотоверхого доброволне принявши, оному послушенство отдали, и въ монастырь светого Михаила Золотоверхого и во вшелякіе добра, села, футоръ, подданные, маєтности и кгрунты интромитовали и до посесіи спокойное оному отдали, просячи, абы такъ вознаго реляція, яко и ихъ сознане до книгъ было принято,—што отримали.

(Съ копіи, хранящейся въ библ. Кіев. Дух. Академіи).

~~~~~
XCVI.

Заявленіе передъ судомъ Исаіи Копинскаго о томъ, что онъ прекращаетъ всѣ иски, поданные имъ на митрополита Петра Могилу.

Року тисеча шесть сотъ тридцать сегого, м—ца февраля девятого дня.

1637 г. февр. 10.

На вряде кгородскомъ, въ замку Его королевской мил. Луцкомъ, передо мною Станиславомъ Зброжкомъ, буркграбимъ и намѣстникомъ подстароства луцкаго, становши обличне велебный отецъ Исаяшъ Копинскій, бывший игумень монастыря и церкви заложенія светого Михаила Золотоверхого, въ Кіеве будущого, для записаня до книгъ доброволне созналъ, ижъ што онъ, сознаваючи самъ одъ себе и именемъ велебное капитулы тогожъ монастыря, прихилияючейся до тогожъ, зъ якихъ кольвекъ меръ и ранъкору торгнувшисе

на гоноръ и побожность ясне вельможнаго и висоце въ пану Богу превелебнаго Его мил. отца Петра Могилы, Архиепископа Метрополита Киевскаго, Галицкаго и всея Росии, Архимандрита печерскаго Киевскаго, где кольвекъ въ якихъ же ено кольвекъ судахъ и урядахъ въ воеводствахъ и поветахъ, о штожь ено колвекъ занеслъ неслушне протестаціе и до нихъ яко ено колвекъ прогрессьса и акціе правные суть всчатые, которые вси енераломъ замыкаючи, претенсьии себе быть меначие, оныхъ ни вчемъ себе сталыхъ не признаючи и во вшемъ до обаченя се въ такимъ своимъ поступку пришедши и одъ Его милости отца Метрополиты и Архимандриты печерскаго Киевскаго ему сознавающому пребаченъе и вины его отпуспене отримавши, зо всего того поступку и себе впелякое претенсии, такъ въ кривде яко и титуле теперь и потомъ до Его милости быть менуючие и претендуючие тымъ нинешнимъ очевистымъ сознаньемъ своимъ добровольнымъ вызволяетъ, квитуетъ и вольного чинить часы вѣчными и жадное южь теперь и напотомъ себе такъ въ кривде яко и въ титуле претенсьии не zostавуетъ, але овшемъ на себе и засобою претендуючимъ вечное милченъе чивить и вѣкладаетъ на вси пришлые и напотомные часы и оные южь вси енералитеръ замыкаючи, якие бы одно колвекъ поступи главные, гдежь колвекъ и на якимъ одно колвекъ стопню правными ажъ по день сегодняшній завислые и застаючие быть показалисе, — касуетъ, умараетъ и внивечъ оборочаетъ часы вечными; которое то очевистое добровольное сознанье свое передъ урядомъ нинешнимъ сознавающій учинивши и на писме до книгъ подавши жадалъ; абы до книгъ привито и записано было, которое за очевистымъ сознаньемъ, поданъемъ и жаданъемъ его сознавающого до книгъ нинешнимъ урядовне есть принято и записано.

(Изъ книги городскаго луцкаго суда за 1637 г. (л. 164), хранящейся въ Киев. Центр. Архивъ, подъ № 2151).

Жалоба повѣреннаго Исаи Копинскаго на Петра Могилу въ томъ, что онъ, причинивши Исаи много тяжкихъ обидъ и притѣсненій, на послѣдокъ чрезъ насиліе принудилъ его оставить противъ него—Могилы всякіе судебные иски.

1637 г. апрѣля 24.

Року тисеча шестъ сотъ тридцать сегою мѣсяца апрѣля двадцать четвертого дня.

На вряде кгородскомъ, въ замку его кор. м. Володимерскомъ, передо мною Марціяномъ Ольшамовскимъ, буркграбимъ замку Володимерскаго, и книгами нынешними кгородскими старостинскими, становши очевисто шляхетный Станиславъ Кчумовскій, енераль воеводства Волынского, именемъ въ Бозе превелебного его м. отца Исаи Копинскаго, Архиепископа Сиверскаго, Игумена Светого Архистратига Михаила Золотоверхого церкви киевское, и всее капитулы его милости жалобливе и обтяжливе противко превелебному его милости отцу Петрови Могиле, Митрополите Киевскому, Архимандритови Монастира Печарскаго Киевскаго, и капитуле оного Печерское, сведчить и протестуетъ се о то тыми словы: ижъ преречный его м. отецъ митрополитъ, неконтетуючисе першими великими кривдами, опъпрессиями протестуючому самому, законникомъ и челяди его, монастырови святому и маетности онаго чинячи, але на остатокъ до остатнего звисчєния тотъ монастырь и маетности оного приводячи, кгда протестуючій для самыхъ скутечныхъ опрессій не будучи безпеченъ здоровья своего оные вношачи, для отриманя себе кклейту на безпечность здоровья одъ того, зоставивши монастырь свой во всемъ цѣльнй, намєстника отъ себѣ и иншихъ законниковъ порядне укгрунтоваль, а до его кор. м., пана, пана нашего милостивого, о привилей и кклейтъ стараючисе, отъехалъ, въ томъ отъезде его помененый превелебный его милость

отецъ митрополита, водлугъ завзяты своего, тотъ монастырь святого Михала Златоверхого до живота протестующого подлеглый зъ законниками и маестностями всеми неслупне и неналежне взялъ зъ моцы и влады и держаня и зъ спокойного уживаня, презъ упоръ и потугу свою безправне привлачилъ, неведати якимъ протекстомъ велебному отцу Филотеови Кизаревичу подалъ и оного Игуменомъ тамъ охристивши постановилъ, а кгда и допуро въ року прошломъ тисеча шесть сотъ тридцать шестомъ мѣсяца марта 29 дня листь отъ его крол. милости, пана, пана нашего милостивого, напоминальный, абы опресій таковыхъ больше чинити зане халъ, перехвалокъ и одповѣди не чинилъ, монастырь зо всимъ на всемъ и зъ маестностю, до него належачею, привернувши и шкоды починенные нагородилъ подъ закладомъ шестнадцати тисячей копъ грошей литовскихъ, што его крол. милость, панъ нашъ милостивый, обваровалъ урядовне презъ возного и шляхту рекуироване каждое речи, — стоячи при свосемъ упоръ учинити не хотѣлъ и упорне спротивалъ и въ закладъ листу зарѣчного поналъ, што именемъ протестующого протестансъ шацовалъ шкодъ згвалтовного выбитя походячихъ речей яко и зъ кгрунтовъ тыхъ всихъ добръ, што себе менилъ быти на золотыхъ пятнадцать тисячей полскихъ. Знову теды року теперешнего тисяча шесть сотъ тридцать семого мѣсяца февраля первого дня велебный его милость отецъ П. Могила, Метрополитъ Киевскій, присхавши до Луцка тамъ же зоставши велебного его м. отца Изаяша Копинского, Архіепископа Северского, оного до себе зазавши, съ которымъ певные такъ о виоленцие яко и о розные межи собою процессы правные мель, оного з велю чернцовъ въ дому отца Атаназиуша Пузины у святое Пречистое въ манастыре надъ, передместю луцкомъ, кгалтовне до того примусилъ, на здорове отповѣдаючи, абы его съ процессовъ квитовалъ и зо всихъ на него починенныхъ протестацій, которые одно в кривдахъ своихъ починенные были напротивко велебному его мил. отцу Петрови Могиле, митрополите киевскому, и помочникомъ его за

чимъ о неважность квитовъ тыхъ поневоленныхъ, на которые змушу въ кгороде луцкомъ, ухраняючи здрое свое, на тотъ часъ мусель учинити, жалосне, итерумъ аткве и терумъ велебный его мил. отецъ Копинскій сведчитъ и протестуетъ се презъ менованого пана Станислава Кчумовскаго, енерала воеводства Волынскаго. Скоро пришедши до лепшого здорovia своего, хотечи теда яко о першии кривды свое такъ и о тые теперешнее принушене чинити въ каждомъ суде и уряде инъ форо фори з его м. отцемъ Могилою и зъ его Капитулою и помочниками. А ижъ для короткости часу, охороняючи здорovia своего, ширей неподаетъ претестациі отецъ Копинскій зоставуетъ себе тыхъ протестаций мелнострацію или колвекъ справа потребовати будетъ въ кривдахъ своихъ; теперъ теда просилъ, абы тая протестация до книгъ принята и записана была,— што отрималъ.

(Изъ гродской Владимірской книги за 1637 г., хранящейся въ Киев. Центр. Архивъ, подъ № 1004).

СХVІІІ.

Грамота Владислава IV къ членамъ комиссіи, назначенной имъ для обслѣдованія неблаговидныхъ поступковъ Петра Могилы относительно Исаи Копинскаго, перечисляемыхъ въ жалобахъ его послѣдняго.

1637 г. мая 27.

Року тысяча шесть сотъ тридцать сегого м-ца июня 5 дня.

На вряде кгородскомъ, въ замку его корол. м. Володимерскомъ, передо мною Марцияномъ Олшановскимъ, буркьграбимъ замку Володимерского, и квигами нинешники кгородскими старостинскими, становипи очевисто велебный въ пану Богу его м. отецъ Изаиашъ Копинскій, Архіепископъ Сиверскій, игумень монастыра светого Михаила Золотоверхого Киевского

листь отъ его К. М., пава нашего мил., до вельможного, велебного и урожонныхъ Адама Александра Сангушка, воеводы Волынского, Миколая Лянцкоронского, Архидіакона Киевского, секретаря его К. М., Стефана Аксака судьи, Лукаша Витовского подсудка Киевского, Яна Грушевича коморника граничного, Еремиаша Тиши и Максима Трипольского, въ справе себе подавающого з велебнымъ его м. отцемъ Петромъ Могилою, архимандритомъ печерскимъ, абы ихъ мил. на инквизицію до места Києва зъехали, подь датою въ Варшаве року теперь идучого, вышей на акте менованого, мѣсяца Мая двадцать сегого дня писаный, для вписаня до книгъ нинешнихъ кгродскихъ Володимирскихъ очевисто перь облятамъ подаль, такься в себе мающій:

Władysław czwarty, z Bożey łaski krol Polski, Wielkie X-że Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflanskie Smolenskie, Czernichowskie, a Szwedzky, Gotsky, Wandalsky dziedziczny krol.—Wielmożnemu, Wielebnemu, a urodzonym Adamowi Alexandrowi Sanhuszkowi, woiewodzie wołynskiemu, Mikołajowi Lanckoronskiemu, Archidiakonowi Kiewskiemu, sekretarzowi naszemu, Stephanowi Axakowi sędzemu, Lukaszowi Witowskiemu podsądkowi Kiewskiemu, Janowi Hruszowiczowi komornikowi granicznemu, Ieremiaszowi Tyszy y Maximowi Trypolskiemu Uprzeym: y Wier: nam miłym łaskę naszą krolewską. Wielmożny, wielebny y urodzeni Uprzeym: y Wier: nam mili. Wzielismy wiadomość, że wielebny Piotr Mohiła, Archimandrit Pieczersky, względu nie mając nie tylko na przystoynść stanu duchownego y prawo pospolite, ale y na list Nasz zaręczny, sam y przez czeladź swoję na wielebnego Izaiasza Kopiuskiego, Archiepiskopa Siewierskiego, Ihumena S-tego Michała Złotowerche-go Kiiowskiego, od lat kilku na zdrowie y dostatki iego gwałtownie następuje, dobra, prawa, srebra, apparaty cerkowne y iego własne pozabierał, onego samego zbiwszy, zmordowawszy, zekrawiwszy,—y więzieniem ciężkim trafił y wszystkie onemu władzę duchowną odeymnie, dochody, iemu należące, zabiera; którym iego takowym postempkom, iako pokoiowi y prawu pospolitemu y słusności

przeciwnym, chcąc my iako najwyższy w państwach naszych kosciołem y cerkwi Obrona y Collektor zabezpiecz, Uprz: y Wier: W. M., ktorých rostropność y w rzeczach biegłość u nas zalecaną mamy, niniejszym listem naszym zlecamy y po Uprz: y Wier: waszych mieć to chcemy, aby niemieszkanie zniósł się z sobą o czasie na to sposobnym y Listem Innotesientey swey dwiema niedzielami przed terminem stronę drugą obwiesciwszy, do miasta naszego Kiiowa ziachali y tam, iurisdictionią swoją ufundowawszy, bezpieczeństwo odprawowania tey inquisityi wedle opisania Prawa iako najlepiej obwarowali propozitiei skora, krzywd y oppressii we wszystkim strony ukrzywdzoney, wywodow przeciwnych z controwersiei także y przysięgi swiadkow strony oboiey według prawa odebrawszy, spisali y wysłuchali, w samey sprawie strony odjęcia M. Prowentow Rzeczy przez stronę przeciwną podczas nasłania, zabrania y odjęcia; Prawa, Przywileie y wszystkie insze rzeczy tak iego y cerkowne powracac mu kazali, w krzywdach inszych wszystkich retelną decizią swą prawnemi postępkami uczynili, skączyli y decidowali, strony odjęcia Cerkwie S-tego Michała Złotowerchnego dostatecznie się wywiedzieli Appelaciey w sprawie samey główney non nisi adfinitiva sententia stronie potrzebuiącey do nas dopusciwszy, sam Act inquisitiei tey do nas ze wszystkim odesłałi A my w tey sprawie, według prawa co kolwiek należeć będzie uznawać będziemy, w czym Uprz: y Wier. W. M. sumnienie obowiazujemy, aby się, Pana Boga przed oczyma mając, żadney stronie w tym nie folgowali, niebytność jednak Actowi temu iednego dwu y trzech z Uprzym: y Wier. W. W. nie będzie przeszkodą, co Uprzym: y Wier. W. W. spowinności swey y dla łaski naszej nie omieszkanie odprawicie. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego siódmego m-ca Maia, Roku panskiego tysiąc szest set trzydziestego siódmego Panowania naszego Polskiego piątego, a Szwedzkiego szóstego Roku. У того листу печать короная меньшее канцелярии притисненая, а подпись руки его кор. мил. тыми словы: *Vladislaus Rex*. А такъ я буркѣграбя тотъ листъ его Кор. М. за поданемъ и прозбою вышеменованого его м. по-

давшаго принявши спочатку увесь ажъ до конца такъ яко се въ себе маеть написанный и поданный есть, до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Володимірскихъ, самый оригинамъ тому жъ его м. подаваючому выдати розказавши, уписати есми казалъ,—и есть уписанъ.

(Изъ гродской Владимірской книги за 1637 г., хранящейся въ Кіевскомъ Центр. Архивъ).

XCIX.

Письмо Владислава IV къ митрополиту Петру Могиль съ извѣстіемъ о назначеніи слѣдственной комиссіи по жалобамъ на него Исаи Копинскаго.

1637 г. мая 27.

Року тысяча шесть сотъ тридцать сегого, мѣсяца июня пятого дня.

На врьде кгородскомъ, въ замку его кор. мил. Володимерскомъ, передо мною Марцяномъ Олшамовскимъ, бургграфимъ замку Володимерского, и книгами нынешними кгородскими старостинскими, становши очевисто велебный въ пану Богу его милость Изаиашъ Копинскій, Архіипископъ Сиверскій, игумень монастыра светого Михаила Золотоверхого Кіевского, листъ отъ его Кор. М., пана пана нашего милостивого, въ справе себе подаваючого до его м. отца Петра Могилы, архимандрита печерского, подъ датою въ Варшаве дня двадцать сегого мѣсяца мая року теперь идучого, вышей на Акте менованого, писанный, для вписаня до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Володимірскихъ перъ облятамъ подалъ, такъ се въ себе маючій: Władysław czwarty, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie Xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie Inflanskie, Smolenskie, Czernihowskie, a Szwedzky, Gotsky, Wandalsky dziedzięczny krol.—Wielebnemu Pietrowi Mogile, Archimandrycie Kiiowskiemu pieczerskiemu, wiernie nam miłemu łaskę naszą Krolewską.—Wielebny, wiernie nam miły, w krzywdach y oppres-

siach nie małych, stanowi duchownemu nie przyzwoitych, także y w wygnaniu wielebnego Izaiasza Kopinskiego, Archiepiskopa Ihumena, z monasteru s-tego Michała Złotowierchnego Kiiowskiego przez zakonnikow, sług, czeladź y naprawne na to insze osoby z rozkazania Wier. W. onemu przyczynione y dotąd nie uspokoiene, naznaczyliśmy inquisitorow naszych, ktorzy by tych iego wszystkich dolegliwości rzetelne wysłuchawszy y onemu Monastyr S-tego Michała Złotowierchniego przez Wier. W: nieprawnie z aparatami cierkiewnemi, srebrem, sprawami iego y przywilejami Monastyrskimi odjęty, w spokojną possessią oddawszy, nam o wszystkich przeszłych krzywdach, szkodach, naiazdach, tak monasterowi temu iako y iemu samemu poczynionych, z ludzi wiary godnych y tey tam sprawy wiadomych, pilną inquisitią uczyniwszy, do nas odesłali; ktora to inquisitia gdy się odprawać będzie, abys Wier: twoia od inquisitorow naszych obwieszony będąc, nie broniąc się żadnemi exceptiami, przed niemi stanął, wywiedzeniu tey inquisitiei przesłuchał się, a tego niemniey przestrzegał, aby do tumultow albo seditij iakich kolwiek pod czas odprawowania tey inquisitiei z iakiey przyczyny Wier. T. nie przychodziło, inaczey nie czyniąc dla naruszenia pokoju pospolitego y łaski Naszey. Dan w Warszawie, dnia dwudziestego siodmego miesiąca Maia, Roku Panskiego tysiąc sześć set trzydziestego siodmego, Panowania Naszego Polskiego piątego, a Szwedzkiego szostego Roku.— У того листу печать коронная меньшое Канцелярии притисненая, а подпись руки Его Кор. м. теми словами: *Vladislaus Rex*. А такъ я буркграбя тотъ листь за подаемъ очевистымъ и прозбою вышъ менованого его м. подаваючого принявши, спочатку увесь и до ковца такъ яко се въ себе маеть написаный и поданый есть, до книгъ вниѣшнихъ кгородскихъ Володимірскихъ, самыи оригиналь его тому жъ с. м. подаваючому выдати розказавши, уписати есеи казалъ,—и есть уписанъ.

(Изъ вродской Владимірской книги за 1637 г., хранящейся
въ Киев Центр. Архивъ).

Сеймовой декретъ по дѣлу между Петромъ Могилою и лицами, заносившими на него жалобы.

1640 г. ноябр. 10.

Выписъ с книгъ земскихъ воеводства Киевскаго.

Року тисеча шесть сотъ чотыридесятого, мѣсяца февраля сегою дня.

На рокахъ судовыхъ земскихъ Киевскихъ на завтрее по трехъ кроляхъ, римскомъ святе, в року звышь написанномъ припалыхъ и судовне отправованыхъ, передъ нами Стефаномъ Аксакомъ судьей, Лукашомъ Витовскимъ, подсудкомъ, урядниками судовыми земскими Киевскими, становши очевисто велебный отецъ Михеишъ Володькевичъ ку записаню до книгъ нынешнихъ земскихъ Киевскихъ перъ облятамъ подалъ декретъ сеймовый зъ уписанемъ въ немъ инфаміи на сейме валнымъ варьшавскомъ, въ року прошломъ тисеча шесть сотъ тридцать девятомъ одправуючомъ, межи нишей менованными особыми ферованый, с печатю коронное большое канцеляриі, а съ подписомъ руки превелебного в Бозе его млости ксендза Петра Кгембицкаго, Канцлера коронного, автентице выданный, просячи, абы прнять и до книгъ нынешнихъ земскимъ Киевскихъ уписать и возный до публикованя тое инфамии на побожномъ отцу Силвестру Кгалензовьскимъ намеснику и отцу Серафіону Вильскомъ игумену бывшомъ монастыра свѣтого Николая Пустынского Киевскаго, вынявши Стефана Тимоновича, Никодима Силича, Іоахима Ерлича, приданный быль, — который декретъ инфамии судъ нынешній земскій Киевскій для вписанья до книгъ пріймуючи, возного, судового шляхетного Яна Снецияскаго до публикации тое инфамии придавши, тотъ декретъ инфамии передъ собою читати казалъ, — и такъ се в себе маеть: Władysław IV, z Łaski Bożej Król Polski, Wielkie Xiążę Litewskie, Russkie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflantskie, Smolenskie, Czernichowskie, a Szwedzki, Godzki,

Wandalski dziedziczny krol. — Oznaymujemy tym listem Dekretem naszym wszem wobec y każdemu z osobna komu to wiedzieć należy: Isz odesłana była do nas y sądu naszego na seym Walny sześć niedzielny coronny Warszawski z Tribunału Głownego Lubelskiego Coronnego sprawa między pobożnemi Silwestrem Gaładzowskim Namiestnikiem, Stephanem Tymonowiczem diakonem i ustawnikiem, Nikodimem Siliczem, Jachimem Jerliczem zakonnikami Monastera świętego Mikuły Pustynskiego Kyiowskiego, z inszą wszytką bracią czerncami tegoż Mikolskiego Monastera, s przytomnością wielmożnego wojewody Kyowskiego y pobożnego oycy Seraphina Bielskiego, Ihumena ich uprzywiloowanego, stroną powodową z iedney, a wielebny m w Bodze Piotrem Mohiłą, Metropolitem Kyiowskim, Halickim y wszytkiey Rusi, w uniey niebędącym, Archimandritem Monastyra Pieczarskiego Kyiowskiego, Anatolim Mużyłowskim, Feodoriem Oranskim ustawnikiem, Wacławem Didkowskim, Janem Głunomem tegoż Pieczarskiego Monastera zakonnikami, y wszytkiey kapituły Pieczarskiego Monastera zakonnikami, y wszytkiey kapituły Pieczarskiey principałami, także Andrzeiem Chataimem, Stanisławem Trzeciakiem, Alexandrem Kozicem, Danielem Duminskim, Janem y Woyciechem Pigłowskiemi Comprincipałami uczynku niżej pomienionego y pomocnikami ich, ktorych ymiona y nazwizka lepiey wiedzą y my one tu zawyrazne mieć chcemy, pozwanemi, z drugiey strony, kora się o gwałtowne z Monastera Mikolskiego Puzyńskiego Kyiowskiego sposobem wojennym podszedszy wybicie, Apparatów Cerkiewnych, summ y inszych wszelakich rzeczy, w processie mianowanych, zabranie, dobr, sioł, folwarkow, mąietności, do tegoż Monastera Pustynskiego zdawna należących, także w Propositiey wyrażonych, swawolne posiadzenie, Starszeństwa albo rączy Ihumenstwa, Przywileiami świętey pamięci Naiasnieyszych krolow Polskich na wolnę Electią służących Antecessorow naszych wzruszenie y Jurisdictioniey pod Protextem przywileiu od nas otrzymanego poturbowanie, osob zakonnych, w processie mianowanych, Monastera Mikolskiego Pustynskiego pobicie, poranenie, więzenie, w kaydany ossadzenie, rzeczy prywatnych ich własnych bezprawnie y gwałtownie

w celach zebranie, praw y przywileiow Cerkiewnych, zdawna na danych, zgwałcenie y pozabiranie, y inszych wiele krzywd, oppressi y wiązania w procesie wyrażonych przez pozwaną stronę z pomocnikami y comprincipałami swoiemi, także mianowanemi, poczynionych, wprzod w sądzie Grodzkim Kyiowckim, a potem przez apellatią, od urzędu Grodzkiego Kyiowskiego założoną, w Głównym Trybunale coronnym Lubelskim na conserwacjach Russkich toczyła, w ktorey sprawie, gdy strona pozwana po dekretach prawnego popierania, postempowania, odpowiadania z Apellatij od nich niepozwolonych odpowiadając Aktora y Aktiey niesłusznie bydź zanosila, przeciwnym sposobem powodowała strona iako w sprawie violentiae expulsionis y dobr Cerkiewnych occupationis competentiam dowodziła, sąd Grodzki Kyiowski, sporu stron przesłuchawsy, Actora Actiey słusznego bydź uznał y pozwanym rzetelnie odp wiadać nakazał, od tego Decretu stronie pozwanej apellatiej do tribunalu coronnego Lubelskiego termin bez przypozwu na sążenie conserwat Kyiowskich zachowawszy dopuscił; na którym terminie z apielatiej pomienioney w Tribunale Głównym Lubelskim przypadającym, gdy strona powodowa prosila i domawiała się, aby pozwanym na pozew swoy sprawować się nakazano było, a strona pozwana prosequitie Apellatiej swoich od Dekretow sądu Grodzkiego Kyiowskiego ratione fori et competentis Actoris ferowanych do sądow Tribunalskich iako i na seym walny koronny założonych y niedopuszczonych, o których prosequowanie protesto wała się, producowawszy, aby Dekret sądu Grodzkiego Kyiowskiego cassowany był, ... prosila, y ratie że Aktia ta ad cerncow nieunitow ihumenowi nieunitowi, to iest opatowi swemu sub specie imaginarae expulsionis intentowana nie inszego nie iest tylko convulsio juris patronatus, ktore od dawnych czasow Archimandritowie Pieczarsey nad Monasterem Mikolskim względem podawania Ihumena y wolney jurisdikcietey w sążeniu excessow onego maią werificuią, to roznemi dispositiami, przywileiami od Naiąsniejszych świętey pamięci An-

essorow naszych, Krolow Polskich, danemi, więc że licentitii viosi ianua iest takowa actia y dawna convulsio diplomatia, tak przywileiow naszych constitutiani in volumine legum y przywileiami roznemi approbowanych y inferowanych, wnosila i wiele inszych ratiey, alleguiąc y praw produciując, aby ta sprawa pro cognitione iurium na seym odesłana była prosila; przeciwnym sposobem powodowa strona, że sprawa iest violente expulsionis nie idzie o religią y o posłuszenstwo, ale że wielebny ociec Metropolita, wzruszając pokoy pospolity, gwałtownie na Cerkiew z kupą ludzy najachał, Monaster, y Cerkiew, sioła y folwarki, do tey Cerkwi należące, gwałtownie pobrał y tych powodow z tego wszystkiego wybił, gdzie wprzod do własności swojej restitowani bydz maia, więc że takowe sprawy o wybicie nigdzie indziej tylko w grodzie a potym w Tribunale, według Constituciey Roku tysiąc sześć set siedmego y tysięcznego szesc setnego dziewiętego, decidowane bydz maia, zanosila, y prosequitie allegowane mieysca tu niemiec, bo nie rychło napisane y od sądow Grodzkich nie na seym, ale na Tribunal wychodzić maia, udawała, nakoniec produconane prawa y przywileie strony pozwanej iako nie autentyczne świętey pamięci Prodkow naszych Naiasnieyszych krolow Polskich, na Ihumenstwo y osobną pod Archimadryty Pieczarskiego Iurisditią, także przewiley natoż ihumensewo od Naiasnieyszego Rodziciela naszego, krola Polskiego y Szwedckiego, oycu Bielskiemu, w Roku tysiąc szes setnym dwudziestym szostem dożywotnie dany, deducowała, y wiele inszych ratiey zanosząc, aby przez sąd Tribunalski Lubelski reiductia nakazana była, żadała. Sąd Główny Tribunalski koronny Lubelski, sporu stron obudwu przesłuchawszy, ponieważ idzie o uznanie przywileiow przez strony obiedwie przed sądem producowanych, nie przestepuiąc do cognitiey y ważności Dekretu Grodzkiego, sprawę te cum toto eius effectu y strony same na seym terazniyszny odesłał y stronom obiema do dalszego sprawy tey poparcia termin na tym że seymie dnia szostego od zaczęcia iego pierwszy, iednak wyłączywszy zawity, bez przypozwu zachował, iako o tym proces y dekreta oboygą in-

stantiey szyrzey w sobie obmawiaia, w terazniejszym tedy seymie Walnym szese niedzielnym koronnym, w roku dzisiejszym, z tey remissy przypadaiacym y dotad się konczącym, strona pozwana przez pobożnego oycy Simeona Kamienieckiego obliczenie stanowiwszy się tego Roku pilnawała, powodowa zas strona przez uczciwego Stanisława Sosienskiego, woznego generała naszego koronnego, trzykroć y poczwarte nadzwyczaj prawny przywołana, gdy ani przez się ani przez umocowanego swego nie stawiała się, — My z Pany Radami y Senatorami naszymi na terazniejszy seym zgromadzonemi, przy boku naszym siedzącemi, wysłuchawszy pomienionego woznego relatiey o przywołaniu strony powodowey za niestawianiem oney, a na prawne pozwaney strony popieranie powodow wszystkich w processie mianowanych . . . . . wzdalismy iakosz wzdaemy, a pozwaney stronie Monaster pomieniony Mikulsky Kyiowski, przywileie, dobra i rzeczy wszystkie, w procesie mianowane, do tego Monastera należące, przysadzamy, także poenam rationis, to jest siedzenie w więzy, które powodowie przez dwanasce niedziel na tych miast w Warszawie podiac y bez przestanku konczyć maia, nad to winy dwoch set grzywien polskich zapłacić y szkody na pięćdziesiąt tysięcy złotych polskich taxowane pozwaney stronie na tych miast nagrodzić y oddać sub poena infamiae, którą zaraz w nedosyc uczynieniu wyżey mianowanym rzeczom na powodach wskazalismy, iakosz skazuemy, y na publicowanie w nedosyc uczynieniu tey infamiey stronę pozwaną do sądow ziemskich Kyiowskich, na perwey po dekrecie tym odprawiaiacych się, odsyłamy; którą sąd Ziemski pomieniony Kyiowski pyblicować przez woznego powinien będzie pod winami na niedbałych urzednikow postanowionemi nakazuemy mocą Dekretu niniejszego, do ktorego na więtszą wiarę pieczęć koronna jest precisiona. — Dan w Warszawie, dnia dziesiątego m-sca Nowembra, Roku Panskiego M. D. XXXIX, Panowania Krolestw naschych Polskiego VII°, a Szwedskiego VII° Roku, za przełożeniem Wielebnego w Bogu iego M-sci Xiędza Piotra Gembickiego, Biskupa Przemyskiego, Dziekana Krakowskiego,

Proboszcza Generalnego Miechowskiego, najwyższego Cancлера Коронного. У того Декрету печать Коронная болшое Канцелярїи есть притиснена, а подпись руки Его милости Ксендза Канцлера тыми словами: Petrus Gembicky, Episcopus Premisliensis Cancellarius Regni; а по вписаню того декрету приречонный возный зъ розказаня судового и с повинности у ряду своего тую инфамию на поводахъ побожныхъ отцу Сильвестру Кгалензовскому намеснику и отцу Серафиону Бѣльскому игумену бывшему монастыра светого Миколы Пустынского Киевского тутъ на ратушу Киевскомъ при згромаженю велю людей зацныхъ справъ своихъ у суду пилнующихъ, голосомъ вынеслымъ обволазъ и публиковалъ, приводячи то всемъ до ведомости, абы с преречонными отцемъ Сильвестромъ Кгалензовскимъ намѣсникомъ и отцемъ Серафиономъ Бѣльскимъ игуменомъ бывшимъ монастыра Микулского Киевского, яко инфамисами одсужонными, жадного сполку ани обованя не мели, рады и помочи онымъ ни вчомъ недодавали, въ домахъ и маестностяхъ своихъ не переховывали, але се з ними, яко инфамиссами одсужонными, вовекъ водле срогкости правъное заховали, подъ винами вправе посполитомъ описаными, о чомъ тотъ возный ихъ тую инфамию на помененыхъ особахъ обволазъ и публиковалъ, и очевисто передъ судомъ ставши реляцію свою учинилъ и созналъ, — што все для памети до книгъ нынешнихъ есть уписано, с которыхъ и сесь выписъ подъ печатми нашими есть выданъ писанъ у Києви.

(Съ выписи, хранящейся въ архивъ греко-унїатскихъ митр.)

